

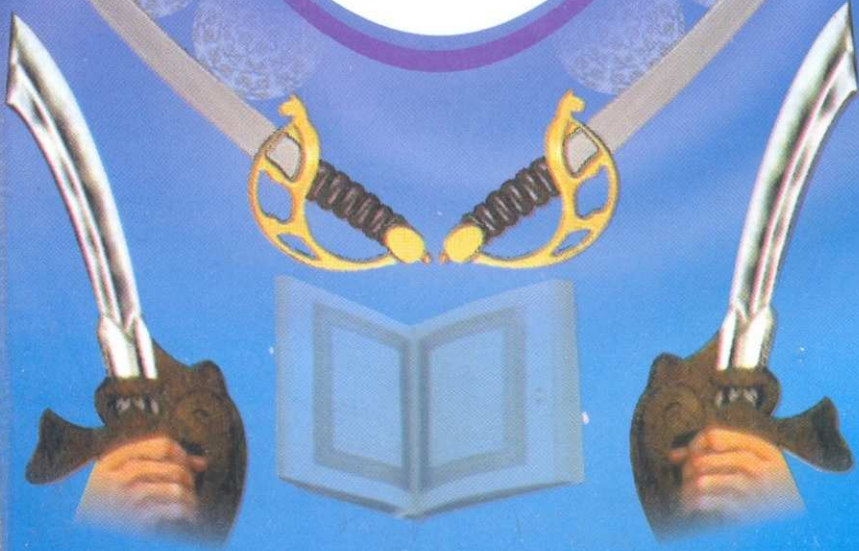
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ (الفتح ٢٩)

حقپالونکي

د حق د لاري د اتلو خاړيانو او شهيدانو معتدله تاريخ

جمع کوونکي

د افغانستان نامتو عالم الحاح قيام الدين كشاف

مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ (الفتح : ٢٩)

حقیپا لوکنی

دحق دلاری داتلو غازیانو او سیدانو معمد لند تاریخ

جمع کوونکی:

دافغانستان نامتو عالم الحاج قیام الدین کشاف

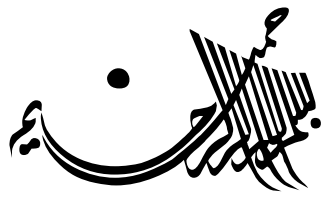
احمد حبیبی

مکتبه حبیبیه

ارک بازار، کندهار، افغانستان

دستی دلازی داتلو غازیانو او شهیدانو معتمد لندتاریخ

پہ [حقپالونکی] کی دیبان سوو صحابہ ؓ و ؓ فہرست

مخ	مضمون	شماره
۱۲	دناشر سریزه	*
۱۴	دراٹھوونکی سریزه	*
[الف]		
۲۰	حضرت ابو عبیدہ بن الجراح ؓ	۱
۲۳	حضرت ابو ذر غفاری ؓ	۲
۲۷	حضرت اسامہ بن زید ؓ	۳
۳۰	حضرت ابو ایوب انصاری ؓ	۴
۳۴	حضرت اُبی بن کعب ؓ	۵
۳۸	حضرت اسید بن حضیر ؓ	۶
۴۲	حضرت ابو ہریرہ ؓ	۷
۴۲	حضرت ابو طلحہ زید بن سهل انصاری ؓ	۸
۵۰	حضرت ارقم بن ابی الارقم ؓ	۹
۵۳	حضرت ابو جندل بن سہیل ؓ	۱۰
۵۷	حضرت ابو دجانہ انصاری ؓ	۱۱
۶۰	حضرت انس بن مالک ؓ	۱۲

مخ	مضمون	شماره
۶۴	حضرت ابن ام مکتوم <small>رضی اللہ عنہ</small>	۱۳
۶۸	حضرت ابو لبابہ انصاری <small>رضی اللہ عنہ</small>	۱۴
۷۲	حضرت اسعد بن زرارہ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۱۵
۷۶	حضرت ابو سلمہ عبداللہ مخزومی <small>رضی اللہ عنہ</small>	۱۶
۸۲	حضرت ابو العاص بن ربیع <small>رضی اللہ عنہ</small>	۱۷
۸۶	حضرت ابو سفیان مغیرہ بن الحارث <small>رضی اللہ عنہ</small>	۱۸
۹۰	حضرت ابو سفیان بن حرب <small>رضی اللہ عنہ</small>	۱۹
[ب]		
۹۵	حضرت بلال حبشی <small>رضی اللہ عنہ</small>	۲۰
۹۸	حضرت براء بن مالک <small>رضی اللہ عنہ</small>	۲۱
[ت]		
۱۰۲	حضرت تمیم بن اوس داری <small>رضی اللہ عنہ</small>	۲۲
[ث]		
۱۰۶	حضرت ثابت بن قیس انصاری <small>رضی اللہ عنہ</small>	۲۳
[ج]		

مخ	مضمون	شماره
۱۱۱	حضرت جعفر طيار <small>رضي الله عنه</small>	۲۴
۱۱۵	حضرت جابر بن عبد الله انصاري <small>رضي الله عنه</small>	۲۵
۱۱۹	حضرت جرير بن عبد الله البجلي <small>رضي الله عنه</small>	۲۶
[ح]		
۱۲۲	حضرت حمزه بن عبد المطلب <small>رضي الله عنه</small>	۲۷
۱۲۶	حضرت حنظله بن ابي عامر <small>رضي الله عنه</small>	۲۸
۱۲۸	حضرت حذيفه بن اليمان <small>رضي الله عنه</small>	۲۹
۱۳۲	حضرت حسان بن ثابت انصاري <small>رضي الله عنه</small>	۳۰
۱۳۷	حضرت حبيب بن زيد <small>رضي الله عنه</small>	۳۱
[خ]		
۱۴۱	حضرت خبيب بن عدی <small>رضي الله عنه</small>	۳۲
۱۴۵	حضرت خباب بن الارت <small>رضي الله عنه</small>	۳۳
۱۴۸	حضرت خالد بن وليد <small>رضي الله عنه</small>	۳۴
۱۵۲	حضرت خالد بن سعيد <small>رضي الله عنه</small>	۳۵
[ز]		
۱۵۲	حضرت زيد بن حارثه <small>رضي الله عنه</small>	۳۶

مخ	مضمون	شماره
۱۶۰	حضرت زبیر بن العوام <small>رضی اللہ عنہ</small>	۳۷
۱۶۳	حضرت زید بن ثابت <small>رضی اللہ عنہ</small>	۳۸
۱۶۷	حضرت زید بن خطاب <small>رضی اللہ عنہ</small>	۳۹
۱۷۱	حضرت زید بن ارقم <small>رضی اللہ عنہ</small>	۴۰
[س]		
۱۷۶	حضرت سعد بن معاذ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۴۱
۱۷۹	حضرت سعد بن عامر <small>رضی اللہ عنہ</small>	۴۲
۱۸۴	حضرت سلمان فارسی <small>رضی اللہ عنہ</small>	۴۳
۱۸۸	حضرت سعد بن ابی وقاص <small>رضی اللہ عنہ</small>	۴۴
۱۹۱	حضرت سعید بن زید <small>رضی اللہ عنہ</small>	۴۵
۱۹۴	حضرت سعد بن عبادہ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۴۶
۱۹۸	حضرت سلمہ بن اکوع <small>رضی اللہ عنہ</small>	۴۷
۲۰۲	حضرت سالم مولیٰ ابی حذیفہ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۴۸
۲۰۷	حضرت سہیل بن عمرو <small>رضی اللہ عنہ</small>	۴۹
[ش]		
۲۱۱	حضرت شرحبیل بن حسنہ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۵۰
[ص]		

مخ	مضمون	شماره
۲۱۵	حضرت صہیب رومی <small>رضی اللہ عنہ</small>	۵۱
	[ض]	
۲۱۸	حضرت ضرار بن ازور اسدی <small>رضی اللہ عنہ</small>	۵۲
	[ط]	
۲۲۲	حضرت طلحہ الخیر <small>رضی اللہ عنہ</small>	۵۳
۲۲۲	حضرت طفیل بن عمرو <small>رضی اللہ عنہ</small>	۵۴
	[ع]	
۲۳۰	حضرت عبد اللہ بن مسعود <small>رضی اللہ عنہ</small>	۵۵
۲۳۴	حضرت عکرمہ بن عمرو بن ہشام <small>رضی اللہ عنہ</small>	۵۶
۲۳۷	حضرت عبد الرحمن بن عوف <small>رضی اللہ عنہ</small>	۵۷
۲۴۰	حضرت عمار بن یاسر <small>رضی اللہ عنہ</small>	۵۸
۲۴۴	حضرت عبد اللہ بن رواحہ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۵۹
۲۴۸	حضرت عبد اللہ بن عباس <small>رضی اللہ عنہ</small>	۶۰
۲۵۱	حضرت عبد اللہ بن عمر <small>رضی اللہ عنہ</small>	۶۱
۲۵۴	حضرت عبد اللہ بن زبیر <small>رضی اللہ عنہ</small>	۶۲
۲۵۸	حضرت عثمان بن مظعون <small>رضی اللہ عنہ</small>	۶۳

مخ	مضمون	شماره
۲۶۲	حضرت عمرو بن العاص <small>رضی اللہ عنہ</small>	۶۴
۲۶۲	حضرت عبادہ بن صامت <small>رضی اللہ عنہ</small>	۶۵
۲۷۰	حضرت عبد اللہ بن جحش <small>رضی اللہ عنہ</small>	۶۶
۲۷۳	حضرت عمرو بن عبسہ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۶۷
۲۷۲	حضرت عبیدہ بن حارث <small>رضی اللہ عنہ</small>	۶۸
۲۸۱	حضرت عمرو بن جموح <small>رضی اللہ عنہ</small>	۶۹
۲۸۵	حضرت عبد اللہ بن سلام <small>رضی اللہ عنہ</small>	۷۰
۲۸۹	حضرت عتبہ بن غزوان <small>رضی اللہ عنہ</small>	۷۱
۲۹۳	حضرت عبد اللہ بن عمرو بن حرام <small>رضی اللہ عنہ</small>	۷۲
۲۹۸	حضرت عدی بن حاتم طائی <small>رضی اللہ عنہ</small>	۷۳
۳۰۲	حضرت عمیر بن سعد <small>رضی اللہ عنہ</small>	۷۴
۳۰۲	حضرت عباد بن بشر <small>رضی اللہ عنہ</small>	۷۵
[ق]		
۳۱۱	حضرت قیس بن سعد بن عبادہ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۷۶
۳۱۵	حضرت قتادہ بن نعمان انصاری <small>رضی اللہ عنہ</small>	۷۷
[ک]		
۳۱۹	حضرت کعب بن مالک انصاری <small>رضی اللہ عنہ</small>	۷۹
[م]		

مخ	مضمون	شماره
۳۲۳	حضرت مصعب بن عمیر <small>رضی اللہ عنہ</small>	۸۰
۳۲۷	حضرت مقداد بن عمرو <small>رضی اللہ عنہ</small>	۸۱
۳۳۰	حضرت معاذ بن جبل <small>رضی اللہ عنہ</small>	۸۲
۳۳۳	حضرت مغیرہ بن شعبہ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۸۳
۳۳۷	حضرت مثنیٰ بن حارثہ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۸۴
	[ہ]	
۳۴۱	حضرت ہشیم بن عتبہ <small>رضی اللہ عنہ</small>	۸۵
۳۴۵	حضرت ہشام بن عاص <small>رضی اللہ عنہ</small>	۸۶
	[ی]	
۳۵۰	حضرت یزید بن ابو سفیان <small>رضی اللہ عنہ</small>	۸۷
۳۵۴	د ذکر سوو صحابہ کرامو <small>رضی اللہ عنہم</small> لندہ پیژندنہ	*
۳۹۹	د حقیالونکی مأخذونہ	*
۴۰۰	ددې کتاب دمؤلف نور چاپ سوی آثار	*

* * *

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله والصلوة والسلام على رسول الله ﷺ وعلى اله واصحابه الذين
جاهدوا في الله. اما بعد:

دېښور له راډيو څخه دافغانستان دمسلمان او مجاهد ملت لپاره
دخپريدونكو مواعظو او بيانو په لړ كې، چې له (۱۳۵۸) هـ ش كال څخه را
پدېخوا مي د (اسلامي نظام) تر سرخط لاندي پرله پسي اورولي دي دنورو
مختلفو ديني اوسياسي موضوعاتو ترڅنگ چې مخكښي دهغه څه برخي په
دوو ټوكونو كښي چاپ سويدي په موضوع (دحق دشعبي پتنگان) تر عنوان
لاندي، دصحابه و كرامو رضي الله عنهم دژوند حالات دي چې د (۱۹۸۷) م كال دجولای
له (۷) نيټي څخه پيل د (۱۹۸۹) م دجون تر (۱۵) نيټي پوري خپاره شوه او
پدي دوران كې زيات شمير محترمو اوريدنكو وخت په وخت غوښتنه كوله
چې دغه مضامين په كتابي شكل كښي چاپ شي ترڅو داوسنيو اوراتلونكو
نسلونو داستفادي وړوي او دهوا په څپو كښي له مينځه ولاړ نشي ما دگرانو
اوريدونكو هڅوونكو اوله ميني ډكو احساساتو ته په جواب وركولو دپېښور
راډيو په اجازه ددغي مجموعي په چاپولو پداسي شان اقدام وكړ چې همغه
لنډ مضامين كټ مټ مي راواخيستل اوبي له دي چې دوهمه كتنه پر وكړم يا
لمن ليك اوڅه ضروري تعليقات ورباندي زيات كړم نشر ته مي وسپارل خودا
معذرت وړاندي كوم چې كه محترم لوستونكي په تفصيل سره دصحابه كرامو
رضي الله عنهم دژوند دحالاتو دمطالعي تنده محسوسوي نو دراډيوي پروگرام دلنډ او
تنگ وخت په نظر كښي نيولو سره به ما مجبور وگڼي نه مقصر.

دصحابه وو ﷺ دسیرت انتخاب:

ددی موضوع په انتخاب کبسی زما خاص مطلب داؤ چی دافغانستان مجاهد ملت چی دتاریخ پدی دورکبسی پر کومه لاره قدم کینسود هغه په حقیقت کبسی داسی له مصیبتونو اوکړاوونو څخه ډکه اواغزنه لاره ده چی درسول الله ﷺ دخوږو ملگرو غوندی کلک ایمان قوی عزم، اخلاص، صبر، توکل، ایثار اوقربانی غواړی اوددی اغزنی لاری لارویان به هغه کسان وی چی رسول الله ﷺ اودهغه شریعت ورته له خپله ځانه له خپلو خوږو اولادونو له خپل پلار اومور اوددنیا له ټولو خلگونه محبوب او گران وی اوددی مبارک حدیث مصداق وی چی:

(لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ) ، (بخاری)

یعنی هیڅ یو له تاسی نه ترهغه پوری مؤمن نشی کیدی ترخوچی زه ورته له مور اوپلار اولاد اوټولو خلگو څخه محبوب نه سم.

دالار په گلونو فرش بستر اودخوندورو خوراکونو دسترخوان نه دی بلکی دا دجهاد اوهجرت لاره ده دبند اوزندان لاره ده دا دتکالیفو اومحرومیتونو لاره ده په سمخو او غارونو کبسی دشیپو ورځو تیرولو لاره ده په سرونو بانندی دلوبو کولو لاره ده اوبلاخره دالله ﷻ اورسول ﷺ سره دمینی پخاطر دمالونو او اولادونو د قربانولو لاره ده.

ددی سختی اواغزنی لاری لومړنی لارویان دحق دشمعی هغه پتنگان دی چی الله تعالی دهغوی په باب دسورة توبه په (۱۰۰) آیت کبسی فرمائی:

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.

هغه مهاجرین او انصار چی هغوی ترټولو دمخه دایمان دعوت ته په لیبیک ویلو کبسی وړاندی شول اوهغه کسان چی وروسته له ریښتینوالی سره په هغو پسې راغلل الله ﷻ له هغوی نه راضی شو اوهغوی له الله ﷻ نه راضی شول الله ﷻ دهغوی لپاره داسی جنتونه تیار کړیدی چی ترهغه لاندی به ویالی

بهیږی او هغوی به پکښی د تل لپاره اوسپږی همد اډیر لوی بریالیتوب دي.
 هو! په ریشتیا سره د اډیر لوی بریالیتوب دی چی له چا څخه الله ﷻ
 راضی شی او خپله رضا په همدی دنیا کښی ورته اعلان هم کړی په ټولو
 عبادتونو کښی دبنده هدف همدا وی چی الله ﷻ راضی شی هیڅ یو نعمت او
 دولت دالله ﷻ درضا له نعمت اودولت سره سیالی نسی کولای او دغه لوی
 نعمت دحق دشمعی پتنگانو ته حکه په نصیب شو چی هغوی دحق په لاره
 کښی دمیرانی اوپه بندگی کښی داخلاص خاوندان وه او پدی خبره باندي
 دسوره فتح (۲۹) آیت شاهد دی چي:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ
 فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ .

محمد (ﷺ) دالله ﷻ رسول دی اوکوم کسان چی له هغه سره ملگری دی
 هغوی پرکافرانو سخت اوپخپلو مینځو کښی خوا خوږی دی ته چی کله هغوی
 وینی په رکوع اوسجده اودالله درضا په طلب کښی به یی ووینی دسجدو نښی
 نښانی دهغوی پر تندي باندي موجودی دی چی په همدی نښانو سره له لیری
 پیژندل کیږي.

درسول اکرم ﷺ دخوږو ملگرو ښه صفت همدا بیان شویدی چی:
 دخپل محبوب دشریعت داقامت لپاره ددین ددښمنانو په مقابل کښی ډیر
 سخت یعنی دفولادو دغره په خیر ولاړ وو نه له مرگ او ژوبلی څخه ویریدل
 اونه له تهدید اوفشار څخه نه ددښمن دسیسو له خپل سپیڅلی هدف څخه
 واړولی سول اونه مادی طمعی اوحرص په هرراز ترخو شرایطو اوحالاتو کښی
 دخپل هدف خواته مخ په وړاندی روان وه او هرڅومره سختی یی چی کوله
 هغه ددښمنانو په مقابل کښی وه نه دخپلو مومنانو وروڼو، په خپل مینځونو
 کښی خو هغوی ډیر زیات زړه سواندی او خواخوږی وه آن تردی پوری چی
 دتنگسی په وختونو کښی یی خپلو وروڼو ته پرخپل ځان باندي ترجیح ورکوله
 لکه چی ددی مدعا داثبات ښه شاهد دسوره حشر (۹) آیت دی چي:

(وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ)

یعنی (دوی خپلو ورونو ته پخپل ځان باندی ترجیح ورکوی اگرکه پخپله په تنگسه کښی وی). دکافرانو سره سخت برخورد پخپلو مینځو کښی خوا خوږی اودالله ﷻ په عبادت کښی اخلاص هغه صفتونه دی چی دمسلمانانو دحریت عزت او عظمت تضمین کوی که مسلمانان داسلام ددښمنانو په مقابل کښی له سخت مقاومت صبر ثبات او استقامت نه کار وانځلی سربښندی او قربانی ته تیار نشی مصیبتونه ونه زغمی لوږی تندی ونه گالی خپل اودخپلو خوږو اولادونو ژوند له اسلام نه لوگی نکړی نه به دخدای په دی ځمکه کښی اسلامی نظام قایم شی او نه به مسلمان ته دعزت ژوند په برخه شی که ژوندی وی هم دنورو تر لاس لاندی به دذلت بی خونده ژوند تیروی اوپه مړو به حساب وی.

همدارنگه که مسلمانان پخپلو کښی خواخوږی او غم شریک نه وی دتولنی ترکیب یی دیو بدن دغرو په څیرنه وی یوبل ته دمرستی اوهمدردی لاس ونه غزوی ددیوال دڅښتو په څیر یو بل ته اوږه ورنکړی اوهر یو دخپل ځان په غم کښی وی نو بیا ددښمن په مقابل کښی مقاومت نشی کولای اوتول به دځان ځانی په حالت کښی ددرندو مصیبتونو ښکار شی.

اوکه دادواړه صفتونه موجود وی خوچی بنده دخدای په وړاندی دعاجزی سر کښته نکړی له هغه څخه دنصرت اومرستی غوښتنه ونکړی بیا هم پخپل قوت دبری او کامیابی منزل ته نشی رسیدی دجهاد اومبارزی په میدان کښی دمؤمنانو اسره دخدای (ج) نصرت وی اودخدای (ج) نصرت دمتقیانو اونیکانو په برخه کیږی دبریالی توب په دغه رازونو باندی صحابه کرام رضی الله عنہم ډیر ښه پوهیدل اودا دری ۳ واړه صفتونه یی درلودل ځکه خو دهغوی په ټولنه کښی دمادی وسایلو دنشتوالی سره سره دهغوی ټولنه دغره په شان محکمه وه دنړی هیڅ یو طاقت ورسره دغری وهلو ته زړه نشو ښه کولای دهغوی دعبادت اوقربانیو په برکت الله تعالی خپل دین چی یو وخت دښمنانو دکعبی په خوا او شا کښی څرگندیدو اوخپریدوته نه پریښود په کمه موده کښی دعربی نړی په

گوت گوت کبني اوبيا له هغه نه دباندی په ډير عزت او عظمت سره خپور کړ او د جهل پر نیلی سپرو مغرورو واکمنانو ورته د تسلیم او احترام سر و نه کبنته کړل صحابه کرامو رضی الله عنہم دا غوره صفتونه اولور خویونه په نبوی مدرسه کبني زده کړی وه او دهغوی ژوند او سیرت د نبوی سیرت هنداره ده که له یوی خوا دهغوی سترگی دخپل محبوب صلی الله علیه و آله دمبارک مخ په لیدو رنیدلی له بلی خوایی قدم په قدم دهغه د عمل او کړو وړو عکاسی کوله او دخپلی لاری دمشال په توگه یی ور څخه کار اخیست که وویل شی چی هر صحابی مجسم قرآن و ډیره مبالغه به نه وی ځکه چی د قرآن عملی صورت ددوی په سیرت کبني لیدل کیده او په عمل کبني تفسیر کیده.

دوی په ډيرو سختو شرایطو او حالاتو کبني درسول صلی الله علیه و آله ملگرتیا غوره کړه او دهغه صلی الله علیه و آله د صحبت په چینه یی د زړه او دماغ کروندی خړوبه شوی. دوی د هدایت د اسمان هغه ځلانده ستوری دی چی دهغو په رڼا کبني د انسانیت طوفانی بیړی، د نجات د ساحل خوا ته خپله لاره وپیژندله دوی که د دنگو مانیو اوږدو او پلنو سرکونو او دپلونو او بندونو معماران نه وه خو د جهالت په زلزله نریدلی انسانیت هغه ماهر معماران وو چی د زړونو کنډوالی یی دمجللو بنارونو په خیر ودانی کړی او دهغو په تیاریو گوتونو کبني یی د ایمان، تقوی، ترحم، صدق، اخوت او محبت ډیوی بلی کړی او ترڅو چی دا ځمکه او اسمان وی دا ډیوی به بلی وی ددوی پر نقش قدم بانندی تگ د اسلام د سر لوری او د مسلم امت د سلامتیا عزت او برم ضامن او حق ته درسیدو هغه محکم تناب دی چی د الله جل جلاله خواته غځیدلی دی ترکومه وخته چی مسلمانان ددوی پر نقش قدم بانندی روان وه د حریت، عزت او شرف ژوند ور په برخه و څو کله چی مسلمانانو له دی لاری نه فاصله و نیوله او د معنوی عزت پر ځای یی د ظاهری عیش او عشرت خواته مخه کړه نو د ذلت کنډوته وغورځیدل او دنورو لاس ته کبني ناستل خو الحمد لله چی د تاریخ پدی دور کبني د افغانستان مؤمن او مجاهد ملت د جهاد او هجرت دلاری په مخ کبني نیولو سره د حق دشمی ددغو پتنگانو کارنامی یو ځل بیا تازه کړی او دهغوی د ژوند د حالاتو په نظر

کنبی نیولو سره چی هره ترخه صحنه ورباندی راغله نا آشنا نه وه اوپه پوره صبر سره یی وزغمله.

دسره وحشی او بی دینه جلا دانو دلاسه دغیر انسانی تعذیبونو په دوران کنبی دحضرت بلال حبشی، حضرت ابو فکیهه، حضرت عمار بن یاسر، حضرت عبد الله بن یاسر، حضرت مصعب بن عمیر، حضرت زبیر بن العوام، حضرت ابو جندل بن سهیل، حضرت ابوذر غفاری، حضرت عبدالله بن مسعود، حضرت عثمان بن مظعون، حضرت طلحه بن عبیدالله، حضرت خباب بن ارت، حضرت عثمان بن عفان، حضرت عیاش بن ابی ربیع، حضرت سلمه بن هشام حضرت ولید بن ولید، حضرت صهیب بن سنان رضی الله عنہ او نورو دتعذیبونو حالات او همدارنگه دبیبیانو له جملی نه دحضرت سمیه بنت خباط حضرت زبیره، حضرت لبینه، حضرت نهديه، حضرت ام عبیس او حضرت حمامه رضی الله عنہا دژوند دردوونکی واقعات وریاد شول چی دظالماتو مشرکانو دلاسه په بیلا بیلو ډولونو دظلم په ژرنده اوږه کیدل خو هیڅ یو مصیبت دهغو په ایمان کنبی یوه ذره تزلزل رانه وستلی شو.

همدارنگه که دوحشی روسانو دوحشیانه بمباریو او عامو وژنو لامله خپل وطن پرینودلو ته مجبور شول اولوږی تندی ورباندی راغلی نو درسول الله صلی الله علیه و آله او دهغه دملگرو دهجرت او نبوی مسجد کنبی داصحاب صفة رضی الله عنہم حالت یی له یاده ونه ایسته، که په تش لاس د نړی له ستر نظامی طاقت سره د جنگ په متعددو ډگرونو کنبی مخامخ شول پدی عقیده وجنگیدل چی په جنگ کنبی دکامیابی راز دپوځ او وسلی په ډیروالی کنبی نه بلکی په استقامت او صبر اودقربانی په جذبه کنبی نغبنستی دی او دایمان او عقیدی وسله تربلی هری وسلی قوی ده اوپه زړه کنبی یی دصحابه کرامو رضی الله عنہم دجهاد اوفتوحاتو یاد تازه شو چی په بدر کنبی دری سوه دیارلس ۳۱۳ دناکافی وسلی لرونکی مؤمنان دکافرانو دزر ۱۰۰۰ کسیز مجهز لښکر په مقابل کنبی دأحد په جگړه کنبی اووه سوه ۷۰۰ مؤمنان ددری زره ۳۰۰۰ کسیز کفری لښکرپه مقابل کنبی داحزاب په جنگ کنبی دری زره ۳۰۰۰ مؤمنان دخلور

ویشٚ زره ۲۴۰۰۰ کسٚز مجھٚز کفری لٚسکر په مقابل کٚبی، د موته په جنگ کٚبی دری زره ۳۰۰۰ مؤمنان د دیرش زره ۳۰۰۰۰ کسٚز لٚسکر په مقابل کٚبی اودتبوک په جگره کٚبی دیرش زره ۳۰۰۰۰ مؤمنان ددوو لکو ۲۰۰۰۰۰ کافرانو په مقابل کٚبی په پوره ثبات جنگیدلی او روستی بری هم مؤمنانو ته په نصیب شوی ؤ.

که دحق اوباطل دمعرکو په بیلا بیلو ډگرونو کٚبی یی دشهادت جامونه وڅیٚنل نودرسول الله (ﷺ) دهغو ملگرو دشهادت یادیی تازه کړ چي هغوی په خپلو وینو سره داسلام بٚ نسیرازه وساته اوترڅو چی دادنیا ودانه وی ددغه بٚ په میوو اوکلونو سره به دمؤمنانو تالو خوږ اودماغ به یی معطر وی. ددی کاروان مخکٚبانو: حضرت سید الشهداء حمزه (رض)، حضرت طلحه (رض) بٚ عبید الله، حضرت عبدالله بٚ زبیر (رض)، حضرت مصعب بٚ عمیر (رض)، حضرت زید بٚ حارثه (رض)، حضرت جعفر بٚ ابی طالب، حضرت عبد الله بٚ رواحه، حضرت سعد بٚ معاذ، حضرت سعد بٚ عبید، حضرت طفیل بٚ عمرو، حضرت عمرو بٚ طفیل، حضرت ابو حذیفه بٚ عتبه، حضرت عکرمه بٚ ابو جهل، حضرت عبدالله بٚ عبدالله بٚ بنی، حضرت ابو دجانه سماک بٚ خرشه، حضرت زبیر بٚ العوام، حضرت نعمان بٚ مقرن، حضرت عبدالله بٚ جحش، حضرت خبیب بٚ عدی، حضرت زید بٚ الدثنه، (رض) اونورو دفانی ژوند په قربانولو سره ابدی اونه ختمیدونکی ژوند وگاته اوپه سپینو مخونو اوهسکو غاړو پخپل محبوب محمد رسول الله (ﷺ) پسی ولاړل.

خدا رحمت کند این عاشقان پاک طینت را

بنا کردند خوش رسمی بخاک و خون غلطیدن

دافغانستان دجهاد شهیدان دهمغوی پر نقش قدم روان شول اوکه خدای کول داخرت په تل پاته او جاودانی ژوند کٚبی به په جنت کٚبی له همغوی سره ملگری وی.

لکه څنگه چی دجهاد اوقربانیو په نتیجه کٚبی درسول الله (ص) خواړه ملگری پخپل هدف کٚبی چی هغه داسلامی نظام قایمول اودشرك اوجهالت

د شیطانی رژیم له مینځه وړل و کامیاب شول همداسی به زمونږ مجاهد ملت هم پخپل دغه هدف کی کامیابیري. انشاء الله

(حضرت ابو عبیده بن الجراح رضی الله عنه)

د حضرت ابو عبیده بن الجراح اصلی نوم عامر بن عبد الله بن الجراح و او د قریشو د بنو فهد کورنی ته منسوب و هغه وخت د حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه په دعوت په اسلام مشرف سوی و چي لا فخر الرسل (ص) دار ارقم ته نه و داخل سوی. د بدری صحابه و خنجه و د عشره مبشره و یو تن او په هغو کنبی هم شامل چي تر وني لاندی یی در رسول الله (ص) په لاس د سربندنی بیعت کړی و. په کوم وخت کنبی چی حضرت ابو عبیده (رض) د اسلام حق دعوت قبول کړ په هغو شرایطو کنبی اسلام قبول د اور په سکروټو کنبی د لاس ننه ایستلو په خیر و خو ابو عبیده (رض) دغه اورته په ورین تندی او پوره افتخار سره وردانگل حکه و منل چی الله جل جلاله اور رسول صلی الله علیه و آله ورته له خپله خانه گران وو. ابو عبیده (ض) یو سربندونکی مجاهد د زهد او تقوی صدق او امانتداری سمبول و له همدی امله کله چی په نهم ۹ هجری کال کنبی دنجران دخلگو نماینده ډله مخی ته راغله او ویی غوښتل چی در رسول الله (ص) استازی ورسره ولاړشی او د حق دعوت او تعلیم ورته وکړی نو سرور کائنات (ص) هغوی ته وفرمایل: (زه به له تاسی سره یو ریښتونی امانتدار ولیږم) حضرت عمر (رض) فرمائی: کله چی پیغمبر (ص) له لمانځه نه وزگار شو بنی او کینی خواته یی کتل او ما به د ځان ورنسولو لپاره ځان ورغځوه ترڅو چی دغه سعادت او دامین لقب رایه برخه شی پدی ترڅ کنبی دهغه نظر په ابو عمیده (رض) باندی ولگیده او ورته یی وفرمایل: اخرج معهم فاقض بینهم بالحق فیما اختلفو فیه. (له دوی سره ولاړ شه او ددوی ترمینځ ددوی د ذات البینی (خپل مینځی) شخړو په هکله د حق فیصله وکړه) دا هغه وخت و چی پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمایلی وو: (لکل امة امین و امین هذه الامة ابو عبیده) (دهرامت لپاره یو امین سته او ددی امت امین عبیده دي).

ابو عبیده (ض) په دریمه قافله کښی حبشی ته هجرت کړی ؤ او بیا دمديني په لومړيو مهاجرينو کښی هم شامل ؤ ابو عبیده (رض) ته الله ﷺ او رسول ﷺ او د اسلام مبارک دین ترمور او پلاره او خپلو خپلوانو ډیر محبوب ؤ ددی اثبات هغه دبدر په معرکه کښی داسی وکړ چی دالله ﷺ دخوښی لپاره یی دخپل پلار سر په توره غوڅ کړ.

دأحد په جگره کښی چی مسلمانان په سخته ازموینه کښی ولویدل ابو عبیده (رض) له رسول الله (ص) سره دخپلی بی حده مینی خرگندونه داسی وکړه چی ابوبکر صدیق (رض) وائی دأحد په ورځ په رسول الله (ص) باندی یو سخت گوزار داسی وشو چی دزغری دجنگی خولی دوی کړی دهغه په دواړه خواته اننگو کښی بنخی شولی، زه دهغه خواته ور روان وم کتل می چی یو سپری پداسی بیړه دهغه خواته په منډه دی لکه چی په وزرونو الوزی اودا سپری ابو عبیده ؤ، ماچی کله غوښتل چی دسرورکائنات (ص) له اننگونه کړی وباسم نو ابو عبیده راته قسم واچوه ویی ویل: دا کار ماته پریږده، زه به یی وکړم په مخامخ غابښ باندی یی دیوه مخ کړی را وایستله، کړی یی چی وغورځوله دهغه غابښ هم ورسره وغورځیده بیایی دبل مخ کړی په بل مخامخ غابښ سره ونیوله هغه یی چی وایستله بل غابښ یی هم ورسره وؤت.

ددی زړه دردوونکی منظر په کتلو چی د رسول الله (ص) مبارک مخ په وینو رنگ ؤ ابو عبیده په خواشینی سره وویل: (څنگه به فلاح ومومی هغه قوم چی دخپل پیغمبر مخ یی په وینو رنگ کړ او هغه یی دپروردگار خواته دعوت کوي). دخدای (ج) دلاری دغه ستر مجاهدپه ټولو غزاگانو کښی دیو تکړه قوماندان په صفت برخه واخیستله څومره لوی شان ؤ د ابو عبیده چی دسلاسل په غزا کښی چی کله رسول الله (ص) دعمر بن العاص (رض) لپاره دمرستی لښکر ورلیږه او په هغه کښی حضرت ابوبکر صدیق (رض) او حضرت عمر (رض) غونډی شخصیتونه شامل وه نو ابو عبیده (رض) یی ددغه لښکر قوماندان وټاکه. دخبط په غزا کښی چی کله رسول الله (ص) څه دپاسه دری سوه تنه مجاهدین د حضرت ابو عبیده (رض) ترقیادت لاندی ولیږل، پدی غزا

کښی له مجاهدینو سره دخوراک لپاره دیوڅه اندازه خرماؤ نه پر ته نورڅه نه وو. حتی دومره سختی پر راغله چی یوتن مجاهدته به یی دورځی یوه دانه خرما ورکوله، ټوله ورځ به یوه سپی هغه یوه دانه خرما داسی رودله لکه ماشوم چی دمور تی روی اوبه یی ورپسی څښلی اوپه هغی به یی گوزاره کوله اوکله چی هغه هم ختمی سوی بیا به یی دونو پانی خورلی او اوبه به یی ورپسی څښلی خو مجاهدینو په صبر او ثبات کښی څه سوستی رانغله.

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته هم ابو عبیده (رض) دابوبکر صدیق او عمر فاروق رضی اللہ عنہما دخلافت په دور کښی دخدای (ج) په لار کښی جهاد ته ادامه ورکړه. کله چی د شام او ایران د جگړو اوږده لړی شروع شوه ابوبکر صدیق (رض) د شام خواته ابو عبیده، د فلسطین خواته عمرو بن العاص د اردن خواته شرحبیل بن حسنه او د دمشق خواته یزید بن ابی سفیان وټاکل خو درخصتیدلو په وخت کښی یی ورته هدایت ورکړ چی که د جگړی په ترڅ کښی تاسی یوځای کیدو ته اړ وزي، نوییا به ستاسی ټولو قوماندان ابو عبیده وي. حضرت ابو عبیده (رض) چی کله روانیده ابوبکر صدیق (رض) ترمثنیة الوداع پوری ورسره مشایعت وکړ او دخدای پامانی په وخت کښی یی ورته وویل: (ابو عبیده ښه عمل کوه چی ژوندی یی جهاد کوه چی مری شهید مړ شه خدای (ج) دی ستا عملنامه ستاپه ښی لاس کښی درکړي، په دنیا او اخرت کښی دی ارمان پوره شه. په خدای (ج) قسم، زه هیله من یم چی ته له هغو خلگو څخه یی چی له الله (ج) نه ډیر بیربیری. له دنیا سره یی مینه نه وي، داخرت غوښتونکی وی الله (ج) په تاباندی ډیره پیرزوینه کړیده چی ته داسلام دلښکر دمشربه حیث دالله (ج) له دښمنانو سره دجنگیدو لپاره روان یی نوکوم خلگ چی له الله نه منکر دي، له هغه سره شریک نیسی اوددروغو خدایان یی ځان ته نیولی دی له هغو ټولو سره جهاد وکړه.

الله تعالی حضرت ابو عبیده (رض) ته پدی سترو جنگونو کښی ستره فتح په نصیب کړه دشام اوروم لښکرو ته ئی ماتی ورکړه اوپه بی شمیره سیمو کښی دتوحید بیرغ ورپیده.

حضرت عمر (رض) دشام داوردو جگرو په ترخ کبني حضرت ابو عبیده (رض) ته د حضرت خالد بن ولید (رض) په های د قوماندانی فرمان ولیبره. هغه دا فرمان پت و ساته اود جگړې له پای ته رسیدو نه وروسته یی ورکړ. خالد بن ولید وویل: (یرحمک الله ابا عبیده ما منعک ان تخبرنی حین جاءک الکتاب) ابو عبیده الله (ج) دی په تاباندی رحم وکړي، ولی دی همغه وخت خبر نکړم چی دغه فرمان درته رسیدلی و؟

امین الامت جواب ورکړ: (انی کرهت ان اکسر علیک حربک وما سلطان الدنیا نرید ولا للدنیا نعمل کلنا فی الله اخوة).

ما دانبه ونه گنله چی جگړه درباندي خرابه کړم، مور خو نه دنیوی اقتدار غواړو اونه د دنیا لپاره کار کوو، مور ټول دخدای (ج) په لاره کبني وروپه یو. ابو عبیده (رض) د عمر فاروق (رض) نه مخکبني وفات شو حضرت عمر (رض) یوه ورځ وفرمایل: (لوکان ابو عبیده بن الجراح حیاً لاستخلفته فان سألنی رب قلت استخلفت امین الله (ج) و امین رسوله (ص)).

یعنی که ابو عبیده بن الجراح ژوندی وای مابه خپل جانشین ټاکلی و او که پروردگار دهغه په باب رانه پوښتنه کړی وای ویلی به می وای چی ما دالله ﷺ او رسول الله ﷺ امین خپل جانشین ټاکلی و. (رضی الله تعالی عنه)

(حضرت ابو ذر غفاری)

حضرت ابو ذر چی اصلی نوم یی جندب بن جناده و بنو غفار قبیلې ته منسوب له مدینې منورې نه اتیا میله لیری دبدر په خواوشا کبني هغی لاری ته نژدی اوسیده چی له مکې مکرمې نه دشام او فلسطین په لوری تللی وه. د حضرت ابوذر د قبیلې د ټولو خلگو ورځنی شغل که څه هم لاری شکول، اود تجارتي کاروانونو لوتول و خوده ته الله تعالی د اسلام له راتگ نه لا دمخه د توحید لاره ښودلی وه او په فطری ډول له شرک اوبدو عملونو څخه بیزار او متنفر و، پخپله یی د ځان لپاره دیوه خدای د بندگی څه طریقه ټاکلی وه اود شپې زیاتره برخه به الله تعالی ته په سجده پروت و، په صحیح مسلم کبني راغلی دی چی په ابوذر (رض) باندي لا د اسلام راوړلو نه مخکبني دخدای بیره

مسلطه وه، پخپله دهغه نه روایت دی چي: زه به دشپي دلماڅه لپاره دریدم او تر هغه به ولاړ پاتی کیدم چی صبح کاذب به راوخوت بیا به می ځان داسی پر مزکه وغورځوه چی تا به ویل کومه ټوټه پرته ده او هغه وخت به را ولاړیدم چی دلمر تودوخه به راباندی ولگیده. دبنو غفار خلگو به دهغه له خولی نه د (لا اله الا الله) ذکر اوریده او حیرانیدل به چی دغه سپری په څه لیونتوب اخته شویدي. پدی وخت کښی په مکه باندي داسلام دلمر وړانگی خپری شوی وی او محمد رسول الله (ص) دتوحید دعوت پیل کړی ؤ یوه ورځ دغفار قبیلی یوسپری مکی ته ولاړ، هلته دتوحید دبلنی له طرز نه خبر شو کله چی بیرته راغی حضرت ابو ذرته ئی وویل ابوذره ستاپه رقم په مکه کښی یوسپری (لا اله الا الله) وائی او خلگ له بت پرستی نه منع کوی ابوذر (رض) ددی خبر په اوریدلو سمدلاسه خپل ورور انیس چی یو اوچت شاعر او ځیرک سپری ؤ دحالاتو معلومولو لپاره مکی ته ولیږی، انیس چی کله بیرته راستون شو ابوذر (رض) ته یی خپل تاثرات وړاندی کړل ویی ویل: خلگو دتوحید داعی ته شاعر او جادوگر وایه مگر په خدای قسم چی هغه نه شاعر دي، نه کاهن اونه جادوگر، هغه خلگو ته دنیکی په لوری دعوت ورکوی اوله بدیو نه یی منع کوی دابوذر (رض) په زړه کښی دسرور کائنات (ص) دلیدو مینه څپانده شوه پخپله مکی ته ولاړ، دکعبی تر څنگ دیره شو.

څو ورځی یی په لوږه پداسی حال کښی تیری کړی چی یوازی دزمزم په اوبوبه یی گوزاره کوله په پای کښی حضرت علی (رض) ورسره مخامخ شو پوښتنه یی وکړه: وروره زه داڅو ورځی تادلته وینم، نه پوهیږم دڅه شی په لټه کښی یی. ابوذر (رض) جواب ورکړ: که ته له ما سره مرسته کوی اوزما حال نه افشاء کوی نو خپل مقصد به درته ووايم علی (رض) چی اطمینان ورکړ نو حضرت ابوذر (رض) دزړه حال هغه ته بیان کړ علی (رض) هغه له ځانه سره دپیغمبر (ص) حضورته وروست او په اسلام مشرف شو.

رسول اکرم (ص) ابوذر (رض) ته وظیفه ورکړه چي: ته اوس بیرته ولاړ شه خپلی قبیلی ته دحق دعوت وړاندی کړه اوکله چی ددعوت دڅرگند اعلان خبر

درته ورسیده بیا مکی ته راشه. ابوذر (رض) عرض وکړ: ای دالله رسوله که اجازه راکوی په خدای (ج) قسم چی زه همدا اوس په مکه کښی خپل اسلام اعلانوم. دالله حبیب (ص) چی دهغه توده ولوله اودقربانی جذبه ولیدله چوپ پاتی شو.

ابوذر (ض) دکعبی حرم ته ولاړ، دمشرکانو یوی غونډی ته په خطاب یی وویل: (ای خلگو! له یوه خدای (ج) نه پرته بل معبود برحق نشته اومحمد (ص) دالله (ج) ریښتونی رسول دي) ددې اعلان په اوریدلو سره مشرکان له څلورو خواوو نه په ابوذر (رض) باندی راټول شول اوله حده زیات یی وواکه پدی وخت کښی عباس (رض) بن عبد المطلب وړاندی شو خلگوته یی وویل: دا سپری وپیژنی دا دبنو غفار قبیلی څخه راغلی دی که تاسی دی ووژنی نو ستاسی یوتجارتی کاروان به هم دمقصد پراوته ونه رسیږی. ښه داده چی دبنو غفار قبیله دحان دنمنه ونه گرځوی دعباس (رض) پدی وینا سره یی ابوذر (رض) خوشی کړ.

بیا له هغه وروسته حضرت ابوذر (رض) خپل وطن ته ولاړ، هلته یی خپلی کورنی او ټولی قبیلی ته دتوحید بلنه وړاندی کړه چی دهغه دبلنی په اثر زیاتره خلک په اسلام مشرف شول ابوذر (رض) ډیر کلونه داسلام دیو مؤثر داعی په حیث وظیفه اجرا کړه اوپه پای کښی دتبوک له غزا نه مخکی مدینی ته مهاجر شو. دتبوک په غزا کښی ابوذر (رض) هم دسرور کائنات (ص) په ملگرتیا کښی په سفر روان شو.

په لاره کښی دهغه اوبن لټ شو اوله قافلی نه بیرته پاتی شو. مجبور شو دخپل سفر وسایل یی پخپلو اوږو باندی راواخیستل. اسلامی لښکر په یو ځای کښی توقف وکړ.

یوسری پیغمبر (ص) ته عرض وکړ: یارسول الله! یوسری له لیری نه راروان دی نه پوهیږم چی څوک به وي؟

رسول الله (ص) وفرمایل: ابوذر به وي. کله چی لږ رانژدی شو په ریشتیا سره ابوذر (رض) ؤ. رسول الله (ص) وفرمایل: ابوذر (رض) یوازی گرځی،

یوازی به مرکبیری او دقیامت په ورځ به یوازی راپاڅیږی، یوه ورځ رسول الله (ص) دصحابه و په مینځ کښی ناست و حضرت ابوذر (رض) راغی اوسلام یی واچوه، پیغمبر (ص) وفرماییل (ما اظلت الخضراء وما اقلت الغبراء اصدق لهجة من ابی ذر) اسمان پداسی چا باندي خپل سیوری ندی اچولی اوحمکی داسی څوک پخپلو اورو ندی را اخیستی چی له ابوذر نه دریبستینی لهجی خاوند وي؟

هو! حضرت ابوذر په هغه وخت کښی د فدائیانو له کاروان سره یو ځای شو چی له خدیجة الکبری، صدیق اکبر، علی مرتضی، اوزید بن حارثه (رضی الله عنهم) نه پرته بل چا (اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله) نه و ویلی. کله چی ددواړو جهانو سردار له دی فانی دنیا نه رحلت وکړ دابو ذر (رض) دزړه دنیاگی ورانه شوه مدینه یی پرېښودله شام ته ولاړ او هلته اوسیدونکی شو حضرت ابوذر (رض) دتولو اخلاقی محاسنو خاوند و د دنیا له شتمنی څخه یی سخته کرکه وه، د فقر ژوند یی خوښ وو، په حق ویلو کښی دخپلی زمانی مثالی انسان و اغنیا و ته دهغه دپیغام لنډیز دا و: ای شتمنو خلگو! که تاسی خپل مالونه دالله (ج) په لاره کښی ونه لگوي، نو دقیامت په ورځ به ستاسی په ذخیره کړی دولت سره ستاسی مخونه، اړخونه اوشاگانی و داغل شی په یاد ولري، چی په مال کښی دری شیان شریک دي: وارث چی سترگی په لاره دی چی تاسی به کله له دی دنیا نه رخصتیری چی ستاسی پر مال دولت باندي خپته واچوي، تقدیر چی ستاسی څخه له پوښتنی کولو پرته خپله فیصله صادروی او پخپله تاسی که تاسی له دغو دواړو نه میدان گتلاي شی اومسابقه وړلی شی نو دا کار هرو مرو وکړئ الله تعالی فرمائی:

(لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون) تاسی هیڅکله نیکی نسی موندلی ترڅو چی دخپلی خوښی ورشیان انفاق نکړی. یوه ورځ امیر معاویه (رض) ابو ذر (رض) ته یوموتی پیسی ولیرلی، هغه سمدلاسه په بیوزلو باندي وویشلی، په دویمه ورځ امیرمعاویه (رض) دازمینت لپاره یوسړی ورولیږه چی هغه پیسی چی وتاته رالیږل شویدی، بیرته یی راکړه مطلب یی دا و چی که پیسی

ورسره پاتی وی نو پوښتنه به ترینه وسی چی ته خو دیوی ورخی لپاره هم مال جمع کول ناروا بولی اوپخپله دی ولی د اکار کړیدی؟

خو ابوذر (رض) دقاصد په جواب کښی وفرمایل: ماهغه پیسی دسهار له لمر ختلو مخکښی په مسکینانو باندی وویشلی امیر معاویه (رض) ته چی دا خبره ورسیدله ویی ویل: واقعاً ابوذر ریښتونی دی څه چی وائی عمل هم ورباندی کوی. د عمر په پای کښی حضرت ابوذر (رض) دعربو په بیدیا کښی ربذه نومی ځای ته ولاړ او هلته میشت شو. د (۳۱) هجری کال د حج په شپو او ورځو کښی ناروغ شو. یوازی دهغه میرمن اویوه لور ورته ناستی وی او ژړل یی ابوذر (رض) پوښتنه وکړه: ولی ژاری؟

هغوی جواب ورکړی: ته په یوه بیدیا کښی وفات کیري څوک به ستا په کفن دفن کښی له مورسره مرسته وکړی؟

ابوذر (رض) جواب ورکړ: رسول اکرم (ص) یوه ورځ مورڅو کسانو ته ویلی وو چی له تاسی نه یو تن به په یو بیدیا کی وفات کیري اویوه ډله لاروی مسلمانان به دهغه په جنازه کښی گډون کوی. اوس له هغی جملی نه یوازی زه پاتی یم نور ټول په ښارونو کښی وفات شویدی نو در رسول الله (ص) دوینا مصداق همدازه یم. همداسی وشول یوه ډله سپاره راغلل چی عبد الله بن مسعود (رض) پکښی ؤ هغوی د حضرت ابوذر (رض) جنازه ادا کړه او په ډیر احترام سره یی په نمناکو سترگو خاورو ته وسپاره. (رضی الله عنه)

(حضرت اسامه بن زید) رضی الله عنه

ابو محمد اسامه بن زید (رض) د بنو کلب قبیلې د بنو قضاغه له کورنی- څخه اود پیغمبر (ص) جلیل القدر صحابی ؤ دهغه پلار زید بن حارثه (رض) د دواړو جهانو سردار (ص) په زوی والی نیولی ؤ د څلورو لومړنیو مؤمنانو له جملی نه ؤ او په صفارت کښی په اسلام مشرف شوی ؤ اود (محبوب رسول) په غوره لقب باندی مشهور ؤ دهغه مور برکت (رضی الله عنها) چی په ام ایمن سره مشهوره وه هغه بی بی وه چی سرور کائنات (ص) یی په غیر کښی لوی کړی ؤ او پیغمبر (ص) به ورته مور ویل. حضرت اسامه (رض) د دغسی مور

اوپلار دسترگو تور و او طبعی خبره ده لکه چی حافظ بن حجر وائی هغه له اسلام نه پر ته نور څه نه پیژندل.

په رسول اکرم (ص) پسی بی مدینی منوری ته پداسی حال کنبی هجرت وکړ چی عمری تقریباً اوه کاله و دلمړنیو غزاگانو په دور کنبی اسامه کم عمره و ځکه خو پیغمبر (ص) هغه ته په جهاد کنبی د شریکیدو اجازه ورنکړه. در رسول اکرم (ص) له حضرت اسامه سره دومره مینه وه چی د عمر تردیارس ۱۳ کلنی پوری به په ازادانه ډول نبوی حرم ته داخلیده یوه ورځ په نبوی حرم کنبی ناست و ام المومنین عائشه صدیقه (رضی الله عنها) هم موجوده وه رسول کریم (ص) حضرت اسامه ته وکتل مسکی شو او حضرت عائشی (رضی الله عنها) ته یی وویل: عائشی! که اسامه نجلی وای مابه نبی گینی ور اغوستلی او سینگاروله به می تر څو چی یی د بنکلا اوازه خپره شوی وای اوله هر لوری به یی دخواستگاری جرگی راتلی. په مسند احمد کنبی پخپله له حضرت اسامه (رض) نه روایت نقل شویدی چی پیغمبر (ص) به زه پر خپل ورانه باندی کنبینولم او پر کین ورانه باندی به یی حضرت حسن بن علی (رض) کنبینوه او بیابه یی دعا کوله (الهی) زه پر دغه دواړو باندی رحم کوم ته هم پردوی باندی رحم وکړه، په صحیح بخاری کنبی راغلی دی (کله به چی رسول اکرم (ص) اودس کوی حضرت اسامه (رض) به اوبه وراچولی دمکی دفتح په سفر کنبی حضرت اسامه (رض) له رسول اکرم (ص) سره ملگری و یوازی ملگری نه چی په همدی دوران کنبی یوواری داسی پینه شوه چی در رسول اکرم (ص) د سپرلی داوښی تر څنگ حضرت عثمان (رض) حضرت طلحه (رض) او حضرت بلال (رض) روان وو او حضرت اسامه (رض) در رسول الله (ص) ترشا پر اوښه باندی سپور و.

په (۱۱) هجری کال کنبی رسول اکرم (ص) دشام دسرحدونو د حفاظت لپاره یو لښکر تیار کړ، پدی اوه سوه لښکر کی پر حضرت ابوبکر صدیق (رض) حضرت عمر فاروق، حضرت ابو عبیده بن الجراح، حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) او حضرت سعید بن زید (رض) سربیره نور زیات شمیر دلوی

مقام خاوندان صحابه شامل وه او ددی لښکر امارت یی حضرت اسامه (رض) ته چی پدی وخت کښی اتلس یانولس کلن زلمی ؤ و سپاره ځینو کسانو پدی کار باندی تعجب ښکاره کړ چی څنگه دیوکم عمر زلمی ترقیادت لاندی داسی لوی لوی صحابه کرام (رض) جهادته لیرل کیږی؟

کله چی سرور کائنات (ص) ته دهغوی د ملاحظی خبر ورسیده پداسی حال کښی چی ناروغ او مبارک سړی په یوه ټوټه ترلی ؤ له کوره راوؤت، دممبر دپاسه کښیناست او دیوی خطبی په ترڅ کښی یی وفرمایل: (ای خلگو! تاسی چی ددی لښکر دقائد په هکله څه ویلی دی زه خبر شوی یم، داڅه نوی خبره نه ده، دده دپلار په هکله هم تاسی دمخه دغسی خبری کولی. په خدای قسم دی چی پلاری هم دقیادت مستحق ؤ اودی هم مستحق دی، پر ماباندی هغه هم ډیر گران ؤ اودی هم. له دی امله تاسی له ده سره ښه چلن وکړی، دی ستاسی له غوره کسانو څخه دی) صحابه ؤ عرض وکړ: یارسول الله مور ستا فیصله په سر سترگو منو همدغه زلمی به زموږ قاید وی. درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته ابوبکر صدیق (رض) او حضرت عمر فاروق (رض) هم له حضرت اسامه (رض) سره ډیره زیاته مینه کوله او دهغه احترام یی ساته.

ابن اثیر^۳ په اسد الغابه کښی لیکلی دی چی عمر فاروق (رض) دخپل خلافت په دور کښی صحابه کرامو ته معاشونه وټا کل پدی لږ کښی یی خپل زوی ته دوه نیم زره او حضرت اسامه (رض) ته دری زره معاش مقرر کړ حضرت عبدالله بن عمر (رض) شکایت وکړ ویی ویل: پلاره نه زه په کومه غزا کښی له اسامه نه شاته پاتی شوی یم اونه ته دده له پلار زید نه خو تا داسامه لپاره له ما نه زیات معاش مقرر کړیدی؟

فاروق اعظم (رض) جواب ورکړ: دی په رسول الله (ص) باندی له تانه زیات گران ؤ اودده پلار ستا له پلار نه ورباندی زیات گران ؤ. له هغه وروسته حضرت عبد الله بن عمر (رض) د حضرت اسامه ډیر زیات احترام کوی، بلکی دهغه له اولاد سره یی هم مینه کوله یوه ورځ یی دنبوی مسجد په یوه گونښه کښی یو ښکلی زلمی ولیده، له عبد الله بن دینار څخه یی چی ورسره ناست ؤ

پوښتنه وکړه: دازلمی څوک دی؟

هغه ورته وویل: (دا داسامه بن زید زوی محمد دی) حضرت عبدالله بن عمر (رض) وویل: (که رسول الله (ص) ژوندی وای له ده سره به یی ډیر مینه لرلای) حضرت اسامه (رض) په صورت او سیرت دواړو ډیر ښکلی ؤ دزهد او تقوی سمبول ؤ دشپي زاهد اودورځي مجاهد ؤ کلونه کلونه یی دسرور کائنات (ص) دعبادت طریقه لیدلی وه په همغه شان عبادت به یی کاوه په سپین ږیر، توب کښی به یی هم په هفته کښی دوی ورځی دوشنبه او پنجشنبه روژه نیوله چا ور څخه پوښتنه وکړه: داروژی خوفرض ندی ته کمزوری یی ولی ځان تکلیفوی؟

جواب یی ورکړ: داځکه چی رسول الله (ص) به هم پدغو دوو ورځو کښی روژه نیوله. (رضی الله عنه)

(حضرت ابو ایوب انصاری) رضی الله عنه

سرور کائنات صلی الله علیه و آله دبعثت ددیارلسم کال دربیع الاول په میاشت کښی له مکی معظمی سره خدای پامانی وکړه مدینی منوری ته مهاجر شو په قبا کښی له څو ورځی تم کیدو نه وروسته چی کله مدینی ته روان شو نو دهغه انصارو دلاری په دواړو خواو کښی داستقبال شانداره صفونه جوړ کړی وه، دالله اکبر، جاء رسول الله شعارونه یی ورکول اود (اهلاً وسهلاً) او مرحبا په نعرو سره یی دعقیدت او اخلاص پیرزوینی وړاندی کولی دبامونو دسر څخه ددی خوږی ترانی زمزمه پورته کیدله چی:

طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَا	مِنْ ثَنِيَّاتِ الْوَدَاعِ
وَجَبَ الشُّكْرُ عَلَيْنَا	مَا دَعَىٰ اللَّهُ دَاعٍ
إِيَّاهَا الْمَبْعُوثُ فِينَا	جِئْتَ بِالْأَمْرِ الْمَطَاعِ

دوداع دغرونو له څوکونه پر مورې باندي دخوارلسم سپوږمۍ راوختله پر مورې باندي شکر واجب دی ترڅو چی دالله خواته یوداعی باقی وی، ای مورېته راتلونکی تاله ځانه سره داسی حکم راوړیدی چی منل او اطاعت یی فرض دی.

هلته دبنو نجار په نوم يوه قبيله درسول اکرم دپلار ماما خيل هم ميشته وه کله چي دهغوی محلی ته ورسیدی نو وړو نجونو په دی شعر کښی دمحببت جذبه خرگندوله :

نَحْنُ جَوَارُ مِنْ بَنِي النَّجَارِ يَا حَبَّذَا مِنْ جَارِ

مور دبنو نجار قبیلې نجونی یومحمد (ﷺ) څومره ښه گاونډی دی.
رحمة للعلمین دهغوی له څنگ نه په تیریدو کښی په موسکا شونډو وفرمایل: بچیانو! ایا تا سی له ما سره مینه لری؟
هغوی په یوه ریغ جواب ورکړ: هو! یا رسول الله، پیغمبر (ص) وفرمایل:
زه هم له تاسی سره مینه لرم.

پدی ترتیب هری قبیلې لکه بنی بیاضه، بنی ساعده بنی حارث اوبنی عدی په ډیره څپانده اوگرمه ولوله داهيله کوله چي کاشکی رحمة للعلمین دهغوی میلمه شی دقبیلو مشرانو لکه عتبان بن مالک (رض) سعد بن عباده (رض) عبد الله بن رواحه (رض) عباس بن عباده (رض) خارجه بن زید (رض) زیاد بن لبید (رض) فروه بن عمرو (رض) سعد بن ربیع (رض) سلیط بن قیس (رض) منذر بن عمرو (رض) اواسیره بن ابی خارجه (رض) هریوه دمسابقی په ډول عرض کوی چي: یارسول الله زموږ ځان اومال ستا په خدمت کښی دی زموږ فقیر خانی ته تشریف راوړی. خو رسول الله (ص) چي پر قصوا نومی اوبڼه باندي سپور ددوی له مینځ نه تیریده په موسکا شونډو به یی همدا جواب ورکاوه چي: (خلوا سبیلها فانها مأمورة) داوښی لاره خوشی کړی دا د خدای (ج) لخوا مؤظفه ده. یعنی دا اوبڼه چي په هرځای کښی څملي همغه به درسول الله ددمی اواقامت ځای وی. ټول زړونه په درزا وو چي اوس به نو دچا داقبال ستوری ځلیږی چي دهغه په دسترخوان باندي ددواړو جهانو سردار میلمه شی. اوبڼه دخدای (ج) په حکم ولاړه دیوه دوه پوریز کور مخی ته چي نن هلته دمسجد نبوی لویه دروازه ده ودریدله، پیغمبر (ص) ورڅخه کښته نشو، هغه بیا روانه شوله وړاندي ولاړه خو بیرته را وگرځیدله اوپه لومړنی ځای کښی څملاستله دا دچا کور و؟

دا د حضرت خالد بن زيد (ابو ايوب انصاری) کورؤ دا سعادت الله تعالی ده ته په برخه کړې ؤ، حضرت ابو ايوب انصاری (رض) دخزرج قبیلې ته منسوب له نبوی هجرت نه یو دیرش کاله مخکښی زیږیدلی اوله هجرت نه مخکښی د حضرت مصعب بن عمیر (رض) د دعوت او تبلیغ په اثر په اسلام مشرف شوی ؤ چی وروسته یی بیا د بیعت عقبه ثانیه په وخت کښی له رسول الله (ص) سره مخامخ لیدنه کتنه وشوه اودهغه په لاس یی د سر بندنی بیعت وکړ.

ابو ايوب انصاری (رض) د وې کوتی درلودی، یوه په لاندی اوبله په پاسنی پور کښی د پیغمبر (ص) حضورته یی عرض وکړ: یا رسول الله، تاسی په پاسنی پور کښی واوسیرې پیغمبر (ص) وفرمایل: ماته به دخلگو تگ راتگ وی زما لپاره لاندینی کوته بڼه مناسبه ده، حضرت ابو ايوب انصاری (رض) د پیغمبر ﷺ له غوښتنی سره سم لاندینی کوته وزگار کړه او پخپله یی په بالا خانه کښی استوگنه غوره کړه خو کله یی کولای شول چی هلته استراحت اوارام وکړی پداسی حال کښی چی د دواړو جهانو سردار لاندی اوسیده، دهغوی روح پدی ناکراره ؤ چی بادار په لاندینی کور اونوکران دی په پاسنی کور کښی استوگن وی، یوه شپه ابو ايوب انصاری اودهغه میرمنی ترسهاره دکوتی په گنج کښی په ناستی ناکراره تیره کړه او کله چی سهار شو خپل حالت یی پیغمبر (ص) ته بیان کړ او هیله یی وکړه چی پیغمبر (ص) خپله دیره ورسره بدله کړی چی هغه (ص) ددوی خواهش ومانه.

د ابو ايوب انصاری (رض) کورنی به تر هغه ډوډی نه خوړله ترخو به چی سرور عالم (ص) نه وه خوړلی او کله به چی له پیغمبر (ص) نه خواړه بیرته راغلل په کاسه کښی به یی دهغه دمبارکو گوتو داغونه لټول اود تبرک لپاره به یی له همغه حایه خوراک کاؤ. کله چی دهجرت په دویم کال د اسلامی جهادونو لړی شروع شوه داسی غزا نه وه چی حضرت ابو ايوب انصاری دی د پیغمبر (ص) ملگرتیا نه وی کړی.

د پیغمبر (ص) له رحلت نه وروسته یی هم د حق اوباطل په هره معرکه

کڻبی گڳون درلود، دهغه یوازنی شعار چی شپه او ورځ اوپه پته او ښکاره به یی تکراره دالله تعالی دافرمان ؤ چی: (انفروا خفافاً وثقالاً) په یوه غزا کڻبی یی هم دقیادت اوامارت غوښتنه نکوله اوپدی به له حده زیات خوشحاله ؤ چی دیوعادی عسکر په صفت په اسلامی لښکر کڻبی داسلام تر بیرغ لاندی ولارشی.

دحضرت عمر فاروق (رض) دخلافت په بختور دور کڻبی چی داسلامی لښکر اسونو داسیا اوافریقا په لکونه مربع میله محکه ترپښو لاندی کړه په زیاترو دغو جنگونو کڻبی درسول الله (ص) میلمه پال برخه درلوده. دحضرت علی مرتضی (رض) دخلافت په دور کڻبی څه موده ابو ایوب انصاری (رض) دمدینی منوری مرکزی امیرؤ دحضرت علی (رض) له شهادت نه وروسته یی گوښه ناسته غوره کړه خو بیابه یی هم په زړه کڻبی دجهاد مینه څپانده وه امیر معاویه (رض) چی کله دقسطنطنیه دتسخیرولو لپاره لښکر ولیږه حضرت ابو ایوب انصاری (رض) دیوعادی مجاهد په صفت پکڻبی شامل ؤ. دمسلمانانو دلښکر کشتی چی دروم له بحیری نه تیری شوی اوپه یو موزون ځای کڻبی په دریدو یی عسکر کوز کړل رومیانو ورباندی حمله وکړه. یو غښتلی مجاهد عبد العزیز بن زراده په تنهائی سره پر رومی لښکر حمله وکړه پدی وخت کڻبی ځینو کسانو ږغ وکړ چی داکار دخدای (ج) ددی فرمان په خلاف دی چی: (ولا تلقوا بایدیکم الی التهلکة) تاسی پخپله خپل ځانونه په هلاکت کڻبی مه اچوی حضرت ابویوب انصاری (رض) وفرمایل: ددی آیت معنی اوتفسیر ددی برعکس دی. ددی شان نزول داسی ؤ چی دامن په وختونو کڻبی انصارو اراده کړی وه چی په کارو بار مصروف شی اوکوم تاوانونه چی دجنگونو په وخت کڻبی ورته رسیدلی دی هغه تلافی کړی، دهغو له دی تصمیم نه وروسته دغه آیت نازل شو چی په جهاد کڻبی مصروفیت تاوان او هلاکت نه بلکی له جهاد نه گوښه کیدل پخپله خپل ځان په هلاکت کڻبی اچول دی، دهغه له دی تفسیر کولو نه وروسته مسلمانانو په رومی لښکر باندی حمله وکړه اوالله تعالی فتح ورنصیب کړه.

دابو ایوب (رض) څخه دلنښکر قائد پوښتنه وکړه چې: څه حاجت په زړه کښی لری؟ جواب یی ورکړ: کله چی وفات شم زما مری ددښمن په خاوره کښی وړاندی ولیږی ترڅو یوه ورځ داسی راسی چی هم هلته داسلامی لښکر داسونو دقدمو خړپهار اورم همداسی وشول له وفات نه وروسته دابو ایوب انصاری (رض) مری په استانبول کښی ښخ کړی شو چی نن هم دهغه زیارت ته خاص او عام ورځی.

پیر هرات حضرت خواجه عبدالله انصاری (رض) دحضرت ابو ایوب انصاری (رض) له اولاد څخه دی همدارنگه دهغه له اولادی نه دوه نامتو شخصیتونه حضرت یوسف انصاری اوحضرت علاؤ الدین انصاری (رح) هندوستان ته راغلی وه اونن چی دنړی پدی برخه کښی څوک په انصاری شهرت لری زیاتره دهغه له اولادی څخه دی. (رضی الله عنه).

(حضرت ابي بن کعب) رضی الله عنه

حضرت ابي بن کعب (رض) دمديني منوري دانصارو دخزرج قبيلي دبنو نجار له کورنی څخه اوله نبوی هجرت نه مخکښی په اسلام مشرف شوی ؤ کله چی رسول اکرم (ص) مديني ته هجرت وکړ حضرت ابي بن کعب (رض) هغه څوک ؤ چی ترټولو دمخه دقرآن مجيد دليکلو سعادت ورپه برخه شو يعنی په انصارو کښی دوحی لیکونکو په جمله کښی دپرومبی والی امتياز ده ته الله تعالی ورکړ.

حضرت ابي بن کعب (رض) له پخوا نه په ليک لوست پوهيده، تورات يی لوستی ؤ اودانصارو له تعليم يافته کسانو څخه شميرل کيده. کله چی دحق او باطل تر مينځ دجنگونو لړی شروع شوه حضرت ابي بن کعب (رض) په هېڅ يوه غزا کی دسرور عالم ملگرتيا پری نښودله له بدرنه واخله ترطائف پوری، ټولو غزاگانو کی يی گډون وکړ.

دحضرت ابي بن کعب (رض) له رسول اکرم (ص) اودالله له پاک کلام دواړو سره دومره زیاته مینه وه چی اټکل یی گران دی، دخپل وخت زیات تره برخه به یی درسول اکرم (رض) په مجلس کښی تیروله اوپيغمبر (ص) به ورته

قرآن کریم اوروی او وربانندی حفظ کاوہ به یی اودوحی لیکلو کاربه یی هم ورخخه اخیست، له قرآن او پیغمبر سره دحضرت ابی بن کعب دمینی پلوشی په اسمانونو کبسی هم خوری شوی وی او پخپله الله تعالی یی تائید کړی ؤ. یوه ورځ په نبوی مجلس کبسی ناست ؤ چی په ناخاپی ډول پر هغه بانندی دوحی دراتگ اثار ولیدل شول او دځینو روایتونو له مخی په مبارکه ژبه یی دسورة البینه عبارات جاری شول.

حضرت ابی بن کعب (رض) ددغه سورت الفاظ ټکی په ټکی اوریدل او لیکل یی. کله چی جبریل رخصت شو رسول اکرم (ص) حضرت ابی (رض) ته وویل: (الله تعالی ماته امر کړیدی چی زه تاته قرآن واوروم). حضرت ابی بن کعب (رض) عرض وکړ: یارسول الله ایا الله تعالی زما نوم اخیستی دی؟

وی فرمایل: (هو) ددی خبری په اوریدلو سره له ډیری خوبنی نه دحضرت ابی (رض) په سترگو کی اوښکی راډنډ شوی اوبیسده شو. دالله تعالی له امر سره سم رسول اکرم (ص) دحضرت ابی بن کعب (رض) تعلیم ته دخاصی پاملرنی په برکت په نتیجه کبسی هغه دقرآن مجید حافظ او دقرآنی علومو یومتبحر عالم شو دهغه له قرائت سره درسول اکرم (ص) دومره مینه وه چی یوځل یی وفرمایل: (په ټولو خلگوکی لوی قاری ابی بن کعب دی) یوځل پیغمبر (ص) له هغه څخه پوښتنه وکړه چی: (په قرآن مجید کبسی ډډیر زیات عظمت لرونکی ایت کوم یودی؟

حضرت ابی (رض) عرض وکړ: (ایة الكرسي) دهغه ددی جواب په اوریدلو سره رسول اکرم (ص) ډیر زیات خوشحاله شو او ویی فرمایل: (ابی ته دی تل پدی علم خوشاله اوسی). سرورعالم (ص) حضرت ابی (رض) ته اجازه ورکړی وه چی څنگه یی خوبنه وی او کله وغواړی پوښتنه کولای شی له همدی امله به هغه هر وخت له نبوی فیوضاتو څخه استفاده کوله اوزیاتره وخت به لا داسی پینیدله چی دپوښتنی پرته به رسول اکرم (ص) هغه ته دقران مجید اسرار او رمزونه وښودل.

پخپله له حضرت ابی بن کعب (رض) څخه روایت دی چی یوځل پیغمبر راته وفرمایل:

(ایا داسی یو سورت درونه بنیم چی نه په تورات کنبی شته، نه په زبور کنبی اونه په انجیل کنبی اونه پخپله په قرآن کنبی دده په څیر بل نازل شویدی؟ ماعرض وکړ: ولی نه، یا رسول الله! هرو مرو یی راوښیاست ویی فرمایل: (ښه ده، له دغی دروازی څخه به لا وتلی نه یی چی وبه یی پیژنی له هغه نه وروسته رسول اکرم (ص) پاڅیده اوزه هم ورسره پاڅیدم لاس ترلاسه می ورسره نیولی ؤ او خبری یی راسره کولی، ماورڅخه ځان شا شاته کاوه پدی خاطر چی هسی نه چیرته ددی سورت له رابنودلو نه مخکښی له دروازی څخه ونه وزی کله چی دروازی ته نژدی شوم عرض می وکی یا رسول الله هغه سورت راوښیاست چی وعده مو راسره کړیده، ویی فرمایل: کله چی ته دلمانځه لپا ره درپری څه لولی؟

(همدغه سورت دی، اودا سبع مثانی دی چی دده په باب الله تعالی فرمایلی دی: (ولقد اتیناک سبعا من المثانی والقرآن العظیم) یعنی مور تاته اوه آیتونه درکړل چی مکرر لوستل کیږی او قرآن عظیم مو درکړ.

حضرت ابی بن کعب (رض) ترداسی حده درحمة للعالمین (ص) دخاصی پیرزوینی مورد ؤ چی په خپله په نبوی دور کنبی ددرس اوافتاء مقام ته ورسیده، خلگو به ورڅخه قرآن زده کاؤ او دمختلفو مسئلو په هکله به ئی پوښتنی ورڅخه کولی.

حضرت ابی (رض) چی له رسول اکرم (ص) څخه څه اوریدل هغه به یی په ژوند کنبی دلاری مشال گرځاوه. یوه ورځ په نبوی مجلس کنبی ناست ؤ چی یو سپری راغی عرض یی وکړ:

یا رسول الله مور چی ناروغه کیږو اویا څه نور تکلیفونه راته رسیږی ایا پدی کنبی هم څه ثواب شته؟

ویی فرمایل: (هو: پدی ناروغیو او تکلیفونو سره دمسلمان گناهونه رژیږی) حضرت ابی (رض) پوښتنه وکړه: ایا په وړو غوندي تکلیفونو سره هم

دمسلمان گناه رژییری؟

وبی فرمایل (وارہ وارہ تکلیفونہ خو پیریبدہ چی کہ دمسلمان پہ پنبہ کی اغزی دننه شی ہم دهغه دگناھونو کفارہ گرئی) ددی خبری پہ اوریدلو سرہ بی پہ ایمانی جوش او ولولہ کنبی دادعا له خولی نہ ووتله: پروردگارہ! تل می پہ تبه اختہ ولرہ خو دجمعی دلمانئہ، حج، عمری، اوجھاد کولو وس او قدرت ورسره راکرہ، سیرت لیکونکی وائی چی له هغه وروستہ به تل دحضرت ابی خفیفہ غوندی تبه پہ بدن کنبی وه. رسول اکرم (ص) دژوند تر پایه پوری حضرت ابی (رض) ته خاصہ پاملرنہ کولہ اودا پاملرنہ بی دالله تعالیٰ پہ امر وه پیغمبر (ص) دخپل رحلت پہ کال یعنی پہ (۱۱) هجری کال کنبی ہم دوروستی حل لپارہ حضرت ابی بن کعب (رض) ته قرآن کریم واوروه او ویی فرمایل: جبریل راغی اووی ویل چی ابی ته قرآن واوروه.

دسرور عالم (ص) له رحلت نہ وروستہ دحضرت ابوبکر صدیق دخلافت پہ دور کنبی چی کله دقرآن حکیم دتدوین لپارہ اھتمام وشو نو دقرآن دلیکنی لپارہ دصحابہ کرامو یوه ډله حافظان وټاکل شول خوددغی ډلی مشر حضرت ابی بن کعب و هغه به قرآن وایه اونورو به لیکي.

حضرت ابی بن کعب (رض) ته حضرت عمر فاروق (رض) سید المسلمین اوسید القراء ویل یعنی دمسلمانانو سردار اودقرآن دقاریانو سردار، یوازی حضرت عمر (رض) نہ بلکی ټول صحابہ پدی معترف وه چی حضرت ابی (رض) دقرآن حافظ، ژوندی سند اومتبحر عالم و، ټولو یی ډیر زیات احترام ساته او کله به چی دقرآن مجید دکوم آیت په هکله څه پوښتنه پیدا کیدله نو له هغه څخه به بی پوښتنه کولہ حضرت ابی بن کعب (رض) به ویل: په مؤمن کنبی باید هرو مرو د اخلور صفتونه موجود وی:

۱. که مصیبت پر راشی صابر اوسی.
۲. که نعمت ورپه برخه شی شاکر اوسی.
۳. که فیصله کوی عادل اوسی.
۴. اوچی څه وائی نو ریښتیا ویونکی او صادق اوسی حضرت ابی (رض)

دقرآن په انوارو کښی عمر تیر کړ دتلاوت اولمانځه په وخت کښی به یی له سترگونه اوبڼکی بهیدلی، هره دریمه شپه به یی قرآن کریم ختم کوی. په (۳۲) هجری کښی یی له دنیا نه سفر وکی. (رضی الله عنه)

(هاشمی حضرت اسید بن حذیر) رضی الله عنه

حضرت اسید بن حذیر (رض) د انصارو داوس قبیلی دبنو اشهل کورنی- څخه اودهغه پلار حذیر بن سماک دخپلی قبیلی سپه سالار اویو نامتو باتور ؤ حضرت اسید (رض) له نبوی هجرت نه مخکښی هغه وخت په اسلام مشرف شو چی حضرت مصعب بن عمیر (رض) دبنو اشهل قبیلی سیمی ته نزدی په یوه باغ کښی ناست دحق په دعوت او تبلیغ مصروف ؤ.

حضرت اسید په ډیر غضب ورغی او حضرت مصعب (رض) ته یی په تنده لهجه وویل: تا څنگه داجرتت کړیدی چی زموږ سیمی ته راشی اوزموږ خلگ له خپل پلرنی دین څخه واړوی؟ که عافیت غواړی نوډیرژرله دی ځایه ولاړشه) حضرت مصعب (رض) په ډیر زغم سره ددعوت په نرمه او خوږه لهجه جواب ورکړ:

گرانه وروره! مهربانی وکړه، یوه شیبه کښینه، زما خبره واوره که دی خوبښه شوه ښه ده اوکنه نوبیا خپل تصمیم ونیسه. په حضرت اسید (رض) باندی دحضرت مصعب (رض) دغی خوږی اونرمی وینا اغیزه وکړه، کښیناست، هغه ورته دقران کریم دخو مبارکو آیتونو په لوستلو سره دحق دعوت وړاندی کړ.

دهغه په اوریدلو سره داسید (رض) دزړه دنیاگی چی دلیک لوست خاوند باشعوره سپړی ؤ بدله شوه او سمدلاسه یی ایمان راوړی اوویی ویل: (په موږ کښی یو بل مخور سپړی هم شته، که چیرته هغه دحق دین ومني نو ټول قوم به په اسلام مشرف شی مطلب یی حضرت سعد بن معاذ (رض) ؤ چی دی یی له مدینی څخه دحضرت مصعب (رض) دایستلو لپاره رالیږلی ؤ له دی وینا څخه وروسته حضرت اسید (رض) پاڅیده او حضرت سعد بن معاذ (رض) ته ورغی: حضرت سعد (رض) دده په لیدلو وویل (قسم په خدای دی اوس ستا هغه څیره

نده کومه چی له دی خوا نه دتگ په وخت کښی وه لکه چی ستا په فکر کښی بی هم څه تغیر راوستی دی. بیا ډډیری غصی په حال کښی پخپله دهغه باغ خواته روان شو چیرته چی حضرت مصعب (رض) دخپل میلمه پال حضرت اسعد بن ذراره (رض) ترڅنگ دیره ؤ خو حضرت سعد (رض) هم له هغی صحنی سره مخامخ شو چی حضرت اسید (رض) ورسره مخامخ شوی ؤ او دخدای (ج) په فضل او دخپل نیک فطرت په مرسته دکفر له تیاری نه داسلام رڼا ته راووت. دحضرت اسید بن حضیر او حضرت سعد بن معاذ (رض) داسلام راوړلو په برکت د انصارو په ټولو کورنیو کښی دحق ډیوه بله شوه او په ډیر لږ وخت کښی دیشرب (مدینی) په فضا کښی دالله اکبر لږزونکو نعرو ږغ خپور شو. دبعثت په (۱۳) کال دحج په موسم کښی دحق دشمعی پتنگانو یوه (۷۵) کسيزه ډله چی (۷۳) نارینه اودوه میړمنی وی مکی معظمی ته راغلل. په یوه ټاکلی شپه کښی دعقبی په خواکښی راټول شول سرورکائنات هم تشریف راوړ دوی ټولو پیغمبر (ص) ته دعوت ورکړ چی مدینی منوری ته هجرت وکړی او دهغه په لاس بی دقربانی اوسربندنی بیعت وکړ دابیعت په تاریخ کښی دبیعت عقبه ثانیه په نوم یادیری او داسلامی تاریخ یوه زرینه پاڼه ده چی په هغه کښی حضرت اسید بن حضیر (رض) موجود ؤ، او ددینی چارو دحفاظت لپاره له (۱۲) منتخبو نمایندگانو څخه یوتن حضرت اسید (رض) وټاکل شو. درسول اکرم (ص) له هجرت نه وروسته چی داسلامی جهاد لږی شروع شوه، یوازی دبدر په غزا کښی دشرعی عذر لامله حضرت اسید (رض) شرکت ونشو کړای خو په نورو ټولو غزاگانو کښی دالله له رسول ﷺ سره ملگری و.

داحدپه مشهوره تاریخی غزا کښی حضرت اسید (رض) له هغو سربندنکو څخه ؤ چی په ډیر سخت حالت کښی بی خپلی سینی ددښمن گوزارونو ته سپر کړی وی او دخدای له حبیب (ص) څخه بی دخپلو سرونوپه بیه دفع کوله. پدی غزا کښی حضرت اسید (رض) اوه زخمونه خوړلی وو. داحزاب په غزا کښی ددوو سوو مجاهدینو په مشر تابه برخه وال ؤ اوڅو ورځی مسلسل بی څلور ویشت ساعته دخندق مراقبت اوڅارنه کوله. په (۲) هجری کال کښی حضرت

اسید (رض) دیبعت رضوان سعادت وگاتہ، هلته چی ترونی لاندی یو زر او خلور سوو صحابہ ؓ دالله (ج) درسول پہ لاس دسربندنی بیعت وکر او الله تعالیٰ هغوی ته دخپلی رضا اعلان وکر ویی فرمایل: (لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونک تحت الشجرة) یعنی الله تعالیٰ له مؤمنانو خخه راضی شو چی کله بی له تا سره ترونی لاندی بیعت کوی.

دمکی دفتحی په سفر کنبی، دحنین، طایف او تبوک په غزاگانو کنبی او بالاخره دحجة الوداع په مبارک تاریخی سفر کنبی حضرت اسید (رض) ددواړو جهانو له سردار (ص) سره ملگری ؤ. حضرت اسید (رض) به خپل زیاتره وخت درسول الله (ص) په مجلس کنبی تیراوه او په ازادانه ډول به بی له هغه سره خبری کولی یوه ورځ بی دخوش طبعی خبری کولی او خپل ملگری بی خندول، کله چی دهغه ظرافت له اندازی نه لږ څه زیات شو نورسول اکرم (ص) دچړی په څوکه په تشی کنبی وتومبه حضرت اسید (رض) عرض وکر: یا رسول الله ستا د چړی څوکی ډیر ژوبل کرم پیغمبر (ص) وفرمایل: (وروره! خپل قصاص رانه واخله) عرض بی وکر: (یا رسول الله ستا دچړی څوکه زما پر بر بند بدن بانندی ولگیده، اوستا پر بدن قمیص دی، دا قصاص څنگه پوره کیدای شی؟

رسول اکرم (ص) فوراً خپل قمیص پورته کړی ویی فرمایل (راشه خپل قصاص واخله) دهغه سترگی له اوبنکو ډکی شوی، په بیره وروړاندی شو، د پیغمبر (ص) مبارک اړخ بی په مینه مینه په مکرر ډول بنکل کړ، بیا بی له ژړا نه په ډکه لهجه عرض وکر: یا رسول الله مور اوپلار می ترتا جار شی، زه به څنگه له تا خخه قصاص اخلم، په خدای (ج) قسم چی زما همدغه مقصد ؤ چی ستا دمبارک اړخ بنکلولو سعادت راپه برخه شی.

دحضرت اسید (رض) دبی شمیره غوره صفتونو ترڅنگ یوصفت داؤ چی همیشه به بی په ډیره مینه دقرآن حکیم تلاوت کاؤ په صحیح بخاری کنبی پخپله له هغه خخه روایت را نقل شوبدی چی وایی:

یوه شپه می دسوره بقره تلاوت کاؤ ها خواته څنگ ته می آس تړلی ؤ دتلاوت په وخت کنبی بی تویونه وهل، زه به چی چوپ شوم هغه به هم غلی

شو اوما به چي لوستل شروع ڪرل هغه به ٽوپونه وهل شروع ڪرل ڇنگه چي زما زوي يحيي اس ته ٽڙدي ولاڙ ۽ وويريدم چي هغه ته ڇه ٽڪليف ونه رسوي، سلام مي وگرڇاوه يحيي مي ڄانته رانڙدي ڪڙ، په ناڇاپي ڊول مي دآسمان خواته وکتل ومي ليدل چي دسرله پاسه مي دچتري غوندي وريخ ولاڙه ده چي دبريننا غوندي رها پڪنبي بليڙي. سهار مي دا حالت پيغمبر (ص) ته بيان ڪڙ:

ويي فرمايل:

(ابن حضيره! په همدی شان سره تلاوت ڪوه او هرو مرو بي ڪوه) عرض مي وڪڙ: يارسول الله! ڪله چي دسهار سپيدي وچاودلي هغه وريخ چي رها پڪنبي بليدل دآسمان خواته پورته شوه اوله نظره مي غائبه شوه) رسول الله (ص) وفرمايل: پوهيڙي چي دا ڇه شي ۽ ؟

عرض مي وڪڙ: نه وبي فرمايل: ملائڪه وه چي ستا دتلاوت اوريدو لپاره راغلي وه، ڪه تاتر سهاره لوستل نه واي بس ڪڙي هغوي به ترسهاره اوريدلاي تردي پوري چي خلگو به ليدلي واي.

ڇنگه چي له رسول الله (ص) سره دحضرت اسيد بن حضير (رض) له حده زياته مينه وه، دي هم ددوارو جهانو دسردار دزيات شفقت مورد ۽ اوڀير ورته گران ۽ حتى په ڄينو مسائلو ڪنبي به بي ورته سفارش ڪاؤ اورسول الله (ص) به دهغه سفارش مانه. دسرور عالم (ص) له رحلت نه وروسته حضرت اسيد (رض) دسيدنا ابوبڪر صديق اوسيدنا عمر فاروق (رضي الله عنهما) دخاص احترام ڇخه برڃمن ۽ اوپه مهمو چارو ڪنبي به بي له هغه ڇخه مشوري اڃيستلي. دحق دشمعي پتنگ، دغه جليل القدر صحابي په (۲۰) هجري ڪال ڪنبي له دي فاني دنيا نه رخصت شو، په ڪومه ورڃ چي وفات شو، په ٽوله مدينه ڪنبي ماتم ڇپور شو، دٽولو مهاجرينو اوانصارو سترگي لمدي وي امير المؤمنين عمر فاروق (رض) دبي شميره صحابه ۽ په ملگرتيا دهغه مورته ورغي دهغه جنازه بي جنة البقيع ته راوڙله پخپله بي دهغه دجنازي لمونڃ ادا ڪڙ او بيابي په لمدو سترگو دغه ستر اسلامي شخصيت چي سرور ڪائنات ورته د (نعم الرجل) لقب ورڪڙي ۽ دبقيع په هديره ڪنبي خاورو ته وسپاره.

حضرت ابو هريرة رضی اللہ عنہ

درسول اکرم (ص) په خوږو ملگرو کښی یو داسی شخصیت ؤ چی ډډیر ښه ذکاوت قوی حافظی اولویبی علمی پانگی خاوند ؤ صرف څلور کاله یی ددواړو جهانو د سردار ملگرتیا په برخه شوی وه خو د نبوی حدیثو په باب به حتی هغو کسانو هم ورڅخه پوښتنی کولی چی له شلو کلونو څخه زیات وخت د صحابیت په مقام کښی ورباندی تیر شوی وو. دا جلیل القدر صحابی حضرت ابو هريرة دؤسی (رض) ؤ. حضرت ابو هريرة (رض) د یمن د دؤس قبیلې د عبد شمس له کورنی څخه ؤ، رسول الله (ص) دهغه دغه نوم په عبد الرحمن باندی بدل کړ او په ابو هريرة سره یی ځکه شهرت درلود چی هغه پیشو ساتلی وه او ډیره مینه یی ورسره کوله نو ځکه خلگو ورته د پیشو پلار (ابو هريرة) ویل.

حضرت زید بن ثابت (رض) وائی: یوه ورځ موږ دری تنه چی یو د یمن دؤس قبیلې ته منسوب ؤ په نبوی مسجد کښی ناست دخدای (ج) په یادونه اودعا کښی بوخت وو. پدی ترڅ کښی دالله رسول (ص) تشریف راوړ موږ چوپ شوو ویی فرمایل: (خپل کارته ادامه ورکړی) موږ په لوړ اواز دعا کوله او پیغمبر (ص) امین ویل، په پای کښی زموږ دواړو له دعا نه وروسته دؤسی زلمی په دعا کښی وویل: (الهی زما ملگرو چی څه درڅخه وغوښتل ماته هغه هم راکړه اوسربیره پر هغه داسی علم هم راکړه چی هیڅکله می هیر نشی) رسول الله (ص) امین وویل: ددی دعا په اوریدلو سره ما اوزما هغه بل ملگری عرض وکړ: یارسول الله! موږ ته دی هم داسی علم راکړل شی چی هیڅکله مو هیر نشی. ویی فرمایل: دا برخه دغه دؤسی زلمی ته ورسیدله اودا زلمی حضرت ابو هريرة (رض) وو.

حضرت ابو هريرة (رض) په ماشومتوب کښی دخپل پلار له سیوری څخه محروم شوی ؤ په ډیر فقر اوبیوزلی کښی را لوی شو، هره ورځ به یی پسونه پیولو ته بیول اومانام به کورته راستنیده، د اسلام بلنه ورته ددؤس قبیلې درئیس طفیل بن عمرو (رض) لخوا وړاندی شوه چی هغه دمخه مکی ته تللی او په اسلام مشرف شوی ؤ. کله چی په (۷) هجری کال دخیبر دغزا په دوران

کنبی حضرت طفیل بن عمرو (رض) دخپل قوم له اتیا و کورنیو سره مدینی منوری ته ولاړ، په همدی کاروان کنبی حضرت ابو هریره (رض) او دهغه مور امیمه (رضی الله عنها) هم شامله وه.

له رسول الله (ص) سره له همدی لومړنی کتنی څخه وروسته چی په خیبر کنبی وشوه بیا تر رحلت پوری، ابو هریره (رض) له نبوی صحبت څخه گوښه نشو، نه په سفر کنبی نه په حضر کنبی، نه په شپه کنبی، اونه په ورځ کنبی، یوازی دخوب په وخت کنبی به ورڅخه جدا و خو نور ټول وختونه به یی له نبوی ارشاداتو څخه استفاده کوله او ټول نبوی احادیث به یی پخپل ذهن کنبی ذخیره کول.

له کومو اوو تنو صحابه و څخه چی له زرو نه زیات حدیثونه روایت شویدی په هغو کنبی لومړی لمبر مقام د حضرت ابوهریره (رض) دی داځکه چی: له حضرت عبدالله بن عباس نه (۲۲۲۰) حدیثونه له حضرت عائشه صدیقه (رضی الله عنها) څخه (۲۲۱۰) حدیثونه. له حضرت عبدالله بن عمر (رض) څخه (۱۲۳۰) حدیثونه له حضرت جابر بن عبدالله انصاری (رض) څخه (۱۵۴۰) حدیثونه له حضرت انس بن مالک (رض) څخه (۱۲۸۲) حدیثونه اوله حضرت ابو سعید خدری (رض) څخه (۱۱۷۰) حدیثونه روایت شویدی مگر له حضرت ابوهریره (رض) څخه (۵۳۷۴) حدیثونه روایت شویدی.

ددی دلیل دا و چی له یوی خوا رسول الله (ص) ورته دعا کړی وه اوله بل پلوه ټولو صحابه و ﷺ یوڅه کاروبار درلود مهاجرین په تجارت او انصار په باغداری او بزگری کنبی بوخت وو مگر یوازی حضرت ابو هریره (رض) داسی څوک و چی د دنیا له چارو څخه وزگار او خپل ژوند یی نبوی صحبت او د علم زده کړی ته وقف کړی و یوځل ځینو کسانو حضرت ابو هریره (رض) ته وویل: ته ډدیرو زیاتو حدیثونو روایت کوی پداسی حال کنبی چی مهاجرین او انصار دزیاترو حدیثونو روایت نکوی؟

په جواب کنبی یی وویل: (زما مهاجرین وروڼه به په تجارتی چارو کنبی اوزما انصار وروڼه به دکرنی اوباغداری په چارو کنبی مصروفیدل خوزه به هر

وخت در رسول الله (ص) په خدمت کښی حاضر وم کله به چی نور خلگ غائبیدل زه به پیغمبر (ص) په صحبت کښی موجود وم، زه صرف دفقیرانو دټولگی یو غړی وم، خلگو به چی هیرول ما به زده کول.

په لومړیو وختونو کښی دابو هریره (رض) له ذهن څخه ځینی حدیثونه هیریدل، پدی کار باندی هغه روحاً ځوریدی یوه ورځ یی عرض وکړ: (یا رسول الله! ﷺ له ماڅخه ستا ځینی ویناوی هیریری؟

وی فرمایل: (خادر وغوروه) کله چی ابو هریره (رض) خپل خادر وغوروه، پیغمبر (ص) پکښی خپل لاس کښنوده، بیا یی وفرمایل:

دپه سینی پوری ومننه، ابو هریره (رض) همداسی وکړل، دصحیح بخاری په کتاب العلم کښی دهغه خپله وینا ده چی له هغه وروسته می بیا هیڅ شی نه هیریدل.

دحضرت ابوهریره (رض) په حافظه کښی دومره حدیث ذخیره شوی وو چی پیغمبر (ص) به ویل: (ابو هریره دعلم ظرف دی) حافظ ذهبی (رح) یوه واقعه رانقل کړیده چی یو ځل ترڅو ورځو پوری ابو هریره (رض) دخوراک لپاره څه ونه موندل له لورې څخه بیتابه شو، دباندی ووت، په لویه لاره کښی وغځیده، پدی ترڅ کښی حضرت ابوبکر صدیق (رض) پرلاره تیریده، زړه یی وغوښتل چی څه خواره ورڅخه وغواړی اوخپل حال ورته بیان کړی مگر جرئت یی ونکړای شو، دکناپی په ډول یی دقران حکیم دهغه ایت دتفسیر پوښتنه ور څخه وکړه چی په هغه کښی توصیه شویده چی باید دفقیرانو اومسکنانو لاس نیوی وشی، هغه دایت مفهوم ورته بیان کړ او ورڅخه روان شو، وروسته حضرت فاروق اعظم (رض) راغی، هغه هم همداسی وکړل، په پای کښی رسول الله (ص) ته راغی، دابو هریره (رض) دخیری په لیدلو دهغه په لورې وپوهیده، له ځانه سره یی کورته بوتی، هلته چا له شیدو څخه ډکه یوه کاسه ایښی وه چی هدیی په توگه ورلیږل شوی وه پیغمبر (ص) وفرمایل (ورشه ټول اهل صفه راوله) ابو هریره (رض) له امرسره سم، اصحاب صفه راوستل، بیا رسول الله (ص) ابوهریره (رض) ته وفرمایل: (دا شیدی ټولوته ورکړه چی ویی څښی)

اصحاب صفه چي شمير بي اوياء ۷۰ کسانو ته رسیده شيدي بي په ماره نس وڅښلي خوبياهم يوڅه پاتي شوي پيغمبر (ص) ابو هريره (رض) ته وفرمايل: (داپخپله وڅښه هغه وڅښلي، بيا بي وفرمايل: (وڅښه بيبي وڅښلي، بيبي وفرمايل: (وڅښه) بيبي وڅښلي تردي پوري چي په پای کښي بي عرض وکړ: په هغه ذات قسم چي ته بي بر حق پيغمبر راليرلي بي نور زماپه خيته کښي ځای نشته، له هغه وروسته پاتي شيدي پخپله رسول الله (ص) وڅښلي.

حبر الامت حضرت ابوهريره (رض) دخپلي کونډي مور اميمه سره، سره له دي چي تر ډيره وخته په جاهليت کښي پاتي وه ډير زيات احترام ساته داځکه چي دده ديتيمي اونسکي بي پاکی کړي وي اودفقيري اوبيوزلي په حالت کښي بي دده پالنه کړي وه. ده په پرله پسې توگه دتوحيد دعوت ورته وړاندي کاؤ او هغي به ردوه، له بده بدتره دا چي يوه ورځ بي درسول اکرم (ص) په شان کښي دبي ادبي الفاظ استعمال کړل، ابو هريره (رض) په ژړا سره درسول الله (ص) حضورته ورغي او واقعه بي بيان کړه، هيله بي وکړه چي دده دمور هدايت لپاره دعا وکړي پيغمبر (ص) سمدلاسه دعا وکړه: (الهي! دابو هريره مورته هدايت نصيب کړه) ابوهريره په ډيري خوښي سره کورته ولاړ، ويي ليدل چي موريي غسل کوي، کله چي فارغه شوه، ويي ويل: (زويه! ته شاهد اوسه ما په الله ﷻ په رسول ﷺ باندي دزړه له کومي ايمان راوپيدی) ابو هريره (رض) ډير خوشاله شو، بيرته دپيغمبر (ص) حضورته ورغي، عرض بي وکړ: (يا رسول الله زيري درکوم چي زما مور په اسلام مشرفه شوه، ددي زيري په اوريدو سره دالله رسول هم ډير زيات خوشاله شو. ابوهريره (رض) که له يوي خوا داسي متبحر عالم ؤ چي په زرگونو زرگونو شاگردان بي وروزل او نن هم کله چي يو واعظ اوخطيب دممبر دپاسه دحديث په بيانولوپيل کوي نو زياتره خپله وينا داسي شروع کوي چي: عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله (ص)... خوله بلي خوا له خيبر نه نيولي تر تبوك پوري په ټولو غزاگانو کښي دخداي (ج) په لار کښي جنگيدلي دي.

په (۵۸) هجري کال کښي چي کله له دنيا نه رخصتیده دځنکدن په حالت

کښی یی وویل: (خدايه! زه ستا دملاقات لېوال یم، ته هم زما ملاقات خوښ کړه) دهغه دجنازی لمونځ دمدینې امیر حضرت ولید بن عتبه (رض) ادا کړ، لوی صحابه لکه عبدالله بن عمر (رض) او ابو سعید خدری (رض) دهغه له جنازی سره روان وو او په جنة البقیع کښی خاورو ته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

(حضرت ابو طلحه زید بن سهل انصاری)

حضرت ابو طلحه زید بن سهل دمدینې دانصارو دخزرج قبیلې دبنو نجار له کورنۍ څخه ؤ له بیعت عقبه ثانیه نه مخکی په اسلام مشرف شوی ؤ له اسلام راوړلو نه مخکښی یی دبنو نجار یوی کونډی میرمنی ام سلیم بنت ملحان ته دنکاح پیغام ولیږه هغه دمدینې دنورو زیاترو خلگو په څېر دحضرت مصعب بن عمیر (رض) په دعوت سره په اسلام مشرفه شوی وه او په خپل زوی انس بن مالک (رض) باندی یی کونډتوب کاوه دا ابو طلحه دپیغام په جواب کښی یی وویل: (ما دخدای (ج) په ریښتونی پیغمبر محمد رسول الله (ص) باندی ایمان راوړیدی ته دلرگی دبت بندگی کوی داسی شی دی معبود نیولی دی چی نه چاته گټه رسولای شی نه زیان، زه دیوه خدای ﷻ عبادت کوونکی اوته مشرک یی، زما او ستا نکاح څنگه کیدای شی؟

دحضرت ام سلیم (رضی الله عنها) جواب پر ابو طلحه باندی سخته اغیزه وکړه، له څو ورځو تیریدو نه وروسته ام سلیم (رضی الله عنها) ته ورغی او په ایمان مشرفه سو ام سلیم (رضی الله عنها) دومره دهغه په ایمان راوړلو خوشاله شوه چی ورته یی وویل: اوس حاضره یم له تاسره نکاح وکړم، مادی مهر، مال اودولت همدرنه نه غواړم، ستا اسلام به زما مهر وی) له اسلام راوړلو نه څه موده وروسته حضرت ابوطلحه (رض) په هغی پنځه اویا کسیزی ډله کښی مکی معظمی ته ولاړ چی هغوی په لیلة العقبه کښی دالله ﷻ درسول (ص) په لاس دسر بنندنی بیعت وکړ چی دسیرت لیکونکو په نزد په بیعت عقبه ثانیه کښی دبرخی اخیستونکو صحابه کرامو ﷺ درجه دخلفاء راشدینو، ازواجو مطهراتو او لومړنیو مهاجرینو نه پس له نورو ټولو صحابه ؤ ﷺ څخه لوړه

او بهتره ده.

له هجرت نه وروسته چی کله رسول اکرم (ص) د مهاجرینو او انصارو په مینځ کښی دیو یو مهاجر او یو یو انصاری دورورولی تړون کاؤ نو د حضرت ابو طلحه عقد مواخات یی د اسلامی تاریخ د نامتو فاتح او د اسلامی لښکر د مشهور قوماندان حضرت ابو عبیده بن الجراح رضی الله عنه سره وکړ. په (۲) هجری کال کښی چی کله د حق او باطل لومړنی معرکه یعنی د بدر غزا مینځ ته راغله، حضرت ابو طلحه زید بن سهل انصاری (رض) له هغو دری سوه دیارلس تنه پاڅو هستیو څخه یو تن ؤ چی هغوی په تاریخ کښی د بدری صحابه ؤ له افتخاره ډک لقب گټلی او د گناهونو د بښل کیدو اعلان ورته شویدی.

د دریم هجری کال د اُحد په تاریخی غزا کښی هم حضرت ابو طلحه (رض) په ډیره مینه او په خورا توده ولوله برخه واخیستله او د امتحان په هغو سختو شیبو کښی چی یو شمېر صحابه کرامو رضی الله عنه عقب نشینی وکړه، رسول الله (ص) یوازې د څو محدودو کسانو په مینځ کښی د کفارو مقابلی ته پاته شو غاښ مبارک یی شهید او مبارک مخ یی زخمی شوی ؤ او مطهری وینی ورباندی بهیدلی، پدی وخت کښی حضرت ابو طلحه خپل ځان د پیغمبر (ص) په وړاندی سپر گرځولی ؤ هر غشی به چی دخدای جل جلاله د بښمنانو د رسول اکرم (ص) خواته گوزاروه، ده به ورته خپله سینه نیوله، د غره په شان محکم ولاړ ؤ په ډیر جوش سره یی لیندی، چلوله اوله ځانه سره یی دا زمزمه کوله :

نَفْسِي لِنَفْسِكَ الْفِدَاءُ وَوَجْهِي لِوَجْهِكَ الْوَقَاءُ

زما سر دی ستا له سره قربان وی زما مخ دی ستا دمخ په وړاندی سپروی.
پدی دوران کښی دری لیندی، دهغه په لاس کښی ماتی شوی، یو لاس یی د دښمن د گوزار سره شل شو خوله خولی نه یی أف قدری هم وانه وریدل شو، رسول الله (ص) دهغه د سر بښندنی په گرمه ولوله له حده زیات خوښ شو ویی فرمایل: (په پوځ کښی د ابو طلحه اواز له سلو کسانو څخه بهتر دی). د اُحد نه وروسته یی د احزاب په جگړه اونورو ټولو غزاگانو کښی برخه واخیستله، په اتم ۸ هجری کال کښی دمکی دفتحی په لس زره کسيز اسلامی لښکر کښی

هم دپیغمبر (ص) سره ملگری و دحنین په جگره کبسی دخپلی مجاهدی میرمنی ام سلیم (رضی الله عنها) په ملگریا برخوال و، او دهغې په لاس یو ویشتنه مشرکان دجهنم کندي ته ولیږل شول، ام سلیم (رضی الله عنها) پدی غزا کبسی توره په لاس له نبوی شمعی څخه لکه پتنگ تاویدله، حضرت ابو طلحه (رض) پیغمبر (ص) ته عرض وکړ: (یا رسول الله ام سلیم توره په لاس ولاړه ده) رسول الله (ص) له ام سلیم نه پوښتنه وکړه: په توره باندي څه کوی؟

هغی عرض وکړ: (یا رسول الله! که کوم مشرک نژدی راشی پدی سره به یی خپته ورخیری کړم). زیدبن سهل انصاری (رض) یوازی مجاهد نه بلکی دقرآن اوحدیث فاضل عالم هم و، یوازی بدنې جهاد نه بلکی دخدای په لار کبسی دمال په انفاق کبسی هم دهغه ساری کم لیدل کیده. یوه ورځ ماښام مهال یو بیوزلی سړی نبوی مجلس ته راغی او عرض یی وکړ: (یا رسول الله! زه مسافر یم، په مدینه کبسی داستوگنی او ډوډی خوړلو ځای نلرم، زما سره مرسته وفرمایاست پیغمبر (ص) څوک ولیږه، له ازواجو مطهراتو نه یی پوښتنه وکړه چی په کور کبسی دخوراک څه لری؟

دهغوی لخوا جواب راغی چه دهیڅ یوی په کور کبسی دخوراک څه نشته، بیایی صحابه و ته مخ واړوه ویی فرمایل: (څوک دی چی دالله ﷻ دغه بنده میلمه کړی؟

حضرت ابو طلحه (رض) سمدلاسه پاڅیده، عرض یی وکړ: (یا رسول الله! زه به یی بوځم له هغه وروسته کورته ولاړ اوخپلی میرمنی ته یی دمیلمه دراتلو خبر ورکړ. هغی وویل: یوازی دماشومانو لپاره لږ څه خواړه شته، له هغی نه پرته په خدای قسم، چی په کور کبسی هیڅ شی نشته). ابو طلحه وویل: (خیردی، ماشومان ولوبوه، وږی یی ویده کړه، دهغوی خواړه به میلمه ته کښیږدو، دسمولوپه پلمه څراغ مړکړه، په تیاره کبسی میلمه ته ډوډی کښیږده، موږ به هسی په کاسه کبسی ورسره لاس وهو چی میلمه ونه پوهیږی چی موږ تش لاس وهو اوڅه نه خورو) همد غسی یی وکړل، میلمه یی وپاله، میړه، میرمن او ماشومانو په لوږه شپه تیره کړه، کله چی سهار دپیغمبر (ص) په

حضور مشرف شو دهغه په مبارکه ژبه دا ایت جاری ؤ: (ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة) هغوی نورو ته پر خپل ځان ترجیح ورکوی اگر که پخپله ورباندی تنگسه (لوربه) وی. بیا بی ابو طلحه ته وفرماییل (دشپی چی تاسی له میلمه سره کوم چلن وکړ، دالله تعالی ډیر خوښ شو) یوه ورځ درسول اکرم (ص) په مجلس کښی ناست ؤ چی دا ایت نازل شو (لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون) هیڅکله به ثواب ونه مومئ ترڅو چی خپل محبوب اوگران مالونه دالله (ج) په لار کښی ونه لگوی. ابو طلحه نبوی مسجد ته مخامخ دیوه حاصل خیزه گڼ باغ مالک ؤ، په هغه کښی (بیرحاء) کوهی ؤ، ډیری خوږی اوبه بی وی چی پیغمبر (ص) به په ډیره مینه څښلی، په مدینه منوره کښی دغه راز جايداد ډیر لوی نعمت ؤ، پاڅیده عرض یی وکړ: (یارسول الله! زما محبوب دولت بیرحاء دی، زه دا دخدای (ج) په لاره کښی وقف کوم او په خدای (ج) قسم که دا خبره پتیدای شوای مابه هیڅکله نه وای څرگنده کړی). پیغمبر (ص) دهغه پدی جذب له حده زیات خوشاله شو اوویی فرماییل: (پخپلو خپلوانو باندی یی تقسیم کړه). حضرت ابو طلحه (رض) درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته دومره خپه ؤ چی تابه ویل دغمونو غر ورباندی را غورځیدلی دی مگر پدی وخت کښی هم الله تعالی داسی سعادت ورپه برخه کړ چی بل چاته نه ؤ په برخه شوی، دپیغمبر (ص) دمبارک قبر دکیندلو خبره مینځ ته راغله دصحابه کرامو رضی الله عنہم نظر ته ابو طلحه چی په لحد کیندلو کښی ماهر ؤ او ابو عبیده بن الجراح چی په شق قبر کیندلو کښی ماهر ؤ راغلل، په دواړو پسی یی پیغام ولیږه او فیصله یی داسی وکړه چی: هر یو چی دمخه راغی همغه به قبر وکینی او څنگه چی لحد قبر دالله (ج) درسول خوښ ؤ نو دصحابه کرامو دزړه هیله دا وه چی کاشکی ابو طلحه مخکښی راورسیري، دهغوی دزړه له هیلې سره سم ابو طلحه مخکښی راغی اوددواړو جهانو دسردار دقبر کیندنی سعادت ورپه برخه شو.

ابو طلحه (رض) دخلفاء راشدینو اوامیر معاویه (رض) په دور کښی هم وخت نا وخت په جهادونو کښی برخه اخستله په پای کښی دخپل عمر په اويا

کلنی کنبی په هغه بحری سفر کنبی شامل شو چی دامیر معاویه (رض) لخوا دقسطنطیه دنیولو لپاره لښکر لیږل شوی ؤ، په بیړی کنبی یی روح علیین ته والوت او کله چی ساحل ته ورسیدل په ټاپو کنبی دفن کړای شو. (رضی الله عنه)

حضرت ارقم بن ابی الارقم رضی الله عنه

رسول اکرم (ص) دبعثت په لومړنیو وختونو کنبی دتوحید دعوت او تحریک پداسی شان سره چی دهغه دقوم جاهلی تعصب او غصه په ناخاپی ډول راونه پاریرزی چی ددوه نیم زرو کلونو په اوږدو کنبی دخدای تعالی لخوا کوم پیغمبر ورته نه ؤ را لیږل شوی او نه یی غوږونه دتوحید له رخ سره اشنا وو، له همدی امله به یی دعوت هم په پټه چلوه او خپل دینی مراسم به یی هم په پټه اجرا کول. دمکی په گونښه ځایونو کی به یی په پټه لمونځونه ادا کول او ډیر کوشش به یی کاؤ چی څوک ورباندی خبر نشی، مگر سره له دی هم دمشرکانو غوږونو ته دپیغمبر (ص) اودهغه دگوتو په شمیر سربښدونکو پیروانو خبرونه ورسیدل او هغوی پدی لټه کنبی شول چی دلمانځه په ادا کولو یی ووینی او اذیت او ازار ورته ورسوی لکه چی یو دوې واقعی همداسی پیښی شوی؟ که څه هم مسلمانانو ته یی ضرر ونشو رسولای مگر بیا هم دآینده خطر اندیښنه پیدا شوه چی هسی نه مشرکان دقومی او قبیلوی جگړی ډگر گرم کړی دهمدغه عملی حکمت په رعایت او نظر کنبی نیولو سره رسول الله (ص) غوښتل، داسی یومحفوظ ځای پیدا شی چی هلته دکافرانو دحملی ویره نه وی ترڅو په ډاډه زړه لمونځ ادا کړی او ددعوت تدابیر ونیسی. ددغسی یو مرکز په لټه کنبی و، چی یوه ورځ یو نولس کلن شل کلن زلمی دپیغمبر (ص) حضور ته راغی، عرض یی وکړ: (یارسول الله! زه دصفا غونډی تر څنگ یو پراخ کور لرم چی بیت الله ته نژدی واقع دی، هغه تاسی ته نذرانه کوم، مسلمانان چی څه غواړی هلته یی کولای شی اومشرکان نشی کولای چی هلته داخل شی اویا خنډونه ایجاد کړی) پیغمبر (ص) ددی زلمی دحقیالنی پدی توده ولوله له حده زیات خوشاله شو، هغه ته یی دخیر او برکت دعا وکړه او د

هغه سخاوت مندانه پيشکش يی قبول کړ او همدغه کور د مسلمانانو د غونډيدو عبادت او د دعوت او تبليغ مرکز وگرځول شو. دا يثار او فداکارۍ دغه پيکر خوک ؤ؟

دا د بنو مخزوم قبيلی ارقم بن ابی الارقم رضی الله تعالی عنه ؤ حضرت ارقم بن ابی الارقم (رض) دبعثت په لومړيو دريو کلونو کښی هغه وخت دايمان د قيمتی خزانی مالک شوی ؤ چی د مؤمنانو شمير دگوتو دشمير څخه زیات ؤ. هغه وخت چی د اسلام او توحيد نوم په خوله اخیستل دو حشيانه تعذيبونو اودرندو مصيبتونو سمندر ته وردانگل ؤ هغه وخت چی د عدل او انصاف بيرغ يی پورته کړی چی په هغه سره د مادیت پرستو مشرکانو د حیوانیت، وحشت او بربریت او غیر انسانی ظلمونو مخنیوی کیده له مرگ سره لوبیدل ؤ.

دايمان راوړلو په وخت کښی د حضرت ارقم (رض) عمر داوولس کلنی په خواوشا کښی ؤ خودده همت دومره لوړ ؤ چی په هغو سختو حالاتو کښی يی رسول اکرم (ص) او دهغه خوږو ملگرو ته پخپل کور کښی پناه ورکړه چی دار ارقم دیوه خدای (ج) د بندگی او د حق د دعوت مرکز او منبع وگرځید، پیغمبر (ص) هم هلته اوسیده، دنیک فطرت خاوندان پرله پسې ورتلل اوددواړو جهانو د سردار په لاس يی دايمان او سربښندنی بیعت کاؤ یعنی له همدی مبارک کور نه د توحید انوار خپریدل اودشرك په تورو لوخړو پټ زړونه يی روښانه کول چی په همدی سلسله کښی د اسلامی تاریخ نامتو بهادرانو سید الشهداء حمزه (رض) اوجهان کشاء عادل عمر فاروق (رض) هم دار ارقم ته ورغلل او دايمان په دولت معمور شول او بیا هغه دور راوړسید چی مؤمنانو په ښکاره څرگنده دکعبی ترڅنگ لمونځ ادا کړ او په لوړ اواز د تکبیر دنعرو زمزمی پورته سوی. له حضرت عبدالله بن مسعود (رض) څخه روایت دی چی: (په خدای قسم، ترڅو پوری چی عمر (رض) اسلام نه ؤ راوړی، موږ دکعبی په خوا او شا کی لمونځ نشو ادا کولی دار ارقم دبعثت له دریم کال نه دبعثت تر شپږم کال پوری د اسلامی دعوت د مرکز او د پیغمبر (ص) او مؤمنانو د پناه ځای حیثیت درلود خوپدغه موده کښی چی څومره کسان په ايمان مشرف شویدی کله چی دهغوی

دژوند حالات اوسیرت بیانیری ددار ارقم اهمیت او عظمت دانسان سترگو ته نیغ دریری.

حضرت ارقم بن ابی الارقم (رض) لکه څنگه چی داسلام په مکی دور کښی خپل ژوند دالله ﷺ دپاک حبیب (ص) په ژوند پوری تړلی ؤ اوتل به له نبوی شمعی څخه دپتنګ په خیر تاویده اوهر راز ستونزی او کړاوونه یی زغمل، دهجرت له عامی اجازی نه وروسته په مدینه منوره کښی هم له نبوی صحبت اوفیوضاتو نه برخمن ؤ، دمهاجرینو اوانصارو تر مینځ دورورولی دعقد په سلسله کښی دحضرت ارقم (رض) دمواخات تړون له حضرت ابو طلحه زید بن سهل انصاری (رض) سره وشو. ددویم هجری کال درمضان په میاشت کښی چی کله دبدر تاریخی لویه غزا مینځ ته راغله حضرت ارقم (رض) په هغی کښی برخوال ؤ، علامه ابن اثیر په اسد الغابه کښی لیکلی دی چی دحق او باطل پدی لومړنی معرکه کښی رسول الله (ص) حضرت ارقم (رض) ته یوه توره ورکړه چی په همغی سره له پیل نه ترپایه په پوره میرانه وجنگیده. نه یوازی په بدر کښی بلکی په أحد، احزاب، حنین اونورو ټولو غزاگانو کښی حضرت ارقم بن ابی الارقم (رض) دجهاد دمیدان یو غښتلی عسکر ؤ. دحضرت ارقم (رض) په دیانت او امانتداری باندی درسول الله (ص) ډیر زیات اعتماد ؤ. دهمدی اعتماد له مخی یی دزکات دمالونو دتحصیل وظیفه ورسپارلی وه او حضرت ارقم (رض) درسول اکرم (ص) دژوند تر پایه دغه وظیفه په ډیره ښه توګه سرته ورسوله.

حضرت ارقم (رض) دصدق، زهد، تقوی او شجاعت سمبول ؤ اود خدای (ج) په عبادت کښی دومره حریص ؤ چی یوځل یی دثواب گټلو په نیت په بیت المقدس کښی دلمانځه ادا کولو اراده وکړه، دسفر تیاری یی ونیوه او داجازی اورخصت اخیستلو لپاره دپیغمبر (ص) حضورته راغی، رسول الله (ص) ورڅخه پوښتنه وکړه: بیت المقدس ته دڅه لپاره ځی دتجارت اوکه دکوم بل مقصد لپاره؟ عرض یی وکړ: یا رسول الله! مور اوپلار می درنه ځار شه، دثواب گټلو په نیت هلته دلمانځه ادا کولو لپاره ځم. پیغمبر (ص) وفرمایل: (په نبوی

مسجد کبئی یولمونخ ادا کول له بیت الله نه پرته نور ددنیا له ټولو مساجدونه زر درجی فضیلت لری.

ددی ارشاد په اوریدلو سره حضرت ارقم (رض) دسفر اراده ترك كړه حضرت ارقم (رض) دسرور كائنات (ص) له رحلت نه وروسته څه دپاسه څلویښت كاله ژوند وكړ، تر هغه وخته ژوندی ؤ چی دراشدینو خلفاؤ دور تیر شو او پر ټوله اسلامی نړۍ باندي دحضرت امیر معاویه (رض) حكومت ټینگ شو په پای كښی دسیرت لیکونكو دروايتونو داخلاف له مخی په (۵۳) یا (۵۵) هجری كال كښی د (۸۳) یا (۸۵) كلونوپه عمر له دی فانی دنیانه داخرت دنه ختمیدونکی ژوندانه په لور روان شو. په طبقات ابن سعد كښی راغلی دی چی حضرت ارقم رضی الله عنه له وفات نه دمخه وصیت كړی ؤ چی زما دجنازی لمونخ به حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) ادا كوی، څنگه چی هغه له مدینی څخه په یو څه لیری فاصله عقیق نومی ځای كښی اوسیدی او راتگ یی وځنډیدی نو دمدینی والی مروان بن الحكم وویل: (جنازه به تركومه دسعد بن ابی وقاص راتگ ته ایساره وی، زه به یی دجنازی لمونخ ادا كړم دحضرت ارقم (رض) زوی عبید الله (رض) دخپل پلار دوصیت په احترام دمروان خبره ردكړه او جنازه ترهغه معطله شوه، ترڅو چی حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) تشریف راوړ او دجنازی دلمانځه له ادا كولونه وروسته داسلام دآسمان دغه ځلانده ستوری دبقیع په هدیره كښی خاورو ته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت ابو جندل بن سهیل رضی الله عنه

سهیل بن عمرو دقریشو له مشرانو څخه اودلسانی فصاحت لرلو له کبله یی دقریشو دخطیب په نامه شهرت درلود خوله بده مرغه چی دهغه دغه خدای (ج) ورکړی نعمت داسلام او مسلمانانو پر ضد استعمالیده، دهغو بد بختو خلگو په لومړی صف كښی ولاړؤ چی هغوی دحضرت رسول اکرم (ص) اودحق ددعوت پر خلاف دریغ نیولی ؤ او شپه ورځ یی داهڅه وه چی اسلامی تحریک وځپي، دتوحید عاشقان وځوروی اوله راز راز كړاوونو او مصیبتونو سره یی مخامخ كړه ددی ټولو ځنډونو سره سره دتوحید رڼا دشرک تیاری روښانولی او

ورخ په ورخ داسلام دنفوذ دایره پراخیدله، په مکه کښی داسی کورنی نه وه چی په هغی کښی دی دتوحید څرک نه وی لگیدلی، که پلار به دشرک په ترږمی کښی پاتی ؤ زامن او لونی به یی دحق پلویان وو که میړه به مشرک پاتی ؤ بنځه به یی مسلمانانه وه که بنځه به مشرکه وه میړه به یی دتوحید دعوت ته لبیک ویلی ؤ دسهیل بن عمرو دکورنی هم همدغه حالت ؤ که پخپله دحق ددعوت سره سخت دښمن ؤ خو دهغه دوی لونی سهله (رضی الله عنها) او ام کلثوم (رضی الله عنها) او دوه زامن عبد الله (رض) او ابو جندل (رض) چی اصلی نوم یی عاص ؤ دحضرت محمد رسول الله (ص) سره بیعت کړی ؤ. سهیل بن عمرو چی دکفر اوشرک علمبردار ؤ خپل زوی ابوجندل (رض) ته یی داسلام په راوړلو داسزا ورکړه چی زولنی یی په پښو کښی ورواچولی او په کلونو کلونو یی آن دنبوی هجرت تروخته بندی وساته بلکی له هجرت نه وروسته هم دحدیبیې دسولی ترزمانی پوری دتعذیبونو داور په بتی کښی سوخیده.

دشپږم هجری کال دذی القعدی په میاشت کښی رسول اکرم (ص) له یو زر اوڅلور سوه تنه صحابه کرامو (رض) سره دعمری ادا کولو په نیت له مدینی منوری نه دمکی معظمی خواته روان شو قریشو ته چی خبر ورسیده مکی معظمی ته دمسلمانانو دداخلیدو دمخنیوی لپاره یی تدابیر و نیول رسول اکرم (ص) له مکی نه په یو څه فاصله کښی په حدیبیه نومی ځای کښی دیره شو، قریشو ته یی پیغام ولیږه چی (مور) یوازی دعمری ادا کولو په غرض راغلی یو، نه دجنگ لپاره. نو ښه داده چی قریش له مور سره مؤقتی صلح وکړی.

قریشو ددی پیغام په جواب کښی عروه بن مسعود ثقفی دخپل استازی په توگه دخبرو اترو لپاره درسول الله (ص) حضورته ولیږه. هغه دراستنیدو په وخت کښی قریشو ته دخپلو سترگو لیدلی حالات بیان کړل، ویی ویل: زه دقیصر کسری او نجاشی دربارونو ته ورغلی یم، قسم په خدای (ج) دی چی ما هیڅ باچا دخپل رعیت په مینځ کښی دومره محبوب ندی لیدلی لکه محمد (ص) دخپلو یارانو او پیروانو په مینځ کښی له ډیر احترام نه په غټو سترگو دهغه خواته نه گوری، دهغه په وړاندی په لوړ اواز نه ږغیږی، دهغه په یوه

اشاره ځانونه اورته غورزوی اودهغه په امرخپلی وینی قربانوی نوبنه داده چی
 مخه یی ونه نیوله شی. له هغه وروسته رسول اکرم (ص) حضرت عثمان (رض)
 دخپل استازی په توگه ورولیږه چی قریشو هغه په مکه کښی بندی وساته او
 دیخوا ته په مسلمانانو کښی داخبره مشهوره شوه چی حضرت عثمان (رض)
 شهید کړای شویدی، رسول الله (ص) څوارلس سوه صحابه راټول کړل او بیعت
 یی ورڅخه واخیست ټولو صحابه ؤ دفخر کائنات (ص) په لاس دځان څارونی
 بیعت وکړ چی هغه ته په تاریخ کښی دبیعت رضوان نوم ورکړ شویدی. که څه
 هم وروسته څرگنده شوه چی دحضرت عثمان (رض) دوژل کیدو خبر غلط ؤ
 خو قریش چی دمسلمانانوله تصمیم څخه خبرشول نوسولی ته یی غاږه کیښوده
 اودابو جندل (رض) پلار سهیل بن عمرو دقریشو دنماینده په صفت حدیبیې
 ته ورغی دسولی په معاهده کښی یوه ماده داوه چی: که له قریشو نه څوک
 مسلمانانو ته راشی هغه به بیرته په لاس ورکوی دمعاهدی ټول شرائط اومواد
 لانه ؤ ختم شوی چی حضرت ابو جندل (رض) زولنی په پښو کښی حدیبیې ته
 راغی، دهغه له مبارکو پښو څخه چی زنخیرونو زخمی کړی وی وینی بهیدلی،
 غږ یی وکړ زما مسلمانو ورونو داسلام راوړلو په جرم کښی زما داحال دی چی
 زما پلار کلونه کلونه ماته دغه سزا راکړی ده، هیله من یم چی ددی تعذیبونو
 او کړاوونو څخه نجات راکړی) دهغه پلار سهیل بن عمرو دصلحی دلفظ نامی
 دیوی مادی په اساس اصرار وکړ چی ابو جندل (رض) دی بیرته وروسپارل شی
 ابوجندل (رض) پدی وخت کښی فریاد وکړ چی زه څنگه بیرته هغه چاته سپارل
 کیږم چی هغوی ما له اسلام نه دکفر خوا ته اړوی؟

دغی ماجرا پرحضرت عمر فاروق (رض) بانندی سخته اغیزه وکړه، درسول
 الله (ص) په حضور کښی یی عرض وکړ: (یا رسول الله! ایا ته په حقه سره
 پیغمبر نه یی؟ جواب یی ورکړ: (ولی نه) عرض یی وکړ: (ایا موږ په حقه او
 زموږ دښمنان په باطله نه دی؟ ویی فرمایل: (ولی نه) عرض یی وکړ: (نو موږ
 ولی له کفارو سره دغه شرائط ومنو؟

وی فرمایل: (دا دالله (ج) حکم دی، زه دالله (ج) دحکم تابع یم الله ﷻ

زموږ ساتونکی او مرستندوی دی) بیا رسول الله (ص) ابو جندل ته وفرمایل: (صبر وکره زموږ دکار نتیجه ډیره ژر څرگندیدونکی ده، خدای (ج) به ستا او دنورو مظلومو مسلمانانو دنجات لپاره یوه لاره پیدا کړی) درسول الله (ص) دپیش گوئی سره سم یو بل صحابی ابو بصیر (رض) چی دابو جندل (رض) دسر نوشت په څېر حالت کښی واقع ؤ او ابو جندل (رض) له مکي نه وتښتیدل دمديني پرځای دهغی ساحلی لویی لاری ترڅنگ ډیره شول چی له مکي نه شام ته تللی وه او پر هغی باندی به دقریشو تجارتی قافلې تلی راتلی په ډیره لنډه موده کښی دابوبصیر او ابو جندل (رض) ترڅنگ زیات شمیر مسلمانان ورغونډ شول او یو ستر ټولگی ورڅخه تشکیل شو. دقریشو تجارتی کاروانونه به یی راگرځول او ددښمن دا لاره یی په اغزو پټه کړه چی په نتیجه کښی قریشو پخپله دمعاهدی ددغی مادی دساتیدو پیشنهاد وکړ او پدی ترتیب درسول اکرم (ص) هغه هیله ترسره شوه چی: (الله تعالی به دمظلومو مسلمانانو د نجات لپاره لاره برابره کړی) پیغمبر (ص) ابو جندل (رض) او ابو بصیرته خط ولیږه چی مدینی ته راشی. دابوبصیر (رض) خودژوند شیبې پوره وی مخکی له دی نه چی مدینی منوری ته راورسپړی له دی فانی دنیانه رخصت شو مگر ابو جندل (رض) له خپلو ملگرو سره مدینی منوری ته راغی ابو جندل (رض) مدینی ته له راتگ نه وروسته دمکی دفتح حنین، طایف، تبوک اونورو ټولو غذاگانو کښی ددواړو جهانو له سردار (ص) سره ملگری ؤ له ایمان راوړلو نه وروسته مکي ژوند یی دحق له حریم نه ددفاع لپاره په زولنو کښی تیر شو او دمديني ژوند لومړی کلونه یی دحق دلاری په جهادونو کښی. درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته دصدیقی دور په موده کښی ابو جندل (رض) په مدینه کښی اوسیده خو دفاروقی دور په ترڅ کښی چی کله دشام دجنگونو اوږده لړۍ پیل شوه ابو جندل (رض) دهغه لښکر په ملگرتیا دیو مجاهد په صفت شام ته ولاړ چی درومیانو پر خلاف جنگیدل. شپږ کاله پرله پسې په جهاد مصروف او په پای کښی دعمواس دتاریخی طاعون ساری ناروغۍ باندی په اخته کیدو دجهاد په میدان کښی وفات شو. (رضی الله عنه)

حضرت ابو دجانه انصاری رضی اللہ عنہ

حضرت ابو دجانه انصاری چي اصلی نوم بی سماک بن خرشه و دانصارو دخرج مشهوری قبیلی دساعده له کورنی خخه و مدینی ته درسول الله (ص) له هجرت نه دمخه په اسلام مشرف شوی اودمدینی له ۹ توریالیو کسانو خخه یو تن و.

له حق دین اودالله تعالی (ج) له برحق پیغمبر سره بی له حده زیاته مینه وه، دنورو حقیالونکو په خیر دهغی ورخی په انتظار کبسی و چي درسالت په روښانه لمر باندی دمدینی چاپیریال رها شی، هغه وخت راورسیده او ددواړو جهانو سردار حضرت محمد مصطفی (ص) مدینی ته هجرت وکړ ابو دجانه به دحق له شمعی خخه دپتنگ په شان تاویده اوخپل ژوند بی دبشریت دلارښود صحبت او خدمت ته وقف کړ.

دهجرت په دویم کال درمضان په میاشت کبسی چي کله دبدر غزا پېښه شوه اودحق اوباطل ترمینح معرکه گرمه شوه پدی وخت کبسی دمشرکانو له صفونو خخه دبنو سهم یومشهور جنگیالی، عاصم بن ابی عوف بن جبیره چي دغتی اوقوی جوسی خاوند او د درنده خنور غوندی خوی بی درلود پداسی حال کبسی میدان ته راوړاندی شو چي له ډیری غوسی نه بی زگونه له خولی نه بادیدل په ډیر کبر اوغرور سره بی توره پرکوله او ناری بی وهلی: (ای قریشو! نن په هغه سړی باندی ایله ونکړی چي دقبیلو په مینح کبسی بی درز اچولی دی، نن به زه یا هغه وژنم او یا به له خپل ژوند خخه لاس په سرکیرم ددی بد مرغه انسان اشاره درحمت للعلمین (ص) خواته وه دهغه ددی چیغی په اوریدو سره دحقیالونکو زړونه په جوش راغلل او دموحدینو له صفونو خخه حضرت ابودجانه (رض) پداسی حال کبسی دعاصم خواته ورغی چي په سره دسمال سره بی سر تړلی او توره بی پرکوله، پر عاصم باندی بی داسی قوی گوزار وکړ چي بل گوزار ته اړتیا پاتی نشوه، او خای پر خای راوړخیده او ددو زخ لاره بی په مخ کبسی و نیوله له هغه وروسته یوبل مشرک، معبد بن وهب کلبی راوړاندی شو، ابودجانه انصاری (رض) هغه هم په عاصم بن ابی عوف پسی دجهنم کندی

ته وليږه. دبدر په ورځ داسلام ددغه نامتو قهرمان په لاس دمشرکانو دوه نور جنگيالی، ربیعہ بن اسد او ابو مسافع اشعري هم ووژل شول اوزيات شمير کسان زخميان شول.

په صحيح مسلم او مسند احمد بن حنبل کښي له حضرت انس بن مالك (رض) څخه روايت دی چي د أحد په غزا کښي رسول الله (ص) يوه توره پخپل لاس کښي ونيوله ويي فرمايل: (څوک به دا توره واخلي؟)

ټولو په هيله مندي سره دحضرت فخر الرسل (ص) خواته وکتل، ورپسي يي وفرمايل: (څوک به ددی توري حق ادا کړي؟)

ددی خبري په اوریدو سره ټول غلي شول، يوازي حضرت ابودجانه سماک انصاري (رض) پاڅیده عرض يي وکړ: (يا رسول الله مور او پلار می درنه څار شه زه به ددی توري حق ادا کړم، خو تاسی را ونبیاست چي ددی حق څه دی؟ رسول الله (ص) وفرمايل: ددی حق دادی چي پرمسلمان باندي به نه پورته کيږي اوچي داتوره درسره وی له کافر څخه به نه تنبتي) علامه ابن اثير (رح) په اسد الغابه کښي ليکلي دی چي حضرت ابو دجانه (رض) دتوري له اخیستلونه وروسته له خپل عادت سره سم په سره دسمال سره خپل سر وتاړه او په ډير غرور سره دجنگ میدان ته روان شو، رسول الله (ص) دکبر او غرور په حالت کښي دهغه دتگ په لیدلو وفرمايل:

اگرکه دکبر اوغرور قدمونه اخیستل دالله تعالی نه خوبښيږي خو بیا هم په دغسی وختونو (دکافرانو له عسکرو سره دمخامخ کیدو په وخت) کښي څه پروانلري) حافظ ابن کثير (رض) په خپل مشهور کتاب: البدایه والنهایه کښي دابن هشام په حواله پدی روايت کښي داهم زیاته کړیده چي: کله چي ابودجانه (رض) خپل سر په سره دسمال سره وتاړه نو انصارو وويل: (ابو دجانه! دمرگ په پتي باندي سر تړلی دی) معنا داچي ابو دجانه (رض) به دکفارو مقابلي ته پداسی حال کښي وړاندي کیده چي دمرگ شعار به يي دسر دپاسه ښکاریده.

دجنگ میدان ته دداخلیدو په وخت کښي يي له ځانه سره دا زمزمه کوله:

انا الذي عاهدني خليلي ونحن بالسفح لذي النخيل

ان لا اقوم الدهر فی الکیول اضرب سیف الله والرسول
 زه هغه څوک یم چی له مانه زما خلیل محمد (ص) ژمنه اخیستی ده، په
 داسی حال کبسی چی مور نخلستان ته نژدی دغره په لمن کبسی اوسپرو.
 داچی زه به په ټول ژوند کبسی په وروستی صف کبسی ونه درپرم، دالله
 ﷺ او رسول په توری سره به گوزارونه کوم.

له حضرت کعب بن مالک انصاری (رض) څخه روایت دی چی ما دأحد په
 جنگ کبسی ولیدل چی دکافرانو یو پهلوان چی له سره تر پنبو پوری په جنگی
 زغره کبسی نغبتی اوپه وسله سمبال ؤ پرمسلمانانو یی حملی کولی او ورسره
 یی ناری وهلی: زما ملگرو! دا خلگ (مسلمانان) دپسونو درمی غوندی په یو
 حای کبسی بند کړی. پدی وخت کبسی په ناڅاپی ډول دمسلمانانو له صفونو
 څخه یوزغره وال مجاهد راووت پر مشرک پهلوان باندی یی دتوری داسی
 سخت گوزار وکړ چی هغه دوه ټوټی شو، زه دمجاهد ترشا ولاړ وم، ماته یی
 مخ راواپوه او له مخی نه یی دزغری څیره ایسته کړه راته ویی ویل: کعبه! ما
 وینی، زه ابو دجانه یم، له حواری رسول حضرت زبیر بن العوام (رض) څخه هم
 دغسی روایت نقل شویدی خوپه هغه کبسی داهم زیاته شویده چی پدی جگړه
 کبسی دهند بنت عتبه ترمشری لاندی دمشرکانو بنحو گډون کړی ؤ پخپلو
 عشقی انقلابی ترانو سره یی خپل نارینه جنگ ته هڅول، حضرت ابو دجانه
 (رض) وړاندی ورغی دهندی پر چټ باندی یی توره کبیبندوله، هغی چیغی
 وهلی چی: هلئ راشئ چی ما وژنی مگر هیڅوک یی خواته ورنغی، ابو دجانه
 (رض) توره ورڅخه پورته کړه بیرته راغی، حضرت زبیر (رض) وایی: (ما ورنه
 پوښتنه وکړه چی ولی دی هغه بنح و نه وژله؟

جواب یی راکړ: (ماته شرم راغی چی درسول الله (ص) په توری سره یوه
 بنح و وژنم، بنح هم دومره بی څوکه (بی کسه) چی چیغی یی ووهلی اوڅوک
 یی خلاصولو ته رانژدی نشو.

په همدی جگړه یعنی دأحد په غزا کبسی چی کله مسلمانان دخدای ﷻ له
 ازموینی سره مخامخ شول، مسلمانان شهیدان اوزخمیان شول، داسلام لښکر

تیت پرک اور رسول اللہ (ص) له خپلو څو تنو سر بنندونکو سره د جنگ په میدان کښی زخمی او محاصره پاتی شو نو دهغو سر بنندونکو له جملی نه چی تر پایه پوری در رسول اللہ (ص) دمخی سپر وو یو هم حضرت ابو دجانه (رض) ؤ پدی سختو شیبو کښی د ابو دجانه توری ډیر دښمنان در رسول اکرم (ص) له مخی نه وشړل او پخپله یی دا حال ؤ چی په بدن کښی یی داسی ځای نه ؤ چی دغشی اوتوری گوزار یی نه ؤ خوړلی. دکفارو له په شا تمبیدو نه وروسته رسول کریم (ص) وفرمایل: ابودجانه ډیره ښه جگره وکړه.

له بدر او احد نه وروسته په نورو ټولو غزاگانو کښی هم حضرت ابودجانه (رض) دمجاهدینو په لومړی صف کښی ځای درلود او په هر محاذ کښی یی عملاً داثابته کړه چی په رښتیا د نبوی شمعی پتنگ دی.

در رسول اللہ (ص) له رحلت نه وروسته د صدیق اکبر (ض) دخلافت په دور کښی حضرت ابو دجانه (ض) د جهاد لړۍ جاری وساتله او بالاخره دمسیلمه کذاب پر خلاف دیمامی په مشهوره تاریخی جگره کښی خپل هغه لوړ هدف ته ورسید چی یو مسلمان دهغه لپاره ژوند کوی یعنی دخدای (ج) په لاه کښی شهادت (رضی اللہ عنه).

حضرت انس بن مالک رضی اللہ عنہ

حضرت انس بن مالک بن نضر دانصارو دخزج قبیلی د بنو نجار کورنی ته منسوب او دعمر په اته کلنی کښی یی د توحید مبارکه کلمه په ژبه جاری شوی وه پلار ئی متاسفانه پخپل جاهلی مسلک کښی مړ شوی ؤ خو دهغه مور حضرت ام سلیم (رضی اللہ عنها) له نبوی هجرت نه دمخه د اسلام په مقدس دین مشرفه شوی وه ورسره د حضرت انس (رضی اللہ عنها) تره انس بن نضر، خاله ام حرام (رضی اللہ عنها) او ماما حضرت حرام بن ملخان (رضی اللہ عنه) هم دایمان د دولت خاوندان شول کله چی دفخر کائنات (ص) دهجرت په وسیله په یثرب باندی سمسور پسرلی راغی او په گوټ گوټ کښی د اسلام دعطرو خوشبوئی خوره شوه، په همدی وختونو کښی یوه ورځ یوه پتمنه بی بی په داسی حال کښی د پیغمبر (ص) حضور ته ورغله چی نهه کلن ښکلی هلك هم

ورسره ؤ، عرض ئی وکړ: یارسول الله! مور او پلار می درنه څار شه، دازما دزړه تپوته ده، تاته ئی دندرانې په ډول وړاندې کوم، هیله ده دخپل خدمت لپاره یې قبول کړی) رسول الله (ص) دهغی داخلاص په ولوله شاباسی ووايه، دهلك پر تندى ئی دمهربانئ لاس رانکود، دخیر او برکت دعائى ورته وکړه او دهغی پتمنى بى بى له غو بښتنى سره سم ئی دخپل رحمت مورد وگرځوه.

الله! الله! څومره لوړ مقام دى داچى څوك دسرور کونين (ص) خدمتگار شى، حضرت انس (رض) دهمدى لوړ مقام په برکت، سره له دى چى دعمر په لحاظ کشر ؤ خو دفضليت په لحاظ دمشرانو صحابه ؤ په صف کښى ځاى ونيوه.

حضرت انس بن مالك (رض) پرله پسى ترلسو کلونو پورى ددواړو جهانو دسردار (رض) دخدمت له سعادت نه برخوردار ؤ اوپدى دومره اوږده موده کښى درحمة للعلمين (ص) دشفقت وریخ ورباندې خوره او درحمت باران پری اوریده.

دخپل بادار دخدمت لپاره حضرت انس (رض) داسى مهال ویش جوړ کړى ؤ چى دسهار له سپیده داغ نه مخکى درسول الله (ص) کورته ورتلى غرمه به دلر شیبى لپاره بېرته خپل کورته راتلى ماسپښين به بياپه خدمت کښى حاضر ؤ دورځى ترپایه پورى اوکله به دشپى ترناوخته پورى پاتى کیده. پدى دومره اوږده موده کښى کله هم داسى پښنه نشوه چى دسرور کائنات (ص) په وچولى (تندى) مبارك کښى دحضرت انس رضي الله عنه په نسبت گونځه پیدا شوى وى.

په بیهقى او په صحیح بخارى کښى پخپله له حضرت انس (رض) څخه روایت دى چى ما لس کاله دخپل بادار محمد رسول الله (ص) په خدمت کښى تیر کړل خو کله هم داسى پښنه نشوه چى پر ما به غوسه شوى وى، ان تر دى پورى چى کله کله له ما څخه څه کار خراب شویدى بيا ئى ملامتى را باندى نده اچولى دکورنى کوم غړى به که دکار په وړاندو څه ويل نو فرمايل به ئى: هېڅ مه وایاست که دازيان مقدر نه وای هېڅکله به نه ؤ رسیدلى.

په مسند احمد بن حنبل کښى راغلى دى چى یوځل پیغمبر (ص) حضرت

انس (رض) په کوم کار پسی ولیږه، په لاره کښی په یوځای کښی ماشومان لوبیدل حضرت انس (رض) دهغوی ننداری ته ودریده، پدی کښی څه وخت تیر شو، چی رسول الله (ص) ولیده حضرت انس ته ئی وویل چی هغه دی رسول الله (ص) را روان دی، حضرت انس. (رض) ددی پرځای چی وتبستی په ډیر ادب سره ودریدی، رسول الله (ص) نژدی راغی، دحضرت انس (رض) لاس ئی ونيوه اوپه موسکا سره ئی ورته وفرماییل چی: (څه پخپل کار پسی ولاړ شه ترڅو چی حضرت انس (رض) له خپل کار څخه بیرته نه ؤ راغلی رسول الله (ص) ددیوال سیوری ته ناست ؤ دهغه لاره ئی څارله. حضرت انس (رض) په ډیر ځنډه تللی ؤ، کله چی کور ته ولاړ، دهغه مور صحابیبه بی بی حضرت ام سلیم (رض) ورڅخه دځنډویدو پوښتنه کړه، حضرت انس جواب ورکړ: رسول الله (ص) په یوکار پسی لیرلی وم، ام سلیم ورڅخه پوښتنه وکړه: (څه کار ؤ ؟)

جواب ئی ورکړ: ماته رسول الله (ص) ویلی دی چی چا ته ئی مه وایه ، حضرت ام سلیم ورته وویل: (زویکیه پام کوه چی هیڅکله چاته ونه وائی) ، (حضرت انس (رض) هغه راز په ټول عمر کښی افشاء نکړ).

څومره چی حضرت انس (رض) در رسول الله (ص) په خدمت اونوگری کښی مخلص ؤ، هغومره در رسول الله (ص) هم له هغه سره مینه وه حضرت انس (رض) ته به ئی، زویکیه یا انیس ناری وهلی اوتل به ئی دهغه پرسر باندي دمینی لاس رابښکوده اودهغه روزنی ته ئی خاصه پاملرنه وه، په ترمذی شریف کښی له حضرت انس نه روایت دی چی یوځل رسول الله (ص) راته وفرماییل: (ای زما وړوکیه زویکیه! ډیر کوشش کوه ترڅو چی دی وس وی چی خپله شپه او ورځ داسی تیره کړی چی دچا په نسبت دی په زړه کښی تاو تریخوالی نه وی دا زما سنت دی، دچا چی زما له سنت سره مینه وی، دهغه له ما سره مینه ده او دچا چی له ما سره مینه وی، هغه به له ما سره په جنت کښی یوځای وی.

پیغمبر (ص) به کله نا کله له حضرت انس رضی الله عنه سره دخوش طبعی خبری کولی، یوځل ئی حضرت انس (رض) ته وفرماییل: (یا ذا الاذنین) یعنی ای ددوه غوږونو خاونده! یوځل پیغمبر (ص) دحضرت ام سلیم (رض) کورته تشریف

يوور، هغې پيشنهاده وکړ: (يا رسول الله! زما زویکی انس ته دعا وکړه (رسول الله (ص) اوږده دعاورته وکړه اوپه پای کبني وفرمايل: (اللهم اکثر ماله وولده وادخله الجنة) ، (ای خدایه: دده مال او اولاد زیات کړه او جنت ته ئی داخل کړه). دهمدی دعا برکت ؤ چی حضرت انس تر ټولو انصارو زیات شتمن ؤ او دومره اولادونه ئی لرل چی دوفات په وخت کبني دهغه دزامنو، لوڼو او لمسیانو شمیر له سلوتنو څخه زیات ؤ دحق او باطل دلومړنی معرکی یعنی دبدر دغزا په وخت کبني دحضرت انس (رض) عمر ددولس کلونو ؤ اوپیغمبر (ص) په جنگ کبني دشریکیدو لپاره دپنځلس کلنی عمر شرط کړی ؤ ددی شرط دنشتوالی سره سره بیا هم حضرت انس (رض) دغزا په میدان کبني موجود اودخپل بادار په خدمت کبني مصروف ؤ دأحدپه غزا کبني هم حضرت انس[ؓ] ته دپیغمبر (ص) ملگرتیا په نصیب وه اگر که دعمر هغه معیار ته نه ؤ رسیدلی چی رسول الله (ص) په جنگ کبني دگډون کولو لپاره شرط کړی ؤ. حضرت انس (رض) داحزاب په غزا کبني، په بیعت رضوان، په غزوة خیبر، په عمرة القضاء، دمکی دفتح په سفر کبني، دحنین، طائف او تبوک په جنگونو اودحجة الوداع په سفر کبني له سرور کائنات (ص) ملگری ؤ.

په یوولسم هجری کال چی کله سرور عالم (ص) له دی فانی دنیا نه سفر وکړ، پر حضرت انس (رض) باندي غرونه غرونه غمونه راغلل په ترمذی شریف کبني له حضرت انس (رض) نه روایت دی وائی :

په کومه ورځ چی رسول الله (ﷺ) مدیني ته داخل شو نو ټوله مدینه ځلیدله اوپه کومه ورځ چی وفات شو نوټوله مدینه توره تالاره وه، مور لادهغه دمزار له دورو څخه لاسونه نه ؤ څنډلی چی دخپلو زړونو په کیفیت کبني مو تغییر ومونده.

له رحلت نه وروسته چی کله ابوبکر صدیق (رض) دمسلمانانو خلیفه وټاکل شو، حضرت انس (رض) په پوره اخلاص له هغه سره بیعت وکړ، او ابو بکر صدیق (رض) دعمر فاروق (رض) په مشوره، دزیات اهلیت او کفایت لرلو لامله حضرت انس (رض) دبحرین والی وټاکه. دعمر فاروق (رض) په دور کبني

حضرت انس (رض) په زیات شمیر اسلامی جهادونو کښی شریک ؤ نه یوازی د جهاد دمیدان یوغښتلی سپاهی ؤ بلکی د علم او فضیلت داسمان یو خلیدونکی ستوری هم ؤ، د حدیثو دروایت په اعتبار سره د صحابه ؤ په لومړی صف کښی خای لری اوله هغه څخه (۱۲۸۲) حدیثونه روایت شویدی. درسول الله (ص) دخادم حضرت انس (رض) عمر په جهاد، دقرآن، سنت اوفقهی دعلومو په تدریس اوزهد اوتقوی کښی تیر شو، په پای کښی په (۹۳) هجری کښی د (۱۰۳) کالو په عمر پداسی حال کښی لدی بی وفا دنیا نه رخصت شو چی په هغه وخت کښی له ابو الطفیل نه پرته دحکمکی پرمخ بل صحابی ژوندی نه ؤ، قطن بن مدرک کلابی (رح) دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ او بصری ته نږدی په طف نومی خای کښی دهدایت داسمان پردغه ځلانده ستوری باندى خاوری وارول شوی. (رضی الله عنه)

حضرت ابن ام مکتوم رضی الله عنه

درسول اکرم (ص) خواږه ملگری که څه هم ټول هغه لوړ شخصیتونه دی چی دهغوی تگ لاره دقیامت تر ورځی پوری دامت مسلمه دلاری مشال او دژوند په کړلیچونو کښی دسمی لاری خواته دهدایت منبع ده خو په دوی کښی ځینی هستی داسی شته چی دهغوی دمقام او مرتبی په عظمت اولورتیا باندى قرآن کریم صراحت کړیدی او هرکله چی یو مسلمان دالله جل جلاله دپاک کلام تلاوت کوی دهغوی قدر اومنزلت ئی سترگوته نیغ دریبزی لکه چی په سورة (عبس وتولی) کښی دیو مونسى او معذور صحابی دمعنوی قوت او دالله جل جلاله په وړاندی دهغه دلورتیا اوعظمت یادونه شویده او په تنبیهی الفاظو کښی دهغه خواته دسرور کائنات (ص) پاملرنه اوتوجه وراړول شویده. دحق دشمعى دغه پتنگ جلیل القدر صحابی حضرت عبدالله بن ام مکتوم (رض) ؤ چی دبینائی له نعمت څخه محروم او دبعثت په لومړنیو دریو کلونو کښی په اسلام مشرف شوی ؤ اودحقیالونکوپه هغه سپیڅلی ډله کښی شامل ؤ چی دسابقون الاولون لقب ورکړل شویدی.

دده دپلار نوم قیس بن زائده او دمورنوم یی ؤ عاتکه بنت عبدالله چی په

تاریخ کنبی په امّ مکتوم سره مشهوره ده. ابن امّ مکتوم دحضرت خدیجه الکبری (رضی الله عنها) سکنی دماما زوی ؤ او پداسی حال کنبی چی دسر سترگی ئی پندی وی خو دزړه په سترگو ئی دحق او هدایت لاره له اکثره سترگه ورو څخه بڼه لیدله اودخپلی باطنی بینائی له امله دالله تعالی په وړاندی محبوب اوگران ؤ. یوه ورځ دحق لټولو اوداسلام زده کولو لپاره په ډیره مینه دهادی برحق سرور عالم (ص) مجلس ته په منډه منډه ورغی، دا هغه مرحله وه چی لا پیغمبر (ص) ته دڅرگند تبلیغ امر نه ؤ شوی او دحق اوباطل تر مینځ طوفانی کشمکش نه ؤ شروع شوی.

دقریشو لویانو به درسول اکرم (ص) خبری اوریدلی او غوږ به ئی ورته نیوی، پدی ورځ په نبوی مجلس کنبی داسلام بانفوذه دبنمنان لکه عتبه، شیبه، ابو جهل، أمیه بن خلف اوابی بن خلف غوندی خلگ ناست ؤ، پیغمبر (ص) ډیره هڅه کوله چی که دغسی بانفوذه خلگ دکفر اوگمراهی له ترږمیو نه راووزی او داسلام په دایره کنبی داخل شی، نو دهغوی په اسلام راوړلو سره به اسلامی تحریک قوت ومومی په همدی وخت کنبی عبد الله بن ام مکتوم (رض) په مجلس کنبی مداخله وکړه عرض ئی وکړ: (ارشدنی یا رسول الله) یعنی ای دالله رسوله! ماته سمه لاره وښییه دا مداخله درسول الله (ص) خوښه نشوه، دهغه پوښتنی ته ئی څه اعتناء ونکړه په وچولی مبارک کنبی ئی خط ولویده اومخ ئی ترینه واړوه، پدی منظور چی دقریشو سردارانو ته خپل دعوت پوره وړاندی کړی اوابن ام مکتوم (رض) چی دحضرت ام المؤمنین خدیجه الکبری (رضی الله عنها) دماما زوی ؤ په کور کنبی ئی هم له رسول الله (ص) څخه خپلی پوښتنی کولی شوی.

مگر الله تعالی خپل حبیب داسلامی دعوت اوتحریک په مزاج بانندی پوه کړ او په تنبیهی الفاظو کنبی ئی ورته وفرمایل:

﴿ عَبَسَ وَتَوَلَّى ۱ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ۲ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزْكِي ۳ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ ۴ ﴾

﴿ ۴ ﴾ أَمَا مَنْ أَسْتَفْتَى ۵ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى ۶ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَرْكَبَ ۷ وَأَمَا مَنْ جَاءَكَ

يَسَعِي ۸ وَهُوَ يَحْشَى ۹ فَانْتَ عَنَّهُ نَلَهَى ۱۰ كَلَّا اِنَّهَا نَذِكْرَةٌ ۱۱ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ ۱۲ ﴿﴾

ترجمہ: تریو وچولی سو او منخ بی واروہ پدی خبرہ چی ہغہ پروند ورتہ راغی، تہ خہ پوہیری کیدای شی چی ہغہ سم شی یا نصحیت تہ خیر شی او نصیحت کول ہغہ تہ گتہ ورسوی؟ چاچی بی پروائی وکپہ تا دہغہ لوری تہ پاملرنہ وکپہ پداسی حال کبسی چی کہ ہغہ سم نشی پرتا ئی خہ ضمانت دی؟ او خوک چی پخپلہ تاتہ پہ منڈہ راغی اوہغہ ویریدہ، تا لہ ہغہ نہ منخ واروہ، ہیخکلہ داسی ندہ، داخو نصیحت دی، دچاچی خوبنہ وی ودی منی.

معنا داچی دحق مینان کہ ڀیر کمزوری، بیوسی اوبی چارہ خلگ وی ہم اللہ تعالیٰ تہ لہ ہغو بانفوذہ او بارسوخہ خلگو نہ ڀیر محبوب اوگران دی چی ہغوی اسلامی دعوت تہ خہ اعتنا نکوی اوقیمتی شی ورتہ نہ بنکاری دادحق دیو داعی مسئولیت او ذمہ واری ندہ چی ہرو مرو بہ قوی خلگ دخان ملگری کوی بلکی دیو داعی مسئولیت دا دی چی خلگو تہ دحق پہ لوری دعوت ورکری کہ دچا خوبنہ شی وبہ ئی منی او کہ ئی ونہ منی دہغہ معاملہ لہ خدای سرہ دہ. دحق دعوت ڀیر لوڀ اوقیمتی شی دی، دا دعوت چاتہ محتاج ندی بلکی انسانان ورتہ محتاج دی.

جبرائیل علیہ السلام چی کلہ دسورہ عبس دغہ مبارک ایتونہ محبوب رب العالمین ﷺ تہ لوستل. دہغہ پریشانی او اندینبنہ شیبہ پہ شیبہ زیاتیدلہ خوکلہ چی د (کلا انہا تذکرہ) مبارک ایت تہ ورسیدہ نو رسول کریم (ص) وپوہیدی چی داپہ حقیقت کبسی ددعوت پہ ہکلہ درس اوپوہنہ دہ.

وروستہ سمدلاسه دابن ام مکتوم (رض) کورتنہ ورغی ہغہ ئی مجلس تہ راؤست، خپل مبارک خادرئی ورتہ وغورپاوہ اوہغہ ئی پہ ڀیر درناوی او احترام سرہ ورباندی کبسنوہ. دسورہ عبس لہ نازلیدو نہ وروستہ پیغمبر (ص)، پاکو بیبیانو، اوٹولو صحابہ و دحضرت ابن ام مکتوم (رض) ڀیر زیات احترام کاؤ پہ مستدرک حاکم کبسی لہ ام المؤمنین حضرت عائشہ صدیقہ (رضی اللہ عنہا) خخہ روایت رانقل شویدی چی ابن ام مکتوم (رض) بہ چی ہرکلہ نبوی حرم تہ

ورتلی نوهغی (رض) به ورته شات په مخ کبسی اینودل. حافظ ابن عبد البر لیکلی دی چی ابن ام مکتوم (رض) به چی هرکله په نبوی مجلس کبسی حاضریدی نو رحمة للعلمین (ﷺ) به ویل: هغه څوک دی په خیر راشی چی دهغه په باره کبسی داسمانونو او ځمکی مالک زه تنبیه کړی یم بیابه ئی ورڅخه پوښتنه کوله، ووايه که څه حاجت لری؟ درسول الله (ص) لخوا چی کله صحابه ؤ ته اجازه وشوه چی مدینی ته هجرت وکړی نو حضرت ابن ام مکتوم (رض) هم مدینی ته هجرت وکړ او سره لدی چی معذور اونابینا ؤ دهجرت او پردیسی ټول مشکلات ئی په ډیر اخلاص سره وزغمل.

ابن ام مکتوم (ﷺ) دقرآن کریم حافظ ؤ خلکوته به ئی دقرآن تعلیم کاؤ، نه یوازی په نبوی مسجد کبسی مؤذن ؤ بلکی کله ناکله به ئی دامامت وظيفه هم سرته رسوله. په هغه وختونو کبسی چی پیغمبر (ص) له مدینی څخه دباندی وتلی دی دیارلس ځله ئی ابن ام مکتوم خپل قائم مقام او دلمانځه امام ټاکلی دی. حضرت ابن ام مکتوم (رض) به نبوی مسجدته دپنځه وخته لمانځه لپاره حاضریده که څه هم چی دلاری په کنډو کپرو کبسی به ئی تیندکونه خوړل او په تکلیفیده به. سره لدی چی هغه معذور ؤ او دا ایت دهم ده په باب نازل شوی ؤ چی: (لا یستوی القاعدون من المؤمنین غیر اولی الضرر والمجاهدون فی سبیل الله باموالهم وانفسهم).

ترجمه: یعنی کوم مؤمنان چی بی له عذره په کورونو کبسی ناست دی په مرتبه کبسی له هغو مؤمنانو سره برابر ندی چی دالله ﷻ په لار کبسی په سر او مال سره جهاد کوی مگر ددی عفوی او استثناء سره سره ابن ام مکتوم (رض) به کله ناکله په ړندو سترگو دجنگ په میدان کبسی دمجاهدینو په صف کبسی ولاړ ؤ اودجهاد بیرغ به ئی په لاس کبسی نیولی ؤ. دنبی کریم (ص) له رحلت نه وروسته هم صحابه کرامو (ﷺ) دحضرت ابن ام مکتوم (رض) ډیر زیات احترام ساته او په تیره بیا عمر فاروق (رض) دخپل خلافت په دور کبسی دهغه لپاره کافی معاش ټاکلی ؤ او یو خدمتگاری ورته مقرر کړی ؤ چی له کوره ترجماته به ئی بیوی اوراوستی به ئی کله چی عمر فاروق (رض) حضرت سعد بن ابی

وقاص (رض) د عراق فتح کولو لپاره ولیږه نوابن ام مکتوم (رض) سره لدی چی معذور ؤ په اسلامی لښکر کښی شامل شو، همدارنگه د علامه ابن حجر د وینا له مخی حضرت عبدالله بن ام مکتوم (رض) د قادیسیه په جگره کښی برخوال ؤ. د جنگ زغره ئی اغوستی وه، بیرغ ئی په لاس کښی نیولی او دمجاهدینو د صفونو په مینځ کښی ولاړ ؤ خو د جنگ د گرمیدو په وخت کښی چی کله د صفونو ترتیب پخپل حال پاتی نشو نو په همدی وخت کښی ابن ام مکتوم (رض) د شهادت جام نوش کړ او پخپل خواږه محبوب (ص) پسې داخرت په سفر روان شو. (رضی الله عنه)

حضرت ابو لبابه انصاری (رضی الله عنه)

حضرت ابو لبابه رفاعه بن عبد المنذر د مدینې دانصارو داوس قبیلې د عمرو بن عوف له کورنی څخه اود قباء له اوسیدونکو څخه ؤ له هجرت نه مخکښی په اسلام مشرف شوی اوله هغو کسانو څخه ؤ چی د عقبی په ناؤ کښی یی د سرور کائنات (ص) په لاس د سربښندنی بیعت کړی ؤ یعنی په هغی سپیڅلی ډله کښی شامل ؤ چی د جمهور علماؤ په نزد دهغوی درجه دبدر له صحابه ؤ څخه هم لوړه ده. له هجرت نه وروسته چی کله فخر الرسل (ص) قباء ته تشریف راوړی نو حضرت ابولبابه (رض) دنورو هرکلی کونکو غونډی په ډیره توده ولوله دهغه استقبال وکړ اوبیایې پداسی اخلاص سره د دواړو جهانو د سردار خدمت کاؤ چی د فرشتو ورباندی رخه (غبطه \ قصد) راتله. ابن هشام داهم لیکلی دی چی کومو صحابه ؤ کرامو (رضی الله عنه) چی له نبوی هجرت نه مخکښی هجرت کړی اوقباء ته رسیدلی وو حضرت ابولبابه دیوشمیر لومړنیو مهاجرینو میلمه پال ؤ او درینستینو انصارو درجه اوسعادت ورپه برخه ؤ.

دهجرت په دوهم کال درمضان په میاشت کښی چی کله دبدر دغزا په وخت کښی د زرکسیز مجهز لښکر مقابلی ته دری سوه دیارلس تنه مؤمنان روان شول له دوی سره صرف شپيته اونبان اودوه اسونه وو اوله مدینې نه تر بدرپوری اتیا میله لاره یی پداسی شان ووهله چی پر یو یو اوبن باندی دری دری تنه غازیان په نوبت سره سپریدل. دیوه اوبن په سپرلی کښی دری کسان

شريك وو: سرور کائنات (ص) فاتح خیبر علی مرتضیٰ (رض) او حضرت ابولبابه (رضی اللہ عنہ) دنوبت له مخی چی کله ابولبابه پراوښ سپور شو نورسول اللہ (ص) او حضرت علی (رضی اللہ عنہ) ورسره پیاده روان وو ابولبابه عرض وکړ: یارسول اللہ! مور اوپلار می درنه څار شه، ته پر اوښ سپور شه، زه به پیاده درسره ځم، رسول اکرم (ص) وفرمایل: (نه! داوښ دسپرلی نوبت ستادی، ته په تگ کښی له مانه زیات تکړه نه یی او بله داچی زه هم غواړم چی دخدای په لاره کښی دپیاده تگ ثواب وگټم).

په همدی سفر کښی چی کله روما نومی ځای ته ورسیدل نورسول اکرم (ص) حضرت ابولبابه (رض) ته امر وکړ چی څه بیرته مدینی ته ولاړ شه او هلته زما دنائب په صفت وظیفه ترسره کوه، ابولبابه (رض) دخپل پیشوا امر ومانه اوسرور کائنات (ص) هغه دبدر په مجاهدینو کښی وشمیره او دنورو غازیانو په اندازه یی دغنیمت له مالونو څخه برخه ورکړه حضرت ابولبابه ته یوازی دبدر دغزا په دوران کښی نه بلکی دعلامه ابن سعد (رح) دوینا له مخی دبنی قینقاع اوسویق په غزاگانو کښی هم په مدینه کښی دفخرالرسول (ص) دنیابت، سعادت ورپه برخه وو.

ابولبابه رفاعه بن عبد المنذر انصاری (رض) دبدرله غزانه وروسته په أحد، احزاب خیبر اونورو غزاگانو کښی له خپل پیشوا (ص) سره ملگری ؤ او په هره غزا کښی یی په ډیره ولوله برخه اخیستی ده.

په پنځم هجری کال کښی داحزاب په غزا پس یو وخت دبنی قریظه په غزا کښی داسی یوه پیښه مینځ ته راغله چی په تاریخ کښی دحضرت ابو لبابه (رض) دبی ساری شهرت باعث وگرځیدله چی دهغی لنډیز دا دی:

دمدینی یهودی قبیلی بنو قریظه په ظاهره له مسلمانانو سره دننگی تعهد کړی ؤ خو دپردی ترشا داسلام اومسلمانانو پرضد وه دهجرت په پنځم کال کښی چه کله دکافرانو مختلفو ډلو ددولس زره کسيز مجهز لښکر په برابرولو پرمسلمانانو ناڅاپی حمله راوړه اوداسلام مرکز مدینه منوره یی محاصره کړه، داډیره نازکه مرحله وه او دتعهد پر اساس پر بنو قریظه ؤ باندي لازمه وه چی

لومری خوبی دمسلمانانو ملاتر کړی وای اوکنه نولر ترلر په بیطرفه پاتی شوی وای خو هغوی دایو کارهم ونکر بلکی له کافرانو سره په سازش کولو یی دبنار دامنیت په مختل کولو لاس پوری کړچی ددی خطرناک عمل نه په خبریدو سره رسول الله (ص) حضرت سعد بن معاذ (رض) او حضرت سعد بن عباده (رض) له خپل دغه پیغام سره ورولیبرل چی پدی نازکه مرحله کبسی نه بنائی خپل تعهد مات کړی. مگر بنوقریظه په جواب کبسی وویل: مور نه محمد (ص) پیژنو اونه زموږ او دهغه ترمینخ کوم تعهد او پیمان شته.

ددی خواب په اوریدو سره رسول اکرم (ص) چوپ شو خو دکفارو دلنبرک له تیبنتی نه وروسته یی دبنو قریظه کلاگانی محاصره کړی چی له پنځه ویشتو ورځو محاصری نه وروسته هغوی دمقاومت همت له لاسه ورکړ او پیشنهاده یی وکړ چی دخبرو اترو لپاره دی حضرت ابو لبابه چی دهغه قبيله ددوی له زړو حلیفانو څخه وه ورولیبرل شی، رسول اکرم (ص) دبنو قریظه غوښتنه ومنله او حضرت ابولبابه یهودو ته مشوره ورکړه چی وسله کبسیږدی خو ددی خبری ترڅنگ یی پخپل لاس سره دخپلی مری خوا ته اشاره وکړه، معنایی داوه چی تاسی به دخپلی غداری او خیانت له کبله وژل کیږی. ددی اشاری کولو سره سم یی په زړه کبسی را وگرځیدله چی ما خو دمسلمانانو یو حربی راز افشا کړی، که یهودیان دمرگ دخطر لیدلو لامله په کوم خطرناک اقدام لاس پوری کړی اومسلمانانو ته څه زیان ورسوی ددی مسئولیت به زما پرغاړه وی ددی احساس له امله ولرزیده ځان یی دخدای اورسول سره دخیانت مرتکب وگانه، (انا لله وانا الیه راجعون) یی وویل او له سترگو نه یی دومره اوبنکی وبهیدلی چی ږیره یی لمده شوه، له ږیره خجالت نه له پیغمبر (ص) سره مخامخ نشو، نبوی مسجد ته ولاړی او هلته یی خپل ځان په نبوی ستنی پوری، په ځنځیر باندی کلک وتاړه، شپه ورځ یی الله تعالی ته زاری کولی چی: خدایه! زما قصور معاف کړه.

خوراک څښاک یی پریښود، یوازی دلمانځه اوانسانی ضرورت لپاره به یی خان خوشی کاؤ او بیا به یی خپلی لور ته ویل چی ما وتره، کله کله به یی

لور یوه یوه دانه خرماپه خوله کبسی ورکوله چی دهغه قوت لا یموت شی، دبنو قریظه یهودو خپله سزا ومیندله، نارینه بی ووژل شول نبخی او ماشومان بی اسیران و نیول شول، خو حضرت ابولبابه لاهم هغسی ترلی و پیغمبر (ص) هم دهغه دخوشی کولو موضوع خدای ته وسپارله اووی فرمایل: (که په لومړی وخت کبسی ابولبابه ماته راغلی وای، مابه ورته دالله نه مغفرت غوښتی و خو اوس چی خه وشول هغه شویدی) حضرت ابو لبابه ډیری ورخی په همدی تکلیف کبسی تیری کړی، له ډیری ژړا نه بی دسترگو بینائی کمزوری شوه او بدن بی هم دومره ضعیف شوی و چی بی هوبنه پرخمکه راولویده. همدا هغه وخت و چی دغفور رحیم خدای درحمت سمندر خپانده شو او پر پیغمبر (ص) باندی دسهار له ختلو نه مخکبسی دسوره انفال دا ایتونه نازل شول:

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمْنَتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾
وَأَعْلَمُوا أَنَّ مَا أَمْوَالِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ فَتَنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَأَيُّهَا
الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ تَنَقَّوْا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾﴾

ترجمه: ای مؤمنانو! له الله اورسول سره خیانت مکوی او پخپلو امانتونو کبسی هم خیانت مکوی پداسی حال کبسی چی پوهیږی. پدی پوه شی چی ستاسی مالونه اوستاسی اولادونه دازمینت وسایل دی اوله الله سره لوی اجر دی، ای مؤمنانو! که تاسی له خدایه وویریږی نوالله به تاسی ته دتمیز قدرت درکړی اوستاسی بدی به درخه ایسته کړی اوستاسی قصور به دروبنی الله دلوی فضل خاوند دی).

پیغمبر (ص) چی پدی وخت کبسی دحضرت ام سلمه (رض) په حجره کبسی و په موسکا شونډو بی وفرمایل: (د ابو لبابه توبه قبوله شوه) ام سلمه (رض) عرض وکړ: مور اوپلار می درنه خار شه، که اجازه وی چی زه ابولبابه ته زیږی ورکړم؟ وی فرمایل: (اجازه ده) بیا هغی (رضی الله عنها) له خپلی حجری نه

چي مسجد ته نژدی وه، غږ وکړ: (ابولبابه مبارك شه، ستا توبه قبوله شوه) دا اوازه ډيره ژر په بنار کښي خپره شوه او خلگ ډلي ډلي راتلل حضرت ابو لبابه ته يي مبارکي ورکوله، خلگو چي وغوښتل ابولبابه له ستني څخه خلاص کړي نو هغه وويل: (ترڅو چي رسول الله (ص) ماگناه گار خلاص نکړي زه به هم دلته ترلي يم) رسول الله (ص) چي دسهار دلماڼه لپاره راغي هغه يي پخپل مبارك لاس سره پرانستي.

اوس هم په نبوي مسجد کښي يوه ستن د ابو لبابه په ستني مشهوره ده. حضرت ابولبابه (رض) چي عذر يي دالله به دربار کښي قبول شو او دمغفرت زيري ورکړل شو سربيره پدي چي يو سربندونکي مجاهد ؤ درسول (ص) په مجلس کښي دهميشه کښينستلو لامله دعلم خزاني هم ورپه برخه شوي وي چي عبدالله بن عمر (رض) غوندي جليل القدر صحابي اوسعد بن مسيب (رح) عبدالرحمن بن يزيد (رح) ابوبکر بن عمرو بن حزم (رح) سالم بن عبد الله (رح) اونايف مولي ابن عمر (رح) غوندي دتابعينو لويان دهغه شاگردان وو. (رضي الله عنه)

حضرت اسعد بن زرارہ (رضي الله عنه)

حضرت اسعد بن زرارہ دمديني دانصارو دخزرج دمشهوري قبيلي دبنو نجار له کورني څخه ؤ اودهغو کسانو په لومړي صف کښي يي ځاي درلود چي هغوي دعقبه په ناؤ کښي دسرور کائنات (ص) په لاس دسربندني بيعت وکړ او هغه ته يي دعوت ورکړ چي دمکي له ظالمانو څخه هجرت وکړي اومديني منوري ته ولاړ شي.

الله تعالی حضرت اسعد بن زرارہ ته صالح فطرت ورکړي ؤ چي دجاهليت په زمانه کښي هم له شرك او بت پرستي څخه متنفر اودتوحيد منونکي ؤ. کله به يي چي ديثرب له يهودي عالمانو څخه داخر الزمان پيغمبر دبعثت خبره اوريدله نو په زړه کښي به يي داهيله څپانده کيدله چي کاشکي ماته هم ددغه پيغمبر (ص) دلیدلو سعادت راپه برخه شي دهغه داسپيڅلي هيله پداسي شان ترسره شوه چي دبعثت په (۱۱) کال دحج په موسم کښي په مني کښي دعربوله

گوت گوت نه دراغلیو قبیلو خلگو خیمی درولی وی، رسول اکرم (ص) له خپل عادت سره سم پدی خیمو کبسی گرځیده او خلگوته یی دحق بلنه وړاندی کوله. پدی لړ کبسی چی کله دجره عقبه څنگ ته ورغی ویی لیدل چی په یوه خیمه کبسی شپږ کسان چی له دری سوه میله لیری فاصلی یثرب نه راغلی ناست دی او پخپلو کبسی په خبرو اترو بوخت دی.

رسول الله (ص) پر هغوی سلام واچوه او ویی فرمایل: (تاسی به زما خبری ته غوږ کبسیږدی؟)

هغوی عرض وکړ: ولی نه، ووايه څه ویل چی غواړی، پیغمبر (ص) په ډیره خوږه لهجه دالله ﷺ دجلالت او عظمت پیغام ورته واوروه، دتوحید بلنه یی ورکړه او ویی فرمایل: (زه دالله وحده لاشریک له رسول یم او پدی مامور شوی یم چی دخدای بندگانو ته سمه لاره وښیم) دغو شپږو کسانو چی نومونه یی وو: اسعد بن زراره، عقبه بن عامر، عوف بن حارث بن عفرا، رافع بن مالک، قطبه بن عامر او جابر بن عبدالله، در رسول کریم علیه افضل التحیه والتسلیم ویناپه ډیره مینه او پوره غور سره واوریدله او بیایی عرض وکړ: (الله تعالی چی په تا باندی کوم کلام نازل کړیدی دهغه څه برخه موږ ته واوروه؟)

پیغمبر (ص) دسورة ابراهیم په لوستلو شروع وکړه، دخو ایتونو په لوستلو سره دقرآن مجید فصاحت او بلاغت دهغوی پرزړونو باندی ژوره اغیزه وکړه، یو بل ته یی سره وکتل او ویی ویل:

(قسم په خدای چی داهماغه پیغمبر دی چی زموږ دسیمی یهودیان یی تل یادونه کوی، راحی چی موږ په ده باندی په ایمان راوړلو کبسی له یهودو نه مخکبسی شو).

ټولو عرض وکړ: ای محمد ه موږ دزړه له کومی ستا دعوت منو او شاهدی وایو چی الله ﷺ یودی اوته دهغه رینتونی رسول یی پدی شپږو کسانو کبسی حضرت اسعد بن زراره لومړی مؤمن ؤ چی وړاندی شو او عرض یی وکړ: (یا رسول الله! ماته دی مبارک لاس راکړه چی زه درسره داسلام بیعت وکړم بیا ورپسی دهغه نور پنځه ملگری وړاندی شول او دسرور کائنات (ص) په لاس

یې بیعت وکړ او په اسلام مشرف شول. حضرت اسعد بن زرارہ او د هغه پنځه مؤمن ملگری چی کله مدینې ته ستانه شول هلته یې پخپلو قبیلو کبسی د حق تبلیغ شروع کړ چی د هغوی د دعوت په برکت ځینی نیک فطرتہ خلگ په اسلام مشرف شول. په راتلونکی کال یعنی دبعثت په (۱۲) کال کبسی دمدینې دولس تنه مسلمانان د حج په موسم کبسی مکی ته ولاړل، لس ۱۰ د خزر ج اودوه داوس قبیلی څخه وو چی په خزر جیانو کبسی یوتن حضرت سعد بن زرارہ (رض) هم ؤ، رسول الله (ص) چی د هغوی له راتگ نه خبر شو د شپې یې منی ته تشریف یوړ او د عقبه په ناؤ کبسی یې له هغو سره لیدنه کتنه وشوه، ټولو ته د پیغمبر (ص) د بیعت کولو سعادت په نصیب شو او ددی خبرو ژبانه یې وکړه، چی:

۱- مور به شرک نه کوو.

۲- غلا به نه کوو.

۳- د بیحیایې د چارو به نه مرتکب کیږو.

۴- خپلی لونی به نه وژنو.

۵- په چا پوری به تور تهمت نه وایو.

۶- د رسول الله (ص) له امر نه به سر نه غړوو، په هر حال کبسی به یې امر منو که د سختی حالت وی او که د اسانی.

۷- په هر حال کبسی به حق وایو او د حق په لاره کبسی به دهیچا له محاکمی څخه نه ویریږو. له بیعت کولونه وروسته پیغمبر (ص) هغوی ته وفرمایل: که تاسی خپله ژبانه پوره کړه نو تاسی به د جنت مستحق یاست او که ژبانه موماته کړه نو بیا د الله تعالی خوښه ده چی بخښنه درته کوی او که په عذابوی مو. دغه بیعت ته په تاریخ کبسی بیعت عقبه اولی وایی د علامه طبری او ابن هشام د وینا له مخی د غو بیعت کونکو صحابه ؤ درخصتیدوپه وخت کبسی له رسول الله (ص) څخه غوښتنه وکړه چی د قرآن د تعلیم لپاره هغوی ته یومعلم ورکړی. رسول الله (ص) د هغوی پیشنهاد منظور کړ او ددی ستر خدمت لپاره یې حضرت مصعب بن عمیر (رض) ورسره مدینې ته ولیږه او د ټولو سیرت لیکونکو د متفقہ روایت له مخی د قرآن معلم حضرت مصعب (رض) په مدینه کبسی

د حضرت اسعد بن زرارہ (رض) میلہ ؤ او دهم هغه کوربی دتعلیم او هدايت او دتبليغ او دعوت مرکز وگرځوه گواکی دمديني پرتيارو کوټو باندي به دهدايت پلوشی دهمغه له کورڅخه خوریدلی اودا سعادت هم الله تعالی هغه ته په برخه ورکړی ؤ په ډیره لږ موده کبسی دمديني په زیات شمیر کورونو کبسی داسلام دلمر وړانگی خپری شوی او داوس اوخرج دمشهورو قبیلو په کورنیو کبسی داسی کور پاتی نشو چی لږ ترلږه یو تن یی په اسلام نه وی مشرف سوی. خو له دی سره سره متاسفانه ددغو قبیلو سرداران تریو وخته له اسلامی دعوت سره نا اشنا پاتی وو چی له دی امله طبیعی خطر ده داسلامی دعوت دتعمیم په مخکبسی څه خنډونه موجود وو مگر الله تعالی ددی خنډونو ایسته کولو لپاره هم لار هواره کړه. دحضرت مصعب ددعوت او دحضرت اسعد بن زرارہ دحمایت په برکت دمديني لوی سرداران لکه حضرت اسیدبن حضیر او حضرت سعد بن معاذ په اسلام مشرف شول اویا دهغوی په بلنه ډیر زیات خلگ دحق دشمعی پتنگان شول او دمديني پرتوله فضا به دتکبیر دنعرو وړانگی پورته کیدلی. دنبوت په (۱۳) کال دمديني دمسلمانانو پنځه اویا کسيز ټولگی چی (۷۳) نارینه اودوه بیبیانی وی دحج په موسم کبسی مکی ته ولاړل پدی سفر کبسی هم حضرت اسعد بن زرارہ موجود ؤ. داځل بیا رسول الله (ص) دعقبه په ناؤ کبسی له خپلو عاشقانو سره پداسی حال کبسی ولیدل چی عباس بن عبد المطلب هم ورسره ملگری ؤ. حضرت عباس پدی پوهیدلی ؤ چی دمديني مسلمانان رسول الله (ص) ته دعوت ورکوی چی مديني ته هجرت وکړی نویی وویل: (ای ديثرب خلگو! محمد (ص) په خپله کورنی کبسی یومعزز او محترم شخصیت دی، مشرکان دده سخت دبنمان دی خوبنو هاشم او بنومطلب تل دده حمایت اوننگه کړیده اوآینده به یی هم کوی. اوس چی تاسی دعوت ورکوی چی يثرب ته ولاړ شی، ښه فکر وکړی دا ډیره لویه ذمه واری ده اوکه حمایت یی کولای شی ښه ده اوکنه نوپخپل حال یی پریردی) دمديني دمؤمنانو له جملی ته حضرت براء بن معرور (رض) پاڅیده ویی ویل: (عباسه! موږ ستا خبره واوریدله، ته هم واوره اوپه یاد ولره چی موږ بی غیرته خلگ نه یو موږ دتورو

ترسيوري لاندی رالوی شوی یو) ددی بیعت په وخت کبني چی په تاریخ کبني ورته بیعت عقبه ثانیه وائی حضرت اسعد بن زراره (رض) بیا ترتولو دمخه پاخیدی، درسول الله (ص) لاس یی و نیوه اوخپلو ملگروته یی وویل: (واوری دیشرب خلگو! مورې پدی سفرکبني دخپلو اوبنانو توری ددی عقیدی لپاره اوبه کړیدی چی دادالله ﷺ رسول دی، له خانه سره دده بیول په حقیقت کبني دتولو عربو ددبمنی په محاذکبني دریدل دی، کیدای شی دده دحمایت په لاره کبني ستاسی مشران ووژل او ستاسو بدنونه ددبمنانو په تورو سره پوتی پوتی شی، که ددی تولو سختیو زغملوته چمتو یاست نودی درسره بوخی الله ﷺ به اجر درکړی او که دویری او خطر احساس کوی نوپخپل حال یی پریردی اومعذرت وغواړی. تولو وویل: (مورې ددی هرڅه سره سره په خدای قسم دی چی بیعت کوو اوبیابه هیڅکله خپل بیعت مات نکړو) په لیلة العقبه کبني دولس تنه نمایندگان وټاکل شول چی په هغو کبني په خپله حضرت اسعد بن زراره هم و، یوازی نمایندنه نه بلکی پیغمبر (ص) حضرت اسعدبن زراره (رض) دنمایندگانو درئیس په صفت هم وټاکه. له نبوی هجرت نه وروسته حضرت اسعد بن زراره به هر وخت دسرور کائنات (ص) په خدمت کبني حاضر و اوله نبوی شمعی څخه به دپتننگ په څېر تاویده خوله هغه سره د عمر مهلت ډیره یاری ونکړه او دهجرت دلومړی کال دشوال په میاشت کبني وفات شو اوپخپله رسول الله (ص) دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ.

حضرت اسعد بن زراره (رض) که څه هم داسلام دمدنی دور په لومړیو وختونو کبني له فانی دنیانه سترگی پتی کړی خو دبعثت له (۱۱) کال نه دهجرت ترلومړی کال پوری چی هغه درسول الله (ص) په حمایت اونصرت او داسلام په خپولو کبني کوم خدمتونه وکړل هغه به ترقیامته پوری داسلامی تحریک دپچیانو دلاری مثال وی. (رضی الله عنه)

حضرت ابو سلمه عبد الله مخزومی رضی الله عنه

حضرت ابو سلمه عبد الله بن عبد الاسد دقریشو بنو مخزوم قبیلی ته منسوب اودرسول اکرم (ص) له نژدی خپلوانو څخه و دهغه مور بره بنت عبد

المطلب دسرور کائنات (ص) ترور (عمه) وه او دبخاری او مسلم دوینا له مخی حضرت ابوسلمه درسول الله (ص) رضاعی ورورهم ؤ یعنی حضرت رسول اکرم (ص) حضرت ابو سلمه او حضرت حمزه دريو وارو ته حضرت ثویبه شیدی ورکړی وی.

حضرت ابو سلمه (رض) مخزومی اودهغه میرمن ام سلمه (رضی الله عنها) هند بنت ابی امیه په هغه وخت کښی دحق دعوت ته لیک وویل چی لا رسول اکرم (ص) دحضرت ارقم بن ابی الارقم په کور کښی دیره نه و نیولی یعنی دبعثت په لومړیو دریو کلونو کښی چی د مؤمنانو شمیر دگوتو دشمیر په اندازه ؤ او داسلام نوم په خوله اخیستل دمرگ او ژوبلی اوسختو مصیبتونو داور بتی ته وردانگل ؤ دمکی عامو خلگو په ظاهری لحاظ په عیش اونوش اومزو اوچرچو کښی شیپی تیرولی او دهوا او هوس په خپو کښی غرق وه مگر مؤمنان یعنی دخدای ﷻ هغه بندگان چی دژوند او مرگ په اصلی فلسفه پوهیدلی وو، دکائناتو له رمزونو سره اشنا شوی وو او په هغی بلنی پسی روان شوی وو چی په ریښتینی توگه دفلاح اوسعادت لاره ده هغوی له درندو کړاوونو سره لاس په گریوان وو حضرت ابو سلمه (رض) له همدی ډلی خخه ؤ اودبعثت ترپنځم کال پوری یی دمشرکانو وحشیانه ظلمونه په سره سینه وزغمل هیڅ یومصیبت هم دهغه په محکمه او راسخه عقیده کښی خه سستی رانه وستلی شوه حکه چی هغه پدی پوهیده چی دا الهی سنت دی چی دکامیابی او سعادت لاره دخدای درضا او جنت لاره دسختیو په مینځ کښی تیره شویده او ددو زخ لاره دخوندونو او عیاشیو په مینځ کښی.

کله چی پنځه کاله پرله پسی دحق دشمی پتنگان دنور او رڼا ددښمنانو دلاسه دظلم په ژرنده ویلیدل! اوسره حکمه ورباندی هروخت سره وه نوسرور کائنات (ص) اجازه وکړه چی حبشی ته هجرت وکړی هغی حکمی ته چی دهغی واکمن نجاشی یو خواخوږی انسان ؤ او دپردیسو مظلومانو حمایت او ملاتړ یی کاؤ د مهاجرینو لومړنی ډله پنځه لس کسان وو یوولس نارینه اوخلور بنحی چی په هغو کښی ابوسلمه (رض) اومیرمن یې دواړه شامل وو له هجرت نه

دری میاشتی وروسته دهغوی غور ته اوازہ ورسیدله چی مشرکانو ایمان راوپردی یا داچی درسول اکرم (ص) سره یی صلح کریدہ او مؤمنان نہ خوروی نو ددی خبر پہ اوریدلو مکی ته راستانه شول خو کله یی چی ولیدل چی دمشرکانو وحشت دپخوانہ لازیات شوی دی نومجبورشول چی دعربو دتعامل سره سم ہریو پہ مکہ کبئی دخپلو خپلوانو تنگہ او حمایت تر لاسہ کری.

ابن ہشام لیکلی دی چی حضرت ابو سلمہ (رض) دخپل ماما ابو طالب پہ کور کبئی پناہ واخیستلہ.

دبنو مخزوم قبیلی خلگو ابوطالب ته گواہن وکر چی یو خو تا له پخوانہ خپل ورارہ محمد (ص) پہ خوا پوری نیولی دی او ملاتر یی کوی اوبل دی اوس زمور دقبیلی سپری ابو سلمہ ته پخپل کور کبئی پناہ ورکړہ مور دانشو منلی ابوطالب جواب ورکړ: محمد رسول اللہ (ص) زما ورارہ او ابو سلمہ می خوریی دی حکہ دا حق لرم چی خپل ورارہ ته پناہ ورکړم دا حق ہم لرم چی خپل خوریی ته پناہ ورکړم.

له دی پیبسی نہ وروسته دحق دبنمنانو چی دحق دپلویانو دصبر او استقامت پہ لیدلو یی دتوحید دانقلاب ویرہ او خطر پہ زړہ کبئی ورخ پہ ورخ زیاتیدہ پر مسلمانانو یی دخپلو ظلمونو لری. لا زیاتہ کرہ چی پہ نتیجہ کبئی رسول اللہ (ص) یوخل بیا ہدایت وکر چی حبشی ته ہجرت وکړی اوداغل (۸۳) نارینہ ؤ اوشلو بنحو ہجرت وکر چی دمہاجرینو پدی قافلہ کبئی ہم حضرت ابوسلمہ (رض) اودہغہ میرمن ام سلمہ شامل وو اودبعثت تر دولسم کال پوری پہ حبشہ کبئی پاتی شول له نبوی ہجرت نہ دمخہ یی مکی ته تشریف راور خو کله یی چی ولیدل چی داسلام اومسلمانانو پہ مقابل کی دخدای ددبنمنانو غوسی اودبنمنی له پخوانہ زیات تاؤجن دی نو دنبوت پہ (۱۲) کال یی مدینی ته دہجرت ارادہ وکرہ.

پدی وخت کبئی دہغہ ټولہ شتمنی یو اوبن ؤ خپلہ میرمن ام سلمہ (رضی اللہ عنہا) اوخپل زوی سلمہ یی پراوہن سپارہ کرل او پخپلہ پیادہ ورسره روان شو. دحضرت ام سلمہ (رضی اللہ عنہا) قبیلہ بنو معیرہ چی خبر شول نو راغلل

اوبن يې محاصره کړ او ابوسلمه (رض) ته يې وويل: ته کولای شې چې ولاړ شې خوزموږ خورلنه درسره نه پرېږدو هغوی ام سلمه (رضی الله عنها) له اوبن نه کوزه کړه اوله خانه سره يې بوتله اود ابوسلمه (رض) د قبیلې خلگ راغلل سلمه يې له خپلې مور نه جدا کړ او هغوی ته يې وويل: تاسې چې خپله لور زموږ له تربور نه بيله کړه موږ خپل هلك نه پرېږدو چې له تاسې سره ولاړ شې.

علامه بلاذری (رح) ليکلی دی چې پدې کشمکش کې د حضرت سلمه د لاس هډوکي مات شو چې بيا د مرگ تر وخته پورې سم جوړ نشو. بنه په يوه اوزوی په بله خوا ولاړ خوددی دردوونکی منظر ليدلو سره سره ابوسلمه (رض) پر خپل زړه د صبر غټه تيره کيښودله او يوازی د مدینې په لور روان شو له حق سره دمینې په خاطر درې کسيزه کورنې درې ټوټې شوه ام سلمه (رضی الله عنها) د بنو مغیره په قبيله کې سلمه د بنو مخزوم د بنو عبد الاسد په کورنې کې او ابو سلمه (رض) په مدینه منوره کې درې واړو يوله بل نه د جدائی غمونه گالل.

حضرت ام سلمه (رضی الله عنها) يو کال مسلسل هر سهار به له کوره راوتله ټوله ورځ به پرابطح نومې غونډۍ باندې ناسته وه ژړا اوزاری به يې کوله. يوه ورځ د بنو مغیره يو زړه سواندی سپرې دهغې دا حالت وليده زړه يې ودرديده دخپلې قبیلې افراد يې راټول کړل او هغوی ته يې وويل:

دا بنه زموږ خپله وينه ده موږ به ترڅو پورې دا له خپل ميره او زوی نه جدا ساتو ای بنو مغیره دا ظلم دی اوزموږ قبيله دخپل شرافت اوشجاعت لامله ظلم نه خوبنوی. دهغه دوينا په اوریدو سره دخلگو په زړه کې رقت پیدا شو حضرت ام سلمه (رضی الله عنها) ته يې وويل کولای شې چې ولاړه شې مدینې ته اوله خپل ميره سره يوځای ژوند وکړې بنو عبد الاسد چې خبر شول هغوی هم سلمه خپلې مور ته وسپاره حضرت ام سلمه (رضی الله عنها) خپل زوی په غیر کې واخيست پر اوبن سپره شوه اود مدینې لاره يې په مخ کې ونیوله دمکې وادی ته نژدی په تنعيم نومې ځای کې د بنو عبدالدار قبیلې يو شريف انسان عثمان بن طلحه چې له حدیبې نه وروسته په اسلام مشرف شو په مخه

ورغی پوښتنه یی وکړه: ای دابن امیه لوری! چیرته ځی؟
 جواب یی ورکړ: مدینې ته. پوښتنه یی وکړه: څوک درسره دی؟
 جواب یی ورکړ: الله اوبل زما دا ماشوم زوی، عثمان بن طلحه ته غیرت
 ودریده دهغی داوښ مہار یی وښوی او ورسره روان شو کله به چی شپه راتله
 نو اوښ به یی په یوی ونی پوری تارہ پخپله به هم لیری په یوه گونبه کښی
 ویده کیده او چی سهار به شو بیابه یی اوښ راوسته ام سلمه (رضی الله عنہا)
 او سلمه (رضی الله عنہ) به پراوښ سپاره شول هغه به پیاده ورسره روان وو څو
 چی دمدینې قباء نومی ځای ته ورسیدل هلته چی حضرت ابوسلمه (رض) دیره
 ؤ. حضرت ابوسلمه (رض) دخپلی میرمنی اوماشوم زوی په لیدلو له حده زیات
 خوشاله شو او دالله تعالی شکر یی ادا کړ. عثمان بن طلحه بیرته دمکی خواته
 روان شو.

حضرت ام سلمه (رضی الله عنہا) به تل داخاطره یادوله ویل به یی: (داسلام
 په خاطر دابو سلمه له کورنۍ نه زیات به پرچا باندی غمونه نه وی راغلی اوله
 عثمان بن طلحه نه زیات شریف اوخوا خوږی انسان می بل نه دی لیدلی)
 حضرت ابو سلمه (رض) اودهغه میرمن ام سلمه (رضی الله عنہا) دری ځلی
 هجرت کړیدی دوه ځله حبشی ته او یو ځل مدینې منوری ته گواکی دژوند یوه
 برخه یی دخدای درضا لپاره په پردیسی اومحرومیت کښی تیره کړه. کله چی
 رسول اکرم (ص) مدینې ته هجرت وکړ نو دمواخات دعقد په لړ کښی یی
 دحضرت ابوسلمه (رض) ورورولی دمشهور انصاری صحابی حضرت ابوخیثمه
 (رض) سره برقراره کړه اودهغه داستوگنی لپاره یوه ټوټه ځمکه ورکړه چی هغه
 په کښی مینه ودانه کړه اوپه کښی میشت شو.

حضرت ابوسلمه (رض) نه یوازی داسلام دروښانه لمر راخو له لومړیو
 وختونو راهیسی ددعوت ددور بی شمیره ستونزی وزغملی بلکی دجهاد دگرم
 سنگر یواتل سپاهی هم ؤ دهجرت ددویم کال درمضان په میاشت کښی چی
 کله دبدر تاریخی غزا مینځ ته راغله اوپه هغی کښی دری سوه دیارلس تش
 لاسو مؤمنانو دکافرانو دزرکسیز مجهز لښکر دمقابلی لپاره دقربانی او

سربښندنې په توده ولوله وميدان ته ودانگل پدې وخت کښې حضرت ابوسلمه (رض) ددغې مشهورې معرکې يو سر ښندونکي برخوال او داسلامي لښکر يو نامتو عسکرؤ. يو کال وروسته بيا دهجرت په دريم کال دأحد تاريخي غزا مينځ ته راغله حضرت ابوسلمه (رض) په دې غزا کښې هم دسرور کائنات (ص) سره ملگرې ؤ دجگرې په دوران کښې دابو اسامه جشمې په نوم يو مشرک په کمين کښې ناست اوپرهغه باندې يې ديو زهرجن غشي وار وکړ چې دهغه مټ سخت زخمې شو. له يوې مياشتې علاج نه وروسته په ښکاره روغ شو خو د هغه غشي زهرو ورو ورو دهغه په بدن کښې کار کاؤ ترڅو چې څه موده وروسته ډير سخت ناروغ شو رسول اکرم (ص) دهغه پوښتنې ته ورغې کورته چې داخل شو حضرت ابوسلمه (رض) په ځيرځير سره دهغه مبارک مخ ته وکتل اوبيله دې چې خبرې ورسره وکړې روح يې والوته پداسې شان چې تابه ويل درسول الله (ص) راتگ ته دهغه روح ايسار ؤ سرور کائنات (ص) دهغه دجسد ترڅنگ ودريده او دعايې وکړه (الهي! دده قبر پراخ او روښانه کړه اوله نورنه يې مالا مال کړه. خپل دغه بنده ته مغفرت وکړه اودسمې لارې دموندونکو په ډله کښې لوړه درجه ورکړه).

په مسند احمد بن حنبل کښې پخپله دام سلمه (رضي الله عنها) داروايت راغلي دي چې: يوه ورځ ابوسلمه (رض) درسول الله (ص) له مجلس نه ډير خوشاله راغی راته ويې ويل: نن درسول الله (ص) وينا ډير خوشاله کړم. هغه وفرمايل: (يومسلمان چې دغم په وخت کښې دادعا وکړې چې خدايه! پدې مصيبت کښې راسره مرسته وکړه او ښه نعم البدل راکړه نو خدای تعالی يې دعا قبلوی) کله چې ابوسلمه (رض) وفات شو زه ډيره غمجنه شوم اوهمدا دعا مې وکړه خو په عين وخت کښې مې فکر وکړ چې له ابوسلمه (رض) نه به ښه نعم البدل څوک وي؟

کله چې زما عادت تير شو او پخپله رسول الله (ص) راته دنکاح پيغام وليږه نوراته ثابته سوه چې الله تعالی ماته له ابوسلمه (رض) ښه نعم البدل راپه برخه کړ. (رضي الله عنه)

حضرت ابو العاص بن ربيع رضي الله عنه

حضرت ابو العاص بن ربيع چي اصلي نوم بي لقيط و دقريشو دبنو عبد شمس له کورني. خخه اودهغه دنسب لري. په خلورم پلار عبد مناف کبني دسرور کائنات (ص) دنسب سره يوخاي کيږي او دهغه په يووالي سر بيره بي له رسول الله (ص) سره دويني پيوند هم درلود پدي معني چي درسول الله (ص) له دريو زومانو خخه يو تن و چي دوه نور حضرت عثمان ذو النورين (رض) او حضرت علي (رضي الله عنه) وو. دسرور کائنات (ص) مشره لور حضرت زينب (رضي الله عنها) دحضرت ابو العاص په نکاح کبني حضرت رقيه اوام کلثوم (رضي الله عنها) يوه په بلي پسي دحضرت عثمان بن عفان په نکاح کبني او جنتي بي بي حضرت فاطمة الزهراء (رضي الله عنها) دحضرت علي بن ابوطالب (رض) په نکاح کبني وي.

له يوي خوا دا اوله بلي خوا دحضرت ابو العاص مور هاله بنت خويله دام المؤمنين حضرت خديجة الكبرى (رضي الله عنها) سکني. خور وه چي دصحابيت سعادت ورپه برخه و اوله حضرت خديجة الكبرى (رضي الله عنها) نه وروسته تربو وخته ژوندي. وه اودسرور عالم (ص) په وړاندي بي خاص مقام اومنزله درلوده لکه چي حافظ ابن عبد البر (رح) په الاستيعاب کبني ليکلي دي چي يو حل له مکي مکرمي نه مديني منوري ته درسول الله (ص) دلیدني لپاره ورغله درسول الله (ص) کورته چي ورسيدله دکورپه دروازه کبني بي دداخليدو داجازي غوښتلو لپاره غږ وکړ، له دي کبله چي دهغي اواز دحضرت خديجة الكبرى (رضي الله عنها) له اواز سره پوره شباهت درلود نوپيغمبر (ص) ته ام المؤمنين خديجة الكبرى (رضي الله عنها) چي دامهات المؤمنين په لږ کبني لومړني بي بي لومړني مسلمانان اودمحمدي دعوت په ترخو سختو پړاوونو کبني دپيغمبر (ص) خواخوږي اوملگري وه ورياده شوه اوام المؤمنين حضرت عائشه صديقه (رضي الله عنها) ته بي وفرمايل: دابه دخديجي خور هاله وي، هغه چي کورته ننوتله نوسرور کائنات (ص) دهغي ډير زيات احترام او درناوي وکړ.

د ابن اثیر او حافظ ابن حجر عسقلانی د وینا له مخی حضرت ابو العاص له خلگوسره په برخورد کبسی د ډیر بڼه سلوک خاوند او په چارو کبسی ډیر زیات امانتدار و او سربیره په امانتداری ډیر زړه ور او توریالی هم و چی عربو به هغه ته (د حجاز زمري) ویل له بعثت نه مخکبسی د حضرت خدیجی (رضی الله عنها) په پیشنهاد رسول الله (ص) خپله مشره لور حضرت زینب (رضی الله عنها) هغه ته په نکاح کړه. کله چی رسول کریم صلوات الله علیه و سلامه د حق دعوت پیل کړ دخپلی مور حضرت خدیجه الکبری (رضی الله عنها) په تعقیب حضرت زینب (رضی الله عنها) هم په اسلام مشرفه شوه خو له بده مرغه ابو العاص فردی او قومی مصالحو ته په ایمان باندی تر جیح ورکړه او دخپل پلرنی مذهب په حال کبسی ایسار پاتی شو او دپخوا په شان ئی ژوند ژواک ته ادامه ورکړه. ابو العاص که دمؤمنانو په ډله کبسی ونه دریده خو دهغو کسانو په صف کبسی هم ولاړنه و چی هغوی خپل ټول طاقت در رسول الله (ص) اودهغه دمؤمنو ملگرو د خورولو په لاره کبسی په کار اچولی و بلکی په سختو حالاتو کبسی به یی د سرور عالم (ص) او مسلمانانو سره خوا خوړی کوله لکه چی په شعب ابی طالب کبسی د پیغمبر (ص) او بنو هاشم دمحصاری په دوران کبسی یی خو ځله خوراکی مواد د مشرکانو د خنډ کیدو سره سره هلته ورسول چی رسول الله (ص) دهغه دهمکاری او خوا خوړی دستاینی په باب وفرمایل: (ابو العاص زموږ د زوموالی حق ادا کړ).

له نبوی هجرت نه وروسته دبدر په معرکه کبسی ابو العاص نه غوښتل چی در رسول الله (ص) او مسلمانانو پرضد جگړی ته ولاړ شی خو مشرکانو دبی زړه توب د پیغور په ورکولو سره هغه دیته اړویست چی زړه نازړه د اسلام د دښمنانو په صف کبسی ودریږی کله چی مشرکانو د جنگ په میدان کبسی ماتی و خوړله او یا تنه یی ووژل شول او او یا تنه نور یی د مسلمانانو په لاس اسیران و نیول شول نو ابو العاص هم دیو انصاری صحابی حضرت عبدالله بن جبیر (رض) په لاس بندی و نیول شو او وروسته بیا دغه بندیان د فدی په ورکولو سره خوشی کړای شول چی پدی کبسی حضرت زینب (رضی الله عنها)

هم د ابو العاص دخوشي کولو لپاره ديمن د عقيقو هغه غارگي د فديي په ډول وليږله چي حضرت ام المؤمنين خديجة الكبرى (رضي الله عنها) هغي ته د تحفي په ډول سره ورکړي وه رسول الله (ص) ته ددي غارگي په ليدلو سره حضرت خديجة الكبرى (رضي الله عنها) ورياده شوه اوله مبارکو سترگو يي اوبنکي توي شوي، صحابه و کرامو ﷺ ته يي وفرمايل:

(که مناسبه گڼي نودغه غارگي بيرته زينب ته وليږي حکه چي دا دهغي دمور دلاس نښه ده د ابو العاص فديه داده چي مکي ته ولاړشي اوزينب مديني ته راوليږي. صحابه و ﷺ ددي پيشنهاده په وړاندي دمنني سرونه کښته کړل او ابو العاص هم د اشراط قبول کړ. له خوشي کيدونه وروسته مکي ته ولاړ اوله وعدي سره سم يي حضرت زينب (رضي الله عنها) دخپل کشر ورور کنانه بن ربيع په ملگرتيا د مديني منوري خواته رخصت کړه د قريشو مشرکان چي له واقعي نه خبر شول هغوي يي تعقيب کړل او په (ذي طوي) نومي حاي کښي يي لاندي کړل، يو مشرک هبار بن اسود دنيزي په گوزار سره حضرت زينب (رضي الله عنها) له اوبن نه را وغورځوله هغه حامله وه او په دي گوزار سره دومره صدمه ورته ورسيدله چي حمل يي سا قط شو.

کنانه د بي رحمو مشرکانو مقابله وکړه او حضرت زينب (رضي الله عنها) ته يي نجات ورکړ، تربطن ياجج نومي حاي پوري يي ورسره ملگرتيا وکړه او له هغه حايه وړاندي د رسول الله (ص) محبوب حضرت زيد بن حارثه (رض) له حضرت زينب (رضي الله عنها) سره ملگري شو او هغه يي مديني منوري ته ورسوله. په شپږم کال ابو العاص بن ربيع له يو تجارتي کاروان سره شام ته روان و چي په عيص نومي حاي کښي دمجاهدينو يو ټولي پر کاروان باندي حمله وکړه او دهغوي ټول مالونه يي ونيول او مديني ته يي يو وړل. ابو العاص هم مديني ته ورغی او هلته يي له حضرت زينب (رضي الله عنها) څخه پناه وغوښتله او هغي هم له دي کبله پناه ورکړه چي په ټول ژوند کښي يي له هغي سره ښه سلوک کړي و او بيبي رسول الله (ص) ته پيشنهاده وکړ چي دهغه مالونه دي بيرته ورکړل شي.

سرور کائنات (ص) دهغی پیشنهاد صحابه ؤ ته وړاندی کړو صحابه ؤ کرامو ﷺ چی دژوند یوازنی هیله یی دخپل مولی محمد مصطفی (ص) خوبنی حاصلول ؤ دابو العاص ټول مالونه بیرته ورکړل او هغه مکی ته ولاړ. ددی کار بڼه نتیجه دا راووتله چی ابوالعاص داوم ۷ هجری کال دمحرّم په میاشت کښی مدیننی ته راغی او درسول الله (ص) په مبارک لاس یی دایمان او سربښندی بیعت وکړ.

رسول الله (ص) دابو العاص له ایمان راوړلو نه وروسته دهغه (رض) او حضرت زینب (رضی الله عنها) ترمینځ دنکاح عقد بیا له سره تجدید کړ، له حضرت زینب (رضی الله عنها) سره دژوند مهلت ډیره یاری ونکړه اوپه اتم هجری کال کښی له دی فانی دنیا نه داخرت په سفر روانه شوه. ابو العاص (رض) دهغی په جدائی باندی له حده زیات خپه شو او دهغی دوفاداری حق یی داسی ادا کړ چی بله نکاح یی ونکړه.

دزینب (رضی الله عنها) څخه دابو العاص دوه اولادونه شوی وو، یوزوی علی (رض) اویوه لور امامه (رضی الله عنها) چی پر رسول الله (ص) باندی له حده زیات گران وو دمکی دفتحی په وخت کښی رسول الله (ص) علی بن ابو العاص (رض) له ځانه سره پراوښ باندی سپور کړی ؤ چی پدی وخت کښی دهغه عمر دپنځلسو کلونو په خوا اوشا کښی ؤ.

له حضرت امامه بنت ابو العاص سره هم درسول الله (ص) ډیره زیاته مینه وه یوځل چی دحبشی باچا نجاشی یوه گوتمی دسوغات په توگه رسول الله (ص) ته رالیږلی وه نو رسول الله (ص) وفرمایل: (زه به دا گوتمی هغه چاته ورکوم چی ترټولو زیاته راباندی گرانه ده).

داوریدونکو گومان ؤ چی دابه حضرت عائشه (رضی الله عنها) ته ورکوی په داسی حال کښی چی درسول الله (ص) مطلب له مشرانو څخه نه بلکی له کشرانو څخه ؤ بیاوروسته یی حضرت امامه (رض) راوغوښتله او هغه یی ورپه گوته کړه.

دحضرت رسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته داسلام دلومړی خلیفه

حضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی د ارتداد خطرناکه فتنه را مینځ ته شوه چی دمرتدانو اومسلمانانو ترمینځ دجگری په لړ کښی ترټولو ستره او سخته جگړه دمسیلمة الکذاب دخلوینت زره کسيز مجهز لښکر پر ضد دیمامی جگړه وه حضرت سیدنا ابو العاص بن ربیع (رض) پدی جگړه کښی برخوال ؤ او دخدای ﷺ ددښمنانو پرضد ترهغه پوری په پوره میړانه وجنگیده ترڅو چی یی دشهادت جام نوش کړ. (رضی الله عنه)

حضرت ابو سفیان مغیره بن حارث رضی الله عنه

حضرت مغیره بن حارث بن عبد المطلب چی په کنیت نوم ابوسفیان سره مشهور ؤ درسول الله (ص) سکنی دتره زوی ؤ اودا هغه ابو سفیان نه ؤ چی بنو امیه قبیلې ته منسوب اوپه څلورم پلاریعنی عبدمناف کښی دهغه دنسب لړی له رسول الله (ص) سره یو ځای کیدله. ابو سفیان مغیره بن حارث پرنسبی خپلولی سربیره درسول الله (ص) رضاعی ورور هم ؤ یعنی ده هم دحضرت حلیمه سعديه شیدی رودلی وی، له ماشوم متوب نه دبعتت تروخته درسول الله (ص) ډیرخوږ اوصمیمی ملگری اودوست ؤ خوھی افسوس!!! کمه ملگریا چی ډیره گټوره وه دهغی له سعادت څخه پوره شل کاله محروم اوبی برخی پاتی شو. دمحمدي بعثت نه وروسته چی دانسانانو داقبال دازمینت مرحله وه ابو سفیان بن حارث ددی پرځای چی دتوحید دعوت ته لبیک ووائی دهدایت اونجات لاره په مخ کښی ونیسی او دخپلولی اوخلوینت کلنی ملگریا دحقوقو په رعایت سره له بل هرچانه مخکښی دحق له کاروان سره روان شی برعکس دحق ددښمنانو په کتار کښی ودریده، نه یوازی په لاس سره یی رسول الله (ص) او دهغه صدیقو او سربښدونکو ملگروته له هیش ډول اذیت رسولونه ډډه ونکړه بلکی په ژبه سره یی هم چی دشعر او شاعری غټ استاد یی درلوده داسلام دپیغمبر اومسلمانانو بدگویی کوله. له نبوی هجرت نه وروسته چی پیغمبر ته داسلامی دعوت دخپولو په خاطر دخدای ددین ددښمنانو پرضد دجهاد پیل کولو امر وشو ابو سفیان بن حارث پدی وخت کښی هم دشیطان دلښکرو مت اوباز وؤ او لا هماغسی دشرك او ضلالت په

گړنگونو کښی یی تیندکونه خوړل او داسلام دحقانیت دخرگندو شواهدو او نښانو لیدلو سره سره پخپل باطل دریغ باندی کلک ولاړ اوله حق دین څخه یی په زړه کښی کرکه پرته وه.

دحق اوباطل په لومړنی ستره معرکه یعنی دبدر په جگړه کښی چی دلوی خدای په خاصه مرسته او نصرت دمشرکانو زرکسیز مجهز لښکر ددری سوه اودیارلس تنو مؤمنانو په مقابل کښی ماتی وخوړله ابوسفیان بن حارث دباطل پوځ یوسپاهی ؤ ابولهب بن عبد المطلب پدی جگړه کښی برخه نه وه اخیستی او سترگی په لاره ؤ چی که څوک راشی چی دجگړی دنتائجو په باب ورڅخه پوښتنه وکړی چی دلومړی ځل لپاره یی پرخپل وراره ابو سفیان بن حارث باندی سترگی ولگیدی اورغ یی وکړ: وراره دلته راشه اوراته ووايه چی په بدر کښی څه پیښ شول؟

ابو سفیان بن حارث جواب ورکړ: قسم په خدای چی موږ له داسی خلگو سره مخامخ شوو چی زموږ اورمیرونه یی رامات کړل ځینی یی راڅخه ووژل او ځینی نوری بندیان ونیول. اوقسم په خدای دی چی زموږ په مقابل کښی داسی کسان جنگیدل چی سپین مخونه یی وو او دهغوی دسپړلی اسونو دځمکی او اسمان په مینځ کښی توپونه وهل نه له هیڅ شی سره مشابه کیدای شول او نه یی څه شی مخی ته دریدای شو.

له دی خبرونه دابو سفیان بن حارث بن مطلب داؤ چی درسول الله (ص) اومؤمنانو دملا تر لپاره له اسمانه پرښتی راکوزی شوی وی خوددی ټولو مشاهداتو سره سره بیا هم دهغه داقبال ستوری دضلالت په تورو وریځو کښی پټ ؤ او دحق پرخلاف دریغ باندی ټینگ ولاړ ؤ.

مغیره بن حارث ؤ او دا بدمرغی، ترڅو چی دهجرت په اتم کال خبر ورته ورسیده چی حضرت سرور کائنات (ص) له لوی لښکر سره راروان دی اوغواړی مکه فتحه کړی. ددی خبرپه اوریدلو سره له حده زیات وارخطا شو اوخپلی ښځی غزنه بنت قیس ته یی وویل: اوس په قریشو کښی داطاقت نشته چی ددی لښکر مقابله وکړی ما ډیر کلونه له محمد (ص) او مسلمانانو سره سخته

دبښمنی کړیده که دهغو لاس ته ورشم ژوندی به می پری نږدی ښه داده چی ټوله کورنۍ لدی ځایه وتنبتو مخزنه بنت قیس چی دنیک فطرت اوپوهی خاونده وه ورته وویل: ته وینی چی عرب او عجم ډلی ډلی دمحمد رسول الله (ص) تربیرغ لاندی دریری خو افسوس چی ته اوس هم دبښمنی په محاذ کښی ولاړی تاته مناسبه داوه چی له نورو نه مخکښی دی دمحمد (ص) ملگرتیا غوره کړی وای.

ددی جواب په اوریدوسره دهغه دزړه په دنیا کښی انقلاب راغی دتینستی پرځای یی دیته ترجیح ورکړه چی دکفر له تیارونه دایمان رڼا ته پناه یوسی سپرلی یی تیاره کړه خپل زوی جعفر یی له ځانه سره واخیست او دمدیني لاره یی په مخ کښی ونیوله چی تصادفا په ابواء نومی ځای کښی له اسلامی لښکر سره مخامخ شو. دخپلی ماضی په نظر کښی نیولو سره دویری په څپو کښی غرق شو چی که ناڅاپه دکوم مسلمان لاس ته ورشی نو مخکښی له دی چی له رسول الله (ص) سره مخامخ شی وبه وژل شی له اوبښ نه کوزشو پرمخ یی نقاب واچوه یومیل فاصله یی پیاده ووهله او درسول (ص) حضورته ورغی له مخ نه یی چی نقاب لیری کړ او درسول الله (ص) نظر ورباندی ولگیده هغه ورڅخه خپل مخ واړاوه بیایی مخی ته ودریده رسول الله (ص) بیا ورڅخه مخ واړوه چی په پای کښی مغیره او دهغه زوی جعفر دواړو په لوړ ږغ وویل: (نشهد ان لا اله الا الله ونشهد ان محمدا رسول الله) او په ژر غونی لهجه یی وویل ما وبخښه یارسول الله! سره له دی چی ابوسفیان پوره شل کاله داسلام په دبښمنی کښی تیر کړی وه خو درسول الله (ص) دمهربانی اورحمت سمندر څپانده شو او ورته یی وویل (لا تشریب یا ابا سفیان) ملامتی درباندی نشته ای ابو سفیان. بیا وروسته یی حضرت علی (کرم الله وجهه) ته وسپاره چی په مسنونه ډول اودس ورباندی وکړی اوبیرته یی راولی دطهارت نه وروسته چی کله درسول الله (ص) حضور ته راوستل شو نو پیغمبر (ص) حضرت علی (کرم الله وجهه) ته وفرمایل: اعلان وکړه چی رسول الله (ص) له ابوسفیان نه راضی شو ای خلگو تاسی هم ورڅخه راضی شی.

اللَّهُ! اللَّهُ! دحضرت مغیره بن حارث لپاره په ژوند کښی داخومره دخوښی شیبی وی چی رسول الله (ص) ورته خپله رضا اعلان کړه او دایمان په قبلیدو سره یی تیرگناهونه وبخښل شول او دپاکانو په صف کښی یی خای ونيوه.

هغه له خپل خدای (ج) سره تعهد وکړ چی آینده به دالله (ج) اودهغه درسول داطاعت اوداسلام دسرلوړی په لارکښی داسی قربانی ورکوی چی تیرگناهونه ورباندی تلافی کړی دمکی له فتحی نه چی درمضان په میاشت کښی وه یوه میاشت وروسته دحنین تاریخی غزا مینخ ته راغله په دی جگړه کښی مسلمانان دلوی ازمینت سره مخامخ شول دبنیمان ورته په کمین کښی ناست اوپه ناخاپی ډول یی ډیره سخته حمله ورباندی وکړه. چی دمسلمانانو صفونه تیت پړک اوبی نظمه شول یوازی څو سربندونکی مؤمنان وو چی درسول الله (ص) خوا وشاته په میرانه ولاړ وو او جنگیدل حضرت مغیره بن حارث پدی سختو شیبو کښی درسول الله (ص) دآس جلب په چپ لاس اوتوره په ښی لاس کښی نیولی وه او پر دبنیمانو بی گوزارونه کول. رسول الله (ص) پدی سختو شیبو کښی دازمزه وکړه: (إِلَىٰ أَيُّهَا النَّاسُ! أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبُ ، أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلَبِ) ای خلگو زماخواته راشی زه پیغمبر یم پدی کښی دروغ نشته زه دعبدال مطلب زوی یم ددی غږ په اوریدو سره مؤمنان یوځل بیا دخپل سردار محمد مصطفی ﷺ خوا وشاته راټول شول اوپه منظم ډول ددبنمن پرضد وجنگیدل چی په پای کښی الهی نصرت ورپه برخه سو اودبنیمان له ماتی سره مخامخ شول.

وروسته بیا رسول الله (ص) دابو سفیان بن حارث دمیرانی څخه دخوښی څرگندولو په باب وویل: (ابو سفیان زما وروردی) دوروری دخطاب په اوریدو سره ابوسفیان له ډیری خوښی نه بی اختیاره درسول الله (ص) مبارک قدمونه ښکل کړل اوهغه یی پخپلو اوبښکو سره ووینځل. حضرت ابوسفیان بن حارث یوازی دجهاد دمیدان اتل سپاهی نه بلکی دزهد اوتقوی داسمان یو ځلانده ستوری هم ؤ په مسجد کښی شپه اوورخ په عبادت دریدل دهغه دژوند ستره مشغله وه. یوه ورخ چی رسول الله (ص) مسجد ته دداخلیدو په حال کښی ابو

سفیان ولیده نوام المؤمنین عایشی (رضی اللہ عنہا) ته یی وویل:
 عائشی! د اسپری پیژنی؟ هغی عرض وکر: نه، یا رسول اللہ! ویی فرمایل:
 دازما دتره زوی ابو سفیان بن حارث دی، له ټولونه مخکبسی مسجد ته راخی
 اوله ټولونه وروسته بیرته حی در رسول اللہ (ص) له رحلت نه وروسته په ابو
 سفیان باندی ودانه دنیا ورانه شوه اوتل به یی داهیله کوله چی له دی فانیگی.
 دنیانه سفر وکړی اوله رسول اللہ (ص) سره یوخی شی چی لږ موده وروسته
 اللہ (ج) دهغه داهیله پوره کړه دیادولو وږخبره ده چی هغه له خپل مرگ نه دری
 ورخی مخکبسی پخپله خپل خان ته قبر وکینده، خلگو په تعجب سره پوښتنه
 وکړه: دا څه کوی؟ جواب یی ورکړ دازما استوگنخی دی. دځنکدن په وخت
 کبسی دهغه خپلوانو ورته ژپل خواهغه په جواب کبسی وویل: مه ژاپی له اسلام
 راوړلونه وروسته اللہ (ج) له هرډول خطا اوگناه څخه ساتلی یم دقبر له کیندلو
 نه دری ورخی وروسته وفات شو. عمر فاروق (رض) یی دجنازی لمونځ ادا کړ
 اوپه جنت البقیع کبسی خاورو ته وسپارل شو. (رضی اللہ عنہ)

حضرت ابو سفیان بن حرب

حضرت ابوسفیان صخر بن حرب دقریشو دبانفوزه پلرگنی. بنو امیه مشر
 ؤ، اوپه څلورم پښت عبدمناف بن قصی کبسی دهغه دنسب لړی دسرور کائنات
 (ص) دنسب سره یوخی کیدله. داسلام دلمر دراختلویه وخت کبسی دابوسفیان
 عمر تقریبا دپنځوسو کلونو په خوا اوشا کبسی ؤ په محمدی بعثت سره دحق
 اوباطل ترمینځ اوږده مبارزه پیل شوه دقریشو هغه مشران چی تر پرونه یی
 حضرت محمد مصطفی ﷺ ته دصادق اوامین لقبونه ورکول او دهغه
 ریښتینوالی او امانتداری یی دزړه له کومی منلی وه نن په خپل ټول طاقت
 سره دهغه ددښمنی په محاذ کبسی ودریدل چی ابو سفیان صخر بن حرب هم
 ددغه ډلی یو فرد ؤ خو دهغه دښمنی دابو لهب، ابو جهل، عقبه بن ابی معیط،
 امیه بن خلف، نضر بن حارث، ولید بن مغیره، اسود بن عبد یغوث، او نورو
 اشرارو له دښمنی سره توپیر درلود. کوم ذلیل حرکتونه چی در رسول اکرم (ص)
 په مقابل کبسی له هغوی څخه صادریدل له ابوسفیان څخه نه صادریدل بلکی

په ابوسفیان کبني دمروت اوميرانی خويونه موجودوو. حافظ ابن حجر ليکلي دی چي: له بعثت نه وروسته چي کله مشرکانو پخپلو غير انسانی اوذليلو حرکتونو سره پيغمبر (ص) خوروی نوهغه ﷺ به کله ناکله دهغوی له شر خخه دخان ژغورلو پخاطر دابو سفیان کورته ورتلی له دی امله چي ابو سفیان له یوی خوا دبنو امیه رئیس اوله بلی خوا عسکری قائد و نودمکی خلگو ورخخه ویره کوله اودا جرئت یی نشو کولای چي دهغه کورته داخل شی اوپر محمد (ص) باندی لاس پورته کړی ابوسفیان او دهغه دکورنی غرو به درسول اکرم (ص) سره پدغسی حالاتو کبني بڼه چلن کاؤ اودهغه حمایت به یی کاؤ. امام جلال الدین سیوطی دحضرت عبدالله بن عباس (رض) روایت رانقل کړیدی چي: (دبعثت په لومړیو وختونو کبني یو ورخ ابوجهل جنتی بی بی حضرت فاطمة (رضی الله عنها) په خپیره ووهله هغه پدی زمانه کبني ماشومه وه، په ژړا ژړا خپل کورته ولاړه اوخپل مهربان پلار محمد مصطفی (ص) ته یی فریاد وکړ، رسول اکرم (ص) ورته وفرمایل: لوری ورشه ابوسفیان ته دابو جهل ددی ظلم حال بیان کړه. حضرت فاطمة (رضی الله عنها) چي کله ابوسفیان ته ورغله ابوسفیان هغه له لاسه ونيوله اوابو جهل ته ورغی حضرت فاطمی (رضی الله عنها) ته یی وویل: لوری دابوجهل پرمخ هم هغسی گوزار وکړه لکه چي پرتا یی گوزار کړیدی (که دی خه ووايي نوزه به یی جواب ورکړم) حضرت فاطمی (رضی الله عنها) له ابوجهل نه خپل انتقام واخیست اوبیرته خپل کورته ولاړه پيغمبر ﷺ ته ئی قصه وکړه هغه لاس په دعا شو او ویی ویل: (خدایه! دابو سفیان دابنه سلوک هیر مکړی سیرت پوهانو ډیری داسی پیښی په مستندو حوالو سره رانقل کړیدی چي له هغو خخه خرگندیږی چي ابو سفیان صخر بن حرب په زړه کبني دمحمد رسول الله (ص) په ریښتینولی باندی قائل و خو قومی تعصب دهغه او داسلام ترمینخ پرده گرځیدلی وه. په شپږم هجری کال کبني دحدیبی له سولی نه وروسته رسول اکرم (ص) دگاونډیو هیوادونو دمشرانو په نوم ددعوت نامو لیږلو په لړ کبني دحضرت دحیة کلبی (رض) په لاس دروم قیصر هرقل ته چي پدی وخت کبني په بیت المقدس کبني و یوه

دعوت نامہ ولیپرلہ دپیغام رسیدلو پہ وخت کنبی ابو سفیان ہم دیوی تجارتی قافلہ سرہ هلته تللی و اوپہ غزہ کنبی استوگن و هرقل ابوسفیان خیل حضور تہ وغونبت اودپیغمبر (ص) پہ باب دہغوی تر مینخ دا پونبنتی اوجوابونہ تبادلہ شول:

هرقل: داسری چی دنبوت دعوه یی کریدہ پہ نسب کنبی خنگہ دی؟

ابو سفیان: دہیر شریف او لوہ نسب خاوند دی.

هرقل: لہ دینہ مخکنبی ہم چا ددہ پہ کورنی کنبی دغسی دعوه کریدہ؟

ابو سفیان: نہ.

هرقل: کومو کسانو چی ددہ پیروی غورہ کریدہ ہغوی بانفوذہ خلگ دی او کہ کمزوری؟

ابوسفیان: زیاترہ کمزوری اوبیوزلی خلگ دی.

هرقل: دہغہ پیروان زیاتیری او کہ کمییری؟

ابو سفیان: ورخ پہ ورخ زیاتیری.

هرقل: ایا داسی پینہ شویدہ چی لہ ایمان راورلو وروستہ خوک بیرتہ ورخخہ اوبنتی وی؟

ابو سفیان: نہ

هرقل: لہ خیل تعہد او وعدی خخہ یی کلہ مخالفت کریدی؟

ابو سفیان: نہ، خو اوس مور ورسرہ یوہ معاہدہ کریدہ وبہ گورو چی خہ کوی.

هرقل: ستاسی او دہغہ ترمینخ کلہ جگرہ پینہ شویدہ؟

ابو سفیان: ہو.

هرقل: میدان چا گتلی دی؟

ابو سفیان: کلہ مور او کلہ ہغہ.

هرقل: دہغہ دعوت خہ شی دی؟

ابو سفیان: وائی چی دیوہ خدای بندگی وکری، دالله ﷻ سرہ پہ عبادت کنبی خوک مہ شریکوی دپلرونو او نیکونو مذهب پریردی، لمونخ ادا کوی، ریشتیا وایاست، دپاک نبی لارہ غورہ کری، خیراتونہ اوصدقات ورکوی اولہ خیلوانو

سرہ بنہ سلوک کوی.

هرقل: که ستا جوابونه ریشتیا وی نوهغه ریښتوننی پیغمبر دی، زه پدی پوهیدم چی یو پیغمبر به مبعوث کیږی خو پدی نه وم خبر چی هغه به په عربو کښی مبعوث شی، زه دهغه په ریښتونالی باندی اعتراف کوم او یوه ورځ به داسی راشی چی هغه به زما ترپښو لاندی دغه خاوره هم ترخپلی ولکی لاندی راولی، کاشکی کیدای شوای چی ورغلی وای اودهغه قدمونه می ښکل کړی وای.

ابو سفیان چی دپاچا له درباره راووت خپلو ملگرو ته یی وویل دمحمد (ص) خبره اوس دی حدته ورسیدله چی رومی پاچاهان هم ورڅخه ویریری، ابو سفیان سره له دی چی تردغه وخته پوری په اسلام نه ؤ مشرف شوی خودروم دپاچا هرقل دپوښتنو په جوابونو کښی یی په دروغو باندی ژبه ونه خوځوله اوداتول هغه اثار اونښانی وی چی ښودله یی چی یوه ورځ به ابوسفیان داسلام تر بیرغ لاندی ولاړ او دهغو مخلصو مؤمنانو په صف کښی به شامل وی چی الله (ج) له هغوی نه او هغوی له الله (ج) نه راضی شول.

پخپله ابوسفیان خودمکی دفتحی تروخته دایمان له سعادت نه محروم پاتی شو مگردهغه دکورنی غږی په اسلام مشرف شوی وو لکه چی دهغه دوی لونی حضرت رمله چی په أم حبیبه سره یی شهرت درلود اوحضرت رفاعه، دبعثت له لومړیو وختونو څخه دحق له کاروان سره ملگری شوی وی چی حبشی ته له هجرت نه وروسته حضرت ام حبیبه (رضی الله عنها) په امهات المؤمنین کښی شامله شوه.

اوهمدارنگه دهغه له تربورانو څخه حضرت عثمان بن عفان، حضرت عمرو بن سعید اوحضرت خالد بن سعید په مؤمنانو کښی له سابقون الاولون څخه وو.

ابوسفیان دا حد او خندق په جگړو کښی دمسلمانانو پرضد په سختی سره وجنگیده اودهجرت ترا تم کال پوری دضلالت په تیاری کښی لا لهانده ؤ مگر په پای کښی دمکی له فتحی نه یوه ورځ مخکښی دهغه داقبال ستوری

وخلیده او دقدسیانو له لس زره کسيز لښکر سره یوځای مکی معظمی ته پداسی ویاړ او اعزاز سره داخل شو چی رسول الله (ص) اعلان وکړ چی: څوک چی حرم ته داخل شی هغه په امن دی، څوک چی دابو سفیان کورته داخل شی هغه په امن دی او څوک چی دخپل کور دروازه وتړی هغه په امن دی. دابو سفیان کور هغه کور ؤ چی یووخت به رسول الله (ص) هغه ته په داخلیدو سره دمشرکانو له شرخه په امن کیده ځکه خواوس هغه دنورو دامن ځای وگرځول شو.

داسلام راوړلو په وخت کښی دابو سفیان عمر د (۷۰) کلونو په خوا اوشا کښی ؤ لومړنی غذا چی ابوسفیان پکښی برخه واخیستله دحنین غزاوه چی دمکی له فتحی نه یوه میاشت وروسته مینځ ته راغلی وه. پدی غذا کښی دابو سفیان (رض) په سترگه کښی ددښمن غشی ولگیده اودسترگی گاتی یی دباندی راووت، پیغمبر (ص) ددغه حالت په لیدلو ورته وفرمایل: (که غواړی نوکیدای شی چی زه دعا وکړم او سترگه دی روغه شی څوکه پدی مصیبت صبر وکړی الله (ج) به ددی په بدل کښی جنت درکړی).

حضرت ابوسفیان (رض) ددی زیری په اوریدو سره دخپلی سترگی گاتی غوڅ کړ، ایسته یی واچوه اوویی ویل: یارسول الله! مور او پلارمی درنه څار شه، زه جنت غواړم) په حنین سربیره حضرت ابو سفیان دیرموک په جگره کښی هم له خپلی ټولی کورنی سره گډون وکړ اودهغه زوی حضرت یزید بن ابو سفیان ددی جگری قوماندان ؤ.

سیرت لیکونکی وایی چی دحضرت ابوسفیان بله سترگه په همدی جگره کښی ددښمن په غشی ولگیده او ووتله چی پدی توگه هغه خپلی دواړه سترگی دخدای په لاره کښی قربانی کړی.

له هغه وروسته پاتی عمر په کور کښی ناست او دخدای ﷻ په عبادت مصروف ؤ چی په پای کښی دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کښی په (۳۳) هجری کښی دتقربیا (۹۷) کلونو په عمر په مدینه منوره کښی وفات اوپه جنت البقیع کښی خاوروته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت بلال حبشي

دابوبکر صدیق (رض) نوم به چي کله يادیده نو حضرت عمر فاروق (رض) به ویل: ابوبکر سیدنا و اعتق سیدنا یعنی بلالا. ابوبکر زموږ سردار دی او زموږ سردار یعنی بلال یی ازاد کړ. په جاهلی ژوند او قانون کښی د بلال غوندی بیوسه او بیکسه غلامانو لپاره نه یوازی دلویو شخصیتونو په صف کښی ځای نه ؤ بلکی دانسانیت په سترگه هم ورته نه کتل کیدل خو د اسلام ریښتونی مساوات ته وگوری چي ابوبکر صدیق او بلال (رضی الله عنهما) په یوه ردیف کښی ستایل کیږی نه د حضرت بلال (رض) بدن نوی اونرمی جامی موندلی وی اونه یی پښو پتی اونه په صورت او خیره ښکلی ؤ خودا چي در رسول اکرم (ص) دعاشقانو په لومړی صف کښی یی ځای درلود نودنږی له زر ملیونه مسلمانانو څخه علی الاقل اوه سوه ملیونه مسلمانان دهغه له نوم او شخصیت سره آشنا دی. د اسلامی نړی په گوټ گوټ کښی که له یو ماشوم څخه هم پوښتنه وشی چي بلال څوک ؤ؟

نوسمدستی به جواب وواپی چي در رسول الله (ص) مؤذن. بلال (رض) په صورت ښایسته نه ؤ سیرت یی دومره ښکلی اوفطرت یی دومره نیک ؤ چي څنگه یی غوږ ته د توحید ریغ ورسیدی سمدستی یی ورته لیبک وویل دا د اسلامی دعوت لومړنی وختونه او هغه دور ؤ چي د اسلام په حلقه کښی داخلیدل د اور بتی ته وردانگل ؤ.

د حضرت بلال (رض) بادار امیه بن خلف چي کله د بلال له اسلام راوړلو نه خبر شو زړه یی دغوسی څخه ډک شو او بلال ته یی وویل چي ما اوریدلی دی چي تا ځان ته کوم نوی معبود نیولی دی، ووايه هغه کوم دی؟

بلال جواب ورکړ: محمد (ص) چي دکوم معبود بندگی کوی زه هم دهم هغه بنده یم همغه زما خدای دی. د اسلام اعلان ؤ اود مصیبتونو طوفانونه چي پر حضرت بلال (رض) باندي راوالتل، په مکه کښی د حره په نوم یوسو ځونکی ډاگ ؤ چي په غرمو کښی به دسری کړی اوسپنی غوندی گرمیده، امیه به حضرت بلال رضی الله عنه په ټکنده غرمه کښی ددغه ډاک په سرو شگو کښی بریند

خملاؤ یوه غتہ ډبره به یی پرسینه باندی ور ایښودله چی پر اړخ وانه وړی او بیابه یی ورته ویل که غواړی چی له دی عذاب نه خلاص شی دمحمد (ص) له دین نه واوره اودلات او عزی ستاینه وکړه، دغه مظلوم بیوسه او بیکسه غلام به په جواب کښی ویل: أَحَدٌ أَحَدٌ، یعنی الله (ج) یودی الله (ج) یودی.

کله داتعذیب او کله به یی خپلو خدمتگارانو ته په لاس ورکړ، هغوی به یی په غاړه کښی پړی واچوه اودمکی په لارو کوڅو کښی به یی راکشوه خود هغه له مبارکی خولی نه چی کوم الفاظ وتل هغه د أَحَدٌ أَحَدٌ الفاظ وو. دسیدنا ابوبکر (رض) کور دبنو جمع په سیمه کی ؤ پر بیکسه حضرت بلال باندی دغو جاری فرعونی مظالمو سخت ځوروه یوه ورځ یی امیه ته وویل: دغه مظلوم نور مه کړه پرما باندی یی وپلوره، زه به دده په بدل کښی خپل رومی غلام فسطاس چی ستاسی په دین دی درکړم، امیه دفسطاس ترڅنگ دڅلوینست اوقیه طلاؤ غوښتنه هم وکړه ابوبکر صدیق (رض) داهر څه ومنل او حضرت بلال یی دامیه له قید نه خلاص کړ. امیه ورته وویل: ابن ابی قحافه که زه ستا پرځای سم دغه غلام به دیوی رویی په شپږمه برخه هم وانخلم ابوبکر صدیق (رض) ورته جواب ورکړ: امیه! ته ددی غلام په قدر اوقیمت نه پوهیږی، که له مانه پوښتنه وکړی، زه به یی دیمن په پاچاهی هم بدل نکړم. ابوبکر صدیق (رض) حضرت بلال (رض) دغلامی له قیدنه ازاد کړ اورسول اکرم (ص) پدی کارسره له حده زیات خوشاله شو. له هغه وروسته حضرت بلال خپل ټول عمر دسرور کائنات ﷺ خدمت اوملگرتیا ته وقف کړ. له هجرت نه وروسته چی کله داسلامی جهادونو لړی شروع شوه حضرت بلال (رض) له بدر نه تر تبوک پوری ټولو غزاگانو کښی برخه واخستله. امیه بن خلف دبدر په غزا کښی د هغه ترنظر لاندی ووژل شو.

دصحابه ؤ په مینځ کښی چی کوم ځانگړی امتیاز حضرت بلال ته ور په برخه شو هغه دا ؤ چی رسول اکرم (ص) هغه دمؤذن په حیث مقرر کړی ؤ. الله (ج) هغه ته ډیر لوړ، خوږ اوزره رابښکونکی اواز ورکړی ؤ، کله به یی چی اذان کاؤ دخلگو له سترگونه به اوبښکی بهیدلی، حتی ښځی به پرمامو

باندی ختلی او غور به یی نیوه.

دمکی معظمی دفتح په وخت کنبی د نورو وختونو په خیر حضرت بلال (رض) در رسول الله (ص) سره ملگری ؤ، له بتانو خخه دکعبی له پاکولو وروسته رسول الله (ص) بلال ته امر وکړ چی دکعبی بام ته وخیژی او اذان وکړه. هغه چی کله دا کلمات ویل:

(اشهد ان لا اله الا الله ، اشهد ان محمدا رسول الله) دمکی دمخکی او اسمان ترمینح دغه بنکلی اواز اوزره رابنکونکی زمزمی انگی وکړه زپونه ویلی اومسخر شول. دهجرت په (۱۱) کال چی ددوارو جهانو سردار رحلت وکړ دحضرت بلال (رض) دزړه دنیاگی دخپل محبوب په بیلتانه ورانه ویجاره شوه، خوموده وروسته یی لومړی خلیفه ابوبکر صدیق (رض) ته عرض وکړ چی: (ما له رسول الله (ص) نه اوریدلی دی چی له ایمان نه وروسته بهترین عمل دالله (ج) په لار کنبی جهاد کول دی، ماته اجازه راکړه چی خپل باقی عمر په جهاد کنبی تیر کړم. ابوبکر صدیق (رض) وویل: بلاله زما عمر زیات تیر شویدی، کمزوری شوی یم دخدای پخاطر مایوازی مه پرېږده. په کوم روایت کنبی چی راغلی دی چی حضرت بلال (رض) داخبره ومنله دشرط یی وضع کړ چی لتاسره به اوسیرم خوزه در رسول الله (ص) له رحلت نه وروسته اذان نکوم. دصدیق اکبر رضی الله عنه له دورنه وروسته حضرت بلال رضی الله عنه شام ته ولاړ او جهاد ته یی ادامه ورکړه، دفاروق اعظم (رض) په دور کنبی چی کله بیت المقدس دمسلمانانو لاس ته ورغی حضرت عمر (رض) وفرمایل: ای زموږ سردار بلاله، نن داسلام په لومړنی قبله باندی دتوحید بیرغ رپیدلی دی دخوشحالی پدی بختوره موقع کنبی که موږ ته اذان وکړی ډیر به خوښ شو.

حضرت بلال (رض) دهغه سفارش ومانه او په اذان یی شروع وکړه، کله چی داشهد ان محمدا رسول الله الفاظو ته ورسیده صحابه ؤ ته در رسول اکرم (ص) وخت وریاد شو اوتولو ډیر زیات وژړل پخپله د عمر فاروق (رض) ستونی له ډیری ژړا نه وچ شو.

دشام له جنگونو نه له فارغیدو وروسته حضرت بلال (رض) همالته

استوگن شو، يوه شپه يې خوب وليده: رسول الله (ص) ورته وويل: بلال! ايا ددی وخت نه دی را رسيدلی چی زما زیارت ته ورشی؟

(بلال دهغی شپی په سبا په ډیره چټکی دمديني خواته روان شو. مطهری روضی ته چی ورسیده، زړه يې دفراق په لمبو بی قراره شو، دومره يې وژړل چی ټولو حاضرینو خپلی اوبنکی ورسره يوځای بدرگه کړی. حسن او حسين (رضی الله عنهما) يې په غیر کبسی ونيول اوبنکل يې کړل. هغوی غوښتنه وکړه: بابا سبا به ته اذان کوی، دهغوی خواهش يې ومانه خو اذان په وخت کبسی په ټوله مدینه کبسی دژړا اوخپگان داسی حشر برپا شو چی تابه ويل پیغمبر (ص) همدا نن رحلت کړیدی حضرت بلال (رض) دشپیتو کالو په عمر په دمشق کبسی وفات وکړ اوهمالته دفن کړای شو. (رضی الله عنه)

حضرت براء بن مالک

حضرت براء بن مالک دمديني دانصارو دخزرج قبیلی دبنو نجار له کورنی- څخه، دمالک بن نضر زوی، دأحد دنامتو شهید انس بن نضر وراره او درسول الله (ص) دخاص خدمتگار حضرت انس بن مالک علای وروړو له نبوی هجرت نه لږڅه مخکبسی دایمان خزانه ورپه برخه شوی وه اوڅنگه چی په صغارت کبسی یتیم شوی اوبیوزله پاتی شوی ؤ نو ځکه خو دالله ﷺ په خاصو میلمنو یعنی اصحاب صفه کبسی شامل شو، دهغو معززو مؤمنانو په ډله کبسی چی دلوربو تندو په زغملو سره يې خپل وخت دالله ذکر او دعلم زده کړی ته وقف کړی ؤ اوپداسی پوهنتون کبسی يې تحصیل کاؤ چی له هغوی څخه په پای کبسی دنړی ډیر ښه حکمرانان، مدبرین، سیاستمداران، استاذان اومجاهدن جوړ شول.

حضرت براء بن مالک دالله محبوب بنده اودرسول الله (ص) خواخوږی اوپه زړه پوری ملگری ؤ يوه ورځ رسول الله (ص) دخپلو خوږو صحابه ؤ په مینځ کبسی ناست او هغوی ته يې داسلام ښوونه کوله چی په دی وخت کبسی حضرت براء پداسی حال کبسی راغی چی دسر اوږیری ورینستان يې په دوړو پټ اودوه زاړه پیوندی څادرونه يې له ځانه تاؤ کړی وو اوپه ډیر ادب سره په نبوی

مجلس کنبی کنبیناست او دخپل پیشوا نصائحو ته یی غور و نیوه رسول الله (ص) دخپلو ارشاداتو په ترڅ کنبی وفرمایل:

ډیر داسی کسان شته چی ورینستان یی انجر اوپه دوپو پت دی، اودوه خادرونه یی دتن جامه اودخلگو په نظر کنبی ډیر حقیر دی خو کله چی قسم و خوری الله تعالی دهغوی قسم پوره کوی او براء هم له همداسی خلگو څخه دی. دحضرت براء بن مالک (رض) دژوند لوړه هیله دخدای په لاره کنبی دشهادت میندل ؤ او همدی لوړی هیلی ته درسیدو په خاطر ؤ چی په ټولو اسلامی جهادونو کنبی برخوال ؤ او دهغه په ټول ژوند کنبی شعار دا ؤ چی ویل به یی: (الله، والجنة).

دحق اوباطل په معرکه کنبی پردنمنانو باندی برلاسی او غلبه او دخدای نصرت که څه هم دخدای دلاری دهر مجاهد هدف دی او ددی غوښتونکی وی چی نصرت ورپه برخه شی مگر براء بن مالک به چی هروخت دجنگ په میدان کنبی توره پرکوله نودنصرت پرځای به یی دشهادت غوښتنه کوله، هو: دهغه لوی نعمت غوښتنه چی رسول الله (ص) هم پخپل مبارک حدیث کنبی دهغه هیله په صراحت سره څرگنده کړیده اوفرمایلی یی دی:

(والذی نفسی بیده لوددت ان اقتل فی سبیل الله ثم احيى ثم اقتل، ثم اقتل).

ترجمة: یعنی زمادی په هغه ذات قسم وی چی زما ساه دهغه په لاس کنبی ده زه له دی سره مینه لرم چی دخدای دلاری په جهاد کنبی ووژل شم، بیا را ژوندی شم بیا ووژل شم او بیا راژوندی شم بیا ووژل شم.

براء بن مالک یوه ورځ ناروغ ؤ، صحابه کرام دهغه عیادت ته ورغلل او غمجن ورته کنبیناستل، هغه ددوی دخپگان په لیدلو وفرمایل: لعلمکم ترهبون ان اموت علی فراشی... لا والله لن یحرمنی ربی الشهادة) تاسی اندیښمن یی، چی زه به په بستر کنبی مړ شم؟ داسی نه ده زما په خدای قسم دی چی زما پروردگار به ما دشهادت له درجی څخه محروم نکړی.

دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته دصدیق اکبر (رض) دخلافت په دور کنبی په ناخاپی ډول په ټول عربی چاپیریال کنبی دارتداد دفتنی لمبی

بلی شوی اودا دومه نازکه او حساسه مرحله وه چی لږ تساهل ډیر غټه نه تلافی کیدونکی زیانونه مینځ ته راوړل، له دی امله دټولو مرتدانو ځپل په کار وو، په تیره بیا دمسیلمه بن حبیب چی په (مسیلمه کذاب) سره مشهور ؤ ځکه چی هغه لا دمحمد رسول الله (ص) دژوند په وروستیو وختونو کښی له اسلام نه اوبنتی ؤ، مدینی منوری ته راغلی اوله پیغمبر (ص) څخه یی غوښتنه کړی وه چی له ماسره تعهد وکړه چی له تانه وروسته به زه ستا خلیفه یم او پیغمبر (ص) دهغه ددی شیطانی غوښتنی په رد کښی وفرمایل: (خلافت خو لاڅه چی زه به تاته دخپل لاس لکړه هم درنکړم) مسیلمه چی کله بیرته یمامی ته ستون شو، پیغمبر (ص) ته یی په یومکتوب کی ولیکل: (ماته ستا په ماموریت کښی ونډه راکړل شویده، نیمائی هیواد زما او نیمایی دقریشو دی) رسول الله (ص) دهغه دلیک جواب داسی ورکړ چی: (دملك څښتن الله (ج) دی چاته یی چی خوبه شی له خپلو بندگانو هغه ته یی په میراث ورکوی او داخرت ښیگنه دپرهیزگارانو لپاره ده).

دمرتدانو پرضد په ټولو جگړو کښی حضرت براء بن مالك دیوغښتلی سپاهی په صفت برخوال ؤ او پدی ټولو جنگونو کښی دهغه کارنامی دتاریخ په پاڼو کښی په زرینو کربنو ثبت دی او ترڅو چی دادنیا ودانه وی او دحق او باطل تر مینځ معرکی روانی وی دحضرت براء رضی الله عنه په خیر داتلانو میرانه او جرئت به دخدای جل جلاله دلاری دمجاهدینو لپاره اغیزناک درسونه وی.

دیمامی په جگړه کښی دمسیلمه کذاب څلویښت زره کسيزه لښکر چی کله دمسلمانانو په دیارلس زره کسيز پوځ باندي سخته حمله راوړه نو د مسلمانانو په صفونو کښی وار خطائی اوبی نظمی پیدا شوه، پدی وخت کښی حضرت براء بن مالك په ډیره ولوله وړاندي شو، او په لوړ ریغ سره یی وویل: این یا معشر المسلمین انا البراء بن مالك هلم الی.

(ای مسلمانانو چیرته ځی زه براء بن مالك یم زما خواته راشی) دهغه دغی چیغی دمجاهدینو حوصلی لوړی کړی او داسلام لښکر بیرته منظم شو چی وروسته بیاپه همدی دهشتناکه صحنه کښی دحضرت براء (رض) له خولی نه

مسلمانانو ته په خطاب دا جملی ووتلی چی:

يا اهل المدينة لا مدينة لكم اليوم انما هو الله والجنة .

ترجمة: ای دمدينی خلگو! نن په زړه کښی مدينی ته بیره ستیدل یعنی د دنیا ارام ژوند مه راگرځوی بلکی له الله سره وصل کیدل او جنت ته تلل په زړه کښی ونیسئ جنگ په پوره شدت سره روان ؤ پدی وخت کښی ددښمن دپوځ یو نامتو جنگیالی چی د (حمار یمامه) لقب ورکړ شوی ؤ د حضرت براء مخی ته راغی ده ﷺ پر هغه کافر دتوری وار وکړ اودوه ټوټی یی کړ. دجگړی دقوت او شدت په نظر کښی نیولو سره داسلامی لښکر قوماندان حضرت خالد بن ولید (رضی الله عنه) دافیصله وایستله چی ددی جگړی دختمی لپاره مناسبه لاره داده چی مسیلمه ووژل شی نویی یوی ډلی ته چی حضرت براء (رض) هم پکښی وو قومانده ورکړه چی دمسیلمه خواته وړاندی شی مسیلمه په وضع باندی په پوهیدلو سره له خپل پوځ سره خپل مشهور باغ (حديقة الرحمن) ته چی ډیرلوړ او محکم دیوالونه یی لرل وټنټیده، دباغ دروازه هم دومره محکمه وه چی ماتول یی گران ؤ، حضرت براء (رض) مسلمانانوته ریغ وکړ چی: دخدای لپاره ما پردیوال باندی باغ ته ورکوز کړی، مجاهدینو چی کله هغه دباغ پر دیوال باندی کوزکړ هغه دباغ دروازه پرانستله اواسلامی لښکر باغ ته ننوت اوددواړو خواو ترمینځ ډیره سخته جگړه وټنټله، حضرت براء (رض) څه دپاسه اتیا زخمونه خوړلی وو خو حوصله یی ماته نشوه، دجگړی په ترڅ کښی مسیلمه کذاب دحضرت وحشی بن حرب (رضی الله عنه) په لاس دجهنم کندی ته ولیږل شو اودهغه لښکرهم تارومار شو داتیاؤ نه دزیاتو زخمونو سره سره حضرت براء (رضی الله عنه) ته شهادت مقدر نه ؤ حضرت خالد (رض) دهغه تداوی وکړه او الله (ج) روغتیا ورپه برخه کړه.

دمرتدانو پر ضد دجگړو سربیره دعراق او ایران په جنگونو کښی هم حضرت براء (رضی الله عنه) په پوره میرانه شریک ؤ اوکله چی (۱۷) هجری کال کښی دخوزستان مشرانو دمسلمانانو پرخلاف دبعاوت بیرغ پورته کړ نو حضرت براء (رضی الله عنه) دهغوی په ځپلو کښی هم دخپلی توری جوهر وښوده او په یوازی ځان یی

ددبمن شل تنه ووژل یوه ورخ هغه په زړه رابنکونکی اواز شعرونه ویل، دهغه ورور حضرت انس بن مالک خیمی ته ورغی ورته یی وویل: (وروره! دشعر پر خای ولی د قرآن حکیم تلاوت نکوی؟)

جواب یی ور کړ: (انس! بنائی لتاسره ویره وی چی زه به په بستر کبسی مړ شم، په خدای قسم دی چی زما مرگ به په بستر کبسی نه بلکی د جهاد په میدان کبسی وی بله ورخ چی دبنمنانو پر اسلامی لښکر باندی سخته حمله وکړه مجاهدین حضرت براء رضی الله عنه ته راتول شول ویی ویل: خدای ستا قسم پوره کوی، نن دعا وکړه چی الله تعالی مور ته فتح نصیب کړی. حضرت براء لاس په دعا شو ویی ویل: (الهی! مسلمانانو ته پر کافرانو باندی غلبه ورکړه ما نن له خپل حبیب (ص) سره وصل کړه) د حضرت براء (رض) دعا قبوله شوه مسلمانانو ته نصرت په برخه شو خو پخپله یی دشهادت جام وڅښه اوله دی فانی دنیانه پخپل خواړه ملگری پسی روان شو. (رضی الله عنه)

حضرت تمیم بن اوس داری رضی الله عنه

حضرت تمیم بن اوس داری دشام (لخم) قبیلی ته منسوب دعیسائی مذهب پیرو وؤ خو الله (ج) هغه ته ډیر سپیڅلی فطرت په نصیب کړی و دمکی مکرمی اومدینی منوری خلگ به زیاتره دتجارت لپاره شام ته تلل، حضرت تمیم داری چی کله ددغو تاجرانوله خولی څخه درسول اکرم (ص) اودحق دبلنی خبرونه واوریدل نو زړه یی دا گواهی ورکړه چی محمد مصطفی (ص) برحق پیغمبر او دهغه دعوت هغه اسمانی پیغام دی چی رب العزت دبندگانو داصلاح لپاره رالیږلی دی خوسره له دی هم ترنهم هجری کال پوری پخپل وطن کبسی پاتی شو او درسول الله (ص) له ملاقات اودهغه په لاس باندی دبیعت له شرف اوسعادت څخه محروم و ترڅو چی دهجرت په نهم کال دهغه داقبال ستوری وځلیده اودخپل ورور نعیم په شمول مدینی ته راغی اودسرور کائنات (ص) په مبارک لاس یی دایمان او سربښندنی بیعت وکړ اوله هغه وروسته شام ته دتلو پرخای یی دیته ترجیح ورکړه چی همدلته په مدینه کبسی دنبوی شمعی په خوا کبسی دپتنگ یه خیر دمینی او محبت ژوند وکړی او دخپل روح خزان

وهلی کرونده دنډوی فیوضاتوپه باران سره خړوبه اوبنیرازه وساتی نوله همدی کبله یی په مدینه کنبی دائمی استوگنه غوره کړی مورخ ابن اثیر (رح) په اسد الغابه کنبی لیکلی دی چی له شام نه مدینی ته دراتگ په وخت کنبی حضرت تمیم بن اوس (رض) له خانه سره دتیلو ډیوی راوړی وی، هغه یی له تیلو نه ډکی کړی او دنډوی مسجد په غولی کنبی یی بلی کړی، په دغه شپه چی حضرت رسول الله (ص) دلما نحه لپاره مسجد ته تشریف یووړ اووی لیدل چی ټول مسجد روښانه اوډیوی پکنبی بلی دی له حده زیات خوشاله شو، له صحابه و کرامو رضی الله عنہم څخه یی پوښتنه وکړه: نن شپه مسجد چاروښانه کړیدی؟ صحابه و د حضرت تمیم (رض) خواته اشاره وکړه، سرور کائنات (ص) هغه ته دخیر او برکت دعا وکړه اووی فرمایل (که زما کومه ناواده شوی لور وای نو مابه ده ته په نکاح ورکړی وای) پدی وخت کنبی درسول الله (ص) دتره زوی نوفل بن حارث بن عبدالطلب هم په مسجد کنبی موجود و، هغه سمدلاسه عرض وکړ: (یارسول الله! زما کونډه لور ام المغیره سته، که دی خونبه وی هغه ورته په نکاح کړه) رسول الله (ص) د حضرت نوفل بن حارث (رض) پیشنهاد ومانه اوپه همغه مجلس کنبی یی دام المغیره نکاح له حضرت تمیم بن اوس داری (رض) سره وتړله. ابن ماجه د حضرت ابوسعید خدری (رض) روایت رانقل کړیدی چی: (حضرت تمیم بن اوس داری (رض) لومړنی سړی دی چی په مسجد کنبی یی ډیوی بلولو دغوره عمل بنسټ ایښی دی.

ده دلومړی حل دپاره په هغه مبارک مسجد کنبی ډیوی بلی کړی چی دټولو ظاهری ښکلا و فاقد او دسادگی مظهر و دیوالونه یی دخامو خښتو او تیرو څخه، ستنی یی دخرما دلرگیو، چت یی دخرما په لښتو سره پوښ شوی اوفرش یی دشکو څخه جوړ شوی و خودا چی په ډیرو مقدسو لاسونو سره دهغه ودانی شوی وه اوپه هغه کنبی چی دکومو هستیو مبارک وچولی په سجده کښته کیدل دهغه معنوی عظمت دومره لوړ و چی داسمانونو پرنښتی په هغه کنبی عبادت کولوته پسخیدلی، پدی مبارک مسجد کنبی درنا کولو لپاره هم اهتمام نه و شوی، صحابه و به دسپوږمی او ستورو په رنا کنبی لمونځونه

ادا کول اوکله کله به درنا کولو ضرورت پېښیده نوصحابه و کرامو به ددی کار لپاره دخرماؤ له لښتو څخه کار اخیست.

په کوم وخت کښی چی حضرت تمیم داری (رض) په اسلام مشرف شوله تبوک نه پرته نوری ټولی غذاگانۍ تیری شوی وی له دی امله حضرت تمیم داری (رض) ته په نورو غذاگانو کښی دبرخی اخیستلو فرصت نه و میسر شوی مگر دتبوک په غذا کښی چی له یوی خوا دسختی گرمی موسم اوله بلی خوا دوچکالی لامله دجهاد توبنه برابرول گران کار و حضرت تمیم بن اوس داری (رض) په پوره میړانه گډون وکړ او داسلام دیوسر بنسندونکی سپاهی په توگه یی خپل مسئولیت په ډیره مینه او اخلاص ترسره کړ.

حضرت تمیم داری (رض) تقریبا دوه کاله درسول الله (ص) په ملگرتیا کښی تیر کړل خو پدی موده کښی یی دنبوی مجلس له فیوضاتو نه دومره گټه واخیستله چی سیرت لیکونکو هغه دقرآن کریم دعلماء په ټولی کښی شمیرلی دی او حتی علامه ابن سعد وائی چی کومو صحابه و چی درسول الله (ص) په ژوند کښی دقرآن راجمع کولو وظیفه سرته ورسوله حضرت تمیم داری (رض) ددغه معتبر کمیسیون غړی و له هغه نه دروایت شویو حدیثونو شمیر په موثوقه توگه ندی تعیین شوی خوبیا هم پدی خبره کښی څه شک او شبه نشته چی هغه دحدیثو دراویانو په پنځمه درجه کښی ځای لری یعنی په هغه ډله راویانو کښی دی چی له هغو څخه څلویښت یا له څلویښتو نه کم حدیثونه روایت شویدی.

په حدیث پوهنه کښی دهغه مقام او منزلت له دی خبری نه ښه معلومیدای شی چی دهغه په راویانو کښی دحضرت انس بن مالک او عبد الله بن عمر او عبد الله بن عباس او حضرت ابوهریره غوندی لویان صحابه شامل دی او په صحیح مسلم کښی مشهور حدیث: الدین النصیحة، له حضرت تمیم داری (رض) څخه روایت شویدی دهغه شاگردان هم داسی ستر شخصیتونه وو چی داسلامی امت دلاری مثالونه گڼل کیږی لکه روح بن زنباع (رح) شهر بن حوشب (رح) عبدالله بن موهب (رح) او عطاء بن یزید لیثی (رح). له قرآن کریم

سره د حضرت تمیم داری (رض) له حده زیاته مینه وه او په لمانځه کښی به یی دومره اوږد تلاوت کاؤ چی زیاترو صحابه ؤ به ورباندی غبطه کوله یعنی هر یوه به ویل چی کاشکی زه هم داسی وای. هغه به زیاتره وختونه ټوله شپه په لمانځه کښی په قیام سره وینه تیروله په لمانځه کښی به چی ولاړ ؤ دخدای له ویری څخه به یی پراندامونو لږزه راتله او په ځینو وختونو کښی به یی په لمانځه کښی ژړل لکه چی حافظ ابن حجر په (اصابه) کښی لیکلی دی چی حضرت تمیم (رض) یوه شپه په لمانځه کښی قرائت لوسته، کله چی دسوره جاثیه (۲۱) ایت ته ورسیده چی:

(أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ).

ترجمه: کوم خلگ چی دبدو عملونو مرتکب شویدی ایا هغوی داگومان کوی چی موږ به دوی له هغو کسانو سره برابر کړو چی هغوی ایمان راوړیدی اونیک عملونه یی کړیدی، ددوی اودهغوی ژوند او مړینه به یوډول وی؟ داډیره بده فیصله ده چی دوی یی کوی. پدی وخت کښی یی په قرائت پیل وکړ تر سهاره یی همدا ایت تکراروه او ورسره یی ژړل.

درسول الله (ص) دوه کلن صحبت له حضرت تمیم بن اوس داری (رض) څخه داسی مثالی مؤمن اودحق دشمعی داسی ریښتونی پتنگ جوړ کړی ؤ چی دهغه په هره وینا او عمل کښی دپیغمبر (ص) اسوه حسنه له ورايه ځلیدله، دپیغمبر (ص) په ویناؤ یی په کلکه عمل کاؤ اودهغه په نقش قدم یی قدم ایښود، یوځل یی له رسول الله (ص) څخه دریاکاری دغندنی په باب حدیث واوریده له هغه وروسته یی په ټول عمر کښی هڅه کوله چی دهغه دزیات عبادت په حال باندی خلگ خبر نشی. حافظ ابن حجر روایت رانقل کړیدی چی یوځل یوچاله هغه څخه پوښتنه وکړه چی ته په ټوله شپه کښی څورکعته لمونځ کوی؟ حضرت تمیم (رض) دپوښتونکی په پوښتنه باندی ناخوښی ښکاره کړه اوویی ویل چی زه دشپې په یوازیتوب کښی (چی څوک راباندی خبر نشی) یو رکعت لمونځ له دینه ښه گڼم چی ټوله شپه په لمانځه تیره کړم اوسبایی خلگو

ته ووايم. يو ځل دهغه شاگرد مشهور تابعي حضرت روح بن زنباع دهغه ملاقات ته ورغی ويی ليدل چي هغه دآس لپاره اوربشي پاکوی او دکورنی غړی يی ورسره وزگار ناست دی، حضرت روح په تعجب سره پوښتنه وکړه: (ابو رقيه اياپه کور کښی بل څوک نشته چي داکار وکړی؟)

حضرت تميم (رض) جواب ورکړ: (ولی نه، خو بيابه زما اجر ضايع شی، ما له رسول الله (ص) نه اوريدلی دی چي: (کوم مسلمان چي دخپل اس لپاره دانه برابروی او هغه ته يی ورکوی نودهري دانی په بدل کښی يوه نيکی ورپه برخه کيږی.)

رسول الله (ص) پخپل ژوند کښی دحضرت تميم دگوزاری لپاره په شام کښی دعینون نومی کلی جايداد ورکړی ؤ چي دشام له فتحه کيدونه مخکښی دپيغمبر (ص) داکار دځينو محدثينو لخوا دپيغمبر (ص) له معجزو څخه گنل شويدي. حضرت تميم (رض) نه يوازی درسالت په دور کښی بلکي دحضرت صديق اکبر، حضرت عمر فاروق او حضرت عثمان غنی (رضی الله عنهم) په دور کښی هم په مدينه کښی استوگن ؤ او درسول الله (ص) خوږو ملگرو هغه ته داحترام په نظر کتل حتی تردی پوری چي حضرت عمر (رض) به ورته (خير اهل المدينة) ويل. دحضرت عثمان (رض) له شهادت نه وروسته حضرت تميم داری (رض) په ډيري خواشینی له مديني منوری سره خدای پامانی وکړه او خپل وطن شام ته ولاړ چي دحافظ ابن حجر دوينا له مخی په څلويښتم هجري کښی وفات اوپه حبرون نومی کلی کښی خاوروته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت ثابت بن قيس انصاری رضی الله عنه

حضرت ثابت بن قيس انصاری (رض) دمديني دانصارو دخزرج قبيلی څخه اودهغه مور دطی قبيلی ته منسوبه وه له نبوی هجرت نه مخکښی دبيعت عقبه ثانيه څخه وروسته دايمان دخزانی مالک سوی ؤ لکه څنگه چي حضرت حسان (رض) درسول الله (ص) او اسلام په شاعرسره شهرت موندلی ؤ همدغسی حضرت ثابت بن قيس درسول الله (ص) او اسلام په خطيب سره شهرت درلود الله (ج) هغه ته دتقرير او خطابت ډير لوی صلاحيت او استعداد ورکړی ؤ.

د فصیحی ژبی خاوند او ډیر لوړ او ډډه اواز یې درلود په (۹) هجری کال کښی چی په تاریخ کښی دعام الوفود په نوم یادیری د بنو تمیم قبیلی یوهیئت چی او یا کسان پکښی وو مدینی ته راغی، دهیئت مشر اقرع بن حابسی رسول الله (ص) ته وویل: (موږ غواړو له اسلام راوړلو نه مخکښی له تاسی سره خپل افتخارات بیان کړو) پیغمبر (ص) وفرمایل: (زه دافتخاراتو بیانولو او مشاعرو لپاره نه یم مبعوث شوی خوبیا هم که ته غواړی موږ هم حاضر یو) دعطارد بن حاجب په نوم د بنو تمیم یوسری چی ډیر زیات ژبه ور او فصیح خطیب ؤ ودرید او خپله وینایی پدی مفهوم پیل کړه:

(ستاینه اوصفت دهغه خدای لپاره دی چی پخپل فضل او پیروزینی سره یی موږ د تاج او تخت مالکان کړی یو دختیز په انسانانو کښی یی ترټولو زیات موږ ته عزت رابخښلی دی، زموږ خزانی له سرو او سپینو زرو څخه ډکی دی چی موږ بی په خلاص لاس سره مصرفوو. موږ په خلگو کښی ساری او ثانی نلرو ایا موږ دخلگو سرداران او په هغو کښی د فضیلت خاوندان نه یو؟ که بل څوک ددی دعوه کوی هغه دی راوړاندی شی زموږ له وینا څخه دی غوره وینا وکړی اوزموږ له وضعی څخه دی ښه وضعه بیان کړی، ماچی څه ویل غوښتل ومی ویل).

د عطارد دوینا له پای ته رسیدو څخه وروسته رسول اکرم (ص) حضرت ثابت بن قیس ته امر وکړ چی پاڅیره او دهغه جواب ووايه، حضرت ثابت بن قیس پاڅیده او په ډیره جذب اوزړه رانکونکی لهجه یی وویل:

د ټول کائنات ستاینه هغه الله ﷻ لره ده چی د ځمکی او آسمانونو خالق دی، پر هغو باندی یی خپل حکم نافذ کړی، دهغه کرسی اودهغه علم پراخ دی، دمطلقی واکمنی او قدرت خاوند دی، هرڅه چی کیږی دهم هغه په قدرت او امر سره کیږی، دهغه له قدرتونو څخه یو دا دی چی له خپلو بندگانو څخه یی یو پیغمبر مبعوث کړ، ترټولو زیات شریف انسان، ترټولو زیات ریښتونى، او تر ټولو زیات دلورو اخلاقو خاوند. بیایی پردغه پیغمبر باندی یو کتاب نازل کړ او دخپل مخلوق امانت یی ورته وسپاره، هغه یی له ټولو مخلوقاتو څخه غوره

کر. دغه پیغمبر خلگوتہ دحق خواتہ بلنہ ورکړه، دهغه له قوم او خپلوانو څخه مخکښی مهاجرینو چی دغوره نسب خاوندان اونیك عمله دی دهغه بلنہ ومنله ورپسی په ټولو عربو کښی مورې انصارو دهغه دعوت ته لښک وویل مورې پدی ویاړو چی مورې دالله انصار اودهغه درسول ملاتړیو. ترڅوپوری چی خلگ ایمان رانه وړی او (لا اله الا الله) ونه وائی مورې به ورسره وجنگیږو، اوڅوک چی دالله اودالله درسول (ص) له منلو څخه انکار وکړی مورې به دهغوی پرخلاف دخدای په لاره کښی جهاد کوو او جهاد کول زمورې لپاره څه گرانه خبره نده، ماچی څه ویل غوښتل ومی ویل اوپه پای کښی دټولو نارینه ؤ اوبنځو مؤمنانو لپاره دخدای له درباره مغفرت غواړم.

دتقریرونو له مسابقی نه وروسته دشعر مسابقه وشوه چی دبنو تمیم لخوا زبرقان بن بدر او دپیغمبر (ص) لخوا حضرت حسان بن ثابت (رض) شعرونه وویل، دویارونو بیانولو غونډه چی پای ته ورسیدله نو دهیئت رئیس اقرع بن حابس چی پخپله هم مشهور شاعر او خطیب ؤ پاڅیده او ویی ویل: (قسم کوم چی دمحمد (ص) خطیب اوویاند زمورې له ویاند څخه اودده شاعر زمورې له شاعر څخه غوره دی، دهیئت غړو دخپل مشر فیصله تائید کړه او سمدلاسه ټول په اسلام مشرف شول.

حضرت ثابت بن قیس یوازی لسانی جهادنه بلکی دخدای دلاری په جهاد کښی یی په توری سره هم برخه اخیستله درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی دارتداد دفتنی پرضد جهاد کښی په هر محاذ کښی په توده ولوله وجنگیده، پدی لړ کښی دیمامی جگره ډیره سخته اومشهوره جگره وه، کله چی پرمسلمانانو بانندی سختی راغله نژدی وه چی پرشا ولاړ شی پدی حساس وخت کښی حضرت ثابت (رض) په لوړ اواز ږغ وکړ قسم په خدای دی چی درسول الله (ص) په ملگرتیا کښی زمورې دجنگیدو کیفیت داسی نه ؤ، بیایی کفن پر سر وتره، عطریی ووهل، په یوه خندق کښی ودریده ترنامه پوری یی ځان په شگو کښی بنځ کړ او په یو مناجات کښی یی وویل: (ای پروردگاره! ددښمنانو له عمل نه چی مطلب یی دمسلیمة الکذاب

لبنکر و بيزاريم اوددی نورو دعمل په باب چي مطلب يي دمسلمانانو سستی نبودل و تاته عذر وړاندی کوم) پدغسی حالت کبني چي نيمايي په قبر کبني بنخ اونيمائي دحمکی پرسرو حضرت ثابت توره په لاس دخدای ددبنمانو پر ضد جنگيده هرکافر به چي ورثدی کيده په توره به يي واهه چي په پای کبني همالته شهيد شو.

له حضرت انس بن مالك (رض) خخه روايت دی چي دحضرت ثابت بن قيس پر بدن باندي دجنگ ډيره قيمتي زغره وه هغه چي شهيد شو، يو مسلمان ورخخه واخيستله يوبل مسلمان خوب وليده چي حضرت ثابت ورته وايي: زما فلانی مسلمان ورور له ماخخه زما جنگي زغره اخيستی ده ته خالد بن وليد ته ووايه چي له هغه خخه زما زغره واخلي، پرما باندي دومره قرض دی، درسول الله خليفه دی زما زغره، وپلوري او زما قرض دی ادا کړي او زما فلانی غلام دی هم ازاد کړي.

حضرت خالد بن وليد (رض) دازغره بيرته واخيستله مديني ته ولاړي او ټوله قصه يي حضرت ابوبکر صديق (رض) ته تيره کړه هغه دحضرت ثابت وصيت پرخای کړ، زغره يي وپلورله دهغه قرض يي اداکړ او دهغه غلام يي هم ازادکړ پدي ترتيب له حضرت ثابت نه پرته په اسلام کبني دهیچا وصيت له مرگه وروسته ندی نافذ شوی خودايوازي حضرت ثابت و چي له مرگه وروسته يي وصيت وکړ او داسلام لومړي خليفه ورباندي عمل وکړ.

خدای دلاری شهيد حضرت ثابت بن قيس انصاری (رض) دلويانو صحابه و په کتار کبني خای لری دهغه دسپيخلي ژوند دکتاب په مطالعي سره انسان گوري چي هغه خومره زيات له خدايه ويريده له جهاد سره يي خومره مينه وه او الله ﷺ اورسول ﷺ ورباندي خومره گران و.

يوه ورخ رسول الله (ص) دخپلو صحابه و په مينخ کبني ناست و ديوي مسئلي په هکله بحث روان و چي په ناخاپي ډول دځينو صحابه و ږغونه له عادت نه زيات لوړ شول، داوضع دالله (ج) خوبنه نشوه اودمسلمانانو دروزني پخاطر يي دا ايت نازل کړ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ .

ترجمه: ای مؤمنانو خپل ږغونه دپیغمبر (ص) پږنغ باندي مه لوړوي اومه له پیغمبر سره په هغسي زور اوزغرده ږغیږي لکه چی پخپلو مینځوکی ږغیږي چی پدی سره به ستاسی (نیک) عملونه ضایع شی اوتاسی به خبرنه یاست لا .
ددی الهی فرمان په اوریدلو سره ټول صحابه کرام دخدای له ویری نه ولږزیدل او تعهد یی وکړ چی بیابه دپیغمبر (ص) په وړاندی په لوړ اواز سره خبری ونکړی خویر حضرت ثابت بن قیس باندي دخدای ویره دومره غالبه شوه چی ولاړی دکور په یوه گوبنه کنبی کنبینستی له سترگو نه به یی اوبنکی بهیدلی اوپه ژبی سره یی استغفار وایه کله چی پیغمبر (ص) څو ورځی پرله پسې هغه په مجلس کنبی ونه لیدی نوله صحابه ؤ نه یی پوښتنه وکړه چی ایا ثابت بن قیس خو به ناروغ نه وی؟

داوس قبیلی مشر حضرت سعد بن معاذ انصاری (رض) عرض وکړ: (یا رسول الله! زه ورځم چی دهغه خبر راوړم حضرت سعد ورغی له هغه نه یی پوښتنه وکړه: څوورځی دپیغمبر (ص) مجلس ته نه یی راغلی، رسول الله (ص) زه رالیږلی یم چی ستا دحال پوښتنه وکړم).

حضرت ثابت وویل: دالله (ج) لخوا وعید نازل شویدی چی که څوک دهغه دپیغمبر په وړاندی په لوړ اواز خبری وکړی نو عملونه به یی ضایع شی ته خو پوهیږی چه زه په تاسی کنبی دلور ږغ خاوند یم، دغه غم زما ملا ماته کړیده چی زما ټول نیک عملونه ضایع شول او ددوړخ مستحق شوم) حضرت سعد بن معاذ (رض) چی کله درسول الله (ص) حضور ته ورغی اودهغه خبره یی ورته واوروله نو پیغمبر (ص) وفرمایل: هغه (ثابت) دوړخی نه بلکی له جنتیانو څخه دی.

امام ذهبی (رح) دهغه له زوی محمد بن ثابت څخه دهمدغسی پیښی یوبل روایت کړیدی، هغه وائی: کله چی دسوره لقمان دا ایت نازل شو چی: (إِنَّ اللَّهَ لَا

يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ، ترجمه: الله (ج) هيخ يو وياړونکي متکبرنه خوبنوی) نوپر حضرت ثابت باندی لړزه راغله، په کور کښی کښیناست، په ژړا یی پیل وکړ پیغمبر (ص) یواستازی ورولیږه او دهغه دغیاب پوښتنه یی وکړه، هغه عرض وکړ: یارسول الله! زمانیکلا او بنائست خوبښیږی، بنایسته جامه خوبنوم، ویریرم چی له مختالینو او ویاړونکو څخه ونه شمیرل شم) رسول الله (ص) د موسکا په حال کښی ورته وفرمایل:

(انك لست منهم بل تعيش بخير، وتموت بخير وتدخل الجنة)

ترجمه: نه ته داسی نه یی بلکی ته به په خیر کښی ژوند کوی، په خیر کښی به مری او جنت ته به داخلیری.

هو: دسرور کائنات (ص) خبره ریښتیا وه، حضرت ثابت بن قیس (رض) دنوی شمعی په څنگ کښی دیوپتنگ په خیر دخیر ژوند وکړ او په پای کښی دخیر مرینه یعنی دخدای دلاری په جهاد کښی دشهادت غوره مقام چی په اخرت کښی دجنت مستوجب دی ورپه برخه شو او دهغه نقش قدم دمؤمنانو لپاره غوره سرمشق وگرځیدی. (رضی الله عنه)

حضرت جعفر طیار رضی الله عنه

دبعثت په دریو لومړنیو کلونو کښی رسول اکرم (ص) دحق دتبلیغ وظیفه په سری اوخفی توگه سرته رسوله خودنبوت په څلورم کال کښی چی کله دقرآن کریم دحجر سورت دا مبارک ایت نازل شو چی:

(فاصدع بما تؤمر و اعرض عن المشركين)

ترجمه: یعنی دتبلیغ وظیفه په ډاگه څرگنده اجرا کوه او دمشرکانو ددښمنی پروا مکوه نورسول اکرم (ص) دحق دتبلیغ کارپه ښکاره توگه پیل کړ، خوش نصیبو خلکو دحق بلنی ته سمدلاسه لبیک ووايه خو کوم بدبخته چی پخپله گمراهی اوشرک باندی ټینگ پاتی سول هغوی له ډیری غوسی نه ددرندگی مرحلی ته ورسیدل. دتوحید دلاری پر پیروانو باندی یی داسی ظلمونه شروع کړل چی سره ځمکه یی ورباندی سره کړه، څه موده یی دغه

ظلمونه وگالڻل خوږه پای کښی دبعثت دپنځم کال درجب په میاشت کښی دالله حبیب (ص) ورته وفرمایل: چی حبشی ته لارشی، هلته داسی یوباچا واکمن دی چی پرچا باندی ظلم کیدلوته اجازه نه ورکوی، هلته خوا خوږی موجوده ده تاسی ترهغه پوری هلته واوسئ چی الله (ج) ستاسی ددغه کړاؤ دفع کولو لپاره څه لاره برابره کړی له دغی اجازی نه وروسته یوولس نارینه اوڅلور ښځی په همدی کال کښی اواتیا نارینه اتلس ښځی دبعثت په شپږم کال کښی حبشی ته مهاجر شول او هلته یی سوکاله ژوند پیل کړ. دمکی مشرکان چی کله خبر شول چی مسلمانان په حبشه کښی ارام ژوند تیروی نویوه شیطانی دسیسه یی غوټه کړه چی خپل استازی دحبشی باچا نجاشی ته ولیږی ترڅو چی په مهاجرینو باندی په دارالهجرت کښی ژوند تریخ شی اوله هغه ځایه راوتلوته یی مجبور کړی. ددی کار لپاره یی عمرو بن العاص او عبد الله بن ابی ربیع له ډیرو قیمتی سوغاتونو سره ولیږل. دمشرکانو هیئت باچاته خپل پیشنهاده وړاندی کړ ویی ویل چی: زموږ ناپوهو اوغولیدلو خلگو خپل پلرنی دین اووطن پری ایښی دی دلته راغلی دی اودلته یی ستاسی دین هم ندی منلی خپل یو نوی دین یی ایجاد کړیدی دهمغه پابندی اوپیروی کوی، زموږ عرض دادی چی دغه خلگ بیرته مکی ته وشړه، دباچا درباریانو چی پدی معامله کښی یی رشوتونه خوړلی وو هغوی هم دمکی هیئت خبره تائیدکړه اوویی ویل چی دغه مهاجر خلگ دی مجبور کړای شی چی بیرته خپل وطن ته ولاړ شی.

نجاشی که څه هم تردغه وخته په اسلام نه ؤ مشرف شوی خو یو خواخوږی اوعدل خوښوونکی انسان ؤ دمشرکانو دوفد په جواب کی یی وویل: څنگه کیدای شی چه زه بی له څه پوښتنی کولو څخه دغه مجبور خلگ چی خپل وطن یی پری ایښی دی اودلته یی پناه راوړیده له خپل وطن نه وباسم. نجاشی مهاجرین راوغوښتل دقریشو وفد اومهاجرین یوځای دباچا دربارته ورغلل دقریشو هیئت دباچا په وړاندی سجده وکړه اومهاجرین بی له سجدی نه داخل شول باچا لومړی داپوښتنه وکړه چی تاسی ولی زما په وړاندی دتعظیم سجده ونکړه او بیایی وویل چی تاسی ولی دخپل قوم دین پری ایښی بل کوم دین مو

هم ندى غوره كړې اونوى دين مو ايجاد كړيدى؟

له مهاجرينو نه يوتن وړاندې شو ويى ويل: موږ يوازي دالله په وړاندې دسجدي لپاره سرونه ټيټوو له هغه نه پرته بل هيچاته سجده نكوو دويمه خبره داچې موږ دجاهليت په دوركښى ديوه خداى پرځاى دبتانو عبادت كوى مردارى مو خوړلى دفحاشا چارى مو سرته رسولى زموږ زورورو به دكمزورو غوښى خوړلى او دگمراهى په تياره كښى مو ژوند تيروه بالاخره الله (ج) زموږ په حال باندې رحم وكړ، خپل پيغمبر (ص) يې راوليږي چې هغه موږ ته ديوه خداى دعبادت اوبندگى صدق او امانتدارى، له خپلوانو او گاونډيانو سره دښه سلوك امر كوى.

له وينو تويولو حرامو كارونو، دبى حياىي له چارو، دروغ اوبهتان ويلو څخه مومنع كوى، موږپه هغه باندې ايمان راوړيدى، په همدى خبره موږ ددغو ظالمانوله ظلمونو څخه تنگ شولو اودلته موپناه راوړه لتا څخه زموږ هيله دا ده چې دلته په موږ باندې ظلم ونشى.

دمهاجرينو دمشر له ويناوه وروسته نجاشى هغه ته وويل ايا دهغه كلام څه برخه راته اورولى شئ چې الله (ج) ستاسى په پيغمبر باندې نازل كړيدى؟
جواب يې وركړ هو: بيابى دسوره مريم څو ايتونه ورته ولوستل. باچا او دهغه مذهبي پيشوايانو ورته وژړل او ويى ويل: په خداى قسم، دغه كلام او هغه كلام چې حضرت موسى (ع) راوړى ؤ دواړه له يوى سرچينى څخه راغلى دى، همدارنگه نجاشى دحضرت عيسى (ع) په هكله دمهاجرينو دمشر ددى وينا داوړيدو څخه وروسته چې هغه صرف دالله (ج) رسول او بنده ؤ له ځمكى نه يوځلى راپورته كړ ويى ويل: په خداى قسم، دحضرت عيسى (ع) په باب چې تاڅه وويل هغه ددى خلى په اندازه هم له دى نه هاخوا ديخوا بل څه نه ؤ بيا وروسته يې دقريشو استازو ته وويل چې بيرته ولاړ شئ، دا هيڅكله نشى كيداى چې زه دغه خلك تاسى ته وسپارم اوله خپل وطن څخه يې وباسم.
دمهاجرينو مشر دغه پنځه ويشت ۲۵ كلن زلمى چې په خپله جذابه وينا اوقوى استدلال سره يې دحبشى دواكمن زړه ويلي كړ او دخپلو مسلمانو

ورونو لپاره يې هلته دامن او اطمینان استوگنځی برابر کړ د حضرت رسول اکرم (ص) د تره زوی او د علی (رض) مشر ورور حضرت جعفر بن ابی طالب ؓ. حضرت جعفر (رض) له خپلو مسلمانو ورونو سره تقریبا (۱۳) کاله په حبشه کښی پاتی شو او دخیبر دغزا په وخت کښی مدینی منوری ته راستون شو له هغه وروسته غزاگانو کښی یی مسلسل برخه واخیستله دمؤته په جنگ کښی چی رسول اکرم (ص) دري زره کسيز لښکر د حضرت زید بن حارثه (رض) ترقیادت لاندی ولیږه پدی لښکر کښی حضرت جعفر (رض) هم شامل ؓ دلښکر رخصتولو په وخت کښی رسول کریم (ص) وفرمایل؟ که په جنگ کښی زید شهید سو نو جعفر به دلښکر امیر شی او که هغه هم شهید شو نو عبد الله بن رواحه انصاری به دلښکر قیادت په غاړه واخلي. له دی خوا دمجاهدینو دری زره لښکر اوها خواته دعیسائی عربو اورو میانو دمجهز لښکر شمیر سل زره تنو ته رسیدله.

دمؤته په میدان کښی د حق او باطل لښکرو جگړه پیل کړه، داسلامی لښکر امیر حضرت زید بن حارثه (رض) په پوره میړانه وجنگیده او په پای کښی یی دشهادت جام نوش کړ، له هغه وروسته د جهاد بیرغ حضرت جعفر (رض) راپورته کړ، د دښمن په صفونو کښی دیو غښتلی سپاهی په حیثیت ورننوت او پدی مفهوم اشعار یی وویل: جنت خومره بڼه اوبنکلی دی هغه ته نزدی کیدل خومره خوند کوی. دهغه اوبه ډیری یخی دی، رومیان هغه خلگ دی چی د عذاب نیته یی نژدی شویده دوی کافران دی نییره یی ورکیدونکی ده- پرما باندی دا فرض ده چی ورسره مخامخ شم گوزار ورباندی وکړم.

پر حضرت جعفر باندی له هر لوری دغشو، تورو او نیزو باران ؓ ټول بدن یی زخمی زخمی ؓ خوله دی سره سره به چی دښمن ورته نژدی کیده هغه به یی په یوگوزار راپرځوی او د جهنم کندی ته به یی لیږی، په پای کښی دښمن دهغه یولاس غوخ کړ، هغه سمدلاسه بیرغ په بل لاس کښی ونيوه بل لاس یی هم ورنه غوخ کړ.

هغه بیرغ په خپلو شوتو لاسونو په سینی پوری ټینگ ونيوه په همدی

حالت کنبی یی په سینه باندی ددبمن د نیزی گوزار وخور او پداسی حال کنبی چی په بدن کنبی یی نوی ۹۰ زخمونه وه پرخمکه راولویدی او شهید شو. له هغه وروسته عبدالله بن رواحه (رض) دلنکر قیادت په غاړه واخیست خو هغه هم دشهادت جام نوش کړ. هلته رسول کریم (ص) دصحابه ؤ په مینخ کنبی په مدینه منوره کنبی ناست ؤ په ناخاپی ډول یی وفرمایل: زید (رض) بیرغ واخیست شهید شو، جعفر (رض) بیرغ په لاس کنبی ونیوه شهید شو، عبدالله بن رواحه بیرغ راپورته کړ هغه هم شهید شو اوس دخدای له تورو نه یوی توری یعنی حضرت خالد بیرغ واخیست او هغه فاتح شو. دالله رسول دا وینا پداسی حال کنبی کوله چی له مبارکو سترگونه یی اوبنکی بهیدلی. بیا دحضرت جعفر (رض) کورته ورغی اودهغه ماشومان یی په غیر کنبی و نیول اوورته ویی ژړل، کله چی دجعفر (رض) میرمن حضرت اسماء (رضی الله عنها) پوښتنه وکړه نوبی کریم (ص) ورته دجعفر (رض) دشهادت خبرواوروه دحضرت جعفر (رض) له شهادت نه وروسته یوه ورځ رسول الله (ص) صحابه ؤ ته وفرمایل چی:

جبرئیل ماته خبر را کړیدی چی الله (ج) جعفر ته دهغه دلاسونو په عوض وزرونه ورکړیدی او په جنت کنبی پروازونه کوی. (رضی الله عنه)

حضرت جابر بن عبد الله انصاری رضی الله عنه

حضرت جابر (رض) دخزرج دقبیلی دبنو سلمه له کورنی څخه ؤ له نبوی هجرت نه تقریبا نولس کاله مخکینی زیږیدلی او دبعثت په دیارلسم کال دبیعت عقبه ثانیه په وخت کنبی له خپل پلار عبدالله بن عمرو بن حرام بن کعب سره یوځای په اسلام مشرف شوی ؤ، دحضرت جابر پلار عبد الله بن عمرو (رض) دا حد په تاریخی غزا کنبی خپله گرمه وینه دخپل خالق دربار ته نذرانه کړه او دشهادت جام یی نوش کړ.

سخت زړیو مشرکانو دهغه جسد مثله کړ یعنی غوړونه، پوزه اوشونډی یی ورنه غوڅی کړی، دجگړی له ختمیدو وروسته صحابه ؤ دهغه پرمخ خادر وغوراوه، حضرت جابر (رض) چی کله دخپل پلار له مخ نه خادر پورته کړ او د

هغه حالت يې وليده سخت يې وژړل، رسول اکرم (ص) ورته وفرمايل: (تاسی وژاړی او که ونه ژاړی، پر بنستو خپل وزرونه پر عبد الله باندی سیوری کړیدی). په جامع ترمذی کښی راغلی دی چی د اُحد له غزانه وروسته حضرت جابر (رض) ډیر زیات غمجن ؤ پیغمبر (ص) دهغه د حالت په لیدلو ورڅخه پوښتنه وکړه جابره! ولی دومره خپه یی؟

جابر (رض) عرض وکړه (یا رسول الله! پلار می شهید شو، ډیر قرضونه او گڼ شمیر کورنۍ یی راپاتی ده چی ډیر زیات می خوروی) پیغمبر (ص) وفرمايل: (الله ج) ستا له پلار سره دهغه له شهادته وروسته بی له حجابه اوبی واسطی خبری وکړی پداسی حال کښی چی الله ج له هیچا سره بی حجابه خبری نکوی، هغه یی خپل حضورته وغوښت ویی فرمايل: ای زما بنده! څه چی غواړی ووايه. هغه عرض وکړ: ای پروردگاره! ما بیا دنیا ته ولیږه چی ستا له دښمنانو سره وجنگیږم اوبیا شهید شم الله ج) وفرمايل: دازما قاطع فیصله ده څوک چی له دنیا نه راشی هغه بیرته نه لیږل کیږی، عبدالله عرض وکړ: الهی! زما پسماندگان زما له حال نه خبر کړه. له هغه وروسته دامبارک ایت نازل شو: (کوم کسان چی دالله په لار کښی ووژل شی هغوته مړه مه وایاست بلکی هغوی ژوندی دی. در رسول اکرم (ص) ددی مبارکی ویناپه اوریدو سره حضرت جابر (رض) داسی محسوسه کړه لکه چی په زخم باندی یی دملهم پتی ایښودل شوی وی.

څو ورځی وروسته رسول الله (ص) د حضرت جابر یو باغ ته سهار مهال لاړ، هلته دخرماؤ پررښه باندی کښېنستی، حضرت جابر (رض) ته یی وفرمايل: خپل قرض داران را وغواړه او په هغو باندی دخرماؤ د حاصلاتو ویش شروع کړه. هغه قرض داران را وغوښتل دخرما ویش یی پیل کړ، او پیغمبر ﷺ دعا وکړه الله ج) په خرماؤ کښی دومره برکت واچوه چی دټول قرض له ادا کیدونه وروسته هم پاته سی، دقرض له اداء کولو څخه وروسته زیاته اندازه خرماوی وسپمیدی. پدی ترتیب حضرت جابر (رض) دقرض له بار نه خلاص او خورا زیات خوشاله شو. په صحیح بخاری کښی دغه واقعه دپیغمبر (ص) په معجزو

کښی شمیرل شويده.

دخرماؤ له ویش نه په فارغیدو سره حضرت جابر (رض) پیغمبر (ص) له ځانه سره خپل کورته بوتلی خپلی میرمنی ته یی زیری ورکړ چی نن زموږ په فقیر ځانه کښی ددواړو جهانو سردار میلمه دی، هغه هم ډیره خوشاله شوه. دوزی بچی یی حلال کړی دهغه غوښه، یوڅه خرماوی او اوبه وړاندی کړی. رسول اکرم (ص) چی له خوراک نه وزگار شو او روانیدی نودکور میرمن عرض وکړ یارسول الله! مور اوپلار می درنه څار شه، زما پرمیره او ما باندي درود ووايه: رسول کریم (ص) وفرمایل: (الله دی پرتا اوستا پرمیره خپل رحمت نازل کړی).

حضرت جابر (رض) په (۱۹) غزاگانو کښی درسول اکرم (ص) سره ملگری ؤ په ځینو غزاگانو کښی په هغه پوری مربوطی ځینی خاصی پیښی مینځ ته راغلی دی لکه دهجرت په پنځم کال داحزاب په غزا کښی چی دکفارو تقریبا (۱۲) زره کسيز لښکر مدینه منوره محاصره کړی وه اومسلمانانو گرد چاپیره یوژور خندق کیندلی ؤ او ددښمنانو مخه یی نیولی وه.

په صحیح مسلم او دحدیثو په ځینو نورو کتابونو کښی پخپله دحضرت جابر[ؓ] روایت نقل شويدي چی دهغه په یوه برخه کښی وایی: (موږ دری ورځی دخندق په کیندلو مصروف وو پدی موده کښی زموږ له ستونی څخه غذا نه وه کښته شوی موږ په خیتو پوری دلوری له شدت نه تیری ترلی وی اوحتی دالله (ج) رسول (ص) په خیتی پوری یوه تیره ترلی وه ددی حالت په لیدو می زړه وځوریده، دپیغمبر (ص) په اجازه کورته ولاړم، خپلی میرمنی ته می وویل: نن ما سرور عالم (ص) پداسی حال کښی لیدلی دی چی حوصله می تنگه شويده، ایا په کورکی دخوراک څه شته؟

هغه وویل: لږ څه اوربشی او دوزی یومرغومی شته، ما مرغومی ذبح کړ، په دیگ کښی می واچوه اوزما میرمن اوربشی میچن کړی اوږه یی لامده کړل. دپیغمبر (ص) حضورته ورغلم او دډوډی دعوت می ورکړ هغه مهاجرینو او انصارو ته غږ وکړ چی: (ای دخندق خلگو: نن جابر ستاسی لپاره ډوډی تیاره

کړيده، تاسی ځانونه تيار کړی، ددی اعلان څخه وروسته رسول الله ﷺ ماته وفرمایل: چی ترڅو موږ نه یو راغلی نه به کتغ له دیگ نه باسی اونه به ډوډی له تنور څخه، زه چی کورته ولاړم ډیر وار خطا شوم چی خدایه: دا لږ خواړه به دومره لوی لښکرته څنگه رسیږی؟

پیغمبر (ص) له صحابه و سره تشریف راوړی، پخپله یی ډوډی میده کوله او پخپله یی کتغ ورباندی اچوه او خلگو خوړله، ټول ماږه شول خواړه لا نور هم پاتی وو بیایي وفرمایل: تاسی یی هم و خوری اونورو خلگو ته یی هم ولیږی ځکه چی خلگ دلوری په تکلیف اخته دی. دصحیح بخاری دروایت له مخی ډوډی خوړونکو شمېر دزرو تنو په خوا اوشا کښی و چی داهم دپیغمبر (ص) له معجزو څخه شمیرل کیږی.

حضرت جابر (رض) سربیره پردی چی دجهاد دمیدان یوغښتلی اوتکره سپاهی و دقرآن اوحديث لوی عالم هم و اودهغو صحابه و په کتار کښی و چی اساطین امت ورته ویل شویدی.

له حضرت جابر (رض) څخه یوزر پنځه سوه څلوینت ۱۵۴۰ حدیثونه روایت شویدی. په تاریخ الصغیر کښی امام بخاری (رح) لیکلی دی چی هغه دقصاص په باره کښی په یوحديث پسی پراوښ باندی شام ته سفر وکړ او هغه یی له عبد الله بن انیس (رض) څخه واوریده اوبیرته راستون شو. طبرانی په الاوسط کښی راوړیدی چی هغه یو ځل دیو حدیث لپاره مصرته هم سفر کړی و. صحیح بخاری دهغه په روایت یو حدیث رانقل کړیدی چی: (په حدیبیه کښی خلگ تږی شول، له پیغمبر (ص) سره یوه وړه غوندي کوزه وه، اودس یی کاوه، دخلگو دتشویش په لیدلو یی پوښتنه وکړه، څه خبره ده؟

هغوی جواب ورکړ: چی دڅښلو او اوداسه لپاره اوبه نشته، رسول کریم (ص) دکوزی په خوله کښی گوتی کیښودلی اوبه دهغه له مبارکو گوتونه را توئیدلی موږهم وڅښلی اوهم مو اودس ورباندی وکړ، پدی وخت کښی موږ یونیم زرکسان وو.

جليل القدر صحابی حضرت جابر بن عبد الله بن عمرو چی خپل ټول عمر یی

دخدای دلاری په جهاد اودقرآن اوحديث په زده کړه اوتدریس کښی تیر کړ د (۹۴) کلنی په منځ کښی وفات اوپه جنت البقیع کښی خاروته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت جریر بن عبد الله البجلي

حضرت جریر بن عبدالله بجيله قبیلې ته منسوب ؤ دا قبيله د عربوپه بیلا بیلو سیمو کښی خوره وره پرته وه حضرت جریر دخپلی قبیلې دهغی برخی چی په یمن کښی وه نه یوازی داچی دی مشر ؤ بلکه دده نیکونو په یمن کښی باچاهی هم کړی وه.

له بده مرغه حضرت جریر بن عبدالله البجلي (رض) ډیر ناوخته په اسلام مشرف شو یعنی هغه وخت چی دمکی فتحه اودحنین غزاگانی هم تیری شوی وی اودا داسی زمانه وه چی (اذا جاء نصر الله والفتح ورأیت الناس یدخلون فی دین الله افواجا) انځور په عمل کښی پلي شوی ؤ اوخلگ ډلی ډلی له هر لوری نه راتلل او داسلام تر ژوند بڅښونکی بیرغ لاندی دریدل ځینی داسلام راوړلو لپاره ځینی داسلام داحکامو دزده کړی لپاره اوځینی دسولی دلوظنامی لاسلیک کولو لپاره.

دلسم هجری کال درمضان په میاشت کښی یوه ورځ مدینی منوری ته یو باوقاره اوشانداره هیئت راغی چی دهیئت دتولو غړو پرتن بانندی یمنی ښکلی لباسونه وو او یو ښایسته ځوان ددی هیئت قیادت کوی پیغمبر (ص) ددی هیئت په لیدلو ډیر زیات خوښ شو حتی چی دهیئت مشرته یی خپل مبارک خادر وغوروه او بیایی صحابه ؤ کراموته وفرمایل:

(کله چی تاسی ته دیو قوم معزز سپری راشی دهغه درناوی وکړی). له دی وینا وروسته یی دهیئت له مشر څخه پوښتنه وکړه دڅه لپاره دلته راغلی یاست؟ هغه عرض وکړ: (داسلام راوړلو لپاره. ددی جواب په اوریدلو درسول الله (ص) په مبارکه خیره کښی دخوښی نښی ولیدل شوی اووی فرمایل: ډیره ښه ده، نوتاسی به پدی خبرو کښی له ما سره بیعت کوی چی له الله (ج) نه پرته بل معبود نشته اوزه دالله رسول یم، لمونځونه چی دربانندی فرض

کړای شويدي دهغو دادا کولو پاييند اوسي، ټاکل شوي زکات به پوره او په خپل وخت ورکوي، تل دمسلمانانو خير غوښتونکي او خواخوږي اوسي ځکه څوک چي په چا باندې رحم نکوي الله پر هغه باندې رحم نکوي.

دخپل امير اطاعت کوي که څه هم هغه حبشي غلام وي هم. دهيتت مشر حضرت جرير بن عبد الله البجلي (رض) سم دلاسه عرض وکړ: (يا رسول الله! زه پدي ټولو خبرو باندې اقرار کوم اودزړه له کومي يي منم، راکړه مبارك لاس دي پيغمبر (ص) دموسکا په حال کښي له هغه نه بيعت واخيست او ورپسي دهيتت نورو غروهم دتوحيد کلمه وويله او دحق دشمعي دپتنگانو په رديف کښي يي ځاي ونيوه اوپه هغو هستيو کښي حساب شول چي الله (ج) دهغوي په باب فرماييلي دي: (رضي الله عنهم ورضوا عنه) يعني الله له هغونه راضي شو او هغوي له الله نه راضي شول. دا وخت درسالت ددور داسي فرصت ؤ چي اسلامي غزاگاني تيري شوي وي خوبياهم حضرت جرير (رض) دحجة الوداع په سفر کښي له رسول الله (ص) سره ملگري شو او ددي ترڅنگ ابن سعد پخپل طبقات کښي ليکلي دي چي حضرت جرير بن عبدالله (رض) چي کله درسول الله (ص) په مبارك لاس دايمان اوسر بنسندنې بيعت وکړ نو پيغمبر (ص) ورڅخه پوښتنه وکړه: (جريره! ستا له قوم څخه چي کومو کسانو اسلام ومانه اوبت پرستي يي پريښودله، هغوي له خپلو بتانو سره څه وکړل؟ جرير (رض) جواب ورکړ: (يا رسول الله! الله (ج) اسلام ته برلاسي په نصيب کړه، په جوماتونو او بيدياؤ کښي دتوحيد نعره (اذان) پورته شو اوخلگو خپل بتان مات کړل.

پيغمبر (ص) پوښتنه وکړه: (ستاسي بت خانه ذی الخلصه څنگه شوه؟

جرير (رض) عرض وکړ: (يا رسول الله! هغه لا تراوسه پوري شته، کله چي

موږ بيرته ستانه شو نو هغه به ونړوو) پيغمبر (ص) وفرمايل:

هو! چي ورشي هغه ورانه کړي اوماته خبر راکړي حضرت جرير (رض) له خپل هيئت سره پاڅيده اوپخپلي وظيفي پسي روان شو، څو ورځي وروسته بيرته دسرور کائنات (ص) حضور ته راغي اوعرض يي وکړ: (يا رسول الله موږ ولاړو اوذی الخلصه ته مواور واچوه اوايري موکړه، هيچا دا جرئت ونسو کړای

چی زموږ په مخ کښی ودریږی. پیغمبر (ص) ددی ریوت په اوریدو ډیر زیات خوښ شو او دحضرت جریر (رض) او دهغه ملگرو لپاره یی دحشر دعا وکړه. پدی ترتیب دشرک هغه مرکز له مینځه لاړ چی دهغه ځای خلگو ورته دیمامه کعبی لقب ورکړی ؤ.

حضرت جریر بن عبدالله البجلی (رض) ته ددواړو جهانو دسردار محمد رسول الله (ﷺ) زیاته ملگرتیا په برخه نشوه، دپیغمبر (ص) له رحلت نه دری ورځی وروسته یی دیمن له یواوسیدونکی نه چی عمرو نومیده داخبرواوریده، ډیر زیات خپه شو اوسمدلاسه دمدينی په لور روان شو، په لاره کښی یوه ډله سپاره چی دمدينی لخوا راروان وو په مخه ورغلل، هغوی هم دسرور کائنات (ص) درحلت خبر تصدیق کړ او ورسره داچی حضرت ابوبکر صدیق (رض) دمسلمانانو خلیفه وټاکل شو نو یی پوره باور راغی چی دده محبوب له دی فانی دنیانه داخرت په لور سفر کړیدی له دی امله دغمونو غرونه پر راپریوتل او دا ودانه دنیا ورباندی ورانه شوه.

دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی چی کله مسلمانانو شام اوعراق ته لښکری و خوځولی حضرت جریر (رض) پیشنهاد وکړ چی دبنو بجیده خوری وری قبیلی دی یوځای کړای سی اوماته دی دهغوی مشرتوب را وسپارل شی ترڅو چی زه دیولوی لښکر سره داسلام په خدمت کښی حاضرشم. دمسلمانانو خلیفه داخبره معطله کړه او هغه بیرته یمن ته ولاړ خود عمر فاروق (رض) دخلافت په دور کښی دخلیفه دفرمان له مخی داکار سرته ورسید، دبنو بجیله ټولی پلرگنی یوځای کړای شوی او حضرت جریر بن عبدالله بجلی (رض) دهغوی عمومی امیر وټاکل شو چی دیو لوی لښکر دقائد په حیث یی دایران او عراق په جنگونو کښی په پوره میړانه برخه واخیستله اوبی شمیره فتوحات ورپه برخه شول.

گواکی دحضرت فاروق اعظم (رض) دخلافت په دور کښی چی څومره معرکی مینځ ته راغلی حضرت جریر بن عبد الله په هغو ټولو کښی دجهاد دمیدان یوقهرمان سپاهی ؤ یوازی سپاهی نه بلکه دبنوبجیله دگن شمیر قبیلو

قوماندانی یی کوله دحضرت عمر (رض) له شهادت نه وروسته دمسلمانانو دریم خلیفه حضرت عثمان ذوالنورین (رض) دحضرت جریر بن عبداللہ جهادی خدمتونه وستایل او هغه یی دایران دهمدان دوالی په توگه وپاکه چی خپلی ورسپارل شوی وظیفی یی په پوره تدبیر سرته ورسولی او عملاً یی ثابتہ کره چی که له یوی خوا دجهاد دمیدان یوغښتلی قوماندان ؤ ورسره دسیاست په میدان کښی هم یومدیر اداره چی اوخیرک فرمانروان هم ؤ.

دحضرت عثمان (رض) له شهادت نه وروسته حضرت جریر (رض) دخلورم خلیفه حضرت علی کرم الله وجهه سره هم خپله وفاداری خرگنده کره اودهغه په لاس یی بیعت وکر.

حضرت جریر (رض) ته لږ فرصت میسر شوی ؤ چی له نبوی صحبتونو څخه استفاده وکړی خو بیا هم له هغه څخه سل حدیثونه روایت شویدی. حضرت جریر (رض) پرپیغمبر (ص) خلفاء راشدینو او نورو صحابه ؤ کرامو بانندی له حده زیات گران ؤ او ټولو ورته دخاص احترام په سترگه کتل.

له حضرت جریر (رض) نه روایت دی چی یوځل زه مدینی منوری ته ورغلم اوپداسی حال کښی نبوی مسجدته داخل شوم چی پیغمبر (ص) خطبه اوروله ما سلام واچوه کښیناستم، خلگوپه مینه مینه زما خواته وکتل، مادخپل څنگ له سرې نه پوښتنه وکره: ایا رسول الله (ص) زه یادولم؟

ویي ویل هو: رسول الله (ص) همدا اوس وفرمایل:

لږ شیبه وروسته به له دغی دروازی یا کرکی نه دلته دیمن بهترین سرې راشی. (رضی الله عنه)

حضرت حمزه بن عبد المطلب رضی الله عنه

حضرت حمزه (رض) بن عبد المطلب درسول اکرم (ص) تره دترور زوی او رضاعی ورور ؤ پدی معناچی له یوی خوا عبدالله بن عبد المطلب او حضرت حمزه علاتی وروڼه وه له بلی خوا حضرت آمنه او دحضرت حمزه مور هاله سکه دتره لونی وی اودریم داچی دابی لهب وینزی ثویبه (رضی الله عنها) دواړو ته تی ورکړی ؤ پدغو دریونسبتونو سربیره دمور له وفات نه وروسته رسول کریم

(ص) دخپل نيکه عبد المطلب تر مستقيمي پالني لاندی و نو حضرت حمزه (رض) دهغه دهلکتوب ملگری هم و خو حضرت حمزه له رسول اکرم (ص) نه دوه ۲ کاله مشر و .

په غشي ويشتلو، توره زني، نيزه بازي اوپهلواني کبني يي خاص مهارت اوشهرت درلود اوزياتره ورخني شغل يي بنکار کول و له بعثت نه وروسته دهمدي شغل لامله تقريباً ترشپرو کلونو پوري حضرت حمزه داسلام دعوت ته پاملرنه ونه کړه ترڅو چي يوه ورځ يوي پيښي دهغه په فکر اوژوندني مسير کبني انقلاب راوست هغه داسي چي دبعثت په شپږم کال رسول اکرم (ص) له دار ارقم نه راووت دصفا غونډي ترڅنگ تيريده ابوجهل ورسره مخامخ شو، بي له څه مقدمي اوتمهيدنه يي رسول کریم (ص) او حق دين ته بدی وويلي سرور کائنات (ص) چي دهغه جواب په سکوت سره ورکړ نو هغه ته لا زياته غوسه ورغله او وار اوگوزار يي ورباندي وکړ دعبد الله بن جدعان وينزه ددي ماجراشاهده وه چي په ناڅاپي ډول حضرت حمزه (رض) له بنکارنه په راستنيدو کبني دابو قبيس له غره نه راکوز شو. هغي ورباندي ږغ وکړ:

ابوعماره! کاشکي لږڅه مخکبني دلته واي چي ليدلي دي واي عمرو بن هشام يعني ابوجهل ستا له وراره سره څه بدسلوک اوناوړه برخورد وکړ او هغه دبيوسي په حالت کبني په پته خوله ورڅخه روان شو.

دغي خبري دحضرت حمزه (رض) احساس راولړزوه له غوسي نه ډک حرم ته ورغي هلته ابو جهل دقريشو دمشرکانو په غونډه کبني په خبرو بوخت و حضرت حمزه (رض) دهغه پرسر دغشي گوزار وکړ چي سريي زخمي شو او ويني ورڅخه وبهيدلي او دگوزار سره يي داهم ورته وويل چي ايا تاسي زما وراره بيکسه گڼلي دي؟

زما دين هم همغه دي کوم چي محمد (ص) راوپريدي. ابوجهل له دي ويري چي دبنو مخزوم اوبنو هاشم ترمينځ قبيلوي جنگ پيښ نشي هيڅ ونه ويل خو حضرت حمزه (رض) چي کله کورته راغي داسلام دمنلو اونه منلو ترمينځ متردد و ترڅو يي چي الله (ج) داسلام دقبول لپاره سینه پرانسته او دنبي کریم (ص)

حضور ته ورغی او په اسلام مشرف شو. له اسلام راوړلو نه وروسته حضرت حمزه (رض) خپل زیاتره وخت په دار ارقم کښی درسول اکرم (ص) په خدمت کښی تیروی اوله نبوی فیض څخه یی استفاده کوله او دیو غښتلی اوباعزمه مسلمان په حیث یی د ټولو هغو سختیو او کړاوونو سره سره چی د خدای ﷻ د دښمنانو لخوا متوجه وو د الله درسول (ص) حمایت او ملاتړ یی کوی. په شعب ابی طالب کښی د بنو هاشم د دري کلنی محاصری په دوران کښی حضرت حمزه (رض) هم درسول الله (ص) په ملگرتیا کښی د محاصری مصیبتونه وزغمل. کله چی مسلمانانو ته دهجرت اجازه وشوه درسول الله (ص) له هجرت نه څه موده مخکښی حضرت حمزه (رض) هم له یوشمیر مسلمانانو سره مدینی ته مهاجر شو.

له نبوی هجرت نه وروسته چی د جهاد سلسله شروع شوه حضرت حمزه (رض) بیا د جهاد دمیدان یو غښتلی او اتل سپاهی ؤ علامه ابن سعد وایی چی په اسلام کښی د جهاد لومړی بیرغ حضرت حمزه (رض) ته ورکړل شویدی دهجرت دلومړی کال درمضان په میاشت کښی چی کوم گوریلا (چریکی) ټولگی د قریشو دکاروان دمخنیوی لپاره ساحلی سیمی ته ولیږل شوه دهغه قوماندان حضرت حمزه (رض) ؤ او په تاریخ کښی د سریه حمزه نوم ورکړل شویدی. د دویم هجری کال د صفری په میاشت کښی چی د ابواء غزوی ته کم اویا کسیره گوریلا ټولگی ولاړه دهغه قائد هم حضرت حمزه (رض) ؤ. د همدی کال د جمادی الاخر په میاشت کښی د ذوالعشیره غزوه مینځ ته راغله په هغی کښی هم دمجاهدینو دیو نیم سل کسیر ټولگی د علمبرداری سعادت حضرت حمزه (رض) ته په برخه شو.

د دویم هجری کال درمضان په میاشت کښی دبدر لویه غزا مینځ ته راغله حضرت حمزه (رض) په هغی کښی په ډیره گرمه ولوله او توده جذبه برخه واخیستله پدی جنگ کښی د حضرت حمزه (رض) په لاس دمشرکانو نامتو جنگیالی لکه شیبه بن ربیع او طعیمه بن عدی د جهنم کندي ته ولیږل شول، دا ورځ د حضرت حمزه (رض) دمیرانی او پهلوانی څرگندولو ورځ وه پخپلو دواړو

لاسونو يی توره چلوله اوڅنگه به چي دخداي ﷺ ددبمنانو په صفونو کبسي ورگډيدی دهغوی صفونه به يی تارمار کول. ددويم هجري کال دشوال په مياشت کبسي دبنو قينقاع غزا پيښه شوه چي يوی خواته دحق پلويان او بلي خواته دمکارو يهودو لښکرؤ، ابن سعد او ابن هشام وائی چي پدي غزا کبسي هم دمجاهدينو بيرغ رسول اکرم (ص) حضرت حمزه (رض) ته سپارلی ؤ. ددريم هجري کال دشوال په مياشت کبسي دأحد تاريخي جگړه برپا شوه، هند بنت عتبه لا دمخه پتپيلي وه چي له حضرت حمزه (رض) نه دبدر په جگړه کبسي دخپل پلار، تره ورور اوزوی انتقام واخلی همدارنگه جبیر بن مطعم دخپل تره طعيمه بن عدی دقصاص لپاره خپل غلام وحشی بن حرب پدي مامور کړی ؤ چي حضرت حمزه (رض) ووژنی هند بنت عتبه هم هغه ته ددی کار په بدل کبسي ددير زيات انعام وعده ورکړی وه حضرت حمزه (رض) غټ غټ کافران يوپه بل پسې راپرځول وحشی چي دهغه لپاره په کمين کبسي ناست ؤ موقع وميندله او دنامه په غوټه کبسي يی په نيزه وواهه چي له ملا څخه يی ووتله او خپل پاک روح يی خپل خدای ته نذرانه کړ.

مشركان دحضرت حمزه (رض) په شهادت باندي له حده زيات خوشاله شول په تيره بيا هند بنت عتبه خو دهغه اندامونه هم غوڅ کړل.

دجنگ له پای ته رسيدونه وروسته چي کله دخدای حبيب (ص) دشهيدانو جسدونه کتل دحضرت حمزه رضي الله عنه په مثله شوی جسد باندي يی سترگی ولگيدی هغه ته په خطاب يی وفرمايل: الله دی پر تاباندي رحم وکړی تادخپلو خپلوانو درناوی کوی او دنیکي په چارو کبسي دی مسابقه کوله که ستا دخور صفيه (رض) دخپگان انديښنه راسره نه وای نو مابه ستا جسد پری ايښی وای چي درندگانو اومرغانو خوړلی وای اوته دقيامت په ورځ دهغوی له گيډو نه راتلی وای په همدی وخت کبسي يی داهم وفرمايل چي: جبرئيل (ع) ماته زيری راکړی دی چي دحمزه نوم په اوو اسمانونو کبسي اسد الله او اسد الرسول ليکل شویدی په حينو روايتونو کبسي راغلی دی چي پيغمبر (ص) هغه ته پدي وخت کبسي داسد الله او سيد الشهداء لقب ورکړ. دأحد داويا تنو شهيدانو په مينځ

کښی یوازی حضرت حمزه (رض) داسی ؤ چی اویا ځله دالله رسول ورباندی دجنازی لمونځ ادا کړ دهغه دتکفین لپاره یو لنډ تنگ خادر ؤ چی پر سر یی ورواچوه او په پښوی دسرگړی وانه ورواچول او همالته دأحد په میدان کښی دفن کړای شو. (رضی الله عنه)

حضرت حنظله بن ابی عامر رضی الله عنه

حضرت حنظله بن ابی عامر انصاری (رض) دمدینی دمشهوری قبیلی اوس د عمرو بن عوف له کورنی څخه ؤ دهغه پلار ابی عامر پخپله قبيله کښی یو مخور سړی دتورات او انجیل عالم او داخر الزمان پیغمبر په بعثت باندی قائل ؤ او په زیاترو وختونو کښی به یی دابراهیمی دین دحقانیت او بنیگڼو یادونه کوله دهمدغی مفکوری لرلو لامله یی درهبانیت خواته میلان پیدا کړ اوگوبنه ناسته یی غوره کړی وه او شپه ورځ په ریاضت مشغول ؤ او دجاهلیت په دور کښی یی دمدینی دخلگو په مینځ کښی دیو مذهبی پیشوا حیثیت میندلی ؤ لکه څنگه چی دمدینی نورو یهودی عالمانو دمحمدی بعثت نه مخکښی خپل حریفان پدی ویروول چی دا دی په دی نزدی وختونو کښی به وروستی پیغمبر مبعوث او اسمانی کتاب به نازل شی او بیابه تاسی زموږ دمقابلی وس او توان ونلری ابی عامر به هم خلگو ته د اخر الزمان پیغمبر (ص) دراتلو خبری کولی خوکله چی دغی پیش گوئی دعمل جامه واغوسته پر مکه معظمه باندی دفاران دغرونو له څوکونه داسلام دلمر وړانگی خپری شوی نو ابو عامر دمحمد صلی الله علیه و آله رسالت دتصدیق پرځای په گډو وډو خبرو خوله پرانستله اویا کله چی سید المرسلین (ص) مدینی منوری ته هجرت وکړ هغه له پیغمبر (ص) سره دمخالفت اودبښمنی محاذ ونیوه دحسد او بغض په لمبو کښی به سوځیده اوخلگ به یی له پیغمبر (ص) اومسلمانانو سره ناوړه سلوک ته هڅول دابی عامر دجاهالت ؤ خودهغه زوی حنظله (رض) چی دخورا نیک فطرت خاوند زلمی ؤ درسول الله (ص) درینستینو عاشقانو اودحق دشمعی دپتنگانو په صف کښی ودریده اوپه اسلام مشرف شو له سرور کائنات (ص) او اسلام سره دهغه دومره مینه وه چی دخپل پلاریه اسلامی ضد حرکتونو باندی له حده زیات

خوړیده او ددی مبارک حدیث دروحيی په تقاضاچي: ستاسی یوتن به هم ترهغه پوری ریښتونی مؤمن نشی ترخو چی زه ورته دهغه له خپله خانه دهغه له مور او پلاره اوله ټولو خلگونه محبوب او گران ونه اوسم.

یوه ورځ در رسول اکرم (ص) حضور ته ورغی عرض یی وکړ: یا رسول الله (ص) که اجازه وی زه به دخپل پلار سر غوخ کړی راوړم؟

رحمة للعلمین (ص) وفرمایل: نه؟ مور له هغه سره ناوړه سلوک نکوو، ابو عامر دهغه حسد او دښمنی لامله چی له اسلام او مسلمانانو سره یی لرله مدینه یی پرېښوده مکی ته ولاړی او هلته یی له مشرکانو سره لاس یو کړ او داسلام پرضد فعالیتونو باندي یی لاس پوری کړ او ددی وخت په انتظار کښی ؤ چی دکفارو دلښکر په ډله کښی دمسلمانانو پرخلاف جگړه کښی برخه واخلي او د کفر په لمبو کښی سوځیدونکی زړه بیخ کړی ددریم هجری کال دشوال میاشت وه دمکی مشرکانو دبدر په تاریخی غزا کښی دخپلو وژل شویو کسانو دغچ اخیستلو لپاره دری زره کسيز مسلح لښکر تیار کړ او پر مدینه منوره باندي یی حمله وروړه پدی لښکر کښی ابو عامر هم شامل ؤ.

ها خواته رسول کریم (ص) دمجاهدینو لښکر تیار کړ ددی لښکر دروانیدو په وخت کښی حضرت حنظله په کور کښی پاتی ؤ په بستر کښی ټوله شپه ورباندي خورا نا کراره تیره شوه سهار وختی پداسی حال کښی چی لاغسل یی هم نه ؤ کړی دجنگ وسله یی واخیسته اودأحد خواته روان شو هلته دجگړی میدان گرم ؤ دحق او باطل صفونه سره مخامخ وه حضرت حنظله (رض) په ډیره میړانه دجنگ میدان ته ور ودانگل په تصادفی ډول دقریشو له نومیالی مشر ابوسفیان سره مخامخ شو هغه پرآس سپور ؤ حضرت حنظله (رض) پخپله توره دهغه دآس پښی غوڅی کړی ترخو پرځمکه یی رانسکور کړی اوویی وژنی خو مخکښی له دی نه چی پرهغه باندي گوزار وکړی شداد بن اسود لیثی دشا لخوا پرحضرت حنظله (رض) باندي دتوری سخت گوزار وکړ چی پرځمکه را پریووت اوخپله ځوانی یی خپل خدای جل جلاله ته دقیمتی نذرانی په توگه وړاندي کړه او دشهادت جام یی نوش کړ.

حضرت حنظله (رض) دواده په بستر کښې دبیغمی له خوب نه دأحد په شگو کښې پخپلو وینو کښې لت پت راغورئیدو ته ترجیح ورکړه اوخپله خوانی یې داسلام له مقدس حریم نه ددفاع په لاره کښې لوگی کړه. هو! هغه به دیو مخلص او وفادار مؤمن په صفت څنگه پخپل کور کښې دعیش اوراحت وخت تیروه پداسی حال کښې چی دالله ﷺ حبیب (ص) او دهغه خواره ملگری دأحد دغره په لمن کښې دمعرکی په گرم میدان کښې ولاړ وه. دأحد ورځ ډیره سخته او ویرجنه ورځ وه پدی ورځ او یا ۷۰ تنه مجاهدین شهیدان شوی وه دحضرت حنظله (رض) پلار ابو عامر چی دفاسق په لقب مشهور ؤ درسول الله (ص) په مخکښی یی یو خندق کیندلی ؤ اودهغه سړی په پانو او بوټو باندي پوښلی ؤ تصادفاً رسول اکرم (ص) په همغه خندق کښې وغورئیده خوعلی کرم الله وجه لاس ورکړ اود خندق نه یی راپورته کړ داداسی حالت ؤ چی درسول الله (ص) مبارک مخ زخمی ؤ اومبارک غاښ یی شهید شوی په أحد کښې مسلمانانو ته دتکلیف رسیدلو اوازه په مدینه کښې خپره شوی وه چی له هغه خایه دمسلمانانو بیبیانی هم راوتلی وی په هغو کښې دسرور کائنات (ص) دزره ټوټه جنتی بی بی فاطمة الزهراء (رضی الله عنها) هم وه هغه چی کله دجنگ میدان ته راورسیدله اووی لیدل چی دمهربان پلار رحمة للعالمین ﷺ مبارک مخ په وینو رنگ دی او دوینو داری پر رابهیږی نوپه غاړه کښې ورولویدله او دهغه دمبارک مخ وینی یی دخرما دپوټکو په ایره وروچی کړی. دجگری په پای کښې چی کله رسول اکرم (ص) دجنگ دمیدان خواته وکتل ویی فرمایل:

حضرت حنظله (رض) ته پرښتی غسل ورکوی حضرت ابواسید ساعدی (رض) وائی چی زه دپیغمبر (ص) ددی مبارکی وینا په اوریدلو دحضرت حنظله (رض) دجسد خواته ورغلم ومی لیدل چی دحضرت حنظله (رض) دسرله وینتانو څخه اوبه څخیرې له همدغی ورځی نه وروسته حضرت حنظله (رض) په غسیل الملائکه سره ونومولی شو. (رضی الله عنه)

حضرت حذیفه الیمان

داسلام دوهم خلیفه عمر فاروق (رض) دمداښن دخلگو لپاره نوی والی

وتاکه هغه څوک چې درسول الله (ص) جلیل القدر صحابی او په زهد او تقوی سره یې شهرت درلود د عراق په فتوحاتو کښی یې زیات تکلیفونه گاللی وو اوستری کارنامی یې سرته رسولی وی خلگو له ښارنه دباندی دهغه داستقبال او هرکلی لپاره گڼه گوڼه جوړه کړی وه او سترگی په لاره وه.

والی په عادی لباس کښی پرشا توری مرکب باندی سپور ښار ته ننوت خو څوک پدی ونه پوهیده چی دچا دراتلو انتظار چی کیده هغه ښارته داخل شویدی له ډیره انتظاره وروسته خلگو پوښتنه وکړه چی زموږ زمامدار والی رامعلوم نشو؟

جواب ورکړل شو چی هغه همدا اوس ستاسی ترمخ تیرشو ښارته داخل شو ددی خبری په اوریدو دښار مشران په تعجب کښی ولویدل داعظیم المرتبه او جلیل القدر صحابی چی د فقر او سادگی ژوند یې درلود څوک و؟

داحضرت حذیفه بن الیمان (رض) و، حضرت حذیفه (رض) دبنو عطان قبیلی دعیس له کورنی څخه و دهغه دپلار اصلی نوم حسیل و خوڅنگه چی یمنی الاصل و نوځکه یې په یمان سره شهرت درلود پیغمبر (ص) لا مدینی منوری ته تشریف نه و راوړی چی حذیفه اویمان داسلام ددعوت اوازه واوریدله دواړه له مدینی نه مکی معظمی ته لاړل او دپیغمبر (ص) په لاس یې بیعت وکړ او په اسلام مشرف شول.

دبدر په غزا کښی یې درسول الله (ص) دهدایت لامله برخه وانخیستلی شوه خو دأحد په تاریخی جگړه کښی زوی او پلار دواړه شریک شول متاسفانه حسیل الیمان (رض) په همدی غزا کښی په اشتباه سره دمسلمانانو په لاس شهید کړای شو څنگه چی داپښنه په ناپوهی سره مینخ ته راغلی وه نوحضرت حذیفه (رض) همدا وویل چی: یغفر الله لکم، یعنی الله تعالی دی تاسی ته مغفرت وکړی رسول الله (ص) چی له دی حادثی نه خبر شو ډیر زیات خواشینی شو دحضرت حذیفه (رض) حوصله یې وستایله بیایی هغه ته دیت ورکړ خو حضرت حذیفه (رض) ددیت مال په مسلمانانو باندی صدقه کړ.

داحزاب په غزا کښی چی تقریباً یوه میاشت مدینه منوره دکفری لښکرو

لخوا محاصره وه او په پای کښی الله (ج) ډیر سخت او یخ طوفان په را الوزولو سره په غیبی ډول ددی محاصری ماتولو لپاره لاره برابره کړه پدی وخت کښی حضرت حذیفه (رض) داخل او سربښدتی مظهر یو خطرناک ماموریت سر ته ورسوه هغه داسی چی رسول الله (ص) مسلمانانو ته په خطاب وفرمایل:

خوڪ دی چی دمشركانو لښكر ته ورشی اودهغوی دبیرته ستنیدو رپوت راوړی هرخوڪ چی دغه وظیفه سرته ورسوی زه هغه ته زیری وركوم چی په جنت کښی به له ماسره ملگری وی دری خله یی داخبره تکرارکړه خومسلمانانو یوبل ته كتل په خلورم حل پیغمبر (ص) وفرمایل: حذیفه! ته ولاړ شه دغه وظیفه سرته ورسوه خو پام کوه چی په کوم مشرك باندى لاس پورته نكړی.

حضرت حذیفه (رض) دحضرت فخر الرسل (ص) دامر دتعمیل پخاطر په ډیره بیړه روان شو دمشركانو لښكر ته ننوت هغوی روحيات بایللی وو ډیر وار خطا اودتینستی په حال کښی وه حضرت حذیفه دغه خطرناک ماموریت سرته ورسوه اورپوت یی دالله ﷺ رسول ته راوړی.

له احزاب نه وروسته حضرت حذیفه (رض) په خیبر، بیعت رضوان، فتح او نورو ټولو سفرونو او جگړو کښی په پوره میړانه برخه واخیستله او دپیغمبر (ص) ملگرتیا یی وکړه دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت حذیفه (رض) په اسلامی غزاگانو کښی برخه وال ؤ په تیره بیا دایران او عراق قادسیه اونهاوند په جنگونو کښی دهغه کارنامی اسلامی تاریخ په زرین خط پخپله سینه کښی ثبت کړیدی.

دحضرت عمر فاروق (رض) دخلافت په دور کښی چی کله هغه دمداثن والی وټاکل شو نومداثن خلگ یی راجمع کړل اودهغوی په وړاندی یی دامیر المؤمنین فرمان ولوست چی لیکلی یی وو:

حذیفه بن الیمان ستاسی امیر ټاکل شویدی دهغه امرونه اورئ او اطاعت یی کوی اودهغه غوښتنی ترسره کوی دفرمان له اوریدلو نه وروسته خلگو په یوزغ عرض وکړ خپلی اړتیاوی ووايه چی موږ یی پوره کړو حضرت حذیفه (رض) وفرمایل: زما ضرورت زما دلورې دفع کولو لپاره خواړه اوزما دمركب

لپاره وانه دی ترخوپوری چی دلته اوسیرم له دی نه زیات به نورخه ونه غواړم.
یوځل یی په یوه خطبه کښی خلگو ته وویل: دفتنی له ځایونو څخه ځان
وژغوری! خلگو پوښتنه وکړه: دفتنی ځایونه کوم دی؟

جواب یی ورکړ: دامیرانو او حاکمانو دروازی. خلگ امیرانو ته ورځی
دهغوی دغلطو خبرو تائید کوی اوبیا دهغوی ستاینه کوی همدا فتنه ده.

حضرت حذیفه (رض) در رسول الله (ص) خاص ملگری او راز دار ؤ او د
صحابه ؤ په مینځ کښی یی په صاحب سر رسول الله باندی شهرت درلود حافظ
ابن عبد البر (رح) په الاستیعاب کښی لیکلی دی چی ددی لقب وجه تسمیه دا
وه چی رسول الله (ص) هغه ته دمنافقانو نومونه ښودلی وو چی هغه دغه رازنه
افشاء کاؤ د عمر فاروق (رض) خو دهغه په راز داری باندی دومره اعتماد ؤ چی
که حضرت حذیفه به دڅه عذر لامله هم دچا دجنازی په لمانځه کښی گډون
ونکړای شو نو حضرت عمر (رض) به هم نه ورتلی پدی فکر چی کیدای شی دا
به منافق ؤ ځکه حضرت حذیفه دهغه په جنازه کښی شرکت ونکړ.

جليل القدر صحابی حضرت حذیفه (رض) دزهد او تقوی سمبول ؤ. له وړو
او غټو ټولو بدو چارو څخه یی ځان په کلکه ساته پخپله دهغه ویناده چی:
خلگو به له پیغمبر (ص) څخه پوښتنی کولی چی دخیر کارونه کوم دی او مابه
پوښتنه کوله چی دشر چاری کومی دی داپدی خاطر چی ویریدم چی دشر او
بدی کوم عمل راڅخه صادر نشی هغه وپیژنم او ځان ورڅخه وساتم.

له شتمنی او دولت مندی څخه د حضرت حذیفه (رض) سخته کرکه وه او د فقر
اوبیوزلی ژوند یی خوښیده دی په مدائن کښی د اسلامی نړیوال عظیم خلافت
والی ؤ خودقوت لایموت نه زیات یی نور څه نه لرل تر څپری لاندی یی ژوند
کوی اومرکب یی دسپرلی وسیله وه کوم معاش یی چی له بیت المال نه
اخیستی یوازی دخوراک څښاک لپاره به یی څو روپی ساتلی اونوری پیسی به
یی پرمسکینانو باندی ویشلی.

له مدائن نه چی مدینې منوری ته راستنیده حضرت عمر فاروق (رض) ددی
لپاره چی معلومه کړی حذیفه (رض) له ځانه سره څه شی راوړی نو دمدینې او

عراق دلویی لاری ترخنګ دخرماؤ پداسی یوځنګل کنبی پت ناست لاره یی
خارله چی له بهرنه چا نشو لیدلی خوده دباندی تیریدونکی لیدل.

له څه وخت انتظار نه وروسته یی ولیدل چی په شاتوری مرکب باندی
سپور سپری پیوندی جامی په تن دسفر په دوړو کنبی پت حضرت حذیفه (رض)
تش لاس راغی حضرت عمر (رض) له ځنګل نه ور ووت حضرت حذیفه (رض)
یی په غیر کنبی ونيوه اوددیری مینی په الفاظو کنبی یی ورته وویل: قسم په
خدای چی تا داسلام حیثیت پرځای کړ ته زما ورور او زه ستا ورور یم.

دحضرت عمر (رض) دخلافت له دورنه وروسته هم دڅه وخت لپاره حضرت
حذیفه (رض) دمدائن امیرؤ یعنی حضرت عثمان (رض) پرخپله وظیفه باندی
برقرار پریښود خودهغه له امارتونو سره نه بلکه له جهاد سره مینه وه له امارت
نه یی استعفا وکړه او دمجاهدینو په هغه لښکر کنبی شامل شو چی دخراسان
فتح کولو لپاره روان ؤ له هغه وروسته یی د: رى او: ارمینیه په جګړه کنبی په
پوره میرانه ګډون وکړ مگر دحضرت عثمان (رض) دخلافت په وروستیو
وختونو کنبی بیا دمدائن دوالی په توګه ولیږل شو چی په (۳۵) هجری کال
کنبی دحضرت عثمان (رض) له شهادت نه څلویښت ورځی وروسته همالته
وفات شو. دژوند په وروستیو ورځو کنبی به یی ډیر زیات استغفاروايه اوژړل
به یی خلګو ورڅخه دژړا دسبب پوښتنه وکړه ویی فرمایل: زما سره ددنیا
دجدائی غم نشته زه دمرګ استقبال کوم خو ژاړم پدی چی ویریرم په اخرت
کنبی به را سره څه کیږی.

دځنګدن په حالت کنبی یی داخبره تکراروله چی: خدایه! خپل ملاقات
دی ماته مبارک کړه ماته له دنیا او ما فیها نه ستا ملاقات محبوب اوګران دی.
(رضی الله عنه)

حضرت حسان بن ثابت انصاری

حضرت حسان بن ثابت بن منذر بن حرام دمدینى دمشهورى خزرج قبیلې
دبنو نجار له معززی کورنۍ څخه اوله نبوی هجرت نه وروسته چی داوخت یی
عمرڅه دپاسه شپيته کاله ؤ دایمان دلازواله خزانی مالک شو په ابو الولید

کنیت نوم سره یی شهرت درلود او لقب یی ؤ: در رسول الله ﷺ شاعر.
 دهغه دمور نوم ؤ فربعه بنت خالد دخزرج قبیلې دبنو ساعده کورنۍ ته
 منسوبه دحضرت سعد بن عباده دتره لور او هغی ته هم دصحابیت شرف په
 برخه شوی ؤ نه یوازی پخپله حضرت حسان (رض) یوقادر الکلام شاعرؤ بلکی
 دهغه پلار نیکه او دکورنۍ نور مشران هم دخپل وخت مشهور اوبیساری
 شاعران وو دشعر او ادب تاریخی ماهر حضرت ابو عبیده وایی:
 حضرت حسان (رض) په دریو خصوصیاتو کښی له نورو شاعرانو څخه
 امتیاز درلود دجاهلیت په دورکښی دمدینی شاعرؤ له نبوی هجرت نه وروسته
 در رسول الله ﷺ شاعرؤ او داسلام دخپریدو په دور کښی دتول یمن بی ساری
 اوبی سیاله شاعرؤ.

دعربی قوم اوقبائیلو ترمینځ دبنمنیو کښی که له یوی خوا دبنو توریالیو
 ښه اغیزه وه له بلی خوا دتوری له جگړی څخه دژبی دجگړی یاپه بل عبارت
 دساره جنگ یا روانی اوتبلیغاتی جنگ اثر هم له هغی څخه که زیات نه وؤ نو
 کم هم نه ؤ په رښتیا هم ډیر ځله دبنمن دتوری په گوزارونو دومره نه وار خطا
 کیږی لکه څومره چی دژبی او قلم په تبلیغ له ماتی او رسوایی سره مخامخ
 کیږی دمکی په قریشوکښی ډیر لوی لوی شاعران وو هغوی به پخپلو شعرونو
 کښی در رسول الله (ص) او دهغه دخوږو ملگرو په تدمیم او تقبیح کښی اشعار
 ویل چی دهغوی دناوړه تبلیغات به په ډیر کم وخت کښی په تندی سره په
 لیری اونژدی سیمو کښی خپریدل دمدینی مسلمانان چی کله ددبنمنانو له دغو
 فعالیتونو څخه خبر شول په روانی اوحیاتی لحاظ یی دسخت تکلیف احساس
 وکړ حضرت علی کرم الله وجهه ته یی پیشنهاد وکړ چی دمکی دشاعرانو
 دناوړه اوناروا پروپاگنډونو جواب ورکړی هغه داپیشنهاد منظورکړ ویی ویل:
 زه حاضریم خو پدی شرط چی رسول الله (ص) اجازه راکړی. صحابه کرام رضی الله عنهم
 در رسول الله حضورته ورغلل اوعرض یی وکړ: یارسول الله! زموږ مور اوپلاردی
 درنه څارشی مشرکان ستا اوستا دملگرو په شان کښی ناوړه اشعار وایی او
 پروپاگنډونه خپروی که ستاسی اجازه وی نوعلی^۳ به دهغوی جواب ووی؟

پيغمبر (ص) وفرمايل: علي ددی کار ور ندى بيا وروسته يی دائصارو خواته
منخ واروه ويی فرمايل: کومو خلگوچی په توره سره زما ملاتړ کړیدی ايا هغوی
په ژبی سره له ما څخه دفاع نشی کولای؟

پدی وخت کښی حضرت حسان بن ثابت (رض) پاڅیده عرض یی وکړ: یا
رسول الله! ددی کار لپاره زه حاضریم په خدای قسم دی دشام دبصری او دیمن
دصنعاء ترمینځ به ماته له هغه کلام نه بل کلام محبوب او دقدر وړنه وی چی
درسالت ددښمنانو په جواب کښی وویل شی.

حضرت حسان بن ثابت انصاری (رض) که دسپین ریرتوب بدنی کمزوری
اودسترگو دنظر دکموالی لامله نشول کولای چی په اسلامی جهادونو کښی
د فولادو توره وچلوی خودهغی پرځای یی دژبی توره پداسی شان چلوله چی له
یوی خوایی ددښمن دادیبانو اوشاعرانو ژبی گونگی کړی اوله بلی خوایی
خپل ټول شاعرانه استعداد اوصلاحیت دسرور کائنات (ص) په مدح او ستاینه
کښی ترنهایی سرحده په کار واچوه دخدای پردښمنانو به دتوری دگوزارونو
دومره تاثیر نه لویده لکه څومره چی دهغوی زړونه دحضرت حسان (رض) دژبی
په توره زخمی کیدل دهغه ددی خدمت دتمجید او تقدیر په هکله به رسول الله
(ص) فرمایل: پرکافرانو باندي دحسان (رض) اشعار له هغو غشو څخه زیات
اثرکوی چی په ترږمیو کښی دهغوی پر بدن لگیږی.

ډیرداسی وختونه پینسیدل چی رسول الله (ص) به دهغه دشاعرانه خدمتونو
ستاینه کوله یوځل یی هغه ته امر وکړ چی: ای حسان! زما لخوا جواب ووايه
ورسره یی دعا وکړه:

الهی دروح القدس په ذریعه دده مرسته وکړه یوبل کرت یی ورته
وفرمایل: ای حسانه! ته چی دمشرکانو تقبیح کوی نوجبرئیل (ع) لتاسره ملگری
وی حضرت حسان پخپله هم پدی فخر کاؤ چی ژبه یی داسلام دسر لوړی په
لاره کښی خوځیږی یوځل یی دیو مشرک په جواب کښی وویل:

لسانی صارم لا عیب فیه	وبحری لا تکدره الدلاء
هجوت محمدا فاجبت عنه	وعند الله فی ذلك الجزاء

وجبریل امین الله فینا وروح القدوس لیس له کفاء

معنا داچی: زما ژبه دغوڅوونکی توری غونډی تیره ده چی هیڅ عیب په کبسی نشته او زما کلام داسی صاف او شفاف سمندر دی چی د ډولچو په ورغورځولو سره یی اوبه نه خړیږی تا پخپل شعر کبسی دمحمد (ص) تقبیح وکړه اوما دهغه لخوا ستا جواب ووايه چی زما دا خدمت دالله په وړاندی اجر لری زموږ په مینځ کبسی دالله امانتداره فرشته جبرئیل اوروح القدس موجود دی چی هغه ثانی نلری.

پیغمبر (ص) ددی اشعارو په اوریدلو وفرمایل: (جزاك الله على الله الجنة) یعنی هو! همداسی ده دالله په وړاندی ستا جزاء جنت دی په نهم هجری کال کبسی دبنوتمیم قبیلی یوهیئت مدینی ته راغی دهغوی شاعر زبرقان بن بدر چی په هغه وخت کبسی په اسلام نه و مشرف شوی دخپل بلیغ اوفصیح شعر په خپو کبسی یی خپل قومی افتخارات بیان کړل سرور کائنات (ص) حضرت حسان ته امر وکړ چی پاڅیږه او دزبرقان جواب ورکړه هغه پاڅیده فی البدییه یی داسی اشعار وویل چی دبنوتمیم قبیلی رئیس اقرع بن حابس اعتراف وکړ چی: ای محمده! قسم خورم چی ستاسی شاعر زموږ له شاعر نه ډیر ښه دی. په ریښتیا سره څومره ښه ژبه وی هغه چی دمحبوب رب العالمین حضرت سید المرسلین محمد رسول الله (ص) په مدح اوستاینه باندی خوځیږی حضرت حسان چی ددواړو جهانو د سردار په هکله دبپساری مینی او محبت په خپو کبسی څه ویلی موږ دلته دمشت نمونه خروار په توگه دخو شعرونو عبارات او مفاهیم وړاندی کوو:

وَاجْمَلُ مِنْكَ لَمْ تَلِدِ النِّسَاءَ

وَاحْسَنُ مِنْكَ لَمْ تَرَ قَطُّ عَيْنِي

كَأَنَّكَ قَدْ خُلِقْتَ كَمَا تَشَاءُ

خُلِقْتَ مُبَرَّرًا مِنْ كُلِّ عَيْبٍ

یا رسول الله: لتا نه ښایسته زما سترگو هیڅ ندی لیدلی اونه کومی مور لتانه ښایسته زوی زیږولی دی ته له هرعیب نه پاک پیدا کړای شوی داسی لکه چی څنگه ستا خونبه وه همغسی پیدا شوی.

د حضرت حسان (رض) نعتیه اشعار داسی نه وو لکه ددی وخت دشاعرانو غوندی چی کله په افراط کبسی له حقیقت نه جار وزی او کله په تفریط کبسی بلکی هغه چی شه ویل هغه به د حقایقو دهنداری انعکاس و لکه دا نمونی:

نبی اتانا بعد یأس و فتره من الرسل والاثان فی الارض نعبد
فامسی سراجا منیرا و هادیاً یلوح کما لاح الصقیل المهند
وانذرنا ناراً و بشر جنه و علمنا الاسلام الله نحمد

هغه دالله ﷻ د پیغمبر ﷺ په صفت پداسی حالاتو کبسی مور ته راغی چی د پیغمبرانو دراتگ په لړی کبسی پوره خنده راغلی و او په دنیا کبسی دبتانو د عبادت دور و.

هغه زموږ لپاره بله ډیوه او هدایت راغی داسی خلیدونکی لکه صیقل شوی هندی توره چی خلیبری هغه مور ددوزخ له اوره وویرولو او د جنت زیری بی راکړی مور ته بی د اسلام تعلیم راکړی چی مور ددی کار لامله دالله ﷻ شکر ادا کوو، دنبوی هجرت په لړ کبسی دمکی دخلگو بدبختی او دمینی دخلگو خوشبختی ته داسی گوته نیسی:

لقد خاب قوم مال عنهم و قدس من یسری الیه ویغتدی
ترحل عن قوم فزالت عقولهم وحل علی قوم بنور مجدد
هداهم بعد الضلالة ربهم وارشدهم من یتبع الحق یرشد

یعنی زیانمن شو هغه قوم چی پیغمبر (ص) ورڅخه ولاړی او عزتمند شول هغه چی پیغمبر (ص) ورغی او توره شپه بی په سهار بدله شوه.

له کومو خلگو نه چی پیغمبر ولاړی دهغوی پوهی هم ورسره ولاړی او چا ته چی ورغی هغوی بی پخپل نور سره روښانه کړل او هغوی ته له گمراهی نه وروسته دهغوی پروردگار ددی پیغمبر په ورتگ سره هدایت نصیب کړی، او سمه لاره بی وروښودله، څوک چی د حق پیروی کوی هغوی سمه لاره مومی.

حضرت حسان (رض) د حضرت معاویه (رض) دخلافت په دور کبسی په (۵۶) هجری کبسی پداسی حال کبسی وفات شو چی دهغه عمر تقریباً دیو سل او شلو کلونو په خواوشا کبسی و مگر دهغه داشعارو مجموعی نن هم د دنیا په

حينو مشهورو موزيمونو کبني موندل کيږي. (رضي الله عنه)

حضرت حبيب بن زيد رضي الله عنه

حضرت حبيب بن زيد بن عاصم دمديني دمشهوري قبيلي خزرج دبنو نجار له کورني. خخه او په بيعت عقبه ثانيه کبني يي دسرور کائنات (ص) په مبارک لاس دايمان اوسرښندتي بيعت کړي و پدي بيعت کبني پنځه اويا تنه شامل وه اودري اويا نارينه او دوي ښځي چي يوه دحضرت حبيب مور حضرت نسيبه بنت کعب او بله يي خاله وه دحدیثو او سيرت په کتابونو کبني حضرت نسيبه په کنيت نوم (ام عماره) سره مشهوره ده.

له نبوي هجرت نه وروسته حضرت حبيب بن زيد انصاري په سفر او حضر کبني زياتره وختونه دسرور کائنات (ص) سره ملگري او دحق له شمعي نه دپتنگ په خير په پوره مينه او اخلاص تاويده او درسول الله ﷺ دريښتوني پيرو په صفت يي خپل ټول فرائض سرته رسول.

دهجرت په دريم کال دشوال په مياشت کبني چي کله دا حد مشهوره جگړه مينځ ته راغله په هغی کبني حضرت حبيب او دهغه مور ام عماره او دهغه ورور عبدالله هم په پوره ميرانه برخه واخيستله او ترپايه پوري يي دايمان او بيعت حق ادا کړ په تيره بيا پدي غزا کبني دحضرت ام عماره رضي الله عنها ميرانه او قرباني دتاريخ په پاڼو کبني په زرینو کړنو ثبت شويدي.

دا حد په غزا کبني چي کله داسلام لښکر له الهي امتحان سره مخامخ شو يو شمير کسان شهيدان او يو شمير نور تپيان شول او پخپله رسول اکرم (ص) ته هم زيات تکليف ورسیده نو دمسلمانانو په صفونو کبني بي نظمی پيدا شوه اوزياترو کسانو ميدان پرېښوده خوددي ټولو سختيو سره سره رسول الله (ص) او ورسره يوشمير سرښندونکو مؤمنانو ددښمن په مقابل کبني تينگار وکړ چي په دغه شمير کسانو کبني يوه دحضرت حبيب بن زيد مور حضرت ام عماره (رضي الله عنها) وه هغی له دي حالت نه مخکبني غازيانو ته داوبو رسولو وظيفه اجرا کوله خو کله يي چي وليدل چي سرورکائنات (ص) دکافرانو دهجوم په مينځ کبني واقع دي نو داوبو ژي يي کيښوده توره اوسپر يي را

واخیستل اودرسول الله (ص) ترخننگ دکفارو دگوزارونو په مقابل کنبی یی خپله سینه سپر کړه اودنورو سربندونکو په خیر یی دکفارو دهجوم مخه دتوری په گوزار سره نیوله پدی ترخ کنبی یومشرك وړاندی اوپر هغی باندی یی دتوری وار وکړ حضرت ام عماره (رضی الله عنها) دپال په وسیله دگوزار مخه ونیوله اوبیایی ددنبمن داس پنبی دتوری په سخت گوزار سره داسی ووهلی چی هم اس پرمخکه را وغورخیده اوهم پخپله کافر، دحضرت حبیب ورور عبدالله بن زید انصاری (رض) دتوری په یو وار سره هغه کافر دجهنم کندی ته ولیږه. یوبل مشرك په همدی وخت کنبی پر عبدالله باندی دتوری گوزار وکړ او دهغه کین لاس یی زخمی کړ حضرت ام عماره (رضی الله عنها) دخپل زوی عبدالله پر زخم پتی کینبودله اووی فرمایل: زویکیه! پاخیږه تر خو چی ستاپه بدن کنبی سا چلیږی وجنگیره همغه مشرك چی حضرت عبدالله بن زید یی زخمی کړی ؤ بیا راوگرخیده پیغمبر (ص) حضرت ام عماره ته وفرمایل بیداره اوسه دا هغه بد مرغه سړی دی چی عبدالله یی زخمی کړیدی حضرت ام عماره پرهغه باندی دتوری داسی کاری واری وکړ چی هغه یی دوه توتی کړ. حضرت ام عماره (رض) دهغه مشرك مقابلی ته هم ودریدله چی دهغه په گوزار سره دسرور کائنات (ص) مبارک مخ زخمی شوی ؤ یعنی دقریشو مشهور پهلوان ابن قمیة خوهغه دتوری په وار سره دحضرت ام عماره (رض) اوږه زخمی کړه اوپه چتکی سره وتبستیده رسول الله (ص) پخپل مبارک لاس سره دام عماره (رض) پرزخم باندی چی وینی ورخخه بهیدلی پتی ولگوله ام عماره (رض) پدی وخت کنبی عرض وکړ: یارسول الله: زما مور پلار دی درنه خار شی ماته دعا وکړه چی په جنت کنبی هم لتا سره یوحای اوسم رسول الله (ص) دعا وکړه: ای خدایه! ام عماره (رض) په جنت کنبی له ما سره یو حای کړه ام عماره (رض) ډیره خوشحاله شوه اووی ویل: اوس نوزه په دنیا کنبی دهیخ مصیبت پروا نلرم حضرت حبیب بن زید (رض) ددغسی مور شیدی رودلی وی اودهغی ترسیوری لاندی روزل شوی ؤ درسول الله (ص) دژوند په وروستیو وختونو کنبی دیمامی رئیس مسیلمه کذاب مرتد شو دنبوت دعوه یی وکړه او

رسول الله (ص) ته يې پدې مفهوم خط وليږه.

دخدای در رسول مسيلمه لخوا دخدای در رسول محمد (ص) په نامه السلام عليك زه په پيغمبري کښي لتا سره شريك يم نيمائي باچائي به زما وي او نيمائي دقريشو خو قريش يو متجاوز اوبى انصافه قوم دى.

رسول الله (ص) دهغه دليک جواب پدې الفاظو کښي وروليږه
بسم الله الرحمن الرحيم، من محمد رسول الله الى مسيلمه الكذاب،
السلام على من اتبع الهدى.

اما بعد: فان الارض يورثها من يشاء من عباده والعاقبة للمتقين.

ترجمة: دالله در رسول محمد (ﷺ) لخوا ددروغجن مسيلمه په نامه، سلام دى وي پر هغه چا چي دسمى لارى پيروي كوى له دى نه وروسته دا چي دا محكه دالله جل جلاله ده له خپلو بندگانو څخه چا ته چي وغواړي په ميراث يې وركوي او ښه انجام دپرهيزگارانو لپاره دى.

ددى جواب په ميندلو سره دمسيلمه دكفر او سرکښي ديگ له پخوانه زيات په جوشيدو شو او خلگ به يې دظلم په ژرنده اوږه كول ترڅو چي دهغه په پيغمبري اعتراف وكړي. خالد محمد خالد پخپل كتاب (رجال حول الرسول) كښي ليكي چي: رسول الله (ص) حضرت حبيب بن زيد انصاري (رض) دخپل استازي په توگه وروليږه ترڅو چي هغه ته نصيحت وكړي مسيلمه نه يوازي داچي دحضرت حبيب (رض) نصيحت ته غور كينښوده بلكي دشيطاني غرور لمبى يې لاتاو جنى شوى خپل قوم يې راوغوښت او حضرت حبيب يې هم په داسي حال كښي دغى لويي غونډى ته راوست چي پرېدن باندې يې دوحيشيانه تعذيبولو داغونه موجود وو پوښتنه يې ورڅخه وكړه: (ايا ته شهادى وايي چي محمد ﷺ دالله رسول دى؟

حضرت حبيب (رض) جواب وركړ: اشهد ان محمد رسول الله بيابى پوښتنه وكړه: ايا ته شهادى وايي چي زه دالله رسول يم؟

جواب يې وركړ: انى لا اسمع شيئا، زه هيڅ شى نه اورم يعنى دا خبره هيڅ د اوريدلو نه ده مسيلمه خپل وحشى جلادان راوغوښتل او دعربى مروت پر

خلاف چي ديو استازی او نماينده احترام بايد وشي جلادانو دهغه يو يو اندام
غوڅوه او په هرځلي به يي پوښتنه ورڅخه کوله ايا دمسيلمه رسالت مني؟
هغه جواب ورکوه نه! هيڅکله نه، بلکي زه شاهدي وایم چي محمد (ص)
برحق رسول دی دکذاب مسيلمه دبیرحمه جلادانو په لاس دحبيب بن زيد
(رض) دبدن غوښي ټوتي ټوتي شوی او په داسي حال کښي له خپل خدای سره
وصل شو او دا اشعار يي په ژبه جاري و:

لا اله الا الله محمد رسول الله

کله چي دشهيد حبيب مجاهده مور حضرت ام عماره (رض) دخپل زوی له
شهادت نه خبره سوه دهغه په مقاومت ثبات اومتانت باندي يي دخدای ﷻ
شکر پرځای کړ خو ور سره يي قسم وکړ چي زه به دمسيلمه په وينو کښي خپله
توره سره کوم.

درسول الله (ص) له رحلت نه لږوخت وروسته هغه وخت راورسيده داسلام
لومړي خليفه حضرت ابوبکر صديق (رض) دمردانو پر ضد جهاد شروع کړ د
يمامي خواته يي چي کوم لښکر ليرپه په هغه کښي دشهيد حبيب مور مجاهده
بي بي حضرت ام عماره (رض) (نسيبه بنت كعب) پداسي حال کښي چي په ښي
لاس کښي توره او په کيڼ لاس کښي يي نيزه وه شامله شوه او دهغي بل زوی
حضرت عبدالله بن زيد (رض) هم ورسره ملگري و، کذاب مسيلمه داسلامي
لښکر په مقابل کښي چي قيادت يي دمشهور فاتح قوماندان حضرت خالد بن
وليد (رض) په غاړه و څلويښت زره مجهز لښکر ميدان ته را وايستي اوداسي
سخته جگړه ونښتله چي علامه طبري وايي: مسلمانانو له دی نه سخته جگړه
هيڅکله نه وه ليدلي، حضرت ام عماره (رض) دتوري په بريننا دجنگ په ليکو
کښي ځانته لاره برابروله اومخ په وړاندي دمسيلمه خواته ورروانه وه چي پدي
دوران کښي يوولس زخمونه ورته ورسيدل.

مسيلمه ته چي ورژدی شوه او غوښتل يي چي دنيزي گوزار ورباندي
وکړي ويي ليدل چي مسيلمه دوه ټوتي داس له شانه پرځمکه راوغورځيدی پر
هغه باندي په يو وخت کښي ددوو تورو گوزارونه شوی وو يو عبد الله بن زيد

د شهید حبیب ورور او بل وحشی بن حرب (رض) وربانندی کړی ؤ، حضرت ام عماره (رضی الله عنہا) خپل قسم پوره کړ او دهغه په وینو کښی یی خپله توره رنگ کړه اوسمدلاسه یی دلوی خدای دربارته دشکرانی سجده ادا کړه او په دی ترتیب د شهید حبیب دقاتل په مرگ بانندی یی سترگی یخی سوی.

د حضرت حبیب بن زید انصاری (رض) دشهادت داستان دخدای دلاری هر مجاهد او داسلامی لښکر هر اتل او متعهد سپاهی ته دا درس ورکوی چی که داسلام په لاره کښی یی ددښمن په لاس خواړه اندامونه غوڅیږی او که د عقیدی په خاطر یی د تعذیب په څپو کښی د بدن له لمدو غوښو څخه وار په وار بوټی جدا کیږی هم خو په اراده او ایمان کښی یی باید دیوی ذری په اندازه سستی او تزلزل رانشی او همدا په حقیقت کښی دکامیابی لاره ده. (رضی الله عنه)

حضرت حبیب بن عدی

حضرت حبیب بن عدی انصاری (رض) اوس قبیلی ته منسوب اوله نبوی هجرت نه مخکښی داسلام په مقدس دین مشرف شوی ؤ تل به یی ددواړو جهانو د سردار (ص) له صحبت نه استفاده کوله دایثار اخلاص اوشجاعت سمبول ؤ دبدر دغزا په هغو دری سوه دیارلس تنو مجاهدینو کښی شامل ؤ چی الله (ج) دهغوی دگناهونو دبخښل کیدو اعلان کړیدی.

په همدی غزا کښی دقریشو دمشرکانو یومشر حارث بن عامر بن نوفل دهغه په لاس ووژل شو او دجهنم کندی ته ولیږل شو.

په څلورم هجری کال کښی دبنو لحيان مشر سفیان بن خالد دمسلمانانو پر خلاف یوه دوسیه جوړه کړه هغه داسی چی دعضل اوقاری اوه کسان یی دپیسو په بدل کښی استخدام کړل ترڅو داسلام په جامه کښی مدینی منوری ته لاړ شی او په څه بانه پلمه یو شمیر مسلمانان له ځان سره راوولی او کافرانو ته یی په لاس ورکړی. دانسی شیطانانو دغه اوه کسيزه ډله مدینی منوری ته ورسیدله درسول کریم (علیه افضل التحیه والتسلیم) حضور ﷺ ته یی عرض وکړ چی: له مور سره څه کسان زمور علاقی ته واستوه، ترڅو هلته داسلام

تبليغ وکړې او خلگو ته قرآن شريف وښيي او پدې ترڅ کښې يې داهم زياته کړه چې زموږ خلگ له عاصم بن ثابت (رض) سره زياته مينه لري هغه دې هم په دغه وفد کښې شامل شي پدې کښې دهغوی خاص مقصد داؤ چې عاصم بن ثابت (رض) دسلافه بنت سعد ددوو وژل شويو زامنو مسافع او حارث په بدل کښې ووژل شي اوله هغی نه اعلان شوی سل اوښان په انعام کښې تر لاسه کړي.

نبي کریم (ص) دعضل او قاری دوفد پيشنهاده قبول کړ دعاصم بن ثابت (رض) تر قيادت لاندې شپږ تنه صحابه کرام يې ورسره وليږل چې په هغوی کښې يوتن حضرت خبيب (رض) هم ؤ کله چې دقرآن کریم دمعلیمنو دغه ډله رجيع نومی های ته ورسيدله دعضل او قاری جاسوسانو دبنولحيان خلگوته اطلاع ورکړه چې راشی ستاسی دغونښتنی وږ ښکار مو برابر کړيدی دبنو لحيان دوه سوه مسلح کسان ددغو شپږ وتنو دمقابلی لپاره راووتل، دصحابه ؤ کرامو رضي الله عنهم چې کله په هغو باندي سترگی ولگيدی نو يوی غونډی ته وختل او هغوی ته يې وويل: ای غدارانو! ولی د عربو دروايا تو پر خلاف کار کوی ميلمانه کورته راغواړی او بيایي په وژلو لاس پوری کړی که تاسی دغه ناپاکه اراده لرئ نوواوری چې موږ به دژوند تر وروستی سلگی درسره وجنگیږو موږ ته چې هرڅوک نژدی راشی خير به ونه مومی دوه سوه مسلحو کافرانو پدغو بيوسی لاسو شپږ تنه صحابه ؤ رضي الله عنهم باندي حمله وکړه دري تنه يې شهيدان کړل او حضرت خبيب بن عدی له خپلو دوو نورو ملگرو حضرت زید بن الدثنه (رض) او حضرت عبدالله بن طارق (رض) سره ژوندی ونيول شول په لاره کښې عبدالله بن طارق (رض) هم شهيد کړای شو او بنو لحيان داسلام دوه پتنگان حضرت خبيب (رض) او حضرت زید بن الدثنه (رض) دمکی بازارته ورسول چې هلته به انسانان دڅاریو غونډی خرڅيدل خو په حضرت خبيب (رض) باندي چې کله دحارث بن عامر زوی خبرشو نو حضرت خبيب (رض) يې دسلو اوښانو په بدل کښې واخيست ترڅو دخپل پلار حارث انتقام ورنه واخلي چې هغه دبدر په جنگ کښې دحضرت خبيب (رض) په لاس وژل شوی ؤ همدارنگه صفوان بن

امیه دبدر په جنگ کښی دخپل وژل شوی پلار امیه به خلف دانتقام اخیستلو لپاره زید بن الدثنه (رض) دپنځوسو اوښانو په قیمت واخیست دا دذیقعدی میاشت وه او قریشو دکفر په حالت کی هم دحرامو میاشتو احترام ساته نو له همدی کبله یی حضرت خبیب (رض) دابن ابی وهاب دویزی ماریه په کورکی بندی وساته اوزینب بنت حارث یی دهغه څارونکی وټاکله ماریه چی وروسته په اسلام مشرفه شوه دهغی ویناده چی په خدای قسم دی ماله خبیب بن عدی نه بل ښه بندی ندی لیدلی.

هغه به دشپی په لومړی برخه کښی پداسی زړه رابښکونکی اواز سره دقرآن تلاوت کاؤ چی دقریشو ښځو به دهغه په اوریدو سره بی اختیاره ژړل. ما یوه ورځ ددروازی له درز نه وروکتل ومی لیدل چی حضرت خبیب (رض) پداسی حال کښی چی په زنځیرونو تړلی دی دانسان دسر په اندازه دتازه انگورو وږی ورسره دی اوخوری یی اودا دانگورو موسم هم نه و حرامی میاشتی چی تیری شوی قریش راتول شول اوفیصله یی وکړه چی دغه بیوسی مسافر بندی دهغه چا په بدل کښی ووژنی چی هغه دجنگ په میدان کښی وژل شوی و دتنعیم په مقام کښی یی دار ورته ځوړند کړ اواعلان یی وکړ چی که څوک دخبیب دقتل ننداره کوی رادی شی خلگ ډلی ډلی دعاشق دشهادت ننداری ته په داسی حال کښی ورغلل چی چا دریبی وهلی او چا اتنونه کول جلا دانو له حضرت خبیب (رض) نه پوښتنه وکړه که څه غوښتنه لری ووايه دخدای دغه سپیڅلی بنده جواب ورکړ: نور څه نه خو دومره غواړم چی ددوه رکعتنه لمانځه ادا کولو وخت راکړی.

هغوی اجازه ورکړه او حضرت خبیب (رض) له لمانځه ادا کولو وروسته وویل: زما عادت داؤ چی اوږد لمونځ به می کاوه اوس می ددی لپاره لنډ کړ چی تاسی ونه وایاست چی خبیب له مرگه ډاریږی او په پلمه وخت تیروی بیا چی ددار ترکړی لاندی ودریدی نو پدی مفهوم یی شعرونه وویل:

زه دوژل کیدو په ځای کښی په زنځیرونو تړلی ولاړ او خلگ می ننداری ته راتول شویدی زه ددار تر کړی لاندی ولاړ او خلگ راته وائی چی اسلام

پریږده کڼې نوشهید به دی کرو خو د حق دین له پریښوولو نه وژل کیدل راته
 ډیر ښه دی سترگی می لمدی دی خوزره می له صبره ډک دی هیڅ کله به دښمن
 ته سر تیت نکړم حکه چی له حق سره وصل کیدونکی یم له مرگه نه ویریرم
 ددوږخ له سووځونکی اور څخه په کار ده دعرش عظیم مالک له مانه کار
 اخیستی دی اوماته یی دصبر او تحمل لار ښوونه کړیده دحق دښمنانو له ډیرو
 وهلو زما بدن تک شین اړولی دی زه دخپلی پردیسی اوبیکسی فریادخپل خالق
 ته کوم. قسم په خدای کله چی د الله په لار کښی شهید کیرم پروامی نشته چی
 په کوم اړخ لویریم او څنگه می ساخیژی له خدایه هیله من یم که وغواړی زما
 د بدن په هره ټوټه به برکت نازل کړی بیایی اسمان ته وکتل تا به ویل د حال په
 ژبه وائی:

بجرم عشق تو ام میکشند غوغائیست تو نیز بر سر بام اچه خوش تماشائیست

له اشعارو ویلو نه وروسته یی دعا وکړه:

خدایه! ماستا در رسول پیغام خلگو ته ورسوی ته خپل برحق رسول ته زما
 د حال خبر ورسوه! ددار په کړی کښی له څریدونه مخکښی مشرکانو خبیب
 (رض) ته وویل: ایا پدی نه یی خوشاله چی محمد (ص) ستا پر ځای وی او ته
 په کور کښی په کراره ناست اوسی؟

جواب یی ورکړ: نه په خدای قسم زه داهم نه خوښوم چی دمحمد (ص) په
 پښه کښی اغزی ولاړ شی اوزه په کور کښی بیغمه ناست اوسم له هغه وروسته
 حضرت خبیب (رض) په دار وځړول شو تر وروستی سلگی پوری یی دتوحید
 کلمه په ژبه جاری وه هلته په مدینه منوره کښی نبی کریم (ص) دصحابه و په
 مینځ کښی ناست و په ناڅاپی ډول یی وویل: عليك السلام یا خبیب! عليك
 السلام یا خبیب! خبیبه! په تا دی سلام وی، خبیبه! په تادی سلام وی.

صحابه و ﷺ په حیرانتیا سره پیغمبر (ص) ته وکتل رسول کریم (ص)
 وفرمایل: خبیب دمشرکانو په لاس شهید شو، جبرئیل ﷺ ماته دهغه لپاره
 دسلام دغه وحی راوړه.

داده دحقیالونکو لاره الحمد لله چی پدی شلمه پیری کښی په افغانستان

کښی داسلام پتنگان دحضرت خبيب (رض) دقربانی تمثيل کوی دخدای په لار کښی مرگ ته په مینه مینه ورغلی خو کفر او کمونیزم ته په هیڅ شان غاړه نږدی. (رضی الله عنه)

حضرت خباب بن الارت

ابو عبدالله خباب بن الارت (رض) دام انصار بیت سباع الخزاعیه غلام او بنو تمیم قبیلې ته منسوب ؤ دده کسب توری جوړول ؤ دمکی سوداگروبه ورنه اخیستلی او خارجی بازارونو ته به یې صادرولی دتوحید دعوت ته یې پداسی وخت کښی لیبیک وویل چی صرف پنځه شپږ کسان په اسلام مشرف شوی وو، او په حقیقت کښی په هغه وخت کښی له رسول اکرم (ص) سره بیعت کول دمصیبتونو غره ته اوږه ورکول ؤ، حضرت خباب (رض) که څه هم یو بی کسه بی اسری پردیس غلام ؤ او پدی ښه پوهیده چی داسلام په څرگندولو سره دمکی قوی او شتمن خلگ هم دمشرکانو له تعذیبونو څخه په امن نشی پاتی کیدای خو سره له دی هغه خپل اسلام پت ونه ساته اوداسلام دڅرگندولو سره سم دوحشی کافرانو دظلم اوفشار مورد وگرځیده دانسانیت اوشرافت منافی تعذیبونه یې ورکول جامی به یې ترینه وایستلی او داور په سکروټو به یې ځملاوه او بیابه یې غټه تیره په سینه باندی ورايښودله ترڅو چی په اړخ وانه وږی لمدی غوښی به یې په سکروټو باندی کبابیدلی ترهغه پوری به یې ځملولی ؤ چی دبدن په وینو زووسره به یې سکروټی سکاره شوی او ددی ټولو تعذیبونو او ظلمونو سره سره دهغه په ایمان کښی دیو وینسته په اندازه تزلزل نه پینیده دکفارو ددی غیر انسانی وحشیانه ظلمونو څخه چی ډیر زیات په تنگ شو یوه ورځ دپیغمبر (ص) حضورته ورغی په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی رسول کریم (ص) پدی وخت کښی دکعبی ددیوال ترسیوری لاندی ناست ؤ څادر مبارک یې ترسر لاندی ایښی ؤ خباب (رض) عرض وکړ: یارسول الله ﷺ ولی زموږ لپاره له الله (ج) نه دعا نکوی پیغمبر (ص) راپاڅیده کښیناست په مخ کښی یې سوروالی پیدا شو ویی فرمایل: لتاسی نه مخکښی داسی خلگ تیر شویدی چی داوسپنی په ږمنځو باندی دهغوی غوښی تورل

شویدی یوازی هډوکی یی پاتی شویدی په سرونو باندی یی اری راتیری شویدی او بدن یی دوی توتی شویدی خو بیا هم دهغوی په عقیده کنبی تزلزل ندی راغلی او نه یی دین پری ایبسی دی الله (ج) به ارو مرو اسلام غالبه وی او تاسی به ووینی چی یو سپور سړی به له صنعا نه ترحضرموته یوازی مزل کوی او له الله نه پرته به له بل چا څخه نه بییریږی درسول اکرم (ص) ددی وینا په اوریدلو سره دحضرت خباب (رض) حوصله لوړه سوه او په اطمینان سره خپل کور ته ولاړ دحضرت خباب باداره ام انمار ډیره سخت زړی بنځه وه هغی به د اسلام راوړلو په خاطر حضرت خباب (رض) ته کله داوسپنی زغره وراغوستله او په سرو شگو کنبی به یی ځملاؤ او کله به یی په تندی باندی دسروسیخانو داغونه ورکول یوه ورځ رسول الله (ص) تیریدی دا زړه دردوونکی وحشیانه پیښه یی په سترگو ولیدله چی دحضرت خباب (رض) په تندی باندی سره سیخان ایښودل کیږی او داغونه ورکول کیږی په زړه کنبی یی درحمت ولوله طوفانی شوه خوبی له دعا نه یی نه یی نور څه په وس کنبی وو؟

لاسونه یی داسمان خواته پورته کړل او دعایی وکړه چی: اللهم انصر خبابا ای الله! دخباب سره مرسته وکړه، درسول اکرم (ص) دعاقبوله شوه ډیری ورځی لانه وی تیری شوی چی دام انمار په سرکنبی درد پیداشو او دومره یی ناکراره کړه چی اسلامی مؤرخین وائی دسپی په شان به یی انگولل په پای کنبی خلگو ورته دعلاج یوه چاره وښودله هغه داچی سرته یی داغونه ورکړل شی ام انمار دغه وظیفه حضرت خباب (رض) ته ورکړه او هغه به سهار اومانام دام انمار سرته پخپل لاس دسرو سیخانو داغونه ورکول ترڅو چی په پای کنبی له همدی تکلیف نه مړه شوه دهجرت دحکم له نازلیدونه وروسته حضرت خباب (رض) مدینی منوری ته هجرت وکړ او کله چی دجهاد لړی شروع شوه خباب (رض) په ټولو غزاگانو کنبی درسول اکرم (ص) په ملگرتیا په پوره میړانه او سربښندنه برخه واخیستله او تاریخ دهغه نوم داسلام دمصیبت ځپلیو اوسترو مجاهدینو په لړ کنبی ثبت کړ حضرت خباب چی له څه سره مینه لرله هغه دالله جل جلاله اورسول ﷺ رضاء حاصلول ؤ نه یی له ژوند سره مینه وه او نه دژوند له

فانی مادی بنیگنہو سرہ دخلفائی راشدینو پہ زمانہ کبسی چی کله دفتوحاتو دروازہ خلاصہ شوه نو حضرت خباب (رض) به په ټینو وختونو کبسی ژړل او ویل به یی: موږ دخدای درضا پخاطر له رسول الله (ص) سره هجرت وکړ او زموږ اجر دالله پرذمه پاتی شو له موږ څخه ټینی کسان داسی وه چی داخرت په سفر ولاړل او په دنیا کبسی یی دخپلو عملونو هیڅ میوه ونه څکله خوټینی نور داسی دی چی عملونو یی ثمره ورکړه او خوری یی مصعب (رض) په احد کبسی شهید شو دهغه دتکفین لپاره دهغه له خپل تنگ لنډ څادر نه پرته له موږ سره نورڅه نه وو هغه څادر به چی موږ دهغه سرته راکش کړی پنبی به یی لوڅیدلی اوکه پنبوته به مو پر راکش کړی سربه یی لوڅیده په پای کبسی مو دهغه سر ورباندی پت کړ اوپه پنبو باندی مو دسرگړی وانبه ورواچول، اوس دالله په فضل پرموږ باندی نعمتونه را اوربړی، زه ویریریم چی هسی نه الله (ج) زموږ دکړاوونو بدله همدلته پدی دنیا کبسی راکړی.

حضرت خباب (رض) دقرآن له معلمینو څخه ؤ حضرت عمر (رض) چی له اسلام راوړلونه مخکبسی دخپلی خور کورته په غضب اوغوسه ورغی پدی وخت کبسی حضرت خباب له فاطمی اوسعید سره ناست ؤ دقرآن تعلیم یی ورته کاؤ کله چی دسوره طه دڅو مبارکو ایتونو په لوستلو سره دعمر (رض) برخلیک اوسرنوشت بدل شونو خباب (رض) ورته وویل: عمره مبارک شه درسول اکرم (ص) دعا ستاپه حق کبسی قبوله شویده هغه پرون شپه دعا کړی وه چی الهی! دعمر بن خطاب یا عمر بن هشام (ابوجهل) په اسلام راوړلو سره اسلام ته قوت په برخه کړه دخباب (رض) له دی وینا نه وروسته عمر فاروق (رض) دار ارقم ته ولاړی اودرسول اکرم (ص) په وړاندی یی خپل اسلام اعلان کړی. حضرت خباب (رض) چی داسلام په لار کبسی څومره کړاوونه تیر کړل په نورو صحابه ؤ کبسی دهغه ساری کم لیدل کیږی یوځل حضرت عمر (رض) ورته وویل: خبابه! موږ ته دخپلو مصیبتونو قصه واوروه! حضرت خباب رضی الله عنه دهغه دپوښتنی په جواب کبسی خپله مبارکه شا ورته لوڅه کړه چی داسی سپین سپین داغونه پکبسی وه لکه چی دفس په ناروغی اخته وی حضرت عمر (رض)

حيران پاتي شو خباب (رض) وويل امير المؤمنينه! اور به يي بل کر زه به يي په سکروټو باندي بر بند ځم لولم تر هغه چي زما د بدن دوازگو په غوړو کبني به سکروټي سکور شوي.

حضرت خباب (رض) د عمر په پای کبني کوفي ته ولاړي هلته وفات او همالته دفن کړای شو کله چي علي کرم الله وجهه د صفين له جنگ نه راستون شو د بنار نه دباندی يي قبرونه وليدل ويی ويل مور چي تلو دلته قبرونه نه وو دا نوی قبرونه د چا دی؟

جواب ورکړ شو لومړی دلته خباب دفن کړای شو ورپسې شپږ نور کسان. علي (رض) دهغه د قبر تر څنگ ودریده او بڼکی يي له سترگو نه توی شوی او ويی ويل: الله دی په خباب باندي خپل رحمت نازل کړی د زړه په مينه يي اسلام راوړ پخپله خونبه يي هجرت وکړ.

ټول ژوند يي په جهاد کبني تير کړ او د حق په لاره کبني يي ډير زيات مصيبتونه وگالل الله (ج) دنیکو کارانو عملو نه نه ضايع کوي. (رضی الله عنه)

حضرت خالد بن وليد رضي الله عنه

حضرت خالد بن وليد د اسلامي لښکر ستر قوماندان تاريخ جوړوونکی فاتح او د حق دلاری هغه سربښندونکی اتل ؤ چي تر نن پوري د ځوارلس سوه کلونو په اوږدو کبني دهغه ميرانه د ژبو ورد ده او په اينده کبني به هم وي، دده د بيساری کارنامو ياد د حق دلاری دمجاهدينو زړونه په درزا او وينه په جوش راوړلی.

رسول الله (ص) دهغه لپاره دعا کړی وه چي خدايه خالد په اسلام مشرف کړی کله چي د عمرو بن العاص (رض) او حضرت عثمان بن طلحه (رض) په ملگرتيا د الله جل جلاله در رسول (ص) حضور ته ورغی او په ايمان مشرف شو نو سرور کائنات (ص) صحابه ؤ ته په خطاب وفرمايل: رمتکم مکه بافلاز کبرها. مکی دخپل زړه ټوټی ستاسی خواته درغورځولی ده.

حضرت خالد هغه شخصيت دی چي رسول الله (ص) ورته پخپله مبارکه ژبه د سيف الله لقب ورکړ يعنی د الله جل جلاله توره، مؤرخين د دنيا په گوټ گوټ

کښی پدی معترف دی چی دنړی هیخ نور جنگیالی په عسکری او جنگی مهارت کښی له حضرت خالد سره سیالی نشی کولای، یومصری مؤرخ عباس محمود العقاد پخپل تالیف: (عبقریة خالد) نومی کتاب کښی لیکلی دی: (د عسکری قیادت له صفتونو څخه به هیخ یوصفت داسی نه وی چی په خالد کښی موجود نه ؤ هغه په جرئت میړانه، زیرکتیا او پر دښمن باندی په کاری گوزارونو کښی بیساری ؤ او په لږ ساعت کښی د جگړی ښی ته په تغیر ورکولو کښی ډیر زیات ماهر ؤ.

هو: هغه په هره زمانه کښی د حق دلاری دمجاهدینو دویار او افتخار نمونه دی د حق د دښمنانو پرضد معرکو کښی دهغه په نقش قدم باندی تلل دکامیابی رمز اوراز دی. خالد بن ولید (رض) دقریشو د قبیلې د بنو مخزوم له کورنی څخه ؤ په اووم پښت یعنی مرة بن کعب کښی دهغه دنسب لړی، له رسول اکرم (ص) سره نښلی.

دهغه پلار ولید بن مغیره داسلام او پیغمبر (ص) له سختو دښمنانو څخه اودمکی له بدایانو او شتمنو خلگو څخه ؤ، حضرت خالد (رض) هم تر ډیره وخته دایمان له نعمت نه محروم پاتی شو خو څنگه چی دپیغمبر دعا دهغه په حق کښی قبوله شوی وه بالاخره یی داقبال ستوری وځلیده او په اتم هجری کال کښی په اسلام مشرف شو.

هغه دخپل اسلام راوړلو سرگذشت پخپله داسی بیان کړیدی چی: کله چی ما وغوښتل درسول الله (ص) حضورته ورشم له عثمان (رض) بن طلحه او عمرو بن العاص سره مخامخ سوم هغوی ته می دپوښتنی په. جواب کښی خپله اراده څرگنده کړه بیاپه گډه سره ورغلو سلام می واچوه پیغمبر (ص) دسلام جواب راکړ او مسکی شو ماخپل اسلام اعلان کړ پیغمبر (ص) راته وفرمایل:

ماچی ته دیو معقول انسان په توگه پیژندلی همدا می هیله وه چی ستا پوهه به ارو مرو دخیر خواته ستا رهبری وکړی. ما له رسول الله (ص) سره له بیعت نه وروسته عرض وکړ چی: ماته له خدایه دهغه قصور مغفرت وغواړه چی زه دخدای په لاره کښی خنډ واقع شوی یم ویی فرمایل: (په اسلام راوړلو

سره مخکینی گناوی بخنبل کیری) ماوویل: سره له دی هم ماته بخنبنه وغواره رسول الله (ص) دعا وکره چی: خدایه! خالد بن ولید که هر خومره ستا په لار کبسی خنډونه اچولی وی دهغو بخنبنه ورته وکره له مانه وروسته عثمان بن طلحه او عمرو بن العاص هم په اسلام مشرف شول. دحضرت خالد (رض) له اسلام راوړلو نه دوه میاشتی وروسته دمؤته غزا مینخ ته راغله داتم هجری کال دجمادی الاولی په میاشت کبسی پیغمبر (ص) دحضرت زید بن حارثه تر قیادت لاندی دری زره لښکر ولیږه او هدایت یی ورته ورکړ چی (که زید شهید شو نو دلښکر قیادت به جعفر بن ابی طالب کوی او که هغه هم شهید شو نو دلښکر امیر به عبدالله بن رواحه وی).

حضرت خالد بن ولید (رض) پدی لښکر کبسی دیو عادی مجاهد په صفت برخه واخیستله. دبصری حکمران چی خبر شو هم یی پخپله خپل فوج تیار سی کړ اوهم یی له خپلو خلیفه گانو څخه مرسته وغوښتله چی ددښمن دعسکرو شمیر تقریبا دوه لاکه ؤ یومسلمان دشپیتو تنو کافرانو مقابلی ته ولاړ ؤ دمؤته په میدان کبسی ددواړو خواؤ ترمینخ خونړی جگړه وشوه چی په هغی کبسی حضرت زید بن حارثه (رض) او حضرت جعفر بن ابی طالب او حضرت عبدالله بن رواحه یو په بل پسې شهیدان شول له هغه وروسته دلښکر قیادت حضرت خالد (رض) په غاړه واخیست چی په پای کبسی فتح دخدای ددوستانو په نصیب شوه، ددی جنگ په دوران کبسی چی رسول الله (ص) په مدینه مسجد کبسی تشریف درلود په ناڅایی ډول یی دصحابه ؤ ﷺ یو ټولگی ته چی هلته موجود ؤ وفرمایل: زید بیرغ واخیست شهید شو ورپسی جعفر بیرغ واخیست هغه هم شهید شو بیا عبدالله بن رواحه بیرغ واخیست هغه هم شهید شو اوس هغه چا بیرغ پورته کړ چی دالله له توروته یوه توره ده او هغه فاتح شو سیرت لیکونکی وائی چی الله (ج) ددی جنگ ټوله نقشه درسول الله (ص) مخی ته وړاندی کړه او ټول حالات یی په سترگو لیدل. حضرت خالد (رض) دمؤته له غزانه وروسته هم په هره جگړه کبسی دیومیرنی اواتل په صفت برخه واخیستله دیو عادی مجاهد په توگه نه بلکی دیو غښتلی او ماهر قوماندان په صفت.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت خالد (رض) دحضرت ابوبکر صدیق (رض) او عمر فاروق (رض) دخلافت په دور کښی دحق او باطل په معرکو کښی برخوال ؤ او په هر محاذ کښی دخدای له نصرت او فتحی څخه برخوردار ؤ.

دکسری ټولو والیانو ته یی پدی مضمون فرمانونه صادر کړل:
 بسم الله الرحمن الرحيم. دخالد بن ولید لخوا دفارسی واکمنو ته! سلام دی وی پر هغه چا چی دسمی لاری پیروی کوی.
 اما بعد: ټوله ثنا او ستاینه هغه الله ﷻ لره ده چی له تاسی نه یی باچائی واخیستله او ستاسی دسیسی یی شنډی کړی.

کله چی زما دالیک در ورسیرې نوسمدلاسه ماته خپل بیعتونه راولیږی اوفرمان ته غاړه کښیږدی اوکنه نو زما دی په هغه ذات قسم وی چی له هغه پرته بل معبود نشته چی زه به ارومرو داسی خلگ درولیږم چی هغوی له مرگ سره داسی مینه لری لکه چی تاسی یی له ژوند سره لری.

په ریښتیا هم ددی لیک له رسیدنی نه وروسته خلگ ډلی ډلی ووران وو او په اسلام مشرف کیدل دخالد (رض) لپاره دخدای په فضل دځمکی تنابونه لندیدل او په گوټ گوټ باندي یی داسلام بیرغ رپاوه.

دخالد (رض) ټولی اسلامی ژوند داس پر شا باندي او دتوری تربریښنا لاندی تیر شو ټول په هغه ستر عبادت تیر شو چی رسول الله (ص) هغه ته داسلام لوړه څوکه وبللی دی یعنی دالله ﷻ په لار کښی جهاد. حضرت خالد (رض) دعمر په شپیتم کال رحلت وکړ.

حافظ ابن عبدالبر رحمته الله په الاستیعاب کښی لیکلی دی چی: خالد (رض) دخدای په لار کښی دشهادت دومره هوسمن ؤ چی دځنکدن په شیبو کښی یی په نا امیدي سره وویل: ما پخپل ژوند کښی تقریبا په دری سوه جنگونو کښی برخه اخیستی ده اوزماپه بدن کښی داسی ځای نشته چی په غشو تورو اونیزو سره زخمی شوی نه وی خو شهید نشوم اونن می په بستر کښی داوس په څیر سا وزی دهغه پروفات باندي ژړندونکو بنځو ته حضرت عمر (رض) وفرمایل:

تاسی حق لری چی وژاری خو پام کوی چی په لوړ او از سورانی ونکړی اوسینی په سوکانو ونه وهی. (رضی الله عنه)

حضرت خالد بن سعید رضی الله عنه

حضرت خالد بن سعید دقریشو دبنو امیه له کورنی څخه او دیوی شتمنی او بارسوخه کورنی په غیر کبسی لوی شوی ؤ الله (ج) هغه ته نیک فطرت او لوړ فراست ورکړی ؤ او دایې غوښتی وو چی دمحمدی دعوت په نور سره دهغه دزړه گوټونه روښانه کړی دمحمدی بعثت په لومړیو وختونو کبسی یوه ورځ حضرت خالد بن سعید اموی چی داوخت دهغه دنوی ځوانی دور ؤ دحضرت ابوبکر صدیق (رض) حضور ته ورغی او عرض یی وکړ: ای ابوبکره ما نن شپه عجیب او غریب خوب ولیدی هغه داسی چی دیوی لویی له اوره ډکی کندي پر غاړه ولاړوم او خورا تاؤجنی لمبی وهلی اوزماپلار پخپلو دواړو لاسونو سره زه داورنه ډکی کندي خواته ورتیل وهلم او کوشش یی کاؤ چی په هغی کبسی می وغورځوی خو په دې وخت کبسی محمد بن عبدالله صلى الله عليه وسلم راغی زه یی په هغی کنده کبسی له غورځیدو څخه وژغورلم دهمدی کش مکش په څپو کبسی له خوبه راوینس سوم اودشپی پاتی برخه می په ډیره انديښنه کبسی تیره کړه او کله چی سهار شو نو دادی چی تاته راغلم ترڅو چی ددی هیبت ناک خوب په تعبیر باندی می پوه کړی؟

حضرت ابوبکر صدیق (رض) ورته وفرمایل زمامشوره داده چی سمدلاسه هغه دین قبول کړه دکوم خواته چی محمد (ص) دعوت ورکوی. ستا دخوب تعبیر څرگند دی چی داسلام په راوړلو اودمحمد مصطفی (ص) په پیروی سره به ددوځ له اورنه نجات ومومی ستا دپلار په برخه کبسی دا نشته هغه به ارومرو ددوځ داور خوراک شی.

دحضرت ابوبکر صدیق (رض) توصیه دحضرت خالد بن سعید (رض) زړه ته پریوتله سمدلاسه پاڅیده درسول اکرم (ص) حضور ته ورغی او عرض یی وکړ: ای دعبد المطلب زویه ته خلگوته دڅه شی بلنه ورکوی. پیغمبر (ص) وفرمایل: زما دعوت دادی چی الله یودی شریک نلری همغه دعبادت لائق دی

یوازی دهمغه بندگی وکړه او ما دهغه درسول په توگه ومنه ددغو بتانو بندگی پرېږده چی نه څه اوری اونه څه وینی، نه چاته گته رسولای شی اونه زیان دپیغمبر (ص) په دعوت سره دحضرت خالد بن سعید اموی په څیره کبسی دخوښی ځلا پیدا شوه دبیت لپاره یی خپل لاس دسرور کائنات (ص) په مبارک لاس کبسی کینبوده اوویی ویل: (اشهدان لا اله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله) زه شاهدی وایم چی له الله نه پرته بل برحق معبود نشته او شاهی وایم چی محمد ﷺ دالله ﷻ رسول دی). دحق دغه شاهدی دحضرت خالد بن سعید (رض) دزړه له تل نه راوتلی اودژبی له لاری څرگنده شوی وه.

له الله ﷻ اودالله ﷻ له رسول ﷺ سره مینه دهغه په رگونو کبسی لکه وینه ځغلیدله هغه چی په کوم وخت کبسی دتوحید بلنه قبوله کړه په هغه وخت کبسی صرف څلور پنځه تنه دحق له کاروان سره ملگری شوی وو دمکی په شرك ځپلی تیاره چاپیریال کبسی دحق له کاروان سره ملگریا دمصیبتونو داور بته ته وردانگل و پدغه محیط کبسی ددوه نیم زره کلونو په اوږدو کبسی کوم پیغمبر نه و راپاڅیدلی اونه یی غوږونه دتوحید له اواز سره اشناوو، هلته شرك و، انسانانو دبتانو بندگی کوله دقومی اوقبیلوی تعصبونو اودبمنیو په اور کبسی سوځیدل زورآورو دضعیفو او کمزورو خلگو وینی څینسلی، سود او لوتماری دخلگو ورځنی شغل و، بنسکاره خبره ده چی پدغه چاپیریال کبسی دتوحید او عدل اوانصاف انقلاب راوستل څه اسانه خبره نه وه خونیک فطرتو اونیک بختو انسانانو ددغو سختیو په مینځ کبسی دهر راز کړاوونو په زغملو سره دنجات اوسعادت خواته لاره وایستله اومخ په وړاندی روان وو چی حضرت خالد بن سعید اموی (رض) هم ددغو سر بنسندونکو له جملی څخه و.

کله چی سعید بن عاص دخپل زوی خالد له ایمان راوړلو څخه خبر شو هغه یی راوغوښت او ورته یی وویل: ته خو پوهیږی چی زه دقریشو سرداریم او ترټولو زیات دخپلو پلرنیو عقایدو ساتونکی یم مگر تاداسی کار وکړ چی هغه په قریشو کبسی زما دسپکاوی باعث گرځی ایا داصحیح ده چی تا دمحمد (ص) پیروی غوره کړیده او زموږ دمعبودانو سپکاوی کوی؟

حضرت خالد دخپل پلار دیوبنتنی په جواب کښی وویل: (والله انه لصادق ولقد امنت به واتبعته) هو! قسم په خدای چی محمد (ص) پخپل دعوت کښی ریښتونی دی ما په هغه باندی ایمان راوړیدی اودهغه پیروی می غوره کړیده سعید بن عاص دهغه په وهلو ټکولو پیل وکړ او ورته ویل به یی: (څنگه؟ ایا دې ته حاضر یی چی دمحمد ﷺ پیروی پریردی؟

هغه به پرله پسې جواب ورکاؤ: نه هیڅکله که تر وهلو اوتعذیبونو لاندی می سا وزی هم خوزه به هیڅکله دمحمد (ص) پیروی پری نږدم.

سعید بن عاص خپل زوی حضرت خالد په یوه تیاره کوټه کښی بندی کړ، خواړه او اوبه یی ورباندی بند کړل خو هغه به دبندی دروازی ترشا زمزمه کوله: (والله انه لصادق وانی به لمؤمن) قسم په خدای چی دمحمد (ص) دعوت ریښتیا دی اوما په هغه باندی ایمان راوړیدی دمشرك پلار زړه پدی تعذیبونو باندی یخ نشو هغه یی له کوټی نه راوایستی په غاړه کښی یی پری ور واچوه دری ورځی یی دمکی په گرمو ډاگونو کښی واچاوه نه یی پدی موده کښی یوه گوله ډوډی ومیندله نه یوغړپ اوبه اونه یخ سیوری ددی ټولو سختو مصیبتونو سره سره چی کله سعید پوښتنه وکړه: دا تعذیبونه خوبسوی که دمحمد (ﷺ) پیروی؟

خالد جواب ورکړ: لن ادع الاسلام لشیئ وساحی به واموت علیه. زه به هیڅله دهیڅ شی لپاره اسلام پری نږدم. زه متعهد یم چی ژوند به می داسلام لپاره او مړینه به می داسلام په لاره کښی وی. سعید ورته وویل: زه به روزی درباندی بنده کړم ترڅو چی له لوږی نه مړ شی؟

خالد جواب ورکړ (والله خیر الرازقین) الله ډیر ښه روزی رسان دی، خالد که دناز او نعمت څخه په ډک کور کښی هرڅومره له لوږی او محرومیتونو سره مخامخ شو خوڅه پروایی ونکړه ځکه چی له هغه سره دایمان خزانه وه دهغه زړه مطمئن ؤ هغه خپله روښانه آینده لیده لوږی محرومیت اوتعذیب دهغه په ایمان کښی تزلزل رانه وستلی شو.

رسول الله (ص) چی کله خپلو خوږو ملگرو ته دویم ځلی اجازه وکړه چی

حبشی ته هجرت وکړې حضرت خالد د مهاجرينو په دې قافله کښې شامل شو او تقريباً ديارلس کاله يې په حبشه کښې د مهاجرت او پرديسي ژوند تير کړ او بيا هغه وخت مدینې ته ستون شو چې اسلامي لښکر دخيبر له فتحې نه وزگار شوی ؤ له هغه وروسته په ټولو غزاگانو کښې له رسول الله (ص) سره ملگری ؤ.

حضرت خالد بن سعيد بن عاص اموی له دې امله چې د سابقون الاولون څخه ؤ او د اسلام پخاطر يې ډيرې سختې منلې وې او کړاوونه يې زغملې وو دټولو صحابه ؤ د خاص احترام مورد ؤ حضرت خالد او دهغه دوه نور مسلمان وروڼه حضرت عمرو بن سعيد او ابان بن سعيد د رسول الله (ص) د خاص شفقت مورد وو له همدې امله سرور کائنات (ص) حضرت خالد (رض) د يمن حضرت ابان (رض) د بحرین حضرت عمرو (رض) د تيماء د والي په حيث ټاکلې وو.

حافظ ابن عبدالبر په الاستيعاب کښې ليکلی دی چې د رسول الله (ص) درحلت دخبر له اوریدو نه وروسته درو واړو خپل ماموریتونه پريښودل او مدینې ته راستانه شول ابوبکر صدیق (رض) درې واړه وروڼه راوغوښتل او ورته يې وويل تاسې د سرور کائنات (ص) له خوا مقرر شوی یاست خپلو وظیفوته ادامه ورکړې هغوی په جواب کښې وويل: موږ له رسول الله (ص) نه وروسته نوره وظیفه نشو اجرا کولای.

دچوکي او مقام سره که د حضرت خالد مینه نه وه خو د جهاد مینه يې تل په زړه کښې څپانده وه د ابوبکر صدیق (رض) په دور کښې چې کله د شام لوري ته د مجاهدينو لښکر ليږل کیده نو حضرت خالد بن سعيد په هغه عسکري ټولي کښې شامل ؤ چې دهغه قوماندان حضرت شرحبیل بن حسنه ؤ درخصتيدو په وخت کښې يې امير المؤمنين ته وويل: ای خلیفة الرسول لاس راکړه کیدای شی بیا زما اوستا دیدن ونشی اوله الله ﷻ نه غواړم چې په جنت کښې موږ اوتاسې ته د رسول الله (ص) دملاقات سعادت راپه برخه کړې پدې غزا کښې د حضرت خالد زوی سعيد بن خالد شهید شو او پخپله ژوندی راستون شو مگر دویم ځلی چې د ابو عبیده بن جراح (رض) ترقيادت لاندې د جهاد لپاره

شام ته ولاړی په هغه سخته جگړه کښی چی دمسلمانانو اورومیانو ترمینځ ونښتله حضرت خالد په پوره میرانه و جنگیدی او په پای کښی په (مرج الصفر) نومی ځای کښی دخدای ددښمنانو په لاس شهید کړای شو اودجنت اودیدار مستحق شو. (رضی الله عنه)

حضرت زید بن حارثه رضی الله عنه

حضرت زید (رض) دیمن دقضاعه قبیلې دمشر حارثه بن شراحیل زوی او دمور نوم یی ؤ سعدی بنت ثعلبه چی دطی قبیلې بنومعن شاخ ته منسوبه وه. داته کلنی په عمر کښی له خپلی مور سره دیوی قافلې په ملگرتیا کښی په سفر روان ؤ چی ډاکی اچوونکو دمالونو دغلا کولو په ترڅ کښی حضرت زید هم وتښتوه هغه وخت دوحشت او بیرحمی دا حال ؤ چی انسانان په بازارونو کښی دمالونو په خیر خرڅیدل لار وهونکو زید دعکاظ بازار ته دخرڅلاؤ لپاره راؤست او هلته دام المؤمنین خدیجة الکبری (رض) وراره حکیم بن حزام په څلور سوه درهمه واخیستی او خپلی ترور ته یی هدیه کړی کله چه له خدیجی (رض) سره درسول اکرم (ص) واده وشو نوهغی زید چی پدی وخت کښی پنځه لس کلن ؤ سرور کائنات (ص) ته وبخښی اودغه خوش نصیب غلام دخپلو غوره اخلاقو او نیک سیرت لامله درسول کریم (ص) دزیات شفقت او مهربانی مورد وگرځیدی او دزید هم دالله له پاک حبیب سره دومره مینه وه چی دهغه له څنگ نه یوساعت جدا کیدل ورباندی ډیر سخت تمامیدل.

مور اوپلار دخپل ورك شوی زوی په بیلتانه کښی شپه ورځ اوبښکی تویولی او کلی په کلی دهغه په لټولو کښی لا لهانده وو یووخت دحج په موسم کښی دقضاعه قبیلې څوکسان مکی ته راغلل له زید سره مخامخ شول هغه یی وپیژانده اودبیرته ستنیدو په وخت کښی یی دهغه مور او پلار ته زیږی ورکړ حارثه اودهغه ورور کعب په زید پسی مکی معظمی ته راغلل درسول کریم (ص) په حضور مشرف شول اوله اوبښکو نه په ډکو سترگو یی دقیمت په بدل کښی له هغه نه دزید غوښتنه وکړه سرور کائنات (ص) وفرمایل: که زید پخپله خوښه درسره ځی بی پیسو به یی درکړم او که دلته پاتی کیږی له تاسی سره تلو

ته يې نه مجبوروم زید يې راوغوښت پوښتنه يې ترينه وکړه: زیده داخلگ پيژنی؟ جواب يې ورکړ: هو! دايو زما پلار اودا بل می تره دی پیغمبر (ص) وفرمایل: دوی په تا پسی راغلی دی ستا خوښه چی له دوی سره ځی اوکه له ما سره پاتی کیږی؟

زید عرض وکړ: زما باداره زه پرتا باندی ددنیا هیڅ یو انسان ته ترجیح نشم ورکولی هیله کوم چی ماله ځانه جدا نکړی دزید پلار ددی خبری په اوریدو هک پک پاتی شو اوپه تنده لهجه یې زوی ته وویل: افسوس دی چی ته دغلامی ژوند ته په ازادی باندی ترجیح ورکوی زید جواب ورکړ: زما بادار دومره پرما مهربان دی چی هیڅ یو پلار پخپل زوی باندی دومره مهربان نه وی زه دی غلامی ته زر واری په ازادی باندی ترجیح ورکوم پدی جواب سره رسول اکرم (ص) دومره خوشحاله شو چی زید یې په همدی وخت کښی ازاد کړ او دکعبی ترڅنگ یې دقریشو په عامه غونډه کښی اعلان وکړ چی: ای خلگو! شاهدان اوسی چی زیدله نن نه وروسته زما زوی دی زه دده اودی به زما وارث وی حارثه اوکعب هم ددی صحنی په لیدو ډیر خوښ شول اوپه ډاډه زړه خپل وطن ته رخصت شول.

کله چی نبی کریم (ص) په رسالت مامور شو زید بی له ځنډه ایمان راوړ او دلومړنیو څلورو تنو مؤمنانو څخه یوتن دی یعنی خدیجة الکبری (رض) ابوبکر صدیق (رض) علی مرتضی (رض) زید بن حارثه (رض) له هجرت نه مخکښی دطائف په سخت سفر کښی حضرت زید دسرور کائنات (ص) سره ملگری و هغو ظالمانو چی په رسول کریم (ص) باندی دتیبو باران جوړکی نو زید به له پیغمبر (ص) نه گردچاپیره تاویدی ترڅو چی دتیبو دگوزارونو لامله دهغه سر وچاودی او وینو بی له سر نه فواری کړی.

له هجرت نه وروسته حضرت زید له بدر نه واخله ترمؤته پوری په ټولو غزاگانو کښی برخه اخیستی ده بلکی په نهو چریکی حملو کښی هم دقوماندان په صفت برخوال و په اتم هجری کال دجمادی الاولی په میاشت کښی چی کله دغازیانو دری زره کسيز لښکر دمؤته جگړی ته روانیدی نو رسول کریم (ص)

حضرت زید ددی لښکر امیر وټاکه حضرت جعفر بن ابی طالب عرض وکړ: یا رسول الله (ص) ما دا توقع نه لرله چی زید به پر ما باندی امیر وټاکي؟ سرور کائنات (ص) وفرمایل: دا خبره مکوه ته نه پوهیږی چی دخدای په نزد څوک غوره دی؟ حضرت زید دمؤته په جنگ کښی په پوره شجاعت و جنگیده اوپه پای کښی یی د شهادت لوړ مقام په نصیب شو.

په مدینه منوره کښی رسول کریم (ص) د صحابه ؤ په مینځ کښی ناست ؤ الله تعالی د جنگ نقشه مخ ته ورته وړاندی کړی وه ویی فرمایل: (زید شهید شو بیرغ جعفر واخیست هغه شهید شو بیرغ عبدالله بن رواحه پورته کړ هغه هم شهید شو اوس بیرغ د خدای له تورونه یوی توری واخیست او هغه فاتح شو پدی وخت کښی د سرور عالم (ص) له مبارکو سترگو نه اوبنکی بهیدلی او دا الفاظ یی په ژبه راغلل (اخوانی و مونسائی و محدثائی) دوی زما وروڼه زما خواخوږی او زما دمرکی ملگری وه.

دهغه له شهادت نه په خبریدلو دهغه ماشومی لور رقیه ژړل پیغمبر (ص) له هغی سره یوځای دومره وژړل چی له ډیری ژړا نه یی ښځه په ستونی کښی وچ شو حضرت سعد بن عباده په حیرانتیا سره پوښتنه وکړه: یا رسول الله (ص) دا څه کوی؟ ویی فرمایل: دا دمحبت هغه جذبه ده چی دخپل محبوب لپاره دهرچا په زړه کښی پرته وی. زید هغه یوازنی محبوب الرسول صحابی دی چی نوم یی دالله په کتاب کښی ذکر شوی دی ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) فرمائی چی: هیڅکله داسی نده پیښه شوی چی رسول الله (ص) حضرت زید کومی غزا ته لیرېلی وی او هغه یی دمجاهدینو قائد نه وی ټاکلی.

کله چی حضرت عمر فاروق (رض) دخپل خلافت په دور کښی د صحابه ؤ معاشونه وټاکل نو خپل زوی عبدالله ته یی دوه نیم زره او اسامه بن زید ته یی دری زره معاش تعیین کړ عبدالله بن عمر (رض) عرض وکړ: ماتل له اسامه سره په جهادونو کښی اوږه په اوږه برخه اخیستی ده اوته هم داسامه له پلار زید نه بیرته نه یی پاتی شوی نو زما معاش دی ولی داسامه له معاش نه کم وټاکي؟ حضرت عمر (رض) وفرمایل: زویه! ستا خبره صحیح ده خو په رسول الله

(ص) باندی اسامه لتانه اوداسامه پلار ستا له پلار نه زیات گران ؤ. دمؤته له جگری نه وروسته چی دانتقام اخیستلو لپاره پیغمبر (ص) کوم لبکر تیار کر اگرکه په هغه کبسی حضرت ابوبکر صدیق (رض) حضرت عمر فاروق (رض) حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) حضرت سعید بن زید (رض) حضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) حضرت قتاده بن نعمان (رض) غوندى جلیل القدر صحابه شامل وه خو رسول الله (ص) دزید زوی اتلس کلن زلمی اسامه ددی لبکر امیر مقرر کری حینو کسانو دی خبری ته تعجب وکر رسول الله (ص) سره له دی چی ناروغ ؤ له حجری نه راوؤتی پرمبر باندی کنبستی ویی فرمایل: ای خلگو! زه خبر شوی یم چی تاسی داسامه په مشرتابه باندی اعتراض کریدی دازما لپاره څه نوی خبره نده تاسی له دی نه مخکبسی داسامه دپلار زید په قیادت باندی هم اعتراضونه کول په الله قسم چی زید دهرډول مشرتابه لائق ؤ اوپرما باندی له حده زیات گران ؤ اوله هغه وروسته اسامه لتاسی نه ماته زیات محبوب دی.

دحضرت زید (رض) همیشنی غذا داوړشو ډوډی وه زری پیوندی جامی به یی اغوستلی او خپلی پنی به یی پخپله پیوندولی یوچا ورنه پوښتنه وکره: ا بو اسامه! ولی دومره زری جامی اغوندى؟

جواب یی ورکر: زموږ عزت صرف په اسلام کبسی دی له قیمتی جامونه څه نه جوړیږی. حضرت زید که څه هم تل دغازیانو دلنکر امیر اویو تکره قوماندان ؤ خو دجنگ په میدان کبسی یی له یو عادی مجاهد سره څه فرق نه لیدل کیده دهغه له کرو وړو نه دانه محسوسیدله چی هغه دلنکر مشر اونور یی ترلاس لاندی سپاهیان دی. عبدالله بن عامر وائی یوه ورځ حضرت زید دمجاهدینو لپاره داوبو مشک پر اوږو راخیستی ؤ ما ورته عرض وکر: ای امیره! دامشک ماته راکره ویی فرمایل: تاته دی خدای اجر درکری داکار زه پخپله کوم ترڅو چی زما په زړه او دماغ کبسی دامارت بوی پیدا نشی. ﷺ

* * *

حضرت زبير بن العوام رضي الله عنه

دبعثت لومړنی زمانه وه یوه ورځ په مکه مکرمه کښی ډنډوره شوه چی مشرکانو محمد (ص) بندی کړی یایی شهید کړیدی ددی دهشت ناک خبر په اوریدلو دبنو اسد قبیللی یو شپارس کلن زلمی په ډیره بیړه پداسی حال کښی له کوره ووتی چی توره یی له تیکي څخه ایستلی وه او درسول اکرم (ص) کور ته ورسیدی ویی لیدل چی دالله حبیب (ص) روغ رمت په عافیت کښی ناست دی نوله حده زیات خوشحاله شو سرور کائنات (ص) چی دغه زلمی ولیده دموسکا نه په ډکو شونډو یی وفرمایل: وروره! څه خبره ده چی پدی ټکنده غرمه کښی بربنده توره په لاس راغلی؟

زلمی عرض وکړ: یارسول الله: مور اوپلار می درنه څار شه ما اوریدلی وو چی دښمنانو بندی کړی یا شهید کړی یی، ویی فرمایل: ښه نو که دا کار شوی وای تابه څه کړی وای؟ زلمی عرض وکړ: قسم په خدای چی زه به دمکی له خلگو سره ترهغه جنگیدلی وم ترڅو چی وژل شوی وای.

دهغه ددی جواب په اوریدلو درسول اکرم (ص) په مبارکه څیره کښی دخوښی نښی ولیدل شوی دزلمی په سربښندنی یی شاباس ووايه دخیر دعایی ورته وکړه یوازی هغه ته نه بلکه دهغه توری ته یی هم دعا وکړه چی دا دحق دملا تر لپاره له تیکي نه راوتلی لومړنی توره وه دحق دشمعی دغه پتنگ دبنو اسد قبیللی زلمی حضرت زبير بن العوام ؓ (رض). نبی کریم (ص) حضرت زبير (رض) دحواری رسول په لقب سرلوړی کړ او پخپله مبارکه ژبه یی هغه ته دجنت زیری ورکړ چی پدی ترتیب سره هغه دعهشره مبشره یوتن ؓ. حضرت سیدنا زبير (رض) ددواړو جهانو دسردار (ص) دترور صفیه بنت عبد المطلب زوی د ام المؤمنین خدیجة الکبری (رض) وراه دحضرت اسماء (رض) میړه او دام المؤمنین عائشی (رض) اخښی ؓ پردغو نسبتونو سربیره په قصی بن کلاب کښی دهغه دنسب لړی هم درسول کریم (ص) سره یوځای کیدله. حضرت زبير (رض) په ماشوم توب کښی دپلار له سیوری نه محروم شوی او دخپلی مور حضرت صفیه (رض) اوتره نوفل بن خویلد ترسر پرستی لاندی ؓ، دبلوغ منگ

ته نه ؤ رسيدلى چى په اسلام مشرف شو او دلومړنيو مؤمنانو په صف كښى يى لوړه درجه وگټله كله يى چى دحق دعوت قبول كړ دتره شفقت په دښمنى اونفرت بدل شو دومره ظلم اوستم به يى ورباندې كاؤ چى كله به يى داور دسكروټو داغونه وركړل اوكله به يى په خوتيدلو اوبو كښى لمبوه اوورته ويل به يى چى خپل پلرنى دين ته راواوړه مگر دغه دحقى لارى ريښتونى عاشق به جواب وركاؤ چى: نه زه به هيڅ كله بيا كافر نشم. ظلمونه او كړاوونه چى كله له زغم اوحوصلى نه پورته شول نو حضرت زبير (رض) درسول (ص) په اجازه حبشى ته هجرت وكړ هلته له څه وخت تيرولو نه وروسته بيا مكى ته راغى او په تجارت يى لاس پورى كړ رسول اكرم (ص) چى كله پخپله مدينى منورى ته په هجرت روان ؤ حضرت زبير (رض) دتجارتى قافلى سره مكى ته راستنيدنه نو په لاره كښى له سرور كائنات (ﷺ) او حضرت ابوبكر صديق (رض) سره مخامخ شو او هغوى ته يى سپين ټوكران ددهيى په ډول وركړل.

څه موده وروسته دخپلى مور صفيه (رض) اوخپلى ميرمنى حضرت اسماء (رض) په ملگرتيا پخپله هم مدينى ته مهاجر سو. داسلامى جهادونو لپړى چى شروع شوه نو حضرت زبير (رض) په هره جگړه كښى په پوره ميړانه اواستقامت برخه اخيستله تردى پورى چى رسول اكرم (ص) به دهغه دزړور توب او سر بنندنى ستاينه كوله.

حضرت على (كرم الله وجهه) به هغه ته اشجع العرب ويل يعنى په عربو كښى ډير باتوره. دحق اوباطل دلومړنى معركى بدرپه جگړه كښى دحضرت زبير (رض) توري ددښمن ليكى تارمار كړى پدغه ورځ هغه ټيړه پگړى په سرتړلى وه كله چى درسول اكرم (ص) سترگى ورباندې ولگيدلى ويى فرمايل: نن دمسلمانانو دمرستى لپاره له اسمانه پرنبتى راكوزى شويدى او هغوى هم ټيړرنگ پگړى تړلى دى.

له حضرت اسماء بنت ابوبكر (رض) نه روايت دى چى دجگړى په ترڅ كښى دمشركانو يو جنگيالى ديوى غونډى دپاسه ودريدى اوچيغه يى كړه څوك شته چى زما مقابلى ته را وړاندې شى؟

پدی وخت کنبی در رسول اکرم (ص) نظر پر حضرت زبیر (رض) باندی ولگیدی چی نریدی ددیری غوسی په حال کنبی ناست و پیغمبر (ص) وفرمایل: ای ابن صفیه! (رض) پاخیره او ددغه مشرک مقابلې ته وړاندی شه.

مشرک هم خورا پهلوان سړی و دواړو یو دبل دراپرځولو هڅه کوله پیغمبر (ص) وفرمایل: له دغو دواړونه چی هریو مخکنبی له غونډی نه لاندی وغورځیدی هغه به ووژل شی بیایی د حضرت زبیر (رض) په حق کنبی دعاوکره خوشییبی وروسته دواړه پداسی شان لاندی وغورځیدل چی مشرک لاندی او حضرت زبیر (رض) پری دپاسه و حضرت زبیر (رض) دسترگی په رپ کنبی پخپلی توری سره دمشرک سرغوخ کړ او دجهنم کندی ته یی ولیږه له هغه وروسته دمشرکانو نامتو پهلوان عبیده بن سعید بن عاص چی سرتراپه په جنگی زغره کنبی پت و د حضرت زبیر (رض) مقابلې ته راووت خو دتوری څوکه یی دهغه په سترگه کنبی بنځه کړه او هغه هم هلاک شو د حضرت زبیر دغه توره هم په تاریخ کنبی دیو مبارک یادگار په توگه ساتل کیدله.

دا حد په غزا کنبی حضرت زبیر (رض) له هغو څوارلسو صحابه کرامو څخه یوتن و چی له پیل نه تر پایه یی در رسول اکرم (ص) دحمایی لپاره ځانونه سپر کړی وه پدی جگړه کنبی دمشرکانو علمبردار طلحه بن ابی طلحه مسلمانانو ته دجنگ دعوت ورکړ حضرت زبیر (رض) په منډه وروړاندی شو له ځمکی نه یی ټوپ کړ دهغه تر شا پر اوبن باندی سپور شو بیایی هغه لاندی راوغورځوی او پخپلی توری سره یی ذبح کړی، پیغمبر (ص) پدی وخت کنبی د حضرت زبیر ستاینه وکړه ویی فرمایل: دهر پیغمبر لپاره یوحواری یعنی ملاتړ وی زما ملاتړ زبیر دی که زبیر دهغه مقابلې ته نه وای وتلی زه به پخپله وروتلی، دا حزاب په سخته جگړه کنبی هم چی کله نوفل بن عبدالله بن مغیره مخزومی دمقابلې لپاره میدان ته ودانگل نو حضرت زبیر (رض) وروړاندی شو او هغه یی پخپلی توری سره دوه ټوتی کړ.

یو ځل چی دبنوقریظه دحالاتو درپوت راوړلو لپاره حضرت زبیر ته وظیفه ورکړه شوه او هغه دغه خطرناکه وظیفه سرته ورسوله بیرته راغی نور رسول الله

(ص) هغه ته په شاباسی او تحسین کښی وفرمایل: فَدَاكَ أَبِي وَأُمِّي. یعنی زما مور او پلار دی درنه خاړشی، حضرت زبیر (رض) د بنو قریظه په خوا کښی هم برخه واخیستله په بیعت رضوان کښی هم برخوال ؤ دخیبر په جنگ کښی یی هم ډیره میرانه وښودله هلته مرحب پهلوان د حضرت علی (رض) په لاس او د هغه ورور یاسر چی په پهلوانی کښی ترهغه کم نه ؤ د حضرت زبیر (رض) په لاس ووژل شو. دمکی دفتح په کال کښی دلس زره کسيز اسلامي لښکر په مینخ کښی دا امتیاز حضرت زبیر ته ورپه برخه شو چی هغه ته نبوی مبارک پیغ در رسول الله (ص) لخوا ورکړ شو له هغه وروسته د حنین طائف او تبوک په جنگونو کښی برخوال اوبیا په حجة الوداع کښی در رسول الله (ص) سره ملگری ؤ د سرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت زبیر د شام او مصر په جنگونو اونورو معرکو کښی پوره میرانه ښودلی ده په پای کښی د حضرت علی (رض) دخلافت په دور کښی د عمرو بن جرموز لخوا د ماسپښین په لمانځه کښی د سجدی په حال کښی شهید کړای شو ابن جرموز د حضرت زبیر (رض) زغره توره او پریکړی سر دانعام په تمه د حضرت علی (رض) په مخ کښی کیښودل خو حضرت علی (رض) توری ته وکتل او ویی ویل: دغی توری ډیر ځله در رسول الله (ص) له مخی نه دښمنان تارمار کړیدی ای دابن صفیه قاتله! تاته دی د جهنم زیری وی. (رضی الله عنه)

حضرت زید بن ثابت

حضرت زید بن ثابت بن ضحاک دمدیني دانصارو دخزرج قبیلې د بنو نجار له مشهوری پلرگنی څخه اوله نبوی هجرت نه یو کال مخکښی د عمر په (۱۱) کلنی کښی د حضرت مصعب بن عمیر (رض) په دعوت په اسلام مشرف شوی ؤ دهغه پلار ثابت بن ضحاک له نبوی هجرت نه پنځه کاله دمخه دبعثت په مشهوره جگره کښی وژل شوی ؤ او هغه د شپږو کالو یتیم پاتی شوی ؤ. د سپیڅلی فطرت خاوند زید (رض) له اسلام راوړلونه وروسته د زره په مینه د قرآن مجید په زده کړه شروع وکړه کله چی سرور عالم (ص) له مکی معظمی نه مدیني منوری ته هجرت وکړ او دایمان دخوږی اوزره رانښکونکی

ورمی په لگیدو دمَدینی د خلگو د شرک و هلیو زړونو په وچو کروندو باندی بنیرازه اوسمسور پسرلی راغی نویوه ورځ خوتنو انصاری صحابه ؤ یو دولس کلن هلك د پیغمبر (ص) حضورته راؤست عرض یی وکړ: (یا رسول الله! داهلك دبنو نجارله کورنی څخه اوپه ډیرشوق سره دقرآن په زده کړه بوخت دی تراوسه پوری یی اوه لس سورتونه حفظ کړیدی).

رسول اکرم (ص) ددی خبری په اوریدلو ډیر زیات خوشحاله شو او حضرت زید (رض) ته یی امر وکړ چی قرآن ولولی هغه ورته یولس حفظ کړی سورتونه ولوستل پیغمبر (ص) پداسی حال کښی چی په مبارکه خیره کښی یی دخوښی نښی ځلیدی دهغه پرسر باندی یی دشفقت لاس راتیر کړی او دخیر او برکت دعا یی ورته وکړه.

له نبوی هجرت نه وروسته دحضرت زید بن ثابت (رض) زیاتره وخت به دسرور کائنات (ص) په صحبت کښی تیریدی په بیړه بیړه یی قرآن حفظ کوی اوسره لدی چی عمر یی کم ؤ خو دعلمی مقام په لرلو سره درسالت ددربار له مقربینو څخه وشمیرل شو.

حضرت زید بن ثابت (رض) ډدیر ښه ذکاوت او قوی حافظی خاوند ؤ ، سیرت پوهان وائی چی هغه نه یوازی دعربی ژبی لیکوال ؤ بلکی دپیغمبر (ص) په هدایت یی عبرانی او سریانی ژبی هم زده کړی اوحتی دتورات او انجیل مطالعه یی هم وکړه.

علامه مسعودی (رح) پخپل کتاب (التنبیه والاشراف) کښی لیکلی دی: (حضرت زید بن ثابت (رض) په مدینه کښی له اوسیدونکو ژب پوهانو څخه حبشی قبطنی، رومی اوفارسی ژبی هم زده کړی وی).

دقرآن کریم په حفظ اودمختلفو ژبو په زده کړه سربیره حضرت زید (رض) په علم الحساب کښی هم لوی لاس درلود اودحساب ډیری سختی مسئلی به یی سمدلاسه حل کولی.

پیغمبر (ص) حضرت زید دوحی دلیکونکی اوخپل منشی په صفت ټاکلی ؤ دهیوادونو دباچاهانو اومشرانو لخوا به چی کوم خطونه راتلل حضرت زیدبه

دهغو جوابونه ليکل اگر که دوحی دليکلو او خط نویسی لپاره دحضرت زید (رض) په څنگ کښی نور صحابه کرام هم تعیین شوی وو خو پدی مورد کښی دده نوم ځکه زیات څرگند او مشهور دی چی ده داوظیفه دپیغمبر (ص) تررحلته پوری سرته رسوله په مسند احمد بن حنبل (رح) کښی راغلی دی چی حضرت زید (رض) به له قلم مشوانی هډوکو او دنیزو له تختو سره دپیغمبر (ص) څنگ ته ورتلی کله به چی پر پیغمبر (ﷺ) باندی وحی نازلیدله نوڅه چی به یی دهغه له مبارکی ژبی نه اوریدل هغه به یی یوازی ليکل نه بلکی حفظ کول به یی هم له همدی امله درسول اکرم (ص) په ژوند کښی دقرآن بشپړ حافظ شو او ورسره داچی دقرآن کریم ټولی اجزای په هرڅه باندی چی ليکل شوی وی هغه ټول شیان یی هم ساتلی وو.

دهجرت ددویم کال درمضان په میاشت کښی چی کله دبدر تاریخی غزا مینځ ته راغله پدی وخت کښی حضرت زید دیارلس کلنی ؤ دخو نوروکم عمره هلکانو په ملگرتیا په ایمانی ولوله دپیغمبر (ص) حضور ته ورغی اوپه جهاد کښی دبرخی اخیستلو پیشنهاد یی وکړ مگر څنگه چی رسول اکرم (ﷺ) دپنځلس کلنی له عمرنه کمو هلکانو ته په جنگ کښی دشریکیدو حق نه ورکاؤ له دی امله دده پیشنهاد ونه منل شو.

داحدیه غزا کښی چی دهجرت ددریم کال دشوال دمیاشتی واقعه ده دحضرت زید په گډون کولو کښی اختلاف دی خوتول سیرت لیکونکی پدی متفق دی چی حضرت زید بن ثابت (رض) داحزاب په غزا کښی چی دپنځم هجری کال واقعه ده برخوال ؤ اوپدی وخت کښی هغه شپاړس کلن ؤ.

ابن سعد (رض) وائی چی هغه دخندق په کیندلو کښی په ډیره مینه مصروف ؤ چی دپیغمبر (ص) نظر ورباندی ولگیدی ویی فرمایل: دا څومره ښه هلك دی، داحزاب له غزانه وروسته حضرت زید (رض) ته په ټولو غزاگانو کښی درسول اکرم (ص) سره دملگرتیا سعادت ورپه برخه ؤ دتبوك په غزا کښی دبنو نجار قبیلې بیرغ دحضرت عماره بن حزم انصاری (رض) په لاس کښی ؤ پیغمبر (ص) له هغه نه بیرغ واخیستی او حضرت زید ته یی ورکړی، حضرت عماره

عرض وکړ: (يا رسول الله! مور او پلار می درنه خارشه له ماڅخه کوم قصور شويدي؟ رسول الله (ص) وفرمايل: دقصور څه خبره نشته خوزه ددی لپاره زید ته بیرغ ورکوم چی له تا نه یی قرآن زیات لوستی دی.

دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته په سبقه بنو ساعده کبسی دخلیفه ټاکلو په غونډه کبسی حضرت زید حضرت ابوبکر صدیق (رض) ته درایی ورکولو په وخت کبسی وویل: لکه څنگه چی مور له رسول الله (ص) سره نصرت کړیدی اوس به همغه شان دحضرت ابوبکر صدیق انصار یو. دصدیق اکبر (رض) دخلافت په دور کبسی دمسیلمه کذاب پرخلاف خونړی جگړه مینځ ته راغله اوپه هغی کبسی داووه سوه کسانو په خواوشا کبسی دقرآن کریم حافظان شهیدان شول ددی صحنی په لیدلو له عمر فاروق (رض) سره اندیبنه پیداشوه چی که په جنگونو کبسی دقرآن حافظان په همدی ډول شهیدان شی هسی نه چیرته دقرآن حکیم کومه برخه ضایع شی.

ابوبکر صدیق (رض) ته یی پیشنهاد وکړ چی قرآن کریم باید راجمع او تدوین کړای شی د عمر فاروق (رض) له ډیر اصرار نه وروسته ابوبکر صدیق (رض) ددی وظیفی لپاره حضرت زید (رض) راوغوښت او دقرآن په راجمع کولو یی ورته امر وکړ، حضرت زید لومړی ددی وظیفی له سرته رسولو نه ډډه کوله خو دانشراح صدر نه وروسته یی دغی وظیفی ته غاړه کینبودله، صدیق اکبر (رض) دهغه ترمشری لاندی دصحابه ؤ (رض) پنځه او یا کسيز کمیسیون وټاکي اوپه ډیر غور او دقت سره یی دقران کریم نسخه تدوین کړه.

لومړی دامصحف له حضرت ابوبکر صدیق (رض) بیا له عمر فاروق (رض) اوبیا وروسته له ام المؤمنین حضرت حفصه (رض) سره وه دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کبسی چی کله په مختلفو سیمو کبسی دخلگو ترمینځ مختلف قرائتونه رامینځ ته شول اودقرآن دقرائت په باب دفتنی راولاړیدو خطر پیدا شو نوامیر المؤمنین عثمان (رض) له حضرت حفصه (رض) نه دغه مصحف راوغوښت اودصحيح بخاری دروايت له مخی دخلورو صحابه ؤ په اهتمام پنځه کاپی تیاری کړای شوی چی پدی څلور کسيز هیئت کبسی هم

د حضرت زید (رض) بارز مقام ؤ.

نن چی زموږ په لاس کښی دقرآن کریم کومه نسخه ده دا هماغه مصحف دی اوتر قیامتته به پدغه حال مصئون او محفوظ پاتی وی.

حضرت زید بن ثابت (رض) لکه څنگه چی در رسول اکرم (ص) په ژوندانه کښی داسلامی احکامو مفتی ؤ او پیغمبر (ص) به دهغه په حق کښی ویل: (افرض امتی زید بن ثابت) یعنی زما په امت کښی تر ټولو زیات دفرائضو علم زید بن ثابت ته ورکړل شویدی، همدغه راز دراشدینو خلفاؤ په دور کښی هم حضرت زید (رض) داسلام لوی مفتی ؤ دحضرت عمر(رض) په دور کښی دهغه مقام دومره محترم ؤ چی ویل به یی: (دمدینی دخلگو بی له زید نه چاره نشته، دوی زید ته محتاج دی ځکه کوم شی چی له زید سره دی هغه له بل چا سره نشته).

له همدی امله عمر فاروق (رض) هیڅکله حضرت زید (رض) له مدینی نه دباندی دکومی وظیفی لپاره نه لیره زیاترو اسلامی فقهاؤ دحضرت زید (رض) په اجتهاد اوفیصلو باندی عمل کړیدی همداسی چی په فقهه کښی ماهر ؤ په علم قرائت کښی هم دممتاز مقام خاوند ؤ نن چی په اسلامی نړی کښی دقرآن کریم قراءت دی دا دحضرت زید (رض) قراءت دی.

دقرآن دنسخی مدون، دپیغمبر (ص) اوراشدینو خلفاؤ دوخت اسلامی مفتی اوددی امت متبحر عالم بالاخره دعمر په (۵۲) کلنی په (۴۵) یا (۴۶) هجری کښی له دی فانی دنیانه رخصت سو او مروان بن الحکم دمدینی والی دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ کله چی هغه دفن کړای شو رئیس المفسرین عبدالله بن عباس (رض) په ډیر افسوس وویل: (نن دعلم په ډیره لویه برخه باندی خاوری وارول شوی) حضرت ابوهریره (رض) چی دهغه له وفات نه خبر شو په نمناکو سترگو یی په ژبه دا الفاظ جاری شول (نن حبر الامة له مینځه پورته کړای شو). (رضی الله عنه)

حضرت زید بن خطاب رضی الله عنه

حضرت زید بن خطاب (رض) دقریشو دبنو عدی کورنی ته منسوب او د

حضرت عمر فاروق (رض) مشر ورورؤ دبعثت په لومړیو دریو کلونو کښی هغه وخت په اسلام مشرف شوی ؤ چی په هغه وخت کښی دسرور کائنات حضرت محمد رسول الله (ﷺ) ملگرتیا داور سکروته په لاس کښی نیول ؤ. حضرت زید بن خطاب (رض) په مودو مودو دسخت زړیو او وحشی مشرکانو دتعذیب او تهدید موردؤ، خو دایمان په مینه دومره مست ؤ چی دکافرانو اذیتونو او وهلو ټکولو دهغه په عقیده کښی یوه ذره تغیر رانه وستلی سو.

کله چی رسول (ص) مؤمنانو ته اجازه وکړه چی له مکی نه مدینی منوری ته هجرت وکړی حضرت زید بن خطاب (رض) هم دمهاجرینو په دویمه قافله کښی مدینی منوری ته ولاړی او هلته په قباء کښی دحضرت رفاعه بن عبد المنذر ترخنګ استوګن شو درسول اکرم (ص) په هجرت سره دحضرت زید (رض) سترگی یخی شوی اودومره خوشاله شو لکه چی دتولی دنیا نعمتونه ده ته ورپه برخه شوی وی دهجرت په دویم کال چی کله دحق اوباطل لومړنی معرکه په بدر نومی خای کښی مینخ ته راغله حضرت زید په هغو دری سوه دیارلس سربندونکو کښی شامل ؤ چی داسلام په تاریخ کښی دهغوی دقهرمانی کارنامی په زینو کړنو ثبت شویدی او دبدری صحابه ؤ په نوم دیو خاص امتیاز خاوندان او دالله (ج) لخوا دگناهونو دبخښل کیدو زیری ورکړل شویدی.

په دریم هجری کال کښی چی کله دا حد تاریخی غزا مینخ ته راغله یوی خواته دحقیالونکو اوه سوه کسيز ټولگی اوبلی خواته دخدای ددښمنانو دری زره کسيز لښکر و، چی دهغه وخت په هر راز جنگی وسلو اومهماتو سمبال وو نوپدی جگړه کښی هم حضرت زید بن خطاب (رض) برخوال ؤ اودخپل خالق دربار ته یی دقربانی داسی نذرانه وړاندی کړه چی دعربو نامتو بهادران ورته گوته په خوله پاتی وو پدی خونړی جگړه کښی حضرت زید نه یوازی جنگی زغره نه وه اغوستی بلکی کمیس ئی هم ایستلی ؤ اوبریند بدن ددښمنانو صفونو ته مخ په وړاندی روان ؤ دهغه کشر ورور حضرت عمر فاروق (رض) چی کله هغه پدغسی حالت کښی ولیدی نوپه وار خطائی سره په منډه ورغی او

ورته ئی وویل په خدای قسم چی تابه پرېنږدم چی پدغسی وضع کنبی ددبمنن مقابلی ته وړاندی شی بیایی خپله زغره وایستله او هغه ته یی ور واغوستله هغه دحضرت عمر (رض) پیشنهاده ومانه زغره یی واغوستله خو لږ شیبه وروسته یی بیا هغه زغره وغوره خو له او برېنډ بدن ددبمنن خواته وړاندی شو حضرت عمر (رض) بیاپه منډه ورغی او پوښتنه یی ورڅخه وکړه چی: (زغره دی ولی وغورخوله؟) حضرت زید (رضی الله عنه) په لوړ اواز جواب ورکړ: (عمره زما له مخی ایسته شه که ستا په زړه کنبی دشهادت هیله شته نوزه هم له شهادت سره له حده زیاته مینه لرم زغره به هغه څوک اغوندی چی له ژوند سره یی مینه وی خو ما خپل ژوند دحق په لاره کنبی پلورلی دی) حضرت عمر (رض) لاجوابه راستون شو او هغه په برېنډ بدن دحق داحقاق لپاره په پوره میړانه وجنگیده خو څنگه چی دا وخت شهادت ورته مقدر نه ؤ ژوندی پاتی شو.

له احد نه وروسته دخندق په غزا کنبی دمکی دفتح په سفر کنبی دحنین اوطایف په جنگونو کنبی اودغه راز په بیعت رضوان او حجة الوداع کنبی هم درسول اکرم (رض) سره ملگری ؤ او په هر میدان کنبی یی په عملی ډول ثابته کړه چی دخدای په لاره کنبی او دخدای ددین داعلاء لپاره یو مؤمن باید څنگه ایثار او قربانی ته چمتو اوسی.

له رحلت نه وروسته چی کله دابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کنبی دارتداد سره فتنه مینخ ته راغله زیات شمیر قبیلی پدی باطنی مهلك مرض اخته شوی وی او ددغی فتنی داور وژلو لپاره ډیر زیات اهتمام ته ضرورت ؤ حضرت ابوبکر صدیق (رضی الله عنه) دتوری په زور دمرتدینو دمقابلی لپاره تیاری و نیوی پدی لږ کنبی دحق دعلمبردارانو او مرتدانو ترمینخ متعددی خونړی، جگړی پیښی شوی چی په هغو کنبی دمسیلمه کذاب پرضد دیمامی جگړه په تاریخ کنبی ترټولو زیاته مشهوره ده.

حضرت زید بن خطاب (رض) پدی ټولو جنگونو کنبی شریک ؤ او حتی په ځینو روایتونو کنبی راغلی دی چی حضرت زید (رض) دهغه لس زره کسیز لښکر علمبردار ؤ چی دمسیلمه کذاب دخلوینت زره پوځ په مقابل کنبی

جنگیدہ دجنگ پہ دوران کبسی دمسیلمہ کذاب دلبنکر له صفونو خخه دنهار
الرجال پہ نوم یو جنگیالی مرتد راولاږ شو اوناری یی کړی: (څوک دی چی زما
مقابلی ته راوراندی شی؟)

حضرت زید (رض) ډیر جوش اوغوسی په حالت کبسی ورغی اوله اوږدی
مقابلی نه وروسته یی (نهار) دخاورو خلی کړ او مسلمانان یی دهغه له شر خخه
خلاص کړل له هغه وروسته عامه جگړه ونښتله او دمسیلمه لښکر چی
دمسلمانانو دلښکر څلور برابره ؤ په ډیر شدت سره حملی شروع کړی تر داسی
حده چی مسلمانان یی عقب نشینی ته مجبور کړل پدی وخت کبسی حضرت
زید (رض) په لوړ او از وویل: (ای مسلمانانو! ولی عقب نشینی کوئ په خدای
قسم دی زه به نن ترهغه وخته ونه غزیرم ترڅو چی یا دښمنانو ته شکست
ورنکړم او یا دخپل خدای په وړاندی حاضر نشم او خپل معذرت وړاندی نکړم
ای خلگو! مصیبتونه وزغمئ توری اوسپر واخلي او پر دښمنانو باندي يرغل
وکړی مخ په وړاندی ددښمن خواته ولاړ شی ای مسلمانانو تاسی دخدای
لښکر یاست اوستاسی دښمنان دشيطان ډله ده عزت دالله لپاره دالله درسول
لپاره اودالله دلښکر لپاره دی زما پیروی وکړی زه چی څه کوم تاسی هم
همغسی وکړی ورپسی یی پداسی حال کبسی چی ویی ویل: (الهی! زه دخپلو
ملگرو دعقب نشینی په هکله ستا دربارته عذر وړاندی کوم) توره په لاس په
مرتدانو باندي یی په پوره میړانه حمله وکړه دهغوی صفونه یی تار په تار کړل
او ویی خغلول خوپه پای کبسی مرتدانو حضرت زید بن خطاب (رض) محاصره
کړ، دتورو او برچو باران یی پر جوړکړ او پدی ترتیب دحق دشمعی دغه پتنگ
دشهادت جام نوش کړ او خپل ژوند یی له اسلام نه قربان کړی.

پدی خونړی جگړه کبسی یوشمیر نور صحابه کرام رضی الله عنہم هم شهیدان شول
خو بالاخره حضرت خالد بن ولید (رض) دلښکر نوی تعبیه وکړه اودوحشی بن
حرب او عبدالله بن زید انصاری رضی الله عنہما په لاس دارتداد دفتنی اور بلوونکی او
دنبوت دروغجن مدعی مسیلمه کذاب دجهنم کندي ته ولیږل شو.

عمر فاروق (رض) دخپل مشر اوخواخوږی ورور حضرت زید (رض) په

بيلتانه له حده زيات غمگين ؤ دهغه د شهادت دخبر په اوريدو يې له خولى نه دا الفاظ ووتل: زید ددوو نيکيو په ميندلو کښې له مانه وړاندې شو يو داسلام په قبلولو کښې او بل د شهادت د جام په څينسلو کښې، کله به يې چې دزید يادونه په زړه اوريدل ويل به يې: د سباوون وړمه چې چليږي ماته له هغې نه دزید خوشبوئی راځي او په زړه دهغه ياد تازه کيږي.

حاکم پخپل مستدرک کښې ليکلي دي چې په حضرت عمر فاروق (رض) باندې به چې هرکله کوم مصيبت راتلی نو ويل به يې: (دزید د جدائی له مصيبت نه به بل غټ څه وي ما هغه وزغمي اوصبر مي وکړي).

حضرت عمر (رض) يو ځل دعربو له نامتو شاعر متمم بن نویره څخه يوه مرثيه واوريدله چې هغه دخپل ورور مالک بن نویره په هکله ويله نو متمم ته يې وويل: (که ما مرثيه ويلاي شوای نو مابه هم دخپل ورور زید په جدائی کښې ويلی وای)، متمم عرض وکړ: امير المؤمنينه! که زما ورور ستا دورور په شان د جهاد په ميدان کښې شهيد شوی وای نو مابه هيڅکله په هغه پسې اوبښکی نه وای توی کړي حضرت عمر (رض) وفرمايل: (تاچې پدی خبره ماته کوم تسليت راکړ له دی نه مخکښې هيچا داسی تسليت نه ؤ راکړي. (رضی الله عنه)

حضرت زید بن ارقم رضي الله عنه

حضرت زید بن ارقم دمديني دانصارو دخزرج دمشهوري قبيلی دبنو حارث له پلرگنی څخه او په ماشومتوب کښې يې زړه دايمان په نور روښانه شوی ؤ، دی له پلار وړوکی يتيم پاتی شوی اومشهور صحابی داسلامی لښکر يوتکره قوماندان حضرت عبدالله بن رواحه چې هغه هم دخزرج دبنو حارث دکورنی څخه ؤ دده پالنه پرغاړه اخيستی وه اودهغه په تعليم اولار بنوونه په اسلام مشرف شوی ؤ کله چې دسرور کائنات (ص) په هجرت سره دمديني په ټولولارو کوڅو کښې دخوښيو بېسابقي اوبيساري جشنونه وو حضرت زید بن ارقم رضي الله عنه هم دهغو ماشومانو په ډله کښې شامل ؤ چې استقبال ته ولاړ وو اوناری يې وهلی: جاء رسول الله، جاء نبی الله، دالله رسول راغی، دالله نبی راغی.

د بدر او احد په غزاگانو کښې چې دهجرت ددويم اودريم کال پيښې دي حضرت زید غوښتل چې دخداي دلاري دمجاهدينو په صف کښې شامل شي مگر د عمر دکموالي لامله چې پدي وخت کښې د لسو يوولسو کلونو و رسول الله (ص) هغه ته په غزا کښې د گلهون کولو اجازه ورنکړه لومړني غزا چې حضرت زید بن ارقم (رض) پکښې برخه واخيستله دا حزاب غزا وه پدي غزا کښې هغه دنوي خواني په منگ کښې اودگرمي ويني خاوند و دخندق په کيندلو اونورو خدمتونو کښې تر نورو زيات فعال و د بنو مصطلق په جگړه کښې چې د صحيح روايت له مخي دخندق له جگړي نه وروسته مينخ ته راغله حضرت زید په هغي کښې هم په پوره ميړانه برخه واخيستله او په هغي کښې داسي يوه واقعه وشوه چې الله (ج) دوحی په ژبه د حضرت زید ريښتینوالي تائيد کړ اوترخو چې په دنيا کښې د قرآن لوستونکي پاتي وي دسوره منافقون د اتم ايت په لوستلو به يي دهغه صداقت سترگوته دريږي دا حزاب له غزا نه لږه موده وروسته سرور کائنات (ص) ته خبر ورسیده چې دمصطلق قبيلي رئيس حارث بن ابی ضرار دمسلمانانو پرضد د جنگ لپاره يوه قوي ډله چمتو کړیده. او غواړي پرمدينه باندي يرغل وکړي نو پيغمبر (ص) هم دهغوي دمقابلي لپاره مجاهدين تيارسي کړل اود شپږم هجري کال دبرات په لومړيو ورځو کښې دخپلو سربښدونکو خوږو او مؤمنو ملگرو په شمول له مديني نه ووتل او د مريسيع نومي کاريز ترخنګ يي واړول چې دهغه په شاوخوا کښې دمصطلق قبيلي خلك استوگن وو.

رسول کریم (عليه افضل التحية والتسليم) د حضرت عمر فاروق (رض) په وسيله د اسلام دعوت هغوته وړاندي کړ، له دي توصيي سره چې له شر او فساد څخه لاس په سرشي خو هغوي نبوي دعوت او پيغام رد کړ اود جنگ لاره يي خوښه کړه مجاهدينو دخپل قائد له قوماندې سره سم پر هغوي باندي حمله وکړه او هغوي دمقاومت پرځای د تيښتي لاره په مخ کښې ونيوله د بنو مصطلق له شکست نه وروسته د اسلام لښکر دخو ورځو لپاره دمريسيع سره په جوخت کلي کښې پاتي شو.

پدی دوران کښی یوه ورځ له بده مرغه دیومهاجر حضرت جهجاه بن مسعود غفاری (رض) او یو انصاری حضرت سنان بن وبراء الجهنی (رض) تر مینځ داوبو پرسر باندي څه شخړه پيښه شوه چی په نتیجه کښی حضرت سنان دیامعشر الانصار په ناری وهلو انصارو ته دننگی بلنه ورکړه او حضرت جهجاه مهاجرینو ته دیامعشر المهاجرین په ویلو سره بلنه ورکړه او ددی خطر احساس کیده چی دانصارو او مهاجرینو تر مینځ جگړه ونښلی پدی وخت کښی دمنافقانو رئیس عبدالله بن ابی بن سلول هم موجود ؤ او هغه به تل دغسی یوه موقع لټوله چی دمهاجرینو او انصارو تر مینځ تعلقات او روابط خراب شی نو بی انصار ولمسول او دسنان دننگ لپاره بی راوپارول په همدی وخت کښی داوازه درسول الله (ص) غورته ورسیدله له خپلی خیمی څخه دباندی راووتی او ویی فرمایل: (ما بال دعوی الجاهلیة، مالکم والدعوة الجاهلیة؟ دعویها فانها منتنة)،

یعنی دا دجاهلیت بلنه دڅه لپاره؟ چیری تاسی او چیری دجاهلیت ننگه؟ دغه بلنه پریږدی چی ډیره ناوړه او بدبویه ده. دسرور عالم (ص) له تعلیم اولار ښونی سره سم حضرت جهجاه غفاری او حضرت سنان انصاری رضی الله عنهما سمدلاسه ددوو خوږو وروڼو په خیر دمینی لاسونه سره ورکړل دشیطان وسوسه او دمنافقانو لمسون بی شاته واچوه خبره داسی تیره شوه لکه چی هیڅ نه وی پيښی شوی خو پر عبد الله بن ابی او دهغه پر نورو منافقو ملگرو باندي دا خبره ډیره گرانه تمامه شوه پخپلو کښی ئی دشیطانت او فساد مجلس جوړ کړی او رئیس المنافقین دخپل زړه خبری پدی الفاظو کښی څرگندی کړ چی: (دا هر څه تاسی پخپل لاس کړیدی که تاسی له مهاجرینو سره مرسته ونکړی هغوی به خودپخپله په تنگ شی اوله مدینی څخه به ووزی په خدای قسم چی کله موږ مدینی ته ورسیرو نو دعزت خاوندان به ذلیل خلگ اړومرو وباسی) تصادفا پدی غونډه کښی زلمی صحابی حضرت زید بن ارقم هم ناست ؤ هغه څوک چی دحق دشمعی فدائی پتنگ او دخدای ﷻ درسول سربښدونکی ملگری ؤ، د عبدالله بن ابی دخبرو په اوریدو سره بی وینه په جوش راغله دخپلی کورنی

مشر عبدالله بن رواحه (رض) ته په منډه ورغی او ماجرا یی ورته واوروله پدی خبره دهغه ایمانی غیرت وپاریده درسول اکرم (ص) حضور ته ورغی دابی ابن سلول خبره یی دهغه غوږته ورسوله رسول الله (ص) حضرت زید بن ارقم (رض) خپل حضورته وغوښت دپوښتنی په جواب کښی هغه ټولی هغه خبری تکرار کړی چي دابن ابی په مجلس کښی یی اوریدلی وی پیغمبر (ص) وفرمایل: بنایي ته به له ابن ابی خخه خپه یی دهغه دخبرو په اوریدو کښی به خه غلط فهمی درخخه شوی وی؟

حضرت زید بن ارقم (رض) دقسم په خوړلو سره وویل: (یا رسول الله! ما چی خه ویلی دی هو به هو به می دابن ابی له خولی خخه اوریدلی دی). رسول الله (ص) ابن ابی راوغوښت دماجرا پوښتنه یی وکړه هغه منکر شو او دقسم په خوړلو سره یی وویل: ماهیخ ندی ویلی داهلك دروغ وایی دابن ابی په قسمونو باندي دانصارو باور راغی او برعکس حضرت زید یی ملامت کړ چی ولی په دغسی شکایتونو سره دپیغمبر (ص) دخپگان موجبات برابروی.

حضرت زید بن ارقم (رض) دډیری خواهشینی په حال کښی خپلی خیمی ته ولاړی او دانديښنی په حالت کښی خوب ورباندي راغی هغه لا له خوبه نه وو راپاڅیدلی چی الله (ج) دوحی په ژبه دهغه تصدیق وکړ او دمکار او منافق دښمن له دسیسی خخه یی پرده پورته کړه چی غوښتل یی دانصارو او مهاجرینو په مینخ کښی دښمنی ایجاد کړی پر پیغمبر (ص) باندي سورة منافقون نازل شو چی دمنافقانو درئیس له وینا خخه رسول الله (ص) پدی شان سره خبر کړای شو: (يقولون لئن رجعنا الي المدينة ليخرجن الاعز منها الاذل، والله العزة لرسوله وللمؤمنين ولكن المنافقين لا يعلمون).

ترجمة: منافقان وایی کله چی موږ مدیني ته ورسیرو نوڅوک چی دعزت خاوند دی هغه به له مدیني خخه هغه څوک وباسی چی هغه ذلیل دی پداسی حال کښی چی عزت خو دالله اودالله درسول او دمومنانو لپاره دی مگر دغه منافقان عزت اوذلت نه پیژنی. دسورة منافقون له نازلیدو نه وروسته رسول الله (ص) دحضرت زید (رض) غوږ ونيوی اوپه موسکا شونډو یی ورته

و فرمایل: (دهلك غورونو ریښتیا اوریدلی ؤ الله ج) پخپله دهغه تصدیق وکړ. بیا حضرت عمر (رض) او ورپسی دابن ابی زوی چی دحق دشمی یو سربندونکی پتنگ ؤ او دهغه نوم هم عبدالله ؤ عرض وکړ چی یارسول الله! که اجازه وی چی مور دابن ابی سر غوخ کړو خو رحمة للعلمین هغوی دواړه له دغه اقدام څخه منع کړل.

حضرت زید بن ارقم (رض) دخندق او بنو مصلطق نه سربیره په پنځه لسو نورو غزاگانو کښی هم برخوال ؤ لکه چی دصحیح بخاری په یو روایت کښی راغلی دی چی حضرت زید وائی: (رسول الله ص) (۱۹) غزاگانی کړیدی اوزه په پنځلسو کښی ورسره ملگری وم) دبیت رضوان په هغو څوارلسو تنو صحابه ؤ کښی هم شامل ؤ چی الله ج) هغوی ته دخپلی رضا زیری ورکړ. حضرت زید بن ارقم (رض) ددی ترڅنگ چی دخدای دلاری یو غښتلی او قهرمان مجاهد ؤ ددین یو پیاوړی عالم هم ؤ درسول الله ص) له رحلت نه وروسته به یی خپل زیاتره وخت ددین په زده کړه او بنوونه کښی تیروی، له حضرت زید (رض) څخه (۹۰) حدیثونه روایت شویدی.

دعلامه ابن سعد دوینا له مخی حضرت زید (رض) په پای کښی په کوفه کښی دایمی استوگنه غوره کړی وه اوپه هغه وخت کښی ژوندی ؤ چی دکربلا دردوونکی پیښه مینځ ته راغله په (الانخبار الطوال) کښی راغلی دی کله چی دعبداللہ بن زیاد په وړاندی دسیدنا حسین (رض) مبارک سر کښنودل شو خپله چاره یی را واخیستله اودهغه پرمبارکو شونډو یی ولگوله تصادفا حضرت زید هلته موجود ؤ په ډیره غمجنه لهجه یی وفرمایل:

مه، مه، له دغو شونډو څخه خپله چاره ایسته کړه، په خدای قسم دی چی ما رسول الله ص) لیدلی دی چی دغه شونډی به یی بوسه کولی. حضرت زید ددی غمجنی پیښی په لیدلو په کوکارو، وژړل، ابن زیاد دغوسی نه په ډکه لهجه ورته وویل: (ولی ژاری؟)

خدای دی ستا سترگی له ژړا نه نه خلاصوی په خدای قسم چی له ماسره داگومان نه وای چی ته دسپین ریرتوب له امله کم عقل شوی یی نواوس به می

سر در نه غوخ کړی وای) حضرت زید (رض) د صبر او ثبات پیکرو یوخل ناروغ شو رسول الله (ص) دهغه پوښتنی ته ورغی ویی فرمایل: (ابن ارقم که دغه تکلیف نه ایسته کیدلای تابه څه کول؟) عرض یی وکړ: (یا رسول الله صبر به می کوی اوپه اخرت کښی به داجر هیله من وم). پیغمبر (ص) وفرمایل: (که داسی دی کړی وای نو په اخرت کښی به همدا یو کار ستا دتولو گناهونو دبخښل کیدو لپاره بخښنه کړی وه. په (۲۸) هجری کال کښی دحضرت زید بن ارقم (رض) د عمر مهلت پوره شو او داتیا کالو په عمر په کوفه کښی وفات شو. (رضی الله عنه)

حضرت سعد بن معاذ رضی الله عنه

حضرت سعد بن معاذ د انصارو داوس قبیلی د بنو عبدالاشهل مشر له هجرت نه مخکښی په اسلام مشرف شوی ؤ هغه پخپله قبيله کښی ددومره اثر اورسوخ خاوند ؤ چی دهغه په اعلان سره په یکی یوه ورځ کښی دتولی قبیلی افراد مسلمان شول له نبوی هجرت نه وروسته درسول اکرم (ص) اومهاجرو صحابه کرامو (رض) په خدمت مصروف ؤ. ددویم هجری کال درمضان په میاشت کښی د بدر دغزا مهمه پیښه مینځ ته راغله سعد بن معاذ (رض) همغه شخصیت ؤ چی درسول اکرم (ص) په اشاره باندی په پوهیدو سره پاڅیده او دانصارو په نمایندگی یی داسی عرض وکړ: (یا رسول الله! موږ په تا باندی ایمان راوړیدی اوستا درسالت تصدیق اوستا داطاعت تعهد موکړدی څه چی غواړی هغسی وکړه په هغه لوی خدای قسم چی ته یی رسول رالیږلی یی که ته موږ ته په سمندر کښی دغورځیدلو امر وکړی موږ به ځانونه په سمندر کښی واچوو زموږ یوتن به هم بیرته پاتی نشی انشاء الله چی ته به موږ دجنگ په میدان کښی ثابت قدم ومومی الله (ج) به زموږ په کارنامو ستا سترگی یخی کړی رسول اکرم (ص) دهغه ددی وینا په اوریدلو ډیر زیات خوښ شو او هغه ته یی د خیر دعا وکړه کله چی دلښکر دتعبی وخت راغی رسول الله (ص) داوس قبیلی بیرغ حضرت سعد (رض) ته په لاس کښی ورکړ دا حد په جگړه کښی هم چی دهجرت په (۳) کال کښی پیښه شوه حضرت سعد (رض) دیوغښتلی

قوماندان حیثیت درلود تریولو لوی سعادت خو دا ورپه برخه شو چی کله په مسلمانانو باندی زیات تکلیف راغی داویا تنو په خواوشا کنبی شهیدان شول اوپخپله سرور کونین (ص) زخمی او غابن بی شهید شو نو یو زیات شمیر کسانو میدان پرینودی خو حضرت سعد (رض) دهغو فداکارانو له جملی څخه ؤ چی در رسول اکرم (ص) نه چاپیر ولاړ وو او په پوره میرانه بی دفاع کوله.

په پنځم هجری کال کنبی چی کله دا حزاب غزا منځ ته راغله دا سلام مختلفو دښمنانو دقریشو دملا تر لپاره پدی ستره جگړه کنبی برخه اخیستی وه او مسلمانان په مدینه کنبی دمحاصری په حال کنبی وه (یوه ورځ حضرت سعد دجنگ زغره اغوستی توره په لاس دجنگ میدان ته روان ؤ دبنو حارثه په محله کنبی تیریدی هلته ام المؤمنین حضرت عائشه (رض) اودهغه مور حضرت کبشه (رض) ناستی وی سعد (رض) له ځانه سره پدی مفهوم شعر وایه:

لږ ایسار شه زما سپرلی دجنگ میدان ته ورسوه کله چی دمرگ نیټه را ورسپړی مرگ څومره بڼه ښکارېږی) دهغه مور ورته په لوړ اواز ناری کړی (زویه! په منډه څه ډیر وځنډیدلی په کوم لاس کنبی بی چی توره وه هغه له زغری نه وتلی ؤ ام المؤمنین وفرمایل: دسعدموری کاشکی دسعد زغره اوږده وای لاس بی له زغری نه وتلی دی دام المؤمنین (رض) تشویش ریښتونی ثابت شو دجنگ میدان ته چه ورسیدی نویو مشرک حبان بن عبد مناف چی دابن العرقه په نامه مشهور ؤ دهغه پدی لوڅ لاس گوزار وکړ او پدی گوزار سره دحضرت سعد (رض) اکحل رگ غوڅ شو او په ډیر شدت سره وینو ورڅخه فواری وکړی رسول اکرم (ص) چی دهغه له حال نه خبر شو ابن عرقه ته بی داسی ښیرا وکړه حرق الله وجهک فی النار الله دی ستا مخ په اور کنبی وسوځوی له جنگ نه وروسته هم حضرت سعد (رض) له دی زخم نه په تکلیف و او په مسجد نبوی کنبی پروت ددواړو جهانو سردار (ص) به بی وخت په وخت عیادت او پوښتنه کوله حضرت سعد (رض) دهمدی ناروغی په دوران کنبی یوه ورځ داسی دعا وکړه: یا الله که دقریشو دجنگونو لږی باقی وی ماته دژوند مهلت راکړه چی زه دهغه کافرانو په ضد وجنگیږم چی هغوی ستا برحق

رسول خورولئ دروغجن یی گنلی اوله وطن نه یی ایستلی دی او که دجنگونو سلسله پای ته رسیدلی وی نو ماته له همدی زخم نه شهادت نصیب کره خو بیا هم ترهغه وخته ماژوندی ولره چی دبنو قریظه په یهودو می زره یخ شی.

دهغه ددعا وروستی برخه دخدای په دربار کنبی قبوله شوه بنوقریظه دالله له رسول سره غداری کری وه اوتعهد یی پدی الفاظو سره مات کری و چی:

لا عقد بیننا و بین محمد ولا عهد. زمور اود محمد (ﷺ) ترمئیخ عهد او پیمان نشته له جگری نه وروسته چی کله بنوقریظه دمحاکی لپاره حاضر کرل شول پخپله هغوی وویل چی حضرت سعدبه زمور په هکله فیصله کوی حضرت سعد دناروغی په حالت کنبی راوستلای شو اوداسی فیصله یی صادره کره:

دبنوقریظه جنگیالی نارینه دی ټول ووژل شی بنخی او ماشومان دی دویینزو او غلامانو په صفت وساتل شی او ددوی جائدادونه دی په مسلمانانو باندی وویشل شی بیا وروسته پدی فیصلی باندی عمل وکرای شو اوالله (ج) دحضرت سعد (رض) زره یخ کر دحضرت سعد بن معاذ (رض) ناروغی سخته شوه اوداسی حال کنبی له خپل خدای سره وصل شو چی دهغه سر رسول اکرم (ص) پرورانه باندی ایبسی و رسول کریم (ص) چی له مبارکو سترگونه یی اوبنکی رابهیدلی دالله (ج) په دربار کنبی داسی دعا وکره: زما ربه سعد ستا په لار کنبی ډیر کر اوونه وزعمل ستا در رسول تصدیق یی وکر اوداسلام حقوق یی ادا کرل الهی! دده له روح سره هغسی معامله وکره لکه چی دخپلو دوستانو له ارواحو سره یی کوی دهغه په وفات سره ټوله مدینه په ماتم کده بدله شوه حضرت ابوبکر صدیق (رض) چی دهغه دمبارک جسد ترخنګ ودریده داچیغه یی له خولی نه ووتله: (هی! زما ملا ماته شوه) رسول الله (ص) ورته وفرمایل؟ ابو بکره! داسی مه وایه حضرت عمر (رض) به دژرا په حال کنبی په مکرر ډول همدا ویل چی: (انا لله وانا الیه راجعون) دحضرت سعد (رض) مور په ژرا کنبی دهغه ستاینی اوصفتونه کول رسول الله (ص) وفرمایل: ټولی ویرگری بنخی دروغ وائی خودسعد مور چی خه وائی رینتیا وائی دالله ﷻ رسول ﷺ او په زرگونو سپیخلی مؤمنان دهغه په جنازی پسی روان وو کومو

کسانو چي جنازه په اورو باندې اخیستی وه له هغونه یوتن وویل: جنازه ډیره سپکه ده پیغمبر وفرماییل: هو! جنازه پرښتو اخیستی ده.

ابو سعید خدری (رض) په جنت البقیع کښې ورته قبر کیندی ویی وویل: (قسم په خدای دی چي ماته له دی قبرنه دمشکو خوشبوئی رآخی) له مقبری نه دبیرته راستنیدو په لاره کښې دالله رسول (ص) پداسی حال کښې چی له سترگونه یی اوبنکی روانی وی وفرماییل: (ددی متوفی په مرگ باندې دخدای عرش ولړزیده دهغه دروح لپاره داسمانونو دروازی پرانستل شوی اودهغه په جنازه کښې اویازره پرښتو برخه واخیستله) الله! الله! خومره لوړدی دمسلمان شان دهغه مسلمان چی په ریښتنی توگه دالله اورسول اطاعت کوی داسلام د اعتلاء لپاره جهاد کوی اوبالاخره په همدی لاره کښې شهید کیږی. (رضی الله عنه)

حضرت سعید بن عامر رضی اللہ عنہ

حضرت سعید بن عامر (رض) دحق ددعوت پیل کیدوپه وخت کنبی اوہ کلن ماشوم ؤ دتمیز منگ ته نه ؤ رسیدلی حکه خو داسلامی دعوت په مکی دور کنبی متوجه نشو خو کله چی ؤوان شو اودحق اوباطل ترمینخ دتمیز شعور پکنبی پیدا شو پدی وخت کنبی رسول اکرم (ص) مدینی منوری ته هجرت کړی ؤ سره له دی هم الله (ج) حضرت سعید (رض) ته داسعادت ورپه برخه کړ چی دخیبر له غزانه مخکنبی مدینی منوری ته ولاړی اوپه اسلام مشرف شو. خنګه چی هغه وخت داسلامی جهادونو لړی روانه وه نودخیبر دمکی دفتح حنین اوتبوك په ټولو جنگونو کنبی یې برخه واخیستله داسی مجاهدانه هلی خلی یی وکړی چی دعربو دباتورانو په کتار کنبی یی خای ونبوه دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته حضرت سعید (رض) له ډیره غمه څه موده گونبه ناسته غوره کړه خو دالله ددین په لار کنبی دجهاد مینی گوشه نشینی ته پری نښود اوکله چی دصدیق اکبر (رض) دخلافت په دور کنبی اسلامی لښکرپه شام باندي يرغل وکړ نو حضرت سعید (رض) هم دمجاهدینو په ډله کنبی شامل ؤ دیرموک په جگره کنبی چی درومیانو لښکر ډیر زیات او دمسلمانانو شمیرکم ؤ داسلامی پوځ قوماندان حضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) له دار الخلافت نه دمرستی غوښتنه وکړه حضرت عمر فاروق (رض) چی پدی وخت کنبی دمسلمانانو دخلافت اوامارت مسئولیت ورپه غاړه ؤ حضرت سعید (رض) له زرو تنو سپرو عسکرو سره په سملاسی توګه یرموک ته ولیږه اودهغه په رسیدلو سره دمجاهدینو حوصلی لوړی شوی پدغه فیصله کن تاریخی جنگ کنبی پرحضرت سعید (رض) باندي ډیر تکلیف راغی اوڅوواری دکفارو له خوا محاصره کړای شو مگر هیڅ ډول کړاؤ او سختی دهغه په کلک عزم او لوړه حوصله کنبی څه سستی رانه وستله له یرموک نه وروسته یی دشام په ځینو نورو جنگونو کنبی هم دیوغښتلی قوماندان په توګه برخه واخیستله او په پای کنبی بیا مدینی منوری ته راستون شو اوگونبه کښیناستل او دخدای عبادت یی غوره کړ، پدی وختونو کنبی دحمص والی حضرت عیاض (رض)

بن غنم وفات شو اودهغه دجانشینی لپاره د عمر فاروق (رض) سترگی په حضرت سعید بن عامر (رض) باندی خوږی شوی هغه یی راوغوښت دهغه له زړو جامو اوپه وچولی کښی دسجدی دځایونو څخه دهغه زهد څرگندیده په ډیره مینه اومحبت یی خپل څنگ ته کښینوه او ورته یی وویل: (وروره! پوهیږی چی دڅه لپاره می راغوښتی یی؟ جواب یی ورکړ امیرالمؤمنین پخپله ښه پوهیږی. فاروق اعظم (رض) وفرمایل: دحمص والی عیاض بن غنم وفات شویدی اودهغه ځای خالی دی ما له ډیر فکر کولونه وروسته ددغی وظیفی لپاره ته غوره کړی یی.

حضرت سعید (رض) ددغی خبری په ارویدو سره تکان وخور او عرض یی وکړ: نه! نه! ای امیر المؤمنینه! زه ددی مسئولیت بار نشم پورته کولای مایه فتنه کښی مه اچوه عمر فاروق (رض) په تنده لهجه ورته وویل: تاسی دخلافت دروند پیتی زماپه اړو باندی کیښود اوس دپته نه حاضریری چی ددغه درانده مسئولیت په ادا کولو کښی راسره مرسته وکړی په خدای قسم دی چی ته به اړومرو دحمص دامارت مسئولیت ته غاړه ږدی حضرت سعید (رض) له دی سوال جواب نه وروسته دغه وظیفه ومنله خو کله چی دحمص خواته روانیدی له سترگو نه یی اوبښکی بهیدلی اوداسی ښکاریدله لکه چی یولوی غریبی په اړو راپورته کړی وی.

حضرت سعید بن عامر (رض) دحمص دامارت وظیفه په ډیر ښه شان ترسره کوله نه دځان غم ورسره ؤ نه دخپلی کورنی دخپل ماموریت په مقابل کښی چی له بیت المال نه کوم معاش ورکول کیده ډیر لږ شی یی دخپل کور دخوراک اوڅښاک لپاره مصرفوی اونوری پیسی یی دخدای په بیوزلو بندگانو باندی ویشلی دهغه میرمن به چی کله ترینه پوښتنه کوله چی دمعاش باقی پیسی دی څه کړی نوجواب به یی ورکاؤ چی هغه می قرض ورکړیدی مطلب یی هغه قرض ؤ چی دخدای دیوزلو بندگانو دارتیاؤ دلیری کولو په لاره کښی لگول کیږی اوپه قرآن کریم کښی ورته قرض حسنه ویل شویدی یو ځل څو کسانو هغه ته پیشنهاد وکړ ویی ویل:

مور وینو چی ستا ژوند په اقتصادی لحاظ په ډیره تنگسه کښی تیریږی
لږ څه سپما وکړه او دخپلی کورنی ژوند په نظر کښی ونیسه جواب یی ورکړ:
دازما له وسی پورته خبره ده زما د فقر ژوند خوښیږی ځکه چی ماله خپل بادار
محمد مصطفی (ص) نه اوریدلی دی چی فقیران مؤمنان به د قیامت په ورځ
اویا کاله مخکښی له بدایانو څخه جنت ته داخلیری.

یو وخت امیر المؤمنین عمر فاروق (رض) د حمص له مشرانو نه وغوښتل
چی دهغه ځای دمسکینانو او بیوزلو خلگو لست تیار کړی ترڅو چی دهغوی
دارتیا لیری کولو لپاره څه چاره ونیوله شی هغوی چی لست تیار کړ او د فاروق
اعظم (رض) حضورته یی وړاندی کړ نو دلست په پیل کښی د سعید بن عامر
نوم لیکل شوی ؤ پوښتنه یی وکړه: سعید بن عامر څوک دی؟

خلگو عرض وکړ: زموږ امیر. عمر فاروق (رض) وفرمایل: هغه ته خو
معاش ورکول کیږی هغه په څه شی باندى مصرفوی؟

خلگو عرض وکړ: هغه په بیوزلو باندى ویشی ددی خبری په اوریدو سره
دامیر المؤمنین له سترگو نه اوبښکی وبهیدلی اوسمدلاسه یی یوزر دیناره
حضرت سعید ته له دی پیغام سره ولیږل چی: دادخپلو اړتیاؤ رفع کولو په لاره
کښی مصرف کړه دغه پیسی چی کله حضرت سعید (رض) ته ورسیدلی بی
اختیاره یی له خولی نه ووتل: انا لله وانا الیه راجعون. دهغه میرمن چی دغه
اواز واوریده په منډه راغله او په وار خطائی سره یی پوښتنه وکړه: څه
مصیبت پیښ شویدی ایا امیر المؤمنین وفات شویدی؟ جواب یی ورکړ: نه له
دی نه لویه پیښه شویده هغی پوښتنه وکړه: ایا د قیامت کومه نښه ښکاره
شویده؟ جواب، یی ورکړ: له دی نه هم لویه پیښه شویده هغی بیا پوښتنه
وکړه: څه پیښه شویده ماته یی ووايه؟ جواب یی ورکړ دنیا له فتنو سره زموږ
کورته رانتوتلی ده هغی عرض وکړ: داداندیښنی خبره نده څه چاره یی وسنجوه
حضرت سعید (رض) دینارونه په یوه کڅوړه کښی واچول ټوله شپه یی په
عبادت تیره کړه سهار دهغه دکور له مخی نه دمجاهدینو لښکر تیریده هغه
ټولی پیسی یی په مجاهدینو باندى وویشلی.

يو وخت دحمص خلگو له خپل والي نه امير المؤمنين ته دڅلورو خبرو شکايت وکړ: يودا چي: خپل دفتر ته ناوخته راځي دويمه داچي دشيپي دچا شکايت نه اوري دريمه داچي په مياشت کښي يوه ورځ له کوره نه راوړي او څلورمه داچي کله کله بي هونبي ورباندي راځي والي دمسلمانانو خليفه ته دڅلورو وارو شکايتونو عذر پدي ترتيب وړاندي کړ.

سهار اوږه لمدوم هغه پخوم اوبيا دفترته ځم دشيپي دچا غږ نشم اوريدلي ځکه چي ورځ مي دمخلوق خدمت اوشپه مي دخالق دعبادت لپاره ټاکلي ده. په مياشت کښي يوه ورځ جامي وينزم همدا يوه جوړه جامي لرم دجامو دنياشت والي لامله بهر نسيم وتلي اوداچي بي هونبي راباندي راځي زه دحضرت خبيب دشهيد کيدلو په وخت کښي حاضر ووم کافرانو دهغه غونبي په امبورونو غوڅولي او بيابه بي ورته ويل: ايا نه بي خوشاله چي محمد (ص) ستا پرځاي وي اوته پخپل کور کښي آرام کښيني؟ هغه جواب ورکاوه: نه په خدای قسم چي زه داهم نشم زغملی چي دهغه په پښه کښي اغزي ولاړ شي هغه په بي رحمانه ډول شهيد کړای شو او ما ورسره مرسته ونکړه دهغه مظلومانه شهادت چي راپه زړه کم بي هونبه کيږم.

حضرت عمر (رض) دالله شکر ادا کړ او مطمئن شو. (رضي الله عنه)

حضرت سلمان فارسی رضی اللہ عنہ

حضرت سلمان (رض) چي اصلي نوم يي ماپه بن بوذخشان بن مورسلان ؤ د ايران د اصفهان (فارس) اوسيدونکي او دخپلي شتمني کورني دناز اونعمت په غير کبني لوي شوي ؤ پلرني مذهب يي اتي پرستي وه بوذخشان چي ورځني شغل يي بزگري وه يوه ورځ يي حضرت سلمان ته وويل: زويه زه دڅه مصروفيت لامله کروندی ته نشم ورتلای نن ته ورشه دکروندی څارنه وکړه سلمان (رض) کروندی ته دتگ په لاره کبني دعيسائيانو پر کليسا باندي تيريده ويي ليدل چي هغوي په عبادت مصرف دي اوپه لوړ اواز مناجات وائي دهغوي دعبادت طريقي ورباندي اغيزه وکړه اوله خپل پلرني مذهب اتي پرستي نه يي په زړه کبني کرکه پيدا شوه اودا هغه زمانه وه چي محمد (ص) لانه ؤ مبعوث شوي کله چي عيسائيان له عبادت نه وزگار شول نو سلمان (رض) دهغوي مشرته وويل: ستاسي مذهب مي ډير خوښ شو زه خپل مذهب پرېږدم اوستاسي په دين کبني داخليږم عيسائيان خوشاله شول هغه يي په عيسوي مذهب کبني داخل کړ. سلمان (رض) پوښتنه وکړه ستاسي ديني مرکز چيرته دي؟ جواب يي ورکړ: په شام کبني حضرت سلمان (رض) ترمانبامه هلته په کليسا کبني پاتي شو اوکله چي کورته راغي بوذخشان ورڅخه دکنت او کروندی پوښتنه وکړه نوده ورته دکليسا اومسيحيت قصه واوروله ويي ويل: دهغوي دعبادت طريقه مي ډيره خوښه شوه بوذخشان سخت په غوسه شو او د

خپل نازولی زوی په پښو کښی یی زولنی واچولی په کور کښی یی بندی کړ هغه د بند ورځی شپي په پوره زغم تیری کړی کله چی خوشی شو عیسائیانو ته یی پیغام ولیږه چی که شام ته کومه قافله کله خوځیږی ماته خبر راکړئ.

څه ورځی وروسته له شام نه یوه تجارتي قافله راغله دهغی دبیرته تگ په وخت کښی عیسائیانو سلمان (رض) ته خبر ورکړ او هغه د قافلی په ملگرتیا شام ته ولاړی او هلته دهغه ځای مذهبی مشرته ورغی عرض یی وکړ چی زه غواړم لتاسره د خدمتگار په توگه واوسیرم او ته ماته د مسیحیت تعلیم وکړی اسقف دا خبره ومنله او حضرت سلمان (رض) یی د ځان سره دیره کړ مسیحی چی په ظاهره یو درویش او زاهد ښکاریده په واقع کښی یو ریاکار او مادی پرست انسان ؤ او حضرت سلمان دهغه له عملونو څخه سخت متنفر ؤ څه موده وروسته هغه د مرگ په ناروغی اخته شو او مړ شو دهغه له مرگ نه وروسته دهغه جانشین یو تارک الدنیا زاهد او دښه فطرت خاوند ؤ حضرت سلمان (رض) دهغه په خدمت کښی خوشاله او مطمئن ؤ خو دهغه عمرهم لنډ ؤ د مرگ نه مخکښی یی حضرت سلمان (رض) ته وصیت وکړ چی زما له مرگه وروسته موصل ته ورشه هلته یو مسیحی راهنما دی له هغه سره دیره شه دراهب له وصیت سره سم حضرت سلمان (رض) موصل ته ولاړی له هغه وروسته دیوبل راهب په لټه کښی نصیبین او په پای کښی یی عموریه ته سفر وکړ د عموریه اسقف چی کله مړ کیده حضرت سلمان (رض) ته یی په وصیت کښی وویل: ای حق پرست زلمیه! زما له مرگه وروسته زه داسی څوک نه وینم چی تا ورولیږم ټول خلگ مادی پرستان او منحرف شویدی خو د خوښی ځای دی چی اوس داخر الزمان پیغمبر دبعثت وخت نژدی دی هغه په عربو کښی مبعوث کیږی او د ابراهیم (علیه السلام) دین به ژوندی کوی هغه ځای ته به هجرت کوی چی هلته د خرماؤ ونی ډیری دی دهغه د دواړو اوږو ترمینځ به د نبوت مهر وی هغه به هدیه قبلوی او صدقه به نه خوری که ته موفق شی نوارو مرو هغه ته ځان ورسوه دا اسقف له مرگه وروسته حضرت سلمان (رض) د بنو کلب له هغه تجارتي کاروان سره ملگری شو چی د عموریه تر څنگ تیریده او عربو ته روان ؤ کاروانیانو له

دغه پاک طينه زلمی سره غداری وکړه دغلام نوم یی ورباندی کینبوده اوپه وادی القری کنبی یی خرڅ کړ بیا وروسته دیشرب یو یهودی واخیست اوله خانه سره یی بوتی پدی ترتیب حضرت سلمان (رض) دخرماؤ هغه بنکلی وطن ته ورسیده چی هغه داخل الزمان پیغمبر (ﷺ) دهجرت تاپوبی ؤ دکوم روڼ سهار په انتظار کنبی یی چی دجبری غلامی دوحشت اوږده شپه تیروله هغه راوخوت سرور کائنات (ص) مدینی ته تشریف راوړ، اوس سلمان (رض) دهغو ننبو معلومول غواړی چی له راهب نه یی اوریدلی دی څه خواړه یی برابر کړل درسول اکرم (ص) حضورته ورغی عرض یی وکړ: دا صدقه ده لتاسی نه بل څوک راته مستحق نه بنکاری تاسی مسافر یاست دا واخلي رسول الله (ص) خواړه واخیستل په صحابه ؤ یی وویشل خو په خپله یی ونه خوړل سلمان (رض) یوه ننبه ومیندله چی اخر الزمان پیغمبر صدقه نه خوری بله ورځ یی خواړه برابر کړل عرض یی وکړ: داهدیه ده ستاسی حضورته یی وړاندی کوم پیغمبر (ص) هدیه قبوله کړه صحابه ؤ ته یی هم ورکړل اوپخپله یی هم وخوړل اوس حضرت سلمان (رض) ددریمی ننبی په لټه کنبی دی یوه ورځ رسول اکرم (ص) له یوی جنازی سره جنة البقیع ته ځی او حضرت سلمان (رض) ورپسی شاته روان دی پدی هیله دی چی گوندی دنبوت مهر وگوری دالله حبیب پری وپوهیده څادریی له اوږونه کنبته کړ دنبوت مهر بنکاره شو او حضرت سلمان (رض) په بیره وړاندی شو هغه یی بنکل کړ او په اسلام مشرف شو.

دحق دشمی ددغه پتنگ زړه تل دا غوښتل چی یوه شیبه هم دخپل محبوب له دیدارنه محروم پاتی نشی خو دیهودی دغلامی طوق دده اودیار دیدار په مینځ کنبی حائل دی رسول الله (ص) دهغه مجبوریت لیدی نو یوه ورځ یی صحابه وته وفرمایل: دسلمان سره مرسته وکړی چی دیهودی له غلامی نه ازاد شی حضرت سلمان (رض) دسرور عالم (ص) اوصحابه کرامو (رض) په مرسته یهودی ته قیمت ورکړ او ازادی یی ترلاسه کړه داحزاب په جگړه کنبی چی دپنځم هجری کال دذی قعدی په میاشت کنبی مینځ ته راغله اومسلمانان دزرهاؤ لښکر په مقابل کنبی واقع شول حضرت سلمان (رض)

دخپلی تجربی له مخی له مدینی نه دچارپیر خندق کیندلو پیشنهاده وکړ، دهمدی حربی په برکت مدینه دکفارو له حملی نه په امن پاتی شوه اوپه پای کبسی دالله په فضل داسلام پیروان بریالی او دکفر لښکر ناکام په شا ولاړی، د همدی جنگ په دوران کبسی دانصارو اومهاجرو ترمنیخ بحث راغی چی مهاجرینو سلمان ته مهاجر اوانصارو ورته انصاری ویل رسول اکرم (ص) وفرمایل: سلمان من اهل البیت، سلمان زما له اهل بیت څخه دی داحزاب له غزانه وروسته حضرت سلمان (رض) په ټولو اسلامی جهادونو کبسی برخه وال و له رسول الله (ص) اوجهاد فی سبیل الله سره دهغه دمینی په لیدلو یوه ورځ سرور کائنات (ص) هغه ته د (سلمان الخیر) لقب ورکړ.

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته حضرت سلمان فارسی (رض) په ډیرو اسلامی جهادونو کبسی برخه واخیستله دراشدینو خلفاؤ لخوا مهمی رسمی وظیفی هم وروسپارل شوی خو دهغه ژوند د فقر اوزهد ژوند و، درسول اکرم (ص) د صحبت په برکت د علم او حکمت له قیمتی نعمت څخه برخوردار و پخپله رسول الله (ص) یوه ورځ وفرمایل: سلمان په علم پوره معموردی پردیس غلامی خپلی حقیرست سلمان ته دامقام ورپه برخه شو چی رسول الله (ص) وفرمایل: الله (ج) امر کړیدی چی له څلورو کسانو سره محبت ولرم اوالله (ج) هم له هغوی سره محبت لری صحابه و صحابه و پوښتنه وکړه: هغوی څوک دی یا رسول الله؟ ویی فرمایل: علی، مقداد، سلمان، ابوذر. دوفات په ناروغی کبسی حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) دهغه پوښتنی ته ورغی حضرت سلمان وژړل سعد (رض) پوښتنه وکړه: ولی ژاړی؟ رسول الله (ص) درڅخه خوښ تللی دی او په جنت کبسی به ورسره یوځای شی. جواب بی ورکړ: قسم په خدای دی چی نه له مرگه بیریرم او نه می د دنیا سره مینه شته خوژاړم پدی چی رسول الله (ص) له مانه تعهد اخیستی و، چی دنیا به نه جمع کوی اوس زما په کور کبسی دژوند وسایل جمع شویدی بیریرم درسول الله (ص) له دیدار نه محروم نشم. هغه وسایل چی دهغه په کور کبسی و یو گیللاس، یوه کوزه یوه کمبله اویو بل دغسی شی چی دټولو قیمت دوه ویشت درهمه و. (رضی الله عنه)

حضرت سعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنہ

یوہ شپہ پہ مدینہ منورہ کبسی چی حالات ڊیر نازک او داسلام متعدد دبنمان هروخت دمسلمانانو لپاره په کمین کبسی ناست وه دپیری لپاره څوک موجود نه ؤ پیغمبر (ص) وفرمایل: کاشکی نن شپه کوم رجل صالح (نیک سړی پیره دار وای، پدی وخت کبسی دتوری خرپ واوریدل شو رسول اکرم (ص) پوښتنه وکړه: څوک یی؟ ژر جواب ورکړ شو یارسول الله زه یم سعد، ویی فرمایل: دڅه لپاره راغلی یی؟ عرض یی وکړ: په زړه کبسی می ستا په باب اندیښنه پیدا شوه دپیری کولو لپاره راغلی یم پیغمبر (ص) دهغه پدی خبره ډیر خوشاله شو دحضرت سعد لپاره یی دخیر دعا وکړه او بیایی استراحت وکړ. داچی رسول کریم (ص) ورته درجل صالح لقب ورکړ حضرت سعد بن ابی وقاص دقریشو دقبیلې دبنوزهره له کورنی څخه اودپلار لخوا دهغه نسب په پنځم پښت کبسی له رسول کریم (ص) سره یوځای کیده دحضرت نبی اکرم (ص) مور دابو وقاص دتره لور وه اوله همدی امله به پیغمبر (ص) حضرت سعد ته ماما ویل.

دغه جلیل القدر صحابی چی له عشره مبشره ؤ څخه یوتن اوپه اسلام کبسی دخورا لور مقام خاوند ؤ په اوه لس کلنی کبسی خپل بنی لاس دبیعت لپاره دسرور کائنات (ص) په لاس کبسی کیښود په هغه وخت کبسی په اسلام مشرف شو چی دمسلمانانو شمیرله پنځو شپږو تنو څخه زیات نه وو حتی په ځینو روایتونو کبسی خولا داراغلی دی چی هغه په نارینه ؤ کبسی دریم مسلمان ؤ داسلام په راوړلو حضرت سعد دټولو اقاربو دسترگو اغزی شو په تیره بیا دهغه مور حمنه بنت سفیان بن امیه دومره له غوسی ډکه شوه چی دااعتصاب په توگه یی څو ورځی دلورپی روژه ونيوله اوهمدایی ویل چی: سعده! له دغه نوی دین څخه بیرته خپل پلرنی دین ته راواوړه کنه نوزه به ځان له لورپی ووژنم حضرت سعد جواب ورکړ: (موری ته ماته ډیره گرانه یی څوکه ستا په بدن کبسی سل ساگانی وی او یوه په بلی پسی ووزی هم له اسلام څخه به وانه وړم). دده دخبری دتائید لپاره دا ایت نازل شو چی: (ان جاهداک لتشرك بی ما

ليس لك به علم فلا تطعها). یعنی كه مور اوپلار تاپدی مجبور کړی چی له ما سره شريك ونیسی چی ته پری خبرنه یی نوپدی باب دهغوی خبره مه منه. یوه ورځ دنورو خوتنو صحابه ؤ په ملگرتیا حضرت سعد په پټه دلمانځه ادا کولو لپاره دغرونو یو ناؤ ته ولاړی هلته خوتنه مشرکان ورغلل حمله یی ورباندی وکړه حضرت سعد چی عیناً دزلمیتوب په دور کښی ؤ داوبښ یو هډوکی یی راپورته کړ او دیو مشرک پرسر یی کلک گوزار وکړ دهغه له سرنه وینی وبهیدلی اوتینستی ته مجبور شول. علامه ابن اثیر وائی چی سعد بن ابی وقاص لومړنی سپری دی چی دحق دملا تر لپاره یی دخدای دیودښمن وینی توی کړی.

حضرت سعد (رض) په هرراز سختو شرایطو کښی ددواړو جهانو دسردار (ص) ملگرتیا کوله حتی په شعب ابی طالب کښی دبنو هاشم ددری کلنی محاصری په دوران کښی هم ورسره ملگری ؤ سره له دی چی دبنوهاشمو دمحاصری پدی دوران کښی ډیری لوړی تندی راغلی حضرت سعد (رض) وایی یوه شپه می دلوړی دفع کولو لپاره دخرمنی یوه وچه ټوټه په اوبو ووینځله بیامی اورته ونيوله په اور سوی هغه خرمن می وخوړله اوبه می ورپسی وڅښلی اوخپله لوړه می دفع کړه.

له هجرت نه وروسته حضرت سعد په مسلسل ډول په غزاگانو کښی برخه اخیستله په صحیح بخاری کښی پخپله له حضرت سعدنه روایت شویدی وائی چی مور به له رسول الله (ص) سره غزاگانی کولی اوزیاتره وخت به دخوراک لپاره دونو له پاڼو نه پرته نور څه راسره نه وه.

دهجرت په دویم کال درمضان المبارک په میاشت کښی چی کله دبدر مشهوره ستره جگړه مینځ ته راغله په هغی کښی دقریشو مشهور پهلوان سعید بن عاص دحضرت سعد په لاس ووژل شو.

داحد په جنگ کښی چی دهجرت د (۲) کال خبره ده کله چی په مؤقتی ډول مسلمانانو ته تکلیف ورسیده اوډیر سخت حالات وو حضرت سعد خپل ځان درسول اکرم (ص) په وړاندی دکفارو گوزارونو ته سپر کړی ؤ او رسول

اکرم (ص) به غشی ورکول حضرت سعد به پر دښمن گوزارونه کول دا دسعد (رض) دسعادت هغه بختوری شیبی وی چی رسول اکرم (ص) به ورته ویل ارم سعد فداک ابی وامی یعنی سعده! غشی وله مور اوپلارمی درنه خارشه، الله! الله! خومره لوی مقام دی چی پیغمبر (ص) یوچاته وائی: مور اوپلار می درنه خارشه.

دحضرت سعد بن ابی وقاص هم غشی پرځای لگیده اوهم یی دعا قبلیدله داځکه چی نبی کریم (ص) ورته دعا کړی وه چی: (اللهم سدد رميته واجب دعوته) یعنی یاخدايه! دده وار محکم کړه او دده دعا قبوله کړه.

عامر بن سعد وائی: یوه ورځ یو سپری علی (رض) طلحه (رض) اوزیر (رض) ته ښکنځلی کولی حضرت سعد منع کړ خو منع نشو بیایی ورته وویل: که نه منع کیږی نوښیرا درته کوم هغه سپری ورته وویل: ستا په ښیراؤ به څه وشي ته خو پیغمبر نه یی. حضرت سعد (رض) اودس وکړدوه رکعته لمونځ یی ادا کړ بیایی دعا وکړه چی: الهی! دغه سپری هغو خلکو ته ښکنځل وکړه چی هغوی ستا نیکان بندگان دی خدایه ته ورباندی خپل قهر نازل کړی چی دنورو لپاره عبرت شی. لاپیر وخت نه ؤ تیر شوی چی یومست اوبس په خفاسته په داسی شان راغی چی هیچایی مخه نشوه نیولی دخلکو په مینځ کښی یی داسی کتل لکه چی څوک لټوی بیایی هماغه سپری را ایسارکړ ترداسی حده یی ترگونډو لاندی ومروړی چی سایي ووتله حضرت سعد (رض) دونی لاندی بیعت دمکی په فتح اودحجة الوداع په ټولو سفرونو کښی له رسول اکرم (ص) سره ملگری ؤ دپیغمبر (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت سعد (رض) دابو بکر صدیق (رض) او عمر فاروق (رض) دخلافت په دورکښی داسلامی لښکر داعلی ستر قوماندان په توگه په جهادونو کښی برخوال ؤ نه یوازی برخوال بلکی دقادسیه مدائن اونورو سیمو فاتح ؤ دایران قوت یی مات کړ اودکسری تخت یی ونيوی. حضرت سعد (رض) پداسی حال کښی چی عمر یی له اتیا کلونو څخه تیر شوی ؤ په څلور پنځوسم هجری کال کښی ناروغ شو دهغه زوی وائی: هغه زما په غیر کښی وروستی سلگی وهلی ما وژړل هغه راته وویل:

زویہ ولی ژاری؟ اللہ به هیخکله مایه عذاب اخته نکری زه له جنتیانو خخه یم پدی شان حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) وفات شو اوپه جنه البقیع کبسی دفن کرای شی. (رضی الله عنه)

حضرت سعید بن زید رضی الله عنه

حضرت سعید بن زید (رض) دقریشو قبیلی دبنوعدی له کورنی خخه و او دنسب په اوم پښت کبسی له رسول اکرم (ص) سره یوخی کیری. دهغه پلار زید له هغو کسانو خخه و چی داسلام له راتگ نه مخکبسی هم دمشکانو له رسمونو اورواجونو خخه متنفر اودیو خدای دبندگی دطریقی په لته کبسی و دابراهیمی دین دکرنلاری میندلو په هیله یی ترشام موصل او حزیری پوری سفرونه وکړل پدی ترخ کبسی یی له یو شمیر یهودی عالمانو سره ملاقاتونه وکړل خوچی ویی لیدل دهغو عقایدو هم له مشرکانو سره چندانی فرق نه درلود نو لاسونه یی په دعا پورته کړل ویی یل: الهی که زه پوهیدلی چی ستا دعبادت طریقه کومه ده اوته په خه ډول عبادت خوبسوی ما به همغسی عبادت کولی.

له مشهور تابعی حضرت سعید بن مسیب (رح) نه روایت دی چی یوخل حضرت عمر (رض) دزید له زوی سره دسرور کائنات (ص) حضور ته ورغی عرض یی وکړ: یارسول الله! دزید مفکوره خوتاته معلومه وه ایا مور ته رواه چی هغه ته دمغفرت دعا وکړو؟ رسول اکرم (ص) وفرمایل: الله دی زید بن عمرو ته مغفرت وکړی اوپر هغه دی رحم وکړی هغه په ابراهیمی دین بانندی وفات شو.

حضرت سعید (رض) ددغه مؤحد انسان زوی دحضرت عمر فاروق (رض) دتره لمسی اواخنبی و دلومړنیو مسلمانانو په ډله کبسی اته ویشتم شخص و چی درسول اکرم (ص) په لاس یی بیعت وکړ او دهغه میرمن حضرت فاطمه بنت خطاب (رض) دحضرت عمر (رض) خور دمؤمنانو په ردیف کبسی له هغه نه یو نمبر مخکبسی یعنی اوه ویشتمه مسلمانانه وه.

دحضرت سعید بن زید اوفاطمی بنت خطاب دواړو دالله له پاک کلام سره

له حده وتلی مینه وه دقرآن دزده کړی لپاره به یی حضرت خباب بن الارت هر وخت خپل کورته راغونښته دادور دحق پرستانو لپاره دسختو مصیبتونو دورؤ تردی پوری چی پخپله دالله حبیب (ص) له خپلو محدودو یو شمیر مؤمنو ملگرو سره دحضرت ارقم بن ابی الارقم په کور کښی پناه اخیستی وه داهغه وخت ؤ چی دحضرت فاطمی (رض) ورور عمر فاروق (رض) هم دشرک په تیارو کښی لا لهانده ؤ.

یوه ورځ رسول الله (ص) دعا وکړه چی: پروردگاره! دقربشو له دوو ستنو عمر بن خطاب یا عمرو بن هشام (ابوجهل) څخه یوتن کوم چی ستا خوښ وی په اسلام مشرف کړه اوخپل دین ورباندی تقویه کړه (دادعا چی دچاپه حق کښی قبوله شوه هغه عمر بن خطاب (رض) ؤ خو دایمان څرک دحضرت سعید بن زید (رض) په کور کښی دهغه پرمخ وځلیده پداسی شان چی حضرت عمر بن خطاب په ناوړه نیت ددار ارقم خواته روان ؤ او په لاره کښی دنعیم بن عبدالله النحام په نوم یوسړی ورسره مخامخ شو پوښتنه یی وکړه: عمره چیرته روان یی؟

حضرت عمر وویل: ورځم ترڅو هغه سړی له مینځه یوسم چی زموږ خدایانو ته بدوائی اوزموږ دین نه منی مطلب یی رسول الله (ص) ؤ حضرت نعیم چی په پټه مسلمان شوی ؤ خو خپل اسلام یی نه ؤ ښکاره کړی ورته وویل لومړی ورشه دخپلی خور فاطمی اوخپل اخښی سعید حال واخله. هغوی هم دمحمد (ص) پیروی غوره کړیده حضرت عمر په غوسه دسعید (رض) دکور خواته روان شو پداسی حال کښی یی دکور دروازه وروټکوله چی هغوی له حضرت خباب (رض) څخه قرآن زده کاوه هغوی دحضرت عمر له ویری حضرت خباب په یوه کوټه کښی پټ کړی حضرت عمر پوښتنه وکړه: څه مو لوستل؟

هغوی دواړو انکار وکړ حضرت عمر (رض) پر سعید باندی حمله وکړه او له حده زیات یی وواوه حضرت فاطمی چی له خپل مسلمان میړه څخه دفاع کوله هغه یی هم ووهله او په وینو یی ولړله په پای کښی یی هیله وکړه چی تاسی خپل کتاب ماته هم واوروی هغوی ورته دسوره طه صحیفه راوړه حضرت عمر دهغی په لوستلو وویل: قسم په خدای چی دادبشر کلام ندی ددی

خبری په اوریدلو حضرت خباب (رض) له کوتی نه راووتی ویی ویل: عمره مبارک شه دالله درسول دعا ستاپه حق کبسی قبوله شویده پدی ترتیب حضرت عمر (رض) دار ارقم ته ولاړی او اسلام بی راوړی.

مطلب داچی دحضرت سعید اوفاطمی قربانی او دحضرت عمر دتعذیب اووهلو ټکولو په دوران کبسی دهغوی داوینا چی: (قد اسلمنا وتابعنا محمدا افعل ما بدا لك) یعنی هو: مور اسلام منلی او دمحمد (ص) پیروان یو څه چی کولای سی ویی کړه، دایوه وسیله وگرځیدله چی حضرت عمر (رض) په اسلام مشرف سو او حقیقت دی چی دهغه په اسلام راوړلو سره الله تعالی اسلام ته دومره قوت ورکړ چی بیا دباطل لښکرو ونشو کړای چی دحق دپلویانو مقابله وکړی. دهجرت زمانه چی راغله حضرت سعید (رض) په لومړنیو مهاجرینو کبسی مدینی منوری ته هجرت وکړ کله چی داسلامی جهادونو لړی شروع شوه حضرت سعید (رض) له بدرنه نیولی تراحد خندق خیبر فتح مکه حنین طایف او تبوک پوری دحق او باطل په هره معرکه کبسی شریک درسول اکرم (ص) دملگرتیا سعادت ورپه برخه ؤ درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دایران او روم په جنگونو کبسی هنم حضرت سعید دتکره اوسربندونکی مجاهد په صفت برخوال ؤ حضرت سعید بن زید به په جهاد کبسی درسول اکرم (ص) ترمخ اوپه لمانځه کبسی به دهغه ترشا ولاړ ؤ دزهد اوتقوی په برکت دمستجاب الدعوات مقام ورپه برخه شوی ؤ یوځل داروی بنت اویس په نوم یوی ښځی ددروغو دعوه ورباندی وکړه حضرت سعید ښیرا وکړه چی: الهی! دغه ښځه دروغجنه ده په سترگو بی ړنده کړه اوپه کوهی کبسی بی مرگ مقرر کړه.

لږ وخت وروسته ارویه ړنده شوه اوبیا دخپل کور په کوهی کبسی ولویده اومړه شوه له هغه وروسته دانبیرا دخلگو دژبی ورد شوه دغوسی په حالت کبسی به یی ویل: (اعماك الله كما اعمى الارويه) داسی دی خدای ړوندکړه لکه چی ارویه یی ړنده کړه حضرت سعید بن زید (رض) دعمر په تقریبا اتیا کلنی کبسی وفات شو حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) غسل ورکړ او حضرت عبد الله بن عمر (رض) ورباندی دجنازی لمونځ اداکړ اوپه مدینه منوره کبسی دفن

شو. (رضی اللہ عنہ)

حضرت سعد بن عبادہ رضی اللہ عنہ

حضرت سعد بن عبادہ دانصارو د خزرج قبیلی د بنو ساعدہ پلرگنی دیوی بارسوخه کورنی غری اوپه سید الخزرج سره یی شهرت درلود هغه وخت په اسلام مشرف شو چی کله شپږ تنه خزرجیانو حضرت اسعد بن زرارہ حضرت عقبه بن عامر حضرت عوف بن حارث حضرت رافع بن مالک حضرت قطبه بن عامر او حضرت جابر بن عبداللہ رضی اللہ عنہ دعقبی په ناؤ کبئی در رسول اللہ (ص) په لاس د اسلام له بیعت نه وروسته په مدینه کبئی د حق تبلیغ شروع کړی و او د هغوی د دعوت په برکت په مدینه کبئی یوشمیر کسان دایمان د خزانی مالکان شول بیا دبعثت په (۱۳) کال چی د مدینی د مسلمانانو پنځه اویاکسانو دعقبی په ناؤ کبئی در رسول کریم (ص) سره د سر بنسنتی بیعت وکړ پدی ډله کبئی حضرت سعد بن عبادہ (رض) هم شامل و دغه بیعت چی په تاریخ کبئی ورته بیعت عقبه ثانیه وائی اگرکه په ډیر خفیه ډول ترسره سوی و خو بیا هم د مشرکانو غورته خبره ورسیدله د مدینی قافلې ته سهار په توره خړه ورغلل او ویی ویل: (ای د خزرج خلگو! موږ خبر سوی یو چی تاسی محمد (ص) ته په بیعت کولو او پناه ورکولو سره زموږ جنگ ته ملاتړلی ده. د مدینی مشرکانو چی پدی بیعت باندي خبرنه و قسمونه و خوړل چی دا کار موږ ندی کړی خو دهغوی له انکار سره سره اصلی خبره لوڅه شوه دمکی مشرکان د قافلې په تعقیب ووتل قافله یی ونشوه نیولی مگر متاسفانه چی سعد بن عبادہ او منذر بن عمرو له قافلې نه یوڅه فاصله شاته پاتی سوی وه منذر بن عمرو هم ترینه وتبنتیده خو حضرت سعد بن عبادہ د ظالمانو پنجوته ورغی پداسی شان سره یی مکی بوتلی چی په غاړه کبئی یی پری ورته اچولی و او هم یی دهغه دسر ورینستان نیولی وو او په وهلو وهلو یی راکشوی پخپله د حضرت سعد بن عبادہ ویناده چی:

کله چی زه په مکه کبئی د قریشو تر تعذیبونو او وهلو ټکولو لاندی وم ومی لیدل یو سور سپین بڼکلی سړی زما خواته راروان دی (داسړی سهیل بن

عمرؤ چی دمکی له فتح نه وروسته یی اسلام راؤږ) زما په زړه کښی را وگرځیدله چی که له چا څخه دشرافتمندانه برخوردار هیله کیدای شی نو هغه به همدا سړی وی خو کله چی هغه ماته رانژدی سو داسی سخته څپیره یی پرمخ راکړه چی لمبه می له سترگو پورته شوه نو ما فکر وکړ چی داخلگ ټول سخت زړی ظالمان دی پدی ترڅ کښی یوبل سړی راغی (ابو البختری بن هشام) راته یی وویل: (وروره! ترکومه وخته به همدغسی وهل ټکول خوری ایا په مکه کښی څوک نه پیژنی؟ ماورته وویل: (ولی نه حارث بن امیه او جبیر بن مطعم بن عدی پیژنم دوی دتجارتی کاروبار په لړ کښی یثرب ته ځی راځی اوماپه څو څوځله ددوی دتجارتی کاروانونو حفاظت کړیدی هغه وویل: (ددغو دووتنو نومونه واخله ووايه چی له هغوی سره دغسی ارتباط لرم).

ماهمداسی وکړل یوسړی ښارته ولاړی دکعبی په حرم کښی یی هغه دواړه ومیندل اوزما له حاله یی خبر کړل هغوی ورڅخه زما دنوم پوښتنه وکړه کله چی ورته وویل شول چی ترظلم لاندی سړی سعدبن عباده نومیرې هغوی دغوسی اوخپگان په حال کښی وویل: اوه داڅومره بدکار شویدی داسړی خو دخزرج قبیلی رئیس دی په خدای قسم څه چی وائی رینبتیا وائی ده تل مورته پناه را کړیده اودیثرب له خلگونه یی هیڅوک ندی پری ایښی چی پرمورظلم وکړی بیا وروسته په منډه منډه راغلل اوزه یی دمشرکانو له منگولو څخه وژغورلم.

رسول الله (ص) چی کله مدینی منوری ته هجرت وکړ او انصار یی استقبال ته په ډیره مینه اوولوله ولاړ وو پدی بختورو خلگو کښی حضرت سعد بن عباده هم شامل ؤ دبنو ساعده له محلی نه دنبوی مرکب دتیریدو په وخت کښی حضرت سعد بن عباده (رض) ور وړاندی شو عرض یی وکړ: یا رسول الله زما کور ستاسی دقدم ایښودلو انتظار باسی زمور فقیرخانی ته تشریف راوړی پیغمبر (ص) ورته دخیر اوبرکت دعا وکړه اووی فرمایل:

زما اوښه پریږدی چیرته چی ورته امر شوی وی همالته به ودریږی
 حضرت سعدبن عباده (رض) به رسول الله (ص) اودهغه مسافرو مهاجرو ملگرو ته هروخت په کافی اندازه خواړه لیږل اودا کار دهغه دکورنی له امتیازاتو څخه

۽ دهغه پلار نيڪه په جود اوسخا سره مشهورؤ دهغه دکورنى عادت ؤ چى هره ورځ به يى يوسرى ته وظيفه ورکوله او هغه به دلارى پرسر اعلان کاؤ چى: هرڅوک چى غواړى غوښى غوړى اولذيذ طعامونه وخورى زمور ديره ته دى راشى. درسول الله (ص) په وړاندى هم دحضرت سعد بن عباده (رض) خاص مقام اومنزلت ؤ حافظ ابن حجر په الاصابه کښى ليکلى دى دهجرت دلمړى کال په پاى کښى چى کله رسول الله (ص) دابواء غزا لپاره له مدينى څخه ووتى نو حضرت سعد بن عباده يى خپل جانشين وټاکه.

يوه ورځ رسول الله (ص) په نبوى مسجد کښى ناست ؤ صحابه کرام رضي الله عنهم ورباندى راټول وو پدى ترڅ کښى يوسرى راغى او ويى ويل: سعدبن عباده ناروغ دى دهغه کورته يى تشریف يووړى هغه ډير سخت ناروغ ؤ ترداسى حده چى دپيغمبر (ص) په ورتگ هم خبر نشو پيغمبر (ص) دهغه ددى حالت په ليدلو ډير غمجن شو له مبارکو سترگونه يى اوبښکى وبهيدلى چى دهغه دمبارکو اوبښکو په ليدلو ټولو صحابه ؤ وژړل دهغه دروغتيا لپاره يى دعا وکړه او په لمدو سترگو دهغه له کوره رخصت شو.

يوځل رسول اکرم (ص) دحضرت سعد بن عباده (رض) دملاقات لپاره دهغه کورته ورغى اوله خپل عادت سره سم چى له اجازى پرته دچا کورته نه داخليدى دکورپه دروازه کښى ودريدى او ويى فرمايل: (السلام عليكم ورحمة الله) حضرت سعد (رض) دسلام جواب په دومره ټيټ اواز ورکړ چى پيغمبر (ص) وانه وريدى پيغمبر (ص) بيا وويل: (السلام عليكم ورحمة الله) هغه بيا په ټيټ اواز جواب ورکړ، چى رسول الله (ص) وانه وريده. له درى ځله سلام اچولو نه پس پيغمبر (ص) گومان وکړ چى سعدبن عباده (رض) داجازى په ورکولو کښى څه عذر لرى نوبيرته روان شو حضرت سعدبن عباده په منډه راووتى او عرض يى وکړ:

يا رسول الله (ص) زما مور اوپلار درڅخه څار شه ما ستا سلام اوريده او ددى لپاره مى په ټيټ اواز جواب درکاؤ چى ستا دمکرر سلام اچولو څخه مستفيد شو اوسعادت راپه برخه شى.

د حضرت سعد (رض) ددی خبری په اوریدو سره پیغمبر (ص) موسکی شو
 اویا دهغه کور ته داخل شوپه کور کښی له کښیناستلو نه پس پیغمبر (ص)
 دعا وکړه چی (اللهم اجعل صلوتك ورحمتك علی سعد) الهی په سعد باندى
 خپل رحمت او مهربانی نازله کړه.

د اسلامي جهادونو لړی چی شروع شوه حضرت سعد بن عباده (رض) په
 هره غزا کښی نه یوازی عملا شریک وبلکی دمجاهدینو داعاشی لپاره یی له
 مالی انفاق څخه کاراخیست ابن سعد (رح) د حضرت عروه (رض) داوینا رانقل
 کړیده چی:

ما حضرت سعد بن عباده (رض) لیدلی دی چی دخپل کورپه دروازی کښی
 ولاړو ناری یی وهلی چی که دچا غوړی اویا غوښه خوښیږی هغه دی د سعد بن
 عباده کورته راشی اصحاب صغه و نه کورونه درلودل اونه دژوند وسایل چی له
 همدی امله دالله (ج) میلمانه گڼل کیدل مالی قدرت لرونکو صحابه کرامو به
 یویو دوه دوه تنه له خانه سره بیول او خواړه به یی ورکول خو حضرت سعد بن
 عباده (رض) به هر ماښام داتیا کسانو ډوډی ورلیږله.

د حضرت سعد (رض) مور حضرت عمزه بنت مسعود (رض) ته هم
 د صحابیت شرف په نصیب شوی و او دهغی به یی له حده زیات احترام ساته
 کله چی هغه په پنځم هجری کال کښی وفات شوه دهغی روح ته د ثواب استولو
 لپاره یی داوبو یولښتی جاری کړ چی نن هم په مدینه منوره کښی د: (سقایة
 السعد) په نوم موجوددی په اتم هجری کال کښی د حضرت ابو عبیده بن الجراح
 ترقیادت لاندی دری مجاهدین دسیف البحر غزاته ولاړل په سفر کښی خوراکی
 مواد خلاص شول د حضرت سعد زوی قیس بن سعد بن عباده پرله پسې په
 قرض اوبنان اخیستل او دمجاهدینو لپاره یی ذبح کول په پای کښی ابوبکر
 صدیق (رض) او حضرت عمر (رض) هغه له دی کارنه منع کړ دراستنیدو څخه
 وروسته چی هغه خپل پلارته قصه وکړه نو حضرت سعد (رض) د پیغمبر (ص)
 حضورته ورغی عرض یی وکړ: (د ابن ابوقحافه او ابن خطاب لخوا جواب راکړه
 چی هغوی زما زوی بخیلی ته ولی هتوی؟

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته پرحضرت سعدبن عباده (رض) باندی دغمونو غرونه راوغورخیدل مدینه یی پریښودله اوپه شام کښی یی استوگنه غوره کړه چی هلته په (۱۵) هجری کښی دناملومو کسانو لخوا شهید کړای شو اوپخپل خواړه ملگری سید المرسلین (ص) پسی پداسی حال کښی ورغی چی هغه په ژوند کښی ورڅخه راضی ؤ اودده کور دهغه (ص) دتگ راتگ ځای ؤ او تل به یی دخیر او برکت دعا ورته کوله او همدا دیو ریښتونی مؤمن لپاره دسعادت معراج دی. (رضی الله عنه)

حضرت سلمه بن اکوع رضی الله عنه

حضرت سلمه بن اکوع په مرالظهران کښی داوسیدونکی قبیلی بنوقمعه دبنواسلم له پلرگنی څخه اودابو اباس په کنیت نوم سره یی شهرت درلود. له شپږم هجری کال نه مخکښی په اسلام مشرف شوی اومدینی منوری ته یی هجرت کړی ؤ دشپږم هجری کال دذی قعدی په میاشت کښی پیغمبر (ص) له خپلو یوزر اوڅلورسوو صحابه وسره دعمری اداکولو په نیت له مدینی منوری نه دمکی معظمی خواته روان شو دمسلمانانو په لاره کښی دقریشو دخنډ کیدو لامله پیغمبر (ص) لاره بدله کړه اوپه حدیبیه نومی ځای کښی تم شو څنگه چی دامیاشت له څلورو حرامو میاشتو څخه وه اومسلمانانو نه غوښتل چی جنگ واقع شی نویی دخبرواترو لپاره دسفیرانو لیرلو په لړ کښی دوروستی ځل لپاره حضرت عثمان بن عفان (رض) قریشو ته واستوه قریشو هغه په مکه کښی ایسار کړ اوپیغمبر (ص) ته خبرورسیده چی دبنمنانو حضرت عثمان (رض) شهید کړیدی رسول الله (ص) ټول صحابه راغونډ کړل او دسر بښدتی او قربانی بیعت یی ورڅخه واخیست چی په تاریخ کښی دغه بیعت ته بیعت رضوان وائی داله دی کبله چی الله (ج) دوحی په ژبه دغو بیعت کوونکو ته دخپلی رضاء اعلان وکړ ویی فرمایل: (لقد رضی الله عن المؤمنین اذ بیایعونک تحت الشجرة) یعنی حقیقت دادی چی الله (ج) دهغو مؤمنانو څخه راضی شو چی کله یی ترونی لاندی له تاسره بیعت کاوه.

حضرت سلمه بن اکوع هم پدغو بیعت کوونکو کښی شامل ؤ بلکی هغه

دری خُله دپیغمبر (ص) په لاس کښی دبیعت لاس کښنود په صحیح مسلم کښی راغلی دی چی حضرت سلمه (رض) دخپلی قبیلی په شمول په حدیبیه کښی درسول اکرم (ص) په لاس دمرگ بیعت وکړ لږ شیبه وروسته چی دپیغمبر (ص) سترگی پر هغه ولگیدی ویی فرمایل: ای ابن اکوع: ته بیعت نکوی؟ عرض یی وکړ: یارسول الله: ماخو بیعت وکړ ویی فرمایل: (بیابیعت وکړه) حضرت سلمه سمدلاسه پاخیده بیایی دپیغمبر (ص) په لاس بیعت وکړ رسول الله (ص) دخپل لطف اومهربانی له مخی هغه ته یوجنگی سپر ورکړ لږ وروسته چی دپیغمبر (ص) سترگی ورباندی ولگیدی ویی فرمایل: (سلمه! بیعت نکوی؟ عرض یی وکړ: یارسول الله! مور اوپلامی درنه خاړ شه ماخو دوه خُله بیعت وکړ پیغمبر (ص) وفرمایل: خیردی دریم خُل بیعت وکړه حضرت سلمه پاخیده اودریم خُل یی هم دبیعت شرف اوسعادت وگتی پدی وخت کښی چی پیغمبر (ص) وکتل له سلمه (رض) سره هغه سپر نشته چی ده ورکړی و نویی پوښتنه وکړه: (سلمه! هغه سپر دی شه کړ؟ عرض یی کړ: یارسول الله زما له تره سره هیخ وسله نه وه سپرمی هغه ته ورکړ پیغمبر (ص) موسکی شو ویی فرمایل: (سلمه! ستا مثال دهغه سپری په خیردی چی هغه دعا کړی وه چی: خدایه! ماته داسی دوست راکړه چی زما له خپله خانه هم راباندی گران وی.

وروسته بیاد حضرت عثمان (رض) دشهادت خبردروغ ثابت سو اوددواړو خواؤ په موافقه دحدیبی تاریخی صلح مینخ ته راغله اورسول الله (ص) له خپلو خوارلس سوه تنه ملگرو سره بیرته دمدینی خواته روان سو دسفر په ترخ کښی چی کله ورباندی لومړی شپه راغله نودیوه غره په لمن کښی دیره سول اوله دی امله چی دمعاهدی له لاسلیک کیدونه وروسته دکافرو دغدر اوخیانت یودوه پیښی مینخ ته راغلی وی اواعتماد ورباندی نسو کیدلای اودا ویره وه چی احتمال لری دناخبری په حالت کښی حمله وکړی له همدی کبله پیغمبر (ص) غوښتل چی دشپی پیره وشی نوویی ویل: الله (ج) دی پر هغه چاخیل رحمت نازل کړی او مغفرت دی ورته وکړی چی نن شپه ددی غره سرته وخیژی پیره وکړی اودمشرکانو دخه اقدام په باب مور ته پرخپل وخت خبر راکړی

حضرت سلمه (رض) سمدلاسه پاخیدی عرض یی وکی: (یارسول الله! زه به دا خدمت سرته ورسوم. پیغمبر (ص) دهغه دسربندنی ولوله وستایله ویی فرمایل: (هو همداته داکار وکره حضرت سلمه (رض) خپله وسله واخیستله او په منډه دغره څوکی ته وختی ټوله شپه یی یوازی پیره وکره کله به له لښکره گردچاپیره تاویدی او کله به یی دغره له سره ددښمن حالات څارل ترڅو چی شپه په خیریت سره سبا سوه او دحضرت سلمه (رض) لمن درسول الله (ص) درحمت او مغفرت له مستجابی دعا څخه ډکه سوه.

دشپږم هجری کال په پای کښی یوه بله واقعه مینځ ته راغله چی په هغی کښی دحضرت سلمه بن اکوع (رض) بیساری میرانه دتاریخ په پاڼو کښی په زرینو کرنو ثبت سوه. واقعه داسی وه چی دبنو غطفان قبیلی سیمی ته نژدی په ذی قرد ځنگله کښی دپیغمبر (ص) او بنان خریدل دعینه بن حصن فزاری په نوم داسلام یولوتمار دښمن دداره مارانوله څلویښت کسیزی ډلی سره حمله وکره داوښانو شپون دمشهور صحابی ابوذرغفاری زوی ذر رضی الله عنه یی شهیدکر او اوبنان یی وتښتول.

پدی وخت کښی تصادفا حضرت سلمه (رض) او حضرت رباح (رض) چی پراسونو سپاره وو هلته ورغلل حضرت سلمه (رض) ددی صحنی په لیدلو له غوسی ډک سو حضرت رباح یی دخبر رسولو لپاره مدینی ته ولیږی او پخپله په یوازی ځان له څلویښت کسیزی داره ماری ډلی سره په جنگ سو دیوی غونډی، دپاسه ولاړو او لاندی یی پرلوتمارانو بانندی غشی اورول تردی پوری چی دښمنانو اوبنان پرینودل اودتینستی لاره یی په مخکښی ونیوله حضرت سلمه (رض) دهغوی په تعقیب مخ په وړاندی روان و چی عینه بن بدر فزاری له خپلو وسله والو سپرو سره دلوتمارانو دمرستی لپاره راغی او حضرت سلمه (رض) ته ئی وویل چی: ته څوک یی؟ جواب یی ورکر: ما وپیژنی زه داکوع زوی سلمه یم په هغه خدای قسم چی دمحمد (ص) مبارک مخ ته یی عظمت وربخښلی دی له تاسی نه په هېڅ یوه کښی دا قدرت نسته چی ما ونیولی شی او په تاسی کی یوهم داسی نسته چی که زه دهغه وژل وغواړم چی هغه ځان را

نه خلاص کړی ددوی په مینځ کښی لاهمدا خبری روانی وی چی له مدینی نه مجاهدین راورسیدل او په پای کښی رسول اکرم (ص) پخپله هم تشریف راوړ چی له یوڅه برخورد نه وروسته فتح داسلام دسپاهیانو اوشکست دشیطان دملگرو په برخه سو.

دمعړکی په پای کښی رسول الله (ص) وفرمایل: زمور په سپرو کښی ابو قتاده ترټولو زیات تکړه دی اوپه پیاده ؤ کښی سلمه.

دذی قرد یاپه بل عبارت د (غابه) له غزا نه دری ورځی وروسته سرور کائنات (ص) له یوزر اوه سوه مجاهدینو سره چی حضرت سلمه بن اکوع هم پکښی برخوال ؤ له مدینی څخه دخیبر دیهودو دځپلو لپاره روان سو دخیبر جنگ داسلامی غزاگانو په لړ کښی خاص شهرت لری دا جنگ ډیری ورځی جاری ؤ اوپدی دوران کښی ډیری نښتی له یهودو سره مینځ ته راغلی چی حضرت سلمه (رض) ددی نښتو دمیدان یوغښتلی اتل ؤ.

په صحیح بخاری کښی دخیبر دغزا په باب له حضرت سلمه (رض) نه روایت سوی یوحديث کښی هغه وائی چی دخیبر په ورځ زما پنډی په توره زخمی سوه رسول الله (ص) ته می موضوع عرض کړه هغه دری ځله ورباندی کف شف وکی زخم می داسی جوړ سو چی بیامی هیڅکله دهغه درد احساس نکړ دهجرت په اوم کال دبنو کلاب قبیلی خلگو بغاوت وکی رسول اکرم (ص) دهغوی دځپلو لپاره دحضرت ابوبکر صدیق (رض) ترقیادت لاندی یو ټولی ولیرله چی حضرت سلمه (رض) هم پکښی ؤ.

حضرت سلمه پدی سریه کښی په پوره میرانه وجنگیده او په یوازی ځان یی اوه کورنی دجهنم کندی ته ولیرلی اوکمو خلگو چی دتینستی لاره په مخ کښی ونیوله دهغوی بنځی یی اسیرانی ونیولی په مسند احمدبن حنبل کښی راغلی دی چی دثقیف اوهوازن (یعنی دحنین) دغزا په وخت کښی پراوښ سپور یوسری دمسلمانانو لښکرته راغی اوپه ډوډی کښی له مسلمانانو سره شریک سو پدی وخت کښی هغه دمسلمانانو دلښکر دحالاتو معلومولو لپاره په غلا غلا سترگی غړولی کله چی بیرته روان سو دهغه په جاسوسی باندی

دمسلمانانو اشتباه پیدا سوه حضرت سلمه (رض) دبرینناپه خیرپه چتکی سره په وروسته پسی یی ورغی هغه یی په لاره کنبی لاندی کړدهغه داوین ترخیری یی و نیوی چوک یی کړ بیایی دتوری په یو گوزار سره دهغه سر غوخ کړ او مال او متاع یی ترینه واخیستی پیغمبر (ص) پوښتنه وکړه: (دا جاسوس چا وژلی دی؟ صحابه ؤ وویل: سلمه، ویی فرمایل: دهغه ټول مال او متاع دسلمه ده.

حضرت سلمه بن اکوع اسلمی (رض) په شپاړسو غزاگانو اوسرایاؤ کنبی برخه اخیستی وه چی له دغی جملی نه دذی قرد، خیبر، ذات الرقاع، دمکی فتح، طائف او تبوک هغه غزاگانی دی چی درسول الله (ص) سره یی پکنبی ملگرتیا کړیده.

هغه په جهادی خدمتونو سربیره علمی خدمتونه هم سرته رسولی دی اوله هغه څخه (۷۷) حدیثونه روایت سویدی دحضرت عثمان (رض) له شهادت نه وروسته له مدیني نه ربذه نومی ځنگل ته ولاړی دخپل وفات نه ترلږ ورځی مخکنبی وخت پوری همالته اوسیدی خوپه پای کنبی چی کله مدیني ته راستون سو نوڅو ورځی وروسته په مدینه کنبی وفات اوله خپل خدای (ج) سره وصل سو. (رضی الله عنه)

حضرت سالم مولی ابی حذیفه رضی الله عنه

حضرت سالم بن معقل ایرانی الاصل ؤ دحضرت شبیته بنت یعار دغلامی په قید کنبی یثرب ته تللی ؤ هغی چی ازاد کړ نو بیا دمکی دمشرقعبه بن ربیعه زوی حضرت ابی حذیفه په زوی والی و نیوی او دهغه په کور کنبی یی دنسبی زوی په خیر ژوند کاؤ.

دمکی پرجهل ځپلی چاپیریال باندي چی کله داسلام دلمر څرک ولگیدی پدی وخت کنبی حضرت سالم (رض) نوی دځوانی منگ ته رسیدلی ؤ ډیرو بدبختو کسانو داسلام له رڼانه په تیاره کنبی ژوند کولو ته ترجیح ورکړه خو دکمو خلگو چی داقبال ستوری ځلیدلی ؤ هغوی په ډیره مینه داسلام دعوت قبول کړ او هغه لاری یی په مخ کنبی و نیوله چی په دنیا کنبی دشرف اوسعادت منزل ته او په اخرت کنبی دجنت منزل ته رسیدلی وه حضرت سالم بن معقل او

دهغه سرپرست ابی حذیفه بن عتبه دواړه دبعثت په لومړيو ختونو کښی دحق له کاروان سره ملگری سول اودکفر اوجهل له ترېمی نه داسلام رڼا ته راووتل او دسابقون الاولون دمبارکی ډلی غړیتوب ورپه برخه سو حضرت ابو عبدالله سالم مولى ابی حذیفه به هم په مکى او هم په مدنی ژوندانه کښی له نبوی شمعی څخه دپتنگ په خیر تاویدی همدا لامل ؤ چی په اسلام پوهنه کښی دتبحر درجی ته رسیدلی ؤ او دخپل علمی فضل او کمال او دقرآن دحفظ او حسن قرائت په برکت دټولو صحابه ؤ اوحتی دسرور کائنات (ص) خاصه پاملرنه وراوښتی وه.

یوه ورځ چی لا دستر احکام نه وه نازل سوی رسول اکرم (ص) په کور کښی تشریف درلود اوام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) دڅه ضرورت لپاره دباندی وتلی وه کله چی له څه ځنډ نه وروسته یی کورته تشریف راوړی نورسول الله (ص) پوښتنه وکړه: عائشی ولی دی ځنډ وکی؟ ام المؤمنین عرض وکړ: یارسول الله! مور پلارمی درنه څارشه کورته راروانه وم چی په لار کښی می دیوقاری دتلاوت اواز ترغوړ سو دومره جذاب اوزړه راکشونکی اواز ؤ چی ځای پرځای ورته ودریدم اومحو سوم.

رسول الله (ص) بیاپوښتنه وکړه چی: قاری دی په څه حال کښی پرېښودی؟ ام المؤمنین عرض وکی. یارسول الله زماترراتگه پوری هغه په تلاوت مصروف ؤ، پیغمبر (ص) ددی خبری په اوریدو سره سمدلاسه پاڅیدی مبارک څادر یی پراوړو واچوی اودباندی ووتی ویی لیدل چی په ریشتیاسره خلگ ددغه قاری دقرائت اوریدوته پداسی مینه ولاړ دی چی تابه ویل دبی هونبی حالت ور باندی راغلی دی، ددی صحنی په لیدلو سره درحمة للعلمین په مبارکه څیره کښی له ډیره خوبنی نه ځلا پیداسوه اووی فرمایل: (الحمد لله الذی جعل فی امتی مثلك) ټوله ثنا اوستاینه دهغه الله لپاره ده چی زما په امت کښی یی ستا په خیر سپی پیدا کړیدی.

داعظیم المرتبه انسان چی سرور کائنات (ص) دهغه په موجودیت باندی دډیری خوبنی لامله درب العلمین شکر ادا کړ حضرت ابو عبدالله سالم مولى

ابی حذیفه (رض) ؤ رسول الله (ص) به خپلو اصحابو ته توصیه کوله چی قرآن له خلورو کسانو څخه زده کړی: له عبدالله بن مسعود، سالم مولی ابی حذیفه، ابی بن کعب او معاذ بن جبل څخه.

دقرآن کریم پدی خلورو مشهورو قاریانو کبسی حضرت سالم ته دا امتیاز په برخه ؤ چی دی سره له دی چی مورنی ژبه یی عربی نه بلکی فارسی وه خوالله (ج) دقرآن پوهنی داسی خزانه ورپه برخه کړی وه چی پخپله رسول الله (ص) خلگو ته امر وکی چی قرآن له سالم مولی ابی حذیفه څخه زده کړی. درینستونی ایمان اوله الله (ج) اورسول (ص) او قرآن سره دمینی برکت ؤ چی دمکی دلوی اوسرکبش رئیس زوی حضرت ابو حذیفه به تل دیو داسی سپری په دوستی او موالات بانندی فخر کوی اودخپل ورور ولید بن عتبه لور فاطمه یی هغه ته په نکاح ورکړه چی دغلامی په قید کبسی له خپل پلرنی وطن څخه رابیل سوی او دیکسی اویوسی ژوند یی تیروی.

هغه که دحسب اونسب اودمال اودولت په لحاظ معتبر نه ؤ خوداعتبار او لوړتیا هغه خزانه ورسره وه چی الله (ج) فرمائی: ان اکرمکم عند الله اتقاکم. (دالله په نزد په تاسی کبسی ډیر عزتمند هغه څوک دی چی په تاسی کبسی زیات متقی وی). یا داچی رسول الله (ص) فرمائی: لافضل لعربی علی عجمی الا بالتقوی. (هیڅ یوعرب پرعجم بانندی فضیلت نلری مگر په تقوی سره) مخکبسی له دی چی سرور کائنات (ص) له مکی نه هجرت وکړی حضرت سالم مولی ابی حذیفه (رض) په قبا کبسی دلومریو مهاجرینو لپاره دلمانځه امامت کوی، او پیغمبر (ص) چی له هجرت نه وروسته کله له قباء نه مدینی ته تشریف یووړی نوحضرت سالم (رض) دقبا په مسجد کبسی دامامت وظیفه سرته رسوله په صحیح بخاری کبسی راغلی دی چی ډیر ځله لویانو صحابه کرامو لکه حضرت ابوبکر صدیق (رض) حضرت عمر فاروق (رض) حضرت عثمان ذو النورین (رض) حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) اونورو جلیل القدر صحابه ؤ په حضرت سالم (رض) پسی دلمانځه اقتداء کړیده. دمهاجرینو اوانصارو ترمینځ دورورولی دتړون په سلسله کبسی

رسول الله (ص) د حضرت سالم (رض) او حضرت معاذ بن معاذ انصاری (رض) ترمینح د مواخات عقد کری و، حضرت معاذ (رض) به تل د ایثار په توده ولوله هغه ته د پیسو او ژوندنیو ضروریاتو پیشکش کوی خو هغه چی د زهد او تقوی او معنوی پانگی مالک و هیخکله یی حضرت معاذ ته خه تکلیف ورنکر، خه چی به یی د لاس په تناکو گتیل هغه به یی هم د خدای په لار کنبی لگول او پخپله به یی د بیوزلی ژوند تیروی.

پادشاهی می تر خرقی لاندی اطلس دی پت د درست جهان پادشاه ظاهر گدایم

حضرت سالم مولی ابی حذیفه (رض) نه یوازی د علم او فضیلت د اسمان ستوری و بلکی د جهاد د میدان یواتل سپاهی هم و په بدر، احد، احزاب او نورو سترو غزاگانو کنبی له رسول الله (ص) سره ملگری و او د حق او باطل ترمینح په هره معرکه کنبی یی د اسلام د سرلوپی او د شیطان د قوت ماتولو لپاره توره راپورته کړیده.

دمکی له فتحی نه وروسته رسول الله (ص) شاوخوا قبیلوته هیئتونه ولیپل او هغوی ته یی دا خبر هم ورکړ چی د اهیئتونه د دعوت په خاطر درغلی دی نه د جگری لپاره دیو هیئت مشر حضرت خالد بن ولید (رض) و او حضرت سالم مولی ابی حذیفه (رض) ورسره ملگری و حضرت خالد له زور نه کار و اخیستی او توره یی استعمال کړه او حضرت سالم (رض) دهغه پدی کار سره ډیر خپه سو او ورته یی وویل: خالده! ته د خطا مرتکب سوی اودا خبره یی په مکرر ډول ورته کوله حضرت خالد (رض) به کله چوپ سو او کله به یی له خپل اقدام خخه دفاع کوله خو حضرت سالم (رض) پدی خاطر چی په مسئولیت کنبی ورسره شریک و له حق ویلو خخه ساکت نسو کله چی هیئت بیرته راستون سو او رسول الله (ص) له پینبی خخه خبر سو نو یی دخپگان په حالت کنبی پوښتنه وکړه (آیا هیچا د خالد پراقدام باندی انتقاد و نکر؟ صحابه و عرض وکی: ولی نه، یار رسول الله سالم و رباندی انتقاد و کړ او ډیره زیاته مناقشه یی ورسره وکړه) ددی جواب په اوریدلو د رسول الله (ص) غوسه سره سو.

د رسول الله (ص) له رحلت نه وروسته چی کله حضرت ابوبکر صدیق (رض)

ته دمسلمانانو دخلافت دروندمسئوليت ورپه غاړه سو نودعربو په گوت گوت کښي دارتداد فتنه راپورته سوه، امير المؤمنين ابوبکر صديق (رض) دمردانو پرضد جهاد شروع کړ اوداسي سختي جگړي مينځ ته راغلي چي دځينو تاريخ ليکونکو دوي نا له مخي داسي سختي جگړي هيڅکله نه وي ليدل سوي په تيره بيا پدي لړ کښي ديمامي جگړه چي دشيطان صفته انسان مسيلمه کذاب ترقوماندی لاندی خلويښت زره کسيز مجهز لښکر داسلامي لښکر پر خلاف دجنگ ميدان ته راوتلی و پدي خونړي جگړه کښي دمهاجرينو بيرغ دحضرت سالم مولی ابی حذيفه په لاس کښي و دکافرانو په صفونو کښي وړاندی ننووتی اودخپلی توری حق يی په ميرانه ادا کوی داډير سخت حالت و دمسلمانانو په صفونو کښي پراگندگی پيدا سوه خو حضرت سالم شعار ورکوی چي که زه دمسلمانانو دعلمبرداري حق ادا نکړم، زه به دقرآن په حافظانو کښي ډير بدسړی يم ددی شعار ترڅنگ به يی ددی مبارك ايت زمزمه کوله چي (وکاين من نبی قاتل معه ربيون كثير، فما وهنوا لما اصابهم في سبيل الله وما ضعفوا وما استکانوا والله يحب الصابرين).

ترجمه: يعنی ډير داسي پيغمبران تير سویدی چي دهغو په څنگ کښي ډير زيات خدای پالونکی جنگيدلی دی چي نه دخدای په لاره کښي مصيبتونو دهغوی په ارادی کښي سستی راوستلی سوه، نه يی بدنی کمزوری محسوسه کړه اونه يی ددښمن په وړاندی سرونه ټيټ کړل، الله دصابرانو مل دی. په پای کښي مردانو لومړی دهغه لاسونه په توره غوڅ کړل اوبيا يی نور بدن ټوټه ټوټه کړ خو هغه دځنکدن په سلگيو کښي پوښتنه وکړه: دابو حذيفه څه حال دی؟ جواب يی ورکړ: هغه شهيد سو حضرت حذيفه وفرمايل: مور دواړه په يوه قبر کښي دفن کړی اوبيا وروسته پداسي حال کښي له خدای سره وصل سو چي دخوښی موسکا يی پر شونډو خپره وه.

حضرت سالم مولی ابی حذيفه هغه ستر شخصيت و چي حضرت عمر فاروق (رض) دژوند په وروستيو شيبو کښي وفرمايل که سالم ژوندی وای نو مابه دمسلمانانو قيادت له ځانه وروسته هغه ته سپارلی و. (رضی الله عنه)

حضرت سهیل بن عمرو رضی اللہ عنہ

حضرت سهیل بن عمرو دقریشو دستری قبیلی له بانفوذہ مشرانو خخه یو تن و دتقریر او خطابت په میدان کنبی یی ساری نه درلود او ورسره دشعری ذوق او سلیقی خاوند هم و لکه څنگه چی دحق ددعوت پیل کیدو په لومړیو وختونو کنبی ابولهب، ابو جهل، ابوسفیان، عقبه بن ابی معیط عتبه بن ربیعہ اوشیبه بن ربیعہ اوامیه بن خلف اونورو دسرور کائنات (ص) پرضد ددبمنی محاذ ونیوی او خپل ټول طاقت یی په کار اچوه چی څوک دحق بلنی ته لیبیک ونه وایی اودحق له کاروان سره ملگرتیا ونکړی همدغه رازسهیل بن عمرو هم له حق سره ددبمنی محاذ گرم ساتلی و او پخپلو تقریرونو او ویناؤ اوله ولولی نه په ډکو اشعاروسره به یی خلگ داسلام دبمنی لوری ته هڅول خوددبمنانو ددی ټولو هلوځلو سره سره داسی ورځ نه وه چی دحق دشمعی دپتنگانو په شمیر کنبی زیاتوالی رانشی اودمکی کورونوته ددی رڼا وړانگی داخلی نشی، که پلار به په جهالت کنبی پاتی و، زوی به یی داسلام پیروی غوره کړی وه او که زوی به کافر پاتی و پلار به یی دحق دعوت منلی و.

داسلام پرضد دسهیل بن عمرو له سرسختانه دبمنی سره سره دهغه دوه زامن ابوجندل (رض) او عبد الله (رض) اودوی لونی سهیله اوام کلثوم دخپلو میرونو ابوحنیفه او ابوسیره په شمول دحق ددعوت په لومړیو وختونو کنبی په اسلام مشرف سوی اودمؤمنانو دهغی لومړنی ډلی په صف کنبی یی ځای درلود چی خپل هرڅه یی دخدای په لاره کنبی داؤ کړی وه سهیل بن عمرو دخپلو زامنو په اسلام راوړلو له حده زیات خپه و دواړه یی په ځنځیرونو کنبی تړلی اوبندیان کړی وه عبدالله بن سهیل خو یو وخت فرصت ترلاسه کړ، له بندنه یی ځان خوشی کړ اودحبشی په دویم هجرت کنبی له مهاجرینو سره چی شمیر یی دسلوتنوپه خواوشا کنبی و ملگری سوحبشی ته ولاړی مگر ابوجندل (رض) ان دحدیبی ترزمانی پوری دسهیل بن عمرو دظلم په گرمه بتی کنبی وریتیدی دبدر په غزا کنبی چی دنبوی هجرت په دویم کال کنبی مینځ ته راغله او یوی خواته دری سوه دیارلس تنه حقپرستان اوبلی خواته دخدای (ج) ددبمنانو زر

کسیز مجهز لښکر و سھیل بن عمرو د مشرکانو د پوځ یو عسکر و او په ډیره جذبه او ولوله د مسلمانانو پر ضد جنگیدی د مالک الملک ذات په خاصه مرسته پدی جگړه کښی د حق پلویانو ته فتح او د حق د بنمنانو ته شکست په برخه سو او یاتنه یی د مجاهدینو په لاس ووژل سول او او یا تنه نوری اسیران و نیول سول چی سھیل بن عمرو هم ددی اسیرانو له جملی څخه و کله چی هغه د سرور کائنات (ص) حضور ته وړاندی کړای سو نو د هغه په لیدلو حضرت عمر فاروق (رض) عرض وکی: (یا رسول الله! که اجازه وی، زه به د سھیل دوه مخکینی غاښونه و باسم ترڅو چی بیا د اسلام او مسلمانانو پر ضد جذاب تقریرونه ونکړای شی، دده جذابی ژبی مسلمانانو ته سخت زیان رسولی دی) رحمة للعلمین (ص) و فرمایل: پریرده عمره! دبیانیی ورکولو کم استعداد چی الله (ج) سھیل ته ورکړیدی کیدای شی یوه ورځ تاسی ته ددی گټه ورسپیری او ورباندی خوشحاله شی.

بیا وروسته پیغمبر (ص) د فدیی په بدل کښی هغه خوشی کړ د هجرت په (۲) کال رسول الله (ص) له یوزر او څلور سوه تنه صحابه و کرامو سره د عمری ادا کولو لپاره له مدیني نه دمکی مکرمی خواته روان سو، قریش چی خبر سول د مسلمانانو د مخنیوی لپاره یی ترتیبات و نیول، پیغمبر (ص) په حدیبیه نومی ځای کښی ډیره سو قریشو ته یی پیغام ولیږی پی مور د جنگ لپاره نه بلکی صرف د عمری ادا کولو لپاره راغلی یو مگر قریشو دا خبره ونه منله او خپل استازی عروه بن مسعود ثقفی یی د پیغمبر (ص) حضور ته ولیږی چی مسلمانان باید بیرته مدیني ته ستانه شی، عروه بن مسعود له مذاکری نه وروسته قریشو ته دستنیدو په وخت کښی وویل ای قریشو! زه د کسری، قیصر او نجاشی دربارونو ته ورغلی یم خو قسم په خدای (ج) چی ماهیخ کم باچا داسی ندی لیدلی چی د هغه رعیت دومره احترام ورته وکړی لکه څومره چی د محمد (ص) ملگری هغه ته احترام کوی، نور نوستاسی خوبنه.

په پای کښی قریشو سھیل بن عمرو د صلحی له پیشنهاد سره د پیغمبر (ص) حضور ته ولیږی چی پیغمبر (ص) هم دا خبره ومنله او د صلحی د موادو په

ليکلو يي امر وکي په هغو کښي يوه ماده داوه چي که له مسلمانانو څخه څوک قريشو ته ورشي بيرته به نه ورکول کيږي مگر که له قريشو نه څوک مسلمانانو ته ورشي بيرته به يي ورکوي، دصلحي سند لانه و بشپړ سوي چي دهمدي سهيل زوي داسلام په تور دکلونو کلونو بندي ابوجندل (رض) پداسي حال کښي حديبي ته راورسيدي چي له لاسونو اوپښو څخه يي ويني څخيدلي او اوس يي هم په لاسونو کښي هتکړي او په پښو کښي زولني پرتي وي، فريادي وکي (اي زما مسلمانو ورونيو! وگوري زما پلار داسلام راوړلو په جرم کښي زه پدغه بده ورځ کښي ساتلي يم، اياتاسي به ماته له دغه حالت نه نجات راکړي؟ مسلمانانو دهغه دحالت په ليدلو هياهو جوړکړ چي ابوجندل (رض) بايد خوشي کړاي شي خو پيغمبر (ص) دصلحي دلوظنامي درعايت په اساس او د سهيل بن عمرو دپينگار په خاطر ابوجندل (رض) بيرته ورکړ خودعا يي وکړه چي الله (ج) دي ابوجندل ته دخلاصون لاره برابره کړي همغه و چي ابوجندل په لاره کښي ځان خوشي کړ او دمديني پرځاي دساحل خواته ولاړي دهجرت په (۸) کال رسول الله (ص) له لس زره کسيز اسلامي لښکر سره فاتحانه مکي ته داخل سو، داسلام سرسختو دښمنانو داسلام دعظمت په وړاندي سر کښته کړ، سهيل بن عمرو خپل زوي ابوجندل (رض) راوغوښت ويي ويل: (زويه! ولاړ شه دمحمد (ص) په وړاندي زما شفاعت وکړه چي ماته به بخښنه وکړي) ابو جندل (رض) ومنل او مخامخ درسول الله (ص) حضورته ورغي او عرض يي وکي: يارسول الله! زما پلار ته امان ورکړه. پيغمبر (ص) دابو جندل (رض) دقربانيو په نظر کښي نيولو سره دهغه پيشنهاد ومني اوويي فرمايل: سهيل دخداي ﷺ په امان کښي دي، هيڅ مسلمان به هغه ته ضرر نه رسوي.

سهيل بي حده زيات خوشاله سو او بياڅه موده وروسته په اسلام مشرف سو اودامام بخاري او حاکم دويينا له مخي دحنين په غزا کښي چي دمکي له فتحې نه وروسته پيښه سوه عملا برخه وال و.

داسلام له راوړلو نه وروسته دحضرت سهيل بن عمرو (رض) په ژوند کښي بشپړ بدلون او انقلاب راغي شپه په قيام او ورځ به يي په صيام تيريدله

خپل مال به يې په خلاص لاس دخداى (ج) په لاره کښې اودخداى (ج) ددين دسرلورې په خاطر لگوى علامه ابن اثير (رح) په اسد الغابه کښې ليکلى دى چي دقريشو په مشرانو کښې وروستنى مؤمن حضرت سهيل بن عمرو ؤ خوتر ټولو زيات يې لمونځونه کول، روژې يې نيولې، خيراتونه يې ورکول اوغوره عملونه يې سرته رسول له ډير رياضت نه يې بدن وچ سوى ؤ اورنگ يې تک ټير ؤ دخپلو تيرو عملونو په يادولو به يې شپه ورځ ژړل په تيره بياکله به يې چي قرآن اوریده بې اختياره به يې له سترگونه داوښکو چيني بهيدلى هغه سهيل چي يووخت يې دمسلمانانو پرضد توره راپورته کړې وه بيابى داسلام ددښمنانو پرضد د فولادو دغره په خير دريغ نيولې ؤ چي دارتداد دفتنى په وخت کښې دهغه کارنامې دخاصى يادونى وړ دى درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته چي کله په عربو کښې دارتداد فتنه مينځ ته راغله نو داسلام لومړى خليفه حضرت ابوبکر صديق (رض) ددغى تباه کوونکى فتنى داور وژلو لپاره په کلکه جهاد شروع کړ اوخلگوته به يې ويل: (من كان يعبد محمدا قد مات ومن كان يعبد الله فان الله حى لايموت)

ترجمه: يعنى که چا دمحمد (ص) عبادت کوى هغه خو وفات سو اوکه چا دالله (ج) عبادت کوى الله (ج) تل ترته ژوندى دى نه مري.

حضرت سهيل بن عمرو (رض) کت مت دحضرت ابوبکر صديق (رض) دريغ چي په مدينه کښې يې غوره کړې ؤ هلته په مکه کښې ونيوى يوه ورځ يې يوه لويه غونډه جوړه کړه خلگوته يې په خطاب کښې وويل: (زما وروڼو! تاسى اوريدلى دى چي الله (ج) زموږ بادار اومولى محمد رسول الله (ص) خپل لورى ته غوښتى دى اوله دى فانى دنيا نه يې رحلت کړيدى چي يوه ورځ نه يوه ورځ به همداسى کيدل خوزه گورم چي په تاسى کښې دځينو کسانو څيرو تغير کړيدى دا ولى؟ محمد (ص) خو ستاسى معبود نه ؤ ستاسى معبود هغه الله (ج) دى چي هغه حى اوقيوم دى. دمحمد (ص) دوفات څخه دامطلب ندى چي گوندى اسلام ختم سو په خداى (ج) قسم دى چي اسلام به تل ترته باقى وي ترڅو پورى چي په دى دنيا کښې دلمر اوسپوږمى رڼا موجوده وي همدغسى

به داسلام دنور وړانگی هم خپریږی. واورئ! هرڅوک چی له اسلام نه داوښتلو هڅه وکړی زمادی په خدای (ج) قسم وی چی زه به دهغه سرله تنی څخه جدا کړم ټولو جواب ورکړ: (ای زموږ سرداره! موږ به تل په اسلام باندی ثابت قدم یو هیڅ یو دښمن ته به پخپل صف کښی ځای ورنکړو اودحق په لاره کښی به له هیڅ ډول قربانی څخه دریغ ونکړو.

پدی ترتیب درسول الله (ص) هغه پیشگوئی ریشتیا سوه چی (یوه ورځ به دسهیل بن عمرو دفضیح خطابت استعداد داسلام په درد وخورى او د مسلمانانو دخوښی باعث به وگرځی.

حضرت سهیل بن عمرو (رض) دشام په ټولو جگړو کښی دجهاد دمیدان یو سربندونکی سپاهی و ترڅو چی دحافظ ابن عبدالبر دوینالہ مخی دیرموک په جگړه کښی شهید سو یا داچی دعلامه ابن سعد او حافظ ابن حجر عسقلاتی دوینالہ مخی په (۱۸) هجری کال کښی دعمواس په وبا ناروغی سره پداسی حال کښی وفات سو چی دجهاد په میدان کښی ولاړ و اوویل یی: (ماله رسول الله (ص) څخه اوریدلی دی چی دالله (ج) په لاره کښی لږوخت دریدل دټول عمر له نیکو عملونو څخه غوره دی نوزه به دمرگ تروخته جهاد ته دوام ورکم او بیرته به مکی ته ولاړ نشم). (رضی الله عنه)

حضرت شرحبیل بن حسنه رضی الله عنه

حضرت شرحبیل بن حسنه دجمهور سیرت پوهانو دوینالہ مخی کندی الاصل و دهغه پلار عبدالله بن عمرو بن مطاع په هغه وخت کښی وفات سوی و چی دی وړوکی ماشوم و حسنه رضی الله عنها دمکی له یوسړی سفیان بن معمر سره نکاح وکړه او حضرت شرحبیل یی له ځانه سره مکی ته راوړی او همالته یی دائمی استوگنه غوره کړه دا پښه له نبوی بعثت نه تقریباً پنځه ویشت کاله دمخه وه څنگه چی خلکو دهغه پلارنه و لیدلی نو ځکه خو دمور په نوم (شرحبیل بن حسنه) باندی مشهور سو دتوحید دلمر دراختو په لومړی زمانه کښی یی دسرور عالم (ص) په لاس دایمان اوسربندنی بیعت وکی نه یوازی شرحبیل بلکی دهغه پلندر سفیان بن معمر مور حسنه اخیافی وروڼو جابر بن

سفيان او جناده بن سفيان هم دپتنگانو په خير دحق دشمعى طواف شروع كړ او بڼكاره خبره ده چي هغه وخت يوازي هغو كسانو دحق له كاروان سره ملگرتيا كولاى سوه چي الله (ج) دالله رسول او دالله كتاب ورته له خپله خانه دخپلو اولادونو او ددنيا له ټولو مادى بڼيگنو څخه ډير محبوب او گران وه داداسي دور نه ؤ چي داسلام ترزريني چيني لاندې دعيشونو په كرسى كښي، خوندور خواړه و خوري او پر نرمو او گرمو بسترو باندې دناز خوبونه وكړي بلكي داسلام اعلان داور بتي او دمصيبتونو څپانده سمندر ته وردانگل ؤ داهغه وخت ؤ چي لار رسول الله (ص) ته د: فاصدع بما تؤمر، اسماني فرمان نه ؤ رسيدلى يعنى دحق په بڼكاره تبليغ باندې مامور سوي نه ؤ كله چي دبعثت په څلورم كال پيغمبر (ص) په دار ارقم كښي ديره ونيوله او په څرگند تبليغ يي لاس پوري كړ دمشركانو دلاسه دحق پرمينانو باندې دو حشيانه ظلمونو لږي شروع سوه چي پدغو مظلومانو كښي شرحبيل بن حسنه هم شامل ؤ.

دغو و حشيانه ظلمونو نه يوازي دهغه په ايمان كښي تزلزل رانه وستلي سو بلكي دحق په لاره كښي دتعذيبونو څخه يي خونداخيست او دامتحان په بتي كښي په سوځيدو سره يي عقيدده د فولادو په شان لا پسي سوچه كيدله دغو مصيبتونو ترهغه وخته دوام درلود چي پيغمبر (ص) حبشي ته دهجرت كولو اجازه وكړه چي بيا حضرت شرحبيل او دهغه مسلمانى كورنى مكه پرېښودله او دخداى (ج) درضا لپاره يي دپرديسى لاره په مخ كښي ونيوله او پرله پسي ديارلس كلونه يي په پرديس وطن كښي تير كړل دنبوى هجرت په شپږم كال دخيبردتاريخي غزا په وخت كښي دحبشي مهاجرين مدينى ته مهاجر سول چي پدي ترتيب حضرت شرحبيل بن حسنه دهغو جليل القدر و صحابه ؤ په كتار كښي ودريدى چي دذو هجرتين لقب ورپه برخه سويدى او په اسلام كښي خاص امتياز گڼل كيږي.

دعلامه ابن سعد (رح) دوينا له مخي حضرت شرحبيل په مدينه كښي دبنو زريق په كوڅه كښي استوگن سو او دنامتو صحابيه بي بي حضرت شفاء بنت عبدالله له لور سره يي واده وكى حضرت شرحبيل سربيره په دى چي دوحى

کاتب و د جهاد دمیدان یو غښتلی سپاهی هم و، له خیبر نه په وروسته غزاگانو کښی یی په پوره میرانه گډون وکی په یو روایت کښی د احم راغلی دی چی درسالت په وروستی موده کښی سرور کائنات (ص) مصرته د اسلامی ریاست د سفیر په وظیفه ولیږه او لا همالته و چی دهجرت په (۱۱) کال دنبوی رحلت غموونکی خبر ورته ورسیده مدینی ته چی راستون سو حضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په کرسی ناست و نوسمدلاسه یی له هغه سره بیعت وکی.

کله چی په صدیقی دور کښی دارتداد دفتنی داور لمبی پورته سوی او مسلمانانو په پوره میرانه ددغه اور وژلو پرضد جهاد ته ملا وتړله نو په اسلامی لښکر کښی د حضرت شرحبیل بن حسنه (رض) ممتاز مقام و دمردانو دری واړه طبقی چی یوی بیخی د اسلام لاره پری ایښی وه، بلی دنبت دعوه کړی وه اودریمی دزکات له ورکولو نه منع راوړی وه و خپل سوی او خلگ په پوره معنا د اسلامی ریاست فرمانبردار سول.

دهجرت په (۱۳) کال چی درومی امپراطوری پر خلاف جهاد شروع شو نو دمسلمانانو دخلیفه لخوا دلښکر لپاره څلور قوماندانان وټاکل سول چی دزیات شمیر روایاتو له مخی ابو عبیده بن جراح دحمص دقوماندان په صفت، یزید بن ابوسفیان دبلقاء او دمشق، عمرو بن العاص دفلسطین او حضرت شرحبیل بن حسنه رض داردن دقوماندان په صفت وټاکل سول چی په نوموړو سیمو کښی دخلورو واړو اسلامی نامتوقوماندانانو فتوحات اوجنگی میرانی دتاریخ په پاڼو کښی په زرینو کربنو ثبت سویدی دغه قوماندانان که څه هم دیلا بیلو سیمو لپاره دمجاهدینو دقوماندانانو په توگه مقرر سوی وه خو ددی ترڅنگ ورته دمسلمانانو دامیر لخوا دافرمان صادر سوی و چی که په هر محاذ کښی جنگ شدت ومومی دبل محاذ مجاهدین به دخپل قوماندان تر قیادت لاندی دمرستی لپاره ورخی اوپه گډه سره به ددښمن زور ماتوی لکه چی یوخل دحضرت ابو عبیده اوحضرت خالد دمکتوب په اساس حضرت شرحبیل بن حسنه (رض) له بصری څخه اجنادین ته له خپل لښکر سره ورغی دهغه له فتح نه وروسته یی په متحدوول پردمشق بانندی یرغل وکی اوورپسی

داردن نوری سیمی لکه بیسان، محل، اذرعان، عمان، جرش یوه په بلی پسی دمجاهدینو په لاس فتح او حضرت شرحبیل دهغه هیواد دامیر په توگه دچارو واکي په لاس کښی و نیولی علامه شبلی (رض) په الفاروق کښی دیرموک دجگړی دحالاتو دبیانولو په ترڅ کښی لیکلی دی کله چی رومی جنرال ابن قناطر یوه ورځ پرمیسره باندي قوی حمله وکړه اودهغه ځای اوسیدونکو قبیلو همت بایلی، دنورو حضرت قباث بن اشیم، سعید بن زید، یزید بن ابی سفیان او عمرو بن العاص په ملگرتیا حضرت شرحبیل بن حسنه (رض) ډیر سخت مقاومت وکی او پداسی حال کښی چی له څلورو خواوو محاصره و دا مبارک ایت یی لوسته: (ان الله اشترى من المؤمنین انفسهم واموالهم بان لهم الجنة یقاتلون فی سبیل الله فیقتلون)

ترجمه: یعنی الله دجنت په بدل کښی دمؤمنانو سرونه اومالونه پیرلی دی، دوی دالله (ج) په لار کښی جنگیږی، وژنی اووژل کیږی، او ورسره یی نغری وهلی: څوک دی چی له الله (ج) سره بیع او شرا وکړی؟

دا اواز چی دهرچا کورته ورسیدی په ډیره ډیره دهغه شاوخوا ته راټول سول تردی پوری چی لښکر منظم سو اوپه پوره شدت سره یی پر دښمن حمله وکړه چی په نتیجه کښی ددښمن پوځ په شا وتښیده.

لنډه داچی درومی ستري امپراطوری پرخلاف اوږدو جنگونو کښی دنورو اسلامی سپه سالارانو دباتوری ترڅنگ دحضرت شرحبیل بن حسنه دمیرانی باب په تاریخ کښی ډیر روښانه ځلیږی ددوی دمیرانی په برکت رومیانو ماتی وخوړله له اويا زرونه زیات کسان یی دجنگ په میدان کښی ووژل سول او هرقل له انطاکیی نه قسطنطینیی ته په تښته مجبور سو چی دتگ په وخت کښی یی ناری وهلی: (الوداع ای دشام ځمکی) دحضرت شرحبیل بن حسنه (رض) دژوند بابونه، په اسلام کښی سبقت، دحق په لاره کښی مصیبتونه زغمل، له جهاد سره زیاته مینه اودخدای (ج) په عبادت شپي وینی تیروول تشیکلوی. پداسی سختو شرائطو کښی یی ایمان راوړ چی هغه وخت دیو خدای نوم اخیستل دشرکانو په وړاندی نه بخښل کیدونکی جرم و دوه ځله

بيی دخدای (ج) درضا لپاره هجرت وکی لومړی حبشی اوبیا مدیني ته په باقی عمر کښی بی فی سبیل الله جهاد ورځنی عمل ؤ دشپی عابد اودورځی مجاهد ؤ، ډیری زیاتی روژی به بی نیولی اوتل به دخدای (ج) په ذکر مشغول ؤ په پای کښی په (۱۸) هجری کښی د (۲۹) کلونو په عمر په شام کښی دخپری سوی وبا ناروغی په اثر وفات اودحق په لاره کښی دهغه جهاد، صبر او استقامت داسلامی امت دپچیانو لپاره دلاری مثال پاتی سو. (رضی الله عنه)

* * *

حضرت صهیب رومی

رسول اکرم (ص) خپل یو خواږه ملگری ته چی په پیغمبر (ص) پسې مدیني ته دروانیدو په وخت کښی داسلام دبنمنانو ایسار کړ، نه بی پرېښودی چی مدیني ته ولاړ شی او هغه خپل ټول مالونه دهجرت په بدل کښی فدیة کړل او ځان بی خلاص کړ دملاقات په لومړیو شیبو کښی وفرمایل: (ابو یحییٰ تا ډیر گټور تجارت وکی، تا ډیر گټور تجارت وکی) له دی وینا سره جوخت بیا دوحی دا الفاظ دسرور عالم (ص) په مبارکه ژبه جاری سول چی: (ومن الناس من یشری نفسه ابتغاء مر ضات الله، والله رؤف بالعباد).

ترجمة: له خلگو نه ځینی کسان داسی دی چی خپل ځانونه دالله درضا لپاره پلوری او الله (ج) پر خپلو بندگانو باندي زیات مهر بان دی. دادلور مقام خاوند چی دخدای (ج) په دربار کښی دهغه دقربانی قبلیدل په اسماتی وحی سره تائید اوسرور کائنات (ص) دهغه دی کارته گټور تجارت ووايه خوك ؤ؟

داغوره بنده حضرت صهیب بن سنان رومی (رض) ؤ چی اصلی وطن بی عراق، بیا ډیره موده بی په روم کښی تیره کړی وه اوپه پای کښی دبنو کلب قبیلې سوداگرو له ظالمو رومیانو څخه په بیع واخیست اومکی ته بی راوست دحاکم په مستدرک کښی راغلی دی چی ابن جدعان هغه په بیعه واخیست او ازاد بی کړ.

حضرت صهیب (رض) یوزیار کنبس او هنرمند سڙی ؤ، کله چی مکی معظمی ته راغلی ؤ بیخی بیوزلی او فقیر ؤ خو په لږ موده کنبی دکاروبار له لاری دډیر مال اودولت خاوند سو په همدی زمانه کنبی دحق دبلنی اواز دهغه غورږته ورسیدی دار ارقم ته ولاړی او په اسلام مشرف سو رسول کریم (ص) به ویل: (صهیب دروم لومړنی میوه ده) حضرت صهیب بن سنان، حضرت بلال بن رباح، حضرت عمار بن یاسر، حضرت عامر بن فهیره او ابو فکیهه دیوصف خلگ او په سابقون الاولون کنبی شامل وو.

د حضرت صهیب (رض) دایمان راوړلو زمانه هغه سخته اوله مصیبتونو ډکه زمانه وه چی داسلام دبنمنانو دحق دشمعی پرپیتنگانو بانندی ځمکه سره کړی وه، په تیره بیا داسی پردیسان چی دقومی حمایت نه محروم او ظالمانو دغلامی کړی په غاږه کنبی وراچولی وی لکه حضرت صهیب (رض) هغوی ته خو اصلا دانسان په نظر نه کتل کیدل دمؤمنانو په ردیف کنبی دلمبر په حساب حضرت صهیب (رض) یودیرشم سڙی ؤ چی دکفر اوشرک له تیارو څخه دایمان نور اورناته راووت ځینو کسانو په پته اسلام قبول کړی ؤ مگر دظالمانو دظلم له ویری څخه یی خپل اسلام نه سو اعلانولی خو حضرت صهیب (رض) دیو ساعت لپاره هم خپله عقیده پته ونه ساتله، دمشرکانو په وړاندی یی اسلام څرگند کړ او هغوی ورباندی دظلم بی پایه لږی شروع کړه. مدینی منوری ته دهجرت اجازه چی وسوه ځینی صحابه کرام ولاړل خو حضرت صهیب (رض) بیا هم په مکه مکرمه کنبی پاتی سوکله چی پخپله رسول اکرم (ص) هم مهاجر سو نو بیا د حضرت صهیب تر قدمونو لاندی اور سو دنبوی هجرت لاشو ورځی نه وی تیری سوی چی د سفر لپاره یی ځان تیار کړ.

مشرکان چی کله دهغه دهجرت له تصمیم نه خبر سول هغه یی له څلورو خواؤ څخه محاصره کړ او ورته یی وویل: (موږ تانه پریردو چی له دی ځایه ولاړ شی حضرت صهیب (رض) په لیندی کنبی غشی کینبود ویی ویل: (ای دمکی خلگو! تاسی ته معلومه ده چی زما داغشی اولیندی به دربانندی چلیږی او چی غشی ختم شی بیا به دتوری چلولو واروی ترهغه به درسره وجنگیږم ترڅو می

چی ساپه بدن کبني وی، که خپله سلامتی غواړی زما لاره خوشی کړی او خپلو کورونو ته ستانه شی مشرکانو وویل: صهیب! ته چی کله مکی ته راغلی وی څه دی نه درلودل خواوس له مال او شتمنی سره روان یی، دامال زموږ دی، ته یی پرېږده اوبیا چی هری خواته ځی ولاړ شه) حضرت صهیب (رض) ټول مال پرېښودی او تش لاس پخپل محبوب پسی روان سو.

مدینی ته پداسی حال کبني ورسیدی چی لا رسول الله (ص) په قباء کبني تشریف درلود او دخپلو خوږو ملگروپه مینځ کبني ناست و څرماوی یی خوړلی، صهیب (رض) دسفر سختیو وهلی، جامی یی گردجنی او یوه سترگه یی هم خوړیدله په مجلس کبني کبنيیاست او دڅرماؤ په خوړلو یی شروع وکړه رسول الله (ص) وفرمایل: سبحان الله سترگه دی پرسیدلی ده او پدی حال کبني څرماوی خوری؟ صهیب (رض) عرض وکی: (یارسول الله! زه څرماوی دبلای روغی سترگی لپاره خورم رسول الله (ص) دهغه پدی خبره دومره وخنډل چی مبارک غاښونه یی وځلیدل.

پدی وخت کبني حضرت صهیب (رض) عرض وکی: یارسول الله! مور او پلارمی درنه څار شه، تاسی راغلاست، زما پروا مو ونکړه، زه په مکه کبني یوازی پاتی سوم، مشرکانو ډیرظلم راباندی وکی په پای کبني می خپل ټول مال ورکړ او ځان می ورڅخه خلاص کړ همدا هغه وخت و چی رسول الله (ص) ورته وفرمایل: (ابو یحیی! تا گټور تجارت وکی، ابو یحیی! تا گټور تجارت وکی. کله چی دجهاد لړی پیل سوه نوحضرت صهیب رومی (رض) له بدرنه نیولی ترتبوك پوری په ټولو غزاگانو کبني دپیغمبر (ص) دملگرتیا سعادت ترلاسه کړ په غشو ویشتلو او تورزنی کبني دومره پت هم و چی کله به دیو کافر سره په مقابله کی یوځای سو نو حضرت صهیب (رض) به دتوری څوکه دهغه په سترگه کبني بنخوله اورا پرځوی به یی.

دخدای (ج) په لاره کبني دهغه دقربانی دگرمی جذبی او داخلاص ثبوت دصحیح مسلم په هغه رانقل کړی حدیث سره کیدای شی چی یوځل رسول الله (ص) وفرمایل: (صهیب دومره غوره انسان دی چی که دخدای (ج) ویره ورسره

نه وای هم گناه به یی نه وای کړی) حضرت صهیب (رض) د ټولو غوره اخلاقو لکه حقپالنه، د سختیو زغمل، صبر او استقامت، زهد او تقوی، حلم او تواضع، میلمه پالنې او غریب نوازی لرونکي ؤ خوځومره یی چی دخدای (ص) په لار کښی د جهاد سره مینه وه او ورته هوسیدی له بل عمل سر یی پدی تناسب مینه نه وه هغه به د سپین ریرتوب په حالاتو کښی خپلو همنشینانو ته د جهاد کارنامی اورولی او تشویقول به یی.

یو ځل حضرت عمر فاروق (رض) هغه ته وویل: صهیبه ته ماته ډیرگران یی خواستا دری خبری می نه خوښیږی: (یوه داچی ته د عربیت دعوه کوی او په ژبه کښی دی عجمی رنگ غالب دی بله داچی خپل مال بیدریغه مصرفوی او دریمه داچی خپل کنیت نوم دی دیو پیغمبر په نامه باندي ایښی دی پداسی حال کښی چی ته دیحیی په نوم زوی هم نلری.

جواب یی ورکړ: امیر المؤمنین! زه په ریشتیا سره عرب یم خو په روم کښی می وخت ډیر تیر کړیدی زما ژبه دهغوی له ژبی نه اغیزمنه سویده، مال له دی امله زیات مصرفوم چی پیغمبر (ص) فرمایلی دی: په تاسی کښی غوره سړی هغه دی چی خلگو ته ډوډی ورکړی او دسلام جواب ووايي پاتی سوه دریمه خبره داکار ماندی کړی، دا نوم راباندی رسول الله (ص) ایښی دی. دحق دشمعی دغه پتنگ په دنیا کښی داسلام دغونښتنو سره سم ژوند تیر کړ او په پای کښی داویا کالو په عمر د (۳۸) هجری کال دشوال په میاشت کښی وفات او په جنة البقیع کښی دفن کړای سو. (رضی الله عنه)

حضرت ضرار بن ازور اسدی

حضرت ضرار بن مالك ازور دخیبر ترڅنگ میشته عربی مشهوری قبیلی بنواسد ته منسوب او پخپله قبيله کښی عزتمند او شتمن سړی ؤ، په ټوله سیمه کښی دهغه دتورزنی او میرانی نوم ؤ یو وخت دهغه غوږ ته داسلام دمبارك دین دمیځ ته راتگ او اوزه ورسیدله خودهغه اقبال په درانه خوب بیده ؤ داسلام دپیروی پخای یی ترهغه وخته انتظار ته ترجیح ورکړه چی وگوری ددغه دین اینده څه کیږی بیا کله یی چی واوریدل دحق دعلمبردارانو په لاس

د عربو مرکز مکہ معظمه فتح سویده نوزره یی په عین الیقین سره شاهی ورکړه چی اسلام حق دین دی بی له دی چی کم مبلغ او معلم ورشی او د اسلام خواته دعوت ورکړی اسلام یی ومانه اودهغه ترمشری لاندی یوه ډله چی طلحه بن خویلد او ابصه بن معبد غوندی نامتوخلگ پکښی شامل وو دنهم هجری کال په لومړنیو وختونو کښی دبیعت پخاطر دسرور کونین (ص) حضور ته ورغلل او په لورپه لهجه یی عرض وکی: (یارسول الله! مورډبنو اسد قبیلی خلگ یو بی له دی چی ته مورډته کم بلونکی راولیږی مورډپخپله اسلام قبول کړیدی او اوس دبیعت پخاطر له ډیر لیری خای نه ستا حضورته راغلی یو. الله (ج) دهغوی دغه لهجه چی پاسلونه او احسان ورخه معلومیده خوښه نکړه او دوحی په ژبه یی خپل پیغمبر ته وفرمایل: (یمنون علیک ان اسلموا قل لا تمنوا علی اسلامکم بل الله یمن علیکم ان هداکم للایمان).

ترجمه: ای پیغمبره! داخلگ پرتا باندی احسان اچوی چی مورډ اسلام راوریدی، ورته ووايه پرما باندی دخپل اسلام راورلو احسان مه اچوی بلکی الله پرتاسی احسان کړیدی چی تاسی ته یی دایمان هدایت درپه برخه کړیدی) په دې وخت کښی حضرت ضرار وړاندی سو او پدی مفهوم یی شعر ووايه: ماشراب خوری ترک کړه اودشرابو پیالی می ماتی کړی اودهغه ذات خوا ته راوگرځیدم چی ډیر لوړدی اودهغه دعظمت پای نسته مخکښی زما قوت له مسلمانانو سره په جنگ کښی مصرفیده خواوس ماخپل مال اوخپلوان ای زما ربه دتل لپاره ستا په لاره کښی پلورلی دی.

رسول الله (ص) ددی شعر په اوریدلو مسکی سو اوویی فرمایل: (ستا تجارت تاوان ندی کړی). په ریشتیا سره چی حضرت ضرار (رض) خپل ټول مال دخدای (ج) په لارکښی ولگوی اوپخپله مسکین پاته سو اودبیوزلو مسلمانانو په صف کښی یی خای ونيوی.

خه وخت وروسته رسول اکرم (ص) هغه ته امر وکی چی ولاړشی اودبنو صید اوبنو هذیل قبیلوته داسلام تبلیغ وکړی، ضراربن ازور ترهغه پوری دحق دتبلیغ فریضه ادا کوله چی سرور عالم (ص) له دی فانی دنیانه رحلت وکړ او

بیا وروسته مدینی منوری ته راستون سو.

د حضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت ددور له شروع کیدو سره سم په ټولو عربو کښی د ارتداد دفتنی اوربل سو او صدیق اکبر (رض) ددغی فتنی پرضد جهاد شروع کړ، چی پدی کښی. مشهوره تاریخی جگړه دمسیلمة الکذاب پرضد دیمامی جگړه وه، حضرت ضرار (رض) دسیف الله خالدبن ولید (رض) ترقیادت لاندی ددی جگړی دمیدان یواتل سپاهی ؤ چی دخدای (ج) ددښمنانو لخوا ډیر سخت ټپی سو مگر دژوند مهلت یی باقی ؤ الله (ج) دهغه زخم جوړکړ او هغه دخدای (ج) په لار کښی مسلحانه جهاد ته ادامه ورکړه.

کله چی دشام جگړه مینځ ته راغله، دمجاهدینو په صف کښی نه یوازی حضرت ضرار (رض) بلکه دهغه مجاهده خورخوله بنت ازور هم شامله وه. حضرت ضرار (رض) به کله دجنگ زغره واغوستله او کله به برنډ بدن پراس سپور انقلابی اشعار به یی ویل او دخدای (ج) پردښمنانو به یی پداسی زړه ورتوب او میرانه حملی کولی چی درومیانو په مینځ کښی په (پیری) سره مشهور سوی ؤ او چی له ده سره به مخامخ سول ویل به یی: هغه دی پیری راغی، هغه دی پیری راغی تښتی، زیاترو مغازی لیکونکو لیکلی دی چی حضرت ضرار دخپل زړه ورتوب لامله دعربو دیو زر توریالیو سره برابر گڼل کیدی.

په (۱۳) هجری کال کښی چی کله اسلامی لښکر دمشق محاصری کړی نو رومیانو دمحاصری ماتولو لپاره دهرقل دمشهور جنرال وردان ترقیادت لاندی دولس زره عسکر ددمشق خواته ولیږل.

حضرت خالدبن ولید (رض) ددی لښکر دمخنیوی لپاره حضرت ضرار (رض) له پنځه سوه کسانو سره ولیږه چی دغه پنځه سوه کسبیز ټولی ددولس زره کسبیز مجهز لښکر په مقابل کښی په پوره میرانه وجنگیده مگر په پای کښی ددښمن عسکرو حضرت ضرار (رض) محاصره کړ اوژوندی یی ونیوی حضرت خالد چی خبرسو ډیر زیات خپه سو، سمدلاسه یی دمجاهدینو لښکر دجنگ میدان ته وخوځوه دلښکر په مخ کښی پرسره آس بانندی سپور داسی یو

خوڪ روان ؤ چي نقاب بي پرمخ پروت ؤ دجگري په وخت کښي نقاب والا مجاهد ترټولو وړاندي ددښمن په ليکو کښي پداسي شان روان ؤ چي وار په وار بي هم بي شميره زخمونه و خوړل خو يوقدم هم پشا ونه تمبيده، حضرت خالد ورباندي رغ وکي: (اي دخداي ج) دلاري مجاهده! تا په ريشتيا سره سربښندنه اوميرانه وکره دخداي ج) درسول په حضور کښي به سرلوړي اوسي خو ستاله شان سره مخ پټول نه بنايي، مخ لوخ کره چي ودي پيژنو چي ته خوڪ بي؟ جواب بي وکي: (اي اميره زه دضرار بن ازور خور خوله بنت ازور يم، زه ډيره غمگينه يم چي ورورمي بندي دي، ماقسم کړيدي چي يابه خپل ورور له دښمنانو څخه ازاد کړم اويابه له ژوند نه لاس په سر شم.

حضرت خالد وفرمايل: دخداي ج) رحمت دي وي درباندي په کم قوم کښي چي تاغوندي لوني موجودي وي دښمن ورباندي نشي برلاس کيداي لوري! ته ډاډه اوسه، که ضرار ژوندي وي انشاء الله چي زه به بي ازاد کړم اوکه شهيد سوي وي، هغه دتل لپاره ژوندي دي او مورهم دهغه پرلاره تللو ته ملا ترلي ده.

له دي وينانه وروسته اسلامي لښکرچي حضرت خوله بنت ازورهم پکښي وه پر دښمنانو سخته حمله وکره، خوله (رض) په دي وخت کښي پدي مفهوم شعر وايه: اي زما يکه نازولي وروره! اي زما دمور زويه! تا زما ژوند تريخ کړيدي، تا پرما خوب حرام کړيدي، چيري بي چي نه دي زه وينم اونه دي زما قوم اوقبيله ويني په جنگ کښي يوه ډله رومي عسکر بنديان ونيول سول، حضرت خالد له هغوي نه پوښتنه وکره چي زمور يوملگري چي په شاتوري اس باندي به برنډ سپريدي او جنگيدي به تاسي نيولي دي، هغه مو څه کړي؟

جواب بي ورکړ: زمور قوماندان هغه هرقل ته وليږي ترڅو ورته وښيي چي مور له پيريانو سره په جنگ بوخت يو حضرت خالد (رض) رافع بن عميره له سل تنه سپرو سره وليږي چي ورشي او ضرار راخوشي کړي حضرت خوله هم ورسره ملگري سوه، په ډيره چټکي دحمص خواته روان سول، په لاره کښي بي وليدل چي سل تنه دښمن عسکر چاپيريدي په مينځ کښي بي حضرت ضرار بن

ازور پراس دپاسه ترلی دی او هغه له خانه سره پدی مفهوم اشعار وایی:
 (ای قاصده! ورشه زما قوم اوزما خور خوله خبره کره چی زه بندی یم،
 لاسونه اوپنسی می ترل سویدی، شاوخوا ته می رومی کافر عسکر په زغرو
 کبسی پت روان دی، زه نه دبیرته تلو وس لرم اونه خوک راسره مرسته کولای
 شی. زما زرگیه له غمه وچوه، زما سترگو زما پرمخ داوینکو لښتی جاری کری
 کاشکی زما قوم اوزما خور خوله راسره وای چی ماخپل تعهد پوره کری وای.
 خوله ددی اشعارو په اوریدلو بی اختیاره چیغه کره: (دادی وروره زه راغلم)
 مجاهدینو دالله اکبر نوری پورته کری پررومیانو باندی بی حمله وکره او هغوی
 یی تارومار کرل او حضرت ضراریی ازاد کر بیا وروسته یی د حضرت خالد
 (رض) حضورته بوتلی چی هغه له حده زیات خوښ سو.

ددمشق له نیولو نه وروسته داجنادین جگره مینخ ته راغله جگره داسی
 سخته سوه چی نژدی وه حینی مسلمانان میدان پریردی پدی وخت کبسی
 حضرت عکرمة (رض) ناری کری: خوک زما په لاس باندی دمرگ بیعت کوی؟
 خلور سوه مجاهدین چی ضرار (رض) هم پکبسی و: وړاندی سول اودمرگ
 بیعت یی وکی، دوی چی له خدای (ج) سره کم تعهد وکی هغه یی ریستونی کر
 اوددی مبارک ایت مصداق سول چی: (من المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله
 علیه فممنهم من قضی نحبه ومنهم من ينتظر وما بدلوا تبديلاً).

ترجمه: له مؤمنانو څخه سته داسی کسان چی له الله (ج) سره خپل تعهد
 یی ترسره کی. حینو خپل نذر پوره کی او حینی نور دوخت دراتلو انتظار باسی
 او پخپل هوډ کبسی یی هیخ تبدیلی رانه وستله. پدی ترتیب حضرت ضرار بن
 ازور اسدی (رض) دیو میړنی مجاهد په صفت ژوند وکی اود شهید په جامه
 کبسی له دی فانی دنیانه رخصت سو. (رضی الله عنه)

حضرت طلحة الخیر رضی الله عنه

یوه ورغ رسول اکرم (ص) دخپلو خوږو ملگرو په مینخ کبسی ناست وچی
 یو اطرافی سړی راغی عرض یی وکی یارسول الله: دقرآن کریم دغه ایت دچاپه
 باب نازل سویدی چی: (من المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه فممنهم

من قضی نحبہ ومنہم من ینتظر وما بدلوا تبدیلا).

ترجمه: له مؤمنانو څخه ځینی داسی شخصیتونه دی چی له الله ﷻ سره خپل کړی تعهد یی پوره کړ او ځینی نور دنذر پوره کولو دوخت انتظار باسی او پخپله تگلاره کښی یی هیڅ تبدیلی نده راوستی. رسول الله (ص) داعرابی پوښتنی ته هیڅ جواب ورنکړ، هغه خپله پوښتنه بیا تکرار کړه خو پیغمبر (ص) بیا هم جواب ورنکړ پدی وخت کښی یو ښکلی میانه قد سپری نبوی مجلس ته راغی رسول کریم علیه افضل التحیه والتسلیم سمدلاسه پوښتونکی ته مخ واپراوه او ویی فرمایل: ددغه ایت مصداق دغه سپری دی) دغه له الله (ج) سره پخپل تعهد کښی وفادار شخصیت حضرت طلحه بن عبید الله و (رض).

سیدنا طلحه بن عبیدالله یو جلیل القدر صحابی اوله هغو لسو تنو څخه یو و چی په دنیا کښی د جنت زیری ورکړ سوی و در رسول اکرم (ص) له بعثت نه تقریبا پنځه لس کاله مخکښی دقریشو دبنو تیم په کورنی کښی زیږیدلی و او لاپه ماشومتوب کښی یی تجارتي کاروبار کوی دحق دعوت ته دلومړنیو لیبیک ویونکو په ډله کښی دی، هغه پخپله دخپل اسلام راوړلو قصه کوی وایی:

زه دبعثت په لومړنی زمانه کښی دتجارت لپاره شام ته تللی وم هلته می یو راهب ولیدی چی له خلگو نه یی پوښتنه کوله چی: ایا پدی ورځو کی له مکی نه څوک راغلی دی؟ ما جواب ورکړ: هو! زه له مکی نه راغلی یم راهب پوښتنه وکړه ایا احمد پیغمبر مبعوث سوی؟ ما وویل: احمد څوک دی؟ ویی ویل: احمد بن عبدالله بن عبد المطلب همدا دهغه دپیغمبر کیدو وخت دی همغه په دنیا کښی وروستی پیغمبردی، ته بیرته ولاړشه سمدستی له هغه سره بیعت وکړه.

زه له شام نه بیرته مکی ته راستون سوم له خلگو نه می پوښتنه وکړه: زما دغیاب په ورځو کښی څو څه نوی پېښه نده سوی؟ جواب یی راکړ: محمدبن عبدالله دنبوت دعوه کړیده او ابن ابی قحافه یعنی ابوبکر صدیق (رض) دهغه پیروی غوره کړیده، زه ددی خبری له اوریدونه وروسته ابوبکر صدیق (رض) ته ورغلم او پوښتنه می ترینه وکړه: ایا تا په ریشتیا دمحمد (ص) پیروی غوره

کړېده؟ جواب يې راکړ: هو! د حق په لوري دعوت ورکوي، ته هم دغه دعوت قبول کړه پدې وخت کښې ما ورته هغه خبره واوروله چې په شام کښې مې له راهب نه اوريدلې وه هغه ډير زيات خوشاله سو بيا يې له ځانه سره در سول اکرم (ص) حضور ته بوتلم او په اسلام مشرف سوم د سیرت لیکونکو او محدثينو له بيلا بيلو روايتونو څخه ثابتيږي چې له اسلام راوړلو نه وروسته حضرت طلحه (رض) دمکې دکافرانو د سخت ظلم او ستم مورد وگرځيدی امام بخاری د مسعود بن خراش داوينا نقل کړيده چې مور د صفا او مروه ترمينځ گرځيدو راگرځيدو وموليدل چې څه کسان يوزلمی راکشوی او يوه ښځه ورپسې په غوسه روانه ده او بدې ردې ورته وائی پوښتنه مې وکړه: داڅه پيښه ده اودا ښځه څوک ده چې بدې ردې وائی؟

جواب يې راکړ: دازلمی طلحه بن عبیدالله دی له خپل پلرنی دين نه اوبنتی دی اودا ښځه دهغه مور صعبه بنت حضرمی ده چې خپل زوی ته په غوسه ده حضرت طلحه (رض) که هرڅومره داسلام ددښمنانو لخوا تعذيب او وځورول سو خودهغه په تصميم او اراده کښې ديو ورينسته په اندازه بدلون رانغی بالاخره کافرانو دهغه له تعذيبولو نه لاس واخيست او هغه خپل تجارتي کاروبار ته ادامه ورکړه.

دهجرت دورچې راغی نوله خپلی مور صعبه بنت حضرمی سره چې وروسته په ايمان مشرفه سوی وه مدینې منورې ته يې هجرت وکی دبدر په جگړه کښې پدې خاطر شريک نسو چې رسول اکرم (ص) داطلاعاتو راټولولو لپاره دشام خواته ليږلی ؤ خو کله چې دهجرت په دريم کال دا حد تاريخی غزا مينځ ته راغله حضرت طلحه (رض) په ډيره ميړانه وجنگيدی دسرور کائنات (ص) په حفاظت او حمايت کښې يې دقربانی داسی صحنه تمثيل کړه چې دا حد د عظيمی معرکی قهرمان وشميرل سو په هغه سخت ساعت کښې چې سرور عالم (ص) ددښمنانو په مينځ کښې محاصره، غابن مبارک يې شهيد او بدن يې زخمی ؤ حضرت طلحه (رض) دهغو فدائيانو له جملی څخه ؤ چې درسالت له روښانه شمعی نه دپتنگ په څير تاویده له اویاؤ نه زيات زخمونه يې وخورل

ٲول بدن یی په وینو رنگ ؤ خواهیخ یی خپل ؤائته پام نه ؤ اویدی مفهوم یی په لوړ او از اشعار ویل: مور؁ غالبیدونکی او قدرت لرونکی محافظین یو؁ مور؁ له خپل مبارک پیغمبر نه ددبسمنانو په ضد دفاع کوو؁ په جنگونو کښی مشرکان داسی ورنه شپو لکه چی نجات میندونکی برلاسی سپری تپل سوی چاغ اوښ وهی.

یو مشرک حضرت پیغمبر (ص) ته ورئژدی سو په هغه بانندی یی توره پورته کړه حضرت طلحه (رض) په ډیره بیړه خپل لاس دکافر دتوری گوزار ته سپر کړ چی دلاس گوتی یی غوخی سوی دصحیح البخاری په کتاب المغازی کښی دقس بن ابو حازم روایت دی وائی: (رایت ید طلحة شلاء وقی بها النبى (ص) یوم احد)

ترجمة: مادطلحه لاس ولیدی چی شل سوی ؤ هغه پدی لاس سره دا حد په ورځ دښی (ص) حفاظت کړی ؤ ٲولو صحابه ؤ به دحضرت طلحه (رض) ددغی میړانی ستاینه کوله ترداسی حده چی حضرت ابوبکر صدیق (رض) به ویل: (دا حد ورځ دا حد ورځ نه وه؁ که ریشتیا می پوښتی دطلحه ورځ وه عمر فاروق (رض) چی به کله حضرت طلحه (رض) ته خطاب کوی نو ورته ویل به یی: ای طلحه ای دا حد خاونده.

حضرت طلحه (رض) له احد نه وروسته په نورو ٲولو غزاگانو کښی هم برخوال ؤ او دحق اوباطل په هره معرکه کښی یی دمرانی او فداکاری نه هیریدونکی کارنامی ترسره کړیدی په لسم هجری کال دحجة الوداع په سفر کښی هم دسرور کائنات (ص) سره ملگری ؤ.

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته که څه هم دحضرت طلحه (رض) په زړه بانندی دخپل پیشوا او محبوب په جدائی کښی دغم لوخړی خپری وی خو په پرله پسى ډول یی ددریو وارو راشده خلفاء ابوبکر صدیق (رض) عمر فاروق (رض) او حضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کښی دقیادت دسوری دمهم غړی په صفت وظیفه اجرا کړه خو کله چی داسلام دخلورم خلیفه حضرت علی کرم الله وجهه په دور کښی دجمل جگړه مینځ ته راغله حضرت طلحه (رض)

دمروان بن الحکم دغشی په گوزار دشهادت جام وڅیننه حضرت طلحه (رض) دډیری زیاتی شتمنی خاوند و خو دجود اوسخاوت داسی پیکرو چی حضرت قبیصه (رض) بن جابر وائی: زه له حضرت طلحه (رض) سره ډیره موده اوسیدلی یم او ما له هغه نه زیات هیڅوک داسی ندی لیدلی چی خپل مال له غوښتنی پرته په دومره زیاته اندازه انفاق او خیرات کړی رسول اکرم (ص) پخپله مبارکه ژبه هغه ته دري لقبونه ورکړی وو: طلحة الخیر، طلحة الفیاض او طلحة الجود. دهغه زوی موسی وائی رسول کریم (ص) زما پلارته دا حد په غزا کښی دطلحة الخیر دتبوک په غزا کښی دطلحة الفیاض اودحنین په غزا کښی دطلحة الجود لقب ورکړی و.

کله چی شهید شو علی مرتضی (رض) دهغه دجسد ترڅنگ ودریدی، د هغه مخ مبارک یی له گردونو څخه پاک کړ اوویی ویل: ابومحمده پرما باندي داډیره سخته تمامیری چی داسمان ترستورو لاندی تاپه خاورو، دوړو کښی سپیره ووینم کاشکی زه له دغی پیښی نه شل ورځی دمخه مړ وای، پدی وینا سره دامیر المؤمنین اودهغه دملگرو له سترگو نه اوبنکی راتوی سوی اوډیر یی وژړل (رضی الله عنه)

حضرت طفیل بن عمرو رضی الله عنه

حضرت طفیل بن عمرو د عربو ددوس قبیللی چی دیمن په یوه غرنی سیمه کښی میشته وه په یوه شتمنه او عزتمنه کورنی کښی زیږیدلی اوروزل سوی و او الله تعالی (ج) ورته دشعر اوادب لویه پانگه وربخښلی وه. دشعر اوادب په مسابقو کښی به تل لومړی درجه ورپه برخه کیدله او له همدی امله به یی کله نا کله دعکاظ په موسمی میلو کښی هم گډون کوی او مکی ته به تل راتلی. رسول الله (ص) چی کله د بعثت په څلورم کال د الهی فرمان: (فاصدع بما تؤمر واعرض عن المشرکین) (هغه څه چی درته امر کیږی په ښکاره څرگنده یی بیانوه اوله مشرکانو څخه بی پروا اوسه) په اساس دحق څرگند دعوت شروع کړ نومشرکانو نه یوازی پخپله دهغه دعوت ونه مانه بلکی دبیگانه و خلگوپه مخ کښی به هم خنډ کیدل ترڅو چی دتوحید بلنی ته غور ونه نیسی، کم خلگ

به چي له اطرافو نه مکی ته راتلل دهغو مخي ته به ورتلل او ورته ويل به يي چي په مور کبني يو سړي پيدا سویدی چي پلرني دين يي پري ايښی، نوي او ناشنا خبري کوي، دخلگو په مينځ کبني تفرقه اچوي، په وينا کبني يي دسحر غوندي اثردي، پام کوي چي دهغه خبرو ته غور و نه نيسئ په همدی وختونو کبني يوه ورځ دمکی مشرکانو واوريدل چي طفيل بن عمرو مکی ته راروان دی هغه له دی مخکبني هم مکی ته تل راتلي خو داخل دهغه دراتگ خبر دوي په سخت تشويش کبني واچول ځکه چي دوي پيژندي چي هغه دخپلي قبيلي رئيس اوزره راکشونکي شاعردي، که چيري دمحمدي دعوت رغ يي غورته ورسيري او ايمان راوړي نو بيا به دهغه شاعري او قومي رسوخ داسلام په خدمت کبني شي او دابه ددوي لپاره چي په هيڅ شان نه غواړي داسلام دعوت خپورشي ډير سخت دردسروي نو دهغه استقبال ته ورغلل، ميلمستيا يي ورته تياره کړه دخوښي اوساعت تيري وسايل يي ورته برابر کړل او بيایي ورته وويل چي: (پام کوه له محمد (ص) سره و نه گوري، دهغه وينا دسحر غوندي اثرلري، دزوي او پلار، دوه ورونو اوبنځي او ميره ترمينځه بيلتون راولي، دهغه خبري اوريدل به تا وستا قبيله په غم اخته کړي).

حضرت طفيل بن عمرو دوسي وائي چي: (په خدای (ج) قسم دی چي مشرکانو دومره ټينگار وکي چي ماوپتيله چي زه به نه له رسول الله (ص) سره ملاقات وکړم اونه به يي خبره واورم، کله به چي سهار کعبي ته ورتلم نو په غورونو کبني به مي مالوچ (پنبه) ايښوده چي که په ناخاپي ډول له هغه سره زما ليدنه وشي چي غور ته مي دهغه خبره و نه رسيري خوله دی سره سره چي يوه ورځ کعبي ته ورغلم ومي لیده چي رسول الله (ص) په لمانځه ولاړدی زه دهغه ترڅنگ ودریدم او خدای (ج) غوښتي وه چه دهغه له خولي نه څه واورم، ډير خوږ کلام مي واوریده اوله ځانه سره مي وويل: والله چي زه خو يواديب او شاعريم، دنسو اوبدو تمیز کولای شم، څه پيښه ده چي دده وينا نه اورم، زه بايد ارومرو دده کلام ته غور ونيسم که ښه ؤ وبه يي منم او که ښه نه ؤ پري به يي ږدم انتظار مي وايستي ترڅو چي هغه کورته ولاړي، زه هم ورپسي روان

سوم او کورته يي ورغلم، پوښتنه مي وکړه: اي وروره ستا قوم ماته داسي او داسي خبري کړيدي اوزه يي ستا په هکله دومره بيرولي يم چي په غوږونو کښي مي مالوچ (پښه) ايښي دي ترڅو چي ستا خبري وانه ورم خوبيامي هم واوريدلي ډير ښه کلام مي واوريدي ته اوس مهرباني وکړه ماته خپل دعوت واوروه رسول الله (ص) ماته دقرآن ايتونه ولوستل او داسلام بلنه يي راته واوروله، زما په خداي (ج) قسم دي چي له دينه ښه کلام مي په ټول عمر کښي نه ؤ اوريدلي اونه مي دهغه له لاري نه بله ښه لاره ليدلي وه نو سمدلاسه مي اسلام راوړي اودشهادت کلمه مي وويله اوبيامي عرض وکي: يارسول الله! زه پخپل قوم کښي نفوذ اورسوخ لرم، خلگ زما خبره مني ماته اجازه راکړه چي زه ولاړ شم، هغوي اسلام ته راوبولم اوماته دعا وکړه چي خداي (ج) ددعوت دوظيفي داساني لپاره ماته کمه نښانه راکړي رسول الله (ص) هغه ته دعا وکړه چي (اللهم اجعل له اية). (اي خدايه! ده ته څه نښانه ورکړه).

حضرت طفيل بن عمرو دؤسي چي له اوږده سفرنه وروسته په کمه ورځ خپلي سيمي ته نژدي سو نو داداسي وخت ؤ چي لمر پريوتلي ؤ لاره ددوو غرونو ترمينځ تيره سوي وه اوډيره تړېمې وه، پدي وخت کښي طفيل يوه حيرانوونکي صحنه وليدله هغه داسي چي مخ يي دسپوږمې په څير رڼا وکړه او شاوخوا وادي ټوله روښانه سوه، حافظ ابن عبدالبر په الاستيعاب کښي ليکلي دي چي حضرت طفيل (رض) پدي رڼا کښي دخپلي قبيلي ټول کورونه ليدل دادرسلو الله (ص) ددعا برکت ؤ او هماغه نښانه وه چي له خداي (ج) نه يي غوښتي وه او له همدې امله په تاريخ کښي دطفيل ذوالنور لقب ورپه برخه سو. حضرت طفيل بن عمرو (رض) چي کورته ورسيدې دهغه سپين ږيري پلار يي ملاقات ته راغي خو هغه ورته وويل زما او ستا ترمينځ نور هيڅ ارتباط نسته، پلار پوښتنه وکړه ولي څه سويدي؟

جواب يي ورکړ (ما دمحمد (ص) پيروي غوره کړيده اواسلام مي راوړيدي) دهغه پلار هم دنیک فطرت خاوند ؤ، سمدلاسه يي ايمان راوړي او ويي ويل: کم چي ستا دين دي، همغه زما دين هم دي بيا وروسته يي خپلي

بنیٰ ته دحق دعوت وړاندی کړ هغه هم داسلام منلو ته تیاره سوه خوعدزی بی وړاندی کړ چی ذوالشری راته په غوسه نشی حضرت طفیل وویل: دابی روحه بت دی، له خپله خانه بی خبره دی بل چاته به گټه او تاوان څنگه ورسوی پدی ترتیب دهغه بنه اوورپسی دکورنی نور غړی هم په اسلام مشرف سول له کورنی نه وروسته حضرت طفیل دحق دعوت دخپلی قبیلی خلگو ته وړاندی کړ خوله ډیر کوشش سره سره له حضرت ابو هریره (رض) نه پرته بل چا دهغه دعوت ونه مانه، په پای کښی حضرت طفیل دخپل قوم له ناوړه چلند او سرکښی نه په تنگ سو اودمکی خواته روان سو مکی ته چی ورسیدی په چټکی سره درسول الله (ص) حضورته ورغی او عرض یی وکی یارسول الله! زما قوم دفحشاء اوسود په چاروکښی اخته دی ته دخدای (ج) نه وغواړه چی هلاک یی کړی رسول الله (ص) داسمان خواته لاسونه پورته کړل اوویی ویل: اللهم اهد دوسا و آت بهم مسلمین) ای خدایه! دوس ته هدایت وکړی او پداسی حال کښی یی راولی چی مسلمان وی بیایی حضرت طفیل ته مخ واره اوویی فرمایل: (ارجع الی قومك فادعهم و ارفق بهم) څه خپل قوم ته ورشه هغوی ته دعوت ورکړه اونرمی ورسره وکړه (درسول الله (ص) له امر سره سم بیرته خپلی قبیلی ته ولاړی او په دعوت مصروف سو، پدی زمانه کښی رسول الله (ص) مدینی ته هجرت وکړ، دبدر احد او خندق غزاگانی هم تیری سوی وی اودخیبر دتاریخی غزا وخت ؤ چی حضرت طفیل (رض) درسول الله (ص) ددعا برکت پخپلو سترگو ولیدی، هغه داسی چی ددوس قبیلر اتیا کورنی ورسره وی، درسول الله (ص) حضورته وړاندی سول اودهغه په لاس یی دایمان اوسربندنی بیعت وکړ.

حضرت طفیل دمکې دفتحی په وخت کی ددولس زره کسیز اسلامی لښکر غړی ؤ او کله یی چی ولیدل چی رسول الله (ص) دکعبی په مینخ کښی ایښودل سوی دری سوه اوشپيته بتان یوپه بل پسې رانسکوروی اووایی: (وقل جاء الحق وزهق الباطل ان الباطل كان زهوقا) ، ترجمه: یعنی حق راغی اوباطل له مینخه ولاړی بی شکه چی باطل محوه کیدونکی دی، پدی وخت

کڻبي حضرت طفيل ته دعمر و بن حممه بت ورياد سو له رسول الله (ص) نه يي اجازه و غوبنتله چي ولاږ شي او هغه له مينځه يوسي، رسول الله (ص) اجازه ورکړه حضرت طفيل پر هغه بت باندې چي ذا الكفين نوم يي ؤ اوربل کړ او دا شعري يي وايه:

يا ذا الكفين لست من عبادكا

ميلادنا اقدم من ميلادكا

اني حسوت النار في فؤادكا

ترجمة: اي ذا الكفين! زه ستا له عبادت كونكو څخه نه يم، زه لتا نه دمخه زيږيدلى يم، ماستا پر زړه باندې اوربل كړيدى) د طائف د غزا په وخت كڻبي چي كله هغه پيغمبر (ص) ته د ذا الكفين د سوځولو قصه واوروله نور رسول الله (ص) ډير زيات خوشحاله سو.

حضرت طفيل به له هغه نه وروسته له رسول الله (ص) سره يوځاى ژوند كوي په هغه پسې يي لمونځ ادا كوي له هغه سره يي په جهاد كڻبي ملگرتيا كوله دهغه نه يي زده كړه كوله.

كله چي سرور كائنات (ص) له دى فاني دنيا نه داخرت په سفر روان سو او د ابوبكر صديق (رض) د خلافت په دور كڻبي دارتداد فتنه راپورته سوه نو د مرتدانو پر ضد جهاد شروع سو، پدى لړ كڻبي چه كله دمسيلمة الكذاب پر ضد ديمامى جگړه مينځ ته راغله نو حضرت طفيل دنورو جگړو په څير په هغه كڻبي هم برخه وال ؤ. د دښمنانو پر خلاف په پوره ميرانه و جنگيدى او په پاى كڻبي يي د شهادت جام نوش كړى. (رضى الله عنه)

حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه

عبدالله بن مسعود (رض) شپږم مسلمان دى هغه وخت يي له رسول اكرم (ص) سره بيعت وكى چي لاسرور كائنات (ص) دارارقم ته نه و داخل سوى دهغه دايمان راوړلو پيليزه داسى وه چي يوه ورځ رسول كريم (ص) او حضرت ابوبكر

صديق (رض) بيدياته وتلى وو، لوره اوتنده پر راغله، يوزلمى شيونكى يى وليدى چى ميڙي پيايى ابوبكر (رض) پوښتنه وكړه: زلميه شيدي درسره سته چى مور ته يى راكړى؟ جواب يى وركړ: ميڙي زماندى، زه د عقبه بن ابى معيط شيون يم، دهغه له اجازى پرته تاسى ته شيدي دركول په امانت كښى خيانت دى. سرور كائنات (ص) وفرمايل: ښه ده وروره! داسى يوه ميڙه راته راو له چى نه وى لنگه سوي، شيانه وويل: دغسى ميڙه به تاسى ته څه پكار درشى خوبيا هم زه به يى راو لم رسول اكرم (ص) دميري په تيونو باندې لاس راكش كړئ پيايى دعا وكړه دميري غولانځه له شيدونه ډكه سوه هغه يى ولوشله دومره شيدي يى وكړى چى. دريو واړه په مړه خيته وڅښلى بيا وروسته د پيغمبر (ص) په دعاسره دميري تيونه خپل اصلى حالت ته راغلل شيونكى پيغمبر (ص) ته عرض وكى چى دغه دعا ماته هم راوښيه! ويى فرمايل: (انك غلام معلم) ته تعليم يافته زلمى يى، داهغى سبا ورځى ته اشاره وه اودهغه راتلونكى وخت پيشگوئى وه چى له دغه فقير، اجير اود نړيو ډنگرو پښو خاوند زلمى څخه به فقيه الامت اود قرآن معلم جوړيږي زلمى شيونكى عبدالله بن مسعود (رض) چى دمدرکه له كورنى څخه او بنوهذيل قبيلې ته منسوب ؤ ددغى معجزى په ليدلو څو ورځى وروسته دبشریت دهادى حضورته ورغى او په اسلام مشرف سو له اسلام راوړلو نه وروسته حضرت عبدالله بن مسعود (رض) خپل ځان د سرور عالم (ص) خدمت ته وقف كړ اودهغه له مباركى ژبې نه يى په مسلسل ډول دقرآن كريم سورتونه زده كول او حفظ كول يوه ورځ صحابه ؤ پخپلو مينځو كښى سره وويل:

تراوسه پورى قريشو په لوړ اواز قرآن ندى اوريدلى څنگه كيداى شى چى هغو ته په جهر سره قرآن واورول شى؟ عبدالله بن مسعود (رض) وويل: داكار به زه وكړم صحابه ؤ وويل: دا خطرناك كاردى او ستا قبيله كمزورى ده نشى كولاى چى لتا نه دفاع وكړى، عبدالله (رض) دسربښندنې په ولوله وويل: زه په الله (ج) توكل كوم همغه به مى وساتى بله ورځ دلمر خاته په وخت كښى چى دقريشو مشركان دكعبى ترڅنگ راغونډه سوي وه عبدالله بن مسعود (رض)

دهغوی ترخننگ ودریدی او په ډیره خوږه لهجه په لوړ اوازی دسورة الرحمن تلاوت شروع کړی.

مشرکانو چی ددغه فقیر شیونکی له خولی نه دغه زړه راکښونکی نااشنا کلام واوریدی، په حیرانتیا سره یی یوبل ته وکتل، پدی ترخ کښی یوتن وویل: دا هغه کلام لولی چی په محمد (ص) باندی نازل سویدی، ددی خبری په اوریدو قریشو په بی رحمانه او وحشیانه ډول دهغه په وهلو شروع وکړه خو عبدالله (رض) ترهغه پوری خپل تلاوت ته ادامه ورکړه ترخوچی سورت ختم سو.

حضرت ابن مسعود (رض) چی کله زخمی زخمی خپلو ملگروته راستون سو نوهغوی ورته وویل: مور همددا گنله چی ته مو منع کولی عبدالله (رض) وفرمایل: (ماکان اعداء الله اهون علی منهم الان ولئن شئتم لاغادینهم بمثلها غدا) دخدای (ج) دبنمنان له نن زیات هیخکله زما په نظر کښی نه وو سپک سوی، که ستاسی خوبه وی سباته به بیا ورته قرآن واوروم. صحابه کرامو وویل: (حسبک فقد اسمعتهم ما یکرهون) نه، همدومره بس دی، تا مشرکانو ته هغه کلام واوروی چی هغوی یی بد گڼی. ددغه ضعیف فقیر زلمی خخه، یوه مجسمه معجزه جوړه سوه، بی ساری جرئت یی درلودی، دعلم اوفضیلت سمندرؤ. په ډیره زړه راکښونکی لهجه اولوړ اواز به یی هر هرچیری دقرآن حکیم تلاوت کوی او دمکی دوحشی جبارانو اومستکبرینو لخوا به تعذیبیدی دځوریدلو مومنانو په ډله کښی یی دوه ځلی حبشی ته او دریم ځل مدینی منوری ته هجرت وکړ هغه درسول اکرم (ص) دومره خاص اوهمیشنی ملگری ؤ چی هغه ته به صاحب العصا، صاحب الوسادة او صاحب المطهرة ویل کیدل، یعنی رسول اکرم (ص) ته به یی همسایه لاس کښی ورکوله، تکیه به یی ایښودله او مسواک به یی په لاس کښی ورکوی پداسی حالاتو کښی به دالله (ج) له رسول سره گوبڼه ناست ؤ چی نورو صحابه ؤ ته به دداخلیدلو اجازه نه وه دعلم اوفضیلت خوایی دامقام ؤ چی پخپله وائی ما درسول کریم (ص) له مبارکی ژبی نه په مستقیم ډول دقرآن مجید او یا سورتونه حفظ کړیدی اود

قرآن دهر ایت په باب راته معلومات دی چی چیری نازل سویدی اودهغه شان نزول شه ؤ.

نبوی ارشاددی: (من احب ان یسمع القرآن غضا کما انزل فلیسمعه من ابن ام عبد) ترجمه: که څوک غواړی چی قرآن هغسی تروتازه واوری لکه چی نازل سویدی نو له ابن ام عبد یعنی عبدالله بن مسعود نه دی واوری. یوه ورځ رسول اکرم (ص) هغه خپل حضورته راوغوښتی ورته یی وفرمایل: (أقرأ علی یا عبدالله) ای عبدالله ماته قرآن ولوله ابن مسعود (رض) عرض وکی: (أقرأ علیک وعلیک انزل یارسول الله) ! تاته به څنگه قرآن لولم پداسی حال کښی چی په تا باندي نازل سویدی ای دالله رسوله؟ ویی فرمایل: (انی احب ان اسمعه من غیري) زه داخونوم چی له بل نه یی واورم ابن مسعود (رض) دسورة نساء په لوستلو پیل وکی کله چی دغه مبارک ایت ته ورسیدی چی: (فکیف اذا جئنا من کل امة بشهید وجئنا بک علی هؤلاء شهیدا) یعنی څنگه به وی ددوی حالت په هغه ورځ کښی چی موږ له هرامت نه یو شاهد راولو اوای محمده تاپردغه امت باندي شاهد وگرځوو؟ ددی ایت په اوریدلو سره دسرور کائنات (ص) له مبارکو سترگو نه اوبنکی توی سوی او په اشاره سره یی ابن مسعود (رض) له نور تلاوت نه منع کړ. ابوموسی اشعری (رض) به ویل: (لاتسألونا عن شئیا مادام هذا الحبر فیکم) یعنی ترڅو چی ابن مسعود غوندي متبحر عالم موجود وی له موږ نه دهیڅ یوی مسئلی پوښتنه مکوی.

عبدالله بن مسعود (رض) دقرآن دحفظ او علم ترڅنگ دزیات شمیر حدیثو عالم او حافظ دی له هغه څخه (۸۳۸) حدیثونه روایت سویدی.

هغه به چی حدیث بیانوی نوله دی ویری نه چی هسی نه چیرته داسی لفظ یی له خولی نه ووزی چی رسول اکرم (ص) نه وی ویلی په اندامونو باندي به یی لږزه راتله اوله وچولی نه به یی خولی بهیدلی.

دعلمی لوړ مقام ترڅنگ ابن مسعود (رض) یوغښتلی مجاهد هم ؤ، په بدر، احد، خندق، خیبر، تبوک، حنین اونورو ټولو غزاگانو کښی یی عملی برخه اخیستی وه دحدیبی او مکی دفتح په سفرونو کښی هم له سرور عالم

(ص) سره ملگری و د بشریت دلار بنود له رحلت نه وروسته که څه هم دهغه دزړه دنیاگی و یچاره سوه خو علمی خدمتونو او جهادی فعالیتونو ته یی ادامه ورکړه. زموږ د مذهب امام، ابو حنیفه رضی الله عنہ دهغه له بالواسطه شاگردانو څخه دی.

د عمر په پای کښی یی له حضرت عثمان (رض) سره څه خپگان راغلی و او حضرت عثمان (رض) ورباندی معاش بند کړی و، کله چی د مرگ په ناروغی اخته سو حضرت عثمان عیادت ته ورغی پوښتنه یی وکړه: ستا ناروغی څه ده؟ جواب یی ورکړ: خپل گناهونه حضرت عثمان (رض) پوښتنه وکړه څه شی ته ضرورت لری؟ جواب یی ورکړ: دخدای (ج) رحمت ته پوښتنه یی وکړه: طبیب درته راولیږم؟ ابن مسعود (رض) جواب ورکړ: نه زه طبیب ناروغ کړی یم حضرت عثمان (رض) پوښتنه وکړه: ستا معاش درته حواله کړم: جواب یی ورکړ: معاش ته ضرورت نلرم ددغو خبرو اترو نه وروسته دواړو لویانو یو دبل نه معافی وغوښتله اوسره پخلا سول.

حضرت ابن مسعود (رض) په (۳۲) هجری کال کښی په خپل خواره ملگری پسې داخرت په سفر روان سو. (رضی الله عنه)

حضرت عکرمه بن عمرو بن هشام رضی الله عنہ

په اتم هجری کال درمضان المبارک په میاشت کښی دمکی له فتحی نه وروسته سرور کائنات (ص) څو ورځی په مکه کښی پاتی سو په همدی موده کښی یوه ورځ یو تکړه غښتلی حلمی درسول اکرم (ص) استوگنځی ته ورغی، رسول الله (ص) دهغه په لیدو خوشاله سو، دهغه مخی ته دومره په چټکی سره ورپاڅیدی چی له اوږو مبارکو څخه ئی څادر وغورځیدی هغه ئی په ډیره مینه په غیر کښی ونیوی وئی فرمایل: (مرحبا بالراکب السهاجر مرحبا بالراکب المهاجر) ترجمه: ښه راغلی ای سپور پر دیسه! هر کله راشی ای سپور مسافره! زلمی یوی ښځی ته چی دهغه څنگ ته ولاړه وه اشاره وکړه وئی ویل: ای محمد (ص) دغی ته داسی ثابتته سویده چی تا ماته امان راکړیدی؟ پیغمبر (ص) وفرمایل: هو! داریشتیا وائی، ته په امن ئی، ددی وینا په اوریدو سره په

زلمی باندي ډډيري خوښي څپي خپري سوي، له خجالت نه يي سرکښته واچوه او په لږزيدلي او ازني عرض وکړ: زه شاهدي وایم چي الله (ج) يودي شريك نلري، ته دالله (ج) بنده اورسول ئي، په خداي (ج) قسم چي ته ترټولو خلگو نه زيات نيکوکار، ترټولو زيات صادق او امين او ترټولو زيات دخپلي وينا عملي کوونکي او پوره کوونکي ئي تل دي دحق خواته خلگ دعوت کړيدي، يا رسول الله (ص) له دي نه مخکښي ما پرله پسي له اسلام سره دښمني کړيده ستا تکذيب مي کړيدي او ته مي زورولي يي زه اوس هيله کم چي ستا په خلاف چي ما ددښمني کمی هلي ځلي کړيدي ستا په ضد جنگونو کښي مي برخه اخيستي ده، دحق په لاره کښي مي خنډونه اچولي دي، تاته مي مخامخ ياپه غياب کي څه بدی ردي ويلى دي هغه ټولي راته معاف کړه او درب العزت له دربار نه راته مغفرت وغواړه.

رحمة للعلمين (ص) داسمان خواته په دعا لاسونه پورته کړل وئى ويل:
 الهی! دغه سړی چي زما سره هره دښمني کړيده، ستا دنور دمړه کولو لپاره يي چي په هره جگړه کښي برخه اخيستي ده او زما دابرو رڙولو لپاره ئي چي زما په وړاندي يا زما په غياب کښي هره خبره کړيده، د هغه ټولو ورته بخښنه وکړه. دپيغمبر (ص) دوينا په اوريدلو سره دهغه په مخ کښي له خوشالي نه خلا پيدا سوه عرض يي وکړ: (يارسول الله (ص) هره خبره چي ډيره ښه وي ماته يي وښيه چي زه دتل لپاره عمل په وکړم رسول کریم عليه افضل التحية والتسليم وفرمايل: (دزړه په مينه دالله (ج) په وحدانيت اوزما په رسالت باندي شاهدي وايه اودالله (ج) په لار کښي جهاد کوه) زلمی په توده ولوله عرض وکړ: يا رسول الله (ص) په خداي (ج) قسم دي تراوسه پوري چي ما دحق دعوت دمخنيوي په لاره کښي څومره مال لگولي دي اوس به دهغه دوه چنده دالله (ج) په لار کښي مصرفوم تراوسه پوري چي څومره دحق په ضرر جنگيدلي يم اوس به دالله (ج) په لار کښي دهغه دوه چنده جهاد کوم رسول الله (ص) دهغه دغه ايماني جذبه وستايله او دهغه داستقامت او ثبات لپاره ئي يو ځل بيا دعا وکړه دغه سړی چي پيغمبر (ص) دهغه راتگ استقبال کړ اودهغه دمغفرت لپاره ئي

دعا و کره خوک و؟

دا دابو جهل عمرو بن هشام مخزومی زوی حضرت عکرمه (رض) و حضرت عکرمه (رض) داسلام دسر سخت دبنمن ابو جهل زوی و دخپل پلار په ملگرتیا کبسی ئی دپیغمبر (ص) اسلام او مسلمانانو په خلاف له دبنمنی ډکی کارنامی ترسره کړی وی اودابو جهل له مرگه وروسته دهجرت ترا تم کال پوری بیا هم دجهل په تیاریو کبسی پاتی و کله چی دهجرت په اتم کال درمضان په بختوره میاشت مکه فتحه سوه اوددواړو جهانو سردار محمد مصطفی (ص) هلته خو ورخی هستوگنه اختیار کړه حضرت عکرمه (رض) دتسلیمیدو پرخای له ویری نه دتیبستی لاره په مخ کبسی و نیوله اوغونبتل ئی دسمندر له لاری یمن ته ولاړ شی، دهغه بنخه ام حکیم (رض) چی په اسلام مشرفه سوی وه دپیغمبر (ص) حضورته ورغله عرض یی وکړ: هیله منه یم زما میره عکرمه درحمة للعلمین دعفوی مورد وگرخی، هغه له کوره تبتیدلی دی، زه به یی راولم رسول کریم (ص) دهغی دغه پیشنهاده منظور کړ. عکرمه په کبستی کبسی سپور سوی و خو پرکبستی باندي مخالف طوفان راولوتی او بیرته ئی هغه ساحل ته راوستله چی له هغه خایه روانه سوی وه. پدی وخت کبسی ام حکیم (رض) هم ساحل ته ورسیدله اودعفوی خبر ئی ورته واوروه، همغه و چی عکرمه راستون سو اوپه اسلام مشرف سو. حضرت عکرمه (رض) لکه څنگه چی ئی له پیغمبر (ص) سره بیعت او تعهد کړی و له ایمان راوړلو وروسته دحنین، طائف اوتبوک په غزاگانو کبسی په پوره میرانه برخه واخیستله، یوازی بدنې جهاد نه بلکی دمجاهدینو دتجهیز په لاره کبسی به ئی په پوره اخلاص سره مالونه هم مصرفول درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کبسی چی کله دارتداد فتنه مینخ ته راغله نو حضرت عکرمه (رض) دفتنی داور مرکولو لپاره دمردینو په خلاف په خورا زړه ورتوب سره وجنگیدی دارتداد دفتنی له ختمیدو وروسته چی کله دشام اوایران دجنگونو لړۍ شروع سوه په هغو کبسی هم حضرت عکرمه تل دیو غبستلی قوماندان په توگه برخوال و. ددی جگړوپه سلسله کبسی تر ټولو مهمه اوسخته جگړه دیرموک وه چی رومی

فرمانروا هرقل په لکونو مجهز فوج تيار کړې ؤ او ديخوا ته داسلامي لښکر شمير دڅلوېښتوزرو په خواو شا کښې ؤ روميانو پداسې شدت سره حمله وکړه چې مسلمانان په تشويش کښې ولويدل پدې سخت وخت کښې حضرت عکرمه (رض) دخپل لښکرپه لومړي صف کښې ودرېدې او ښځې وکړ: څوک دې چې له ماسره دمرگ بيعت کوي؟

ددې ښځې په اورېدو سره څلور سوه کسان وړاندې سول او دهغه په لاس ئې دمرگ بيعت وکړ چې دهغه دوه زامن هم پکښې وه دغه سر بنډونکي ډله ټول يا شهيدان اويا سخت زخميان سول چې پدې زخميانو کښې پخپله عکرمه (رض) او دهغه دواړه زامن هم شامل وه. حضرت خالد بن وليد (رض) دځنګدن په وروستيو سلګيو کښې د عکرمه (رض) سرپخپل ورانه باندي کښنودې او وئې ويل: په خداي (ج) قسم چې دابن حنتمه (يعنې عمر فاروق) (رض) دا ګومان غلط ؤ چې بنومخزوم شهادت ګټل نه غواړي ځينو مؤرخينو ليکلي دي چې حضرت عکرمه (رض) دځنګدن په وخت کښې اوبه وغوښتلي يوسړي ورته په منډه اوبه راوړلي مګر کله چې ئې اوبه خولي ته ورنږدې کړې په څنګ کښې ئې يو بل زخمی اوبه وغوښتلي عکرمه (رض) وويل: زما دغه وروربه ترما ډير ترې وي هغه ته ئې ورکړې دهغه څنګ ته بل ترې زخمی پروت ؤ هغه ته ئې وبخښلي او هغه بل ته اوبل ته ترڅو چې اوه کسان ترې وچي شونډې له دنيانه رخصت سول او داسلام دمدرسي شاګردانو ته ئې دادرس ورکړ چې مسلمان بايد دځنګدن په وخت کښې هم دايتار روحيه ولري. (رضي الله عنه)

حضرت عبدالرحمن بن عوف رضي الله عنه

حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) دقريشو دقبيلې دبنوزهره له کورنۍ څخه اوپه پنځم پښت کلاب بن مره کښې دهغه نسبي لړۍ له سرور کائنات (ص) سره يوځای کيږي، له عام الفيل نه لس، په بل روايت دولس کاله وروسته په يوه تاجره او شتمنه کورنۍ کښې زيږيدلی ؤ.

خو کله چې په محمدي بعثت سره دمکې په تېرېدو مشرک چاپيريال کښې دتوحيد لمر راوخوت حضرت عبدالرحمن (رض) پداسې شرايطو کښې دسرور

کائنات په لاس کښی دبیعت لاس کښنودچی ډیر لږکسان په اسلام مشرف سوی وه او لاپه دار ارقم کښی رسول کریم (ص) دیره نه وه جوړه کړی چی دا وخت دمؤمنانو لپاره دمصیبتونو او کړاوونو خورا تریخ دورؤ مگر څنگه چی عبدالرحمن بن عوف (رض) ته الله (ج) او دالله رسول له خپله ځانه، له خپل مور پلار او دنیوی شتمنی هرڅه نه گران ؤ تعذیبونو او محرومیتونو ته یی غاړه کښنوده او داسلام پرلاره روان سو.

عبدالرحمن بن عوف (رض) له عشره مبشره ؤ څخه یوتن ؤ یعنی یو له هغو لسو کسانو څخه ؤ چی پیغمبر (ص) پخپله ژبه په همدی دنیا کښی دجنت زیری ورکړی ؤ دظالمو مشرانوله لامله چی کله پرمؤمنانو باندی ژوند له حده زیات تریخ سونو دبعثت په پنځم کال کښی سرور کائنات (ص) ځینو صحابه ؤ ته دحبشی په لوری دهجرت اجازه وکړه چی عبدالرحمن بن عوف (رض) هم پکښی شامل ؤ.

کله چی دبعثت په (۱۳) کال مسلمانانوته دمدینې په لوری دهجرت اجازه وسوه نو حضرت عبدالرحمن (رض) هم له مکې نه مدینې منوری ته ولاړی هلته په اقتصادی لحاظ مهاجر مسلمانان له ډیری تنگسی سره مخامخ وه مگر عبدالرحمن بن عوف (رض) خپل پلرنی کسب یعنی تجارت ته ملاوتړله اودهغه په تجارتي کاروبار کښی الله تعالی دومره برکت اچولی ؤ چی هغه پخپله وائی که مابه تیره هم راپورته کوله داسی به می گڼله چی ترهغی لاندی به سپین یا سره زر په لاس راشی.

دهجرت په دویم کال درمضان په میاشت کښی چی کله داسلام لومړنی غزا یعنی دبدر په میدان کښی دحق او باطل معرکه مینځ ته راغله نو حضرت عبدالرحمن (رض) په ډیره گرمه ولوله پکښی برخه واخیستله، سائب بن ابی رفاعه غوندی غټ کافران دهغه په لاس جهنم ته ولیږل سول.

په همدی جگړه کښی دعبدالرحمن بن عوف (رض) ترڅنگ دوه هلکان ودریدل او پوښتنه یی ورنه وکړه: تره ابوجهل مور ته راوښیه. ده ورنه پوښتنه وکړه: څه یی کوی؟ هغوی جواب ورکړ: مور قصد کړیدی چی یابه هغه ووژنو

اویا به مور شهیدان کیرو. ابوجهل یی چی ورته ونبودی هغوی دبازانو په خیر ورباندی غوټه وکره او هغه یی دجهنم کندی ته وغورخوه دغه دوه هلکان چی عبدالرحمن بن عوف (رض) دهغوی په مینخ کبسی ولاړ و دغفراء زامن معاذ اومعوذ وه.

د احد په تاریخی غزا کبسی هم عبدالرحمن بن عوف (رض) برخوال و، د جنگ په دوران کبسی رسول اکرم (ص) له حضرت حارث بن صمه انصاری نه پوښتنه وکره چی: عبدالرحمن بن عوف دی لیدلی دی؟

هغه عرض وکی چی دغره په خوا کبسی مشرکانو محاصره کړی و سرور کائنات (ص) وفرمایل: پرشتی د عبدالرحمن ساتنه کوی حضرت حارث چی کله د عبدالرحمن خواته ورغی ویی لیدل چی د حضرت عبدالرحمن بن عوف په مخ کبسی اوه سپری پراته دی پوښتنه یی وکره: ایا دا ټول تا وژلی دی؟

عبدالرحمن (رض) جواب ورکړ: دادری تنه ماوژلی دی خوددی څلوروقاتل راته ندی معلوم ددی خبری په اوریدو سره حضرت حارث وویل: در رسول الله (ص) خبره بیخی صحیح وه.

د احزاب په جگړه کبسی هم حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) پوره میرانه ونبودله او په شپږم هجری کال کبسی رسول الله (ص) دومة الجندل ته نژدی بنو کلب قبیلی ته اوه سوه کسيز لښکر ولیږی اودهغه قیادت یی حضرت عبد الرحمن (رض) ته وسپاری.

له روانیدو نه مخکبسی پیغمبر (ص) پخپل مبارک لاس دهغه پرسر بانندی تور رنگ پکړی، وتړله اودخت خواته یی یو څپک شمله ورته پرینبودله. بیایي ورته وفرمایل: دالله (ج) په لار کبسی دجهاد لپاره ولاړ شه، دالله (ج) له حکمه دسرکبسی کوونکو سره وجنگیږه، خو پام کوه چی خیانت ونکړی، ددبمن دوژل سویو کسانو جسدونه مثله نکړی یعنی شونډی، پوزه، غورږونه اونور اندامونه یی غوڅ نکړی اوماشومان به نه وژنی دا دخدای (ج) امردی اودهغه در رسول سیرت دی.

عبدالرحمن بن عوف (ج) له دومة الجندل نه وروسته دمکی په فتح او د

تبوك په جگړه اونورو غزاگانو کښی هم درسول الله (ص) سره ملگری و د مسلمانانو دلومړی حج په سفر کښی چی دهجرت په نهم کال د حضرت ابوبکر صدیق (رض) ترقیادت لاندی دری سوه مسلمانان مکی معظمی ته ولاړل پدی قافله کښی هم حضرت عبدالرحمن بن عوف شامل و همدارنگه دحجة الوداع په سفر کښی دسرور کائنات دملگرتیا سعادت ورپه برخه سوی و.

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته هم عبدالرحمن بن عوف (رض) اسلامی جهاد ته ادامه ورکړه اودعراق اوشام په جگړه کښی یی شرکت درلود. حضرت عبدالرحمن (رض) نه یوازی دبدنی جهاد له سعادت نه برخوردار و بلکی دمجاهدینو دتجهیز په لاره کښی یی پنډونه او مال مصرفوی لکه چی یوخل یی پنخوس زره دیناره او زر اسونه دخدای (ج) په لاره کښی وقف کړل، همدارنگه یی له وفات نه مخکښی بدری صحابه و ته دفی نفر لپاره دخلور سوه دینارو وصیت وکی چی پدی وخت کښی له هغو څخه تقریباً دری سوه کسان ژوندی وه دازواجو مطهراتو لپاره یی یو باغ وقف کړ چی هغه بیاپه خلور لاکو درهمو وپلورل سو.

عمر فاروق (رض) له وفات نه مخکښی دخلگو په غوښتنه وصیت وکی چی له مانه وروسته له دغو شپږ تنو څخه درایو په اکثریت یو خپل خلیفه وټاکي حضرت علی، حضرت عثمان، حضرت طلحه، حضرت زبیر، حضرت سعدبن ابی وقاص او حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) ځکه چی له دوی نه دالله رسول تروروستی وخت پوری راضی و دحضرت عثمان (رض) تر وخته پوری حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) ددریو وارو خلفاؤ په دورکښی خپله هیش نوع همکاری ونه سپموله اودژوند په پای کښی یی گوښه ناسته غوره کړه ترڅوچی په (۳۱) هجری کال کښی د (۷۵) کلونو په عمریی داجل داعی ته لبیک وویل حضرت امیرالمؤمنین عثمان (رض) ورباندی دجنازی لمونځ ادا کړ او په جنة البقیع کښی دفن کړای سو. (رضی الله عنه)

حضرت عمار بن یاسر رضی الله عنه

حضرت عمار بن یاسر (رض) دیمن قحطان قبیلی ته منسوب اودبعثت په

لومړیو وختونو کښې په اسلام مشرف سوی ؤ نه یوازی عمار (رض) بلکې دهغه پلار یاسر بن عامر بن مالک او دهغه مور حضرت سمیه بنت خیاط هم په همغه زمانه کښې دایمان له قیمتې خزانې څخه برخوردار سوی وه دغی بیکسه بیوطنه کورنی په مکه کښې دغلامی ژوند تیروی دوی چی کله دحق دعوت ته لیبک ووايه دادحقپالونکو لپاره دمشرکانو دظلم په تناره کښې دسوځیدو ورځی وی حتی هغه خلگ چی په مکه کښې دقومی نفوذ اوسوخ خاوندان وه داسلام پخاطر له سختو کړاوونو سره مخامخ وه نوبنکاره خبره ده چی دیاسر (رض) کورنی خوبه داوپه ژرنده اوپه کیدله که څه هم حضرت یاسر (رض) او دهغه میرمن سمیه دزورښت په وخت کښې اوډیر کمزوری وه خو له دی سره سره یی داټول کړاوونه په ورین تندی وزغمل اوپه عقیده کښې یی یوه ذره تنزل رانغی، په حضرت عمار اودهغه په ورور عبدالله باندي هم هره ورځ دکفارو دظلم له لاسه دمحشر ورځ وه، داوسپنی زغری به یی په واغوستلی او دمکی په سوځوونکو شگو کښې به یی څملول او دهغو برېنډو اړخونو ته داور دسکروټو داغونه ورکول دمشرکانو ورځنی شغل ؤ. بلاذری (رح) دحضرت ام هانئ روایت نقل کړیدی چی یوه ورځ پداسی حال کښې چی دغو څلورو واړو پردیسو بیکسو مظلومانو دشیطان دپیروانو له لاسه غیر انساتی تعذیبونه زغمل چی رسول الله (ص) پرلاره تیریدی اوپخپلو سترگویی دغه زړه دردوونکی صحنه ولیدله، زړه یی ډیر زیات وځوریدی اووی فرمایل: (ای دیاسر کورنی! صبر وکړی، ستاسو لپاره دجنت وعده ده).

سپین ږیری حضرت یاسر (رض) خو دظلمونو پدی لړ کښې خپل ژوند خدای (ج) ته نذرانه کړ همدارنگه حضرت سمیه (ض) دابوجهل دبرچی په گوزار شهیده سوه چی زیاترو سیرت لیکونکو ددوی مبارک نومونه دحق دلاری دشهیدانو دفهرست په لومړی سرکښې نیولی دی.

ورپسی چی کله عبدالله بن یاسر (رض) هم شهید کړای سو نو حضرت عمار (رض) دخپلی کورنی دغړو دبیلتانه په اورکښې سستی سو اودخپلی بیکسی فریادیی دالله رسول ته وکی ویی ویل: یارسول الله! نور خو ظلمونه

انتھائی حدتہ ورسیدل، زہ خہ وکرم؟ پیغبر (ص) ہغہ تہ دصبر توصیہ وکرہ لاس پہ دعا سو وی فرمایل: (یا اللہ! دیاسر کورنی تہ لہ دوزخ نہ نجات ورکرہ. ابن سعد (رح) وائی چی یوئل یوسری دحضرت عمار شا بر بندہ ولیدلہ چی ٲولہ خاپ خاپ وہ پونبتنہ یی وکرہ: داخہ دی؟ ہغہ جواب ورکر چی داد ہغو تعذیبونو ننبی دی چی دمکی پہ سروسگو کنبی بہ ماتہ راکول کیدل. یوئل مشرکانو حضرت عمار (رض) داور پہ سکروٲو باندی ٲملولی ؤ چی پدی وخت کنبی رسول اللہ (ص) راغی، دہغہ پرسری مبارک لاس راتیر کرئ وی فرمایل: ای اورہ! پرعمار باندی داسی یخ شہ لکہ چی پر ابراہیم (ع) باندی یخ سوی وی.

حضرت عمار (رض) پہ مکہ کنبی ٲول وختونہ پداسی تعذیبونو کنبی تیر کرل چی دہغو پہ اوریدلو سرہ دانسان غوٲی زیرہ شی، کلہ چی درسول اکرم (ص) لخوا صحابہ ؤ تہ دمینی پہ لوری دہجرت اجازہ وسوہ نو حضرت عمار (رض) دصحیح بخاری دروایت لہ مخی دحضرت ابوسلمہ عبداللہ بن عبدالاسد مخزومی، حضرت عامر بن ربیعہ، حضرت لیلی بنت ابی حشمہ، حضرت سعد بن ابی وقاص، حضرت بلال بن رباح پہ ملگرتیا مدینی منوری تہ ہجرت وکی دا ہجرت دپیغمبر (ص) لہ ہجرت نہ دوه میاشتی دمخہ ؤ.

کلہ چی پخپلہ سرور کائنات (ص) ہم ہجرت وکی اودلومری ٲل لپارہ یی دقباء دمسجد پہ تعمیر او ودانولو لاس پوری کر نو ددغہ مبارک تاریخی مسجد زیاترہ برخہ کار دحضرت عمار (رض) پہ لاس سر تہ ورسیدی پہ غمونو او مصیبتونو کنبی لوی سوی. عمار (رض) دحق دشمنی یوممتاز ٲتنگ ؤ، د رسول اللہ (ص) لہ ہغہ سرہ ٲیرہ زیاتہ مینہ وہ لہ بدر نہ واخلہ تر تبوک پوری پہ ٲولو غزاگانو کنبی ددوارو جہانو لہ سردار (ص) سرہ ملگری ؤ.

ابن عساکر یو روایت رانقل کریدی چی یوئل رسول اللہ (ص) دہغہ پہ باب وفرمایل: ٲوک چی عمارتہ بدوایی اللہ (ج) ہغہ تہ بدوایی، ٲوک چی عمارتہ غوسہ کیری، ہغہ داللہ (ج) پہ قہراختہ کیری او ٲوک چی دعمار تحقیر کوی ہغہ داللہ (ج) لخوا تحقیریری.

د پیغمبر (ص) له رحلت نه وروسته د حضرت ابوبکر صدیق (رض) د خلافت په دور کښی چی کله دارتداد فتنه راوولاره سوه حضرت عمار (رض) له مرتدانو سره د جگړی په هر محاذ کښی په پوره میړانه برخه واخیستله له حضرت عبدالله بن عمر (رض) څخه روایت دی چی دمسیلمه کذاب پر خلاف دیمامی په جنگ کښی دهغه یو غوږ غوڅ سو خو هغه هیڅ پروا ونکړه او جنگ ته یی ادامه ورکړه، پدی جگړه کښی پرمسلمانانو لږڅه سختی راغله او وارخطا غوندی بنکاریدل حضرت عمار (رض) پریوجگ ځای بانندی ودریدی او غږ یی وکړ: ای مسلمانانو ایا تاسی له جنت نه تښتی؟

زه عمار بن یاسریم راشی زما خواته. دهغه ددی نعری په اوریدلو د مسلمانانو حو صلی لوری سوی، په یو اتفاق سره یی پردنمن حمله وکړه او الله تعالی فتح او بری ورپه برخه کړ.

دیمامی جنگ په (۱۱) هجری کال کښی واقع سوی ؤ، دا وخت د حضرت عمار (رض) عمر د (۲۵) کلونو په خواو شا کی ؤ خو دهغه همت له زلمیانو څخه هم زیات ؤ، امیرالمومنین عمر فاروق (رض) به د حضرت عمار (رض) ډیر احترام کوی یو ځل د قریشو سرداران حضرت ابو سفیان بن حرب، حضرت حارث بن هشام او حضرت سهیل بن عمرو له عمر فاروق (رض) سره دلیدنی لپاره ورغلل، تصادفا په همدی وخت کښی په همدی غرض حضرت عمار (رض) حضرت بلال (رض) او حضرت صهیب (رض) هم حاضر سول، امیر المؤمنین ته چی خبر ورکړ سو نو هغه دملاقات نوبت لومړی حضرت عمار (رض) حضرت بلال (رض) او حضرت صهیب (رض) ته ورکړ او ورپسی د قریشو سردارانو ته حضرت ابو سفیان (رض) شکایت وکی چی: غلامانو ته سمدستی دملاقات اجازه ورکول کیږی او موږ چی د قوم مشران یو، ناست یو انتظار باسو.

امیر المؤمنین وفرمایل: ددی خبری جواب تاسی له خپل وجدان نه وغواړی دا سلام بلنه تاسی او دغو خلگو ته په یو وخت کښی ورسیدله خودغه خلگ لتاسی نه وړاندی سول. په (۲۰) هجری کال کښی عمر فاروق (رض) حضرت عمار (رض) دکوفی والی مقرر کړ او دکوفی خلگو ته یی فرمان ولیږی

چی: زه تاسی ته عمار بن یاسر دامیر او ابن مسعود دوزیر او معلم په حیث درلیږم. دادواړه در رسول الله (ص) خواړه ملگری او دبدر مجاهدین دی. ددوی پیروی وکړی او امرونه یی ومنی. حضرت عمار بن یاسر (رض) دغه دحقی لاری عاشق له دی امله چی په رسول الله (ص) باندی ډیر گران ؤ حکه خوراشدینو خلفاؤ هم دهغه بی حده احترام کوی. یوه ورځ پداسی حال کنبی در رسول کریم (ص) کورته ورغی چی علی کرم الله وجهه هم ناست ؤ، دعمار (رض) په لیدلو دسرور کائنات (ص) په مبارکه خیره کنبی دخوښی نمونی وځلیدی او په ډیره مینه یی وفرمایل: (مرحبا بالطیب المطیب) سترې مشی ای پاک او سپیڅلی سوی انسانه! حضرت عمار (رض) که له یوی خوا کلونه کلونه دحق په لار کنبی کړاونه تیرکړ، اوبیایي له هجرت نه وروسته ژوند په جهادونو کنبی مصرف کړ خو له بلی خواله نبوی صحبت نه په استفادی سره دقرآن او حدیث پیاوړی عالم هم ؤ دالله (ج) د کتاب او نبوی سنت په رڼا کنبی یی ژوند وکی، نه ددنیا لپاره ژوند بلکی داخرت دنه ختمیدونکی ورځی لپاره ژوند کله چی شهیدسو علی کرم الله وجهه دهغه په وینو لړلی مبارک جسد ترڅنگ په لمدو سترگو ودریدی ویی ویل: کمه ورځ چی عمار ایمان راوړی الله (ج) ورباندی رحم وکی دشهدات په ورځ الله (ج) ورباندی رحم وکی اودقیامت په ورځ به الله (ج) ورباندی رحم وکړی. ماعمار په هغه وخت کنبی در رسول الله (ص) ترڅنگ لیدلی ؤ چی صرف څلورو یاپنځو صحابه ؤ خپل اسلام اعلان کړی ؤ. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن رواحه رضی الله عنه

حضرت عبدالله بن رواحه (رض) دانصارو دخزرج قبیلی د بنو حارث له کورنی څخه اودخپلی قبیلی له بارسوخه شخصیتونو څخه ؤ له نورو څخه یو خاص امتیازی داؤ چی نامتو لیکوال اوشاعرؤ دبعتت په دیار لسم کال په بیعت عقبه کبیره کنبی شریک او دبنو حارث قبیلی استازی ؤ له بیعت عقبه اولی نه وروسته په اسلام مشرف سوی اودعقبی په دوهم بیعت کنبی یی دالله (ج) له رسول سره دهرډول قربانی اوسربندنی قصد کړی وو.

مدینی ته له نبوی هجرت نه وروسته چی کله دالله (ج) ددین داعتلاء لپاره

د جهادونو لړۍ پیل سوه نو حضرت عبداللہ بن رواحہ نه یوازی په توری سره دخدای (ج) ددبمنانو پر خلاف په هر محاذ کبسی ولاړو بلکی دهغه ژبی او قلم هم دشیطان لښکری له وار خطائی سره مخامخ کړی وی.

حافظ ابن حجر عسقلانی پخپل کتاب (الاصابه) کبسی لیکلی دی چی حضرت عبداللہ بن رواحہ (رض) به په هره غزا کبسی تر ټولو دمخه روان ؤ او د بیرته ستنیدو په وخت کبسی به تر ټولو شاته ؤ له بدر نه تر مؤته پوری هیش داسی غزانه وه چی عبداللہ بن رواحہ (رض) پکبسی شریک نه ؤ د (۷) هجری کال دذو القعدی په دویمه رسول اکرم (ص) د عمری د قضایی لپاره مکی ته روان سو، پدی سفر هم عبداللہ بن رواحہ (رض) د سرور عالم (ص) سره ملگری ؤ کله چی مکی ته داخل سول د پیغمبر (ص) داوښی تر خیری بی نیولی ؤ او په ډیر جوش او ولولی سره بی پدی مفهوم شعر وایه :

ای کافرانو! د پیغمبر (ص) لاره خوشی کړی حکه چی له ده سره دخیر ټولی زیرمی دی، موږ دقرآن په تاویل سره تاسی وهلی یاست او دقرآن په تنزیل سره مو پرتاسی گوزار کړیدی، ای زما پروردگاره! زه در رسول الله (ص) په ویناؤ باندى ایمان لرم.

دغه اشعار په حضرت عمر فاروق (رض) باندى ښه ونه لگیدل حضرت عبداللہ بن رواحہ (رض) ته یی وویل: ته دالله (ج) په حرم کبسی او در رسول الله (ص) په وړاندی دغه شعر وایی؟ مخکبسی له دی چی عبداللہ بن رواحہ څه وویی رسول کریم (ص) وفرمایل: پریرده عمره زمادی په هغه ذات قسم وی چی زما دروح واکمن دی، د عبداللہ بن رواحہ اشعار پر دبمنانو باندى دغشی اوتوری له گوزارنه سخت لگیږی بیایی حضرت ابن رواحہ ته وفرمایل چی دا وایه: (لا اله الا الله وحده ونصر عبده، واعز جنده، وهزم الاحزاب وحده) یعنی له الله نه پرته بل معبود نسته هغه یو دی دخپل بنده نصرت یی وکی، دهغه لښکری تقویه کړ او یوازی پخپله یی ددبمن لښکروته شکست ورکړ عبداللہ (رض) دخپل قایدله امر سره سم ددغوالفاظو په ویلو شروع وکړه، ټولو صحابه ؤ ورسره په یواوازیل چی دمکی په فضا کبسی بی انگازی کولی او پر کافرانو

باندي هيبت پريوتلي و.

رسول اکرم (ص) داتم هجري کال دجمادي الاولی په میاشت کښی دری زره کسيز لښکر دروميانو دمقابلې لپاره دحضرت زیدبن حارثه (رض) ترقيادت لاندی وليږی، دلښکر درختیدو په وخت کښی وفرمايل که زید شهید سو نو قيادت به جعفر کوی او که هغه شهید سو نو بیابه دلښکر قيادت دعبداالله بن رواحه په غاړه وی پدی وخت کښی یو یهودی هم موجود و دپیغمبر (ص) دخبرو په اوریدو سره یی وویل: دادری تنه به ارومرو وژل کيږی حکه چی دپخوانیو پیغمبرانو ددغسی ویناؤ نتیجه به همدغسی راوتله دری وارو صحابه و دهغه په جواب کی وویل: پیغمبر(ص) ریښتونی دی، که مور ته په تقدیر کښی شهادت لیکل سوی وی نومور به خومره خوش نصیبه یو.

پیغمبر (ص) یوسپین بیرغ حضرت زیدته ورکړ اوله لښکر سره یی دمدينی څخه دباندی تشریف یوؤر دعبداالله بن رواحه (رض) درختیدو په وخت کښی پدی خبره پوره باورؤ چی بیابه یی پدی دنیا کښی له دغوخلگو سره ملاقات ونشی کله چی خلگو دخدای پامانی په وخت کښی په عافیت سره دبیرته راستنیدو دعا ورته وکړه خو حضرت عبدالله بن رواحه (رض) داشعر ووايه دشعر مضمون: زه له الله ج نه دخپلو گناهونو مغفرت غواړم او دتوری داسی سخت گوزارچی جذبه سره کړی اوفواره وهونکی وینی وبهوی یا دبرچی داسی وارچی کولمی او ځیگر راوباسی ترخو زماپر مزار باندي تیریدونکی خلگ وواپی چی الله (ج) دغه مجاهد ته هدایت وکی اوخپل هدف ته ورسیدی له پیغمبر (ص) سره یی خدای پامانی کوله دعبداالله بن رواحه (رض) زړه راډک سو اوبی اختیاره یی پدی مضمون شعر ووايه: دوروستی ځل لپاره پرهغه چا سلام چی دخرماؤ ترونو لاندی می رخصت کړ، په مشایعت کونکو کښی ترتولو غوره اوله بل هرچانه ښه دوست دی. شرحبیل بن عمرو غساتی ته چی داسلامی لښکر خبر ورسیدی خپل لښکریی هم تیاریسی کړ اوله هرقل نه یی هم مرسته وغوښتله چی یولک پوځیان یی ورته ولیږل چی پدی ترتیب د مسلمانانو شمیر ددښمن دپوځونو دشمیر په مقابل کښی هیڅ دیادونی وړنه و

حينو صحابه و مشوره وړاندي كړه چې رسول اكرم (ص) ته دي رپورټ وليږل شي چې موږ څه وكړو؟ ددي خبري په اوريدلو حضرت عبدالله بن رواحه (رض) وفرمايل: (اي خلگو! تاسي له كمې خبري نه بيريزي ستاسي هدف خود حق په لاره كښي خپل سرونه قربانول دي مسلمان هيڅكله دمادي قوت او دپوخ دشمير په زياتوالي نه جنگيږي، بلكي يوازي دهغه دين پخاطر جنگيږي چې ده ته يي عزت وربخښلي دي، مخ په وړاندي ولاړ شي، له دوو هدفونو څخه يو ترلاسه كړي يافتح يا شهادت) دغي دجذبي وينا دټولو غازيانو احساس را ولړزوي دشهادت په مينه يي ميدان ته ودانگل دروميانوله طاغوتي هيبت ناك طاقت سره ترهغه و جنگيدل چې در رسول اكرم (ص) دپيشگوئي سره سم حضرت زيد او حضرت جعفر رضي الله عنهما يوپه بل پسې شهيدان اودقيادت بيرغ حضرت عبدالله بن رواحه (رض) پورته كړ حضرت عبدالله (رض) دري ورځي خواړه نه وه څكلي، له لوږي نه بيتابه و چا ورته غوښه په مخ كښي كينښودله خو لومړني گوله يي په خوله كښي وه چې دحضرت جعفر (رض) دشهادت خبر ورته ورسيدى دخولي گوله يي تيره كړه او خپل نفس ته په خطاب يي وويل: اي نفسه جعفرله دنپانه رخصت سو، خوته لاپه فاني دنيا كښي مشغول يي، پاڅيده توره يي واخيستله اودجگړي صف ته دداخيلدو په وخت كښي يي پدي مضمون شعر ووايه: اي نفسه كه ونه وژل شي بيا به هم مري، دمرگ حمام گرم كړاي سويدي، څه چې غواړي دركول كيږي كه ددغو شهيدانو غوندي كار دي وكي نوهدايت دي وموندي ورپسي يي دگرمي معركي په وخت كښي پداسي حال كښي چې زخمى سوي هم و بياپدي مضمون شعر ووايه:

اي نفسه! زه قسم خورم چې په ميدان كښي به جنگيږي كه خوښ يي كه ناخوښه. حضرت عبدالله بن رواحه (رض) سره له دي چې زخمى سوي و په ډيره ميړانه يي توره اونيزه چلوله چې په پای كښي ددښمن يوعسکر په سينه كښي په برچي باندي وواهه، له سيني څخه يي وينو فواره وكړه، هغه يي په لاس كښي راواخيستلي او په خپل مخ يي ومښلي بيابي مسلمانانو ته وويل: دخپل ورور غوښه له دښمن نه وساتي، په همدې حالت كښي يي پاك روح

علیین ته پرواز وکی.

بناکردند خوش رسمی بخاک و خون غلطیدن خدا رحمت کند این عاشقان پاک طینت را

عبداللہ بن رواحہ (رض) چی کله دمؤته خواته روانیدی ئینی سیرت لیکونکی وائی چی هغه وژپل خلگو دژرا دعلت پوښتنه ورنه وکړه ویی ویل: زما دژرا سبب نه له دنیا سره مینه ده اونه له تاسی نه جدا کیدل بلکی داخرت غم می ژپوی بیایی دامبارک ایت ولوست چی: (وان منکم الا واردها کان علی ربك حتما مقضیا) لتاسی نه به هریو ارومرو په جهنم بانندی تیریدونکی وی دا ستا درب حتمی فیصله ده پدی ترتیب دحق دشمعی دغه پتنگ اوداسلامی لښکر قهرمان قاید داسلام دسرلوړی په لاره کښی له اوږدو جهادونو څخه وروسته دشهادت جام نوش کړ. (رضی الله عنه)

حضرت عبداللہ بن عباس

له رسول اکرم (ص) سره دحضرت عبداللہ بن عباس (رض) دقرابت او خپلولی دوه پیوندونه وه. یو داچی در رسول الله (ص) دتره زوی یعنی دحضرت عباس بن عبدالمطلب زوی و اوبل داچی دحضرت عبداللہ مورام الفضل لبابه (رض) اوام المؤمنین حضرت میمونه سکنی خویندی وی حضرت عبداللہ بن عباس (رض) له نبوی هجرت نه دری کاله مخکښی هغه وخت په مکه کښی پیدا سو چی بنوهاشم دقریشو دلاسه په شعب ابی طالب کښی محاصره وه.

عباس (رض) بن عبدالمطلب چی کله مدینی منوری ته دمکی دفتح په کال هجرت کوی په دی وخت کښی دحضرت عبداللہ (رض) عمر دیولس کالو په خواوشا کښی و در رسول اکرم (ص) کورته به له دی امله ازادانه ورتلی چی هلته یی دمور خور (خاله) موجوده وه اوبله داچی ددواړو جهانو دسردار (ص) ډیره زیاته مینه ورسره وه ډیر ذکاوت، پوهی اوښی حافظی خاوندو. در رسول الله (ص) ویناوی به یی په غور سره اوریدلی او دهغه کړه وړه یی تعقیبول.

یوه شپه رسول الله (ص) دلمانځه لپاره ودریدی ترشایی حضرت عبداللہ بن عباس (رض) هم ودریدی پیغمبر (ص) له لاسه ونيوی، له ځانه سره برابر یی ودروی، خوځنگه چی پیغمبر (ص) لمونځ شروع کړ هغه بیرته شاته ورڅخه ولاړ

اوپخپل خای کنبی ودریدی له سلام اړولو نه وروسته رسول الله (ص) ترینه پوښتنه وکړه: ما خوته خپل څنگ ته ودرولی بیا ولی شاته سوی؟

په ډیر ادب سره یی عرض وکی: یارسول الله! څوک کولای شی چی دالله (ج) له رسول سره برابر ودریږی لمونځ ادا کړی ایا زه او پیغمبر برابر ودریږو او لمونځ وکړو؟ دازما له طاقت نه پورته خبره ده. رسول الله (ص) دهغه ددی جواب په اوریدلو سره ډیر زیات خوشاله سو اودخدای (ج) دربارته لاس په دعاسو چی: (پروردگاره! دغه هلك ته ډیر زیات علم ورکړه اوله دی نه زیات فهم اوفرست ورپه برخه کړه).

درسول الله (ص) ددعا اودخدای (ج) دورکړی پوهی اوذکاوت برکت ؤ چی حضرت عبدالله بن عباس (رض) دالحبر، البحر، ترجمان القرآن اوامام المفسرین په نومونو شهرت وموندی حافظ ابن حجرعسقلانی (رح) په الاصابه کنبی لیکلی دی چی یوه ورځ عبدالله (رض) له نبوی مجلس نه راغی اوخپل پلارته یی وویل: مانن له رسول الله (ص) سره یوسړی ولیدی خوومی نه پیژندی کاشکی دهغه په باب راته معلومات وای عباس (رض) چی دالله خبره رسول الله (ص) ته واوروله نو پیغمبر (ص) عبدالله (رض) راوغوښت په غیر کنبی یی ونیوی او پر سړی ورته دمینی لاس راتیر کړی دعایی وکړه: (پروردگاره پده باندی خپل برکتونه نازل کړه اودی دعلم درنا خپرولو وسیله وگرځوه).

ابن عباس (رض) دیارلس کلن ؤ چی رسول اکرم (ص) له دنیانه رحلت وکی، څنگه چی دده زیاتره وخت ددواړو جهانو دسردار (ص) په کورکنبی او دهغه په صحبت کنبی تیرسوی ؤ نبوی سیرت یی په ذهن کنبی نقش ؤدصحابه ؤ لویانو به دهغه احترام ساتی اودیو لوی شخصیت په نظریی ورته کتل په تیره بیا عمر فاروق (رض) دهغه روزنی اوپالنی ته زیاته پاملرنه کوله په صحیح بخاری کنبی پخپله له ابن عباس (رض) څخه روایت رانقل سویدی ویلی یی دی چی: حضرت عمر (رض) به زه دبدر له صحابه ؤسره کښینولم. یوځل ځینو مشرانو صحابه ؤپه تعجب سره حضرت عمر (رض) ته وویل:

امیر المؤمنین! ته دغه هلك له مور سره په مجلس کښی کښینوی پداسی حال کښی چی زموږ زامن دده همزولی دی؟

فاروق اعظم (رض) وفرمایل: هو دا هغه شخصیت دی چی تاسی ته هم دده لیاقت ښکاره دی همدارنگه په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی کله ناکله به د عمر فاروق (رض) په مجلس کښی داسی مسئلی پښندلی چی ابن عباس (رض) به غوښتل دهغو جواب ورکړی مگر دلویانو صحابه ؤ په وړاندی ږغیدل به ورته عار برښیدل امیر المؤمنین به دهغه د حوصلی لوړولو لپاره ورته ویل: (ابن عباس! علم د عمر په کموالی اوزیاتوالی پوری اړه نلری، ته خپل ځان وړوکی مه گڼه کمه خبره چی ویل غواړی یادی په زړه کښی څه در گرځی هغه په زغرده بیانوه).

د عمر فاروق (رض) او عثمان ذی النورین (رض) دخلافت په دور کښی زلمی ابن عباس (رض) په ځینو جهادی سفرونو کښی هم گډون وکی او د علم درڅنگ په جهاد کښی د شریکیدو سعادت هم ورپه برخه سو، د حضرت علی کرم الله وجهه دخلافت په دور کښی ابن عباس (رض) دبصری والی مقرر کړل سو او وروسته بیا د ایران حکمرانی هم وروسپارل سو او پداسی حال کښی چی حالات ډیر نازک وه خو بیا هم ابن عباس (رض) خپل مسئولیت په ښه توگه ترسره کړ، په کرمان فارس او د ایران په نورو ولایتونو کښی یی باغی قوتونه وټکول او په بشپړه توگه یی امنیت ټنگ کړ.

امام المفسرین حضرت ابن عباس (رض) د علم او فضیلت داسی سمندر ؤ چی صحابه کرامو، تابعینو، تبع تابعینو او ټولو سلف علماؤ به دهغه دپوهی، ذکاوت او ذهانت بی حده ستاینه کوله.

حضرت علی کرم الله وجهه به ویل: ابن عباس چی دقرآن تفسیر کوی نو داسی معلومیږی لکه چی د شفافو پردو ترشا غیبی شیان وینی د عبدالله بن مسعود (رض) ویناده چی ابن عباس (رض) دقرآن بهترین ترجمان دی، حضرت عبدالله بن عمر (رض) به ویل: څه چی پرمحمد (ص) بانندی نازل سویدی په محمدی امت کښی ترټولو زیات عبدالله بن عباس (رض) ورباندی ښه پوهیږی.

د حضرت ابی بن کعب انصاری (رض) زوی محمد (رض) روایت کوی چی یوه ورخ عبدالله بن عباس (رض) زما له پلار سره ناست و کله چی پاخیدی روان سو نو زما پلار وفرماییل: یوه ورخ به داسپی ددی امت متبحر عالم وی. حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) ویلی دی: ماله ابن عباس نه زیات بل څوک دښه فهم، ښه درایت، زیات علم اوزیات حلم خاوند ندی لیدلی.

ابن عباس (رض) یوازی دقرآن او حدیث ښه مفسر اوښه معبرنه بلکی په فقه، تاریخ، عربی لغت او ادب کښی یی هم لوی لاس درلود داسلامی نړیوال دولت له گوټ گوټ نه به خلگ ډلی ډلی ورته راتلل اوله هغه څخه به یی په بیلا بیلو علومو کښی معلومات ترلاسه کول.

له حضرت ابن عباس (رض) څخه (۲۶۶۰) حدیثونه روایت سویدی او د هغه تفسیر په تفاسیرو کښی خورا مهم مقام لری، په تفسیر، حدیث او اسلامی علومو کښی یی په زرگونو شاگردان روزلی دی چی په هریوه باندي یی اسلامی امت فخر کوی اوددی امت دلاری مشالونه دی.

د عمر وروستی وختونه یی په طایف کښی تیر کړل او په (۶۸) هجری کال کښی چی له (۶۸۷) میلادی سره سمون خوری وفات سو، محمد بن حنفیه (رح) یی دجنازی لمونځ ادا کړ او امام المفسرین یی پداسی حال کښی خاوروته وسپاری چی په خپله خطبه کښی یی وفرماییل: (قسم په خدای دی نن ددی امت ډیر لوی عالم له دنیا نه رخصت سو. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما

فقیه الامه حضرت عبدالله بن عمر (رض) دبعثت په دویم کال کښی زیږیدلی او کله چی دهغه پلار حضرت عمر فاروق (رض) دبعثت په شپږم کال په اسلام مشرف سو پدی وخت کښی د عبدالله بن عمر (رض) عمر تقریبا دپنځو کالو و طبیعی ده کله چی هغه ځان پیژندلی نوله اسلام نه پرته یی بل مذهب او مسلک ندی لیدلی اوله ابتداء څخه داسلام په پاکه لمن کښی رالوی سویدی. عمر فاروق (رض) چی دبعثت په دیارلسم کال مدینی ته هجرت کوی عبدالله (رض) هم ورسره و او پدی وخت کښی یوولس کلن و دبدر او احد په غزاگانو کښی

حضرت عبداللہ بن عمر (رض) لہ دی املہ برخہ نده اخیستی چی عمر یی لہ پنخہ لس کلنی خخہ کم ؤ، او کم عمره هلكانوته په جنگونو کنبی د شریکیدو اجازہ نہ ورکول کیده خو کمه لومړنی غزا چی په هغی کنبی عبداللہ بن عمر (رض) برخه واخیستله هغه دا حزاب غزاوه، په شپږم هجری کال د حدیبی د صلحی په وخت کنبی په هغه بیعت کنبی موجود ؤ چی اللہ تعالی (ج) په هغه کنبی شریکیدنکو ته په خرگندو الفاظو کنبی دخپلی رضا زیری ورکړ: (لقد رضی اللہ عن المؤمنین اذ یبایعونک تحت الشجرة) ای پیغمبره اللہ لہ هغو مؤمنانو خخه راضی سو چی کله یی ترونی لاندی لہ تا سره بیعت کوی.

حضرت ابن عمر د خیبر، فتح، حنین، طایف او تبوک په غزاگانو اود حجة الوداع په سفر کنبی د دواړو جهانو د سردار (ص) سره ملگری ؤ.

په یولسم هجری کال کنبی چی رسول اکرم (ص) رحلت وکی د عبداللہ بن عمر (رض) د زړه خونه د غم په سیند لاهو سوه اودومره خپه ؤ چی لہ هغه نه وروسته یی بیاپه ټول عمر کنبی نه کم کور جوړ کړ اونه کم باغ هروخت به یی چی سرور عالم (ص) په یادیدی بی اختیاره به یی لہ سترگو خخه داوښکو باران اوریدی ابن عمر (رض) دخپل پلار فاروق اعظم (رض) دخلافت په زرین دور کنبی د ایران، شام اومصر په فتوحاتو کنبی په پوره میرانه برخه واخیستله دکمی رتبی لہ غوښتنی خخه پرته دیو عادی مجاهد په صفت لہ فاروقی دورنه وروسته هم ابن عمر (رض) په جهادونو کنبی شریک سویدی ابن عمر (رض) که لہ یوی خوا دخدای (ج) دلاری یو غښتلی مجاهد ؤ لہ بلی خوا دقرآن اوسنت متبحر عالم هم ؤ چی د صحابه ؤ ترمینخ یی خانگری علمی مقام درلود او په تاریخ کنبی د فقیه الامت لقب ورکړ سویدی دقرآن مجید په ایتونو کنبی به یی عمیق فکر کوی په مؤطا امام مالک کنبی راغلی دی چی یوازی دسورة بقره په مفاهیمو کنبی یی خوارلس کاله فکر کوی. سره لدی چی د حدیث په روایت کنبی یی لہ ډیر زیات احتیاط خخه کار اخیست بیا هم لہ ابن عمر (رض) خخه یو زر شپږسوه اودیرش (۱۶۳۰) حدیثونه روایت سویدی نه یوازی هغه نبوی ملگری دهغه دلاری مشال وی چی په مستقیم ډول یی دسرور عالم (ص) لہ

خولی څخه اوریدلی وی بلکی دنورو په واسطه چی کم حدیثونه ورته رسیدل په هغو باندی یی هم په کلکه عمل کوی دهغه داستاذانو په ډله کنبی دحضرت ابوبکر صدیق (رض) عمر فاروق (رض) عثمان ذو النورین (رض) علی مرتضی (رض) ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) ام المؤمنین حضرت حفصه (رض) عبدالله بن مسعود (رض) بلال حبشی (رض) صهیب رومی (رض) زیدبن ثابت (رض) رافع بن خدیج (رض) غوندي جلیل القدر صحابه شامل دی اودهغه په شاگردانو کنبی دسالم (رح) عبیدالله (رح) محمد (رح) نافع (رح) حفص (رح) عروه بن زبیر (رح) موسی بن طلحه (رح) ابو سلمه بن عبدالرحمن (رح) سعیدبن مسیب (رح) قاسم (رح) ابوبرده (رح) بن ابوموسی اشعری (رض) سعید بن یسار (رح) عکرمه (رض) مجاهد (رح) سعیدبن جبیر (رح) طاؤس (رح)، عطار (رح) ابوالزبیر (رح) او ابی ملیکه (رح) غوندي لویومحدثینو او اسلامی فقهاؤ نومونه درج دی، ابن عمر (رض) دومره زیات ورته محبوب و چی ابن سعد (رح) وایی: یووخت خلکو دادعاوکره چی خدایه! ترڅوچی مور ژوندي یو، ابن عمر ژوندي ولره چی مور دهغه دعلم او فیض له چینی څخه سیراب اوسو نن له ده نه زیات له نبوی دورڅخه باخبره بل څوک نسته. له سرور کائنات (ص) سره یی دومره زیاته مینه وه چی دهغه دپاک نوم په یادیدلو به یی بی اختیاره ژړل اوبیسده کیدی به اوځینو خلکو به پدغه رازوختونو کنبی حتی لیونی ورته وایه، دنبوی سنتو دومره پابند و چی قدم په قدم یی تعقیبول، چیری چی پیغمبر (ص) لمونځ اداکړی و هلته به یی لمونځ کوی چیرته یی چی استراحت کړی و هلته به یی استراحت کوی، ترکمی ونی لاندي یی چی دمه کړی وه ابن عمر (رض) به هغی ونی ته اوبه ورکولی چی وچه نشی اودسنت په پیروی به یی ترهغی لاندي استراحت کوی داخرت په یادبه یی پراندامونو لږزه راتله له یوی خوا دخدای دلاری مجاهدله بلی خوا قائم اللیل اودائم الصوم و په ځینو وختونو کنبی یی هره شپه یوځل دقرآن مجید ختم کوی دهرلمانځه لپاره به یی نوی نوی اودس کوی پخپل ژوند کنبی یی شپيته حجونه او یوزر عمری وکړی ددنیا له رنگینیو او شتمنی سره یی هیڅ مینه نه وه حضرت جابر بن عبدالله

انصاری (رض) به ویل: په مور کبني له ابن عمر (رض) څخه پرته بل داسی څوک نه وو چی د دنیا رنگینیو ځانته نه وی مایل کړی دهغه په دسترخوان به چی فقیر اومسکین نه ؤ ناست ډوډی یی نه خوړله له نیکانه خلگو سره یی ډیره مینه کوله یو ځل دمديني منوری په یوه اطرافي سیمه کبني دهغه مخ ته دسترخوان اوار سو، هاخوا ته یو شپون تیریدی، سلام یی واچوی، ابن عمر (رض) هغه ډوډی ته دعوت کړ، هغه معذرت وغوښت ویی ویل روژه می ده، ابن عمر (رض) وویل: په دومره گرمی کبني روژه نیسی اوبیا رمه هم پیایی؟

بیایی وفرمایل: شپونکیه! دا پسونه پرمور څرخ کړه، نغدی پیسی به هم درکړو اودروژه مات لپاره غوښه هم شپونکی عرض وکی: دا پسونه زماندی زه غلام یم ابن عمر (رض) دهغه د تقوی دمعلومولو لپاره وویل: ستا بادار به څه وکی؟ شپون داسمان خواته گوتی پورته ونیولی ویی ویل: این الله، این الله، (الله چیرته دی الله چیرته دی) بیاروان سومطلب یی داؤ که بادارمی نسته الله (ج) خوسته ابن عمر (رض) هغه پسونه اوشپون دواړه دهغه له باداره په بیعه واخیستل شپون یی ازاد کړ او پسونه یی هم وروبخښل.

دهغه له حکیمانه اقوالو څخه یو څه رانقل کوو هغه به ویل: تر ټولو اسانه نیکی ورین تندی او خوری خبری دی علم ولتهوی، که له دښمن سره وی هم دنورو دعیبونو دلتهولو نه دمخه پر خپلو عیبونو نظر واچوی لکه څنگه چی خوړ شربت څیښی همدغسی غصه و خوری د علماؤ په ټولی کبني انسان هغه وخت حسابیدای شی چی له ځانه پرپورته باندي حسد ونکړی اوله ځانه کښته حقیر ونگنی او خپل علم څرخ نکړی دچاچی اخلاق خراب وی دهغه ایمان هم خراب دی که غواړی گناه وکړی هغه ځای ته ولاړ شه چیرته چی الله (ج) موجودنه وی! دا وه دابن عمر (رض) داخلاقو اونیکيو له گلستان څخه څو گلونه چی دتحفی په ډول وړاندی سوه. (رضی الله عنه)

حضرت عبد الله بن زبیر رضی الله عنه

دمکی دمشرکانو دظلم اوستم لامله دپیغمبر (ص) په شمول زیات شمیر مسلمانانو مدینی ته هجرت وکی، څه موده تیره سوه خو تصادفا په مهاجرو

کورنیو کبئی دچا اولاد پیدا نسو نو داسلام دبنمنانو یهودو دا پروپاگنڊونه خپاره کړل چی مور پر مسلمانانو باندي کوډی کړیدی او دهغوی دنسل لړی مو قطع کړیده دیهودو پدی خبرو باندي که څه هم دمسلمانانو باورنه کیدی خو بیا هم دهغوی په ناوړه تبلیغاتو باندي ځوریدل په همدی دوران کبئی یوه کورنی نوی مهاجره سوه اوپه هغی کبئی یوهلک وزیریدی، مسلمانان چی خبر سول هغه یی راواخیستی دمدینی په کوڅو کبئی یی پداسی حال کبئی وگرځوی چی دتکبیر نعری یی پورته کولی په پای کبئی یی درسول اکرم (ص) حضور ته راوړی، سرور عالم (ص) هغه په غیر کبئی راپورته کړی بیایی یوه دانه خرما راوغوښتله، هغه یی پخپله مبارکه خوله کبئی وژوله او دهغه ماشوم په خوله کبئی یی ورکړه دخیر او برکت دعایی ورته وکړه بیایی ماشوم دمورپه غیر کبئی واچوه او پدی ترتیب دیهودو مخونه تور سول او دپروپاگنډو طوفان غلی سو.

دابختور ماشوم چی لومړنی خواړه یی دسرور کائنات (ص) دمبارکی خولی نارپی وی او دهغه په زیږیدو سره دیهودو پروپاگنډونه خنشی سول او د مسلمانانو دخوښی موجب وگرځید دحضرت زبیر بن العوام او حضرت اسماء بنت ابی بکر صدیق (رض) دسترگوتور حضرت عبداللہ بن زبیر (رض) ؤ عبداللہ بن زبیر (رض) له رسول اکرم (ص) سره دقرابت او خپلولی څوپیوندونه لرل، یو داچی دهغه مور حضرت اسماء (رض) دحضرت عائشی (رض) خوروه بل داچی دهغه پلار زبیر بن العوام حواری رسول دحضرت صفیه بنت عبدالمطلب زوی اودرسول اکرم (ص) دترور زوی ؤ، دریم داچی په قصی بن کلاب کبئی دهغه نسبی لړی، له رسول اکرم (ص) سره نښتله، څلورم داچی حضرت زبیر بن العوام (رض) دحضرت خدیجة الکبری (رض) وراره ؤ.

دغه کمسن صحابی که څه هم دروايتونو په اختلاف نهه یالس کاله عمر تیر کړی ؤ چی رسول اللہ (ص) له دنیا نه رحلت وکی مگر دقرابت دمتعددو پیوندونو لرلو لامله به زیاتره وختونه درسول اللہ (ص) په کور کبئی اوسیدی اوڅنگه چی دقوی حافظی اوبه ذهانت خاوند ؤ نبوی اقوال او افعال یی په

ذهن کنبی کنبینستل ددوارو جهانو دسردار (ص) له رحلت نه وروسته عبدالله بن زبیر (رض) دراشدینو خلفاؤ په دور کنبی په اسلامی غذاگانو کنبی په پوره میرانه او شہامت سره برخه اخیستله اود اسلامی لښکر دسپه سالار لقب یی وگتی عبدالله بن زبیر (رض) ته که څه هم ډیر فرصت په لاس نه ؤ ورغلی چی در رسول اکرم (ص) څخه په مستقیم ډول زیاته علمی استفادہ وکړی خو بیا هم څنگه چی دپلار حضرت زبیر بن العوام (رض) دمور حضرت اسماء (رض) نیکه حضرت ابوبکر صدیق (رض) او خاله حضرت عائشه صدیقه (رض) په غیر کنبی روزل سوی ؤ له دی امله په بیلا بیلو دینی علومو کنبی یومتبحر عالم ورڅخه جوړ سوی ؤ دقرآن مجید قاری او عالم ؤ حضرت عبدالله بن عباس (رض) به دهغه دحسن قرائت ستاینه کوله، په صحیح بخاری کنبی له هغه څخه دځینو ایتونو تفسیر نقل سویدی په (۳۰) هجری کال کنبی چی کله امیر المؤمنین حضرت عثمان ذوالنورین (رض) ځینو صحابه ؤ کرامو ته دقرآن حکیم دتدوین اورا غونډلو وظیفه وسپارله په هغو کنبی یوتن حضرت عبدالله بن زبیر (رض) ؤ له هغه څخه دری دیرش حدیثونه روایت سویدی.

دعلم، فضیلت او کمال ترڅنگ ډیر لوی زاهد او عابد هم ؤ زیاتره وختونه به یی ټوله شپه په قیام او ورځ په صیام تیروله، په داسی خشوع او خضوع سره به یی لمونځ کوی چی که ولاړبه ؤ دبی روحه ستنی گومان به ور باندي کیدی او که په سجده به پروت ؤ نودرخت (ټوکر) دیو غورځیدلی تان غوندی به ښکاریدی. حضرت عبدالله بن عباس (رض) به ویل: که غواړی در رسول اکرم (ص) لمونځ ووینی نو دابن زبیر لمانځه ته وگوری.

ابن اثیر (رح) وائی ډیرځله به داسی پینیدله چی نورو خلگو به سورة بقره ټوله لوستله خو دابن زبیر (رض) رکوع به نه ختمیدله.

عبدالله بن زبیر (رض) په ژوند کنبی له بی شمیره ستونزو او تکلیفونو سره مخامخ سو خو هیڅ یو کړاؤ دهغه په عزم او حوصله کنبی کمی رانه وستلی سو، دخلافت تقریبا دولس کلنه موده یی په مسلسلو کړاوونو او غمونو کنبی تیره کړه دحضرت امام حسن (رض) له شهادت نه وروسته چی کله دمکی خلگو

د خلافت لپاره له حضرت عبدالله بن زبیر (رض) سره بیعت وکړ، یزید له شام نه دمقابلې لپاره لښکر ولیرې، دلښکر مشر حصین بن نمیر د بوقییس پر غره باندې موضع ونيوی او مکه یې محاصره کړه او دکعبې پرودانی باندې چې تر څنگ یې حضرت ابن زبیر (رض) خیمه نصب کړې وه تیرې به یې اورولې مگر دغو سختو حالاتو ونسو کړای چې د حضرت ابن زبیر (رض) په عزم کښې تزلزل راوړی له خیمې څخه به وتی او په کعبه کښې به په لمانځه مشغول و.

د یزید له وفات نه وروسته چې کله عبدالملک بن مروان پر مکه معظمه باندې د حملې کولو لپاره حجاج ته وظیفه ورکړه، حجاج په (۷۲) هجری کال کښې د ذیقعدې په میاشت کښې مکه محاصره کړه او پر بیت الله باندې به یې تیرې اورولې د دغې محاصرې په دوران کښې چې تقریبا اوه میاشتی یې دوام وکړی خلگ ډیرې لوړې لامله پرله پسې حجاج ثقفی ته تسلیم سول او ابن زبیر (رض) چې پدې وخت کښې یې عمر تقریبا اویا کلونو ته رسیدلی و یوازې پاتې سو البته صرف څو کسان ورسره وه.

پدې حالت کښې یې دخپلې مور حضرت اسماء بنت ابی بکر الصدیق (رض) څخه چې دهغې عمر د سلو کلونو په خوا و شا کښې و پوښتنه وکړه: موری دمحاصرې اوه میاشتی تیری سوی دی زه یوازې پاته یم حتی خپل نژدی کسان هم دلورې له سختې نه راڅخه ولاړل او حجاج ته تسلیم سول ماته څه مشوره راکوی؟ حضرت اسماء (رض) وفرمایل: زویه! ته له ما څخه پخپل کار ښه پوهیږی، که ځان درته په حقه ښکاری، نو د حق په لار کښې د شهادت تر وخته ثابت قدم اوسه. حضرت عبدالله بن زبیر (رض) وویل: زما پاڅون د حق پخاطر دی، زه له مرگه نه بیرېږم خودا بیره راسره ده چې د ښمنان به له مرگه وروسته زما اندامونه توتی توتی کړی او په دار به می وځړوی؟ حضرت اسماء (رض) وویل: زویه! کله چې څوک ذبح کړای شی نو بیا که دهغه پوستکی وایستل شی اویایی اندامونه توتی توتی کړای شی دهغه څه پروا ده؟ ته د الله (ج) په توکل سره ووزه، د مرگ له بیرې نه د غلامی ذلت مه قبلوه په خدای (ج) قسم چې دعزت مرگ د ذلت له حکمت نه ډیر غوره دی او د حق په لاره کښې په تورو سره

توتيه توتيه کيدل دگمراهانو له غلامی نه زر کرته ترجیح لری. حضرت عبدالله بن زبیر (رض) عرض وکړ: موری! ما همدا غوښتل، الحمد لله چی ستا حوصله ترما لورپه ده خدای دی وکړی چی زما له شهادت نه وروسته هم خپله حوصله ونه بایلی په خدای (ج) قسم دی، چی ما هیڅکله بدی نده خوښه کړی! پر هیش مسلمان باندي می ظلم ندی کړی کم تعهد می ندی مات کړی، په امانت کښی می خیانت ندی کړی اودخدای له رضانه پرته می بله هیله نشته په پای کښی حضرت اسماء بنت ابی بکر الصدیق (رض) خپل زوی پرتندی ښکل کړ اودخیر دعایی ورته وکړه رخصت یی کړ.

حضرت ابن زبیر (رض) دشامی لښکر په مقابل کښی په میړانه وجنگیدی اوپه پای کښی شهید شو حجاج بن یوسف ثقفی دهغه مطهر جسد په دار وځړوی، دشهادت په دریمه ورځ حضرت اسماء (رض) هغه ځای ته ورغله چیری چی حضرت عبدالله (رض) په دارځړول سوی ؤ، حجاج هم هلته موجود ؤ، حضرت اسماء (رض) هغه ته په خطاب وویل: ایا ددی سپاره دکوزیدو وخت ندی رارسیدلی؟ ورپسی یی په پوره بی پروائی سره ورته وویل: تا دابن زبیر دنیا خرابه کړه خوده ستا اخرت خراب کړ بیا وروسته حجاج دهغه پاک جسد دهغه مورته وسپاری اوپه حجون کښی خاورو ته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت عثمان بن مظعون رضی الله عنه

حضرت عثمان بن مظعون (رض) دقریشو دبنو جمح له قبیلې څخه ؤ، رسول الله (ص) چی کله دحق دعوت شروع کړ، دغه دنیک فطرت خاوند ورته پداسی حال کښی لیبک ووايه چی دگوتو په شمیر کسان په اسلام مشرف سوی وه، دحضرت ابو عبیده بن الجراح، حضرت عبدالرحمن بن عوف، حضرت عبیده بن الحارث او حضرت ابوسلمه بن الاسدی په ملگرتیا یی هغه وخت دکوثر دساقی له لاسه دتوحید پیاله نوش کړه چی یوازی دیارلس پتنگان دنبوی شمعی په خوا وشا کښی راټول سوی وه دا دزیاتو مصیبتونو دور ؤ، مؤحدین دمشرکانو دلاسه سخت په تکلیف وو، دکافرانو ظلم اوستم انتهائی حدته رسیدلی ؤ، هغه چا دحق له کاروان سره ملگرتیا کولای سوه چی الله اورسول ورته له خپله

خانه گران او محبوب وو او آخرت ته بی په دنیا باندی ترجیح ورکوله دبعثت په پنځم کال کبئی سرور کائنات (ص) مسلمانانو ته هدایت ورکړی چی له دی حایه حبشی ته ولاړ شی، دهغه حای واکمن یو خواخوږی سپی دی، تاسی ته به پناه درکړی او ترڅو پوری چی الله ج پدی شرایطو کبئی څه تحول اوبدلون نه وی راوستی، تاسی به همالته اوسیرئ.

دهجرت له اجازی نه وروسته دلومړی ځل لپاره یوولس نارینه ؤ او څلورو میرمنو حبشی ته دتلو تکل وکی چی پدی کوچنی ډله کبئی حضرت عثمان بن مظعون (رض)، حضرت عثمان بن عفان (رض)، حضرت زبیر بن العوام (رض)، حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض)، او حضرت مصعب بن عمیر (رض) غوندی شخصیتونه شامل وو اودابن هشام دوینا له مخی ددی حقپالونکی مهاجری ډلی مشر حضرت عثمان بن مظعون (رض) ؤ، دری میاشتی وروسته په حبشه کبئی دا اوازه خپره سوه چی دمکی ټولو مشرکانو اسلام منلی دی، یا په بل روایت دپیغمبر (ص) له دبنمنی نه بی لاس اخیستی دی چی ددی خبرپه اوریدلو سره دغه مهاجر مسلمانان له حده زیات خوشاله سول او خپل وطن ته دراستنیدو لاره بی په مخ کبئی ونیوله کله چی مکی معظمی ته نژدی سول ورته ښکاره سوه چی په حالاتو کبئی هیڅ کم بدلون ندی راغلی او دپخوا په شان مسلمانان دکافرانو دظلم په ژرنده او په کیږی او دوی ددروغو په خبرونو وغولیدل. دوی متردد اوزپه نازپه وو چی له دوو لارونه کمه یوه غوره کړی بیرته حبشی ته ولاړ شی اوکه مکی معظمی ته داخل شی دکفارو تعذیبونو ته غاږه کښیردی؟

له ډیر غور او فکر نه وروسته بی فیصله وکړه چی دهغه وخت له ټولنیزو اوسیاسی عاداتو سره سم له ځینو نامسلمانو دوستانو څخه په پناه غوښتنی سره مکی ته داخل شی حضرت عثمان بن مظعون (رض) ته دخالد سیف الله پلار ولیدبن مغیره پناه ورکړه او په اصطلاح دامن او سولی ژوند بی پیل کړ، خو یو مسلمان څنگه کولای شی چی دکافر ترسیوری لاندی له قلبی اطمینان سره شپی ورځی تیری کړی او څنگه کولای شی چی پدغسی ژوند باندی خپل

ضمیر او وجدان قانع کړی، له همدی امله خوورځی وروسته حضرت عثمان بن مظعون (رض) له ځانه سره تصمیم ونيوی چی دخپل قائد (ص) اودهغه دنورو صدیقو ملگرو غوندی دکفارو دظلم په بټی کښی سوځیدل اودشیطانی قوت پرضد مبارزه کول دیوکافر ترڅنگ دامن له ژوند تیرولو نه ډیر ښه دی، په همدی هوډ ولیدته ورغی ویی ویل: (ای اباعبد شمس زه نور ستاپه پناه کښی اوسیدل نه غواړم، زه به درسول الله (ص) اوصحابه ؤ غوندی وخت تیروم، زه دالله ج له پناه نه پرته دبل حمایت ته اړتیا نلرم) ولیدورته وویل: ته بایدپه حرم کښی اعلان وکړی ترڅو خلگ وپوهیږی چی زماپه حمایت اوپناه کښی نه یی حضرت عثمان بن مظعون (رض) چی کله داکار وکی نوله پخوانه زیات دخدای (ج) ددښمنانو دظلم مورد وگرځیدی. سیرت پوهان لیککی چی په همدی زمانه کښی دعربو نامتو شاعر لبیدبن ربیعہ چی لاپه اسلام نه ؤ مشرف سوی مکی ته راغی، خلگو یی ډیر تود استقبال وکی، دشعر اوادب محفل یی گرم کړ دشعر په یوه مصرع کښی یی وویل:

الا کل شیء ما خلا الله باطل

یعنی خبر دار اوسی، چی له الله (ج) نه پرته نور هرڅه باطل دی.
حضرت عثمان بن مظعون (رض) چی پدی مجلس کښی حاضر ؤ ویی ویل:
(همدغسی ده تا ریښتیا وویل) کله چی هغه بله مصرع وویل:

وکل نعیم لا محالة زائل

یعنی نعمت ارومرو زائلیدونکی دی نوعثمان (رض) رغ وکی داغلطه خبره ده، دجنت نعمتونه ابدی دی نه زائلیری لبید پدی خبره ډیرخپه سو اوقریشو ته یی وویل چی: زه ستاسی په محفل کښی توهین سوم، له مشرکانو څخه یوتن راپاڅیدی، حضرت عثمان بن مظعون (رض) یی پرمخ بانندی پداسی سخته څپیره وواهه چی سترگه یی شنه راووتله، پدی وخت کښی ولیدبن مغیره ورته رغ وکی چی: که له ماسره دی تعهد نه وای مات کړی، هیچا نسو کولای چی لاس دربانندی پورته کړی. عثمان (ض) جواب ورکړ: زما دابله سترگه هم دخدای (ج) په لارکښی زخمی کیدوته هوسیری کله چی پرمسلمانانو بانندی ددښمنانو

ظلمونه انتها ته ورسیدل، رسول الله (ص) دوهم ځل بیا حبشی ته دهجرت کولو اجازه ورکړه اوداځل (۸۳) نارینه او (۲۰) میرمنی هجرت ته تیار سول، پدی قافله کښی هم حضرت عثمان بن مظعون (رض) شامل ؤ.

دریم ځل یی په رسول اکرم (ص) پسې مدینې منورې ته هجرت وکی او دمهاجرینو اوانصارو دمواخات د عقد په سلسله. کښی ددواړو جهانو سردار (ص) دهغه اود حضرت ابو الهیثم بن التیهان انصاری (رض) ترمینځ دورورولی تړون وکی.

ددویم هجری کال درمضان په میاشت کښی چی کله د بدر تاریخی غزا مینځ ته راغله حضرت عثمان (رض) پدی جگړه کښی د غنبتلی سپاهی په توگه برخه واخیستله خو کله چی له جگړې نه راستون سو نوناروغ سو، دناروغی دوره یی د حضرت ام العلاء انصاریه (رض) په کور کښی تیره کړه او همالته وفات سو، دهغه دوفات داوازی په خپریدو سره رسول الله (ص) دام العلاء کورته ورغی، دری ځلی ورکښته سو اود حضرت عثمان (رض) تندی یی بنکل کړ اودومره اوبنکی یی له مبارکو سترگو نه بهیدلی چی دهغه مخ په لوند سو. تردی وخته دمسلمانانو کمه مشخصه هدیره نه وه، یوچا عرض وکی: یا رسول الله ابوالسائب (حضرت عثمان بن مظعون (رض) به چیرته دفن کړو؟ ویی فرمایل: په بقیع کښی ورته قبر وکیندی. رسول الله (ص) دهغه له جنازی سره ولاړی پرهغه یی د جنازی لمونځ اداکړ ددفن په وخت کښی دهغه دقبر په څنډه ولاړو کله چی پردغه حقیالونکی باندی خاوری وارول سوی نوسرور عالم (ص) وفرمایل: له نن نه وروسته به بقیع دمسلمانانو هدیره وی په مدینه کښی چی هر مسلمان وفات شی همدلته به دفن کیږی، د حضرت عثمان بن مظعون (رض) د سپیڅلی ژوند کتاب داخلاص، غوره اخلاقو، دخدای (ج) په لار کښی ثبات جرئت اومیرانی، زهد اوتقوی اود خپل رب له عبادت سره دزیاتی مینی په بابونو سینگار دی.

دزهد اوعبادت درجه یی له هغی واقعی نه ښه څرگندیدای شی چی یو ځل چی کله رسول الله (ص) ته خبر ورسیدی چی عثمان بن مظعون (رض) شپه په

عبادت او ورخ په روژه تیروی او خپل اهل او عیال ته یی شا کړیده نو هغه یی را وغوښتی ویی فرمایل: (عثمانه! ایاتا زما له سنت او طریقی نه مخ اړولی دی؟ عرض یی وکی: (یارسول الله! موراو پلار می درنه خارشه، په خدای قسم که داسی وی ستا سنت خوزما دلاری مشال دی) پیغمبر (ص) وفرمایل: (واوره! زه هم ویده کیږم او هم لمانځه ته ولاړیږم، هم روژه نیسم او هم افطار کوم او هم له ښځو سره نکاح کوم دالله (ج) نه و بیړیږه، ستا میرمن پرتا حق لری، ستامیلمه پرتا حق لری او ستا خپل نفس هم پرتا حق لری، نو له دی کبله هم روژه نیسه او هم افطار کوه هم لمونځ کوه او هم بیده کیږه) حضرت عثمان عرض وکی: په اینده کښی به همداسی کوم. (رضی الله عنه)

* * *

حضرت عمرو بن العاص رضی الله عنه

حضرت عمرو بن العاص بن وائل دقریشو دبنو سهم له کورنی څخه ؤ اوله عام الفیل نه شپږکاله وروسته یعنی په (۵۷۲) میلادی کښی زیږیدلی دی. دهغه پلار عاص بن وائل سهمی داسلام او پیغمبر له سرسختو دښمنانو څخه ؤ چی متاسفانه حضرت عمرو بن العاص هم دخپل پلار په پیروی ډیره موده دایمان له دولت نه محروم پاتی سو، خو کله یی چی داقبال ستوری وځلیدی او دحق دشعی په رنایی دزړه تیاره گوټونه روښانه سول نو بیایی داسلام په لاره کښی داسی ستر خدمتونه وکړل چی دهغه کارنامی به ترقیامته پوری داسلامی امت دژوند دلاری مشال وی.

ابن حجر (رض) په الاصابه کښی لیکلی دی چی داحزاب په غزا کښی دمشرکانو له ناکامی نه وروسته دحضرت عمرو بن العاص په فکر کښی انقلاب راغی او دتوحید په دعوت باندی یی غور شروع کړ دهغه خپله ویناده چی: داحزاب له جنگ نه وروسته ماداسلام په هکله غور شروع کړ دمسلمانانو له دښمنی څخه می لاس واخیستی زما دکړنلاری دبدلیدو سره، قریشو یو استازی راولیږی له ماسره یی بحث شروع کړ، ما پوښتنه وکړه: موږ پرحقه یو

که د فارس اوروم خلگ؟ ویی ویل: مور ماپونبنتنه وکره: مور دپیری شتمنی او مال خاوندان یوکه هغوی؟ استازی جواب راکر: هغوی. ما وویل: کله چی داسی ده ز مور دامسلک چی حق راته بنکاری په کم وخت کبسی به په کار راحی، په داسی حال کبسی چی مور له دی ژوندانه څخه وروسته په بل ژوندانه باندی هیخ عقیده نلرو او پدی ژوندانه کبسی خودهغوی په نسبت ز مور ژوند تنگ او تربیخ دی له دی امله زه فکر کوم چی دمحمد (ص) داوینا پیره سمه او په زړه پوری ده چی له مرگه وروسته بیا ژوندون سته چی هلته به هرچا ته دهغه له عملونو سره سمه بدله ورکوله کیږی.

په مسند احمد بن حنبل کبسی دهغه داسلام راوړلو واقعه دهغه په خولی بیان سویده چی وایی دا حزاب له جنگ نه وروسته مور حبشی ته ولاړو او همالته مو استوگنه غوره کړه یوه ورځ حضرت عمرو بن امیه ضمری (رض) در رسول الله (ص) لخوا دڅه کار لپاره د حبشی باچا نجاشی ته راغی، مور چی خبر سوو، باچاته ورغلو ومو ویل: ستا حضورته ز مور ددبمن استازی راغلی دی، دوی ز مور مشران په تکلیف کړیدی، دی مور ته په لاس راکړه چی ویی وژنو نجاشی زما ددی خبری په اوریدلو پیره غوسه سو ویی ویل: تاسی دوژلو لپاره دهغه چا استازی راڅخه غواړئ چی پرهغه باندی ناموس اکبر نازلیری، هماغه ناموس اکبر چی پر حضرت موسی عليه السلام باندی به نازلیدی؟ ما وویل: ایاپه ربتیا سره همداسی ده؟ باچا وویل: عمرو! ستا پر حال باندی پیر افسوس دی، زما ومنه دهغه پیروی غوره کړه، زما په خدای (ج) قسم دی چی هغه په حقه دی بیا وروسته مدینی ته ولاړم، په لاره کبسی خالد بن ولید راسره ملگری سو چی هغه هم داسلام راوړلو اراده درلوده دواړه در رسول الله (ص) حضورته ورغلو، لومړی خالد بن ولید داسلام بیعت وکړ بیازه وړاندی سوم، عرض می وکی: یار رسول الله! زه راغلی یم چی لتاسره بیعت وکړم خو په یو شرط چی زما مخکنی گناهونه وبخبل شی رسول الله (ص) وفرمایل: (بیعت وکړه په اسلام سره مخکنی گناهونه بخبل کیږی له هغه وروسته حضرت عمرو بن العاص (رض) دخپل عمر زیاته برخه دجنگ په میدان کبسی تیره کړه درسالت

په دور کښی یی په ټولو غزاگانو کښی برخه واخیسته اودنبی کریم (ص) له رحلت نه وروسته هم دهغه دژوند څرگند اړخ دخدای (ج) په لار کښی جهادکول ؤ دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی دارتداد دفتنی په مخنیوی کښی یی ستره ونډه درلوده دفلسطین، اجنادین، دمشق، مصر، تونس، الجزائر او مراکش په جنگونوکی شریک او دمجاهدینو په لومړی صف کښی ولاړ ؤ اوددغو سیمو دزیاترو ښارونو دپاسه دهغه په لاس د (لااله الا الله محمد رسول الله) بیرغ ورپول سو.

په خاصه توگه په تاریخ کښی دا افتخار ورپه برخه سو چی دمصر دفاتح په توگه یادشی دعمر فاروق (رض) په دور کښی حضرت عمرو بن العاص (رض) ډیره موده دمصر امیر ؤ او په پوره موفقیت سره یی خپله وظیفه سرته ورسوله یو وخت په مدینه منوره یعنی داسلام په پایتخت کښی دارتزاقی موادو تنگسه راغله امیر المؤمنین عمر (رض) حضرت عمرو بن العاص ته خط ولیږی، په هغه کښی یی لیکلی وو: (خدای دبنده عمر امیر المؤمنین لخوا، عمرو بن العاص ته، السلام علیکم عمرو! که ستا اوستا دملگرو خیتی مریزی اوزه او زما ملگری له لورې څخه مړه کیږو هم ستا پروا نسته. له مور سره مرسته وکړه) حضرت عمرو بن العاص (رض) دامیر المؤمنین دخط په جواب کښی ولیکل: (ای امیر المؤمنین! السلام علیکم! ډیر ژربه له غلی نه بار د اوبنانو یوه داسی قافله درورسیرې چی دهغی لومړی، برخه به لتا سره وی او وروستی برخه به یی له ماسره وی او امیدوار یم داسی لاره هم برابره شی چی دسمندر له لاری غله درولیرلی شم).

حضرت عمرو بن العاص (رض) همداسی وکړل اودغلی اوتوکرانو زیاته مرسته یی اسلامی دار الخلافت ته ولیږله عمرو بن العاص (رض) دراشدینو خلفاء اودسرور عالم (ص) دخوږو ملگرو له حدنه زیات احترام ساته خودحق وینایی دهیچاپه وړاندی نه سپموله.

دحضرت عثمان ذوالنورین (رض) په خلافت کښی چی کله دمفسدینو توطی زیاتی سوی نوهغه دصحابه ؤ یوه شوری راوغوښتله چی په هغی کښی

حضرت عمرو بن العاص (رض) هم شريك و کله چی نورو خلگو هریوه خپله رایه څرگنده کړه حضرت عثمان (رض) په خاص ډول له حضرت عمرو بن العاص (رض) څخه پوښتنه وکړه چی ستا رایه څه ده؟

په جواب کښی یی وویل: (امیر المؤمنین! دفتنو اوفساد اساسی سبب دا دی چی ته له ضرورت نه زیاته نرمی کوی او چیرته چی د شدت ضرورت وی هلته هم اغماض کوی، زما مشوره داده چی په سیاست کښی د حضرت ابوبکر او حضرت عمر (رضی الله عنهما) پیروی وکړه، د سختی په وخت کښی له سختی نه اود نرمی په وخت کښی له نرمی کار واخله. دامیر معاویه (رض) تر وخته په ټولو دورو کښی حضرت عمرو بن العاص (رض) د اسلامی سیاست ډیر ښه ممثل ؤ او په پای کښی چی عمر یی دنوی کلونو په خواوشا کښی ؤ په (۴۷) هجری کال کښی سخت ناروغ سو.

په صحیح مسلم کښی له حضرت عبدالرحمن بن شماسه نه روایت دی چی زه دهغه پوښتنی ته ورغلم، هغه دیوال ته مخ اړولی ؤ ژړل یی، دهغه زوی عبد الله بن عمرو (ض) وویل: پلاره! ولی ژاړی، ایا تاته رسول الله (ص) هغه او دغه بشارتونه ندی درکړی؟ ویی فرمایل: زما په نزد تر ټولو قیمتی دولت د (لا اله الا الله محمد رسول الله) شاهدی ده پرما باندي په ژوند کښی دری مرحلی راغلی دی یوه هغه چی له رسول الله (ص) سره می سخته دښمنی وه که پدی حالت کښی مړسوی وای نو ارومرو به دوزخ ته تلم، دویمه هغه چی د بیعت لپاره د رسول الله (ص) حضورته ورغلم او عرض می وکی: ایمان راوړم خو په دی شرط چی ماته زما مخکنی گناهونه وبخښل شی رسول الله (ص) راته وفرمایل: ایمان راوړه اوله هغه وروسته د دنیا له ټولو شیانو څخه زیاته له رسول الله (ص) سره زما مینه او محبت ؤ، دهغه د عظمت دومره هیبت راباندي پروت ؤ چی له ډیری حیانه می دهغه مبارك مخ ته په غټو غټو سترگو نسول کتلاي، که څوک له ما نه د رسول الله (ص) دقواری پوښتنه وکړی، له دی امله یی نشم ښودلای چی هیڅکله می په غټو سترگو ورته ندی کتلی، پدی حالت کښی که مړوای نو جنت ته دتلو هیله من وم، دریمه مرحله داسی راغله چی راز

راز عملونه می سرته ورسول، اوس نه پوهیږم چی عاقبت به می څه وی ځکه ژارم زویه! کله چی مړ شم، ویرگری بنځی به زما له جنازی سره نه ځی، اوربه راپسی نه راوړل کیږی، ددفن کیدو په وخت کښی خاوری راباندی په کراره کراره واروئ له دفن کیدونه وروسته دومره وخت زما له قبر سره واوسپړئ لکه چی یوڅاروی ذبح شی اودهغه غوښه وویشل شی ترڅو چی زه په قبر کښی الفت واخلم اوپدی غور وکړم چی دخپل خالق داستازو څه جواب ورکړم. زوی ته دکفن دفن اوجنازی له وصیت نه وروسته خپل رب ته لاس په دعاسو ویی ویل: پروردگاره! تاحکم وکی ماغاره غړولی ده، تا نهی کړیده له ماڅخه نافرمانی سویده، بده نده چی عذر وړاندی کړم، قوی نه یم چی برلاسی شم خو همدابه وایم چی: لا اله الا الله محمد رسول الله کلمه طیبه یی تکراروله چی مبارک روح یی علیین ته والوتی. (رضی الله عنه)

حضرت عباده بن صامت رضی الله عنه

دهغه سترو شخصیتونو اودخدای دغوره بندگانو له جملی نه چی دخدای درسول (ص) په پیروی سره یی دشرک اوکفر په تړپمی چاپیریال کښی دتوحید ډیوه بله کړه اودحقیالنی په خاطر یی هرراز ستونزی او مشکلات په ورین تندی وزغمل، یو هم حضرت عباده بن صامت انصاری (رض) ؤ حضرت عباده بن صامت دانصارو دخزرج قبیلی دبنو سالم تېرته منسوب او دبعثت په یوولسم کال په اسلام مشرف سوی ؤ او په بیعت عقبه اولی کښی یی درسول الله (ص) په لاس بیعت وکی.

پخپله له حضرت عباده (رض) څخه روایت دی چی رسول الله (ص) له مور څخه ددغو خبرو بیعت واخیست: (مور به له الله ج) سره هیڅوک اوهیڅ شی شریک نه نیسو، غلابه نه کوو دبی حیایی دچاروبه نه مرتکب کیږو، خپل اولادونه به نه وژنو، په چا باندی به تور تهمت نه وایو، په هیڅ امر معروف کښی به درسول الله (ص) نافرمانی نه کوو، دهغه حکم به اورو اومنو به یی که داسانی په حالت کښی وی اوکه دسختی خوښ یو اوکه ناخوښ اومور چی هرچیرته اوپه هر حالت کښی اوسو حق به وایو اودهیڅ حاکم له محاکمی څخه

به نه بیریزو بیا پیغمبر (ص) وفرمایل: لتاسی نه هرچاچی په دغو خبرو باندی عمل وکی، دهغه لپاره جنت دی، او که څوک دبدی مرتکب سو او په همدی دنیا کبسی دخپل جرم سزا ورکړه سوه هغه سزابه دهغه لپاره دگناه کفاره وی او په چاباندی چی ستار العیوب پرده واچوله، دهغه سرنوشت په الله تعالی پوری تړلی دی که یی خوبه شی نو بخسنه به ورته وکړی.

همداراز کله چی دبعثت په (۱۳) کال دبیعت عقبه ثانیه ستره پیښه مینخ ته راغله، اودمدینی داوس اوخزرج قبیلو دنارینه ؤ اوبنحو پنخه اویا کسیزی ډلی درسول کریم (ص) په لاس بیعت وکی اودالله (ج) حبیب (ص) ته یی پیشنهاد وکی چی که ته مدینی ته راشی، مور به دسرونو اومالونو په بیه ستا حفاظت اونصرت وکړو، داسی حفاظت اونصرت لکه چی دخپلو خانونو او دخپل اهل اوعیال کوو حضرت عباده بن صامت (رض) پدی اویا کسیزه ټولی کبسی هم شامل ؤ له پیغمبر (ص) سره دغه بیعت اویمان څه عادی او ساده خبره نه وه بلکی دډیر لوی خطر سره مخامخ کیدوته تن اینبول ؤ ځکه چی په هغه وخت کبسی ټولو عربی قبیلو درسالت دشمععی مړه کولوته ملاتړلی وه پدی نازکه اوحساسه مرحله کبسی دهغه ملاتړ په حقیقت کبسی ټولو عربوته دجنگ اودبښمنی څرگند اعلان ؤ ددی بیعت او معاهدی ارزښت پخپله درسول اکرم (ص) له وینا څخه معلومیری چی دبیعت په پای کبسی یی دغو اویا تنو مؤمنانو ته وفرمایل: ستاسی وینه زما وینه، ستاسی گټه زماگټه ستاسی زیان زمازیان دی، تاسی زما اوزه ستاسی یم، تاسی چی له چاسره صلح وکړی زه به له هغوسره صلح کوم اوتاسی چی له چاسره جنگ وکړی زه به ورسره جنگیږم، زما ژوند اومړینه لتاسی سره یو ځای ده، (داسی به هیڅکله نه وی چی که زه پردبښمنانو برلاسی شم، تاسی به پریردم اوبیرته به خپل قوم ته راشم).

له بیعت نه وروسته رسول الله (ص) امر وکی چی دخپلو چارو دسمبالښت پخاطر خپل نقیبان وټاکی، هغوی (۱۲) تنه نقیبان وټاکل، نهه تنه دخزرج له قبیلی څخه اودری تنه داوس له قبیلی څخه وو چی په خزرجی نقیبانو کبسی یو تن حضرت عباده بن صامت (رض) ؤ.

له مکي نه مدیني ته په راستیندو سره حضرت عبادہ (رض) د توحید په تبلیغ لاس پوری کړ، دخپلی بت پرستی قبیلې کورونو ته به ننوتی اودهغوی بتان به یی ماتول، دبنوقوافل یوسړی کعب بن عجره چی دحضرت عبادہ (رض) پخوانی دوست ؤ پخپل کور کبسی یی یوغت بت ساتی، یوه ورځ حضرت عبادہ (رض) دهغه کورته ننوتی اوهغه بت یی ټوټی ټوټی کړ، بیایي کعب ته وویل: دابت دخپل ځان حفاظت نشی کولای نوتاته به څه په درد و خوری؟ راشه دیوه خدای (ج) د بندگی خواته دهغه دعوت دکعب زړه ته لاره پیدا کړه اوڅه موده وروسته په اسلام مشرف سو. له رسول الله (ص) سره دحضرت عبادہ دومره زیاته مینه وه چی له بیعت عقبه کبیره څخه وروسته ترنبوی هجرت پوری پدی لنډه موده کبسی دوه ځلی مکي ته ولاړی او ددواړو جهانو د سردار (ص) په دیدار مشرف سو.

کله چی رسول الله (ص) هجرت وکی مدیني ته یی تشریف راوړی، حضرت عبادہ (رض) دومره خوشحاله ؤ لکه چی دټولی دنیا نعمتونه اودولتونه یی میندلی وی، هروخت به دالله دپاک رسول (ص) په حضور کبسی حاضر ؤ اوله نبوی فیوضاتوڅخه به یی استفاده کوله همدا لامل ؤ چی هغه داسلام دلومړنی مدرسې چی دصنفي داصحابو لپاره جوړه سوه معلم وټاکل سو.

حضرت عبادہ (رض) نه یوازی دعلم اوفضیلت په لحاظ ستر مقام درلود بلکه دحق په لاره کبسی دسر اومال نذرانه کول هم دهغه دژوند سترهدف ؤهغه یوغونبتلی اوسربندونکی مجاهد وو دمرگ بیره یی هیڅ په زړه کبسی نه راگرځیدله، کله چی دجهدونو لړی پیل سوه له بدرنه ترتبوك پوری په ټولو غزاگانو کبسی دسرور کائنات (ص) سره ملگری ؤ اودجهد په هر محاذ کبسی یی دخدای (ج) په لار کبسی دایشار او سربیدنی حق ادا کړ.

حضرت عبادہ (رض) په هغو څوارلس سوه تنوصحابه ؤ کبسی هم شامل ؤ چی په حدیبیه کبسی یی ترونی لاندی درسول الله (ص) په لاس بیعت وکی او دوحی په ژبه هغوی ته دالله (ج) رضا اعلان سوه همدارنگه دمکی دفتح په سفر کبسی دلس زره کسيز اسلامي لښکر یو عسکر ؤ.

په مسند احمد بن حنبل کنبی راغلی دی چی یوئل حضرت سیدنا عبادہ (رض) ناروغ سو، رسول اللہ (ص) دختونو صحابہ ؤ په شمول دهغه پوښتنی ته ورغی، له هغه نه یی پوښتنه وکړه: (عباده! پوهیږی چی شهید څوک دی؟ عباده (رض) خپلی میرمنی ته وویل: ماته تکیه شه چی کښینم، کله چی کښیناست عرض یی وکی: (یارسول اللہ شهید هغه دی چی مؤمن وی هجرت یی کړی وی او په فی سبیل اللہ جهاد کښی په کار راشی). دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته که څه هم عباده بن صامت (رض) خپل زیاتره وخت په تدریس، افتاء، وعظ او تبلیغ او ځینو مهمو حکومتی ماموریتونو کښی تیروی خو ددی هرڅه سره سره د جهاد ولوله دهغه په زړه کښی څپانده وه، هرکله به چی فرصت په لاس ورتلی، د جهاد په میدان کښی به دیو غښتلی مجاهد په صفت حاضر ؤ نه یوازی یو عادی مجاهد بلکی د اسلامی لښکر له ډیرو نامتو سپه سالارانو څخه شمیرل کیدی ددی مدعا د اثبات ښه دلیل هغه واقع ده چی کله حضرت عمرو بن العاص (رض) دمصر په فتح کولو کښی له مشکلاتو سره مخامخ سو اوله دار الخلافت نه یی مرسته وغوښتله نو حضرت عمر فاروق (رض) څلور زره کسيز لښکر د څلورو تنو قائدینو: حضرت زبیر بن العوام (رض) حضرت مقداد بن اسود (رض) حضرت مسلمه بن مخلد (رض) او حضرت عباده بن صامت (رض) تر قوماندی لاندی ورولیږی، او حضرت عمرو بن العاص (رض) ته یی ولیکل چی ددغو قایدینو هر یو د زرو تنو سره برابر دی یعنی دا څلور زره کسيز لښکر په واقع کښی اته زره کسيز پوځ دی.

امام بیهقی او ابن عساکر یو روایت رانقل کړیدی چی د عباده بن صامت (رض) دو فوات وخت نژدی سو خپل خپلوان او گاونډیان یی راوغوښتل، ټولوته یی وویل: (ښائی دا ورځ زما د ژوند وروستی ورځ وی اوراتلونکی شپه می داخرت د سفر لومړی شپه وی که زما په لاس یا زما په ژبه پرچا باندی څه تجاوز سوی وی نو یو یودی راشی اوله ما څخه دی خپله بدله واخلي مخکښی له دی نه چی د قیامت په ورځ اللہ (ج) را څخه ددوی انتقام واخلي) ټولو عرض وکی: ته زموږ دمهربان پلار په څیروی، تاموږ ته ادب رانښودلی دی حضرت عباده

(رض) وویل: ایاتاسی ماته معافی وکره؟ ٲولو جواب ورکر: هو! له هغه وروسته یی دخپل کفن دفن په باب وصیت وکر اودخپل عمرپه (۷۳) کلنی له دی فانی دنیا نه داخرت په سفر روان سو. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن جحش رضی الله عنه

عبدالله بن جحش (رض) دبنو اسد قبیلی ته منسوب اوله سرور کائنات (ص) سره یی دخپلولی دوه پیوندونه درلودل دهغه مور امیمه بنت عبدالمطلب دپیغمبر (ص) ترور وه اودهغه خور حضرت زینب بنت جحش (رض) دامهات المؤمنین څخه وه چی پدی ترتیب هم درسول اکرم (ص) ترورزئی اوهم اوبنی و. حضرت عبدالله بن جحش دپنځه ویشتوکلونوپه منځ کبسی و چی دکائناتو سردار دحق دعوت پیل کر څنگه چی دتوحید دبلنی رغ دهغه غورټه ورسیدی، سمدلاسه یی ورته لیبک وویل اودرحمة للعالمین (ص) په لاس یی دسربندنی بیعت وکی، دادبعثت هغه ابتدائی زمانه وه چی لاپیغمبر (ص) په دار ارقم کبسی دیره نه وه نیولی دغه زمانه دمؤمنانو لپاره دترخو اوسختو ازمیښتونو زمانه وه، دتعذیبونو اوکړاوونو زمانه، دبند اوزولنو زمانه، داقتصادی او اجتماعی مقاطعو اومحرومیتونو زمانه دایمان په دایره کبسی یوازی عبدالله نه بلکی دری خویندی حضرت زینب، حضرت ام حبیبه اوحضرت حمه اودوه وروڼه حضرت ابواحمد عبد اوحضرت عبیدالله (رضی الله عنهم اجمعین) هم داخل سول ددغی مطهری کورنی اسلام راوړل و اودکفارو لخوا دمصیبتونو باران و چی اوریدل یی شروع سول خوهیڅ ډول کړاؤ اوتعذیب دهغوی په عقیده اوایمان کبسی څه تغیر رانه وستلی سو.

دظلم اوستم ټولی صحنی اومرحلی یی په پوره صبر اواستقامت سره وزغملی اوترهغه وخته دظلم په ژرنده اوږه کیدل ترڅو چی پیغمبر (ص) حبشی ته دهجرت اجازه وکره کموصحابه وکراموته چی دذوهجرتین لقب ورکړسویدی اوددوو هجرتونو ثوابونه یی میندلی دی حضرت عبد الله بن جحش (ص) له همدغی جملی څخه دی مدینی ته دهجرت په وخت کبسی دمکی زیاتره کورنی په دوو برخو وویشل سوی مؤمن وگړی مدینی ته ولاړل اوله ایمان څخه محروم

کسان په مکہ کښی پاته سول خو د عبداللہ کورنی ټوله مدینې ته وخوځیدله او د دودان بن اسد محله له اوسیدونکو څخه بالکل خالی سوه او د کورونو دروازو ته یی کولپونه واچول سول.

کله چی رسول اکرم (ص) له هجرت نه شپږ میاشتی وروسته دمهاجرینو او انصارو ترمینځ داخوت او ورورولی پیوندونه ترل د حضرت عبداللہ بن جحش (رض) دورورولی تړون سرور کائنات (ص) له حضرت عاصم بن ثابت (رض) سره وکی دهجرت په دویم کال درجب په میاشت کښی رسول اللہ (ص) حضرت عبداللہ بن جحش (رض) د صحابه ؤ دیو دولس کسینز ټولگی امیر وټاکه او یو سر ترلی خط یی ورکړ ورته یی وفرمایل: له دوه ورځی مزل وهلونه وروسته به دا خط خلاص کړی اووبه یی لولی دروانیدو په وخت کښی رسول اللہ (ص) دهغه ملگروته وفرمایل: داسی نده چی عبداللہ بن جحش (رض) له تاسی ټولو نه غوره دی خوماددی لپاره هغه ستاسی امیروټاکی چی دلوری تندی دسختیو په زغملو کښی زیات صابردی.

له دوه ورځی سفرنه وروسته چی عبداللہ بن جحش (رض) خط پرانیستی په هغه کښی لیکل سوی وه چی: (دمکی او طائف ترمینځ نخله نومی ځای ته ولاړسه اوله هغه ځای نه دقریشودتگ راتگ څارنه وکړه که څوک پخپله خوښه درسره نه ځی، په زوره یی مه مجبوروه، که څوک درسره ځی ولاړ به شی، که نه ځی بیر ته به راشی).

حضرت عبداللہ بن جحش (رض) دلیک دمتن په اورولو سره خپلو ملگرو ته وویل: (دالاره دسختیو لاره ده که څوک دخدای (ج) په لاره کښی دشهادت هیله من وی، هغه دی له ماسره ولاړ شی او که څوک بیرته ځی، زه یی مخه نه نیسم) ددی پوښتنی په جواب کښی دهغه ملگرو وویل: موربه ارومرو له تاسره ځو اودرسول اللہ (ص) دامر اطاعت به کوؤ، که پدی لاره کښی زمور سرونه ځی هم ولاړدی شی له هغه وروسته عبداللہ بن جحش (رض) خپل ماموریت ترسره کړ او دهیڅ ډول خطر پروایی ونکړه.

د بدرپه غزا کښی چی دحق او باطل د لومړنی معرکی په نوم یادیری، عبد

الله بن جحش (رض) دمؤمنانو په هغه ډله کښی موجود ؤ چی هغوی ته دالله (ج) لخوا خاص امتیاز او مقام ورپه برخه سویدی، په همدی جگړه کښی دخالد بن ولید (رض) ورور ولید بن ولید بن مغیره د عبدالله بن جحش په لاس اسیر و نیول سو، عبدالله بن جحش (رض) دلومړنیو ایمان راوړونکو له جملی نه ؤ، ددوه ځلی هجرت کوونکو مهاجرینو په ډله کښی شامل ؤ دغزاگانو لړی، لانه وه شروع سوی چی دجهاد میدان ته یی ودانگل، او هغه سریه په تاریخ کښی د سریه عبدالله بن جحش په نامه شهرت لری.

دنبوی شمعی دغه پتنگ نه یوازی په زړه کښی دشهادت دجام خښلو هیله من ؤ بلکی دلوی خدای (ج) له دربارنه یی دشهادت غوښتنه کوله، دهغه دا غوښتنه درب العزت په دربار کښی قبوله سوه پداسی شان چی دهجرت په دریم کال دشوال دمیاشتی په شپږمه ورځ حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) او حضرت عبدالله بن جحش (رض) دوه په دوه ناست وو اودجگړی په هکله یی خبری اتری کولی سعدبن ابی وقاص (رض) دعا وکړه: الهی! کله چی زه دجنگ میدان ته ورشم، زما مقابلی ته دکافرانو یوسخت جنگیالی راوله چی ورسره وجنگیږم بیا ماته پرهغه بانندی برلاسی راکړه ترڅو ستا په لاره کښی یی ووژنم.

حضرت عبدالله (رض) دهغه پردعا امین وویل وروسته یی ددعا لاسونه پورته کړل ویی ویل: پروردگاره زمامقابلی ته داسی یوسړی راوله چی توریالی او په جگړه کښی ډیر تیزوی اوزه ورسره ترهغه وجنگیږم چی ستاپه لاره کښی دهغه په لاس ووژل شم او بیا وروسته زما پوزه اوغور پریکړی، کله چی زه د قیامت په ورځ ستا حضورته درشم اوته راڅخه پوښتنه وکړی چی: پوزه او غورونه دی ولی غوڅ سویدی نوزه به عرض وکړم چی الله! ستا لپاره اوستا د رسول لپاره اوزما دخبری په جواب کښی راته وفرمایی چی: هو! ته ریشتیا وائی.

سعد بن ابی وقاص (رض) دده په دعا امین وویل کله چی دا حد جگړه ونښتله حضرت عبدالله بن جحش (رض) په ډیره میړانه وجنگیدی ترداسی حده

چی دهغه په لاس کنبی توره ماته سوه رسول الله (ص) هغه ته دخرما دونی یوه دره په لاس کنبی ورکړه چی له هغی څخه یی دتوری کار اخیست پدی ترخ کنبی ابوالحکم بن احنس ثقفی دتوری گوزار ورباندی وکړ او هغه خپل ژوند دخدای (ج) په لار کنبی لوگی کړ اودشهادت جام یی نوش کی مشرکانو دهغه پوزه اوغور پریکړل اودهغه مبارک جسد یی مثله کړ اوپدی ترتیب الله (ج) دهغه دعا قبوله کړه.

علامه ابن اثیر (رح) لیکلی دی چی حضرت سعدبن ابی وقاص (رض) دهغه جسدپه لیدلو وویل: (قسم په خدای (ج) دی چی زما له دعانه دعبدالله دعابته وه). حضرت عبدالله بن جحش (رض) رسول الله (ص) ته دومره گران ؤ چی دهغه جسدیی دخپل گران اومحبوب تره سید الشهداء حمزه (رض) له جسد سره یوځای په یوه قبر کنبی دفن کړ چی نن هم دا حد په هدیره کنبی دهغه مزار معلوم دی اودنړی دگوت گوت حاجیان زیارت ته ورځی. (رضی الله عنه)

حضرت عمرو بن عبسه رضی الله عنه

حضرت عمرو بن عبسه (رض) چی دمور نوم یی رمله بنت وقیعه ؤ دمستدرک حاکم دیو روایت له مخی دجلیل القدر مشهور صحابی حضرت ابوذر غفاری (رض) دمور زوی یعنی اخیافی ورور ؤ خو ابوذر دبنو غفار قبیلی ته او عمرو بن عبسه دبنو سلیم قبیلی ته منسوب ؤ.

دجاهلیت په دور کنبی هم له هغو کسانو څخه ؤ چی الله (ج) یی واحد لا شریک گنی اوبتانو ته یی سرپه سجده نه کنبته کوی حافظ ابن حجر عسقلانی په اصابه کنبی پخپله له حضرت عمرو بن عبسه (رض) څخه روایت نقل کړیدی چی وایی: ماچی خپل ځان پیژندلی دی، له هغه وخت څخه می دبتانو عبادت ندی کړی اوزما داعقیده وه چی بتان چاته نه گته رسولای شی اونه زیان، نورو خلگو به چی دبتانو عبادت کوی زماپه نظر کنبی هغوی گمراهان وه یوه ورځ می له یوتن اهل کتاب سره لیدنه کتنه وسوه هغه راته وویل چی زموږ دکتاب دپیشگوئی له مخی په مکه کنبی داسی یو شخص راپورته کیدونکی دی چی خلگ به دبتانو له عبادت څخه منع کوی اودواحد لا شریک معبود بندگی ته به

یہ دعوت کوی اودھغه شریعت به له ټولو شریعتونو څخه بهتر وی.
 ددی خبری له اوریدو نه وروسته به ما هر وخت انتظار ایستی چی کله به
 دا خبر زما غورږته رسیری یوه ورځ له مکی نه یوسری راغی، راته ویی ویل چی:
 په مکه کبسی یوسری راپورته سویدی خلگ دبتانو له عبادت څخه منع کوی
 اودیوه خدای (ج) بندگی ته یی رابولی اوداسی معلومیږی چی هغه دیو غوره
 دین داعی دی.

ددی زیری له اوریدونه وروسته زه مکی ته روان سوم رسول الله (ص)
 دعکاز بازارته تللی و چی هلته به هرکال دعربی نړی له (گوت گوت) نه خلگ
 دمیلی لپاره غونډیدل، زه هم په هغه ورپسی دعکاز بازار ته لارم ومی لیدل
 چی رسول الله (ص) په یوه لویه غونډه کبسی خلگو ته دحق تبلیغ کوی اوخلگ
 په هغه پوری مسخری کوی او هغه دکفارو دناوړه سلوک په مقابل کبسی له صبر
 اوزغم څخه کار اخلی زه دموقع په میندلو وروړاندی سوم، پوښتنه می وکړه:
 ته څوک یی؟ جواب یی راکړ: زه دالله پیغمبر یم. پوښتنه می وکړه: پیغمبر چاته
 وائی؟ جواب یی راکړ: دالله لخوا پیغام راوړونکی ته. پوښتنه می وکړه: ایا
 الله په ریشتیا سره ته رالیږلی یی؟ جواب یی راکړ: هو، الله ماته نبوت را
 کړیدی. پوښتنه می وکړه: ستا بلنه څه ده؟ جواب یی راکړ: الله (ج) دی یو اولا
 شریک وگنل شی، دبتانو عبادت دی نه کیږی، له خپلوانو سره دی محبت او
 ښه سلوک وشی. پوښتنه می وکړه: په تا باندي چا ایمان راوړیدی؟ جواب یی
 راکړ: هو، دغو دواړو په ماباندي ایمان راوړیدی (هلته ابوبکر صدیق (رض) او
 حضرت بلال (رض) موجود وه. پوښتنه می وکړه: اسلام څه شی دی؟ ویی
 فرمایل: له هر چا سره په ښو اخلاقو برخورد او مسکینانو ته خواړه ورکول.
 پوښتنه می وکړه: ایمان څه شی دی؟ ویی فرمایل: دخدای په لاره کبسی صبر
 کول او راضی اوسیدل. پوښتنه می وکړه: داسلام لوړه درجه څه ده؟ ویی
 فرمایل: داچی نه چاته په ژبه ضرر ورسول شی او نه په لاس. پوښتنه می وکړه:
 دایمان لوړه درجه څه ده؟ ویی فرمایل: په ښه عمل سره په ایمان کبسی لوړتیا
 پیدا کیږی. عرض می وکی: ای دالله رسوله زه هم په تا باندي ایمان راوړم،

اقرار کوم چی اللہ واحد لا شریک دی دبتانو بندگی نہ منم اولہ خیلوانو سرہ بہ غورہ سلوک کوم ویی فرمایل: ورورہ! نن چی پر مورب باندی کم ظلمونہ کیری، تہ ہغہ نشی زغملای، اوس تہ بیرتہ خیل وطن تہ ولاہ شہ، کلہ چی خبر سوی چی مورب غالب سوی یو بیاجی مورب ہرچیرتہ وو ہمالتہ راشہ. زہ درسول اللہ (ص) دامر سرہ سم خیل وطن تہ ولاہم.

دسیرت پوهانو دوینا لہ مخی حضرت عمرو بن عبسہ دبعثت پہ خلورم کال ہغہ وخت دایمان د عظیم دولت خاوند سو چی رسول کریم علیہ افضل التحیۃ والتسلیم د: دفاصدع بما تؤمر، لہ اسمانی فرمان سرہ سم پہ خرگند ډول دحق تبلیغ شروع کری و اودا ہغہ سختہ زمانہ وہ چی درسول اللہ (ص) ملگرتیا یوازی ہغو کسانو کولای سوہ چی دہغوی پہ عقیدہ اوایمان کبسی ہیخ ډول مصیبتونو او تعذیبونو دیوی ذری پہ اندازہ سستی نسوہ راوستلی او نہ دسر او مال تاوان دہغوی پہ عزم او ارادہ کبسی خہ تغیر راوستلی سو. حضرت عمرو بن عبسہ (رض) تر اتم ہجری کال پوری پخیل وطن کبسی اوسیدی، یوہ ورخ دمینی منوری شوکسان لاروی دہغہ دکور ترخنک چی پہ بیدیا کبسی یوہ جونگرہ وہ تیریدل، لہ ہغو خخہ یی پونستہ وکرہ: (خوک چی لہ مکی نہ تاسی تہ درغلی دی، دہغہ خہ حال دی؟ ہغو جواب ورکر: (کوم وخت چی ہغہ راتلی، دہغہ قوم دہغہ دوژلو ارادہ کری وہ خواللہ (ج) ہغہ تہ دقوم لہ شرنہ نجات ورکر اوپہ خیریت سرہ مدینی تہ راورسیدی، اوس چی مورب دیکخوا تہ راتلو دہغہ دا حال و چی خلگ ډلہ ډلہ دہغہ خواتہ ورمات وو.

حضرت عمرو بن عبسہ (رض) ددی خبری لہ اوریدو نہ وروستہ سمدلاسه مدینی تہ روان سو لہ رسیدونہ وروستہ درسول اللہ (ص) حضورتہ ورغی، سلام یی واچوی، بیایی عرض وکی: ای داللہ رسولہ! ما پیژنی؟ ویی فرمایل: ہو، تہ ہمغہ سہری یی چی شوکالہ مخکی دی پہ مکہ کبسی لہ ماسرہ کتلی وہ او زما درسالت تصدیق دی کری و حضرت عمرو بن عبسہ (رض) عرض وکی:

بیشکہ ای داللہ رسولہ زہ ہمغہ سہری یم. حافظ ابن حجر پہ الاصابہ کبسی لیکلی دی چی دپیژندگلوی خخہ وروستہ حضرت عمرو بن عبسہ (رض) عرض

وکی: یارسول الله علمنی ما علمک الله، یعنی ماته دهغه څه تعلیم وکړه چی الله (ج) تاته دربنودلی دی. له رسول الله (ص) څخه یی دینی احکام زده کړل اودتل لپاره یی په مدینه کنبی استوگنه غوره کړه څه موده وروسته چی دمکی دفتح سفر مینځ ته راغی نوحضرت عمرو بن عبسه (رض) هم په هغه لس زره کسینز اسلامی لښکر کنبی گډون درلود چی دهغه عظمت په تاریخ کنبی په زرینو کربنو ثبت سویدی.

د طائف په جگړه کنبی هم برخوال و په مسند احمد بن حنبل کنبی پخپله له حضرت عمرو بن عبسه (رض) څخه روایت دی چی د طایف دمحاصری په دوران کنبی رسول الله (ص) وفرمایل: هرڅوک چی دالله (ج) په لاره کنبی یو غشی وولی، دهغه لپاره به په جنت کنبی یوه دروازه پرانستله شی ماچی دا مبارکه وینا واوریدله، پرله پسې می شپاړس غشی وویشتل، حضرت عمرو بن عبسه (رض) که څه هم درسول الله (ص) په صحبت کنبی لږ موده تیره کړی وه خو بیا هم د حدیثو دروایت کوونکو صحابه و کرامو په څلورم لمبر ټولگی کنبی یی ځای درلود اوله هغه څخه (۴۸) حدیثونه روایت سویدی.

حضرت عمرو بن عبسه (رض) دخپل زهد او تقوی اودرسول الله دمخلصانه پیروی په برکت دخدای (ج) په درگاه کنبی منل سوی انسان و دحضرت کعب (رض) غلام روایت کړیدی چی یوه ورځ حضرت عمرو بن عبسه (رض) درمی پیولو لپاره ځنگله ته ولاړی، ترغرمی پوری وځنډیدی چی ورپسې ورغلم ومی لیده چی هغه بیده دی او ورپسې ورباندی سیوری جوړکړی دی ماچی کله هغه راوینس کړ نوراته یی وویل: څه چی دی ولیدل، ستادی په خدای (ج) قسم وی چی چاته به یی نه وایی ماهم دهغه دوفات ترورخته پوری داحال چاته ونه وایه. حضرت عمرو بن عبسه (رض) خپل ټول عمر دالله (ج) د کتاب اودرسول (ص) د سنت له غوښتنو سره سم تیرکړ او په پای کنبی دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کنبی له دی فانی دنیا نه رخصت سو. (رضی الله عنه)

حضرت عبیده بن حارث رضی الله عنه

حضرت عبیده بن حارث دقریشو دبنو مطلب کورنی ته منسوب اودنسب

لڙی بی په څلورم پښت یعنی عبدمناف کښی له رسول الله (ص) سره یوځای کیدله، دمور نوم یی ؤ: سخيله، په عمر کښی لس کاله دپیغمبر (ص) څخه مشر ؤ.

دبعثت په لومړنیو دريو کلونو کښی هغه وخت یی دحق دعوت ته لښک وویل چی حضرت عثمان بن مظعون (رض) حضرت عبد الرحمن بن عوف (رض)، حضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) حضرت ابوسلمه بن الاسد (رض) او حضرت ارقم ابن ابی الارقم (رضی الله عنهم اجمعین) په اسلام مشرف سوی وه او پیغمبر (ص) لاپه دار ارقم کښی دیره نه وه نیولی. دبعثت په اوم کال چی قریشو ولیدل داو لو ظلمونو او مصیبتونو سره سره بیا هم ورځ په ورځ دمسلمانانو شمیر زیاتیري یوشمیر حبشی ته مهاجر سول او نور دظلم په ژرنده په مکه کښی او په کیري خو هیڅ تکلیف او کړاؤ دهغوی په عقیده کښی تزلزل رانه وستلی سو نویی په یوه لویه غونډه کښی فیصله وکړه چی ترڅو پوری چی بنو هاشم محمد (ص) دوی ته ونه سپاری او دهغه له حمایت نه لاس وانځلی دوی به دبنو هاشم له ټولی پلرگنی سره اقتصادی او اجتماعی مقاطعه کوی، نه به څوک ورباندی څه خرڅوی، نه به ورڅخه څه اخلی، نه به ورسره خبری کوی اونه به یی ازادانه گرځیدو راگرځیدو ته پریږدی بلکی نه به یی پریږدی چی پخپلو کورونو کښی واوسیري، دامعا هده ولیکل سوه اودکعبی په دروازه باندی وځړول سو.

بنو هاشم چی دشرکانو له دغی فیصلی نه خبر سول، له ابولهب او دهغه ترلاس لاندی څوکسانو څخه پرته نورو ټولو دپیغمبر (ص) ملگرتیا او حمایت ته ملا وتړله اوله خپلو ښځو او ماشومانو سره دغره یوی دری ته چی دشعب ابی طالب په نوم یادیدله کډه سول او ورسره دبنو مطلب کورنی چی دعبیده بن حارث پرگنه ده هغوی هم پدی سختو او ترڅو وختونو کښی له بنو هاشم سره ملگری وو.

حضرت عبیده (رض) دحق په ملگرتیا کښی ددری کلنی سختی محاصری ټول کړاونه په ورین تندی وزغمل هلته به زیاتره وخت له داسی سختی لوبی

سره مخامخ کيدل چي دونو پاني به يي خوړلي همدارنگه دڅرمنی ټوټی به يي لمدولی او په هغو سره به يي دلورې مخنيوی کوی.

دامن او امان په وختونو او اسانه شرائطو اوبی خطرہ حالاتو کی خو به هر څوک داسلام مدعی شی خو دخدای تعالی (ج) په وړاندی هغه مؤمن بندگان دزیات قدر وړ دی چي په مصیبتونو او کړاوونو کښی او دسر او مال دسخت خطر په وختونو کښی دحق له کاروان سره ملگرتیا وکړی، رحمت دی وی درسول الله (ص) پرخوږو ملگرو چي دحق په لاره کښی یی هرډول تکلیفونو ته اوږه ورکړه اودسر او مال قربانیو ته تیار سول.

کله چي سرور کائنات (ص) مدینی منوری ته دهجرت کولو اجازه وکړه حضرت عبیده بن حارث (رض) هم دخپلو وروڼو طفیل او حصین او وراره مسطح بن اثابه په شمول دخدای (ج) په لاره کښی اودخدای (ج) ددین دحفاظت اوساتنی لپاره خپل پلرنی محبوب وطن پرینودی اومدینی ته یی هجرت وکی پدی وخت کښی دهغه عمر شپیتو کلونو ته رسیدلی ؤ له همدی امله د (شیخ المهاجرین) په لقب سره ونومولی سو اوکله چي رسول الله (ص) پخپله مدینی ته تشریف یوؤړ نو حضرت عبیده ته یی ددایمی استوگنی لپاره یوه ټوټه ځمکه ورکړه چي هغه پکښی دخپلی ټولی کورنی لپاره ودانی وکړه او هلته یی سکونت غوره کړ.

له هجرت نه وروسته که څه هم مسلمانان تر یوحده دمشرکانو له اذیتونو څخه بی غمه سول خوبیا هم هر وخت ددښمنانو دیرغل او ناڅاپی حملی خطر موجود ؤ دهمدی خطر دمخنیوی لپاره به سرور کائنات (ص) وخت ناوخت واره واره وسله وال گروپونه دمکی خواته یا دمدینی اطرافو ته لیږل چي په اسلام کښی سرايا اوپه اوسنی اصطلاح ورته گوریلا ټولگی ویل کیږی، دبدر له غزا نه دمخه چي کم سرايا لیږل سویدی په هغو کښی یوه سریه درابغ ناؤ خواته دحضرت عبیده بن حارث (رض) ترقیادت لاندی لیږل سبیده چي په هغو کښی دمسلمانانو شپيته کسيزه ډله ددښمن له دوه سوه کسيز ټولی سره مخامخ سوه مگر کفارو دمقابلی پرځای دبیرته تینستی لاره په مخ کښی ونیوله پدی سریه

کنبی د حضرت سعد بن ابی وقاص غونډی نامتو سپه سالار هم د حضرت عبیده بن حارث تر قوماندی لاندی دیو عسکر په صفت برخوال ؤ او په صحیح بخاری کنبی راغلی دی چی حضرت سعد ویلی دی: زه په عربو کنبی لومړنی سړی یم چی دخدای (ج) په لاره کنبی می دغشی گوزار کړیدی یعنی د حضرت عبیده بن حارث (رض) سریه هغه لومړنی سریه ده چی دالله (ج) په لاره کنبی غشی پکنبی وویشتل سول.

دهجرت په دویم کال درمضان په میاشت کنبی چی کله دبدر په میدان کنبی دحق اوباطل لښکری سره مخامخ سوی نوپدی وخت کنبی حضرت عبیده (رض) ته هم درحمة للعلمین ملگرتیا په نصیب وه، دقریشو دبنو عبد مناف مشهور جنگیالی عتبه، شیبه اوولید دجنگ میدان ته راوړاندی سول چی دهغو مقابلی ته حضرت عوف (رض) حضرت معاذ (رض) او حضرت معوذ (رض) ورووتل چی دادری واره له انصارو څخه وو عتبه دهغوی دنومونو او نسب پوښتنه وکړه، کله چی ورته معلومه سوه چی دوی دمدینی انصار دی نو په لوړ ږغ بی ناری کړی: محمد! (ﷺ) دا خلگ زموږ سیلان او رقیبان ندی زموږ مقابلی ته دی زموږ تربرونه را وړاندی شی. رسول الله (ص) دری واره انصار مجاهدین شاته کړل او امر یی وکی: حمزه، علی، او عبیده وړاندی سئ او دحق پخاطر وجنگیږئ. دنبوی فرمان سره سم دحقی لاری دری واره سربښدونکی حضرت حمزه بن عبد المطلب، حضرت علی بن ابی طالب او حضرت عبیده بن حارث دخپلو حریفانو جنگ ته وړاندی سول.

علامه ابن سعد وایی چی حضرت حمزه له عتبه سره مخامخ سو اورږغ یی وکی (زه یم حمزه بن عبد المطلب، دالله اودهغه درسول زمړی) عتبه ورته په جواب کنبی وویل: (زه دخپلو حلیفانو زمړی یم خودا ووايه چی نوردوه ملگری درسره څوک دی؟ حضرت حمزه وفرمایل: (یوعلی بی ابی طالب او بل عبید بن حارث) عتبه وویل: سمه ده، اوس نوتاسی زموږ دمقابلی وړ یاست.

کله چی جگره پیل سوه عتبه د حضرت حمزه په لاس اوولید د حضرت علی کرم الله وجهه په لاس ووژل سول او د حضرت عبیده (رض) اوشیبه ترمینځ تر

ډیره حده وار گوزار روان ؤ په پای کښی شیبه پر حضرت عبیده (رض) باندی دتوری ډیر سخت گوزار وکی چی په هغه سره سخت زخمی سومگر حضرت حمزه (رض) ددی گوزار انتقام واخیست او شیبه یی دتوری په یو وار سره دجهنم کندی ته پخپلو نورو دوو ملگرو پسی ولیږی.

کله چی حضرت عبیده بن حارث (رض) در رسول الله (ص) حضور ته راوړل سو او پیغمبر (ص) دهغه زخمونه ولیدل له حده زیات خپه سو اودمینی خرگندولو په منظوری خپل مبارک سردهغه په وړانه باندی کیښود پدی وخت کښی حضرت عبیده (رض) عرض وکی یا رسول الله ایا ماته به دشهادت مرگ په نصیب نشی؟ پیغمبر (ص) وفرمایل: ولی نه ته په ریشتیا سره شهید یی او دبنو خلگو پیشوا یی) دسرور کائنات (ص) ددی جواب په اوریدو سره دحضرت عبیده (رض) په خیره کښی دخوښی نښی نښانی وځلیدی اوویی ویل: که نن ابوطالب ژوندی وای اوزه یی پدغه حالت کښی لیدلی وای نوباوړ به یی راغلی ؤ چی زه څومره دهغه ددی شعر مصداق یم چی ویلی یی وو:

ونسلمه حتی نصرع حوله * ونذهل عن ابناءنا والحلائل

یعنی موربه ترهغه پوری در رسول الله حفاظت کوو چی دهغه نه گردچاپیره قربانی سو اوله خپلی کورنی او تېر څخه بی پروا سو.

دبدر له جگړی نه مدینی منوری ته دراستنیدو په لاره کښی دحضرت عبیده (رض) دعمرشیبی پوره سوی، په وادی صفراء کښی یی پاک روح علیین ته پرواز وکی او په همغه وادی کښی دفن کړل سو.

څه موده وروسته یو وخت سرور کائنات (ص) له خپلو ملگرو سره په هغی لاره باندی تیریدی او دشپی تیرولو لپاره یی په وادی صفراء کښی واړول، دشپی وړمه لگیدله اودمشکو خوشبوئی یی خپروله، صحابه ؤ کرامو (رض) عرض وکی: یا رسول الله! زموږ پردماغ باندی دمشکو خوشبوئی لگیرې، دابه له کم لوری څخه راځی؟ پیغمبر (ص) وفرمایل: (دلته چی دابو معاویه قبر موجود وی، تاسی ولی تعجب کوئ) ابو معاویه دحضرت عبیده بن حارث، دبدر دنامتو شهید کنیت نوم ؤ، هغه چی په ډیرو ترخو حالاتو کښی یی په ډیر

اخلاص او کلك عزم د حق له کاروان سره ملگرتيا وکړه هغه څوک چې د مهاجرينو په ټولۍ کېنې د سپين ږيرتوب له امله د (شيخ المهاجرين) لقب ورکړل سو او هغه څوک چې در رسول الله (ص) په ژبه دخداى (ج) په لار کېنې د شهادت دلورې درجې ميندلو او دنیکانو دپيشوائى زيرى ورکړل سو. (رضى الله عنه)

حضرت عمرو بن جموح

حضرت عمرو بن جموح (رض) د مدینې دانصارو دخزرج دستری او مشهوری قبیلې د بنو سلمه پرگنی رئیس ؤ په اسلام باندى له مشرف کیدو نه دمخه یې دلرگی یوبت جوړ کړی او د عبادت لپاره یې پخپل کور کېنې ایښی ؤ چې دهغه دغه عمل دبعثت تر دیارلسم کال پورې دوام درلودی خو کله چې دنبوت په (۱۳) کال کېنې د مدینې پنځه او یا کسانو دعقبې په ناؤ کېنې د سرور کائنات (ص) په مبارك لاس دایمان او قربانى بیعت وکى اوله بیرته ستنیدو نه وروسته یې د مدینې په شرك ځپلیو تیارو کورونو کېنې د توحید ډیوه پرله پسې بلوله، په همدې دوران کېنې د عمرو بن جموح (رض) دا قبال ستوری هم وځلیدی او د شرك له توری تیاری څخه د توحید رڼاته راووتی او دهغه په ژوند کېنې ددی ستر بدلون او تحول راتلو لپاره دهغه زلمی زوی حضرت معاذ بن عمرو بن جموح (رض) چې په بیعت دعقبه ثانیه کېنې برخوال ؤ اغیزناک نقش درلودی.

معاذ بن عمرو چې کله ولیدل، د بیعت کونکو له راستنیدو نه وروسته د یثرب یعنی مدینې منورې زیاتره کورنې د اسلام په ډیوه روښانه دی خودده سپین ږیری پلار عمرو بن جموح لا هماغسې دخپل مناف نومی بت په مینه کېنې غرق دی نو یې د توحید خواته دهغه دمخ را اړولو لپاره دالاره و سنجوله چې دشپې به یې دهغه بت له کوره وایستی دنجاست او چټلې په یوه کنده کېنې به یې غورځوی عمرو به چې سهار ولیدل چې بت یې په کور کېنې نسته نو له غوسې نه به ډک سو او دهغه په لټه پسې به سو کله به یې چې ومیندی له

نجاست نه به يی پاک کر، وبه يی مينځی، خوشبوئی به يی پرووهله اوبيا به يی په کور کښی کيښودی.

څنگه چی داوضع هره ورځ تکراریدله نویوه ورځ عمرو بن جموح په تنگ راغی، د (مناف) په غاړه کښی یی توره وځړوله اوور ته یی وویل: که په تا کښی څه خیر وی نو له خپل ځان څخه دی دفاع وکړه.

کله چی شپه تیره سوه داخل یی خپل بت دنجاست په ډکه کنده کښی پداسی حال کښی ومیندی چی توره ورسره نسته اودیوه پری په وسیله په یوه مردار سپی پوری تړل سویدی، نو دپخوا نه زیات دغیظ او غضب اوسخت خپگان په حالت کښی سو، پدی وخت کښی دمدينی هغه بختور کسان چی په اسلام مشرف سوی وه ورغلل، په مردار سپی پوری تړل سوی، بیوسی بت ته د اشاری په ترڅ کښی یی عمرو بن جموح ته توصیه وکړه چی دهغه پرځای دحی اوقیوم خدای (ج) بندگی اودهغه دپیغمبر (ص) پیروی وکړی اودهغه دین او شریعت په رڼا کښی ژوند وکړی چی انسان دانسان له بندگی نه ازادوی اودیوه مقتدر خدای (ج) بندگی ته یی رابولی، دهغه ذات بندگی ته چی هغه دلا زوال قدرت خاوند دی عمرو بن جموح دخپل باطل معبود دیوسی په لیدلو اودحق په دعوت سره زیات اغیزمن سو او سمدلاسه په اسلام مشرف سو.

علامه ابن اسحاق (رح) ویلی دی چی هغه خپل بت ته په خطاب پدی مفهوم شعر ووايه: په خدای قسم که ته معبود (اله) وای نوته او مردار سپی به په یوه رسی کښی تړل سوی پراته نه وای پرهغه ذلیل ځای دی لعنت وی چی ته پکښی پروت وی، که ما له هغه ځایه ته نه وای راپورته کړی ته به همالته پروت وای الله (ج) زه ستا له پیروی نه وژغورلم مخکی له دی نه چی په تیاره کښی دخپل شرك په دام کښی راگیر شم ټوله ثنا ستاینه هغه لوی او لوړ خدای (ج) لره ده چی احسان کوونکی، روزی ورکوونکی اود قیامت دورځی مالک دی) له اسلام راوړلو نه وروسته حضرت عمرو بن جموح (رض) خپل سر او مال دخدای (ج) په لاره کښی وقف کړل، رسول الله (ص) له بنوسلمه نه پوښتنه وکړه: ستاسی رئیس څوک دی؟ هغوی عرض وکی: جد بن قیس چی په بخل

سره شهرت لری پیغمبر (ص) وفرماییل: له بخل نه بد تربل شی نسته، له نن نه وروسته ستاسی رئیس دسپینو څڼو خاوند عمرو بن جموح دی.

د حق اوباطل دلومړنی معرکی یعنی دبدر دغزا وخت چی راغی حضرت عمرو بن جموح سره له دی سره چی په یوه پښه گوډ و په ډیره ولوله یی وغوښتل چی جهاد ته ولاړ شی مگر دهغه څلور زامن دهغه دتللو مانع سول خوڅنگه چی هغه بیا هم ټینگار کوی نو زامنویي موضوع دسرور کائنات (ص) په حضور کښی عرض کړه پیغمبر (ص) وفرماییل: (اسلام هغه دجهاد له فریضی نه معاف کړیدی، داځکه چی هغه دگوډوالی لامله عاجزدی) کله چی رسول الله (ص) دهجرت په دریم کال دشوال دمیاشتی په شپږمه دا حد دغزا لپاره صحابه چمتو کول حضرت عمرو بن جموح (رض) دسرور کائنات حضورته ورغی د زاریو په لهجه بی عرض وکی:

یا رسول الله زما زامن پخپله جهادته روان دی اوما نه پریږدی چی په جهاد کښی برخه واخلم او ستا ملگرتیا وکړم او راته وایی ستاپښه گوډه ده خوزه په الله (ج) قسم خورم او هیله من یم چی که دخدای (ج) دلاری په جهاد کښی ووژل شم په همدی گوډه پښه به سکیرم او جنت ته به ځم.

رسول الله (ص) چی ولیدله هغه له معاف کیدوسره سره بیا هم ټینگار کوی چی جهادته ولاړ شی نویی اجازه ورکړه عمرو بن جموح (رض) وسله راواخیسته اودرانیدو په وخت کښی بی په ډیر عجز اونیازسره خپل رب ته دعا وکړه چی: (اللهم ارزقنی الشهادة ولاتردنی الی اهلی خالیاً) الهی ماته شهادت په نصیب کړه او بیرته می نا امیده خپل کور ته مه راوله.

دا حد په غزا کښی حضرت عمرو بن جموح (رض) اودهغه څلورو زامنو په ډیر جرئت او میرانه د شیطان پر پیروانو دتورو گوزارونه کول خو په عین حال کښی به حضرت عمرو داسمان خواته داسی سترگی اړولی چی تابه ویل دپرشتی انتظار باسی چی راسی دده روح قبض کړی او بیایی له ځانه سره جنت ته بوځی هغه دشهادت سوال کړی و او قسم یی خوړلی و چی زه به په همدی گوډه پښه جنت ته ځم او پدی یی عقیده وه چی خدای (ج) به دده سوال

قبول کړی وی او په قسم کښی به یی نه حاشوی.

دهغه دانتظار شیبی پوره سوی اوله خدای (ج) سره دوصل کیدو نیته را ورسیده، یوی ډلی مشرکانو محاصره کړ او په پای کښی یی شهید کړ، کله چی دمشرکانو پوخ په شا ولاړی اورسول اکرم (ص) دا حد په میدان کښی دحقی لاری دشهیدانو مطهر جسدنه کتل سترگی یی دحضرت عمرو بن جموح (رض) پرجسد ولگیدی چی په وینو او خاورو کښی لت پت پروت دی پدی وخت کښی یی وفرمایل: دخدای (ج) حینی بندگان چی قسم و خوری، خدای (ج) دهغوی قسم پوره کوی عمرو (رض) هم له همدغسی بندگانو څخه دی زه وینم چی هغه په جنت کښی گرځی راگرځی اودهغه گوډه پښه روغه سویده.

پدی غزا کښی دحضرت عمرو بن جموح (رض) اخښی حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام (رض) هم شهید سوی ؤ دحضرت عمرو بن جموح میرمن صحابیه بی بی حضرت هند (رض) چی کله دخپل میړه حضرت عمرو (رض) دخپل ورور حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام (رض) اودخپل زوی حضرت خالد (رض) د شهادت خبر واوریدی نو پوښتنه یی وکړه: درسول الله (ص) څه حال دی؟

خلگو جواب ورکړ: هغه ژوندی دی دخوښی په څپو کښی دهغه حضورته ورغله عرض یی وکی: ته چی سلامت یی، نور ټول غمونه هیڅ دی حضرت هند (رض) له ځان سره دا حد میدان ته یو اوښ بیولی ؤ پرهغه باندي یی دخپل میړه زوی او ورور جسدونه بار کړل او دمدیني په خوا روانه سوه په لاره کښی ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) اوڅو تنه نوری بیبانی په مخه ورغلی درسول الله (ص) په هکله دپوښتنی په جواب کښی حضرت هند (رض) وویل: رسول الله (ص) ژوندی دی اوپدی اوښ باندي زما دمیر، زوی، ورور جسدونه دی چی په جهاد کښی شهیدان سویدی، ددی خبروپه ترڅ کښی اوښ ځملاست هرڅومره یی چی وواکه دمدیني په طرف روان نسو څو کله یی چی دهغه مخ دا حد خواته واړوه په چټکی سره روان سو.

حضرت هند (رض) چی درسول الله (ص) حضورته ورغله اوقصه یی ورته وکړه نو پیغمبر (ص) پوښتنه وکړه: له کورنه دراوتلو په وخت کښی له دوی

څخه کم یوه خوڅه نه ؤ ویلی؟ هند (رض) عرض وکی (ولی نه، یارسول الله له کورنه دراوتلو په وخت کښی عمرو بن جموح دعا کړی وه چی: (الهی ماته شهادت په نصیب کړه او بیرته می کورته نا امیده مه راوله).

بیا پیغمبر (ص) دری واړه دفن کړل خود علامه ابن اثیر (رح) دوینالہ مخی رسول الله (ص) حضرت عمرو بن جموح او حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام دواړه په یوه قبر کښی دفن کړل او ویی فرمایل: (عبدالله بن عمرو او عمرو بن جموح په یوه قبر کښی دفن کړی ځکه چی ددوی دواړو په دنیا کښی یو له بل سره ډیره مینه وه) شپږ څلویښت کاله وروسته دا حد پرهدیره باندي سخت سیلاب راغی قبرونه یی خراب کړل، مسلمانانو هڅه کوله چی خپل مړی بل ځای ته نقل کړی جابر بن عبدالله غوښتل چی دخپل پلار عبدالله بن عمرو اودخپلی ترور دمیره عمرو بن جموح (رض) جسدونه نقل کړی ویی لیدل چی دواړه داسی روغ رمت او تازه پراته دی لکه چی په خوب بیده وی ځمکی ددوی له جسدونو څخه هیڅ شی نه وو خوړلی. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن سلام

حضرت عبدالله بن سلام دمديني ديهودو دبنوقينقاع له قبيلی څخه ؤ اصلی نوم یی حصین، دخپلی قبیلې رئیس ؤ اونه یوازی په مدینه کښی تریتولو زیات دتورات لوی عالم ؤ بلکی په انجیل باندي هم پوهیدی په تورات کښی یی داخر الزمان پیغمبر (ص) نښی نښانی لوستی وی اوپه زړه کښی یی داهیله دسمندر دخپو په شان څپانده وه چی کاشکی دسرور کائنات (ص) په لیدوی سترگی یخی شی دکم ژوند بڅښونکی او ښوونکی زیری داوریډو لپاره چی دعبدالله بن سلام (رض) غوږونه لك څك وو هغه یی دهغه شپږ کسيز هیئت له خولی نه واوریډی چی دبعثت په (۱۱) کال دحج په موسم کښی له مدینې نه مکی ته تللی اودرسول الله (ص) په مبارک لاس یی دایمان اوسربښندنی بیعت کړی ؤ حضرت عبدالله بن سلام چی کله دخزرج قبیلې له دغو شپږو تنو مؤمنانو څخه دسرور کائنات (ص) دنښانو اوعلائمو پوښتنه وکړه هغوی همغه نښانی بیان کړی چی ده په تورات کښی لوستی وی له همدی امله یی په زړه

کښی داسلام تخم زرغون سو، کله چی دنبوت په (۱۳) کال رسول الله (ص) مدینې ته هجرت وکی پدی وخت کښی عبد الله بن سلام پخپل باغ کښی ؤ اودهغه ترور خالده بنت حارث هم ورسره ناسته وه په ناخاپی ډول یو څوک باغ ته ورننووتی او هغه ته یی دمحمد رسول الله (ص) دتشریف راوړلو خبرواوړوی ددی زیری په اوریدلو عبدالله بن سلام په زوره ناری کړی: (الله اکبر) خالده بنت حارث ورته وویل: حصینه ددی سرې په راتلو دی دومره خوښی ښکاره کړه چی که موسی بن عمران (ع) راغلی وای هم دومره به نه وی خوشاله سوی؟ جواب یی ورکړ: (په خدای (ج) قسم چی داهم دموسی (ع) وروردی اودهغه هدف په خاطر نړی ته استول سویدی دکم لپاره چی حضرت موسی (ع) راغلی ؤ ترور ورڅخه پوښتنه وکړه؟ وراره په ریښتا سره داهمغه اخر الزمان پیغمبر دی چی په تورات اونورو اسمانی کتابونو کښی دهغه دراتگ خبر ورکړل سویدی؟

جواب یی ورکړ: هو! داهمغه پیغمبر دی هیڅ شک اوشبه پکښی نسته) خالده بنت حارث وویل: کله چی داسی ده نوموړ ډیرنیکمرغه یوچی اخر الزمان پیغمبر پخپله زموږ ښار اوسیمی ته تشریف راوړیدی.

علامه ابن هشام وائی چی له دغو خبرواترو نه وروسته حضرت عبدالله بن سلام اودهغه ترور خالده بنت حارث دواړه په منډه منډه ورغلل او په اسلام باندي دمشرف کیدو او درسول الله (ص) په لاس دیبعت کولو سعادت ورپه برخه سو کور ته له راستنیدو نه وروسته یی دخپلی کورنی ټولو غړوته دحق دعوت وړاندی کړ اوهغوی هم ټول په اسلام مشرف سول.

دحضرت عبدالله بن سلام (رض) څخه روایت دی وائی: ماپه همغه وخت کښی په رسول الله (ص) باندي غائبانه ایمان راوړی ؤچی دهغه دبعثت اوازه می غوږ ته رسیدلی وه خو ما خپل ایمان له یهودو نه پټ ساتلی ؤ کله چی پیغمبر (ص) مدینې ته تشریف راوړی زه دهغه حضورته ورغلم دهغه په لیدو اودهغه دمبارکی وینا په اوریدو می کلک باور راغی چی همدا اخر الزمان پیغمبر دی خو بیامی هم دزیات اطمینان په خاطر عرض وکی: یارسول الله زه لتانه ددریو داسی شیانو پوښتنه کوم چی هغه له مرسل پیغمبرنه پرته بل چاته

معلوم ندی:

- (۱) - دقیامت په نښانو کښی لومړنی نښه کمه یوه ده؟
 (۲) - دجنتیانو لومړنی خوراک به څه شی وی؟
 (۳) - ماشوم کله دپلار په څیره او کله دمورپه څیره وی ددی سبب څه شی دی؟
 دلومړی پوښتنی په جواب کښی رسول الله (ص) وفرمایل: لومړنی نښه به یو داسی اور وی چی خلگ به له ختیز نه دلویدیځ خواته وځغوی.
 ددویمی پوښتنی په جواب کښی یی وفرمایل: دجنتیانو لومړنی خواړه به دماهی لرمون وی.

اودماشوم دڅیری په هکله یی وفرمایل: دادمور اوپلار دتناسلی مادی په غلبی پوری اړه لری. ددی دریو جوابونو په اوریدو سره دحضرت عبدالله له خولی نه دا الفاظ راوتل: (اشهد ان لا اله الا الله وانك رسول الله) (یعنی زه شاهدی وایم چی له الله (ج) نه پرته بل برحق معبود نسته اوبیشکه ته دالله رسول یی) دشهادت له کلمی ویلونه وروسته عبدالله بن سلام عرض وکی: یا رسول الله زه هم دیهودو دقوم مشریم اوزما پلارهم ددوی رئیس ؤ زماقوم ماته عالم بن عالم وائی اوله حده زیات احترام اودرناوی می کوی خو ماته معلومه ده چی زما قوم درواغجن اومفتری دی، ته دیهودو مشران راوغواړه زه به پت شم، زما پوښتنه ورنه وکړه خوزما داسلام راوړلو په باب ورته څه مه وایه.

رسول الله (ص) دیهودو مشران راوغوښتل اوویی فرمایل: ای خلگو زه تاسی ته داسلام دعوت درکوم، تاسی باور وکی چی داسلام دین حق دی، زه دالله (ج) بنده اودهغه رسول یم تاسی زما دعوت قبول کړی. یهودی مشرانو وویل: (مور اسلام نه منو، پرکمه لاره چی روان یو، هماغه زموږ لپاره بهتره او ښه ده پیغمبر (ص) پوښتنه وکړه: حصین بن سلام څنگه سپری دی؟

جواب یی ورکړ: (هغه اودهغه پلارله موږ ټولونه غوره خلگ دی هغوی زموږ مشران اوموږ یی خدمتگاران یوله هغوی نه زیات عالمان اومحترم خلگ په موږ کښی نسته) پیغمبر (ص) وفرمایل: (ښه نو که هغه مسلمان شی، تاسی به دهغه پیروی وکی؟

جواب یی ورکړ: داهیڅکله نشی کیدای چی هغه مسلمان شی.
 پدی وخت کښی رسول الله (ص) عبدالله بن سلام ته یرغ وکی، هغه له پت
 حای نه پداسی حال کښی راووتی چی دشهادت کلمه یی په ژبه جاری وه او
 خپل قوم ته یی وویل: ای خلگو له خدای نه وویریری تاسی ته ښه معلومه ده
 چی دا دالله (ج) رسول دی دده دین حق دی خو تاسی ددی دپاسه هم له ایمان
 راوړلو نه تنستی یهودو چی دهغه داخبری واوریدلی، له غوسی نه وپرسیدل او
 ویی وبل: (ته دروغجن یی ته زموږ په قوم کښی ډیر بد سپری یی اوستا پلارهم
 ډیر بد سپری و). عبد الله بن سلام عرض وکی: یارسول الله: تا ولیدل زه ددوی
 دهمدی افتراء څخه اندینمنن وم پیغمبر (ص) وفرمایل: (نوربه ستا نوم
 دحصین پر حای عبدالله وی).

دحضرت عبدالله بن سلام ټول ژوند دقرآن اوحدیث عملی تفسیر و دالله
 (ج) له عبادت اودرسول الله له متابعت سره یی دزړه له کومی مینه وه اودهمدی
 مینی لامله په رسول اکرم (ص) باندی ډیرگران و اودهغه په هکله به یی فرمایل:
 عبدالله بن سلام جنتی دی.

یوه ورځ دپیغمبر حضورته ورغی، عرض یی وکی: (یا رسول الله زما مور
 اوپلار دی درنه حارشی ماتیره شپه عجیب اوغریب خوب لیدلی دی، هغه
 داسی چی زه په یوباغ کښی یم چی ډیر زیات لوی اوبنیرازه وی دچمن په مینځ
 کښی داوسپنی یوه ستن وی چی بیخ یی په ځمکه کښی ښخ وی اوسریی
 پورته اسمان ته رسیدلی وی، بلی خواته یی یوه عروه یعنی کړی وی، ما ته چا
 وویل: پردغی ستنی باندی وخیژه، ما وویل: نشم ختلی پدی وخت کښی یو
 خدمتگار راغی، زما جامی یی راپسی راپورته کړی او زه دختلو په حال کښی
 سوم ترڅو چی پورته وختلم اوهغه کړی می ونیوله اورغ راباندی وسو چی
 کلکه یی ونیسه، پدی وخت کښی له خوبه راوینن سوم رسول الله (ص) دهغه
 دخوب تعبیر وکی چی باغ اسلام دی ستن داسلام احکام دی اوکړی عروه
 الوثقی ده چی الله تعالی فرمایي: (فقد استمسك بالعروة الوثقی لا انفصام لها)
 نوته به دژوند ترپایه پوری پراسلام باندی ثابت قدم یی) ددی تعبیر په اوریدو

سره دهغه په ژبه دالله اکبر شعارونه جاری سول.

الله تعالی په سوره رعد کښی دوحی په ژبه د عبدالله بن سلام ستاینه کړیده چی فرمایي: (قل کفی بالله شهیدا بینی و بینکم ومن عنده علم الکتب) ووايه ای پیغمبره زما اوستاسی ترمینخه الله (ج) د شاهد په توگه کافی دی اوبل هغه خوک چی د کتاب عالم دی پخپله عبدالله بن سلام وویل چی د کتاب له عالم څخه زه مراد یم). جلیل القدر صحابی عبدالله بن سلام سربیره پدی چی د تورات او قرآن لوی عالم او د نبوی احادیثو له زیرمی څخه برخوال ؤ، د جهاد د میدان سپاهی هم ؤ هغه د پرهیزگار او جنتی بنده په صفت ژوند وکړ او په پای کښی په (۳۳) هجری کښی دامیر معاویه (رض) دخلافت په دور کښی وفات سو. (رضی الله عنه)

حضرت عتبه بن غزوان

حضرت عتبه بن غزوان مازنی د بنو عیلان قبیلې د بنو مازن له کورنی څخه اوله بعثت نه کابو دیرش کاله مخکښی پیدا سوی ؤ کله چی د فاران د غره له څوکو نه د اسلام لمر راوختی او محمد مصطفی (ص) د حق خواته بلنه پیل کړه نودغه دعوت دمکی دخلگو زړونه داسی ودرزول چی تابه ویل: ناڅاپی بندر ورباندی راوغورئیدی، ځکه په کمو وهمونو تعصبونو اونارواچارو کښی چی هغوی د پیړیو په اوږدو کښی اخته وه اسلام دهغو جرړی غوڅول غوښتل، هغوی ظالمان وو اسلام د عدل پیغام راوړی ؤ، هغوی د قبیلوی دښمنیو په اور کښی سوئیدل او همدا لاره ورته ښه ښکاریدله مگر اسلام دورورولی خواته بلنه ورکوله، هغوی دکمزورو خلگو وینی ځیښلی او اسلام دمستضعفانو د حمایت اونجات ښ پورته کوی هغوی خپلی لونی ژوندی ښخولی، اسلام ښخو ته په انسانی حقوقو او کرامت قائل ؤ، هغوی عیاشی او فحاشی کوله اسلام دعفت او عصمت خواته رابلل، هغوی دبی حسه اوبی حرکتته بتانو په وړاندی سجدی کولی، اسلام دواحد او مقتدر خدای (ج) بندگی ته راغوښتل هغوی د جهالت او حیوانیت په ځنگل کښی لا قیدی خوښوله اسلام د علم اوانسانی لوړو اخلاقو په مانی کښی دهغوی لپاره سوکاله او شرافتمندانه ژوند غوښتی.

لنڊه داچی داسلام انسان جو وونکی پیغام له سره ترپایه دهغوی د حیوانی هیلو پر خلاف و له همدی کبله دحق دعوت پرضد راپورته سول نه یوازی داچی حق ته بی غاړه نه ایښودله بلکی هرچابه چی دحق دعوت ته لبیک ویل او دحق له کاروان سره به بی ملگرتیا غوره کوله پر هغه باندي به بی داسی ظلمونه کول چی انسانیت به ورڅخه کرکه کوله او پر هغه باندي به بی داسره حمله ددوخ په شان گرموله مگر ددی ټولو ظلمونو سره سره دحق مینانو دحق پر پلوی باندي ټینگار کوی او دحق له شمعی نه دپتنگانو په خیر تاویدل، ځانونه بی وریټول خو دحق ملگرتیا بی نه پرینسودله.

حضرت عتبه بن غزوان ته الله (ج) نیک فطرت په برخه کړی و کله بی چی غوږ ته دحق دعوت ږغ ورسیدی سمدلاسه بی قبول کړ او زړه او دماغ بی شاهدی ورکړه چی همدا دخلاصون او نجات لاره ده، همداژوند بهترین قانون دی په همدی کښی د انسانیت خیردی دخدای (ج) دښمنانو چی نه بی غوښتل دحق دعوت خپور شی او نه بی غوښتل چی دحقیالونکو ډله قوی او غټه شی دحق دشمعی دنورو پتنگانو په خیر حضرت عتبه بن غزان هم دخپلو وحشیانه ظلمونو مورد وگرځوی دا هغه وخت و چی ایله بیله دگوتو په شمیر کسان په اسلام مشرفه سوی وو او ټول دحق دښمنانو په لاس دظلم په ژرنده اوږه کیدل او کله نا کله به دلورپی له داسی سختو صحنو سره مخامخ کیدل چی دونو پانی به بی خوړلی او دلورپی تکلیف به بی پری دفع کوی جامی به بی وشلیدلې او په ډیر تکلیف سره به بی د بدن پټولو لپاره ټوټه پیدا کوله دحق پر مینانو باندي چی کله دظلمونو لړی له حده زیاته سوه، رسول اکرم (ص) په پای کښی اجازه وکړه چی حبشی ته هجرت وکړی نو د مهاجرینو په دویمه قافله کښی چی دوه اتیا نارینه او شل ښځی پکښی شاملی وی حضرت عتبه بن غزوان (ض) هم پدی شمیر کښی یوتن و د حبشی باچا نجاشی که څه هم یوخوا خوړی انسان و دپردیسو مظلومانو هرډول ملاتړ به بی کوی خودحق دشمعی دغه پتنگان له شمعی نه دبیلټانه لامله سخت ناکاراره او غمجن وو، پر حضرت عتبه بن غزوان (رض) باندي خوغم دومره غلبه وکړه چی څو کاله وروسته له

حبشی نه بیرته مکی ته راستون سو او دهجرت له بی ازاره او امن ژوند څخه بی دیته ترجیح ورکړه چی که په مکه کښی هرڅه ورباندی رایی رادی شی خو چی له خپل محبوب او مولا څخه جدا نه وی.

علامه ابن اثیر (رح) لیکلی دی چی له حبشی څخه د حضرت عتبه دبیرته راستنیدو تر وخته پوری مدینی ته دهجرت لړی نه وه پیل سوی او مؤمنان لا هماغسی دکافرانو تر ظلم لاندی وه څه موده وروسته چی رسول اکرم (ص) مدینی ته هجرت وکړ پر حضرت عتبه باندی په مکه کښی یوه شپه دیو کال په اندازه اوږده وه. شپه ورځ په دی فکر کښی غرق ؤ چی په څه شان سره دخپل بادار محمد رسول الله (ص) لمنی ته ځان ورسوی الله (ج) دهجرت دلومړی کال دشوال په میاشت کښی دهغه داسپیڅلی هیله ترسره کړه او پدی ترتیب دذو هجرتین مقام ور په برخه سو.

دمهاجرینو او انصارو مسلمانانو ترمینځ دمواخات د عقد په سلسله کښی رسول اکرم (ص) د حضرت عتبه بن غزوان او حضرت ابودجانه انصاری ترمینځ ورورولی برقراره کړه دمکی او مدنی ژوند ترمینځ ډیر زیات توپیر ؤ، په مکه کښی مؤمنان دظلم په ژرنده اوږه کیدل له ډول ډول تکلیفونو او کړاوونو سره مخامخ وو، نه یوازی سیاسی اقتدار بی په لاس کښی نه ؤ بلکی په انفرادی ژوندانه کښی بی هم څه ازادی نه لرله، له اقتصادی ستونزو او محرومیتونو سره لاس په گریوان وو خو په مدینه کښی درسول الله (ص) په لاس داسلامی ریاست بنسټ کینودل سو، اسلامی قضاء نافذه سوه، اسلامی دعوت تر سیاسی اقتدار لاندی چلیدی، قرآنی حدود تطبیقیدل، که له یوی خوا محراب او منبر ؤ له بلی خوا محکمه او محتسب هم ؤ دا هغه وخت ؤ چی مظلومو مسلمانانو په اسانی سره ساه واخیستله، جسمًا اوروحًا په راحت سول، په تیره بیاڅه وخت چی د دعوت څپی د مسلحانه جهاد په وسیله په خپریدو سوی او مؤمنانو ته دالله (ج) لخوا حکم و سو چی دفتنی اور دقتال او جنگ په وسیله ووژنی دالړی چی پیل سوه حضرت عتبه بن غزوان په ټولو هغو غزاگانو کښی په پوره میرانه او سربښندنه برخه واخیستله چی ددواړو جهانوسردار محمد

مصطفى (ﷺ) پکڻبی شريك ؤ. دبدر، احد، خندق، ذی قرد، فتح مکه، حنین طایف او تبوک په غزاگانو او دحدیبی او حجة الوداع په مبارکو سفرونو کښی حضرت عتبه بن غزوان در رسول الله (ص) سره ملگری ؤ.

در رسول الله (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت عتبه بن غزوان مازنی (رض) وخت په وخت په اسلامی جهادونو کښی برخه وال ؤ په تیره بیاپه فاروقی دور کښی دهغه جهادی کارنامی دتاریخ په پاڼو کښی په زرینو کربنو ثبت سویدی دابله، دشت میسان، بصره او د عراق دجنوبی سیمو نیول دهغه دفتوحاتو څرگندی بیلگی دی حضرت عتبه مینه لرله چی دیومجاهد په صفت ژوند وکړی خوددی مینه وال نه ؤ چی دحکومت اقتدار یی په لاس کښی وی. یو ځل دحضرت عمر فاروق (رض) لخوا دبصری دوالی په توگه وټاکل سو خو هغه شپږ میاشتی وروسته له خپلی وظیفی نه استعفاء وکړه.

ددنیا ژوند دحضرت عتبه (رض) په نظر کښی بی ارزښته ؤ تل به یی اخرت په نظر کښی ؤ داخروی ژوند دسوکالی لپاره یی هم پخپله زیار ایستی او هم یی نوروته توصیه کوله، ددی مدعا داثبات لپاره دده هغه خطبه ښه دلیل دی چی دبصری په نوی جامع جومات کښی یی مؤمنانو ته پدی ډول اورولی وه: (ای خلگو! ددنیا ژوند څوورځی دی، دنیا ډیره ژرمور ته شا اړوونکی ده. ددنیوی ژوند ډیره برخه تیره سویده اولږ پاتی ده، مثال یی داسی دی لکه چی له لوبښی نه اوبه وارول شی او په اخره کښی یو یو څاڅکی ترینه څڅیرې. تاسی له دی فانی نړی نه داسی یوځای ته په تللو کی یاست چی هغه زوال او فنا نلری نوتاسی ولی دخپل ابدی استوگنځی لپاره تیاری نه نیسی؟

دهغه کور سامان دنیکی اوخیر عمل دی ای خلگو! ماته زما بادار محمد (ص) ویلی دی چی دوږخ دومره پراخ اوژور دی چی که دهغه له څنډی نه یوه تیره وروغورځوله شی نو په اويا کلونو کښی به هم دهغه بیخ ته ونه رسیږی او په خدای (ج) قسم دی چی یوه ورځ به دادوزخ اړومرو ډک شی ایا تاسی پدی خبره تعجب کوی؟

په خدای (ج) قسم چی ماته پیغمبر (ص) داهم ویلی دی چی جنت به دومره

پراخ وی چی دهغه دیوی دروازی څخه تربلی پوری به دڅلویښتو کلونو منزل وی خو یوه ورځ به داسی هم راشی چی دجنتیانو به ورباندی گڼه گڼه وی. ای خلگو یو وخت داسی ؤ چی له مانه پرته صرف شپږ کسان له رسول الله (ص) سره ملگری وه اودومره بیوسی او بیوزلی وو چی دونوله پانوڅخه پرته دخوراک لپاره نورڅه نه پیداکیدل ترداسی حده چی زموږ زامی له کاره لویدلی وی اودلباس دا حالت ؤ مایوه ورځ یوڅادر ومیندی، هغه می دوه ټوټی کر، یوه ټوټه مالنگ کر او بله سعد بن ابی وقاص (رض) نن پرموږ باندی دالله (ج) احسان دی چی موږ هریو دیلا بیلو ښارونوامیران یو، زه له دی خبری نه الله (ج) ته پناه وروږم چی خپل ځان لوی وگڼم پداسی حال کښی چی زه دهغه په وړاندی ډیر حقیر مخلوق یم.

ای خلگو په غورسره واورۍ چی نبوت ختم سویدی اوماته داسی معلومیږی چی په پای کښی به باچایان رامینځ ته شی، تاسی له موږنه وروسته امیران وگوری چی څه کوی. له بصری نه درخصتیدو په وخت کښی حضرت عتبه خلگو ته په یوه خطبه کښی وویل:

ای دبصری خلگو دگناهونوڅخه ځان ژغورل اونیک عمل دخدای په توفیق پوری اړه لری، زه درنه ځم، کله چی له مانه وروسته نور حاکمان دربانندی مقرر شی بیابه وپوهیږی. حسن بصری (رح) وایی کله چی له حضرت عتبه (رض) نه دوروسته حکامو سره زموږ مخه سوه نوموږ ولیدل چی په ریښتیا هم حضرت عتبه (رض) ترهغه ټولو غوره ؤ حضرت عتبه (رض) دمجاهدانه ژوندپه پای کښی داوښ له شانه درالویدو په یوه پیښه کښی د (۵۷) کلونو په عمر وفات سو. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام رضی الله عنه

حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام دانصارو دخزرج قبیلی دبنو سلمه له مشرانو څخه ؤ دشپږمی عیسوی پیږی په وروستیو وختونو کښی یی پدی فانی نړی کښی سترگی پرانستی وی اودبعثت په دیارلسم کال په اسلام مشرف سوی ؤ.

دنبوت په (۱۳) کال چي کله دحج په موسم کښي دمديني دخلگو په قافله کښي څلور اوياته مؤمنان شامل وه حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام پداسي حال کښي ددي قافلي له غړو څخه ؤ چي لا تردي وخته داسلام سعادت بڅښوونکي غيږه نه وه ورپه برخه سوي ابن جرير طبري (رح) دحضرت کعب بن مالک روايت رانقل کړيدي چي هغه وائي: مور دسفر په ترڅ کښي عبدالله بن عمرو بن حرام (رض) ته وويل:

ابوجابر! ته زموږ دقوم يومشري يي، په مور کښي درسوخ او عزت خاوند يي خودا دډيري خواشيني ځاي دي چي لا تراوسه پوري دکفر او ضلالت په تيارو کښي لالهانده يي، که ته پخپل باطل مسلك باندې همداسي باقي پاتي شي نو الله تعالي (ج) به تا دقيامت په ورځ په دورځ کښي واچوي مور دانه غواړو چي ستاپه څير يوسړي له دغسي انجام سره مخامخ شي، څومره به ښه وي چي زموږ ملگرتيا وکړي اودحق دين قبول کړي رسول الله (ص) له مور سره دملاقات وعده کړيده، مور ورځو چي دهغه په لاس بيعت وکړو حضرت کعب زياتوي چي: مور په ډيره ښه لهجه هغه ته دحق بلنه ورکړه او هغه ورته لبيک وويل او سمدلاسه په اسلام مشرف سو.

دحضرت عبدالله بن عمرو بن حرام په شمول دمديني پنځه اويا مؤمنانو چي دري اويا نارينه اودوي ښځي وي دمني دورځو په وروستي شپه کښي دعقبې په ناؤ کښي له رسول الله (ص) سره ملاقات وکړ، پدي مجلس کښي حضرت عباس بن عبدالمطلب پاڅيدي ويي ويل: اي دخزرج خلگو! تاسي محمد (ص) ته بلنه ورکړيده چي مديني ته درشي خو واوري چي محمد (ص) په مور کښي دعزت اولور حيثيت خاوند دي، مور ټول دده حفاظت او حمايت کوو خواوس چي مور پريږدي اوتاسي ته درځي، اياپه تاسي کښي دومره قوت شته چي دټولو عربو دښمني په غاړه واخلي اودده څخه په سر اومال دفاع وکړي؟ اوماته داهم وواياست چي له دښمن سره ستاسي دجگړي نوعيت څنگه دي؟ حضرت عباس بن عبدالمطلب چي تردغه وخته په اسلام نه ؤ مشرف سوي خودرسول الله (ص) ملگرتيايي کوله اودهغه خواخوږي ؤ خپل وينايي

واورولہ او کنبیناست پہ مقابل کنبی حضرت عبداللہ بن عمرو بن حرام پاخیدی اووی ویل: ای عباسہ! پہ خدای (ج) قسم دی چی مورہ له جنگیدو او له مرگ ژوبلی سره پوره بلد خلگ یو، مورہ لومړی په غشو سره جنگیرو غشی چی ختم شی بیا پردنمنانو باندی په نیزو سره گوزارونه کوو او چی نیزی ماتی شی نو بیا توری راپورته کوو او تر هغه پوری له دنمن سره جنگیرو چی یا هغه له مینځه یوسو او یا مورله مینځه ولاړ سو.

د حضرت عبداللہ بن عمرو بن حرام دوینا څخه وروسته حضرت عباس بن عبدالمطلب وویل: بیشکه چی تاسی جنگیالی خلگ یاست.

بیا انصارو رسول الله (ص) ته عرض وکړ: یارسول الله! تاسی خوهم څه وفرمایاست، رسول اکرم (ص) انصاروته دقرآن کریم ایتونه ولوستل توصیه یی وکړه چی پراسلام باندی محکم اوسئ او بیایی وفرماییل: (زه لتاسی نه دا بیعت اخلم چی تاسی به دخپلو ځانونو اودخپلو اولادونو اومالونو په خیر زما حفاظت کوی او ددین دخپولو په لاره کنبی به زما پوره ملاتړ کوی.

دانصارو له جملی نه حضرت براء بن معرور پاخیدی ویی ریل: (یا رسول الله په خدای (ج) قسم چی مورہ به ستا هراړخیز حفاظت اوملاتړ وکړو ورپسی حضرت ابوالهیثم بن التیهان وویل: یارسول الله! زمور اودیهودو ترمینځ ژمنی به له دی بیعت نه وروسته ماتیری داسی ونشی چی کله الله (ج) تاته غلبه درکړی او بیا مورہ پریږدی او بیرته خپل قوم ته راشی.

رسول الله (ص) دموسکا په لهجه وفرماییل: نه داسی نده، زماوینا ستاسی ویناده زما ذمه واری ستاسی ذمه واری ده، زه ستاسی اوتاسی زما یاست، تاسی چی له چاسره جنگیری زه به هم ورسره جنگ کوم اوله چاسره چی ستاسی صلح وی زما به هم ورسره صلح وی له دی خبرو اترونه وروسته ټول یوپه بل پسې وړاندی شول اودرسول الله (ص) په لاس یی دایمان اوسرنبدنی بیعت وکړ چی حضرت عبداللہ بن عمرو بن حرام هم پدغو بیعت کوونکو کنبی شامل ؤ. له بیعت نه وروسته رسول الله (ص) له انصارو نه دولس تنه مشران وټاکل نهه تنه دخزرج قبیلی اودری تنه داوس له قبیلی څخه چی دخزرج په نهو تنو

نمایندگانو کنبی یوتن حضرت عبداللہ بن عمرو بن حرام و مدینی تہ لہ ستنیدو نہ وروستہ بیعت کوونکو صحابہ و کرامو ٲولو داسلام خدمت تہ ملا و تہ لہ پہ تیرہ بیا حضرت عبداللہ بن عمرو بن حرام او حضرت سعد بن عبادہ چی یوخل رسول اللہ (ص) دھغوی دمخلصانہ خدمتونو پہ ستاینہ کنبی دعا و کپہ چی: اللہ (ج) دی ٲولو انصاروتہ اجر ورکپی پہ تیرہ بیا عبداللہ بن عمرو بن حرام او سعد بن عبادہ تہ.

پیغمبر (ص) چی کلہ پخپلہ لہ مکی نہ مدینی منوری تہ ہجرت و کپہ نو حضرت عبداللہ بن عمرو بن حرام خپل وخت در رسول اللہ (ص) ملگرتیا او خدمت تہ وقف کپہ او دومرہ خوشحالہ و چی تابہ ویل دٲولی دنیا پادشاھی او شتمنی ور پہ برخہ شویدہ.

د دویم ہجری کال درمضان پہ میاشت کنبی چہ کلہ دبدر پہ میدان کنبی دحق اوباطل ترمینخ لومرئی معرکہ پینہ سوه حضرت عبداللہ بن عمرو بن حرام (رض) دھغو دری سوه دیارلس تنو مجاہدینو خخہ یوتن و چی اللہ (ج) دوی تہ دمغفرت او جنت زیری ورکپہ راتلونکی کال کنبی دہجرت پہ دریم کال دشوال پہ میاشت کنبی حضرت عبداللہ سرہ لہ اوسوہ تنہ سربندونکو مجاہدینو لہ مشرکانو لہ دری زرہ کسبیز مجهز لسنکرسرہ دا حد دغرہ پہ لمن کنبی مخامخ سول حضرت عبداللہ بن عمرو بن حرام داسلامی لسنکر غری و عبداللہ بن عمرو مخکنبی لہ دی چی غازیان دجہاد میدان تہ ورشی خپل غورہ انجام اولور مقام یی لیدی. پہ صحیح بخاری کنبی راغلی دی چی یوہ ورخ مخکنبی یی خپل زوی جلیل القدر صحابی جابر بن عبداللہ راوغوبنتی اوورته یی وویل: زویہ زہ باور لرم چی پدی غذا کنبی بہ شہید کیرم، بنائی چی د مجاہدینو لہ جملی خخہ بہ لومرئی شہید ہمدازہ یم او قسم پہ خدای (ج) دی چی لہ رسول اللہ (ص) نہ وروستہ تہ راباندی ٲیر گران یی تاتہ وصیت کوم چی زما قرضونہ ادا کپہ اودخپلو خویندو سرپرستی وکپہ.

دجگری میدان چی گرم سو نو حضرت عبداللہ بن عمرو بن حرام پہ ٲیرہ میرانہ اوزرورتوب دخدای (ج) ددبمنانو پہ صفونو کنبی ننوتی نسی او کین

خواته يی دتوری گوزارونه کول چی یومشرك اسامه الاعور بن عبید ورباندی گوزار وکړ او عبدالله هغه مقام ته ورسیدی چی جنگ ته له راوتلو نه دمخه ورسره په زړه کنبی دهغه تلوسه اومینه وه یعنی دشهادت لوړمقام. سخت زړیو مشرکانو دهغه مبارک جسد مثله کړ یعنی شونډی پوزه او غوړونه یی ورڅخه غوڅ کړل دجگړی په پای کنبی چی رسول الله (ص) اوصحابه کرامو دخپلو شهیدانو مطهر جسدونه کتل پدی لړ کنبی دشهید عبدالله بن عمرو زوی جابر بن عبدالله اودهغه خور هند بنت عمرو بن حرام دواړه د عبدالله بن عمرو بن حرام د جسد څنگ ته ودریدل او دهغه دمثله اندامونو په لیدلو یی په ژړا پیل وکړ پدی وخت کنبی رسول اکرم (ص) وفرمایل: (ابکوه او لاتبکوه فان الملائكة لتظله باجنحتها) (یعنی تاسی وژاری او که ونه ژاری پربنتو پر عبدالله باندی خپل وزرونه سیوری کړیدی) بیا وروسته در رسول الله (ص) په امر د حضرت عبد الله بن عمرو بن حرام اودهغه دخورهند دمیره حضرت عمرو بن جموح جسدونه په یوه قبر کنبی دفن کړای سول.

په جامع ترمذی کنبی راغلی دی چی دا حد له غزا نه وروسته حضرت جابر بن عبدالله ډیر زیات خپه و پیغمبر (ص) دهغه دخپگان په لیدلو پوښتنه وکړه چی: جابره ولی دومره اندیښمن یی؟

عرض یی وکړ یارسول الله! پلارمی شهید سو، ډیر اولادونه او قرضونه یی راته پری ایښی دی رسول اکرم (ص) وفرمایل: الله (ج) له هیچا سره بی حجابه خبری ندی کړی خوستا له پلار سره یی بی حجابه خبری وکړی، ستا پلاریی خپل حضورته وغوښتی او ورته یی وفرمایل: زما بنده څه غواړی ووايه؟ هغه عرض وکړ: ای پروردگاره! ما بیرته دنیا ته ولیږه چی یو ځل بیا ستاله دنمنانو سره وجنگیږم او شهید شم الله (ج) وفرمایل: دازما فیصله ده، څوک چی له دنیا نه راشی هغه بیرته نه لیږل کیږی عبدالله عرض وکړ: خدایه! زما له حالاتو نه زما اړوند کسان او وارثان خبر کړه دهغه داهیله ومنل سوه اودا ایتونه نازل سول: (ولا تحسبن الذين قتلوا في سبيل الله امواتا بل احياء عند ربهم يرزقون فرحين بما اتاهم الله من فضله ويستبشرون بالذين لم يلحقوا بهم من خلفهم الا خوف عليهم ولا هم

یحزنون) کوم کسان چی دالله په لاره کښی وژل سویدی هغوی مړه مه گڼی، هغوی په حقیقت کښی ژوندی دی، دخپل پروردگار په وړاندی روزی مومی، الله دخپل لورینه له مخی هغوی ته څه ورکړیدی پر هغه باندی خوشاله سو او سوکاله دی او ډاډه دی چی کوم مؤمنان چی له هغو ورسته په نړی کښی پاتی دی او لا تراوسه پوری له هغوسره ندی یوځای سوی دهغو لپاره هم څه ویره او کړاؤ نشته.

د حق دشعی پتنگ حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام دالله (ج) ددین او د الله (ج) درسول ریښتونی خدمتگار ؤ، دمجاهدپه حیث یی ژوند وکړ اودشهید په حیث له دی فانی دنیانه رخصت سو. (رضی الله عنه)

حضرت عدی بن حاتم طائی رضی الله عنه

حضرت عدی بن حاتم طائی په یمن کښی دمیشته قبیلی طی ته منسوب ؤ دغه قبیله له اسلام څخه مخکښی عیسائی دین منلی ؤ او حاتم طائی ددغی قبیلی رئیس ؤ هغه حاتم طائی چی نه یوازی له اسلام نه په مخکښی دور کښی په ټولو عربو کښی دهغه دسخاوت، استغناء اومیلمه پالنی اوازه خپره وه بلکی نن هم کله چی دیوچا دسخاوت صفت کیږی نوله حاتم طائی سره یی تشبیه ورکوی.

حضرت عدی ددغی مشهوری کورنی په غیرکښی وزیریدی اوکله یی چی خپل ښی اوچپ لاس وپیژندی نووی لیدل چی دهغه کورنی دامارت په ناز، نعمت اوجاه وجلال په غیرکښی ژوندکوی له محمدی بعثت نه مخکښی چی کله حاتم طائی مرسو نو دطی قبیلی خلگو دریاست پگړی عدی ته ور په سر کړه او داسلام دراتگ په وخت کښی همغه دطی قبیلی رئیس ؤ.

کله چی داسلام دمبارک دین دفتوحاتو دور راغی اوقومونه اوقبیلی یوه په بلی پسی داسلام په دائره کښی داخلیدلی نو حضرت عدی په هغه وخت کښی چی رسول اکرم (ص) په (۹) هجری کال کښی دسیدنا علی مرتضی کرم الله وجهه ترقیادت لاندی دمجاهدینو پنځوس کسيز ټولی دطی قبیلی لوری ته ولیږه له خپلی کورنی سره دشام خواته وتښتیدی خودهغه خورسفانه بنت حاتم

طائي اود قبيلي نورخلگ له لږ مقاومت نه وروسته مجاهدينو ته تسليم سول چي دولجی له مالونو سره يوځای دغه جنگی اسيران هم مديني ته يووړل سول.

کله چي د طی قبيلي جنگی اسيران د سرور کائنات (ص) حضور ته وړاندي کړای سول نو سفانه بنت حاتم طائي عرض وکړ: ای دقريشو سرداره! پرما رحم وکړه، دپلار له سيوري څخه محرومه سوی يم او ورور د بيکسی په حالت کښی پريښودم رانه ولاړی زما پلار د قبيلي رئيس ؤ، وږو ته يی ډوډی ورکوله ديتيمانو پالنه يی کوله دمحتاجانو اړتياوی يی پوره کولی، دگاونډيو حقوق يی ادا کول، بنديان يی له بنده خلاصول، دلاس لاندی خلگو لاس نيوی يی کوی دمظلومانو ملاتړ يی کوی او ظالمانو ته يی سزا ورکوله زه دهغه حاتم طائي لوريم چي دهغه له کوره هيڅکله کوم درويزگر تش لاس ندی تللی، که تاسی ماخوشی کړی، دابه دعربي مروت او عنعناتو سره سمه خبره وی) پيغمبر (ص) د سفانه بنت حاتم طائي دخبرو اوريدو څخه وروسته وفرمايل: ای بنځی! تا چي دخپل پلار کوم صفتونه بيان کړل داپه حقيقت کښی دمسلمانانو صفتونه دی، که ستا پلار ژوندی وای نوموړ به له هغه سره ښه چلند کړی وای.

بيايی خپلو صحابه ؤ ته وفرمايل: (د اښځه خوشی کړی دا ديونیک خويه پلار لورده کوم عزتمند انسان چي ذليل شی، ياکوم شتمن بيوزلی شی، ياکوم عالم د جاهلانو په لاس کښی پريوزی نودهغه پرحال ورحميری.

څو ورځی وروسته د يمن د قضاعه قبيلي يوهيئت مديني ته راغی، رسول الله (ص) سفانه په ډير درناوی سره دهغه هيئت په ملگرتيا کښی پداسی شان سره يمن ته وليږله چي سپرلی، جامه اودلاری څاروی يی ورته برابر کړی ؤ.

سفانه چي کله په شام کښی (جوشيه) نومی سيمي ته چي هلته عدی بن حاتم طائي استوگن ؤ ورسيدله حضرت عدی وائی چي ماته خپلی خورسفانه په لومړی ملاقات کښی وويل: (ای ظالمه! ای درحم او خپلولی غوڅونکيه! ستا پرحال افسوس دی چي خپله کورنی دی راوستله اود حاتم لوردي پريښودله دهغی ددی وينا په اوريدلو زه پښيمانه سوم اوله هغی څخه می

بخښنه وغوښتله، بيا وروسته می ورنه پوښتنه وکړه: دقريشو سردار څنگه دی؟ خور جواب راکړ: څومره ژرچي کيدای شي ورشه، ورسره وگوره، که هغه پيغمبر وی نو دخير په لاره کښی وړاندی کيدل ستا په گټه دی او که باچاوی بياهم له هغه سره په ژر ملاقات کولو کښی ستاعزت مضمردی دخپلی خور سفانه خبری پرما اثر وکړ په چټکی سره می دمدیني لاره په مخ کښی ونيوله هلته مخامخ نبوی جومات ته ورغلم له پيژندگلوی نه وروسته پيغمبر (ص) راته وفرمايل: (ای عدی! ته ترنن پوری له اسلام نه تښتيدلی، حال دا چي دا دين قدم په قدم دسلامتيا ضامن دی) ای عدی! تا تراوسه پوری پدی گومان اسلام ندی منلی چي دا دبیوزلی دين دی اومسلمانان هيڅ نلری خوته به ډیر ژر وگوری چي همدغه بیوزلی مسلمانان به دکسری دخزانو مالکان وی او د دومره مال او شتمنی خاوندان به وی چي خلگوته به پیسی اومالونه ورکول کيږی مگر هغوی به یی نه اخلی اودکسری سپینه مانی به هم دمسلمانانو په ولکه کښی وی.

رسول الله (ص) پخپلو مفصلو خبرو کښی داهم راته وفرمايل: ای عدی! قسم په خدای (ج) چي ډیر ژبه داسی وخت راورسيږی چي یوه ښځه به له حیره نه یوازی راشی دکعبی طواف به وکړی اوڅوک به ورته پورته هم ونه گوری. دنبوی ارشاداتو له اوریدونه وروسته حضرت عدی په اسلام مشرف سو او دسرور کائنات (ص) په مبارک لاس یی دسربښندنی بیعت وکړ رسول الله (ص) دهغه په مسلمانیدو سره ډیرزیات خوشاله سو اویا وروسته یی هغه دطی قبیلې دامیر په حیث وټاکي اورخصت یی کړ.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته حضرت عدی بن حاتم طائی (رض) دارتداد دفتنی داور په وژلو کښی دمسلمانانو دلومړی خلیفه ابوبکر صدیق (رض) په زړه پوری ملگرتیا وکړه اوهمدارنگه وروسته دعراق اوشام په جگړه کښی چي دحضرت عمر فاروق (رض) په دورکښی وسوی حضرت عدی بن حاتم طائی (رض) داسلام دنامتو قوماندانانو حضرت مثنی بن حارثه، حضرت سعد بن ابی وقاص اوحضرت خالدبن ولید په ملگرتیا کښی دجهاد دمیدان

د يو اتل سپاهي په حيث برخه وال و حضرت عدی (رض) وائی: ما در رسول الله (ص) پیشگوئی پخپلو سترگو ولیدلی، زه په هغو مجاهدینو کښی شامل وم چی هغوی دکسری بن هرمز خزانی و نیولی اودمدائن سپینه مانی یی ترولکی لاندی راوستله او داسلام دهیبت اوامن هغه دور می هم ولیدی چی په کجاوه کښی ناسته یوه ښځه په تنهائی سره له حیره نه راغله دکعبی طواف یی وکړ او بیرته خپل وطن ته ستنه سوه.

حضرت عدی بن حاتم طائی به دفاصلی دزیاتوالی سره سره تل کوشش کوی چی خان دفخر کائنات (ص) مجلس ته ورسوی اودرسالت داسمان دفیوضاتو په باران سره دخپل روح کرونده خړوبه کړی همدا لامل وچی له هغه څخه (۲۲) حدیثونه روایت سویدی حضرت عدی (رض) زیات عابد او زاهد و تل به په اوداسه گرځیدی اولمونځونه اوروژی نیول دهغه خاصه روحی غذاوه. حضرت عدی نه یوازی دخپلی قبیلی په وگړو کښی داحترام وړ و بلکی دنورو قبیلو خلگوهم دهغه ډیر زیات احترام کوی له اسلام راوړلو نه وروسته به چی هروخت درسول اکرم (ص) حضورته راتلی، دپیغمبر (ص) په څیره کښی به دخاکی خوبی نښی اونښانی پیدا کیدلی اوخپل ځای به یی هغه ته پرېښودی. سخاوت اومیلمه پالنه حضرت عدی بن حاتم طائی ته په میراث کښی پاتی وه هیڅکله داسی نه پېښدله چی کوم سوال گردی دهغه له کوره تش لاس ولاړشی هغه دلر خیرات په ورکولو دخجالت احساس کاوه فقیرانوته به یی دومره څه ورکول چی دهغوی ټولی رومبی اړتیاوی به ورباندی ایسته کیدلی، که چا به دلر څه شی غوښتنه ورڅخه وکړه نه یی ورکول لکه چی یوځل یوسړی له هغه نه دسلودرهمو غوښتنه وکړه، هغه جواب ورکړ: (زه دحاتم طائی زوی یم اوته له ماڅخه صرف سل درهمه غواړی؟ قسم په خدای (ج) دی چی دومره لږ پیسی به هیڅ کله درنکړم.

یوځل اشعث بن قیس له هغه څخه دپخلی دیگونه وغوښتل حضرت عدی دیگونه له طعام نه ډک ورولیږل، اشعث استازی ورواستوه چی ما خوتش دیگونه غوښتی وو؟ حضرت عدی جواب ورکړ: یوچاته تش دیگونه لیږل زما

د عادت پر خلاف خبره ده. حضرت عدی بن حاتم طائی د حق د شمعی درینستونی پتنگ په خیر په دنیا کښی ژوند وکړ قرآن او سنت په ژوند کښی دهغه دلاری مثال و چی د همدی مثال په رڼا کښی یی دخپل عمر منزل په (۲۷) هجری کال کښی په کوفه کښی پای ته ورسوی اود عمر په یوسل اوشل کلنی کښی یی له دی فانی دنیا سره خدای پامانی وکړه. (رضی الله عنه)

حضرت عمیر بن سعد رضی الله عنه

حضرت عمیر بن سعد بن عبید د مدینې دانصارو داوس قبیلې د عمرو بن عوف له کورنی څخه و.

کله چی رسول الله (ص) له مکې نه مدینې ته هجرت وکړ پدی وخت کښی حضرت عمیر صغیر و اولاد بلوغ او ځوانی منگ ته نه و رسیدلی چی په اسلام مشرف سو، د اسلام اورسول الله (ص) مینه دهغه په رگونو کښی دوینی په خیر ځغلیدل، د رسول الله ص دیدار دهغه لپاره روحی غذاوه، له همدی امله درحمة للعلمین علیه افضل الصلوة واکمل التحیات هم له هغه سره زیاته مینه وه او شفقت یی ورباندی درلودی حضرت عمیر (رض) له یوی خوا بنه عابد اوله بلی خوا غښتلی او تکره مجاهد و په لمانځه کښی به هم په لومړی صف کښی دریدی اود جهاد په میدان کښی هم دهغه مقام دمجاهدینو په لومړی صف کښی و، داله دی امله چی غوښتل یی په عبادت کښی د سابقینو ثواب او په جهاد کښی د شهادت لوړه درجه ورپه برخه شی.

تقوی اوله رب العزت (ج) څخه ویره دهغه خاص صفتونه وه، گریوان به یی تل په اوبنکو لوند و له آخرت څخه نه غافل کیدی او په هر حالت کښی خدای (ج) ته منقاد و اود همدی غوره صفتونو لرلوله کبله صحابه و هغه ته د زمانی د مثالی شخصیت لقب ورکړی و او الله (ج) د مؤمنانو په زړونو کښی دهغه مینه اودوستی اچولی وه، هرچا به غوښتل چی له هغه سره کښینی او دهغه مخ ته وگوری او خپلی سترگی پری یخی کړی دهغه هم له ټولو صحابه و سره بی حده مینه وه خو هیچا او هیڅ شی ته یی پردین باندی ترجیح نه ورکوله. کله چی د تبوک د غزا په وخت کښی د جلاس بن سوید بن صامت واقعه چی

دخینو سیرت لیکونکو دوینالہ مخی دحضرت عمیربن سعد پلندرؤ اودسکنی زوی په خیری دده روزانه اوپالنه کری وه ددی مدعاداثبات لپاره خرگند دلیل دی واقعه داسی وه چی دهجرت په (۹) کال په عربو کبسی وچکالی اودغلو او دانو قیمتی وه، پداسی حال کبسی چی دخرماؤ فصل پوخ سوی اودمدینی خلگ دخپلو حاصلاتو راټولولو په تکل کبسی وه رسول الله (ص) دتبوك دغزا لپاره دتیاری نیولو امر وکړ اوورسره داچی هرخوک دی دمجاهدینو دتجهیز لپاره مرسته وکړی.

مؤمنانو چی خپل سرونه اومالونه هرڅه یی دخدای (ج) په لاره کبسی پلورلی وه درسول الله (ص) دامر په اطاعت کبسی هرډول ایثارتہ تیار او چمتو سول، ابوبکر صدیق (رض) خپل ټول مال راوړی پیغمبر (ص) ورڅخه پوښتنه وکړه: (ابوبکره! تادخپل اهل او عیال لپاره څه پریښودل؟ عرض یی وکړ: الله اودالله رسول حضرت عمر فاروق (رض) خپل نیمائی مال راوړی حضرت عثمان غنی (رض) دری سوه بارکړی اوبنان، سل اسونه اویوزر دیناره وړاندی کړل حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) دوه سوه اوقیه سپین زر اوهمدارنگه طلحه بن عبیدالله عاصم بن عدی اونورو صحابه ؤ په زیاته اندازه نغد اوحنس راوړل، بیبیانو خپلی گینی راوړی اودخدای (ج) دربارته یی نذرانه کری یوی خواته دمؤمنانو دیساری ایثار داحال ؤاوبلی خواته منافقانو هلی ځلی کولی چی دجهاد په مخ کبسی خنډونه پیدا کری، مسلمانانوته به یی ویل: دخرماؤ حاصلات تیار دی، که تاسی ولاړ شی ټول به بربادشی بله داچی ډیره گرمی ده، پدی وخت کبسی جنگ ته تلل پخپل لاس دمرگ خولی ته ځان سپارل دی، رومیان هم چی تاسی دهغوی دمقابلی لپاره ورځی، یولوی طاقت دی له هغو سره جنگیدل ډیر گران کاردی.

له بده مرغه جلاس بن سوید چی دحضرت عمیربن سعد (رض) نژدی دوست اوخواخوړی ؤسره له دی چی مسلمان ؤ اوله دی نه مخکبسی یی په یو شمیر غزاگانو کبسی برخه اخیستی وه دمادیاتو په لومه کبسی راگیر شو او په یوه غونډه کبسی یی له خولی نه دا الفاظ ووتل: (لئن کان الرجل صادقاً لنحن

شر من الحمى) که محمد (ص) پخپله دعوه کښی ریښتونی وی نوموړ به له خرو نه هم بدتر یو .

دهغه داخبره پر عمیر بن سعد (رض) باندی چی پدی غونډه کښی موجودؤ ډیره بده ولگیده او جواب یی ورکړ: محمد (ص) یقینا ریښتونی دی او تاسی په ریښتیا سره له خرونه بدتر یاست) بیا وروسته د پیغمبر (ص) حضور ته ورغی او د جلاس خبره یی ورته واوروله، رسول الله (ص) جلاس وروغونښتی او پوښتنه یی وکړه: (جلاس! تانن په فلانی مجلس کښی دا خبره کړیده؟ جلاس د قسم په خوړلو له خپلی خبری نه منکر شو او د حضرت عمیر بن سعد (رض) راپوریی دروغ وبللی خوالله (ج) دوحی په ژبه د عمیر بن سعد داسی تصدیق وکړ: (یحلفون بالله ما قالوا ولقد قالوا کلمة الکفر وکفروا بعد اسلامهم وهموا بمالم ینالوا وما نقموا الا ان اغناهم الله ورسوله من فضله فان یتوبوا یک خیرا لهم).

ترجمه: دوی په خدای باندی قسمونه خوری وائی چی موږ دا خبره نده کړی پداسی حال کښی چی دوی یقینا داد کفر خبره کړیده اوله اسلام نه وروسته د کفر مرتکب شول او دهغه څه دسرتو رسولو قصدیی وکړ چی ویی نشو کړای ددوی داتوله غوسه پدی خبره ده چی الله (ج) او دهغه رسول پخپلی لورینی سره دوی شتمن کړیدی خوکه بیا هم دوی توبه وباسی دابه ورته ښه وی.

دوحی په لوستلو سره د جلاس رنگ واریه وار ژپیدی او کله چی رسول الله (ص) دفان یتوبوا لك خیرا لهم جملی ته ورسیدی نو چیغه یی کړه او د پیغمبر (ص) په قدمونو پریووتی او ویی ویل: یا رسول الله! زه خطاکار یم ، زه توبه کوم، د خدای لپاره ماته عفو وکړه رسول الله (ص) هغه ته بخښنه وکړه او بیایی حضرت عمیر له غوړنه و نیوی او ویی فرمایل: ستا پروردگار ستا تصدیق وکړ.

عمر فاروق (رض) به چی حکام مقررول نو ویل به یی: زه داسی والی غواړم چی له عامو خلگرسره یی په لباس خوراک او استوگنځی کښی څه توپیر نه وی او په هغو کښی لمونځ اقامت کړی، دهغوی ترمینځ په حق سره ویش وکړی په هغوی کښی په عدل سره فیصله وکړی او دمحتاجاتو پرمخ خپله دروازه ونه تړی.

حضرت عمير بن سعد په غه معيار پوره ؤ نو هغه يی د حمص د والی په توگه وټاکي، حضرت عمير يو کال په حمص کښی تير کړ خو پدی موده کښی يی نه مدینی ته مالیات ولیږل اونه يی امير المؤمنین ته کوم مکتوب واستوی حضرت عمر فاروق (رض) هغه مدینی ته راوغوښتی هغه پداسی حال کښی مدینی ته راغی چی دسر اوږیږی وریښتان يی گردجن وو پرنیسی اوږه يی یوه خورجینه وه چی یوه کاسه هم پکښی وه او پرچپه اوږه يی داوبو پتک خړیدی او په لاس کښی يی همساوه دامير المؤمنین په وړاندی ودریدی ویی ویل: السلام عليك يا امير المؤمنین حضرت عمر (رض) د هغه د خورونکی حالت په لیدلو دو عليك ویلونه وروسته پوښتنه وکړه: عميره څه حال دی؟ جواب يی ورکړ؟ دامی حال دی چی ته می وینی آیاته می نه وینی چی روغ رمت یم، او دنیامی پراوږو را اخیستی ده راغلی یم؟ حضرت عمر (رض) پوښتنه وکړه دنیا درسره ده، زما توبنه پکښی ده او یوه کاسه چی په هغی کښی خوراک کوم په چپه اوږه کښی می داوبو پتک دی څښاک او اودس پری کوم، په لاس کښی می همساده تکیه ورباندی کوم او جهاد ورباندی کوم که دننمن راباندی تعرض وکړی.

حضرت عمر (رض) پوښتنه وکړه: پیاده راغلی؟ جواب يی ورکړ: هو! پوښتنه يی وکړه څوک نه ؤ چی تاته يی سپرلی برابره کړی وای؟ حضرت عمير بن سعد جواب ورکړ: هغوی په خپله داکار ونکړ او ما ورڅخه غوښتنه ونکړه. امير المؤمنین پوښتنه وکړه: مور چی کومه وظفه درسپارلی وه په هغی کښی دی څه وکړل؟ جواب يی ورکړ: هغی سیمی ته ورغلم چی تاورته لیږلی وم دهغه ځای صالحان خلگ می راټول کړل اود مالیاتو جمع کولو وظیفه می ورته وسپارله هغوی مالیات راجمع کړل او ما دهغوی د اړتیاؤ ایسته کولو په لاره کښی ولگول، که څه زیات سوی وای نوهر و مرو به می دار الخلافت ته رالیږلی وای. حضرت عمر (رض) ډیر خوشاله سو او ورته يی وویل څه خپلی وظیفی ته ولاړشه، حضرت عمر بن سعد (رض) معذرت وغوښت او وروسته يی خپله کورنی له ځانه سره واخیستله اوله مدینی نه څو میله لیږی په یوه کلی

کښی استوگن سو.

فاروق اعظم (رض) څه موده وروسته خپل استازی له سلو دینارو سره ورولیږي او ورته یی وویل: ورشه وگوره که عمیر په تکلیف کښی ژوند کوی نو داسل دیناره ورکړه استازی چی ورغی گوری چی حضرت عمیر (رض) یو دیوال ته تکیه وهلی ده او مونجینه رسی اوبی او ډیری زړی جامی یی په تن دی استازی دری ورغی ورسره تیری کړی حضرت عمیر (رض) همدومره څه پیدا کول چی دشی به یی یوه ډوډی پخوله او میلمه ته یی ایښودله او پخپله یی په لوږه کښی وخت تیروی استازی چی کله سل دیناره ورکړل هغه چیغه کړه او ویی ویل: قسم په خدای دی چی زه دپته ضرورت نلرم بیایی هغه پرمسکینانو باندي وویشل، استازی چی مدینی ته راستون سو او امیر المؤمنین ته یی قصه وکړه نو امیر المؤمنین وژړل او حضرت عمیر یی راوغوښتی زیاته اندازه غله او ټوکران یی ورته په مخ کی کښودل خو هغه عرض وکړ: امیر المؤمنینه: غلی ته ضرورت نلرم ځکه زه چی راتلم دوې پیمانی وربشی په کور کښی موجودی وی خو ټوکران به لږڅه واخلم ځکه چی ډیره موده وسوه چی زما میړمنی داغوستلو لپاره پوره جامه نده میندلی له دغی واقعی نه لږ وخت وروسته حضرت عمیر بن سعد (رض) داخرت په سفر روان سو. (رضی الله عنه)

حضرت عباد بن بشر رضی الله عنه

حضرت عباد بن بشر دمدینی دانصارو داوس قبیلی دعبد الاشهل له کورنی څخه اوله نبوی هجرت نه مخکښی هغه وخت دایمان دخزانی مالک سو چی دبعثت په (۱۲) کال حضرت مصعب بن عمیر (رض) درسول الله (ص) لخوا دقرآن دتعلیم اوداسلام دمبارک دین دتبلیغ لپاره مدینی ته ولیږل سو او دبنو اشهل دمشر نامتو انصاری صحابی حضرت سعد بن معاذ (رض) په شمول داوس قبیلی ډیر کسان په اسلام مشرف سول.

د حق دشمی د نورو پتنگانو په خیر حضرت عباد بن بشر انصاری (رض) هم په پوره بی صبری سره دهغه وخت انتظار ایستی چی دمدینی فضاپه نبوی هجرت سره روښانه اومنوره شی، کله چی دانتظار موده پوره سوه او ددواړو

جهانو سردار محمد مصطفي (ص) له مکی مکرمی سره خدای پامانی وکړه او دمدینې دخلگو دزړونوتږې کروندی دنبوی هجرت درحمت په باران سره خړوبه سوی نو حضرت عباد بن بشر (رض) دومره خوشاله ؤ چی تابه ویل دتولی دنیا نعمتونه ورپه برخه سویدی اوله همدی امله ؤ چی دخپل وخت زیاتره برخه به یی په نبوی مجلس کنبی تیروله او په محمدی مدرسه کنبی یی زده کړه کوله. دالله (ج) اورسول مینه دحضرت عبادبن بشرپه رگونو کنبی دوینی په خیر خغلیدله، دهمدی مینی په تقاضا دخدای (ج) ددین اودخدای درسول (ص) دملا تږ په لاره کنبی هغه خپل سر او مال هرڅه داؤ کړی وو دخدای (ج) له ذکر اودرسول الله (ص) له خدمت څخه یی دومره خوند اخیستی چی دغومره خوند اولذت یی ددنیا په یومادی نعمت کنبی نه محسوسوی.

سرور کائنات (ص) دام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) په حجره کنبی یوه شپه استراحت ؤ دشپې په وروستی برخه کنبی چی کله دتهجد دلماڅه لپاره پاڅیدی نودالله (ج) دذکر اواز یی غوږ ته ورسیدی چی یوڅوک دنبوی مسجدپه گوبنه کنبی ناست او په الهی ذکر بوخت دی. پیغمبر (ص) ډیر زیات خوښ سو اودعایی وکړه چی خدایه دغه ذاکر ته بخښنه وکړی) درسالت په ژبه دغه بخښنه حضرت عباد بن بشرته غوښتل سوی ده.

په مدنی دور کنبی داسلامی غزاگانو دلږی له پیل کیدونه وروسته حضرت عبادبن بشر انصاری (رض) له بدرنه نیولی ترتبوک پوری دحق اوباطل په ټولو معرکو کنبی دیو سربندونکی مجاهد په توگه برخوال ؤ.

امام بخاری (رح)، ابن سعد او یوشمیر نورو سیرت پوهانو لیکلی دی چی دبدرله غزانه وروسته کعب بن اشرف چی یهودی عالم او جذاب شاعر ؤ داسلام اومسلمانانو پرضد ددښمنی دریغ ونیوی له یوی خوابه یی دمسلمانانو اوحتی دسرور کائنات (ص) پرخلاف شعرونه ویل اوله بلی خوابی دشیطان پلویان دحق دپلویانو په مقابل کنبی پاڅون ته راپارول چی دهمدی شوم هدف لپاره مکی ته ولاړی او په بدر کنبی دوژل سویو کافرانو دغچ اخیستنی په لمبوکی سوځیدونکو زړونو باندي یی ددښمنی دتاؤ زیاتولو نور پتروپ هم وشیندل او

بیرته مدینی ته راستون سو.

سرور کائنات (ص) چی کله ددغه مفسد له فتنه اچوونکو حرکاتو څخه خبر سو نو دصحابه ؤ کرامو یوی ډلی ته یی هدایت ورکړ چی ولاړشی او ددغی فتنی جړی غوڅی کړی، حضرت محمد بن مسلمه انصاری حضرت عباد بن بشر او ځینی نور مجاهدین له ځانه سره بوتلل او مسلمانان یی دکعب بن اشرف له شرڅخه خلاص کړل چی دحافظ ابن عبدالبر (رح) دویناله مخی حضرت عباد بن بشر د خوښی په څو شعرونو کښی دالله (ج) شکر پرځای کړ چی هغه ته یی توفیق ورکړ چی داسلام یوغت د بنمن دهغه په لاس له مینځه یوړل سو.

په اسلامی غزاگانو کښی داحزاب یا خندق غزا چی دهجرت دپنځم کال واقعه ده پرمسلمانانو بانندی خورا لوی ازمینست ؤ له یوی خوا یوازی دمکی قریش نه بلکی په ټولو عربو کښی داسلام دبنمنانو لاسونه سره یوکره او د دولس زره کسيز لښکر په شکل کښی یی پرمدینه منوره بانندی یرغل کړی ؤ. او له بلی خوا په مدینه کښی دننه دبنوقریظه یهودو داسلام له دبنمنانو سره په لاس یو کولو غدر او خیانت ته ملا تړلی وه، مدینه دکفارو دلښکرو لخوا تر محاصری لانندی او هروخت به له صحابه ؤ کرامو سره دا اندیښنه وه چی خدای مکره رسول الله (ص) ته ددبنمنانو له لاسه څه تاوان پینښ نشی چی حضرت عباد بن بشر به دخوتنو نورو صحابه ؤ کرامو په ملگرتیا هره شپه درسول الله (ص) داستوگنځی په چارچاپیر کښی ترسهاره پیره کوله.

حضرت عباد بن بشر انصاری دهغو مبارکو هستیوله جملی څخه یوتن ؤ چی په شپږم هجری کال کښی یی دحدیبی په سفر کښی تریوی ونی لانندی دسرور کائنات (ص) په مبارک لاس دسربښندنی اوقربانی بیعت وکړ او الله (ج) هغوی ته خپله رضا اعلان کړه: (لقد رضی الله عن المؤمنین اذ بیایعوک تحت الشجرة) یعنی الله له مؤمنانو څخه راضی سو کله چی هغوی لتا سره ای پیغمبره! ترونی لانندی بیعت کوی.

په اووم هجری کال کښی دذات الرقاع غزا په وخت کښی حضرت عباد بن بشر انصاری (رض) دحق دحراست او حفاظت په لار کښی داخلاص او ایثار یوه

داسی بیلگه وړاندی کړه چی څوک ورسره سیالی نشی کولی.

پینښه داسی ده چی دذات الرقاع له غزانه دراستنیدو په لاره کښی رسول الله (ص) په یورباط کښی واپول اودشپی دپیره داری وظیفه یی حضرت عباد بن بشر او حضرت عمار بن یاسرته وسپارله ترڅو په نوبت سره پیره وکړی حضرت عباد بن بشر (رض) خپل ملگری ته وویل: دشپی په لومړی برخه کښی به زه پیره وکړم، ته بیده شه حضرت عباد (رض) چی دلمانځه سره یی بی حده مینه وه فکر یی وکړ چی چاپیریال خو مصؤن دی نوولی خپل وخت په لمانځه کښی تیر نکړم، په لمانځه ودریدی اودسوره فاتحی له لوستلو نه وروسته یی دسوره کشف تلاوت شروع کړ چی پدی وخت کښی دبنمن ورباندی دغشی گوزار وکړ، حضرت عباد غشی له خپل بدن څخه وایستی او لمانځه ته یی ادامه ورکړه پدی وخت کښی دویم غشی ورباندی ولگیدی اوورپسی دریم، خوترڅو چی هغه سورت نه وختم کړی رکوع ته کښته نسو دسورت له پای ته رسولونه وروسته چی کله رکوع ته ولاری او بیا په سجده پریوتی نوپدی وخت کښی له یوی خوادغه له بدن نه وینی فواری وکړی او له بلی خوادرد ورباندی زورسو، سلام یی واپوی اوپه دردیدلی اوازیی خپل ملگری عماربن یاسر (رض) ته وویل: (قم للحراسته مکانی، فقد اصبت) پاخیږه، زماپرځای پیره وکړه چی زه ددبنمن په غشو لگیدلی یم، حضرت عمار چی پاخیدی او دهغه حالت یی ولیدی ویی ویل: سبحان الله: ولی دی دلومړی غشی له لگیدونه وروسته وینس نکړم؟ عباد بن بشر (رض) جواب ورکړ: مایه لمانځه کښی دقرآن کریم ایتونه لوستل دامی بڼه ونه گڼله چی هغه قطع کړم او قسم په خدای (ج) دی چی که درسول الله (ص) لخوا راسپارل سوی وظیفه کښی قصورنه راتلای مابه مرگ ته ترجیح ورکړی وای پدی باندی چی دقرآن کریم تلاوت قطع کړم بلکی نور به می هم دقرآن کریم لوستلو ته ادامه ورکړی وای.

په (۸) هجری کال کښی درمضان المبارک دمیاشتی په لسمه نیټه دسرور کائنات (ص) ترقیادت لاندی دقدسیانو لس زره کسيز لښکر مکی مکرمی ته له اتو کلونو پرله یسی جهادونو څخه وروسته په فاتحانه ډول داخل سو او هغه

پاکه ځمکه د مسلمانانو تر تسلط او ولکي لاندې راغله چې يو وخت د مشرکانو له لاسه د خدای (ج) پر مخلصو بندگانو او د حق پر علمبردارانو باندې د اور د بڼې په څير سره گرځول سوی او حضرت رسالت ماب او دهغه عاشقان له هغې نه هجرت کولو ته مجبور سوی وه حضرت عباد بن بشر انصاری (رض) د دغه ستر مقدس لښکر يو سر بنډونکی سپاهی ؤ.

دمکي له فتحې نه وروسته د حق د شمعي پتنگ حضرت عباد بن بشر (رض) د حنين او طائف په غذاگانو کښې هم په پوره ميرانه و جنگيدی او د تبوک په غذا کښې چې د (۹) هجري کال واقع وه حضرت عباد بن بشر انصاری (رض) سربيره پردی چې دورځی له پلوه د جهاد په ميدان کښې توره په لاس ولاړ ؤ رسول الله (ص) د شپې له پلوه د پيره دارانو د ټوليو مشرتوب هم ورسپارلی ؤ، چې هغه به ټوله شپه له لښکر نه چار چار پيره گرځيدی او دمجاهدينو حفاظت به يې کوی. او پدې ترتيب دهغه چامقام ورپه برخه ؤ چې رسول الله (ص) د دوزخ له اورنه د نجات زيری ورکړيدی او فرمايلي يې دي: (عينان لا تمسهما النار عين بکت من خشية الله وعين باتت تحرس في سبيل الله) دوه سترگی داسی دی چې د دوزخ اور به ورته ونه رسيږي يوهغه چې د خدای (ج) له ويری نه اوښکی تويوی او بل هغه چې د شپې د خدای (ج) په لاره کښې پيره کوی.

په (۱۱) هجري کال کښې چې کله رسول الله (ص) له دی فانی دنيا نه رحلت وکړ او حضرت ابوبکر صديق (رض) د مسلمانانو خليفه وټاکل سو، پدی دور کښې دارتداد ستره فتنه رامینځ ته سوه چې ابوبکر صديق (رض) د مرتدانو پر ضد جهاد پيل کړ، حضرت عباد بن بشر (رض) پدی جهاد کښې بيا هم ديو متعهد مؤمن او ستر مجاهد په صفت برخوال ؤ د مسيلمۃ الکذاب د لښکر پر ضد ديمامي جگړه ددی سترو جنگونو دلړی يوه سخته کړی وه ددی جگړی له پيل کيدو نه يو ورځ مخکښې حضرت عباد خوب وليدی چې جليل القدر صحابی حضرت ابوسعيد الخدری (رض) ته يې وويل: مانن شپه وليدل چې د اسمان دروازه راته خلاصه سوه، کله چې زه پورته تير سوم نوهغه بيرته وتړل سوه، او فکر کوم چې انشاء الله زه به شهيد کيږم، حضرت ابوسعيد الخدری (رض) ورته

وویل: هو! په خدای (ج) قسم دی چی تاډیر بڼه خوب لیدلی دی) دهغه خوب ریښتیا سو، هغه دمردانو پرضدیه پوره میرانه و جنگیدی او په پای کښی یی. د شهادت جام نوش کړ.

لومړنیو صحابه ؤ به د حضرت عباد بن بشر (رض) په باب ویل: دا هغه سپری دی چی د الله (ج) نور ورسره دی ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) به فرمایل: په انصارو کښی دری کسان دی چی له هغو نه پورته مقام دبل چا نشته: سعد بن معاذ، اسید بن حضیر او عباد بن بشر. حضرت عباد بن بشر انصاری (رض) د الله (ج) دنور په رڼا کښی د خدای (ج) دلاری دیو غښتلی مجاهد په صفت سپیڅلی ژوند وکړ او په پای کښی د شهادت په گلرنگه جامه کښی دخپل پروردگار لورته ورغی. (رضی الله عنه)

حضرت قیس بن سعد بن عباده رضی الله عنه

حضرت قیس (رض) دمدیني دانصارو خزرج قبیلی دمشر حضرت سعد بن عباده انصاری (رض) زوی ؤ نه یوازی دهغه پلار بلکی دهغه مور حضرت فکیه (رض) اودهغه دپلار مور حضرت عمره بنت مسعود (رض) هم په اسلام مشرف سوی وه اسلام ددغی کورنی یو شرف او عظمت ؤ اوسخاوت یی بل خاصیت او امتیاز ؤ حضرت قیس (رض) له نبوی هجرت نه مخکښی په داسی حال کښی ایمان راوړ چی دهغه دنوی او ښکلی ځوانی دورؤ. په مسند احمد بن حنبل کښی راغلی دی چی کله چی سرور کائنات (ص) مدیني ته تشریف راوړ، یوه ورځ حضرت سعد بن عباده (رض) خپل زوی قیس (رض) له ځانه سره بوتلی او عرض یی وکړ: یا رسول الله زه داهلک ستاسی د خدمت لپاره وقف کوم، رسول الله (ص) د قیس (رض) په سیما کښی دخلوص، شجاعت اوسخاوت دنښانو په لیدلو سره هغه قبول کړ چی د صحیح بخاری درانقل کړی یو حدیث له مخی په نبوی دربار کښی د قیس (رض) حیثیت داسی ؤ لکه دکوم فرمانروا په دربار کښی چی د پولیس دکوم صاحب منصب مقام وی (کان قیس بن سعد من النبی بمکان صاحب الشرطة من الامیر).

حضرت قیس بن سعد (رض) د ډیری دنگی ځوانی اولورقد خاوندؤ، ډیره

بنکلی خیره یی وه خو داچی کوسه و ریره یی نه لرله نو دقوم خلگو به په خوش
طبعی سره ورته ویل: له هره حیثه زموږ د مشرتابه وړیې خو کاشکی چی ریره
په پیسو پیرل کیدلای چی درته اخیستی مو وای.

هغه نه یوازی دظاهری حسن له نعمت څخه برخوردار و بلکی دکره پوهی،
تدبیر او پاخه ذکاوت خاوند هم و دهغه خپله ویناده چی: (لولا انی سمعت رسول
الله (ص) یقول: المکر والخدیعة فی النار، لکن من امکر هذه الامة).

یعنی که ماله رسول الله (ص) څخه دهغه داوینا نه وای اوریدلی چی دمکر
او خمی سزا اوردی نوزه به ددی امت له لویو مکارانو څخه وای معنا داچی په
هرکار کنبی به یی داسی تدبیر په لاره اچولی چی هیچابه یی مخه نسوه نیولی
په یوبل روایت کنبی دهغه داوینا رانقل سویده چی: (لولا الاسلام لمکرت
مکرا لا تطیقه العرب) یعنی که اسلام نه وای مابه داسی تدبیرونه جوړول چی
دعربوله وسی پوره نه وای) جود اوسخا حضرت قیس بن سعد (رض) ته له
پلار نیکه نه په میراث پاتی وه ددغی کورنی حجره اودیره دسترو ددمی او
اورو دتمی ځای و، سهار اومانام به دکورنی یوسپی دلاری پرسر ولاړو اوپه
وازگومی به یی اعلان کوی: څوک چی غواړی غوښی او غوړی یعنی ښه
طعامونه و خوری نو هغه دی ددلیم دیری ته راشی، دلیم دعباده پلار یعنی
دقیس بن سعد ورنیکه و.

دانه بدلیدونکی انسانی فطرت دی چی په کوم ځای کنبی چی سخاوت
موجود وی هلته شجاعت اومرو موجود وی کوم لاس چی دمال په ورکولو
سره نه ریردی هغه دتوری په اخستلو سره هم نه ریردی، چیرته چی سخاوت
وی شجاعت نه وی، وپوهیږی چی هغه سخاوت ندی بلکی ریا او غولونه ده
همدارنگه چیری چی سخاوت نه وی او شجاعت لیدل کیږی نو وپوهیږی چی
هغه لوبه ده نه حقیقت دادواړه خصلتونه لازم اوملزوم دی او په حضرت قیس
بن سعد (رض) کنبی دواړه په بشپړ ډول موجوده له همدی امله یی دنبوی
دورپه زیاترو غزاگانو اوسرایاؤ کنبی په توده ولوله برخه واخیستله او دخپلی
توری جوهر یی دجهاد په هر محاذ کنبی وښودی.

د اتم هجري کال درجې په مياشت کښې سرور کائنات (ص) د حضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) ترقيادت لاندې دمهاجرينو او انصارو درې سوه کسيز لښکرچې په هغه کښې حضرت ابوبکر صدیق (رض) حضرت عمر فاروق (رض) او حضرت قيس بن سعد (رض) هم شامل وو، د قريشو دکاروان دمخنيوی لپاره د بنوجهينه سيمي ته وليږي چې د اسلام په تاريخ کښې د سريه سيف البحر په نوم ياديږي او ددی نوم دليل دادی چې دغه سيمه له مدینې څخه دينځه ورځې مزله په فاصله د سمندر په ساحل کښې واقع وه سیرت ليکونکو دغې سريې ته د جيش الخبط نوم هم ورکړیدی خبط دونو پانو ته وائی پدی سفر کښې چې کله دمجاهدينو دخوراک توبڼه او خوری خلاص سو نوبيايي دلورې دفع کولو لپاره دونوپانې خوړلې، په صحيح بخاری کښې راغلی دی کله چې حضرت قيس بن سعد (رض) داوضع وليدله نودری ځله يی درې درې اوبڼان په قرض واخيستل او هغه يی ذبح کړل اودلښکر دپاره يی خواړه برابر کړل، علامه ابن اثیر وایي چې حضرت ابوبکر صدیق (رض) او حضرت عمر فاروق (رض) دلښکر مشرته وويل چې هغه منع کړی کنه نو دخپل پلار جايداد به پدی مصارفو او قرضونو کښې ولگوي چې حضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) هغه منع کړ. حافظ ابن عبد البر په الاستيعاب کښې ليکلی دی چې د سيف البحر له سريې نه په راستنيدو سره صحابه ؤ د حضرت قيس بن سعد (رض) داوبڼانو ذبح کولو قصه رسول اکرم (ص) ته واوروله هغه وفرمايل: سخاوت ددی کورنی له خصوصياتو څخه دی: (ان الجود شيمه اهل هذا البيت).

په صحيح بخاری کښې راغلی دی چې له دی سفر نه له راستنيدو څخه وروسته حضرت قيس (رض) خپل پلار حضرت سعد بن عباده (رض) ته د غاښانو دلورې حالت بيان کړ پلاريې وفرمايل: اوبڼان به دی ورته ذبح کړی وو ويی فرمايل مادوه ځلی همدا سي وکړل خو په پای کښې له دی کار نه منع کړای سوم. علامه ابن اثیر (رح) وایي: د جيش الخبط واقعه چا سعد بن عباده ته اورولی وه چې قيس د حضرت ابوبکر صدیق (رض) او حضرت عمر فاروق (رض) په سفارش سره داوبڼانوله ذبح کولو نه منع کړای سو هغوی ويل چې که

قیس داسی مصارف کوی نو دخپل پلار جايداد به ٿول ولڱوی. ددی خبری په اوریدو سره سعدبن عبادہ په غوسه ولاړی او درسول اکرم (ص) ترشا ودریدی عرض یی وکړ: یارسول الله! دابن ابی قحافه او ابن خطاب له پلوه ته جواب راکړه چی هغوی ولی زما زوی بخیلی ته هڅوی؟

دسیف البحر سفر په ریښتیا سره هم ډیر سخت سفرؤ خوداهم حقیقت دی چی خدای (ج) دخپلی لاری مجاهدین بی اسری نه پریږدی.

له حضرت جابر بن عبدالله انصاری (رض) څخه روایت دی چی له ډیرو پاڼو خوړلو څخه چی کله زمورډمری زخمی سوی نویوه ورځ دسمندرڅپو یوسمندری حیوان یعنی عنبر ماهی زمورډلوی ساحل ته راوغورځوی، مورډری سووکسانو پنځه لس ورځی دهغه په غوښه باندي گوزاره وکړه او لوړی وهلی سپیره مخونه مو بیرته تازه سول دادومره غټ حیوان ؤ چی دلښکر دقوماندان په امر سره دهغه دپښتی هډوکی ودرول سو نوحضرت قیس چی دهغه قدله ټولو نه لوړؤ پراوښ سپور ترهغه لاندی تیرسو خو هډوکی لا بیا هم دهغه له سرنه لوړ ؤ. مدینی چی راستانه سو اوپاتی غوښه مودلاری دتوښی په توگه له ځانه سره راوپه کله چی ټوله قصه مورسول اکرم (ص) ته واوروله نو ویی فرمایل الله تعالی هغه ستاسی دخوراک لپاره پیداکړ که دهغه غوښه موله ځانه سره راوړی وی نوماته یی هم راکړی چی ویی خورم مورډله هغی غوښی څخه ورکړه او رسول الله (ص) وخوړله.

یوځل یوسپین ږیری سړی راغی حضرت قیس بن سعد ته یی وویل: زما په کور کښی دخوراک څه نشته. ویی فرمایل: څه لاړ شه، اوس به ستاپه کور کښی دهرڅه پریمانی وی هغه چی رخصت سو خپلو خدمتگارانو ته یی امر وکړ ورشئ ددی سړی کورله غلی، غوړیو اودخوراک له نورو شیانو څخه ډک کړی.

حافظ بن عبدالبر (رح) لیکلی دی چی پرکثیر بن صلت باندي دیرش زره روپی قرض ؤ اوقرضدار هغه دیته مجبور کړی ؤ چی باید خپل کور خرڅ کړی نو دحضرت قیس حضورته ورغی اودخپلی قرضداری حالت اودکور خرڅولو

مجبوریت یی ورته بیان کړ حضرت قیس بن سعد (رض) کثیر بن صلت ته دیرش زره روپی ورکړی کله چی یی پیسی دمدینی والی مروان بن الحکم ته وړاندی کړی دهغه زړه ودریدی اووی ویل: هه لار شه، روپی اوکور دواړه دی ستاوی کثیر بن صلت روپی بیرته حضرت قیس (رض) ته وروړی، خو هغه ورته وویل: (انا لانعود فی شیء اعطیناه) موږ چی کوم شی چاته ورکړو بیرته یی نه اخلو.

داتم هجری کال درمضان په میاشت کنبی چی کله داسلام لس زره کسیز لښکر په فاتحانه ډول مکی ته داخل سو، پدی سفر کنبی هم حضرت قیس بن سعد بن عباده (رض) د حضرت سرور کائنات (ص) سره ملگری و.

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته حضرت قیس (رض) که له یوی خوا خپل مجاهدانه ژوند ته دوام ورکړ له بلی خوایی دسیاسی او اجتماعی مدبر په توگه دمسلمانانو داجتماعی او سیاسی ژوندانه دبهبود په هکله داسلامی ریاست دیوبنه مشاور په صفت فعاله ونډه لرله د حضرت علی کرم الله وجهه دخلافت په دور کنبی چی کله دمصر دوالی په صفت مقرر سو نو خپله ورسپارل سوی وظیفه یی په بڼه تدبیر سره پرمخ بیوله.

د حضرت قیس امتیازی خصلتونه لکه په اسلام کنبی سبقت درسول الله سره له حده زیاته مینه، په خاص ډول دهغه جود او سخاوت، په عبادت کنبی تل مصروف اوسیدل او په چارو کنبی تدبیر او حکمت او په جهاد کنبی شجاعت دهغه دژوند په کتاب کنبی هغه څرگند بابونه اود عالم اسلام لپاره هغه قیمتی درسونه دی چی دوروستیو نسلونو لپاره دلاری مثال گڼل کیږی.

حضرت قیس په پای کنبی په شپیتم هجری کال کنبی په یوه اوږده ناروغی اخته او پخپل مولا پسی داخرت په سفر روان سو. (رضی الله عنه)

حضرت قتاده بن نعمان انصاری

حضرت قتاده بن نعمان دمدینی دانصارو داوس قبیلی دبنو ظفر کورنی څخه و اود علامه ابن اثیر (رح) دوینا له مخی په بیعت عقبه ثانیه کنبی دایمان دخزانی مالک سو او پدی ترتیب دهغه نوم دانصارو دلومړنیو مؤمنانو په ردیف کنبی راخی دهغو مبارکو هستیو په ردیف کنبی چی هغوی دانسانانو لارښود

محمد مصطفي (ص) ته دعوت ورکړ چې مدیني ته تشریف یوسی اودوی به پخپل سر او مال سره له هغه نه داسی دفاع کوی لکه چی له خپلو ځانونو او خپلو اولادونو څخه یی کوی.

دهجرت په دویم کال درمضان په میاشت کنبی چی کله دحق او باطل لومړنی جگړه پیښه سوه اودزر کسبیز مجهز شیطانی لښکر مقابلی ته صرف دری سوه دیارلس تنه تش لاسی مومنان ووتل، پدغو سربښدونکو مؤمنانو کنبی حضرت قتاده بن نعمان (رض) هم شامل ؤ داهغه بختور خلگ وو چی الله (ج) اودالله رسول ورته په څرگندو الفاظو کنبی دجنت زیری ورکړ اوپه ژوند کنبی به هم ټولو مسلمانانو دبدری صحابه ؤ ډیر زیات احترام اودرناوی کوی. حضرت قتاده بن نعمان انصاری (رض) دا حد په غزا کنبی هم چی ددریم هجری کال دشوال دمیاشتی واقعه وه په پوره اخلاص اوتوده ولوله برخه واخیستله پدی جگړه کنبی دیومشرك دسخت گوزارلامله دهغه دسترگی گاتی دباندی راووتی او پراننگی یی راوڅریدی مجاهدینو وغوښتل چی هغه غوڅ کړی خو حضرت قتاده وویل: له رسول الله (ص) سره مشوره وکړی که هغه اجازه وکړه بیایی غوڅ کړی پیغمبر (ص) چی کله دهغه دسترگی له تکلیف نه خبرسو ویی فرمایل: (نه، مه یی غوڅوی) بیایی پخپل مبارک لاس سره دقتاده دسترگی گاتی پخپل ځای کنبی کینبودی اودعایی وکړه چی: (اللهم اکسها جمالا) الهی دغی سترگی ته بنایست او جمال وبخښه دنبوی دعا په برکت دحضرت قتاده دغه سترگه له پخوانه هم زیاته ښکلی سوه، بینائی یی زیاته سوه اوبیا یی دهغه دژوند ترپایه پوری درد ونکړ.

دطبرانی دروایت له مخی پخپله دحضرت قتاده (رض) وینا داسی ده چی دا حد په ورځ رسول الله (ص) ماته یوه لینده راکړه اوزه دپیغمبر (ص) مخ ته ولاړوم، دومره غشی می وویشتل چی لینده ماته سوه خوسره له دی هم دسرور کائنات (ص) دژغورنی پخاطر دهغه مخی ته دسپرپه خیر ولاړوم، کله به چی دمشرکانو کوم غشی راته مابه خپل مخ ورته مخامخ کوی په دی ترخ کنبی یو غشی راغی زما په سترگه کنبی ولگیدی زما دسترگی گاتی راووتی او پراننگی

می وخریدی، پیغمبر (ص) چی زما حالت ولیدی، مبارکی سترگی بی له اوبنکو
 ډکی سوی اودعایی وکړه: خدایه قتاده پخپل مخ سره ستا دپیغمبر عزت او
 احترام وکړ، ته دده سترگه روغه کړی او بینایی بی لازیاته کړی چی بیا زما
 سترگه روغه سوه اونظر می له پخوانه هم لازیات تیزسو) دغه قربانی دحضرت
 قتاده دکورنی اوخوئات لپاره ترپایه پوری دویار اوافتخار سبب وه لکه چی
 یو وخت دهغه لمسی عاصم بن عمر (رح) دحضرت عمر بن عبدالعزیز حضورته
 ورغی، هغه پوښتنه وکړه ته څوک بی؟ عاصم پدی شعر سره جواب ورکړ:

انا ابن الذی سالت علی الخد عینه فردت بکف المصطفی احسن الرد
 فصارت کما کانت لاول امرها فیا حسن ما عین ویا حسن ما ضوء

زه دهغه سپری زوی یم چی دهغه سترگه پراننگی راخریدلی وه او بیاپه ډیر
 ښه شکل دمحمد مصطفی (ص) په مبارک لاس بیرته پرخپل ځای کینسودل سوه
 اودا سترگه همغسی جوړه سوه لکه څنگه چی مخکښی وه څومره ښه سترگه
 وه هغه اوڅومره ښه وو دهغی بیا بینا کیدل.

ددی جواب په اوریدلو سره حضرت عمر بن عبدالعزیز دهغه ډیر زیات
 احترام اودرناوی وکړ، حضرت قتاده (رض) دبدر اوأحد له غزاگانو وروسته
 داحزاب یا خندق په غزا کښی چی دهجرت دپنځم کال واقع وه هم دیو
 سربندونکی اواتل مجاهد په صفت گډون وکړ او ټولی هغه سختی بی په سره
 سینه وزغملی چی دمحاصری په دوران کښی ورسره مخامخ سو همدارنگه
 دمکی دفتحی په لس زره کسيز لښکر کښی چی داتم هجری کال درمضان
 دمیاشتی پینځه ده دبنو ظفر قبیلې علمبردار حضرت قتاده ؤ دمکی له فتحی نه
 یوه میاشت وروسته چی کله دحنین خونړی جگړه مینځ ته راغله اومسلمانان
 په سخته ازموینه کښی ولویدل، ددښمن دهجوم لامله دمکی خلگ په شا
 وتمبیدل اونور مسلمانان هم وارخطا اوتیت پرک سول پدی وخت کښی سرور
 کائنات (ص) اویوه ډله سربندونکی مؤمنان دفولادو دغره په څیرکلك ودریدل
 اومقاومت ته بی ادامه ورکړه چی پدی میړانی اوسربندونکی ډله کښی
 حضرت قتاده (رض) هم شامل ؤ رسول اکرم (ص) پدی وخت کښی دازمزمه

کوله:

انا النبىُّ لا كذب انا ابن عبد المطلب

زه پیغمبریم پدی کنبی هیخ دروغ نشته زه د عبدالمطلب زوی یم.
پیغمبر (ص) خپل تره عباس بن عبد المطلب ته امر وکړ چی مهاجرینو او انصاروته رغ وکړه هغه په لوړ او از رغ وکړ: یامعشر الانصار، یا اصحاب الشجرة ای انصارو ای ترونی لاندی بیعت کوونکو! ددی او ازیه اوریدو سره سمدلاسه اسلامی لښکر بیا له سره منظم سو او پرمشکرانو یی قوی حمله وکړه زیات شمیر مشرکان یی د جهنم کندی ته ولیږل، یوشمیر نور یی بندیان و نیول اوبی شمیره مالونه دمسلمانانو لاس ته دغنیمت په توگه ورغلل او پدی ترتیب لکه څنگه چی الهی سنت دی په پای کنبی فتح او غلبه بیا هم دمسلمانانو په نصیب سو.

سیرت لیکونکو دهغو صحابه ؤ کرامو دمیرانی او فداکاری ډیره زیاته ستاینه کړیده چی دا حد، احزاب او حنین دجگړو دسختیو په حالاتو کنبی یی مقاومت کړیدی او په پوره ثبات اومتانت سره یی دخدای ددښمنانو مقابله کړیده او حضرت قتاده (رض) پدی دریواړو غزاگانو کنبی دهمغو صحابه ؤ له ډلی څخه ؤ چی په پوره اخلاص یی دالله (ج) دپاک حبیب (ص) ملگرتیا کړیده او خپل سنگریبی ندی پری ایښی.

دمحبوب رسول زیدبن حارثه دزوی زلمی صحابی حضرت اسامه (رض) تر قیادت لاندی کوم لښکر چی دهجرت دیوولسم کال دصفری په میاشت کنبی د مؤته دشهیدانو دانتقام اخیستلو لپاره درسول الله (ص) لخوا ولیږل سو او په هغه کنبی دحضرت ابوبکر صدیق (ض) حضرت عمر فاروق (رض) حضرت سعد بن ابی وقاص، حضرت ابو عبیده بن الجراح او حضرت سعید بن زید (رض) غوندي نامتو او مشران صحابه شامل وو.

حضرت قتاده (رض) هم دحق له دغه کاروان سره ملگری ؤ لنډه داچی حضرت قتاده بن نعمان انصاری (رض) داسلامی جهادونو دمیدان یواتل سپاهی ؤ اودحق اوباطل په هره معرکه کنبی یی دایمان تقاضا پوره کړیده

د جنگ په میدان کښې د حق د دښمنانو ډیرې سختې حملې هم دهغه قدمونه ندی لږزولی داځکه چې هغه پدی بڼه پوهیده چې د باطل پرضد جگړه کښې صبر او ثبات دکامیابی او برلاسی یوازنی وسله او ووسيله ده او الله (ج) د صابرانو مل دی اودهغه وعده ده چې نصرت او بری ورپه برخه کوی.

حضرت قتاده بن نعمان (رض) که له یوی خوا د جهاد دمیدان اتل و له بلې خوا د زهد او تقوی عبادت اوریاضت پیکر هم و، په بل عبارت دشپی زاهد او دورحی مجاهد و یوه شپه چې پراسمان باندي توری درندی وریخی خپري وی کله چې رسول الله (ص) د ماسختن لمانځه لپاره نبوی مسجد ته ولاړی خلگ لمانځه ته نه وو راغلی ځکه د تیاری لامله یی پخپلو کورونو کښې لمنځونه اداکړی وو خو یوازی یوسړی د جومات په گنج کښې ناست و کله چې د برینبنا پرک سو، رسول الله (ص) وفرمایل: قتاده ته یی؟ عرض ئی وکړ: هو! یارسول الله زه پوهیدم چې شپه تیاره ده کم خلگ به داسی وی چې مسجد ته راشی نو ماهمت وکړ او په ډیر تکلیف می ځان راورسوی) پیغمبر (ص) دهغه داخلاص اوبنی بندگی پدی ولوله ډیر خوشاله سو او ویی فرمایل: له لمانځه نه چې فارغ سوی، زما سره ووینه بیا کورته ولاړشه کله چې هغه کورته ستنیدی نو پیغمبر (ص) هغه ته دخرما یوه څانگه ورکړه ویی فرمایل: داڅانگه به ستا شاوخوا ته لس لس گزه ځای روښانوی. هغه لښته واخیستله او دهغی په رڼا کښې په اطمینان سره خپل کورته ولاړی. دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته حضرت قتاده یوولس کاله نورهم ژوندی و او په پای کښې د حضرت فاروق اعظم (رض) دخلافت په دورکښې په (۲۳) هجری کال کښې د (۲۵) کالو په عمر وفات سو، امیر المؤمنین دهغه د جنازی لمونځ اداکړ او بیا وروسته په خپله امیر المؤمنین عمر فاروق (رض) حضرت ابوسعید خدری (رض) چې د هغه اخیافی ورور و او حضرت محمد بن مسلمه انصاری (رض) دهغه مطهر جسد دلحد غیری ته وسپاری. (رضی الله عنه)

حضرت کعب بن مالک انصاری

کعب بن مالک (رض) د انصارو دخزرج قبیلې بنو سلمه کورنی ته منسوب،

له نبوی هجرت نه تقریبا اوه ویشت کاله دمخه زیږیدلی اودا اسلام له دریو تنو مشهورو شاعرانو څخه یوتن ؤ یعنی حضرت حسان بن ثابت، عبدالله بن رواحه او کعب بن مالک رضی الله عنہم هغه وخت یی دمصعب بن عمیر (رض) په دعوت اسلام قبول کړچی لارسول الله (ص) مدینې ته هجرت نه ؤ کړی. د عقبه ثانیه د بیعت کونکو په (۷۵) کسيزه ډله کنبی شامل ؤ بلکی له هغودولس تنه نقیبانو څخه یوتن ؤ چی انصارو درسول الله (ص) په امر وټاکل ، دبدر په غزا کنبی یی دڅه عذر لامله برخه وانخیستلی سوه په صحیح بخاری کنبی راغلی دی چی هغه به له بدرنه محرومیت پدی وینا سره تلافی کوی چی: الله (ج) ماته په لیله العقبه کنبی دشریکیدو سعادت په برخه کړچی هغه پر بدر باندي فضیلت لری. رسول الله (ص) دهغه له شاعری سره ځانگړی مینه لرله، یو ځل پخپله دهغه کورته ورغی په موسکا شونډو یی ورته وفرمایل: ابو عبدالله! له خپلو اشعارو څخه یوڅه راته واوروه هغه په ډیره مینه یوڅو شعرونه واورول، بیایي ورته وفرمایل: (نور ووايه) بیایي خوشعرونه واورول، دریم ځلی یی امر وکړ: (نور ووايه) کعب بن مالک بیانوی سفارش پوره کړ، سرورعالم (ص) وفرمایل: (هذا اشد عليهم من وقع النبل) یعنی ددی شعرونو گوزار په کافرانو باندي دغشی له گوزارنه سخت لگیری.

جليل القدر صحابی حضرت کعب بن مالک انصاری (رض) که له یوی خوا مقتدر الکلام شاعر ؤ چی دهغه دانقلابی اشعارو په اوریدو سره به دخدای (ج) ددښمنانو په اندامونو باندي لږزه راتله له بلی خوا دجنگ دمیدان یوتوریالی سپاهی هم ؤ دا حد په جنگ کنبی یی یوولس زخمونه خوړلی وه اوبیایي هم حوصله ډیره لوړه وه درسول اکرم (ص) دشهادت دغلط خبرله خبریدو څخه وروسته چی کله دحضرت کعب (رض) سترگی ورباندي ولگیدی، بی اختیاره یی له خولی څخه چیغه ووتله: (دغه دی رسول الله) پیغمبر (ص) په اشارې سره ورته وفرمایل: (چوپ شه). دتبوک په غزا کنبی حضرت کعب بن مالک (رض) په لوی امتحان کنبی په کامیابیدو سره پداسی شان دالهی رحمت موردوگرځیدی چی ترڅو پوری دادنیا ودانه وی او مؤمنان دقرآن تلاوت کوی دسوره توبه د

(۱۱۸) ایت په لوستلو به دهغه دتوبی قبلیدو سرگذشت وریادیږی.
 حضرت کعب بن مالک (رض) خپله قصه پخپله بیان کړیده وائی پیغمبر
 (ص) اومجاهدین چی کله دتبوک غزاته روان سول زه دسستی اوتساهل لامله
 بیرته پاتی سوم، زماپه شان دوه نور صحابه: هلال بن امیه اوسراره بن ربیع هم
 پانی سوی وه، په نن اوسبا کنبی وو چی تبوک ته داسلام دلنسرک درسیدو خبر
 راورسیدی اووخت راڅخه تیر سو.

زه به پدی ډیر خوریدلم چی لیدل به می په مدینه کنبی یا هغه کسان پاتی
 دی چی شرعی عذر لری خدای (ج) معاف کړیدی اویا منافقان دی، اصلا
 دمسلمانانو ملگری ندی کله چی پیغمبر (ص) له تبوک نه بیرته تشریف راوړ نو
 له خپل عادت سره سم لومړی مسجد ته ولاړی، دوه رکعته لمونځ یی ادا کړ،
 بیاله خلگو سره دملاقات لپاره کنبینستی پدی مجلس کنبی منافقان پرله
 پسی راتلل اودخپلو عذرونو لپاره یی قسمونه خوړل، پیغمبر (ص) دهغوی
 عذرونه چی داتیاوو کسانو په خواوشا کنبی وو ومنل او دهغوی معامله یی
 خدای (ج) ته وسپارله، بیازما وار راغی وړاندی سوم، سلام می واچوه، رسول
 الله (ص) زما خواته په موسکا وکتل ویی فرمایل: رآخه ته څه شی منع کړی
 وی؟ عرض می وکړ: (په خدای (ج) قسم، که ددنیا له خلگو نه دچاپه وړاندی
 ولاړ وای، دڅه عذریه جوړولو به می قناعت ورکړی وای، خوستاپه باب می
 عقیده داده چی که ددروغو په ویلو سره تاله ځانه راضی کړم، خدای (ج) به دی
 بیا راڅخه ناراضه کړی اوکه ریښتیا ووايم که ته راڅخه ناراض هم اوسی،
 خدای (ج) به زما دبخبنی څه لاره برابره کړی، حقیقت دادی چی زه دویلو هیڅ
 عذر نلرم، محض دسستی لامله پاتی سوم، پیغمبر (ص) زما ریښتینولی
 تصدیق کړ ویی فرمایل: څه ولاړ شه انتظار وباسه ترڅوچی الله (ج) ستاپه باب
 څه فیصله وکړی) زمادوه نورو ملگرو مراره بن ربیع او هلال بن امیه هم همدغه
 تگلاره ونيوله.

پیغمبر (ص) له مور دريو وارو سره دخبرو نکولو لپاره مؤمنانو ته عام
 فرمان صادرکړ، هغوی دواړه خوپه کورونو کنبی کنبیناستل مگرزه به وتلم، په

جماعت سره به می لمونخ ادا کوی، په بازارونو کښی به گرځیدم راگرځیدم هیچابه خبری راسره نکولی، داسی ښکاریدله چی داوطن بیخی بدل سویدی، ټول خلگ بیگانه دی پدی کلی کښی زماڅوک نشته جومات ته به چی دلمانځه لپاره تلم، سلام به می اچوی اوډیره تلوسه به می وه چی کاشکی پیغمبر (ص) راته وعلیکم السلام ووايي، په لمانځه کښی به می دپیغمبر (ص) خواته په غلا غلا سترگی وراپولی چی ایا هغه ماته گوری اوکنه؟

زه به چی په لمانځه کښی وم راته کتل به یی خو چی سلام به می واپوی هغه به رانه خپلی سترگی واپولی.

یوه ورځ دخپل تره زوی ابوقتاده ته ورغلم، دباغ پردیواله وروختلم، سلام می واپوی، جواب یی رانکر ماورته وویل: (ابوقتاده ستا دی په خدای (ج) قسم وی، چی زه له خدایه اودهغه له رسول سره مینه نلرم؟ هغه چوپ پاتی ؤ، دویم اودریم ځلی می چی خپله پوښتنه تکرار کړه راته ویی ویل: (الله (ج) او رسول ښه پوهیږی سترگی می له اوبنکو ډکی سوی او مایوس له دیوال نه راکوز سوم په همدی حالت کښی څلوښت ورځی راباندی تیری سوی وی چی درسول الله (ص) لخوا دافرمان راغی چی: (خپله میرمن دی له ځانه بیله کړه) ما پوښتنه وکړه: (طلاق ورکړم؟ استازی وویل: (نه فقط بیله یی کړه میرمن می هم دهغی دپلارگنی کړه ولیرله اوزه یوازی پاتی سوم.

پدی ورځو کښی دمدینی په بازارکښی یوعیسائی په مخه راغی، دغسان باچا خط یی راکړ چی لیکلی یی وو: کعب بن مالک! خبر سوی یو چی ستا سردار لتاسره ناوړه سلوک کړیدی، راشه زما خواته وگوره چی څنگه عزت او احترام دی کیږی) دخط په لوستلو می وویل: (انالله وانا الیه راجعون) له زړه نه می دغم لوگی پورته شوه چی اوس یوکافرهم ماته طمعه کړیده چی ماله حق نه واپوی اوله خپل بادار نه می جدا کړی.

دپنځوسمی ورځی دسهارله لمانځه نه وروسته دخپل کور پرپام باندی ناست وم اوخپل ځان ته می غوسه راتله چی په ناڅاپی ډول چا راته یرغ وکړ: (کعب بن مالک مبارک دی شه) زه ددی زیری په اوریدو سره پرسجده پریوتم

ورپسی خلگ ڊلی ڊلی راتل او مبارکی یی راته ویله چی ستا توبه قبوله سویده، زه پاخیدم، مخامخ جومات ته ولاړم ومی لیدل چی درسول الله (ص) مبارکه خیره له خوبنی نه ځلیږی، سلام می واچوی له وعلیک نه وروسته یی وفرمایل مبارک دی شه، دغه ورځ ستا په ژوند کښی ترټولو بهتره ورځ ده) پوښتنه می وکړه: (دا بخښنه دپیغمبر لخوا ده که دالله (ج) لخوا؟ ویی فرمایل: (خدای (ج) لخوا) بیایی دا الهی کلام راته ولوستی: (وعلی الثلثة الذین خلفوا حتی اذا ضاقت علیهم الارض بما رحبت) الایه، څومره لوی شان دی، څومره لوړه رتبه چی الله تعالی (ج) دوحی په ژبه په همدی دنیا کښی چاته دمعافی او بخښنی اعلان وکړی، حضرت کعب بن مالک انصاری (رض) ته دخپل اخلاص اورینستنیولی لامله دغه مرتبه ورپه برخه سوه.

دسرور عالم (ص) له رحلت نه وروسته حضرت کعب بن مالک (رض) نه دیرش کاله ژوندی ؤ دقرآن اوحديث په رڼا کښی یی ژوند وکړ. دینی غیرت، حب رسول، دخدای ویره، دحق لپاره اواز پورته کول، رینستونولی، په ژبه او توری دواړو سره دخدای (ج) په لارکښی جهاد کول دهغه دژوند څرگند یادونه تشکیلوی، که څه هم په حدیثو کښی یی لوی لاس درلود خوله هغه څخه دروایت سویو حدیثونو شمیر (۸۰) دی. داځکه چی دحدیث په روایت کښی یی دزیات احتیاط څخه کار اخیستی.

دحق دشمعی دغه پتنگ د (۷۷) کلونو په عمر دځینو سیرت لیکونکو دخپرنی له مخی په (۵۰) هجری کال کښی دامیر معاویه (رض) دحکومت په دور کښی له دی فانی دنیانه رخصت سو او پخپل خواږه ملگری پسی داخرت په سفر ولاړی. (رضی الله عنه)

حضرت مصعب بن عمیر رضی الله عنه

مصعب (رض) بن عمیر بن هاشم دبنو عبدالدار له کورنی څخه، دډیری ښکلی ځوانی خاوند اودیوی شتمنی کورنی دناز اونعمت په غیر کښی لوی سوی ؤ ډیری اعلی ورینمینی جامی به یی اغوستلی او بینظیره خوشبویی به یی استعمالوله دیوی جوړی جامی قیمت به یی دوو سوو درهموته رسیدی،

د صورت بنایست ترخنګ د سیرت او نیک فطرت له بنکلا نه هم برخوردار و کله چی سرور کائنات (ص) د حق بلنه پیل کړه نومصعب (رض) سمدلاسه ورته لیبیک وویل، داهغه زمانه وه چی حقیالونکی د حق د دښمنانو له لاسه دمصیبتونو په ژرنده اوږه کیدل حضرت مصعب (رض) دارارقم ته ورغی او درسول الله (ص) په لاس یی دسربندنی او اطاعت بیعت وکړ زیاتره وخت به یی په نبوی مجلس کښی تیروی او د علم او عرفان له ژوند بڅبونکی چینی څخه به یی دخپل زړه او دماغ کرونده خړوبوله.

د حضرت مصعب (رض) له اسلام راوړلونه په خبریدو سره دهغه خواخوږی مور خناس بنت مالک او دکورنی دنورو غړو بیساری محبت په سخت نفرت بدل سو، هغه یی له حده زیات وواهه او بیایی په بیرحمی سره په رسی و تړی او په یوه تیاره کوټه کښی یی بندی کړنه یوازی مصعب (رض) بلکی درسول اکرم (ص) نورو عاشقانو هم د پیرو تکلیفونو او کړاوونو په څپو کښی وختونه تیروول تردی پوری چی دبشریت رهبر (ص) مظلومو مسلمانانو ته اجازه وکړه چی حبشی ته هجرت وکړی ټول شپاړس تنه: دولس نارینه او څلور ښځی له مکی نه ووتل چی پدغسی کوچنی قافله کښی یوتن حضرت مصعب بن عمیر و هلته دڅه مودی تیریدو نه وروسته او ازه خپره سوه چی مشرکانو د مسلمانانو په ضد د دښمنی څخه لاس اخیستی دی نو حضرت مصعب (رض) دخو تنو په ملگرتیا مکی ته راستون سو خو کله چی راغلل وپوهیدل چی دغه او ازه دروغ وه، دقریشو له پخوانه وحشت نه یوازی کم سوی نه و بلکی له پخوانه لازیات سوی و څه موده وروسته رسول اکرم (ص) نورو مظلومانو ته هم دهجرت اجازه ورکړه، داځل دمهاجرینو شمیر دسلو تنو په خواوشا کښی وو، اتیا نارینه او شل مسلمانی بیبیانی چی پدی قافله کښی هم حضرت مصعب (رض) شامل و. حضرت مصعب (رض) چی دهجرت دبیوسی او پردیسی په ژوند کښی څه شی ډیر ځوروی هغه دخپل بادار محمد رسول الله (ص) څخه لیری والی و، دمدیني له هجرت څخه دری کاله مخکی بیرته مکی ته راستون سو او س مصعب (رض) نه هغه بنکلی تنکی مخ درلود اونه هغه قیمتی ورینمینی

جامی، داسی پیوندی جامی یی په تن وی چی حتی دخرمنی توتیه هم پکبسی وه مخ یی دسفر او هجرت په سختیو کبسی دخزان وهلی پانی غوندی ژیر او بنستی اولاسونه اوپبسی یی چاودلی وه، دسر ورینستان یی چی یو وخت به په عطرو لامده وو اوس په خاورو اودورو پت او انجر وو خو په معنی کبسی داستقامت او عزیمت په لوړه پوری کبسی ؤ، دزهد او تقوی سمبول ؤ او دایمانی غیرت او عزت خزانه.

دحقی لاری دغه مسافر چی کله دبیزولی اوفقر پدغسی حالت کبسی نبوی مجلس ته ورغی او دپیغمبر (ص) سترگی ورباندی ولگیدی نو له مبارکو سترگونه یی اوبنکی توی سوی صحابه ؤ ته یی وویل: (داسری پیژنی څوک دی؟ دا دمکی هغه بنکلی او نازولی زلمی دی چی یو وخت دده په خیر دبنو قیمتی جامو اغوستونکی اودناز اونعمت په غیر کبسی بل پالل کیدونکی نه ؤ خونن یی دالله (ج) اودالله درسول په مینه کبسی خپل عیش اوسوکالی قربان کړیده اوددنیوی خوندونو اوراحت دوسایلو پرځای یی په زړه کبسی دنیکیو محبت ځای نیولی دی). حضرت مصعب (رض) درسول اکرم (ص) په مجلس کبسی دتل کببیناستلو لامله یو ستر دینی عالم اوفقیه سو کوم سورت چی به نازلیدی هغه به یی سمدلاسه حفظ کوی، همدا وجه وه کله چی دیشرب خلگو له رسول اکرم (ص) سره بیعت وکړ او بیایی دخپلو خلگو لپاره دقرآن دمعلم غوښتنه وکړه نو پیغمبر (ص) له هغوسره حضرت مصعب (رض) ولیږی ترڅو چی خلگ دالله (ج) خواته دعوت کړی دهغه په بلنه اوبنوونه دمدینی منوری زیاتره خلگ په اسلام مشرف سول.

مدینی ته دسرور کائنات (ص) اومسلمانانو له هجرت کولونه وروسته هم حضرت مصعب (رض) ددعوت اوتبلیغ سپیڅلی وظیفی ته ادامه ورکړه له یوی خوا دا اوله بلی خوانه دجهاد دمیدان سربندونکی سپاهی ؤ دهجرت په دویم کال درمضان په میاشت کبسی چی کله دبدر ستره تاریخی غزا مینځ ته راغله، دحق اوباطل پدی لومړنی معرکه کبسی دهغو دری سوه دیارلس فدائیانو په ډله کبسی چی دکائناتو دخالق لخوا دتیرو اوراتلونکو گناهونو دبخنبل کیدو

زیري ورکړل سو یوتن حضرت مصعب (رض) ؤ، نه یوازی په غذا کښی برخوال ؤ بلکه دمهاجرینو لوی بیرغ رسول اکرم (ص) پدی معرکه کښی هغه ته په لاس کښی ورکړی ؤ دا حد په غذا کښی چی دهجرت ددریم کال دشوال دمياشتی واقع ده هلته هم رسول کریم (ص) دمهاجرینو بیرغ حضرت مصعب (رض) ته وسپاری.

دا حد په غذا کښی چی کله مسلمانان په ازموینه کښی واقع سول او له تکلیفونو سره مخامخ سول، داویا تنو په خواوشا کښی شهیدان سول حتی پخپله ددواړو جهانو دسردار (ص) غابن شهید او مبارک مخ یی زخمی سو نو په مؤقتی ډول دمجاهدینو په صفونو کښی ماتی گډه سوه مگر پدی سختو شیبو کښی هم حضرت مصعب (رض) دفولادو دغره پشان محکم ولاړ ؤ او په لوړ اوازی یی وویل: زه به هیڅکله پرینږدم چی در رسول الله (ص) بیرغ نسکور شی، په یولاس کښی یی توره او په بل کښی بیرغ ؤ او په پوره میرانه یی پر کفارو باندي گوزارونه کول پدی وخت کښی دمشرکانو مشهور پهلوان ابن قمیة پر هغه باندي دتوری گوزار وکړ او دهغه ښی لاس یی غوڅ کړ، هغه بیرغ په کین لاس کښی ونیوی کله چی کین لاس یی هم ترینه غوڅ کړ نوپه شوپو لاسونو سره یی بیرغ په سینی پوری جوخت ونیوی، په پای کښی ابن قمیة دهغه له علم او ایمان نه ډکه مبارکه سینه دنیزی په څوکه سوری کره او دشهادت جام یی نوش کړ.

دجنگ له ختمیدو وروسته چی کله رسول کریم (ص) دجنگ په میدان کښی دشهیدانو مبارک جسدونه کتل دمکی په دغه ښکلی او نازولی ځوان یی سترگی ولگیدی چی پرمخی پخپلو وینو کښی لت پت پروت دی، دهغه جسد سره نزدی ودریدی له مبارکو سترگو نه یی بی اختیاره اوبښکی توی سوی او مبارک ایت یی ولوستی چی: (من المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه فممنهم من قضی نحبه ومنهم من ينتظر وما بدلوا تبديلا)

یعنی له مؤمنانو څخه ځینی شخصیتونه داسی دی چی له الله (ج) سره خپل کړی تعهدی پوره کړ، ځینو خپله نذرانه اداء کړه او ځینی نور دوخت

دراتلو انتظار باسی او پخپله تگلاره کښی یی هیخ تبدیلی نده راوستی، بیایی مصعب (رض) ته په خطاب وفرمایل: ما په مکه کښی ستا په خیر بنایسته دښه لباس اغوستونکی بل نه ؤ لیدلی خو نن وینم چی ستا ورینستان په گردونو پټ او انجر دی او یوازی یو خادر دربانندی پروت دی، زه شاهی وایم چی تاسی به دقیامت په ورځ دالله (ج) په حضور مشرف شی.

بیایی امر وکړ چی مصعب (رض) ته کفن ورکړی، خو دهغه دتکفین لپاره همدا یو خادر ؤ، دومره تنگ لنډ چی سرته به یی راکش کړی پښی به یی لوخی پاتی کیدلی او که پښو ته به یی راکش کړی سر به یی لوخیدی، په پای کښی یی پرسر بانندی خادر او پرپښو بانندی دسرگړی واښه واچول او دفن یی کړی. (رضی الله تعالی عنه)

حضرت مقداد بن عمرو

د حق او باطل ترمینځ لومړنی ستره معرکه دبدر تاریخی غزاوه، رسول اکرم (ص) هغی ته له روانیدونه مخکی موضوع دخپلو خوږو صحابه ؤ مجلس ته دهغوی درایو معلومولو لپاره وړاندی کړه، حضرت مقداد بن عمرو (ض) دمهاجرو مسلمانانو په نمایندگی پاخیدی عرض یی وکړ: یا رسول الله! موږ دموسی عليه السلام د قوم په خیرنه یوچی ووايو: (فاذهب انت وربك فقاتلا انا ههنا قاعدون) ته اوستا رب دواړه ولاړشی، وجنگیږی موږ به دلته درته ناست یو بلکی موږ وایو کوم لوری ته چی ستا رب درته حکم کوی همغی خواته لاړ شه، په هغه خدای (ج) قسم چی زموږ دروح واکمن دی اوته یی برحق پیغمبرالیرلی یی موږ به ستانسی خواته به جنگیږو ستا چپی خواته به جنگیږو، ستا تر مخ به جنگیږو اوستا تر شابه جنگیږو، والله ترخوچی زموږ یوه سترگه په رسیدو وی ترهغه به درسره ملگری یو ددغی جذبی او ولولی نه ډکی ویناپه اوریدو سره دسرور کائنات (ص) په مبارکه خیره کښی دخوښی نښی وځلیدی اوله حده زیات خوشحاله سونه یوازی رحمة للعالمین (ص) خوشحاله ؤ بلکه دسربندنی، اخلاص اومینی ددغی بیلگی په وړاندی کولو سره دحق دشمعی دتولو پتنگانو په رگونو کښی دقربانی جذبه راوپاریدله او وینه یی په جوش راغله او

بیاکله چی ددوارو جهانو سردار محمد مصطفی (ص) هغه ته دخیر دعا وکړه دهریوه په زړه کی راوگرځیدله چی کاشکی دغه الفاظ زماله خولی څخه وتلی وای اودفخر الرسل ددعا ستره خزانه ماگتلی وای دقربانی اونذرانی دغه ستر پیشکش حضرت مقدادبن عمرو (رض) دتولو صحابه ؤ کرامو په نظر کبسی محبوب وگرځوی حضرت عبدالله بن مسعود (رض) به ویل: دبدر په غزا کبسی دمقداد ملگرتیا راپه برخه کیدل ماته دومره قدر اوارزنت لری چی دتولی دنیا نعمتونه دهغی په مقابل کبسی هیخ دی حضرت عبدالله بن عمر (رض) چی دخپلی کم عمری لامله یی دبدر په جگړه کبسی گډون ونسو کړای ویل به یی: کاشکی زه په بدرکبسی دبرخی اخیستلو وروای اودغه الفاظ زماپه ژبه ویل سوی وای حضرت مقداد (رض) مکی الاصل ندی، دهغه پلار دبهرآؤ اوسیدونکی اوقضاعه قبیلی ته منسوب ؤ چی بیاله هغه ځایه دیمن بنار کیندی ته ولاړی، هلته یی واده وکړ اوحضرت مقدادپه کینده نومی سیمه کبسی زیږیدلی دی په پای کبسی له هغه ځایه مکی ته راغلل اواستوگنه یی غوره کړه په مکه کبسی دمقداد استوگنه لرموده تیره سوی وه چی داسلام اوازه پورته سوه الله (ج) هغه ته دظاهری بنایست ترڅنگ بنکلی اونیک فطرت هم په نصیب کړی ؤ کله چی دتوحید دبلنی ربغ دهغه غورځ ته ورسیدی، بی له شک اوتردد نه یی ورته لبیک ووايه، نبوی دربارته ورغی اوپه اسلام مشرف سو دا هغه دور ؤ چی اسلامی دعوت ددیرو سختیو په مینځ کبسی خپله لاره وایستله، یوی وری ډلی خدای پالونکو دلوی بت پرست قوم راز راز ظلمونه زغمل، په ظاهره محاله بنکاریدله چی اسلامی تحریک دی کامیاب او برلاسی شی، یوازی هغه چا دتوحید دعوت ته لبیک ویلی سو چی اخرت ته یی په دنیا باندی ترجیح ورکوله اوهره شیبه یی دمرگ منظر سترگو ته مخامخ ولاړ ؤ حضرت مقداد (رض) که څه هم پردیس او بی وطنه سپری ؤ خو دهغه عزم او اراده دومره محکمه اوپخه وه چی هیخ ډول تکلیفونو اوکړاوونو نسوه متزلزله کولای کله چی حبشی ته دهجرت لری پیل سوه، حضرت مقداد (رض) هم دمظلومو مسلمانانو په ډله کبسی حبشی ته مهاجرسو هلته دڅه مودی له تیرولو

نه وروسته بیرته مکی ته راغی خو کله چی دمدینی دهجرت سلسله شروع سوه نوحضرت مقداد (رض) هم له مکی نه مدینی ته هجرت وکړ په مدینه کښی دهجرت لومړنی شپي ورځی پرحضرت مقداد (رض) باندي ډیری سختی تیریدلی هغه پخپله وایی چی: په مدینه کښی پرما اوزما په دوو ملگرو باندي ډیرسخت حالت راغی شپي به موپه لوږه تیرولی بالاخره درسول اکرم (ص) حضورته ورغلو اوخپل تکلیف موورته بیان کړ پیغمبر (ص) موږته دکلثوم بن هدم (رض) په کور کښی ځای راکړ، پیغمبر (ص) اوموږ به یوازی دمیرو په شیدو باندي گوزاره کوله.

د دویم هجری کال درمضان په میاشت کښی دبدر مشهوره غزا مینځ ته راغله، له دری سوه دیارلس مجاهدینو سره دسپرلی لپاره اویا اوبنان اوصرف دوه اسونه وو چی په یوه باندي حضرت حارثه انصاری (رض) او په بل باندي حضرت مقداد (رض) سپور و، حضرت حارثه (رض) خولادجنگ له پیل کیدو نه دمخه دیو حوض نه داوبو څښلو په حال کښی دحبان بن العرقه نومی مشرک دغشی په گوزار شهیدسو مگرحضرت مقداد (رض) چی دجنگ دفنونو یوماهر سپاهی و دکافرانودسل کسیززغره وال سپاره ټولی مقابلی ته یوازی وروړاندي سو اوددښمن صفونه یی تارومار کړل څه چی یی پخپله جذبه په خطبه کښی په ژبه ویلی وه په عمل کښی یی په اثبات ورسول دبدر له جگړی نه وروسته حضرت مقداد (رض) په احد، احزاب، ذی قرد اونورو ټولو غزاگانو کښی په پوره میرانه برخه اخیستی ده درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت مقداد (رض) په اسلامی جهادونو کښی گډون درلود. په فاروقی دور کښی چی کله عمروبن العاص (رض) پرمصر باندي یرغل وکړ، له مصریانو سره هم دجنگ افراد زیات وو اوهم جنگی تجهیزات اومسلمانان دشمیر اووسلو په لحاض دهغوی په نسبت کمزوری وو حضرت عمرو بن العاص (رض) ددار الخلافت نه دمرستی غوښتنه وکړه، عمر فاروق (رض) داسلامی لښکر دمرستی لپاره څلورزره عسکر اوڅلور تکړه قوماندانان ورولیږل اودائی ورته ولیکل چی هریوقوماندان له زرو افرادو سره برابر دی، پدغو څلورو قوماندانانو کښی

یوتن حضرت مقداد بن عمرو (رض) ؤ ددغی مرستی په رسیدوسره دمجاهدینو پوځ تقویه سو او په لږوخت کښی په مصر کښی داسلام بیرغ ورپیدی، اسلامی مؤرخینو لیکلی دی چی له دی جنگ نه مخکی حضرت مقداد (رض) دشام په جهاد کښی هم برخه اخیسی وه.

په جنگ یرموک کښی دگډون کوونکو مشهورو صحابه ؤ په جمله کښی هم دحضرت مقداد (رض) نوم په خصوصی ډول یاد کړل سویدی دحضرت مقداد بن عمرو (رض) دمقام په لوړتیا اوفضیلت باندی ټول صحابه قائل وه، دایمان دخلوص اوقربانی دولولی په برکت هغه پررسول الله (ص) باندی گران ؤ یوځل رسول کریم (ص) وفرمایل: ماته الله ج امرکړیدی چی له څلورو کسانوسره محبت ولرم او الله هم له هغوی سره محبت لری پونستنه وسوه چی هغوی څوک دی؟ ویی فرمایل: علی (رض) مقداد (رض) سلمان (رض) اوابو ذر (رض) دحق دشمی دغه پتنگ، مجاهد شخصیت، دعلم اوفضیلت خاوند، جلیل القدر صحابی په (۳۳) هجری کال دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دورکښی داجل داعی ته پداسی حال کښی لیبک ووايه چی دهغه عمرله اويا کالو څخه اونستی ؤ امیرالمؤمنین پخپله دهغه دجنازی لمونځ اداکړ اوله هغه وروسته په زرگونو مسلمانانو په لمدو سترگو هغه په جنت البقیع کښی خاوروته وسپاری. (رضی الله تعالی عنه)

حضرت معاذ بن جبل

حضرت معاذ بن جبل (رض) دانصارو دخزرج قبیلی داوس بن سعدله کورنی څخه اودبیعت عقبه ثانیه په وخت کښی دپنځه اويا کسيز هیئت په جمله کښی په اسلام مشرف سوی ؤ اودا وخت دهغه دنوی ځوانی موسم ؤ. دحضرت معاذ (رض) صورت اوسیرت دواړه بنایسته وو، دپیری پوهی او ذکاوت خاوند ؤ، هغه څوک چی رسول اکرم (ص) ورته دامام العلماء لقب ورکړی ؤ مدینی منوری ته دپیغمبر (ص) له هجرت نه وروسته به هغه هروخت په نبوی مجلس کښی حاضر ؤ اودقرآن اوسنت زده کړه به یی کوله رسول کریم (ص) هغه ته پخپله دبنوسلمه دمسجدامامت سپارلی ؤ. دیمن خلگو چی دخپل

استازی هیئت په خوله له پیغمبر (ص) نه دیوداسی ولی غوښتنه وکړه چی هم دهغوی دا اجتماعی چارو تنظیموونکی وی اوهم دقضایاؤ فیصله کوونکی، نو رسول اکرم (ص) ددغی وظیفی لپاره حضرت معاذ (رض) وټاکي، کله چی دخپل ماموریت خواته روانیدی نوسرور کائنات (ص) ورڅخه پوښتنه وکړه: معاذه ته به دڅه په اساس فیصلی صادروی؟ عرض یی وکړ: دالله په کتاب.

پوښتنه یی وکړه: که دالله په کتاب کښی څرگند نص ونه مومی بیابه څه کوی؟ عرض یی وکړ: درسول الله په سنت.

پوښتنه یی وکړه: که درسول الله (ص) په سنت کښی هم تصریح حکم ونه مومی نوبیابه څه کوی؟ عرض یی وکړ: بیابه پخپله رایه اجتهاد کوم او هیڅ قصور به ونکړم. دحضرت معاذ (رض) دجوابونو په اوریدو سره پیغمبر (ص) خوشحاله سو، دهغه پرسینه یی لاس راتیرکړ ویی فرمایل: الحمدلله چی خدای دپیغمبر استازی ته دهغه څه توفیق ورکړ چی دالله رسول ورباندي خوښ دی، بیا رسول الله (ص) دیمن خلگو ته فرمان ولیکی چی زه تاسی ته ډیرنبه سپری درلیږم تاسی دمعاذبن جبل اودده له ملگرو سره ښه رویه وکړی، دزکات او جزیی مالونه ورته ټول کړی، دوی خوشحاله وساتی پام کوی چی درڅخه خفه نشی. له بلی خوا یی حضرت معاذ (رض) ته نصیحت وکړ چی: دهغه وطن له خلگوسره نرمه رویه وکړئ سخته رویه ورسره مکوی، خلگ خوشحاله وساتی مه یی کرکجن کوی، په ملگرتیا سره کارکوی.

دنصیحت په پای کښی یی ورته وفرمایل: دمظلومانو له ښیراؤ نه وویریزی چی دهغو او دالله (ج) ترمینځ حایل او پرده نشته.

درخصتیدو په وخت کښی سرور کائنات (ص) ورته وفرمایل: ښائی بیا زما اوستا ملاقات ونشی اوکله چی ته بیرته مدینی ته راشی نوزما قبربه ووینی، ددی خبری په اوریدو سره پرحضرت معاذ باندي غرونه، غرونه غم راغی او په زوره زوره یی ژړل رسول الله (ص) ورته وفرمایل مه ژاړه ژړا ښه کارندی، بیایی په مات زړه خدای پامانی وکړه اودیمن خواته روان سو دسرور کائنات (ص) وینا رشتیاوه حضرت معاذ (رض) لاپه یمن کښی ؤ چی ددواړو

جهانو سردار له دی فانی دنیا نه رحلت وکړ.

د حضرت معاذ (رض) د علم او پوهی مقام له هغه مبارک حدیث څخه څرگندیږي چې رسول الله (ص) فرمایلي دي (اعلم امتی بالحلال والحرام معاذ بن جبل) زما په ټول امت کښی چې څوک په حلالو او حرامو باندی ښه عالم دی هغه معاذ بن جبل دی، د صحابه کرامو په مجلس کښی به چې کله دکوم حدیث په هکله بحث راغی او په هغه کښی به حضرت معاذ موجود ؤ نو ټولو به دهغه خواته سترگی اړولی او پوښتنه به یی ورڅخه کوله او هغه به جواب ورکوی. حضرت معاذ د علم، ذکاوت او حسن اطاعت لامله په رسول الله (ص) باندی ډیر گران ؤ، یوه ورځ سرور کائنات (ص) د هغه لاس ونيوی او ویی فرمایلي: زه لتا سره ډیره مینه لرم، حضرت معاذ پدی خبره دخوښی په څپو کښی ډوب سو عرض یی وکړ: یا رسول الله (ص) مور او پلار می درنه څار شه، زما هم لتاسره له حده زیاته مینه ده، د دنیا له هرشی نه راته محبوب او گران یی، پیغمبر (ص) وفرمایلي: ښه نوله هر لمانځه نه وروسته دادعا وایه او هیڅکله یی مه هیروه؟ (رب اعنی علی ذکرك وشکرك وحسن عبادتك) یا الله دخپل ذکر او شکر او ښه عبادت کولو لپاره مرسته راسره وکړه.

حضرت معاذ (رض) وویل: یا رسول الله! زه به پخپله هم تل ورباندی عمل کوم او نوروته به هم ورباندی د عمل کولو توصیه کوم. یوه ورځ رسول الله (ص) پوښتنه وکړه: معاذه دسهار شیبی در باندی څنگه تیری سوی؟ حضرت معاذ عرض وکړ: یا رسول الله! له ایمان سره راباندی تیری سوی، پیغمبر (ص) وفرمایلي: دا په کوم دلیل وایی؟ عرض یی وکړ: هر سهار چې راشی د ما ښام دراتلو هیله می نه وی او هر ما ښام چې راشی دسهار دراتلو هیله می نه وی، هر قدم چې واخلم د بل قدم اخیستلو هیله می نه وی په پای کښی یی وویل: داسی راته ښکاری چې گویا د دوزخیانو انجام هم وینم او د جنتیانو انجام هم، رسول الله (ص) ورته وفرمایلي: تاد معرفت مقام میندلی دی، پر همدی ثابت قدمه اوسه، حضرت معاذ (رض) نه یوازی د علم پوهی او د غوره اداری او تنظیم په میدان کښی تر زیاترو خلگو مخکی ؤ بلکی د جهاد په

سنگر کنبی هم له چانه بیرته پاتی نه ؤ، هغه امام الفقهاء ؤ پدی پوهیدی چی دخدای (ج) په نزد بهترین عمل فی سبیل الله جهاد دی په همدی اساس درسول الله (ص) په ژوند کنبی له بدر نه واخله ترتبوك پوری په ټولو غزاگانو کنبی عملا شریک ؤ.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دابوبکر صدیق (رض) او عمر فاروق (رض) په دور کنبی هم دشام اوروم په جگره کنبی برخوال ؤ فاروق اعظم (رض) خودومره احترام ورته درلود چی په زیاتره چارو کنبی به یی مشوره ورڅخه اخیستله اوویل به یی چی: (لولا معاذ بن جبل لهلك عمر)، که معاذ بن جبل نه وای نو عمر به هلاک سوی ؤ.

حضرت معاذ (رض) د (۳۲) کالو په عمر دحضرت فاروق (رض) دخلافت په دور کنبی وفات سو اوداردن دسیند پرغاړه په بیسان نومی مشهور بنارکی دفن کرای سو. (رضی الله عنه)

حضرت مغیره بن شعبه رضی الله عنه

حضرت مغیره بن شعبه (رض) دطایف دمشهوری قبیلی بنو ثقیف څخه ؤ، بنو ثقیف ډیر سرکبن او جنگیالی خلگ وه او په عین حال کنبی دنبه ژوند خاندان هم وه چی حاصل خیزه کروندی اومیوه دارباغونه یی لرل. دبعثت په لسم کال سرور کائنات (ص) دتوحید دعوت ورکولو لپاره طایف ته ولاړی، ددغی قبیلی مشرانو نه یوازی درحمت عالم (ص) قدر او احترام ونکړ بلکی داسی ناوړه برخورد یی ورسره وکړ چی انسانیت ترینه کرکه کوی اودهغه ترڅه خاطره ټول عمر ورته یاده وه. ددغی قبیلی خلگ دهجرت تر نهم کال پوری داسلام له نعمت څخه محروم پاتی وو، البته دگوتو په شمیر څوکسانو له دغه تاریخ نه مخکی ایمان راوړی ؤ چی حضرت مغیره بن شعبه (رض) هم پدغو بختورو هستیو کنبی شامل ؤ: حافظ ابن عبدالبر (رض) په الاستیعاب کنبی لیکلی دی چی حضرت مغیره بن شعبه (رض) په پنځم هجری کنبی ایمان راوړ اوپه همدی کال کنبی مدینی منوری ته مهاجر سو داسلام په راوړلو سره دهغه دزړه خونه دقومی تعصب څخه خالی اودرسول الله (ص) په مینه اومحبت

مالامال او پوره معمور سوه، دخپل وخت زیاتره برخه به یی ددوارو جهانو د سردار په خدمت کښی تیروله اوله نبوی فیوضاتو څخه به یی گټه اخیستله اوله دی امله چی په لیک اولوست پوهیدی، په ځینو وختو کښی یی دوحی لیکلو درنده وظیفه هم سرته رسوله.

دهجرت په شپږم کال دذی قعدی په میاشت کښی سرور کائنات (ص) له څوارلس سوه صحابه کراموسره دعمری ادا کولوپه نیت دمکی معظمی خواته روان سو اوداهمغه سفرؤ چی دبیعت رضوان تاریخی پیښه پکښی مینځ ته راغله یعنی څوارلس سوه کسانو ترونی لاندی دالله (ج) درسول په لاس دقربانی او سرښندنی بیعت وکړ اوالله (ج) هغوی ټولوته دڅرگندی وحی په ژبه دخپلی رضا زیری ورکړ اووی فرمایل: (لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونک تحت الشجرة) حقیقت دادی چی الله (ج) له مؤمنانو څخه راضی سو کله چی هغوی ترونی لاندی له تاسره بیعت کاوه.

اوحضرت مغیره بن شعیه پدی مبارکو صحابه ؤ کښی شامل ؤ دبیعت رضوان اودحدیبی له صلحی نه وروسته دخیبر، دمکی دفتح، تبوک اونورو ټولو اسلامی غزاگانو کښی له رسول الله (ص) سره ملگری ؤ.

په نهم هجری کښی دطایف خلگوله خپلو بانفوذه اوبارسوخه کسانو څخه مرکب یوهیئت دخپل یومشر عبدیاللیل ترقیادت لاندی مدینی ته ولیږی له پیغمبر (ص) سره له خبرو کولو وروسته هیئت اسلام ومنی او طایف ته دهغوی له بیرته ستنیدونه څوورځی وروسته رسول الله (ص) حضرت مغیره بن شعبه اوحضرت ابوسفیان بن حرب اودبل یوروایت له مخی دخالد بن ولید په شمول طایف ته ولیږل چی دهغه ځای دخلگو مشهور بت "لات" او دهغه معبد دږی وږی کړی.

دپیږیو پیږیو مشرکانه باطلی عقیددی دهغوی په زړونو کښی دخپل معبود (لات) رعب اچولی ؤ اوفکریی کوی چی که څوک،، لات،، ته په سپک نظر وگوری هغه ته به ارومرو څه ضرر اوزیان رسیږی مگرحضرت مغیره (رض) طایف ته په رسیدو سره دغه حرافی انگیرنه له مینځه یوړه لومړی یی دلالت

بت توتی توتی کر اوبیایی دبتکدی ددیالونو په نرولو لاس پوری کر او عملا بی خلگوتہ ونبولہ چی دادخلگوپہ لاس جوړسوی خدایان نہ چاتہ گتہ رسولای شی اونہ زیان، گتہ اوزیان هرخہ دواحد لاشریک اللہ (ج) په لاس کبسی دی، له همغہ نہ ویرہ په کارده دهغہ پدی اقدام سرہ دقبیلی دتولو خلگو ایمان محکم اوراسخ سو. دہجرت په لسم کال چی رسول اللہ (ص) حج تہ تشریف یوړ، پدی سفرکبسی ہم حضرت مغیرہ بن شعبہ (رض) دپیغمبر (ص) سرہ ملگری و اودبنو ثقیف قبیلی تولو خلگوہم پدی حج کبسی گلہون درلودی.

دہجرت په یولسم کال چی سرور کائنات (ص) له دی فانی دنیانہ رحلت وکر، پر صحابہ وکرامو بانندی له ډیرہ غمہ رنا ورخ تورہ شپہ سوه، دجنازی د لمانخہ له ادا کولو وروستہ بی چی کلہ دهغہ ﷺ مطہر جسد په لحد کبسی ایښودی، پدی وخت کبسی حضرت مغیرہ بن شعبہ (رض) له ډیرہ غمہ منگولی مروړلی چی ناخاپہ دهغہ دگوتی گوتمی درسول اللہ (ص) په مبارک قبرکبسی ولویدلہ، حضرت علی کرم اللہ وجہہ چی نژدی ولاړو حضرت مغیرہ (رض) تہ بی وویل: کوزشہ اوخپلہ گوتمی راواخلہ، هغہ قبرتہ کوزسو، درسول اللہ (ص) پرمبارکہ پنبہ بی لاس ولگیدی خلگوتہ بی وویل: خاوری توی کرئی خلگوچی خاوری وارولی نوہغہ په لمدو سترگو اوسترو سلگیو له قبرنہ راپورته سو او بیابہ بی ټول عمر پدی افتخار کوی اوویل بہ بی: زہ وروستی سپری یم چی له رسول اللہ (ص) خخہ جدا سوم درسول اللہ (ص) له وفات نہ وروستہ دابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دورکبسی دمرتدانو پرضد جہادکبسی دحضرت مغیرہ بن شعبہ (رض) خوراستر نقش و ترهغہ پوری مدینی تہ راستون نسو ترخو چی دغہ فتنہ بیخی له مینخہ نہ وہ تللی، ہمدارنگہ، دعمر فاروق (رض) دخلافت په دورکبسی دایران او شام په اوږدو جگړو کبسی داسلامی لښکر دلاسه په بویب نومی خای کبسی دایرانی لښکر دماتی خوړلو نہ وروستہ ایرانی مشهور پهلوان رستم دمسلمانانو پرضد دجنگ لپارہ یو لاک اواتیا زره کسیز پوخ او دری سوه جنگی ہاتیان (فیلان) له خانہ سرہ واخیستل اوقادسیی تہ ولاړی خو دجنگ نہ مخکی بی دخبرو اترولاړہ په مخ کبسی ونبولہ، حضرت سعدبن ابی

وقاص (رض) حضرت مغیره بن شعبه (رض) دخیل نماینده په صفت ورولیږی. رستم خپل دربار په قیمتی فرشونو سینگار کړ او د شاهانه تاج پرسر ایښودلو سره د سرو زرو پرتخت کښینستی اوبیائی حضرت مغیره (رض) ځان ته وغوښتی حضرت مغیره (رض) د جهاد په سپیرو گردجنو جامو کښی له خپلی زنگ وهلی توری اولیندی سره په ډیره بیباکی وړاندی ورغی، رستم پوښتنه وکړه ته به پخپله زنگ وهلی توره او وړو وړو غشو سره زموږ پرضد څنگه وجنگیږی؟ پداسی حال کښی چی زموږ شان شوکت او عسکری قوت پخپلو سترگو وینی.

حضرت مغیره (رض) جواب ورکړ: زما توره زړه ده خودهغی په تیزوالی می پوره باوردی، پاتی سوه دغشو خبره، پدی وپوهیږه چی که داور بخری هرڅومره وړوکی هم وی خوپه هر حال بیا هم اوردی اوداور خاصیت سوځول دی، رستم وویل: اوس هم لاوخت شته که تاسی بیرته ولاړ شی دابه ښه وی، موږ نه یوازی داچی په تاسی پسی نه درځو بلکی ستاسی دلښکر مشر او نورو تکړه قوماندانانو ته به قیمتی انعامونه هم درکړو حضرت مغیره (رض) دخپلی توری پرموتی باندی لاس کیښودی او په پوره جرئت سره یی ورته وویل: که ته حق دین نه منی نو لږ تر لږه جزیه ومنه او که داهم نکوی نو توره به زموږ او ستاسی ترمینځ فیصله کوی له هغه وروسته بیرته خپل لښکرته ستون سو او په بله ورځ دمسلمانانو او ایرانیانو ترمینځ دقادیسی خونړی جگړه ونښتله چی په نتیجه کښی مسلمانان فاتح او ایرانی لښکرو عبرتناک شکست وخوری.

حضرت مغیره (رض) امیر المؤمنین عمر فاروق (رض) ته ډیر گران او محبوب ؤ له همدی امله یی لومړی په بصره او بیاپه کوفه کښی داسلامی دولت دوالی په صفت ټاکلی ؤ چی دهغه غوره کارنامی داسلامی اعمالو لپاره دلاری مثال گڼل کیدای شی دکوفی دامارت په دوران کښی به هغه ویل: زه دکوفی دخلگو په وینو لاسونه نه سره کوم چی هغوی نیک بخت او ځان بد بخت کړم، زه به نیکوکارانو ته انعام ورکوم او بدکارانو ته به عفوه کوم، که څوک ښه خبره کوی دهغه به ستاینه کوم او که څوک ناپوه وی هغه به پوهوم ترهغه پوری

چی دقضا غشی زما اوددوی ترمینخ جدائی راوی اودکوفی په خلگو باندی چی له مانه وروسته بل حاکم مقررشی نوبیابه زه ډیر ډیر وریا دیرم، حافظ ابن حجر دقبیصه بن جابر داوینا رانقل کړیده چی: ماله مغیره سره ډیره موده تیره کړه، هغه دومره مدبر او خیرک سړی ؤ چی که دیو بنار اته داسی دروازی وای چی بی حکمته له یوی دروازی نه تیریدل هم محال وای نو حضرت مغیره به له اتو واړو څخه تیر سوی ؤ حضرت مغیره یوازی مجاهد او مدبر نه بلکی دعلم اوفضیلت داسمان یو ځلنده ستوری هم ؤ، له هغه څخه (۱۳۳) حدیثونه روایت سویدی. (رضی الله عنه)

حضرت مثنی بن حارثه رضی الله عنه

حضرت مثنی بن حارثه (رض) دبنو شیبان تېرته منسوب اوله عدنانی نسل څخه ؤ اودغه عربی قبیلله دفارسیانو په گاونډ کبسی میشته وه دلومړی ځل لپاره له رسول اکرم (ص) سره دهغه لیدنه کتنه دبعثت په لسم کال دحج په موسم کبسی وسوه، رسول الله (ص) پداسی حال کبسی چی حضرت ابوبکر صدیق (رض) هم ورسره ملگری ؤ له خپلی تگلاری سره سم منی ته تشریف یوړ ترڅو هلته دعربی نړۍ له گوټ گوټ څخه دمختلفو قبیلو راغلیو حاجیانوته دتوحید بلنه وړاندی کړی.

په یوه خیمه کبسی څوتنه معزز اوبارسو څه خلگ ناست وو حضرت ابوبکر صدیق (رض) له سلام اچولونه وروسته له هغوی نه پوښتنه وکړه: ای دخدای (ج) دکور میلنمو تاسی کومی قبیلی ته منسوب یاست؟

جواب یی ورکړ: موږ دشیبان بن ثعلبه څوځات یو اودفارس دخلگو په گاونډ کبسی اوسېږو، ابوبکر صدیق (رض) جواب ورکړونکی سړی ته وویل: که ما اشتباه نه وی کړی نوته مفروق بن عمرو یی؟

جواب یی ورکړ: هو! زه مفروق یم اوراسره ملگری هاتی بن قبیصه، مثنی بن حارثه اونعمان بن شریک دی.

ابو بکر صدیق (رض) دخبرواترو په ترڅ کبسی خپل ځان هم هغوی ته معرفی کړ اوبیایي د اشاری په ترڅ کبسی وویل: تاسی به درسول الله (ص) په

باره کنبی څه اوریدلی وی، همدغه دالله (ج) رسول دی.
مفروق درسول کریم (ص) خواته متوجه سو، عرض یی وکړ: ای قریشی
وروره ستا بلنه اودعوت څه شی دی؟

پیغمبر (ص) وفرمایل: زه تاسی ته بلنه درکوم چی شاهدی وویاست چی
له الله (ج) نه پرته بل څوک دعبادت مستحق ندی اوزه دالله (ج) برحق رسول یم،
غواړم چی تاسی زما ملاتړ او مرسته وکړی ترڅو چی زه وکولای شم چی دالله
(ج) بندگانوته دخدای (ج) دین ورسوم قریشو دالله (ج) له حکمونو څخه څرگنده
سرغړونه کړیده دهغه رسول ته یی ددروغجن نسبت کړیدی، له حق نه یی مخ
اړولی دی او پرباطل باندی ټینگ ولاړدی، الله (ج) ددوی له ټولو خبرونه منزه
او دشنا ستاینی وړدی.

مفروق بیا پوښتنه وکړه: ستا دبلنی نور مطالب څه دی؟
رسول الله (ص) دقرآن څوايتونه ورته ولوستل چی په هغو کنبی دا احکام
وو چی: له الله (ج) سره شریک مه نیسی له مور پلار سره احسان وکړی، خپل
اولادونه دلورزی او بیوزلی له ویری نه مه وژنی اودبی حیائی چاروته که
بنکاره وی او که پټ مه نژدی کیږی، دچاوینه چی الله (ج) حرامه کړیده په ناحقه
مه تویوی، دیتیم مال ته لاس مه غځوی تله او پیماننه په عدل او انصاف سره
کوی او کله چی خبری کوی په انصاف سره ږغیږی اگرکه دکوم خپلوان معامله
وی هم اوله الله (ج) سره مو چی کوم تعهد او ژبنه کړی وی هغه ترسره کړی.
مفروق ددی الهی احکامو په اوریدلو سره وویل: ای قریشی وروره تاچی
مور ته څه ولوستل دادځمکی داوسیدونکو کلام ندی، په خدای (ج) قسم چی
ستا دعوت دنیکیو پیغام دی چاچی تاته ددروغجن نسبت کړیدی هغوی
پخپله دروغجن او ظالمان دی.

بیا وروسته مثنی بن حارثه عرض وکړ: ای قریشی وروره تاچی څه
واورول په خدای (ج) قسم چی له دی نه مخکی ما هیڅکله دغسی کلام ندی
اوریدلی خو خبره داده چی مور دفارسیانو گاونډیان اودکسری ترقوماندی
لاندی یو، چی مورستا ملاتړ وکړو او هغه ستا ددبمنی په محاذ کنبی ودریږی

نوییابه مور د هغه د ظلم په ژرنده اوږه سو مور د عربوپه خلاف ستاملاتر کولای سو خو د کسری پر خلاف دریدل ز مور له وسی نه پورته خبره ده رسول الله (ص) دمثنی بن حارثه په جواب کسبی وفرمایل: شیبانی وروره! په یو خای کسبی ملاتر کول او په بل خای کسبی ملاتر پریښودل د اسلام له روح سره سمون نلری، که ته د حق منونکی یی نو د الله (ج) ټول دین به منی، دانشی کیدای چی هم به د اسلام اطاعت کوی او هم د کسری، په ریښتیا سره د الله (ج) د دین پیروان هغه کسان دی چی په هراړخیز ډول د هغه مرسته او ملاتر وکړی له دی خبرو اترونه وروسته رسول الله (ص) او ابوبکر صدیق (رض) له مجلس نه پاڅیدل او روان سول دلسم نبوی کال نه تر نهم هجری کال پوری دمثنی بن حارثه شیبانی د اقبال ستوری د محرومیت په وریخو کسبی پټ و او د حق له کاروان سره د ملگرتیا په لوری یی هغه ته لارښوونه ونکړای سوه، پدی موده کسبی ډیر ستر تحولات او عظیمی پیښی مینخ ته راغلی، رسول الله (ص) مدینی منوری ته هجرت وکړ، دبدر احد خندق او خیبر غزاګانی تیری سوی، د حدیبی په سولی سره د فتح مبین لپاره زمینه مساعده سوه، دنړی جابرو اوبی لاری امپراتورانو ته د حق دعوت او پیغام ولیږل سو، دمکی هغه ځمکه چی یو وخت په رحمت عالم بانندی سور اور گرځول سوی وه د حق دلښکر په لاسونو فتح کړای سوه او د اسلام بیرغ وربانندی ورپول سو، د حق سرسختو دښمنانو د اسلام د عظمت په وړانندی د عجز او تسلیم سرونه کښته کړل جاهلی رسمونو خپل خای د حق نظام ته پریښودی او د قیصر او کسری شیطانی طلسم ډری وړی سواو د عربی نړی له ګوټ ګوټ نه انسانان ډلی ډلی راتلل او د اسلام تر نورانی بیرغ لانندی ودریدل، په همدی دور کسبی د بنو شیبان هیئت د حضرت مثنی بن حارثه ترمشری لانندی مدینی منوری ته د اطاعت په دائره کسبی د داخلیدو لپاره روان سو او دا هغه وخت و چی دمثنی بن حارثه د اقبال ستوری وځلیدی او د رسول الله (ص) په مبارک لاس یی دایمان او سربښندنی بیعت وکړ خوداسی ریښتوننی بیعت چی له هغه وروسته یی خپل هرڅه د حق په لار کسبی وقف کړل د رسول الله (ص) له رحلت نه وروسته د حضرت ابوبکر صدیق (رض) د خلافت په دور کسبی چی کله

دارتداد دفتنی اورونہ بل سول، دمرتدانو پرضد جگرہ کی حضرت مثنیٰ بن حارثہ لوی لاس درلودی، د عراق دتسخیر پہ جگرہ کبسی حضرت مثنیٰ شیبانی داتہ زره کسیز اسلامی لسنکر مشرو چی وروستہ بیا حضرت خالد بن ولید (رض) دہغہ دمرستی لپارہ لہ لس زره عسکروسرہ ورغی او حضرت خالد (رض) کہ خہ ہم داتہ لس زره کسیز لسنکر مشری پرغارہ واخیستلہ خود حضرت مثنیٰ (رض) لہ مشوری نہ پرتہ بی یوقدم ہم نہ پورته کاوہ.

د عراق لہ نیولونہ وروستہ حضرت خالد (رض) دامیر المؤمنین ابوبکر صدیق (رض) دفرمان پہ اساس دشام خواتہ مخہ کرہ او حضرت مثنیٰ بن حارثہ (رض) بی د عراق دامیر پہ حیث پرینبودی خہ مودہ وروستہ ایرانی لسنکرو دمشهور حربی جنرال او نامتو پهلوان رستم بن فرخ زاد ترقیادت لاندی پر مسلمانانو باندی یرغل وکر او داسلامی لسنکر او ایرانیانو ترمینخ اوردی جگرہ وسوی چی پدی تولو جنگونو کبسی د حضرت مثنیٰ بن حارثہ (رض) ستر نقش و دیو ماهر جنرال پہ صفت بی جنگی تاکتیکونہ برابرول، دلسنکر تعبیه بی کولہ او پہ عین حال کبسی بی دیو نامور خطیب وظیفہ ہم اجرا کولہ چی دہغہ د تقریرونو پہ اثر بہ دهرمسلمان عسکر پہ زره کبسی دشهادت جذبہ او ولولہ راپاریدلہ او پہ پورہ زپورتوب او میرانہ بہ بی د جہاد میدان تہ وردانگل، یوخل دجنگ پہ میدان کبسی دہغہ ورور مسعود بن حارثہ شیبانی ډیر خطرناک زخمی سو او دخنکدن پہ حالت کبسی بی وویل: ای دبکر بن وائل زامنو خپل بیرغ لوړ اوخلانده وساتئ خدای (ج) بہ تاسی تہ لوړتیا در پہ برخہ کری، پام کوی چی زماپہ مرگ سرہ ستاسی قدمونہ ونہ بنوئیږی.

پدی وخت کبسی حضرت مثنیٰ بن حارثہ (رض) راپاخیدی اووی ویل: ای مسلمانانو! شریف انسانان همدغسی مری پام کوی چی ستاسی بیرغ راتیت نشی، دا جگرہ دتاریخ پہ پانو کبسی دبویب پہ نوم ثبت سویدہ، پدی جگرہ کبسی چی ایرانی لسنکرو تہ دسر او مال خومرہ تاوان ورسیدی پہ بلہ ہیخ یوہ جگرہ کبسی ورتہ نہ ورسیدلی لہ فتحی نہ وروستہ چی حضرت مثنیٰ دخپل ورور مسعود او انس بن هلال دجنازی لمونخ اداکر نودیوی خطبی پہ ترخ کبسی

بي وويل: په خداى (ج) قسم دى چي دغو خلكو دخپل شجاعت، استقامت او ميرانى بيرغونه ودرول اودخپلو وينو په نذرانه كولو سره يي دخپلو گناهونو كفاره اداكړه حضرت مثنى بن حارثه دبويب له جگړي نه مخكې دجسر په جگړه كښي ديوكافر دلاسه زخمى سوي ؤ دهرډول علاج سره سره دهغه زخم جوړنسو اوكله چي هغه وپوهيدي چي داجل نيته يي نژدي سويده نويي بشير بن خصاصيه (رض) خپل جانشين وټاكي اووصيت يي ورته وكړ چي حضرت سعد بن ابى وقاص (رض) ته زما پيغام ورسوه چي: ترخو چي امكان موجود وي دعربو په سرحد كښي واوسيري اوله ايرانيانو سره وجنگيري، كه الله ج بري درپه برخه كړ په بي پروائي سره ايران ته داخل شي اوكه خداى (ج) مكړه ايرانيان مغلوب نسول نودخپل هيواد په حدودو كښي دننه به بيا دخپل لښكر دتنظيمولو او يرغل كولو تدبير ونيسي له دى وصيت نه وروسته داسلامي لښكر نامتو قوماندان ددى فاني دنيانه رخصت سو اود ذوقار په سيمه كښي خاوروته وسپارل سو. (رضى الله عنه)

حضرت هشيم بن عتبه رضي الله عنه

حضرت هشيم بن عتبه دقريشو دعبدشمس له كورني څخه او په څلورم پښت عبد مناف بن قصي كښي دهغه دنسب لړي له رسول اكرم (ص) سره يو ځاى كيږي دهغه پلار عتبه بن ربيعه دقريشوله سردارانو څخه او پخپل قوم كښي يو بانفوذه اوبار سوځه سړي ؤ دهغه په پوهه باندي دخلگو اعتماد ؤ اوخپلي لانجى او شخړي به يي دفيصلى لپاره هغه ته وړاندي كولي خو عقل او پوهي ونشو كړاي چي دحق خواته يي رهبري كړي كله چي سرور كائنات (ص) دمكي خلكو ته دتوحيد بلنه وړاندي كړه هغه ددى پرځاى چي دحق پيروي وكړي دابولهب، ابوجهل، اميه بن خلف، وليد بن مغيره، عقبه بن ابى معيط، اسودبن عبد يغوث اونورو هغو اشرارو ملگري سو چي هغوى درحمة للعالمين (ص) اود هغه دخوږو ملگرو پرضد دنمني ته كلکه ملاتړلي وه مگر دعته په غير كښي روزل سوي هشيم غوږ ته چي كله دتوحيد دبلني رغ ورسيدى بي له ځنډه يي ورته لبيك وويل هم پخپله اوهم دهغه بنځه سهله بنت سهيل بن عمرو

د حقپالونکو په هغی سپیڅلی ډله کښی شامل سول چی د اسلام په تاریخ کښی د سابقون الاولون غوره لقب ورکړل سویدی.

عتبه بن ربیعہ دخپل زوی هشیم اودخپلی مړورسهله بنت سهیل په اسلام راوړلو ډیر زیات خپه سو اوکه څه هم چی پخپله بی څه ضرر ورته ونه رسوی خودمکی د مشرکانو دو حشیانه ظلمونو په مقابل کښی چی درسول الله (ص) پر ملگرو بی کول دهغوی حمایت بی هم ونکړ دبعثت ترپنځم کال پوری دخدای (ج) ددښمنانو دظلم په ژرنده اوږه کیدل چی په پای کښی د نبوت دپنځم کال د رجب په میاشت کښی حبشی ته دمهاجرینو په لومړنی ډله کښی چی (۱۱) تنه نارینه اوڅلور بیبیانی پکښی شاملی وی حضرت هشیم او حضرت سهله دواړو له خپل پلرني وطن مکی سره خدای پامانی وکړه او حبشی ته ولاړل.

په حبشه کی بی دوه دری میاشتی وتلی وی چی یو خبر خپور سو چی درسول اکرم (ص) اوقریشو ترمینځ صلح سویده او اوس مسلمانان دکافرانو له ظلم څخه په امن دی.

ددی خبری په اوریدلو مهاجرین خوشحاله سول چی دخپل مولی محمد رسول الله (ص) په دیدار مشرف شی او نور به په مکه کښی دامن ژوند تیروی، خو کله چی مکی مکرمی ته نژدی سول وپوهیدل چی هغه خبر دروغ ؤ او له پخوانه زیات مسلمانان دکفارو دلاسه ځورول کیږی له مشوری نه وروسته دټولو مهاجرینو پدی باندی اتفاق راغی چی دهغه وخت له تعامل سره سم هر څوک دمکی له مشرانو څخه پناه وغواړی او پدی ترتیب مکی ته په امن داخل شی دعلامه بلاذری (رح) دوینا له مخی حضرت هشیم او دهغه میرمن حضرت سهله له امیه بن خلف څخه پناه وغوښتله اودسرور کائنات (ص) په دیدار مشرف سول څنگه چی حالات له پخوانه هم خراب اومسلمانانو داسلام په جرم دخدای (ج) ددښمنانو وحشیانه ظلمونه زغمل اوسره ځمکه داور په شان ورباندی سره وه نوله دی امله رسول الله (ص) مظلومو صحابه ؤ ته یوځل بیا هدایت وکړ چی حبشی ته هجرت وکړی په دویم ځل هجرت کښی هم حضرت هشیم بن عتبه اودهغه میرمن حضرت سهله بنت سهیل بن عمرو شامله وه.

مدینی ته له هجرت نه مخکی حضرت هشیم مکی ته راستون سو او کله چی مدینی ته دهجرت اجازه و سوه ابو حذیفه هشیم (رض) دهغه میرمن سهله (رض) اودهغه ازادسوی غلام، سالم (رض) له مکی نه مدینی ته مهاجر سول او پدی ترتیب ددریو هجرتونو سعادت ورپه برخه سو ابو حذیفه هشیم بن عتبه نه یوازی ددری ځله هجرت کولو په وسیله د ممتاز مقام خاوند و بلکی په بدری صحابه و کنبی هم شامل و، دخدای (ج) دلاری دهغو دری سوه دیارلس تنو مجاهدینو څخه یوتن و چی الله (ج) هغوی ته دمخکینیو او وروستنیو ټولو گناهونو دبخبل کیدو اعلان و کړ دحق اوباطل په دغی لومړنی معرکه کنبی چی ددویم هجری کال درمضان دمیاشتی واقع و ده حضرت ابو حذیفه پلار عتبه بن ربیع دباطل پوځ قیادت کوی، دعقیدی دجلاوالی له امله دابو حذیفه اودهغه دپلار عتبه ترمینځ دزوی والی او پلاروالی پیوند شلیدلی و، زوی دحق په هغه صف کنبی چی دشمیر او جنگی تجهیزاتو په لحاظ ډیر کمزوری و او پلار په هغه صف کنبی چی د جنگی تجهیزاتو او جنگیالیو دشمیر دزیاتوالی لامله ظاهرینو فکر کوی چی نن به داسلام او مسلمانانو سته وزی او بیابه څوک دحق دعوت لپاره پاڅون ونکړی مگر دمادیت پرستانو دظاهر بینانه فیصلی او اټکل پر خلاف لږ شمیر تش لاسی مؤمنان دشیطان پرلوی مجهز لښکر باندی غالب او برلاسی سول، او یا سل تنه مشرکان یی دعته بن ربیع په شمول چی د حضرت حمزه (رض) په لاس وژل سوی و دجهنم کندی ته ولیږل او او یا تنه نوری اسیران و نیول دجگری له ختمیدونه وروسته دمشرکانو جسدونه په یوه څاکی واچول سول اوله دفن کیدونه وروسته رسول اکرم (ص) دهغوی دهدیری ترڅنگ ودریدی او په لوړ او از سره یی وفرمایل: (ای عتبه! ای شیبه! ای ابو جهل! ای فلان! ای فلان! ایا تاسی دالله (ج) وعده ولیدله؟

له مور سره چی رب العزت کومه وعده کړی وه هغه خو ترسره سوه درسول الله (ص) ددی وینا په اوریدو سره دصحابه کرامو غوټی زیږه سول اودعبرت ډیرلوی درس یی واخیستی، خو حضرت ابو حذیفه هشیم بن عتبه (رض) ډیر زیات خواشینی ولاړ و رسول اکرم (ص) ورڅخه پوښتنه وکړه: (دپلار په مرگ

دی خپه یی؟ عرض یی وکړ: (نه! یارسول الله، په خدای (ج) قسم دی چی دپلار په مرگ باندی نه یم خپه، خپه پدی یم چی زما پلار دکفر په حالت کنبی مرسو، هغه یوهونبیار او په چارو کنبی خیرک سړی ؤ، زما باورؤ چی دحق دعوت به و منی خواوس چی وینم چی کافر له دنیانه ولاړی، زما ټولی هیلی له خاورو سره خاوری سوی نو ځکه خپه یم.

رسول الله (ص) دهغه د جواب په اوریدو ورته دخیر دعا وکړه اودایمانی جذبی له امله یی ورته افرین ووايه.

له بدرنه وروسته دنبوی دور په نورو سترو غزاگانو کنبی هم حضرت ابو حذیفه هشیم بن عتبه په پوره میرانه برخه اخیستله اوتل به یی په زړه کنبی دشهادت جذبې دسمندر دڅپو غوندي څپانده وه هغه پدی پوهیدی چی تر ټولو غوره ژوند هغه دی چی دخدای (ج) دلاری په جهاد کنبی تیرشی اوتر ټولو غوره مرگ هغه دی چی مؤمن ته دخدای (ج) دلاری په جهاد کنبی نصیب شی کوم اجر چی مؤمن ته په فی سبیل الله جهاد کنبی په برخه کیږی په بل هیڅ نیک عمل سره ورته هغومره ثواب نشی په نصیب کیدای اودشهادت په مرگ سره دانسان ټول هغه گناهونه بخنبل کیږی چی دژوند په اوږدو کنبی ورڅخه صادر سوی وی.

په (۱۱) هجری کال کنبی چی کله سرور کائنات (ص) له خپل رفیق اعلی سره وصل سو او حضرت ابوبکر صدیق (رض) دمسلمانانو دقیادت دروند پیتی پراوړو واخیستی نو په ټولو عربو کنبی دارتداد دمهلکی فتنی لمبی پورته سوی. دمرتدانو یوی طبقی لکه مسیلمه کذاب او طلیحه اسدی په دروغو سره دنبوت دعوه وکړه له اسلام نه کفرته وگرځیدل، بلی طبقی په لمانځه او زکات کنبی دکموالی راوستلو غوښتنه وکړه اودریمی طبقی بیخی دزکات ورکولونه انکار وکړ، دمدینی له انصارو اودمکی له قریشو اوبنو ثقیف نه پرته نوری لږ قبیلی داسی وی چی یایی ټول اویایی لږکسان مرتد سوی نه وی ددی تباه کوونکو فتنومخه که نه وای نیول سوی نودا دځوان اسلامی خلافت لپاره سخته نازکه مرحله وه خو حضرت ابوبکر صدیق (رض) له بی ساری متانت،

ثبات او همت خخه کار واخیستی نه یوازی دمرتدانو په وړاندی یی سربنکته نکر اودهغوی یی هیخ ډول رعایت ونکر بلکی دوسایلو له محدودیت سره سره یی دهغوی دځپلو لپاره ملا وترله اودجهاد اعلان یی وکر دمجاهدینو یوولس زره لښکری یی تیاری کړی اودمرتدانو دراپرځولو لپاره یی مختلفو سیموته ولیږلی چی پدی لړکښی ترټولو سخته جگره دمسیلمه کذاب پرخلاف دیمامی جگره وه لکه چی علامه ابن جریر طبری وائی: دیمامی له جگرې نه بله هیخ یوه جگره سخته نه وه، مسیلمه څلویښت زره کسيز مجهز لښکر تیار کړی ؤ، یوی خواته هم عرب اوبلی خواته هم عرب وو، له اوسپنی سره داوسپنی ټکر ؤ خو یوی خواته هغه کسان وو چی دالله (ج) اودالله درسول لپاره جنگیدل اوبلی خوا ته هغه کسان وو چی دشیطانی مفکوری پخاطر راوتلی وو، دحقیالونکو په صف کښی حضرت ابو حذیفه هشیم بن عتبه اودهغه زوی بللی سالم چی په مولی ابی حذیفه سره یی شهرت درلود هم شامل وو، ابو حذیفه او سالم دواړه په ډیره میرانه دخدای (ج) ددښمنانو پرضد وجنگیدل او په پای کښی دواړو هغه لوړ مقام ومیندی چی یومسلمان په ټول ژوند کښی دهغه دمیندلو هیله من وی یعنی دخدای (ج) دلاری په جهاد کښی دشهادت لوړ مقام پدی وخت کښی دحضرت ابو حذیفه عمرد (۵۴) کلونو ؤ هرڅوک چی دحق دشمعی دپتنګ حضرت ابو حذیفه هشیم دژوند کتاب ترمطالعی لاندی ونیسی نو په اسلام کښی درومبی والی، دحق په لاره کښی ددرندو مصیبتونو زغملو په دین کښی داخلاص اودخدای (ج) له رسول سره دژوری مینی بابونه به ډیر څرګند په نظر ورشی اوهرمسلمان کولای شی چی دهغه په قدم باندی دقدم ایښودلو اودهغه دتگلاری په تعقیبولو سره دجنت اودیدار سره منزل ته ورسیرې. (رضی الله عنه)

حضرت هشام بن عاص رضی الله عنه

حضرت هشام بن عاص بن وائل دحضرت عمرو بن عاص ورور ؤ، په عمر کښی له هغه نه کشر خو په ایمان راوړلو کښی له هغه نه مشر ؤ ځکه چی عمرو بن عاص په پنځم هجری کال کښی داحزاب له غزانه وروسته ایمان راوړ مگر

حضرت هشام بن عاص دبعثت په لومړيو وختونو کښې دايمان د خزاني مالک سوی ؤ.

په خرگند ډول د حق د تبليغ له پيل کيدونه وروسته نه يوازي داچي د قريشو لويانو د حق دعوت نه مني بلکي ددې دعوت د خپريدو په مخ کښي يې هر راز خنډونه ايجادول او د حق پر پيروانو باندې يې ژوند تريخ کړي ؤ او حتی پخپله رسول الله (ص) ته يې په لاس او ژبې سره ضرر رسوي چي ابولهب، ابوجهل، عقبه بن ابي معيط، عتبه، ربيعه، اميه بن خلف او عاص بن وائل سهمي د دښمنانو په لومړي صف کښي ولاړوو ددې خبري يو خرگند دليل هغه پيښه ده چي يوه ورځ رسول کریم (ص) د حق د تبليغ لپاره روان ؤ او دغه اشرار په يوځای کښي راټول سوی ناست وو.

عقبه بن ابي معيط ربيعه ته په خطاب وويل: ده ته وگوره وائي پر ما باندې له اسمانه پرښتي رانا ز ليرې ربيعه د خندا په څپو کښي وويل: اياته يې ويني چي له ده سره پرښتي رواني وي عقبه بن ابي معيط وويل: په لات او عزي باندې قسم که يوه پرښته ووينم زه به دده په کلمه ويلو کښي يوه شيبه هم ځنډ ونکړم، عتبه وويل: نه زه خوبه تر هغه پوري ورباندې باور ونکړم ترڅو چي پخپله خدای (ج) راته ونه وائي چي اي عتبه دا زما رسول دی، دده خبره ومنه، اميه بن خلف وويل: هغه خلگ څومره ناپوه دی چي پده باندې ئي ايمان راوپيدی که په رشتيا سره پيغمبر (ص) وای نوفرشتي به وړاندې او وروسته ورسره رواني وای د سرو زرو کور به يې ؤ، باغونه او چيني به يې درلودی د سرو زرو د خزانو مالک به ؤ هر چا هرڅه وويل چي پدي ترڅ کښي د عاص بن وائل سهمي وار راغي هغه وويل: پريرېدی، دا يو بي بنياده سپري دی کله چي مړشي بيابه يې څوک نوم په خوله وانخلي، عاص بن وائل، دغه د حق سرسخت دښمن چي کله دخپل زوی هشام (رض) له ايمان راوړلو څخه خبر سو د غضب لمبي يې تاوجني سوی او دهغه په وهلو ټکولو او تعذيبولو يې لاس پوري کړ او پر هغه باندې دا کړاوونه او ظلمونه حبشي ته دهجرت تر وخته پوري پرله پسې روان وو خود هغه په ايمان او عقیده اوراسخ عزم کښي ديووښته په اندازه تزلزل رانغی اونه

د حق له سمی لاری څخه کور سو ځکه چی هغه پدی پوهیدی چی د حق له کاروان سره ملگرتیا په لاس کبسی د اور د سکرو تو نیول دی اود توحید دعوت خپرول اود باطل تغر ټولول د درندو قربانیو له زغملو پرته ناممکن کاردی کله چی پرمسلمانانو باندی دکفارو ظلمونه دزغم له حد څخه پورته سول نو رسول اکرم (ص) اجازه ورکړه چی حبشی ته هجرت وکړی او حضرت هشام بن عاص (رض) هم دمهاجرینو په دویمه قافله کبسی شامل ؤ.

په حبشه کبسی داوسیدونکو مهاجرینو له جملی څخه ځینی کسان د حضرت جعفر طیار (رض) په ملگرتیا دهجرت تر اوم کال یعنی دخیبر دغزا تر وخته پوری پاتی سول خو یوشمیر نور مدینی ته دمسلمانانو له هجرت نه مخکی بیرته مکی معظمی ته ستانه سول چی حضرت هشام بن عاص (رض) هم له همدغی جملی څخه ؤ رسول الله (ص) چی کله مدینی ته دهجرت کولو اجازه وکړه حضرت هشام بن عاص (رض) هم د سفر لپاره ځان چمتو کړ خوله روانیدو نه مخکی دکورنی خلگ ورباندی خبر سول، دهغه په لاسونو او پښو کبسی یی ځنځیرونه واچول او بندی یی کړ چی پنځه شپږ کاله یی په بند او تعذیب کبسی تیر کړل په همدغو کلونو کبسی په دار هجرت مدینه کی درسول الله (ص) په لاس داسلامی ریاست بنسټ کینودل سو داسلامی غزاگانو لری روانه وه اود بدر، احد او احزاب جنگو نه هم تیرسوی وو دا احزاب له جگړی نه وروسته حضرت هشام بن عاص (رض) په څه چل او هنر سره ځان خوشی کړ او مدینی منوری ته ولاړی او هلته مخامخ دسرور کائنات (ص) حضورته ورغی، کله چی پرهشام باندی درسول کریم (ص) سترگی ولگیدی نو له حده زیات خوشحاله سو اود حضرت هشام (رض) د خوشحالی خو دا حال ؤ چی که دټولی دنیا باچاهی ورکړه سوی وای دومره به نه ؤ خوشحاله سوی دا ځکه چی درسول الله (ص) سره ژوند کول داسی نعمت ؤ چی د دنیا هیخ یونعمت ورسره سیالی نسوه کولی له اسلام راوړلو نه تردی وخته پوری د حضرت هشام (رض) ژوند د کفارو ترلاس لاندی، تعذیبونو او جلا وطنی کبسی تیرسو او مدینی ته له هجرت نه وروسته دهغه د ژوند ستر مصروفیت دخدای (ج) د دین د سرلوری اود شیطان

دنظام دنسکورولو پخاطر جهاد کول و چي دحق ددعوت خپرولو لپاره ډيره غوره او مؤثره وسيله ده امام حاکم پخپل مستدرک کښي ليکلي دي چي له هجرت نه وروسته حضرت هشام (رض) په ټولو غزاگانو کښي دسرور کائنات (ص) سره ملگري و او په هر ميدان کښي دباطل دپيروانو پر ضد په پوره ميرانه وجنگيدي يوازي درسول الله (ص) په زمانه کښي نه بلکي دپيغمبر (ص) له رحلت نه وروسته دحضرت ابوبکر صديق (رض) دخلافت په زمانه کښي هم دجها دميدان يو غښتلي او اتل سربښدونکي و دروم دقيصر دلښکرو پر ضد جگړو کښي حضرت هشام (رض) داسلام داردو عسکرو پدي لږ کښي ډيره ستره جگړه داجنادين جگړه وه چي يوي خواته درومي جنرالانو تذارق اوقبلار تر قومانداني لاندې دکفر لښکر اوبلي خواته دحق لښکري وي ددښمن دپوخ په پرتله دمسلمانو شمير ډير کم و خو داسلامي اردو دبري راز پدي کښي پروت و چي مجاهدين له ټولو فتحه سويو سيمو څخه په يوا اتفاق سره په اجنادين کښي غونډسول او متحد صف يي تشکيل کړ.

دديارلسم هجري کال دجمادي الاولې دمياشتي په (۲۸) نيټه دروميانو او مسلمانانو ترمينځ سخته خونړي جگړه ونښتله چي حضرت هشام بن عاص (رض) په هغي کښي ديورښتوني سربښدونکي په توگه خپله فريضة ادا کړه، دجگړي په ترڅ کښي يي چي کله يووخت وليدل چي مسلمان کمزوري ښکاره کوي نو حضرت هشام (رض) خپله زغره واله خولي له سره ايسته کړه اومسلمانو عسکروته په خطاب يي وويل: اي مسلمانانو زه دعاص بن وائل زوي هشام يم، راشي په ماپسي راشي چي جنت درته سترگي په لاره دي، که نه راځي نو وگهي چي تاسي له جنت نه تښتي.

اي مسلمانانو وروڼو! داخلگ زموږ توري ته نشي ټينگيداى زه چي کوم تاسي هم همغسي وکړي، له دي وينا وروسته يي توره پورته کړه او ددښمن په صفونو کښي په پوره زړه ورتيا وړاندې ننوتی او ثابته يي کړه چي هغه په رښتيا سره دجنت خواته روان و، دخداى (ج) پر ډيرو دښمنانو باندي يي ميندي بوري کړي خو په پای کښي پخپله هم پداسي ځای کښي شهيد سو چي تنگ

غابنی و اوله هغی لاری نه یوازی یوتن په تکلیف سره تیریدای سو. پدی تنگه لاره کبسی دهغه دجسد په غورځیدو سره داسلامی لښکر دتیریدو مخه بنده سوه او هغه خواته کم شمیر مسلمانان ددیر لوی لښکر سره لاس په گریوان په جنگ اخته وو، پدی وخت کبسی دحضرت هشام (رض) ورور حضرت عمرو بن العاص (رض) مسلمانانوته په خطاب وویل: ای مسلمانانو! الله (ج) زما ورورته دشهادت لور مقام په برخه کړیدی اودهغه روح یی حان ته غوښتی دی، دلته یوازی دهغه جسد پروت دی، دهغه دجسد لپاره مه ایساریزی دهغه پرجسد باندی له غابنی نه واوری او خانونه ددبمن مخی ته ورسوی.

حضرت عمرو بن عاص (رض) لومړی خپل اس ورباندی تیرکړ او ورپسی نور مجاهدین له غابنی نه واوښتل چی پدی توگه دحضرت هشام (رض) مبارک جسد داسونو تر قدمونو لاندی ټوټی ټوټی سو، جگړه چی پای ته ورسیدله عمرو بن عاص (رض) دخپل شهید ورور دجسد ټوټی په یوه بوری کبسی واچولی او خاورو ته یی وسپاری.

ابن سعد پخپل طبقات کبسی لیکلی دی چی حضرت عمر فاروق (رض) چی کله دحضرت هشام (رض) له شهادت نه خبر سو نووی ویل: الله (ج) پر هشام باندی خپل رحمت نازل کړی، هغه داسلام دیر لوی خدمتگار او ملاتړ و، دحضرت هشام (رض) له شهادت نه څو کاله وروسته دصحابه و په یوه غونډه کبسی داسوال مطرح سو چی حضرت هشام (رض) به بهتر و او که عمرو بن عاص؟ پدی وخت کبسی حضرت عمرو بن عاص (رض) هم موجود و، هغه وویل: زه تاسی ته یوه پښه بیانوم، تاسی دهغی په اوریدلو پخپله قضاوت وکړی چی هغه بهتر و او که زه؟

مور دواړو په جنگ کبسی دبرخی اخیستلو لپاره تیاری و نیوی خوله جنگ نه یوه ورځ مخکی مودشهادت میندلو لپاره دعا وکړه کله چی دجنگ میدان ته ولاړو نو دهشام دعا قبوله سوه او زه له شهادت څخه محروم سوم اوس تاسی فکر وکړی چی الله (ج) چاته فضیلت ورپه برخه کړ؟

دشهید دپاکي وینی له هر شاخکی راتوکیوی داسلام دبن کلونه

حضرت یزید بن ابوسفیان رضی اللہ عنہ

حضرت یزید بن ابوسفیان دقریشو بنوامیہ کورنی ته منسوب او دام المؤمنین حضرت ام حبیبہ (رض) اوامیر معاویہ (رض) ورورؤ، ددوی له کورنی خخه ام المؤمنین حضرت ام حبیبہ (رض) چی اصلی نوم یی رمله و دمحمدی بعثت په لومړیو وختونو کنبی دحق له کاروان سره ملگری سوه اودرسول الله (ص) په مبارک لاس یی دایمان بیعت کړی و اوپخپله حضرت یزیدبن ابوسفیان که خه هم دمکی دفتحنی تر زمانی پوری چی دهجرت داتم کال درمضان دمیاشتی واقعہ وه دایمان له خزانی خخه محروم پاتی سو خو دجاهلیت په دوره کنبی یی نه کله مسلمانانو ته خه ضرر ورسوی اونه یی درسول الله (ص) او مؤمنانو پرضد داسی کوم حرکت وکړ چی دشریفو انسانانوله شان سره نامناسبه وی.

دمکی دفتحنی په وخت کنبی له اسلام راوړلو نه وروسته چی حضرت یزید بن ابوسفیان په کومه غزا کنبی گډون وکړهغه په اتم هجری کال کنبی دشوال په میاشت کنبی دحنین غزاوه اوحافظ ابن حجر په، الاصابه، کنبی لیکلی دی چی دحنین له جگری نه وروسته رسول الله (ص) حضرت یزید (رض) دبنو فراس دامیر په حیث و ټاکی.

دقریشو دنامتو قوماندان ابوسفیان بن حرب په زامنو کنبی حضرت یزید (رض) ترټولو زیات په جنگی چاروکی ماهر اوتوریالی و خوله دی کبله چی درسول الله (ص) دژوند په وروستیو وختونو کنبی یه اسلام مشرف سوی و، درسالت ددورپه غزاگانو کنبی دبرخی اخیستلو کمه موقع په لاس ورغلی وه مگر داسلامی جهادونو لپری وروسته ثابته کړه چی هغه داسلامی لښکر دنامتو اومشهورو قوماندانانوله جملی خخه یوتن و او الله (ج) دهغه دتوری په برکت سره ډیری زیاتی سیمی دکفرله لوټ خخه پاکی کړی اود (لا اله الا الله محمد رسول الله) مبارک بیرغ پکنبی ورپیدی لومړی خلیفه ابوبکر صدیق (رض) چی کله دارتداد دفتنی داور وژلوخخه وروسته دلومړی حل لپاره دشام لوری ته داسلامی لښکرو دلپړلو اراده وکړه نوپه ټولو عربوکنبی یی اعلان

وکر چي مسلمانان بايد دجهاد لپاره تياري ونيسي، له دي اعلان نه وروسته چي کله دعربوله گوت گوت نه ډلي ډلي مجاهدين راټول سول او ستر اسلامي لښکر ورڅخه جوړ سونو صديق اکبر (رض) حضرت ابو عبیده بن الجراح، حضرت يزيد بن ابو سفیان، حضرت شرحبیل بن حسنه او حضرت معاذ بن جبل (رض) راوغوښتل او په يوه خطبه کښي يي ورته وويل:

زه تاسي ته دشام دجهاد مسئوليت درسپارم، لښکر چي تيارشي، زه به يي په بيلا بيلو ټوليو باندې وويشم او ستاسي دهر يوه تر قوماندې لاندې به يي بيلو بيلو سيموته وليږم، که تاسي دجهاد په کوم ميدان کښي سره يوځای شئ نو بيا به اعلي سر قوماندان ابو عبیده بن الجراح وي او که هغه موجود نه و نو دټولو پوځونو قوماندان به يزيد بن ابو سفیان وي، ځي ولاړشي شام ته دوتلو دپاره تياري ونيسي.

دا اعلان نه وروسته په څو ورځو کښي دننه دننه مديني منوري ته ډير زيات مجاهدين راورسيدل، حضرت ابوبکر صديق (رض) عسکري چوني ته تشریف يووړي، حضرت يزيد بن ابو سفیان ته يي دقيادت بيرغ وسپاري او دلښکر دخوځولو امر يي ورته وکړ.

حضرت يزيد بن ابو سفیان چي کله پراس باندې سپورسو او خوځيدی نو امير المؤمنين ورسره پياده روان سو، حضرت يزيد (رض) عرض وکړ: اي امير المؤمنينه! ياخو ته هم سپور شه، ياماته اجازه راکړه چي زه هم پياده روان شم، داڅنگه کيدای شي چي زه سپور اوته پياده راسره روان يي. ابوبکر صديق (رض) جواب ورکړ: نه به زه سپور شم اونه به تاته دکوزيدو اجازه درکړم زه چي هرڅومره قدمونه درسره اخلم دا دخداي (ج) په لار کښي شميرم او هيله من يم چي خداي (ج) به په هر قدم باندې ماته اجر راکړي، له ډيري فاصلي وهلو نه وروسته يي دالوداع ويلو په وخت کښي ورته وصيت وکړ چي په هغه کښي دا لس خبري شاملې وي: ابو خالده!

بنځي مه وژنه، ماشومان مه وژنه، سپين ږيري او سپين سري مه وژنه، شني ونی مه غوڅوه، کلی مه وړانوه، له اړتيانه زيات پسونه او اوښان مه ذبحه

کوه، وني مه سوځوه څوک په اوبو کښي مه غرقوه، خيانت مکوه بي زړه توب او بي همتي مکوه.

په پای کښي يي د حضرت يزید بن ابوسفیان لاس په لاس کښي ونيوی او ويي فرمايل: څه ولاړشه: يزیده په خدای (ج) دی سپارم، پرتادی د خدای رحمت او سلامتيا وي ته زما لومړي قوماندان يي (چي له مديني منوري څخه روانيږي).

شام ته د حضرت يزید بن ابوسفیان له رسيدو وروسته د اسلام لومړي خليفه ابوبکر صديق (رض) د حضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) حضرت شرحبیل بن حسنه (رض) د حضرت معاذ بن جبل (رض) هريوه ترقيادت لاندی بيلا بيل پوځونه شام ته وليږل او ددی ترڅنگ يي حضرت عمرو بن العاص (رض) ته هم پيغام وليږي چي هغه هم له خپل لښکر سره له عمان نه، شام ته ولاړشي، د پنځو وارو نامتو قوماندانانو ترقيادت لاندی اسلامي لښکر د شام په اجنادين سيمه کښي غونډسو او هاخوا ته دروم قيصر خپل پوځونه د اسلامي لښکر دمقابلې لپاره تيارسي کړل، د مسلمانانو او روميانو تر مينځ ډيره سخته جگړه ونښتله، له يوی خوا دري زره تنه مجاهدين شهيدان سول اوله بلي خوا د شيطان پيروان د شهيدانو څو چنده د جهنم کندی ته ولاړل چي په پای کښي له پايتخت دمشق نه پرته نوري يوشمير سيمي د مجاهدينو په لاس فتحه سوي او له هغه وروسته يي پايتخت محاصره کړ چي دغی محاصري تقريباتو مياشتي دوام وکړ او په همدی دوران کښي حضرت ابوبکر صديق (رض) پخپل خواږه ملگري محمد رسول الله (ص) پسي داخرت په سفر روان سو او حضرت فاروق اعظم (رض) د مسلمانانو خليفه وټاکل سوله شپږ مياشتي محاصري نه وروسته د دمشق په فتح کښي د حضرت يزید بن ابوسفیان ميرانه په تاريخ کښي په زرينو کرنو ثبت سويده، له دغی فتحی نه وروسته داردن واراغی خو دهغه ټولی سيمي يوه په بلي پسي په اساني سره له دی امله فتحه کيدلی چي دروم کفري لښکرو همت بايللی ؤ.

داردن او ساحلی سيمو له تسخيرولونه وروسته حضرت ابو عبیده بن

الجراح (رض) د حمص خواته روان سو او حضرت یزید بن ابوسفیان (رض) یی په دمشق کښی خپل قایم مقام وټاکي چی هغه دیونبه اداره چی اوفاتح قوماندان په صفت خپله فریضه سرته ورسوله.

د رومی لښکر په پرله پسې ماتی خوړلو باندی دروم قیصر هرقل له حده زیات په غوسه شو او په انطاکیه کښی د ډیر لوی پوځ په غونډولو سره یی وغوښتل چی دشام ټولی سیمی له مسلمانانو څخه وزگاری کړی خو کله چی د اسلامی لښکر نامتو قوماندان حضرت ابو عبیده بن الجراح د دښمنانو له تصمیم څخه خبر سو سمدلاسه یی شورا راوغوښتله اوفیصله یی وکړه چی اسلامی پوځونه دی له ټولو سیمونه یو ځای ته راغونډ شی او په یو اتفاق سره دی د دښمن پرپوځ باندی حمله وکړی ددی فیصلی له مخی په یرموک کښی څلویښت زره اسلامی لښکر د دښمن ددوه لاکو نه زیات لښکر دمقابلی لپاره تیاری سو او پدی جگړه کښی حضرت یزید بن ابوسفیان دښی اړخ قوماندان وټاکل سو، پدی وخت کښی تصادفا د یزید پلار ابوسفیان هم موجود ؤ، خپل زوی ته یی ریغ وکړ:

زویه! د جنگ په میدان کښی هر یو عسکر په پوره میړانه جنگیږی، ته د مسلمانانو قوماندان یی، د افرادوپه پرتله ستامسئولیت دروند دی، له خدایه (ج) وویرېږه، په هر حال کښی په خدای (ج) باندی توکل وکړه تاته ښایی چی له خپلو ملگرونه زیات داخرت غوښتونکی په جنگ کښی ثابت قدم اودهر راز کړاوونو زغمونکی اوسی، که نن ستاپه پوځ کښی کوم عسکر په میدان کښی لتانه وړاندی شی داستا لپاره دشرم خبره ده.

حضرت یزید (رض) چی دمخه هم په پوره زپورتیا سره جنگیدی دخپل پلار پدی خبروله پخوانه زیات په جوش راغی اودقربانی په داسی توده ولوله وجنگیدی چی دښمنان په شا تلوته مجبور سول او پدی ترتیب دشام دنیولو غوڅه جگړه سرته ورسیدله، هرقل وتښتیدی قسطنطنیی ته ولاړی اوبیایي هیڅکله دشام په خاوره کښی قدم کښینښودی له هغه وروسته اسلامی پوځ دبیت المقدس خواته مخه کړه اوهغه یی محاصره کړ، دښار خلگو حضرت ابو

عبيده بن الجراح (رض) ته پيغام وليري چي مور حاضر يو بيت المقدس دروسپارو خو بايد دمسلمانانو اميردلته راشي اوله مور سره دصلحي لوزنامه لاسليك كړي، حضرت ابو عبيده (رض) امير المؤمنين عمر فاروق (رض) ته خط وليكي او هغه په خورا فقيرانه لباس كښي بيت المقدس ته تشریف يووړ اوله وينو توئيدونه پرته بيت المقدس دمسلمانانو ترولكي لاندې راغي په (۱۸) هجري كال كښي په اسلامي لښكر كښي دعواس ناروغي خپره سوه چي حضرت ابو عبيده بن الجراح (رض) هم په همدې ناروغي سره وفات سو، حضرت فاروق اعظم (رض) دهغه پرځاي يزيد بن ابوسفیان دشام دوالي په حيث و ټاكي او امريي ورته و كړ چي دقيساريه دنيولو لپاره لښكر وخوځوي. حضرت يزيد (رض) له اويا زره لښكر سره وخوځيدې خودبنار دمحاصري په دوران كښي سخت ناروغ سو چي خپل ورور حضرت معاويه بن ابوسفیان (رض) يي خپل قايم مقام پريښودي او پخپله دمشق ته راستون سو چي په (۱۸) هجري كال كښي همالته په دمشق كښي وفات سو، په جهاد كښي د حضرت يزيد بن ابوسفیان (رض) ميرانه ثبات او قرباني اودهر ډول مشكلاتو په وړاندې صبر به ترقيامته پوري دخداي (ج) دلاري دمجاهدينو دلاري مشال وي. (رضي الله عنه)

* * *

د صحابه كرامو رضي الله عنهم لنډه پيژندنه

(۱). حضرت ابو عبيده بن الجراح (رضي الله تعالى عنه)

د حضرت ابو عبيده (رض) اصلي نوم عامر، دپلار اصلي نوم عبدالله، در رسول كريم (ص) لخوا دامين الامت لقب ور كړسوي ؤ د قريشو بنوفهر قبيلي ته منسوب ؤ دنسب شجره يي داده:

عامر بن عبدالله بن جراح بن هلال بن اهياب بن ضبة بن حارث بن فهر. دهغه دمور نوم ؤ اميمه بنت غنم چي صحابيه بي بي وه.

د جمهور سیرت پوهانو د ویناله مخی له هجرت نه څلویښت کاله دمخه په مکه کښی زیږیدلی دی.

دبعثت په لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سویدی داسلامی اردو مشهور قوماندان ؤ د حضرت عمر فاروق (رض) دخلافت په دور کښی درمله اوبیت المقدس ترمینځ یوه سیمه کښی وفات سو حضرت معاذ بن جبل (رض) یی د جنازی لمونځ ادا کړ او حضرت عمرو بن العاص او حضرت ضحاک بن قیس خاوروته وسپاری.

(۲) حضرت ابو ذر غفاری (رضی الله تعالی عنه)

د حضرت ابو ذر غفاری اصلی نوم جندب ؤ بنو غفار قبیلی ته منسوب ؤ د کنانه بن خزیمه له ځوځات څخه اوله مدینی منوری نه یوسل او شل کیلومتره لیری دبدر په خواوشا کښی اوسیدی.

د نسب شجره یی داده: ابو ذر جندب بن جناده بن قیس بن عمرو بن ملیل بن صغیر بن حزام بن غفار.

دمور نوم یی ؤ: رمله بنت ربیع له حضرت خدیجه الکبری ابوبکر صدیق، حضرت علی حضرت زید بن حارثه نه وروسته پنځم سپری دی چی په اسلام مشرف سویدی.

په (۳۲) هـ ق کال کښی په ربذه نومی ځنگل کښی په داسی حال کښی وفات سو چی څنگ ته یی یوه لور او بله میرمن ناستی وی خو وروسته بیا حضرت عبدالله بن مسعود (رض) له یوشمیر ملگرو سرله کوم لوری راغی، دهغه د جنازی لمونځ یی ادا کړ او هغه یی خاوروته وسپاری. له هغه څخه (۲۸۱) حدیثونه روایت سویدی.

(۳) حضرت اسامه بن زید (رضی الله تعالی عنه)

حضرت اسامه بن زید (رض) بن حارثه د بنو قضاغه قبیلی د بنو کلب له پرگنی څخه ؤ دهغه پلار زید بن حارثه یوازنی صحابی دی چی په قرآن کښی یی نوم یاد سویدی، دهغه مور برکت چی په ام ایمن سره یی شهرت درلود هغه بی بی وه چی سرور کائنات (ص) به هغی ته دمور خطاب کاوه.

حضرت اسامه (رض) د نبوت په اوم کال په مکه معظمه کښې د مسلمانې کورنۍ په غيږ کښې وزېږېدې کله يې چې په خبرو باندې ژبه ماته کړه نو د توحيد په کليمه يې ژبه و خوځوله.

د پنځلس کلنۍ په عمر کښې د رسول الله (ص) لخوا د حرقات د سړيې قوماندان وټاکل سو، دهجرت په (۱۱) کال له رحلت نه دمخه سرور کائنات (ص) دمؤته د شهيدانو د انتقام اخيستلو او دشام د سرحدونو د څارنې پخاطر د (۱۸) کلنۍ په عمر د مجاهدينو داوه سوه کسيز لښکر د قوماندان په صفت وټاکي چې حضرت ابوبکر صديق (رض) حضرت عمر فاروق (رض) حضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) او حضرت سعید بن زيد (رض) غوندې مشران صحابه دهغه لښکر عسکروو د حضرت اسامه (رض) د وفات کال (۵۴) هجري بسودل سویدی، د وفات ځای جرف او مدفن مدینه منوره.

(۴) حضرت ابو ايوب انصاري (رضی الله تعالی عنه)

د حضرت ابو ايوب انصاري اصلي نوم خالد بن زيدو، د خزرج قبيلې د بنو نجار رئيس و.

د نسب شجره يې داده: ابوايوب خالد بن زيد بن کليب بن ثعلبه بن عبدعوف خزرجي، دمورنوم يې هند بنت سعد خزرجي وه له نبوي هجرت نه يوديرش کاله دمخه په يثرب (مدینه) کښې زېږېدلی و.

له نبوي هجرت نه مخکښې د حضرت مصعب بن عمير (رض) په دعوت سره په اسلام مشرف سوې و په انصارو مؤمنانو کښې په سابقون الاولون کښې شميرل کيدی د بيعت عقبه ثانيه د څلور اويا کسانوله جملې څخه يو تن و. کله چې پيغمبر (ص) مدینې منورې ته هجرت وکړ نو دهغه د سپرلي اوښي (قصواء) د حضرت ابوايوب (رض) دکور په مخکې گوڼده ووهله او پيغمبر (ص) دهغه په کور کښې ديره سو او د اسعادت الله (ج) حضرت ابوايوب (رض) ته په نصيب کړ. د حضرت امير معاويه (رض) د حکومت په دور کښې چې کله د قسطنطنبه د نيولو لپاره اسلامي لښکر روانيدی حضرت ابو ايوب انصاري (رض) سره له

دی چی عمری له اتیا کالو اوبنتی و دیو عادی مجاهد په صفت پدی غزا کبسی برخوال و په همدی سفر کبسی وفات سو او همالته دفن کرای سو په (۵۷) هجری کال کبسی چی کله سلطان محمد فاتح پرقسطنطنیه بانندی د اسلام بیرغ ورپوه نوبیا وروسته یی د حضرت ابویوب انصاری (رض) قبر ولتهوی اودهغه پرمزار بانندی یی یوه گونبده ودانه کړه.

(۵) حضرت ابی بن کعب (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابی بن کعب (رض) دانصارو د خزرج قبیلی د بنو نجار څخه و.

د نسب شجره یی داده:

ابی بن کعب بن قیس بن عبید بن زیاد بن معاویه بن عمرو بن مالک بن نجار بن ثعلبه بن عمرو بن خزرج الاکبر کنیت نوم یی ابوالمنذر اوالقاب یی سید المسلمین اوسید القراء وو له نبوی هجرت نه دمخه دایمان دخزانی مالک سوی و.

له بدرنه واخله ترطائف پوری په ټولو غزاگانو کبسی برخوال و دقرآن کریم حافظ اودوحی کاتب و، دومره لوی دینی عالم و چی حتی درسول الله (ص) په ژوند کبسی یی دمفتی وظیفه اجرا کوله، د حضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کبسی چی دقرآن کریم مصحف تدوین کیدی ددغه کمیسون مشر حضرت ابی بن کعب انصاری (رض) وټاکل سو.

حضرت ابی بن کعب (رض) د حضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کبسی

په (۳۲) ه کال کبسی وفات سو.

(۶) حضرت اسیدبن حضیر (رضی الله تعالی عنه)

حضرت اسیدبن حضیر دانصارو داوس قبیلی دعبد الاشهل له کورنی

څخه و. د نسب شجره یی داده.

اسیدبن حضیر بن سماک بن عتیک بن رافع بن امرؤ القیس بن زیدبن عبدالاشهل. له نبوی هجرت نه مخکبسی د حضرت مصعب بن عمیر په دعوت سره په اسلام مشرف سوی و په بیعت عقبه ثانیه کبسی شریک و، په همدی بیعت کبسی درسول الله (ص) لخوا دانصارو ددوو مشهورو قبیلو اوس او خزرج

لپاره دولس نمایندگان و ٲاڪل سول نهه دخرج قبیلې څخه اودری داوس قبیلې څخه چی حضرت اسیدبن حضیر داوس قبیلې له دریو نمایدگانو څخه یو تن و له بدرنه پرته چی دڅه معقول اوشرعی عذر لامله پاتی سوی و په نورو ٲولو غزاگانو کښی برخوال و حضرت اسید بن حضیر په (۲۰) هجری کال کښی په مدینه منوره کښی وفات سو، امیر المؤمنین عمر فاروق (رض) دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ او په جنة البقیع کښی خاوروته وسپارل سو.

(۷) حضرت ابوهریره (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابوهریره (رض) دیمن ددوس له قبیلې څخه و. دنسب شجره یی داده: ابوهریره عبدالرحمن بن عامر بن عبدذی الشری بن طریف بن غیث بن هنیه بن سعد بن ثعلبه بن سلیم بن فهم بن غنم بن دوس.

حضرت ابوهریره (رض) دخپل دغه نوم په هکله وائی چی ماپیشو ساتلی وه چی له ځان سره به می گړخوله، له هغی سره دمینی پخاطر خلگو ماته ابوهریره ویل په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی رسول الله (ص) به هم هغه ته ابوهریره ویل. حضرت ابوهریره (رض) له خپلی مورسره دهغو اتیاو کورنیو په جمله کښی شامل و چی دحضرت طفیل ذوالنور (رض) ترقیادت لاندی یی د اوم هجری کال په لومړیو وختونو کښی مدینی ته هجرت وکړ اودا دخیبر دغزا وخت و. حضرت ابوهریره (رض) به خپل ٲول وخت درسول الله (ص) په خدمت کښی تیروی له همدی امله دحدیثودراویانو دلومړی ډلی دفهرست په سرکښی ځای لری اوله هغه څخه پنځه زره دری سه څلور اویا (۵۳۷۴) حدیثونه روایت سویدی. حضرت ابوهریره (رض) دهغو اویا تنو اصحاب صفة څخه یوتن و چی داغوستلو لپاره یی یو څادر قدری هم نه درلودی، او زیاتره وختونه بی په لوربه کښی تیروول.

حضرت ابوهریره (رض) دخیبرله غزانه وروسته غزاگانو کښی له رسول الله (ص) سره ملگری و ابوهریره (رض) دحضرت عمر (رض) په دور کښی دبحرین دوالی په حیث ٲاڪل سوی و اوهمدارنگه دامیر معاویه په دورکښی کله ناکله یی دمدینی دامارت وظیفه سرته رسوله حضرت ابوهریره (رض) دروایتونو په

اختلاف په (۵۷) يا (۵۸) کښې د (۷۸) کلونو په عمر په مدينه منوره کښې له دې فاني دنيا نه رحلت وکړ او په جنة البقيع کښې خاوروته وسپارل سو.

(۸) حضرت ابوطلحه زيد بن سهل انصاري (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابوطلحه زيد بن سهل دمديني دانصارو دخزرج قبيلي دبنونجار له کورني څخه ؤ.

د حضرت انس بن مالك (رض) د کونډې مسلمانې مورام سليم (رض) په دعوت سره يې ايمان راوړ او هغې دده ايمان دخپلې نکاح په مهر کښې قبول کړ او پدې ترتيب د حضرت زيد بن سهل او حضرت ام سليم ترمينځ نکاح وسوه حضرت ابوطلحه خپل سر او مال داسلام په لار کښې وقف کړي وو.

دامبارك ايت دهغه په هکله نازل سو چي: (ويؤثرون على انفسهم ولو كان بهم خصاصة) يعنى دوى نوروته پر خپل ځان ترجيح ورکوي اگرکه پخپله په تنگسه کښې وي.

دغزا په هر ميدان کښې دخپل محبوب محمد رسول الله (ص) سره ملگرې ؤ دا حد په جگره کښې چي زياتره صحابه کرام تيت پرک سول او ميدان يې پريښود ابوطلحه دهغو کسانوله جملې څخه ؤ چي دسرور کائنات (ص) تر څنگ ولاړ ؤ اودا شعري وايه:

نفسى لنفسك الفداء ووجهى لوجهك الوقاء

يعنى زما ځان دى ستاله ځانه څارشي اوزمامخ دى ستادمخ په وړاندې سپر وي. حضرت ابوطلحه د نبوي مدرسي شاگرد ؤ، له هغه نه دوه نوي (۹۲) حديثونه روايت سويدي.

حضرت ابو طلحه زيد بن سهل انصاري (رض) د حضرت امير معاويه (رض) د حکومت په دور کښې پداسې حال کښې چي عمريي داويا کلونو په خواوشا کي ؤ د قسطنطنيه په جگره کښې برخه واخيستله او د حضرت انس بن مالك دروايت له مخي په (۵۱) هجري کال کښې له دې فاني دنيا نه داخرت دنه ختميدونکي ژوندانه په لور روان سو دهغه وفات پداسې حال کښې ؤ چي په کښتې کښې سپور ؤ اوروحي دعليين په لوري والوتی.

(۹) حضرت ارقم بن ابی الارقم (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ارقم بن ابی الارقم دقریشو دبنو مخزوم له پرگنی څخه ؤ. دنسب شجره یی داده:

ارقم بن ابی الارقم عبدمناف بن ابوجندب اسدبن عبدالله بن عمروبن مخزوم بن یقظه بن مره بن کعب بن لوی دبعثت په لومړیو دریوکلونو کښی په اسلام مشرف سوی ؤ له نبوی هجرت نه دیرش کاله مخکی په مکه کښی زیږیدلی، دهغه کور درسول الله (ص) اودگوتو په شمیر مظلومو مؤمنانو لپاره پناه ځای اودحق ددعوت مرکز ؤ. په (۱۳) بعثت نبوی کال دذی الحجی په میاشت کښی مدینی منوری ته مهاجر سو.

دمواخت د عقد په لړکښی رسول الله ﷺ دده او حضرت ابو طلحه زید بن سهل انصاری ترمینځ دورورولی تړون کړی ؤ.

دجها دلړی چی پیل سوه حضرت ارقم بن ابی الارقم دغزا دهرمیدان اتل سپاهی ؤ حضرت ارقم بن ابی الارقم دروايتونو په اختلاف د (۸۳) یا (۸۵) کلنی په عمر په (۵۳) یا (۵۵) هجری کال کښی په مدینه منوره کښی وفات سو، مشهور صحابی سعد بن ابی وقاص دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ او په جنت البقیع کښی دفن کړی سو.

(۱۰) حضرت ابو جندل بن سهیل (رضی الله تعالی عنه)

د حضرت ابو جندل اصلی نوم عاص ؤ، دقریشو دبنو عبد شمس له کورنی څخه ؤ دنسب شجره یی داده:

ابو جندل عاص بن سهیل بن عمرو بن عبد شمس بن عبدود بن نصر بن مالک بن حسل بن عامر بن لؤی، دبعثت په لومړیو وختونو کښی دایمان دلا زواله خزانى مالک سوی ؤ اوکلونه کلونه یی دخپل پلار دلاسه په بند او زندان هتکړیو اوزولنو کښی تیرکړی او مصیبتونه یی زغملی وو ترڅو چی دحدیبی دصلحی په وخت کښی الله (ج) ورته نجات ورکړ او بیا د ساحل خواته ولاړ، وروسته بیا درسول الله (ص) په امر مدینی ته راغی اودمکی دفتح، طائف تبوک او نورو غزاگانو کښی له رسول الله (ص) سره ملگری ؤ د حضرت عمر

فاروق (رض) د خلافت په دور کښې چې کله د شام جگړې پيل سوې ابو جندل (رض) د اسلامي لښکر د يو تکړه عسکر په صفت درو ميانو پر خلاف پرله پسې شپږ کاله و جنگيدې چې په پای کې په (۱۸) هجري کال کښې همالته د عمواس د طاعون په ناروغۍ اخته او وفات سو.

(۱۱) حضرت ابو دجانه انصاري (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابو دجانه سماک بن خرشه د انصارو د خزرج قبيلې بنو ساعده ته منسوب ؤ د نسب لړۍ يې داده:

سماک بن خرشه بن لودان بن عبدود بن زيد بن ثعلبه بن طريف بن خزرج بن ساعده بن كعب بن خزرج الاكبر. له نبوي هجرت نه دمخه په اسلام مشرف سوې ؤ مشهور جنگيالی او توريالی ؤ د غزاگانو لړۍ چې پيل سوه د حق او باطل د معرکې په هر ميدان کښې يې دخپلې توري جوهر وښودې.

هغه ديمامي په جگړه کښې چې د حضرت ابوبکر صديق (رض) د خلافت په دور کښې د مرتدانو پر ضد مينځ ته راغلی وه له حده زياته ميرانه وښودله او په پای کې يې د شهادت جام وڅښې له هغه نه په سنن ابوداؤد کښې صرف يو حديث روايت سويدي چې (يو وخت د رسول الله (ص) په مجلس کښې صحابه کرامو د دنيا د شتمني يادونه وکړه نو رسول الله (ص) وفرمايل: واورې بيا هم واورې چې ساده ژوند تيرول له ايمان څخه دی.

(۱۲) حضرت انس بن مالک (رضی الله تعالی عنه)

حضرت انس بن مالک (رض) د خزرج قبيلې د بنو نجار له شريفی کورنی څخه ؤ او د نسب شجره يې داده:

انس بن مالك بن نضر بن ضمضم بن زيد بن حرام بن جندب بن عامر بن غنم بن عدی بن نجار دهغه کنيت نومونه دوه وو: حضرت ابو حمزه او حضرت ابوثمامه لقب يې ؤ د رسول الله خدمتگار. د مور نوم يې ؤ ام سليم (رض) چې خورا مشهوره صحابه وه له نبوي هجرت نه مخکې لاهغه ماشوم ؤ چې خپلې مور ورته د اسلام تلقين او ښوونه کوله کله چې رسول الله (ص) مدینې منورې ته هجرت وکړ نو حضرت ام سليم (رض) خپل لس کلن زوی انس دهغه حضور ته

د خدمتگار په توگه پیشکش کړ چې هغه په شفقت سره ومنی. حضرت انس (رض) لس کاله د سرور کائنات (ص) په خدمت کښی ؤ اورحمة للعلمین هم ورباندی خاصه مهربانی کوله یو وخت یی ورته دعا وکړه چی خدایه! دانس مال او اولاد زیات کړی او جنت ته یی داخل کړی ددی دعا په برکت هغه تر ټولو انصارو شتمن ؤ او کله چی وفات کیدی دهغه دلونو او زامنو اوله د وارو خواوو څخه دلمسیانو شمیرله سلونه زیات ؤ حضرت انس د نبوی مدرسې شاگرد هم ؤ او د جهاد د میدان عسکرهم وو.

هغه په (۹۳) هجری کال کښی د (۱۰۳) کلونو په عمر وفات سو، قطن بن مدرك کلابی دهغه د جنازی لمونځ ادا کړ او بیا بصری ته نژدی په طف نومی حای کښی خاوروته و سپارل سوله هغه څخه (۱۲۸۶) حدیثونه روایت سویدی.

(۱۳) حضرت ابن ام مکتوم (رضی الله تعالی عنه)

د حضرت ابن ام مکتوم اصلی نوم عبدالله او ام مکتوم دهغه دمور عاتکه بنت عبدالله بن عنکثه بن عامر بن مخزوم کنیت نوم ؤ. دنسب شجره یی داده:

عبدالله بن قیس بن زائده بن اصم بن هرم بن رواحه بن حجر بن عدی بن معیص بن عامر بن لوی القرشی.

حضرت عبدالله بن ام مکتوم د حضرت ام المؤمنین خدیجة الکبری سکنی دممازوی ؤ دسریه سترگوروند خودزړه سترگی یی بیناوی، دبعثت په لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سوی ؤ.

د خدای (ج) په دربار کښی دهغه مقبولیت له سورة عبس څخه په ډاگه معلومیږی چی په لږ غوندی بی توجهی سره الله (ج) دخپل پیغمبر پام دهغه خواته راوگرځوی.

حضرت ابن ام مکتوم (رض) له دی امله چی روند ؤ او په جهاد کښی یی برخه نسوه اخیستلی په ډیر تاسف سره اندینښنه ښکاره کړه چی دده مقام به دمجاهدینو له مقام څخه کم وی او پدی هکله یی دسرور کائنات (ص) حضورته عرض وکړ. الله (ج) دالنساء دسورت دیوایت نازلولو په وسیله هغه ته ډاډینه ورکړه چی:

(لا يستوى القاعدون من المؤمنين غير اولى الضرر والمجاهدون في سبيل الله باموالهم وانفسهم)

ترجمة: یعنی له مسلمانانو څخه هغه کسان چی بی له څه عذر نه په کور کبسی ناست وی له هغو مجاهدینو سره برابر ندی چی دخدای (ج) په لاره کبسی په سر اومال سره جهاد کوی معنا داچی حضرت ابن ام مکتوم له دی خبری نه مستثنی دی ځکه چی هغه نابینا اومعذور دی. د معذوری سره سره ابن ام مکتوم دقادیسیه په جگره کبسی برخه واخیستله اوهمالته شهید سو.

هغه دقرآن کریم حافظ ؤ اودحضرت انس (رض) اودربن جیش په روایت له هغه څخه څوحدیثونه هم روایت سوی دی.

پیغمبر (ص) به دخپل سفر په وختونو کبسی کله نا کله عبدالله ابن ام مکتوم (رض) په مدینه منوره کبسی دخپل جانشین اولمانځه دامام په توگه تعینوی.

(۱۴) حضرت ابو لبابه انصاری (رضی الله تعالی عنه)

دحضرت ابولبابه اصلی نوم رفاعه بن عبدالمنذر ؤ، داوس قبیلی عمرو بن عوف کورنی ته منسوب ؤ له نبوی هجرت نه مخکبسی په اسلام مشرف سوی ؤ اودعقبه ثانیه په بیعت کوونکو کبسی شامل ؤ په بدر، احد، احزاب، خیبر، اویو شمیرنورو غزاگانو کبسی له رسول الله (ص) سره ملگری ؤ په بیعت رضوان کبسی هم برخوال ؤ او دمکی دفتح په وخت کبسی دلس زره کسبیز اسلامی لښکر غړی ؤ حضرت ابو لبابه انصاری (رض) دحضرت علی کرم الله وجهه دخلافت په دور کبسی وفات سو.

(۱۵) حضرت اسعد بن زراره (رضی الله تعالی عنه)

حضرت اسعد بن زراره (رض) دانصارو دخزرج دبنو نجار له کورنی څخه ؤ، اودنسب شجره یی داده:

اسعد بن زراره بن عدس بن عبید بن ثعلبه بن غنم بن مالک بن نجار بن ثعلبه بن عمرو بن خزرج. دبعثت په (۱۱) کال دحج په مراسمو کبسی یی په منی کبسی درسول الله (ج) په لاس دایمان اوسربندنی بیعت وکړ. حضرت اسعد بن

زراره (رض) په مدينه کښې د اسلام دلومړنی معلم حضرت مصعب بن عمير (رض) ميلمه پال او د دعوت ملگری ؤ.

حضرت اسعد بن زراره (رض) دهجرت دلومړی کال دشوال په مياشت کښې وفات سو پخپله پيغمبر (ص) دهغه د جنازی لمونځ ادا کړ او بيایي د بقیع په هديره کښې خاورو ته وسپاری.

(۱۶) حضرت ابو سلمه عبدالله مخزومی (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابو سلمه د قريشو بنو مخزوم قبیلې ته منسوب ؤ د رسول الله (ص) د ترور برره بنت عبدالمطلب زوی اورضاعی ورور ؤ. دنسب لړی یې داده:
ابو سلمه عبدالله بن عبد الاسد بن هلال بن عبدالله بن عمرو بن مخزوم.
دبعثت په لومړيو دريو کلونو کښې چی لار رسول الله (ص) په دارارقم کښې دیره نه وه نیولی په اسلام مشرف سوی ؤ.

دبعثت په پنځم کال یې له خپلې میرمنې ام سلمه هند بنت ابی امیه سهیل سره حبشی ته هجرت کړې ؤ مدینې ته دمسلمانانو له هجرت کولو نه لږ مخکی بیرته مکی ته راغی او بیا دبعثت په (۱۲) کال مدینې ته مهاجر سو. حضرت ابو سلمه دا حد په غزا کښې زخمی سو او بیا څه موده وروسته له هماغه زخم نه شهید سو او پخپله پيغمبر (ص) دهغه د جنازی لمونځ ادا کړ.

(۱۷) حضرت ابو العاص بن ربیع (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابو العاص بن ربیع د قريشو د بنو عبد شمس له کورنی څخه او د سرور کائنات (ص) زوم ؤ چی حضرت زینب (رض) یې په نکاح کښې وه، دده بله سکني خور وه هغې ته هم د صحابیت درجه په نصیب سوی وه د حضرت ابو العاص اصلی نوم لقیط ؤ.

دنسب لړی یې داده: ابو العاص لقیط بن ربیع بن عبد العزی بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصی. په عبد مناف کښې دهغه نسب د سرور کائنات (ص) له نسب سره یوځای کیږی.

په (۲) هجری کال کښې په اسلام مشرف سو په (۱۳) هجری کال کښې د مرتدانو پر ضد دیمامی په جگره کښې شهید سو او حضرت زینب (رض) له

هغه څخه دمخه په (۸) هجری کښی وفات سوی وه.

(۱۸) حضرت ابو سفیان مغیره بن الحارث (رضی الله تعالی عنه)

حضرت مغیره بن حارث بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدمناف بن قصی د سرور کائنات (ص) دتره زوی اورضاعی ورور ؤ چی حضرت حلیمه سعدیه دواړو ته شیدی ورکړی وی د حضرت مغیره دمورنوم غزنه بنت قبه ؤ او دبنو فهرله پرگنی څخه وه.

حضرت مغیره دهجرت په (۸) کال هغه وخت په اسلام مشرف سو چی رسول الله (ص) له لس زره کسيز لښکر سره له مدیني نه دمکی خواته روان ؤ دمکی له فتحی نه په وروسته غزاگانو کښی په پوره میړانه برخوال ؤ. په (۱۳) هجری کال کښی دحج دادا کولو نه وروسته وفات سو، حضرت عمر فاروق (ض) دهغه دجنازی لمونځ اداکړ او په جنت البقیع کښی خاوروته وسپارل سو.

(۱۹) حضرت ابو سفیان بن حرب (رضی الله تعالی عنه)

د حضرت ابو سفیان بن حرب (رض) اصلی نوم صخرؤ، دنسب لړی یی داده: ابو سفیان صخر بن حرب بن امیه بن عبد شمس بن عبدمناف بن قصی چی په عبدمناف کښی دهغه نسب دسرور کائنات (ص) له نسب سره نښلی دهغه دکورنی نوم ؤ بنو امیه.

حضرت ابو سفیان بن حرب دسرور کائنات (ص) خسرو، دهغه لور حضرت رمله (رض) چی په ام حبیبه سره مشهوره ده له امهات المؤمنین څخه وه ابو سفیان بن حرب (رض) دهجرت په (۸) کال دمکی دفتحی په وخت کښی په اسلام مشرف سو.

ابو سفیان (رض) دمکی له فتحی نه وروسته په ډیرو غزاگانو کښی گډون وکړ اود حضرت عثمان بن عفان (رض) دخلافت په دور کښی د (۹۷) کلونو په عمر وفات سو دروايتونوپه اختلاف حضرت عثمان (رض) یا امیر معاویه (رض) بن ابو سفیان بن حرب دهغه دجنازی لمونځ اداکړ او په جنت البقیع کښی خاوروته وسپارل سو.

(۲۰) حضرت بلال حبشی (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

حضرت بلال بن رباح (رض) پہ نسب حبش او پہ مکہ کنبی دبنو جمع درئیس امیہ بن خلف غلام ؤ دمحمدی بعثت پہ وخت کنبی (۲۸) کلن ؤ، دبعثت پہ لومریو وختونو کنبی پہ اسلام مشرف سو، داسلام پخاطری داسی مصیبتونہ ولیدل چی پہ اوریدو سرہ یی دانسان غونی زیرہ شی یوہ ورخ حضرت ابوبکر صدیق (ض) دهغه دتعذیب یوہ صحنہ ولیدلہ، زپہ یی وسوئیدی، هغه یی له امیہ بن خلف نہ دخپل یو مشرک غلام اوخہ پیسو پہ بدل کنبی واخیستی اولہ غلامی نہ یی ازاد کر.

دبعثت پہ (۱۳) کال یی دنورو صحابہ ؤ سرہ مدینی تہ هجرت وکر. دموآخات د عقد پہ لړ کنبی رسول اللہ (ص) د حضرت بلال او حضرت عبداللہ بن عبدالرحمن خثعمی ترمینخ ورورولی برقراره کره. دغزاگانولړی چی شروع سوه حضرت بلال (رض) له بدرنه نیولی ترتبوك پوری پہ ټولو غزاگانو کنبی درسول اللہ (ص) سره ملگری ؤ.

حضرت بلال (رض) درسول اللہ (ص) مؤذن ؤ دسرورکائنات (ص) له رحلت نه وروسته یی دمؤذن وظیفه پرینبودله دجهاد لاره یی په مخ کنبی و نیوله، دشام په جنگونو کنبی موجود ؤ، دبیت المقدس له فتح کیدونه وروسته یی د عمر فاروق (رض) په خواهش یوخل بیا دشکرانی په توگه اذان وکر. حضرت بلال دخپل عمر وروستی کلونه همالته په شام کنبی تیرکړل او د عمر په شپيته کلنی په (۲۰) هجری کنبی له دی فانی دنیانه رخصت سو.

(۲۱) حضرت براء بن مالک (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

حضرت براء بن مالک دانصارو دخزرج قبیلی دبنو نجار له کورنی خخه ؤ، او دنسب لړی یی داده:

براء بن مالک بن نضر بن ضمضم بن زید بن حرام بن جندب بن عامر بن غنم بن عدی بن نجار. دمورنوم یی سمحاء ؤ دنبوی هجرت سره په سمه زمانه کنبی په اسلام مشرف سو، دهغه خاصی مدرسی له شاگردانو خخه ؤ چی داصحاب صفه په نوم یادیری.

له احد نه نيولی ترتبوك پوری په ټولو غزاگانو كښی شريك سوی اوله رسول الله (ص) سره ملگری و همدارنگه دپیغمبر (ص) له رحلت نه وروسته د شام، عراق او ایران په جنگونو كښی دیواتل سپاهی په صفت برخوال و چی په پای كښی د ایران د باچا یزدگرد د خاص نماینده هرمرزان د لاسه یی قوی گوزار و خور زخمی سو اوله هماغه زخم خخه شهید سو.

(۲۲) حضرت تمیم بن اوس داری (رضی الله تعالی عنه)

حضرت تمیم بن اوس د شام له اوسیدونكو خخه و، د قبیلې نوم یی لخم و. مخكښی له اسلام نه دمسیحی دین پیرو و. دنسب لړی یی داده:

تمیم بن اوس بن خارجه بن سود بن خزیمه بن ذراع بن عدی بن الدار. په (۹) هجری كال كښی له شام نه مدینې منورې ته راغی او په اسلام مشرف سو او بیا وروسته په مدینه كښی استوگن سو د تبوك په غزا كښی له سرور كائنات (ص) سره ملگری و. حضرت تمیم بن اوس داری (رض) په (۴۰) هجری كال كښی وفات سو او په حبرون نومی کلی كښی خاوروته وسپارل سو.

د صحیح مسلم مشهور حدیث (الدین النصیحة) له همغه نه روایت سویدی.

(۲۳) حضرت ثابت بن قیس انصاری (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ثابت بن قیس د انصارو د خزرج قبیلې ته منسوب او دنسب پوره لړی یی داده: ثابت بن قیس بن شماس بن زهیر بن مالك بن امرؤ القیس بن مالك اعز بن ثعلبه بن كعب بن خزرج بن حارث بن خزرج الاكبر.

حضرت ثابت بن قیس له نبوی هجرت نه دمخه اوله بیعت عقبه ثانیه نه وروسته دایمان دخزانې مالك سو در رسول الله (ص) لخوا د خطیب لقب وركړ سوی و. د ابوبكر صدیق (رض) دخلافت په دور كښی دمردانو پرضد دیمامی په مشهوره جگړه كښی شهید سو.

(۲۴) حضرت جعفر طیار (رضی الله تعالی عنه)

حضرت جعفر بن ابی طالب در رسول الله (ص) دتره زوی او د حضرت علی كرم الله وجهه مشر ورو و. هغه دبعثت په لومړیو وختونو كښی په اسلام مشرف سوی و د حبشی دمهاجرینو مشرؤ مدینې منورې ته دخیبر دغزایه وخت

کښی مهاجر سو له خيبر نه وروسته غزاگانو کښی ديوماهر قوماندان او غښتلی سپاهی په توگه برخوال ؤ دمؤته په غزا کښی دحضرت زیدبن حارثه له شهادت نه وروسته یی بیرغ په لاس کښی ونیوی او تر هغه پوری وجنگیدی چی دشهادت جام یی نوش کړ.

(۲۵) حضرت جابر بن عبدالله انصاری (رضی الله تعالی عنه)

حضرت جابر بن عبدالله دانصارو دخزرج قبیلې دبنو سلمه له کورنی څخه ؤ، او دنسب اړی یی داسی ده:

جابر بن عبدالله بن عمرو بن حرام بن کعب بن غنم بن سلمه له نبوی هجرت نه (۱۹) کاله دمخه په مدینه منوره کښی زیږیدلی دبعثت په (۱۳) کال په اسلام مشرف سو اودبیعت عقبه ثانیه له (۷۴) کسانو څخه یو تن ؤ. دبدر او احد په غزاگانو کښی دخپل مجاهد پلار عبدالله بن عمرو (رض) په امر دکور دسرپرستی لپاره پاتی سو خو په وروسته غزاگانو کښی شریک ؤ. په (۷۴) هجری کښی د (۹۴) کلونو په عمر په مدینه منوره کښی وفات سو، دمدینې امیر حجاج بن یوسف ثقفی دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ او په جنت البقیع کښی خاوروته وسپارل سو حضرت جابر بن عبدالله دمحدثینو صحابه ؤ په لومړی ردیف کښی حای لری اوله هغه څخه یوزر پنځه سوه څلویښت حدیثونو روایت سویدی.

(۲۶) حضرت جریر بن عبدالله البجلی (رضی الله تعالی عنه)

حضرت جریر بن عبدالله په عربو کښی دخوری وری قبیلې بنو بجیله څخه ؤ، دنسب پوره لړی یی داده:

جریر بن عبدالله بن جابر بن مالک بن نضر بن ثعلبه بن جشم بن عوف بن خزیمه بن حرب علی بن مالک بن سعد بن نذیر بن قسر بن عبقر بن انمار بن ارش بن عمرو بن غوث بجلی هغه درسالت دزمانی په وروستیو وختونو کښی په اسلام مشرف سو او له ایمان راوړلونه وروسته بیرته یمن ته ولاړی. دحضرت فاروق اعظم (رض) دخلافت په دور کښی دایران په جگړه کښی پداسی حال کښی برخوال ؤ چی دبنو بجیله دلوی لښکر امیر ؤ دحضرت عثمان

ذوالنورین (رض) دخلافت په وخت کښی دهمدان دوالی په توگه مقرر سو.
حضرت جریر (رض) په (۵۴) هجری کال کښی په قرقيسیا کښی وفات سو
له حضرت جریر څخه سل ۱۰۰ حدیثونه روایت سویدی.

(۲۷) حضرت حمزه بن عبدالمطلب (رضی الله تعالی عنه)

حضرت حمزه در رسول الله (ص) تره و رسول کریم (ص) او حضرت حمزه
دواړو دابو لهب دوینزی ثویبه (رض) شیدی رودلی وی له دی امله رضاعی
ورونه هم وو (اسدالله، اسد الرسول اوسید الشهداء) دهغه القاب وو او کنیت
نوم یی ابوعمار ه و. دبعثت په (۲) کال په اسلام مشرف سو دبدر په جگړه کښی
دکفر غتی ستنی لکه عتبه، شیبه، طعیمه بن عدی، اسد بن عبدالاسود او
داسی نور ونړولی او مشرکانو به ویل چی حمزه بن عبدالمطلب دبدر په جگړه
کښی مور ته ډیر لوی زیان ورسوی.

په احد کښی هم په ډیره میرانه و جنگیدی او په پای کښی دحبشی غلام
وحشی بن حرب له لاسه شهید کړی سو هندبنت عتبه دهغه لرمون راوايستی
او اوم یی و خوړی پیغمبر (ص) او یا ۷۰ ځلی دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ او
همالته دا حد په میدان کښی دفن سو.

(۲۸) حضرت حنظله بن ابی عامر (رضی الله تعالی عنه)

حضرت حنظله دانصارو داوس قبیلې د عمرو بن عوف له کورنی څخه و،
او دنسب پوره لړی یی داده:

حمظله بن ابی عامر بن عمرو بن صیفی بن مالک بن امیه بن ضبیعه بن
زید بن عوف بن عمرو بن عوف بن مالک بن اوس، له نبوی هجرت نه وروسته
په اسلام مشرف سو او په دریم هجری کال کښی په احد کښی پداسی شان
شهید سو، چی دواده له بستر نه پاڅیدی او دلحد غیږی ته ولاړی پرنبتو هغه ته
غسل ورکړ او له همغی ورځی نه په غسیل الملائکه سره مشهور سو.

(۲۹) حضرت حذیفه بن الیمان (رضی الله تعالی عنه)

حضرت حذیفه بن الیمان دیمن د بنو غطفان قبیلې دعبس له کورنی څخه
و کنیت نوم یی ابو عبدالله اولقب یی (صاحب سر رسول الله) و، له نبوی هجرت

نه مخکی مکی ته ولاړی اودرسول الله (ص) په مبارک لاس یی دایمان بیعت وکړ. دبدر په غزا کښی دڅه عذر په اساس شریک نسو چی رسول الله (ص) معاف کړی ؤ خوله بدرنه وروسته په نورو غزاگانو کښی برخوال ؤ. دایران په جگره کښی دحضرت نعمان بن مقرن له شهادت نه وروسته داسلامی لښکر امیرؤ اوهمدارنگه دحضرت عمر فاروق (رض) اوحضرت عثمان ذوالنورین (رض) دخلافت په دورکښی دمدائن والی ؤ او همالته په (۳۵) هـ کښی له دی فانی دنیانه رخصت سوله هغه څخه څه دپاسه سل حدیثونو روایت سویدی.

(۳۰) **حضرت حسان بن ثابت انصاری** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت حسان بن ثابت (رض) دانصارو دخزرج قبیلی دبنو نجارله معززی کورنی څخه ؤ دنسب پوره لړی یی داده:

حسان بن ثابت بن منذر بن حرام بن عمرو بن زید مناة بن عدی بن عمرو بن مالک بن نجار بن ثعلبه بن عمرو بن خزرج. کنیت نوم یی ابو الولید اولقب یی درسول الله (ص) "شاعر" ؤپه مدینه منوره کښی دهغه استوگنځی دنبوی مسجد لویدیخ لوری باب الرحمة ته مخامخ واقع ؤ.

دنبوی هجرت په وخت کښی دهغه عمرله شپیتو نه اونستی ؤ، دسپین رپرتوب په وخت کښی په اسلام مشرف سو خوهغه خپله شاعری چی په ټولو عربو کښی یی ساری نه ؤ داسلام اودالله درسول (ص) په خدمت کښی وقف کړه، داسلام دسر لوری لپاره دمجاهدینو توری هغومره کارنسو کولای لکه دحضرت حسان بن ثابت انصاری (رض) شعر چی کوی. حضرت حسان (رض) د (۱۲۰) کلونو په عمرله شپیتم هجری نه مخکی وفات سو.

(۳۱) **حضرت حبیب بن زید** (رضی الله تعالی عنه)

حبیب بن زید (رض) دخزرج قبیلی دبنو نجارله کورنی څخه اودنسب لړی یی داده:

حبیب بن زید بن عاصم بن کعب بن عمرو بن عوف بن مبذول بن عمرو بن مازن بن نجار بن ثعلبه بن عمرو بن خزرج. دمورنوم یی حضرت ام عماره (رض) وه دا حد دجگرې قهرمانه بی بی چی پیغمبر (ص) دهغی په هکله دعا کړی وه:

(ای خدایه! ام عماره په جنت کښی له ماسره ملگری کړه). حضرت حبیب بن زید دخپلی مورام عماره او ورور عبدالله بن زید په شمول دا حد په جگره کښی پداسی میرانه وجنگیدل چی ددوی کارنامی دتاریخ په پاڼو کښی په زرینو کربنو ثبت دی حضرت حبیب بن زید دیمامی دجگری په دوران کښی دمرتدانو دمشر مسیلمه کذاب لخوا په ډیره ظالمانه او بیرحمانه توگه شهید کړای سو.

(۳۲) حضرت حبیب بن عدی (رضی الله تعالی عنه)

حضرت حبیب بن عدی دمدینی دانصارو داوس قبیلی څخه او له نبوی هجرت نه دمخه دایمان دخزانی مالک سوی و دهغه لقب و بلیغ الارض. د بدر او احد په غزاگانو کښی یی په پوره میرانه برخه واخیستله. د (۴) هجری دصفر په میاشت کښی بنو لحيان قبیلی یوه دسیه جوړه کړه دقرآن کریم دتعلیم په بهانه یی له رسول اکرم (ص) څخه دحضرت عاصم ترمشری لاندی دیوهیئت غوښتنه وکړه پدی شپږکسیز هیئت کښی حضرت حبیب هم شامل و. زینب بنت حارث له لحيانیانو څخه داوو اوبنانو په بدل کښی واخیستی او د مکی په تنعیم نومی ځای کښی یی په زړه دردونکی شکل شهید کړ.

(۳۳) حضرت خباب بن الارت (رضی الله تعالی عنه)

حضرت خباب بن الارت (رض) بنو تمیم قبیلی ته منسوب او دنسب پوره لړی یی داده:

خباب بن الارت بن جندله بن سعد بن خزیمه بن کعب بن سعد بن زید مناة بن تمیم. حضرت خباب بن الارت شپږم سړی و چی په اسلام مشرف سوی و. له هغه نه مخکښی پنځو کسانو ایمان راوړی و: حضرت خدیجة الکبری (رض) حضرت ابوبکر صدیق (رض) حضرت علی (رض) حضرت زید بن حارثه (رض) او حضرت ابوذر غفاری (رض).

خباب بن الارت په مکی ژوندانه کښی داسلام په خاطر ډیرزیات تکلیفونه لیدلی وو، هغه له هجرت نه وروسته په ټولو غزاگانو کښی برخوال و حضرت خباب (رض) په (۳۷) هجری کال کښی په کوفه کښی وفات سو.

(۳۴) حضرت خالد بن ولید (رضی الله تعالی عنه)

حضرت خالد بن وليد (رض) د قريشو د بنو مخزوم له کورنۍ څخه ؤ دنسب پوره لړۍ يې داده:

خالد بن وليد بن مغيره بن مخزوم بن يقظه بن مره بن كعب بن لؤي القريشي حضرت خالدته در رسول الله (ص) لخوا د سيف الله لقب ورکړل سوی ؤ کنيت نوم يې ابو سليمان ؤ له بعثت نه (۲۷) کاله دمخه په مکه کښې زيږيدلی ؤ دهجرت داتم کال په لومړيو وختونو کښې دمکې له فتحې نه شپږ مياشتې مخکې دخپل ورور حضرت وليد بن وليد په دعوت سره په اسلام مشرف سو. بيا وروسته همالته په مدينه کښې استوگن سو.

حضرت خالد بن وليد (رض) له اسلام راوړلونه وروسته درسالت په مبارکه زمانه اوله هغې نه وروسته په ټولو غزاگانو کښې ديوماهر قوماندان په صفت برخوال ؤ او دکفر په ډيرو تړمې گوټونو کښې دهغه دتورې په برکت داسلام ډيوه بله سويده حضرت خالد بن وليد (رض) دخپل عمر په شپيتم کال په (۲۱) هجري کښې په حمص کښې وفات اوهمالته دفن سو.

(۳۵) حضرت خالد بن سعيد (رضی الله تعالی عنه)

حضرت خالد بن سعيد (رض) د قريشو د بنو اميه له کورنۍ څخه ؤ، اودنسب پوره لړۍ يې داده: خالد بن سعيد بن اميه بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصي د نبوت په لومړيو وختونو کښې په اسلام مشرف سو.

دبعثت په (۲) کال له خپلې ميرمنې امينه سره حبشې ته مهاجر سو او بيا دهجرت دشپږم کال په پای کښې مدينې ته مهاجر سو د حدیبیې له صلحې نه په وروسته غزاگانو کښې برخوال ؤ د پيغمبر لخوا په (۹) هجري کښې د يمن دامير په حيث وټاکل سو. دشام په جگړو کښې د ابوبکر صديق (رض) لخوا داسلامي لښکر ديوی ډلې قوماندان مقرر سوی ؤ.

حضرت خالد بن سعيد (رض) د فحل په جگړه کښې دشهادت جام وڅښی.

(۳۶) حضرت زيد بن حارثه (رضی الله تعالی عنه)

حضرت زيد بن حارثه (رض) د بنو قصاعه قبیلې درئيس حارثه بن شراحيل زوی ؤ، د حضرت زيد (رض) دمور نوم سعدی بنت ثعلبه وه حضرت رسول اکرم

(ص) حضرت زید په زوی والی سره (متبني) نیولی وچی خلگوبه په ابتداء کښی ورته زید بن محمد (ص) ویل په څلورو لومړنیو مؤمنانو کښی یوتن دی یعنی حضرت خدیجة الکبری (رض)، حضرت ابوبکر صدیق (رض)، حضرت علی (رض) او حضرت زید بن حارثه (رض)، له هجرت نه وروسته په مدینه کښی دمهاجرینو او انصارو د مواخات د عقد په لړ کښی پیغمبر (ص) د حضرت زید بن حارثه (رض) ورورولی له حضرت اسید بن حضیر اشهلی سره قائمه کړی وه. حضرت زید بن حارثه (رض) د حق او باطل په معرکه کښی د جهاد دمیدان یو اتل سپاهی او غښتلی قوماندان ؤ.

دهجرت په اتم کال دمکی له فتحی نه وروسته دموته په جگړه کښی شهید سو، پدی وخت کښی دهغه عمر د (۵۲) کلونو په شاوخوا کښی ؤ.
(۳۷) حضرت زبیر بن العوام (رضی الله تعالی عنه)

حضرت زبیر بن العوام (رض) د قریشو د بنو اسد قبیلې څخه ؤ، او دنسب پوره لړی یی داده: زبیر بن العوام بن خویلد بن اسد بن عبدالعزی بن قصی له رسول الله (ص) سره له څو لارو دهغه دخپلولی پیوند نښتلی ؤ: یو داچی په (قصی) کښی دهغه نسب له رسول الله (ص) سره یوځای کیدی بل داچی دهغه مورصفیه بنت عبدالمطلب د رسول الله (ص) تروروه بل داچی ام المؤمنین حضرت خدیجة الکبری (رض) بنت خویلد دهغه تروروه، بل داچی د حضرت ام المؤمنین عائشه صدیقه (رض) مشره خور حضرت اسماء بنت ابی بکر صدیق (رض) دهغه ښځه وه، حضرت زبیر (رض) دمحمدي بعثت په وخت کښی پنځلس کلن ؤ، هغه په مؤمنانو کښی له سابقون الاولون څخه او په شپاړس کلنی کښی په اسلام مشرف سوی ؤ لومړنی توره چی د پیغمبر (ص) د حمایت په لاره کښی له تیکي نه راوتلی وه هغه د حضرت زبیر بن العوام (رض) توره وه له همدی امله د هغه لقب ؤ حواری رسول او دهغه توره په اسلام کښی یوه یادگاری نښه وه په رسول الله (ص) پسې لږوخت وروسته یی مدینې ته هجرت وکړ او چی د جهادونو لړی پیل سو نو حضرت زبیر (رض) د حق او باطل دمعرکی په هر میدان کښی په پوره میړانه برخوال ؤ همدارنگه درسالت له

دورنه وروسته دشام، عراق، ایران، اسکندریه په جگړو کښی هم شریک ؤ. دجمل دجگړی په خواشینوونکو واقعاتو کښی حضرت زبیر (رض) دجنگ له میدان څخه ووتی اوله حضرت علی (رض) سره یی مقابله پریښودله خو ابن جرموز غداری وکړه پداسی حال کښی یی دحضرت زبیر (رض) سر غوڅ کړ او شهیدیی کړ چی هغه دماپښین په لمانځه کښی په سجده پروت ؤ دشهادت په وخت کښی دهغه عمر څلورشپيته کاله ؤ بصری ته نژدی په وادی السباع کښی خاوروته وسپارل سو.

(۳۸) حضرت زید بن ثابت (رضی الله تعالی عنه)

حضرت زید بن ثابت (رض) دخزرج قبیلی دبنو نجار له کورنی څخه ؤ، او دنسب پوره لړی یی داده:

زید بن ثابت بن ضحاک بن زید بن لوزان بن عمرو بن عبد بن عوف بن غنم بن مالک بن نجار. ابوسعید دهغه کنیت نوم او حبرالامت او کاتب الوحی دهغه القاب وو. له نبوی هجرت نه دمخه په (۱۱) کلنی کښی په اسلام مشرف سوی ؤ دقرآن کریم حافظ او دوحی لیکوال ؤ.

په بدر او احد کښی د عمر دکموالی لامله پیغمبر (ص) دشریکیدو اجازه ورنکړه خو په نورو یوشمیر غزاگانو کښی له رسول الله (ص) سره ملگری ؤ. دقرآن کریم لومړنی مصحف چی دحضرت ابوبکر صدیق (رض) په وخت کښی تدوین سو داکار دخلورو کسانو په وسیله سرته ورسول سو چی یوله هغونه حضرت زید بن ثابت (رض) ؤ دحضرت عمر (رض) دخلافت په وخت کښی چی کله دقضا تشکیل جوړسو نو حضرت زید بن ثابت انصاری (رض) یی دمدینی دقاضی په توگه وټاکی.

دحضرت عمر او حضرت عثمان رضی الله عنهما دخلافت په دور کښی به ډیر ځله دامیر المؤمنین دغیابت په وخت کښی دخلیفه جانشین ؤ. حضرت زید بن ثابت د عمر په (۵۲) کلنی کښی په (۴۵) هجری کښی په مدینه منوره کښی وفات سو.

(۳۹) حضرت زید بن خطاب (رضی الله تعالی عنه)

حضرت زید بن خطاب (رض) دقریشو دبنوعدی له کورنی څخه اودنسب لړۍ یی داده:

زید بن خطاب بن فضیل بن عبدالعزی بن رباح بن عبدالله بن قرط بن زراح بن عدی بن کعب بن لؤی، حضرت زید (رض) دحضرت عمر فاروق (رض) مشر ورور ؤ دبعثت په لومړیو دریو کلونو کښی له حضرت عمر (رض) نه دری کاله مخکښی په اسلام مشرف سوی ؤ، دبعثت په (۱۳) کال یی مدینی ته هجرت وکړ. له بدر نه وځله تر حجة الوداع پوری په غزاگانو اوسفرونو کښی له رسول الله (ص) سره ملگری ؤ دیمامی په جگره کښی چی دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دوران کښی دمتردانو پرضد برپا سوی وه، حضرت زید بن خطاب (رض) په پوره میرانه وجنگیدی او په پای کښی یی دشهادت جام وڅښی.

(۴۰) حضرت زید بن ارقم (رضی الله تعالی عنه)

حضرت زید بن ارقم (رض) دانصارو دخزرج قبیلی دبنوحارث له کورنی څخه ؤ اودنسب پوره لړۍ یی داده:

زید بن ارقم بن زید بن قیس بن نعمان بن مالک الاعز بن ثعلبه بن کعب بن خزرج بن حارث بن خزرج الاکبر دببعث عقبه ثانیه څخه وروسته دحضرت عبدالله بن رواحه په لارښوونه په ډیر وړو کوالی کښی په اسلام مشرف سوی ؤ دبدر او احد په غزاگانو کښی د عمر دکموالی لامله دشریکیدو اجازه ورنکړای سوه لومړی غزاچی حضرت زید بن ارقم (رض) پکښی برخه واخیستله هغه دخندق غزاوه په بیعت رضوان کښی برخوال ؤ، اودمؤته غزاته له حضرت عبد الله بن رواحه سره یوځای روان سو چی هغه دده دپلار له مرگه وروسته دده روزنه او پالنه کړی وه او په نسب کښی دهمدی کورنی یو خواخوږی غړی ؤ او حضرت زید به ورته کاکا ویل. حضرت زید بن ارقم (رض) دعمر په اتیا کلنی په (۲۸) هجری کال کښی په کوفه کښی وفات سو.

(۴۱) حضرت سعد بن معاذ (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سعد بن معاذ (رض) دانصارو داوس قبیلی دبنواشهل مشر ؤ او

دنسب لہری بی داسی دہ:

سعد بن معاذ بن نعمان بن امرء القیس بن زید بن عبدالاشہل. کنیت نوم بی ابو عمرو و.

لہ نبوی ہجرت نہ مخکبسی دحضرت مصعب بن عمیر پہ دعوت سرہ پہ اسلام مشرف سو دبدر دغزایہ وخت کبسی بی دانصارو پہ نمایندگی پخپلہ وینا کبسی ہر دہول قربانی تہ چمتوالی خرگند کر او بیادجہاد پہ میدان کبسی داوس قبیلی بیرغ دہمغہ پہ لاس کبسی و دا حد او خندق پہ غزاگانو کبسی ہم دجہاد دمیدان یوغبنتلی سپاہی و دبنو قریظہ یهودوتہ دحضرت سعد بن معاذ (رض) پہ فیصلہ سزا ورکول سوه حضرت سعد بن معاذ (رض) تہ د خندق پہ غزا کبسی زخم رسیدلی و او دبنو قریظہ دمعاملی لہ فیصلہ کیدو نہ وروستہ لہ ہمغہ زخم خخہ شہید سو.

دہغہ جنازہ پربنتو اخیستی وہ رسول اللہ (ص) لہ اوبنکونہ پہ ډکو سترگو دہغہ لہ جنازی سرہ روان و او پہ جنت البقیع کبسی خاوروتہ و سپارل سو.

(۴۲) **حضرت سعید بن عامر** (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

حضرت سعید بن عامر (رض) دقریشو دبنوجمع لہ کورنی خخہ اودنسب پورہ لہری بی دادہ:

سعید بن عامر بن خدیم بن سلمان بن ربیعہ بن سعد بن جمع بن عمرو بن مصیص بن کعب. حضرت سعید دہجرت پہ (۷) کال پہ اسلام مشرف سو، د خیبر، دمکی دفتح، حنین او تبوک پہ غزاگانو کبسی دجہاد دمیدان یواتل سپاہی و. د رسول اللہ (ص) لہ رحلت نہ وروستہ دشام او یرموک پہ جگرو کبسی ہم دہغہ دمیرانی کارنامی تاریخ پہ زرینو کرنبو ثبت کریدی.

دحضرت فاروق اعظم (رض) دوالی پہ توگہ و تیاکل سو چی دہجرت پہ (۱۹) کال دخلویننتو کلونو پہ عمر ہمالتہ پہ حمص کبسی وفات سو.

(۴۳) **حضرت سلمان فارسی** (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

حضرت سلمان (رض) دایران داصفہان خخہ واصلی نوم بی مابہ بن بوذخشان بن مورسلان آب الملکی و داسلام دلمرلہ راختلونہ مخکبسی بی خپل

پلرنی دین یعنی اتش پرستی پرینبودله، مسیحیت یی و منی او بیاله ډیرو
مزلونو وهلو او کلونو تیرو لونه وروسته مدینی ته ورسیدی او هلته درسول الله
(ص) حضورته ورغی او دهغه په مبارک لاس یی دایمان او سربندنی بیعت وکړ
رسول الله (ص) د مابه پر خای دهغه نوم سلمان کینبود او هغه یی د غلامی له
قید نه ازاد کړ.

حضرت سلمان (رض) له یوی خوا یو درویش عابد اوله بلی خوا دخدای
دلاری مجاهدو د احزاب په جنگ کبسی د خندق کیندلو پلان حضرت سلمان
(رض) وړاندی کړی و د حضرت عثمان ذوالنورین (رض) دخلافت په دور کبسی
وفات سو.

(۴۴) حضرت سعد بن ابی وقاص (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) د بنو زهره له پرگنی خخه اودنسب پوره
لړی یی داده: سعد بن ابی وقاص مالک بن وهیب بن عبدمناف بن زهره بن
کلاب بن مره.

کنیت نوم یی ابواسحق اوله عشره مبشره و خخه یوتن و حضرت سعد
(رض) دبعثت په وخت کبسی د (۱۷) او یا (۱۹) کلنی په مینخ کبسی و خنکه چی
دتوحید د دعوت رخ یی غور ته ورسیدی سمدلاسه یی ایمان راوړ او دمؤمنانو
په سابقون الاولون کبسی شامل سو مدینی ته دهجرت تروخته پوری پر هغه
بانندی راز راز کړ او و نه تیرسول له نبوی هجرت نه وروسته چی کله د جهادونو
لړی شروع سوه حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) له بدرنه ترتبوک پوری په
ټولو غزاگانو کبسی له سرور کائنات (ص) سره ملگری و. درسالت له دورنه
وروسته جنگونو کبسی د حضرت سعد کارنامی دومره خرگندی دی چی دمسلم
امت د بچیانو غورونه ورسره بیخی اشنا دی.

حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) دهجرت په (۵۵) کال په مدینه منوره
کبسی وفات سو مروان بن الحکم دهغه د جنازی لمونخ ادا کړ او بیاپه جنت
البقیع کبسی خاوروته وسپارل سو.

(۴۵) حضرت سعید بن زید (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سعید بن زید د قريشو له بنو عدی قبیلې څخه د حضرت عمر فاروق (رض) د تره زوی او اوبنی و او دنسب پوره لړی یی داده:

سعید بن زید بن عمرو بن نفیل بن عبد العزی بن رباح بن عبد الله بن قرط بن زراح بن عدی بن کعب بن لؤی القريشي حضرت سعید بن زید (رض) له عشره مبشره څخه یوتن و.

د بعثت په لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سو دلومونیو مهاجرینو په ډله کښی یی مدینې ته هجرت وکړ د بدر د غزا په وخت کښی پیغمبر (ص) وظیفه ورکړی وه د شام لوری ته یی لیږلی و یا داچی د بخاری دروایت له مخی هغه بدری صحابی دی.

په نورو ټولو غزاگانو کښی هم له سرور کائنات (ص) سره ملگری و د رسول الله (ص) له رحلت نه وروسته د شام او روم په جگړو کښی هم برخوال و.

حضرت سعید بن زید (رض) د (۵۰) او یا (۵۲) هجری کلونو په مینځ کښی په عقیق نومی کلی کښی وفات سو، بیا دهغه جنازه مدینې منورې ته راوړل سو، حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) غسل ورکړ، عبد الله بن عمر (رض) دهغه د جنازی لمونځ ادا کړ او بیایي خاوروته وسپاری.

(۴۶) **حضرت سعد بن عباده** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سعد بن عباده (رض) د انصارو د بنو ساعده قبیلې څخه لقب یی سید الخزرج او کنیت نوم یی ابو قیس و، دنسب پوره لړی یی داده:

سعد بن عباده بن دلیم بن حارثه بن ابی خزیمه بن ثعلبه بن طریف بن خزرج بن ساعده بن کعب بن خزرج الاکبر. له بیعت عقبه ثانیه نه مخکښی په اسلام مشرف سوی او بیا پدغه بیعت کښی د شاملو (۷۵) کسانوله جملی څخه و.

له بدر نه واخله ترتبوك پوری ټولو غزاگانو کښی له سرور کائنات (ص) سره ملگری و حضرت سعد بن عباده انصاری (رض) په (۱۵) هجری کال کښی د دینمن په لاس پخپل کور کښی شهید کړای سو.

(۴۷) **حضرت سلمه بن اکوع** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سلمه بن الاکوع د بنو قمعه قبیلې د بنو اسلم له کورنی څخه او

دنسب پوره لری بی داده:

سلمه (سنان) بن عبدالله (اکوع بن عبدالله بن قشیر بن خزیمه بن مالک بن سلامان بن اسلم. له شپږم هجری کال نه دمخه په اسلام مشرف سوی، مدینی منوری ته مهاجر سوی او همالته استوگن سوی و په شپږم هجری کال کښی چی خوارلس سوه کسانو ترونی لاندی دسرور کائنات (ص) په مبارک لاس دسر بنندنی بیعت وکړ او الله (ج) خپله رضا ورته اعلان کړه پدغه بیعت کښی حضرت سلمه هم شامل و دبیعت رضوان نه وروسته غزاگانو کښی حضرت سلمه له سرور کائنات (ص) سره ملگری و حضرت سلمه (رض) په (۴۷) هجری کښی په مدینه منوره کښی وفات سوله هغه څخه (۷۷) حدیثونه روایت سویدی.

(۴۸) حضرت سالم مولی ابی حذیفه (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سالم مولی ابی حذیفه په اصل کښی ایرانی و دهغه دپلار نوم دروایاتو په اختلاف معقل یا عبید و په تاریخ کښی داتفصیل نشته چی هغه څنگه اوڅه وخت مکی معظمی ته دغلامی په ځنځیر کښی ښکیل ورسیدی خودا ثابته ده چی له ازادی اخیستلونه وروسته حضرت ابو حذیفه بن عتبه بن ربیع په زوی والی سره و نیوی.

حضرت سالم (رض) دبعثت په لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سوی و له سرور کائنات (ص) نه دمخه بی مدینی منوری ته هجرت وکړ. هغه هم مجاهد و اوهم ددین متبحر عالم اودقرآن کریم حافظ و دصدیق اکبر (رض) دخلافت په دور کښی دمرتدانو پرضد دیمامی په جگړه کښی شهید سو.

(۴۹) حضرت سهیل بن عمرو (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سهیل بن عمرو (رض) د قریشو دبنو عبد شمس له کورنی څخه او و، دنسب پوره لری بی داده:

سهیل بن عمرو بن عبد شمس بن عبدود بن نصر بن مالک بن حسل بن عامر بن لوی قرشی عامری، هغه دهجرت په اتم کال دحنین له غزا نه وروسته په اسلام مشرف سو دحافظ ابن عبدالبر (رح) دلیکنی له مخی حضرت سهیل بن

عمرو (رض) دیرموک په غزا کښی شهید سو.

(۵۰) حضرت شرحبیل بن حسنه (رضی الله تعالی عنه)

حضرت شرحبیل په نسب کندی الاصل و د هغه دپلار نوم عبدالله بن عمرو بن بن مطاع و خو هغه دخپلی مور بی بی حسنه په نامه مشهور و او په تاریخ کښی د شرحبیل بن عبدالله پر خای د شرحبیل بن حسنه په نامه یادیری، هغه د بعثت په لومړیو وختونو کښی د توحید دعوت ته لیک وویل.

هغه له خپلی مور او دکورنی له نورو غړیو سره دمهاجرینو په قافله کښی شامل وو چی دقریشو دظلمونو دلاسه دسلوتنو په خواوشا کښی دبعثت په (۲) کال حبشی ته ولاړل دخیبر دغزایه وخت کښی چی کله شپیته تنه مهاجرین له حبشی نه مدیننی ته مهاجر سول حضرت شرحبیل هم پدغی ډله کښی و له خیبر نه وروسته په نورو غزاگانو کښی له سرور کائنات (ص) سره ملگری و، هغه دقرآن کریم ددرویشیت تنو لیکونکو له جملی نه و.

دصدیقی خلافت په دور کښی دمتردانو پرضد جگړو کښی اوهمدارنگه دشام، روم، یرموک او نورو جگړو کښی دیو تکړه قوماندان په صفت برخه وال و. حضرت شرحبیل بن حسنه (رض) دعمواس دوبا په ناروغی د عمر په (۲۹) کلنی کښی وفات سو.

(۵۱) حضرت صهیب رومی (رضی الله تعالی عنه)

د حضرت صهیب پلار سنان بن مالک دایران دباچا لخوا دابله حاکم مقرر سوی و. رومیانو چی کله پرابله بانندی حمله وکړه حضرت صهیب چی په عمر وړوکی و دمالونو په جمله کښی یی وتښتوی بیا وروسته یی دغلام په نوم خرڅ کړ چی پدی سلسله کښی د عبدالله بن جدعان ترلاسه ورغی او هغه ازاد کړ دبعثت یه لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سو د هغه دمور نوم سلمی بنت قعیدوه. داسلام په لاره کښی یی دبلال حبشی، عمار بن یاسر عامر بن فهیره، خباب بن الارت او ابو فکیه (رض) غوندی مصیبتونه وزغمل.

په رسول الله (ص) پسې لږ ورخی وروسته یی مدیننی ته هجرت وکړ حضرت صهیب بن سنان بن مالک رومی دهجرت په (۳۸) کال په مدینه منوره

کبسی د عمر په اويا کلنی وفات او په جنت البقیع کبسی دفن کړل سو.
(۵۳) **حضرت ضرار بن ازور اسدی** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ضرار بن ازور اسدی (رض) دخیبر په خواوشا کبسی اوسیدونکی مشهوری قبیلی بنواسد څخه اودنسب پوره لړی یی داده:
ضرار بن ازور بن خزیمه بن ربیعہ بن مالک بن ثعلبه بن دودان بن اسد بن خزیمه. دهجرت په اتم کال دمکی له فتحی نه وروسته په اسلام مشرف سوی او دهجرت د (۹) کال په لومړیو وختونو کبسی دخپلی قبیلی له یو هیئت سره مدینی منوری ته ولاړی اودسرور کائنات (ص) په مبارک لاس یی دسربندنی بیعت وکړ.

دسرور کائنات (ص) درحلت تروخته یی دهغه په هدایت دبنوصیه اوبنو هذیل په قبیلو کبسی دحق دتبلیغ وظیفه اجرا کړه.

دابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کبسی دمرتدانو پرضد جگړو کبسی برخوال و همدارنگه دشام په اوږدو جگړو کبسی کله دیوسپاهی اوکله دقوماندان په صفت شریک و چی دروايتونو په اختلاف دیرموک له جگړی نه وروسته په (۱۵) هجری کال یاد شام دتولو سیموله فتحی نه وروسته شهید یا دعمواس دوبا په ناروغی وفات سو.

(۵۳) **حضرت طلحه بن عبیدالله** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت طلحه بن عبیدالله (رض) دقریشو دبنو تیم کورنی ته منسوب اوله عشره مبشره و څخه و دنسب پوره لړی یی داده:

طلحه بن عبیدالله بن عثمان بن عمرو بن کعب بن سعد بن تیم بن مره بن کعب بن لؤی. دحضرت طلحه نیکه عثمان بن عمرو اودحضرت ابوبکر صدیق نیکه عامر بن عمرو سکنی وروپه وو دحضرت طلحه پلار عبیدالله داسلام له راتگ نه مخکبسی مرسوی و خو دهغه مور صعبه بنت عبیدالله حضرمی ژوندی وه او دصحابیت شرف ورپه برخه سوی و.

دحضرت طلحه کنیت نوم ابومحمد اولقب یی طلحة الخیر و له محمدی بعثت نه تقریبا پنځلس کاله مخکبسی په مکه کبسی زیږیدلی و اوداسلام دلمر

له راختونه وروسته دلومړنيو مؤمنانو په ډله کښې شامل سو. دنورو مظلومو مؤمنانو په خيبر حضرت طلحه (رض) هم د اسلام پخاطر دمشرکانو له لاسه سخت تعذيبونه وليدل.

په پيغمبر (ص) پسې لږوخت وروسته يې مديني منوري ته هجرت وکړ او کله چې دغزاگانو لږې پيل سوه حضرت طلحه بيا دجهاد دميدان سپاهي ؤ، په بدر کښې درسول الله (ص) لخوا ماموريت ورسپارلی سوی ؤ خو په احد کښې دسرورکائنات (ص) په څنگ کښې پداسی ميړانه وجنگيدی چې حضرت ابوبکر صديق (رض) دهغه پرېدن باندی اويا زخمونه وشميرل او تل به يې ويل: (داحد ورځ په واقع کښې دطلحه ورځ وه).

له هغه نه وروسته په نورو ټولو غزاگانو کښې هم حضرت طلحه درسول الله (ص) سره ملگری ؤ حضرت طلحة الخير د عمر په څلور شپيته کلنی د (۳۶) هجري کال دجمادی الاخر دمیاشتی په لسمه نيته دجمعی په ورځ دجمل په افسوسناک جنگ کښې دمروان بن الحکم په لاس شهيد سو.

(۵۴) حضرت طفيل بن عمرو (رضی الله تعالی عنه)

حضرت طفيل (رض) ديمن دیوی غربی قبیلې دوس څخه ؤ اودنسب پوره لږې، داده: طفيل بن عمرو بن طريف بن عاص بن ثعلبه بن سليم بن فهم بن غنم بن دؤس.

دبعثت له لومړيو دريوکلونو څخه وروسته هغه وخت په اسلام مشرف سو چې دکعبی دزيارت لپاره مکې ته راغلی ؤ درسول الله (ص) په دعاسره دبیرته ستنیدو په وخت کښې دالهی نښانی په توگه یوه رڼا وروښودل سوه چې له همدی امله دهغه لقب ذوالنور.

په اوم هجري کال کښې مديني ته مهاجر سو درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دابوبکرصديق (رض) دخلافت په زمانه کښې دمرتدانو پرضد ديمامی په جگړه کښې په پوره ميړانه وجنگيدی او په پای کښې شهيد سو.

(۵۵) حضرت عبدالله بن مسعود (رضی الله تعالی عنه)

حضرت عبدالله بن مسعود (رض) دبنوخندف قبیلې دبنو هذيل له کورنی

څخه ؤ اودنسب لري داده:

عبداللہ بن مسعود بن غافل، بن حبيب بن شمش بن فار بن مخزوم کنيت نومونه يي دوه وو: ابو عبد الرحمن او ابن ام عبد، لقب يي فقيه الامت ؤ. رسول الله (ص) له اسلام راوړلونو لادمخه هغه ته ويلی ؤ: (ته تعليم يافته هلك يي) هغه ديوي معجزې په ليدلو دبعثت په لومړيو وختونو کښي اسلام راوړ اوله هغه وروسته در رسول الله (ص) په خدمت کښي ؤ اودقرآن په زده کړه بوخت سو.

له هجرت نه وروسته چي دغزاگانو لري پيل سوه، له بدرنه واخله ترتبوك پوري په هره غزا کښي له سرور کائنات (ص) سره ملگري ؤ. حضرت عمر فاروق (رض) دخپل خلافت په دور کښي هغه دکوفي دوالي اودهغه ځاي دبیت المال دخزانه دارپه توگه وټاکي.

عبداللہ بن مسعود (رض) دخه دپاسه شپيتو کلونو په عمر ددریم خليفه حضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کښي په (۳۲) هجري کال کښي په مدينه منوره کښي وفات سو، حضرت عثمان (رض) دهغه دجنازي لمونځ ادا کړ او دحضرت عثمان بن مظعون ترڅنگ په جنت البقيع کښي دفن کړاي سوله عبد الله بن مسعود (رض) څخه د (۸۴۸) حديثونو روايت سويدي.

(۵۶) **حضرت عکرمه بن عمرو** (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عکرمه (رض) دقريشو بنومخزوم قبيلي ته منسوب اودنسب لري داده: عکرمه بن عمرو (ابو جهل) بن هشام بن مغيره بن عبداللہ بن عمرو بن مخزوم بن يقظه بن مره بن كعب بن لؤي د هجرت په اتم کال دمکي له فتحي نه وروسته په اسلام مشرف سو دهغه ميرمن ام حکيم (رض) هم صحابيه وه.

حضرت عکرمه (رض) دحنين، طائف، اوتبوك په غزاگانو کښي له سرور کائنات (ص) سره ملگري ؤ در رسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دمرتدانو پرضد جگړو کښي اودشام په جنگونو کښي ديوغښتلي عسکر اويوه تکړه قوماندان په صفت برخوال ؤ.

په (۱۳) هجري کال کښي ديرموک په سخته جگړه کښي يي دشهادت جام

وځبني.

(۵۷) حضرت عبدالرحمن بن عوف (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) دقريشو دبنوزهره له كورني څخه او دعشره مبشره و يوتن دي دنسب لري يي داده: عبدالرحمن بن عوف بن عبد عوف بن عبد بن حارث بن زهره بن كلاب بن مره بن كعب بن لؤي.

دبعثت په وخت كښي دهغه عمر دديرشو كلونو په شاوخوا كښي و (۱۳) لمبر مسلمان دي په هغه وخت كښي يي ايمان راوړ چي لارسول الله (ص) په دار ارقم كښي ديره نه وه نيولي دهغه دمور نوم شفا (رض) بنت عوف وه، هغه هم صحابيه وه له هجرت نه وروسته دانصارو اومهاجرينو ترمنيخ دوروري د عقد په لړ كښي دهغه ورورلي له حضرت سعد بن ربيع انصاري (رض) سره برقرار سوي وه په اسلامي غزاگانو كښي له سرور كائنات (ص) سره ملگري و حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) دزياتي شتمني خاوند و او هغه پندونه مالونه دخداي (ج) په لاره كښي لگول په (۳۱) هجري كال كښي دڅه دپاسه اويا كلونو په عمر په مدينه منوره كښي وفات سو.

امير المؤمنين حضرت عثمان ذوالنورين يي د جنازي لمونځ ادا كړ او په جنت البقيع كښي خاوروته وسپارل سو.

(۵۸) حضرت عمار بن ياسر (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عمار بن ياسر (رض) په اصل كښي ديمن دقحطان له پرگني څخه او دنسب لري داده:

عمار بن ياسر بن عامر بن مالك بن كنانه بن قيس بن حصين بن لؤذيم بن عوف بن عامر الاكبر بن يام بن عنس، كنيته نوم يي ابو اليقظان اولقب يي (طيب المطيب) و.

دبعثت په لومړيو وختونو كښي په اسلام مشرف سو دهغه مور حضرت سميه بنت خباط (رض) داسلام لومړني شهیده ده حضرت عمار (رض) داسلام په لار كښي بي شميره تعذيبونه او كړاوونه وليدل ترڅو چي دبعثت په (۲) كال حبشي ته مهاجر سو.

مديني منوري ته دلومړنيو مهاجرينو په ڪتار ڪنبي شامل و دغزاگانو له شروع ڪيدو نه پس له بدرنه نيولي ترتيب ڪيو پوري په هر ميدان ڪنبي له سرور ڪائنات (ص) سره ملگري و په شلم هجري ڪال ڪنبي حضرت عمار بن ياسر (رض) د حضرت عمر فاروق (رض) لخواه د ڪوفي دوالي په توگه وٽاڪل سو حضرت عمار بن ياسر (رض) د ڏهه د پاسه نوي ڪلونو په عمر د صفيين په جگره ڪنبي شهيد سو.

(۵۹) حضرت عبدالله بن رواحه (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عبدالله بن رواحه د انصارو د خزرج قبيلي د حارث بن خزرج له ڪورني څخه او دنسب پوره لري يي داده:

عبدالله بن رواحه بن ثعلبه بن امرء القيس بن عمرو بن امرء القيس الاڪبر بن مالك الاعز ابن ثعلبه بن ڪعب بن خزرج بن حارث بن خزرج الاڪبر. ڪنيت نوم يي ابو محمد و له بيعت عقبه ثانيه نه مخڪنبي دايمان د خزاني مالك سو او په بيعت عقبه ثانيه ڪنبي د رسول الله (ص) لخواه د انصارو د دولسو نمايندگانو له جملي نه وٽاڪل سوله بدرنه تر مٿه پوري ٽولو غزاگانو ڪنبي برحوال و چي په پاي ڪنبي دمٿه په تاريخي غزا ڪنبي شهيد سو حضرت عبدالله بن رواحه سربيره پردي چي د جهاد نامتو قوماندان و خورا تڪره شاعر و.

(۶۰) حضرت عبدالله بن عباس (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عبدالله بن عباس (رض) د رسول اڪرم (ص) د تره عباس بن عبد المطلب زوي و ڪنيت نوم يي ابو العباس او القاب يي داوود: الحبر، البحر، امام المفسرين، له نبوي هجرت نه دري ڪاله مخڪنبي په مڪه ڪنبي پيدا سوي و. حضرت عبدالله بن عباس (رض) د يارلس ڪلن و چي رسول الله (ص) له دي فاني دنيا څخه رخصت سو.

حضرت عبدالله بن عباس (رض) د قرآن او حديث او فقهي لوي عالم و. د قرآن لومړني تفسير د ابن عباس (رض) تفسير دي، سره له دي چي د عمر په لحاظ ڊير ڪشرو و خو حضرت عمر (رض) به د خپل خلافت په دور ڪنبي له بدري لويانو صحابه و سره په مجلس ڪنبي ڪنينوي او په ځينو مسئلو ڪنبي به يي فتويٰ

ورڅخه غوښتله د حضرت علي کرم الله وجهه دخلافت په دور کښي دبصري او بيا د ايران دوالي په توگه وټاکل سو .

د خلفاي راشدينو د دور په جنگونو کښي چي ډيري ځمکي دمسلمانانو په لاس فتح سوي عبدالله بن عباس (رض) په ډيرو غزاگانو کښي برخوال ؤ .
د حضرت حسن بن علي (رض) دخلافت په دور کښي داسلامي اردو اعلي قوماندان ؤ د ژوند په وروستيو وختونو کښي په طائف کښي استوگن ؤ او د عمر په (۷۱) کال په (۲۸) هجري کښي وفات سو حضرت محمد بن حنفيه (رح) دهغه د جنازي لمونځ ادا کړ او په طائف کښي دفن کړاي سو له حضرت ابن عباس (رض) (۲۲۲۰) حديثونه روايت سويدي .

(۶۱) حضرت عبدالله بن عمر (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عبدالله بن عمر (رض) د قريشوله بنوعدي قبيلي څخه او دنسب لري داده: عبدالله بن عمر بن خطاب بن نفيل بن عبدالعزيز بن رباح بن قرط بن زراح بن عدي بن كعب بن لؤي، دمورنوم يي زينب بنت مظعون ؤ او هغه هم صحابيه وه ام المؤمنين حضرت حفصه (رض) دهغه سکنی خور وه .

د عبدالله بن عمر (رض) کښت نوم ابو عبد الرحمن ؤ لقب يي فقيه الامت ؤ دبعثت په ۲ کال په مکه کښي زيږيدلي دي، بني اوکين لاس يي چي وپيژندی خودپخپله داسلام په غير کښي ؤ ځکه چي دهغه پلار عمر فاروق (رض) دبعثت په (۲) کال په اسلام مشرف سوي ؤ په (۱۱) کلني سره يي هجرت وکړ په بدر او احد کښي د عمر دکوالي لامله اجازه ورنکړه سوه چي په غزا کښي شريک شي خو په نورو غزاگانو کښي ، د حديبيي په بيعت رضوان کي دمکي په فتحه اود حجة الوداع په سفر کښي له سرور کائنات (ص) سره ملگري و .

دشام، ايران او مصر په فتوحاتو کښي ديو غښتلي مجاهد په صفت برخوال ؤ . حضرت ابن عمر (رض) د عبدالمک بن مروان دخلافت په وخت کښي د (۸۴) کلونوپه عمر په (۷۴) هجري کښي په مکه معظمه کښي وفات سو .
حجاج دهغه د جنازي لمونځ ادا کړ او په (فخ المهاجرين) نومي هديره کښي دفن کړاي سو هغه دقرآن کریم اونبوي احاديثو لوي عالم وروسته له هغه څخه

(۱۲۳۰) حديثونه روايت سوي دي داسلامي احكامو معتمد مفتي وُحَكه خو دفتيه الامت لقب ورکړل سويدي .

(۶۲) حضرت عبدالله بن زبير (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عبدالله بن زبير (رض) دقريشو دبنو اسدله کورني څخه اود نسب لري داده: عبدالله بن زبير بن العوام بن خويلد بن اسدين عبدالعزيز بن قصي . دابن زبير (رض) انا دسرور کائنات (ص) تروروه، دهغي نوم وُصفيه بنت عبدالمطلب دابن زبير (رض) مور دام المؤمنين حضرت عائشي (رض) مشره خوروه، دهغي نوم وُاسماء بنت ابوبکر صديق (رض) عبدالله بن زبير (رض) دهجرت په لومړي کال په مدينه کبني وزيريدي، حضرت زبير بن العوام هغه دسرور کائنات (ص) حضورته بوتلی او هغه (ص) ورته په خوله کبني خپلي مبارکي لانبي ورکړي اودعا يي ورته وکړه. درسالت دزمانې په غزاگانو کبني د عمر دکوالي لامله شريك نسو خو په وروسته جگړو کبني برخوال و .

ديزیدبن معاويه دسلطنت په وخت کبني مکي ته ولاړی په همدې وختونو کبني دکربلا پيښه منځ ته راغله ديزيد له مرگه وروسته عبدالملك بن مروان پرتخت کبيناست حجاج بن يوسف ته يي امر وکړ چي پر مکه باندي يرغل وکړي ، هغه د (۷۲) هجري کال دذي قعدي په مياشت کبني مکه معظمه محاصره کړه، دشامي لښکر او دحضرت ابن زبير دپيروانو ترمينځ ډيره اوږده جگړه وسوه چي په پای کبني حضرت ابن زبير (رض) د (۷۲) کلونو په عمر شهيد سو .

(۶۳) حضرت عثمان بن مظعون (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عثمان بن مظعون (رض) دقريشو دبنو جمح له کورني څخه او دبعثت په بيخي لومړيو وختونو کبني په اسلام مشرف سوي و په لومړني پنځلس کسيزه اودويمه يوسل اودري کسيزه ډله کبني يي حبشي ته هجرت وکړ او دريم هجرت يي مديني منوري ته وکړ . مديني ته له هجرت کولو نه وروسته دبدر په لومړني غزا کبني په پوره ميرانه وجنگيدی په همدې کال يعني دهجرت په دويم کال کبني وفات سو .

له مهاجرينو څخه لومړني څوک چي په جنت البقيع کښي دفن سوي دي حضرت عثمان بن مظعون (رض) دي . رسول الله (ص) پخپله دهغه د جنازي لمونځ ادا کړ او بيا وروسته خاوروته وسپارل سو .

(۶۴) حضرت عمرو بن العاص (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عمرو بن العاص (رض) د قريشو د بنو سهم کورني ته منسوب او دنسب لري داده:

عمرو بن العاص بن وائل بن هاشم بن سعيد بن سهم بن عمرو بن هصيص بن كعب بن لؤي بن غالب، كنيته نوم يي ابو عبد الله او لقب يي و فاتح المصر. دمور نوم يي نابغه بنت حرملة بن حارث وه، حضرت عمرو بن العاص (رض) دمکي له فتحي نه مخکښي ايمان راوړ هغه د اسلامي اردو يو نامتو قوماندان و دشام، روم، ايران، فلسطين او مصر په جگړو کښي برخوال و په تيره بيا داچي دمصر فاتح و او په مختلفو دورو کښي دهغه ځاي والي هم و. حضرت عمرو بن العاص (رض) د (۴۳) هجري کال د کوچني اختر په ورځ وفات سو، پدي وخت کښي دهغه عمر دنوي (۹۰) کلونو په شاوخوا کښي و دهغه زوي حضرت عبدالله بن عمرو بن العاص د جنازي امامت وکړ او بيا دمقطم غره په لمن کښي دفن کړاي سو .

(۶۵) حضرت عباد بن صامت (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عباد بن صامت (رض) د انصارو د خزرج قبيلي د بنو سالم له کورني څخه او دنسب پوره لري داده: عباد بن صامت بن احرم بن فهر بن ثعلبه بن غنم بن سالم بن عوف بن عمرو بن عوف بن خزرج. كنيته نوم يي ابو الوليد و دمور نوم يي قرة العين بنت عباد بن فضله و. له نبوي هجرت نه مخکښي په اسلام مشرف سوي و او په بيعت عقبه اولي او په بيعت عقبه ثانيه کښي يي در رسول الله (ص) په مبارك لاس دايمان او سربښندي بيعت کړي و.

په بيعت رضوان کښي چي څوارلس سوو صحابه و کرامو در رسول اکرم (ص) په مبارك لاس د قرباني او سربښندي بيعت وکړ حضرت عباد (رض) هم شريك و دمکي دفتح په وخت کښي له سرور کائنات (ص) سره ملگري و.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دشام او مصر په جگړو کښي برخوال و حضرت عمر فاروق (رض) دخپل خلافت په دور کښي حضرت عباده په فلسطين کښي د قاضي په حيث ټاکلي و حضرت عباده (رض) په فلسطين کښي استوگن سو او همالته په (۲۴) هجري کښي د حضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کښي د عمر په (۷۳) کلني کښي وفات او په بيت المقدس کښي دفن کړاي سو. حضرت عباده بن صامت انصاري (رض) د قرآن او سنت عالم و له هغه څخه د (۱۸۱) حديثونو روايت سويدي .

(۶۶) حضرت عبدالله بن جحش (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عبد الله بن جحش د عدناني قبيلي بنومصر بنواسد بن خزيمه له کورني څخه او دنسب پوره لري يي داده:

عبدالله بن جحش بن ريبان بن عمر بن صبره بن مره بن كثير بن غنم بن دودان بن اسد بن خزيمه. دهغه کنيت نوم و ابو محمد دهغه لقب و المجدع في الله (دخداي په لاره کښي غرږ پريکړي) د حضرت عبدالله بن جحش مور اميمه بنت عبدالمطلب د سرور کائنات (ص) سکني تروروه او دهغه خور حضرت زينب بنت جحش (رض) له امهات المؤمنين څخه وه.

دبعثت په لومړيو دريو کلونو کښي چي لارسول الله (ص) په دارارقم کښي ديره نه وه نيولي په اسلام مشرف سو پدي وخت کښي څلورويشت کلن و. ددوو هجرتونو ثواب ورپه برخه سوي و يو ځل حبشي او بل ځل مديني ته د بدر له دري سوه ديارلس کسانو څخه يوتن و دا حد غزاته له روانيدونه دمخه يي د شهادت دعا کړي وه، الله (ج) دهغه دعا قبوله کړه او په احد کښي شهيد سو پدي وخت کښي دهغه عمر له څلويښتو کلونو څخه او بنتي و همالته په احد کښي له حضرت سيد الشهداء حمزه (رض) سره په يوقبر کښي دفن کړاي سو.

(۶۷) حضرت عمرو بن عبسه (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عمرو بن عبسه (رض) د بنو سليم قبيلي ته منسوب او دنسب پوره لري داده: عمرو بن عبسه بن عامر بن خالد بن غاضره بن عتاب بن امرؤ القيس. دهغه کنيت نوم ابونجیح و حضرت عمرو بن عبسه (رض) د حضرت ابوذر

غفاري (رض) خيافي ورور (دمور زوي) ؤ.
 دبعثت له لومريو دريو كلونو څخه وروسته په اسلام مشرف سو دمكي له
 فتحې نه لږ ورځي مخكښې مديني ته ولاړې او هلته استوگن سو.
 دمكي دفتحې او طائف په غزاگانو كښې له رسول الله (ص) سره ملگري ؤ
 حضرت عمرو بن عبسه (رض) دحضرت عثمان رض دخلافت دزمانې په
 وروستيو وختونو كښې وفات سو.

(۶۸) حضرت عبیده بن حارث (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عبیده بن حارث دقريشوله بنومطلب څخه اودنسب لري يې داده:
 عبیده بن حارث بن مطلب بن عبدمناف بن قصي القريشي. (پدي كورني
 كښې مطلب او عبدالمطلب دوه بيلا بيل كسان دي) دحضرت عبیده كښت نوم
 ابومعاويه ؤ اولقب شيخ المهاجرين دهغه دمورنوم ؤ سخيله هغه په عمر كښې
 له رسول الله (ص) څخه لس كاله مشروء دبعثت په لومړنيو وختونو كښې په
 اسلام مشرف سو په شعب ابي طالب كښې دبنوهاشم دمحاصري په دوران
 كښې هغه هم له رسول الله (ص) سره ملگري ؤ.
 مديني ته له خپلي كورني سره دهجرت په وخت كښې دهغه عمر له شپيتو
 كلونو څخه اوښتي ؤ له همدې امله په (شيخ المهاجرين) سره مشهور سو.
 دبدر په غزا كښې په پوره ميرانه وجنگيدى چي په پاي كښې زخمي سو
 او په وادي صفاء كښې يې روح عليين ته والوتى او په همغې وادي كښې دفن
 كړاي سو پدي وخت كښې دهغه عمر (۲۳) كاله ؤ.

(۶۹) حضرت عمرو بن جموح (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عمرو بن جموح (رض) دانصارو دخزرج قبيلي دبنو سلمه له كورنى
 څخه اودنسب لري داده: عمرو بن زيد حرام بن كعب بن غنم بن كعب بن سلمه.
 دحضرت عمرو بن جموح (ض) لقب سيد الانصار ؤ له بيعت عقبه ثانيه نه
 وروسته په اسلام مشرف سوي ؤ.
 دا حد په غزا كښې سره له دي چي په يوه پښه گوډ او معذور ؤ په ډيره مينه
 شريك سو اولكه څنگه چي دهغه هيله وه په همدې غزا كښې شهيد سو.

(۷۰) حضرت عبد الله بن سلام (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عبد الله بن سلام بن حارث ديهودي قبيلي بنوقينقاع خخه ؤ. كنييت نوم يي ابو يوسف ؤ. دده اصلي نوم ؤ حصين دتورات اوانجيل لوي عالم ؤ. له نبوي هجرت نه وروسته جوخت دپيغمبر (رض) حضورته ورغي اوپه اسلام مشرف سو هغه له يوي خوا عالم او له بلي خوا مجاهد ؤ. دسورة رعدپه (۱۲) اودسورة احقاف په لومړي ركوع كښي الله (ج) دهغه يادونه كړيده حضرت عبد الله بن سلام (رض) دحضرت امير معاويه (رض) دخلافت په دور كښي په (۴۳) هجري كال كښي وفات سو.

(۷۱) حضرت عتبه بن غزوان (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عتبه بن غزوان دقيس عيلان قبيلي دبنومازن له كورني خخه او دنسب لري يي داده: عتبه بن غزوان بن جابر بن وهب بن شيب بن زيد بن مالك بن حارث بن مازن بن منصور بن عكرمه بن خصفه بن قيس بن عيلان. دده كنييت نوم ابو عبدالله ؤ. دبعثت په لومړي وخت كښي په اسلام مشرف سو چي پدي وخت كښي دهغه عمر ديرش كاله وه ددوهجرتونو ثواب يي گتلي ؤ يو حبشي او بل مديني منوري ته. په غزاگانو اودحجة الوداع په سفر كښي له رسول الله (ص) سره ملگري ؤ درسول اكرم (ص) له رحلت نه وروسته دشام ايران عراق او فلسطين په جگړو كښي هم حضرت عتبه بن غزوان كله دمجاهدپه صفت او كله دقوماندان په توگه برخوال ؤ.

دحضرت عمر (رض) لخوا دبصري دوالي په توگه ټاكل سوي ؤ.

حضرت عتبه بن غزوان دعمرې خلافت په دور كښي د (۵۷) كلونو په عمر په هغه سفر كښي وفات سو چي مكې معظمې ته دحج لپاره راغلي او بيرته بصري ته روان ؤ.

(۷۲) حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام دانصارو قبيلي دبنو سلمه له كورني خخه اودنسب لري يي داده: عبدالله بن عمرو بن حرام بن كعب بن غنم بن سلمه بن سعد بن علي بن اسد بن سارده بن يزيد بن چشم بن خزرج. دهغه كنييت نوم

ابوجابر ؤ. له نبوي هجرت نه تقريبا څلويښت کاله مخکښي په مدينه کښي زيږيدلي ؤ دبيعت عقبه ثانيه په وخت کښي يي دسرور کائنات (ص) په لاس دايمان اوسرښندنې بيعت وکړ. دبدر او احد په دواړو غزاگانو کښي په پوره ميړانه برخوال ؤ اوله خپلي هيلي سره سم دا حد په غزا کښي شهيد سو. او دسرور کائنات (ص) په هدايت عبدالله او عمرو بن جموح په يوه قبر کښي دفن کړاي سول.

(۷۳) حضرت عدي بن حاتم طائي (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عدي بن حاتم طائي ديمن له طي قبيلي څخه وو چي مذهب يي عيسائي ؤ او حاتم طائي ددغي قبيلي مشر ؤ، دهجرت په نهم کال په اسلام مشرف سو. دحضرت ابوبکر صديق (رض) او حضرت عمر فاروق (رض) دخلافت په دور کښي د شام، روم، عراق او ايران په ټولو جنگونو کښي شريك ؤ. دحضرت امير معاويه (رض) دخلافت په دور کښي د (۱۲۰) کلونو په عمر په (۲۷) هجري کال کښي په کوفه کښي وفات سوله حضرت عدي بن حاتم طائي څخه (۲۲) حديثونه روايت سويدي.

(۷۴) حضرت عمير بن سعد (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عمير بن سعد بن عبيد دانصارو داوس له مشهورې قبيلي او د عمرو بن عوف له کورني څخه ؤ. دنسب پوره لړي يي داده:
عمير بن سعد بن عبيد بن نعمان بن قيس بن عمرو بن عوف، له نبوي هجرت نه وروسته لا صغير ؤ چي دايمان دخزاني مالک سو له يوي خوا دعلم او کمال خاوند له بلي خوا دجهاد دميدان اتل ؤ دحضرت عمر فاروق (رض) لخوا دحمص دامير په توگه ټاکل سوي ؤ. دحضرت عمر (رض) دخلافت په دور کښي وفات او په جنت البقيع کښي دفن کړاي سو.

(۷۵) حضرت عباد بن بشر (رضي الله تعالى عنه)

حضرت عباد بن بشر دانصارو داوس قبيلي دعبد الاشهل له کورني څخه اودنسب لړي داده:

عباد بن بشر بن دقش بن زغبه بن زعوراء بن عبدالاشهل. کنيت نوم يي

ابورافع و حضرت عباد بن بشر له نبوي هجرت نه مخکنې دخپلي قبيلي درئيس حضرت سعد بن معاذ (رض) په دعوت سره په اسلام مشرف سوي و. له نبوي هجرت نه وروسته چي دغزاگانو لري شروع سوه حضرت عباد بن بشر له بدر نه واخله ترتبوك پوري دغزاپه هر ميدان كښي له سرور كائنات (ص) سره ملگري و د حضرت ابوبكر صديق (رض) دخلافت په دور كښي ديمامي په جگړه كښي چي دمردانو پر ضد په تاريخ كښي ډيره لويه خونري جگړه تيره سويده په پوره ميرانه و جنگيدى او په پاي كښي يي دشهادت جام وڅښي پدي وخت كښي هغه د پنځه څلوېښتو كلونو په عمر كښي و له هغه څخه يوازي دوه حديثونه روايت سويدي .

(۷۶) حضرت قيس بن سعد بن عباده (رضي الله تعالى عنه)

حضرت قيس بن سعد (رض) دانصارو دخزرج قبيلي دبنو ساعده له كورني څخه او دنسب لري داده:

قيس بن سعد بن عباده بن وليم بن حارثه بن حزام بن خزيمه بن ثعلبه بن طريف بن خزرج بن ساعده بن كعب بن خزرج الاكبر، دمور نوم يي فكهييه بنت عبيده بن وليم وه دهغه پلار او مور دواړوته دصحايت شرف په برخه سوي و. د حضرت قيس كښت نوم ابو الفضل و له نبوي هجرت نه دمخه په اسلام مشرف سوي و هغه هم غازي و او هم ډير زيات سخي په (۲۰) هجري كال كښي د حضرت امير معاويه رض دخلافت په دور كښي په مدينه منوره كښي وفات سو.

(۷۷) حضرت قتاده بن نعمان انصاري (رضي الله تعالى عنه)

حضرت قتاده بن نعمان دانصارو داوس قبيلي دبنو ظفر له كورني څخه او دنسب لري داده: قتاده بن نعمان بن زيد بن عامر بن سواد بن ظفر بن خزرج بن عمرو بن مالك بن اوس دهغه كښت نوم ابو عمر و، دبيعت عقبه ثانيه په وخت كښي په اسلام مشرف سوي و.

په غزاگانو كښي له سرور كائنات (ص) سره ملگري و درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته هم دجهاد دميدان يو غښتلي سپاهي و او د عمر فاروق (رض) دخلافت په دور كښي په (۲۳) هجري كال كښي وفات سو.

(۷۸) حضرت کعب بن مالک انصاري (رضي الله تعالى عنه)

حضرت کعب بن مالک (رض) د انصارو د خزرج قبيلي د بنو سلمه له کورني څخه او دنسب لري داده: کعب بن مالک بن ابي کعب عمرو بن قين بن سواد بن غنم بن کعب بن سلمه بن علي بن اسد بن سارده بن يزيد بن چشم بن خزرج، دمور نوم يي ليلي بنت زيد بن ثعلبه وه له نبوي هجرت نه (۲۷) کاله دمخه په مدينه منوره کښي زيږيدلي ؤ.

له بيعت عقبه اولي نه وروسته د حضرت مصعب بن عمير (رض) په دعوت سره په اسلام مشرف سوي ؤ او په بيعت عقبه ثانيه کښي يي د سرور کائنات (ص) په مبارک لاس دايمان او سرښندنې بيعت کړي ؤ.

له بدر او تبوک نه پرته په نورو ټولو غزاگانو کښي له رسول الله (ص) سره ملگري ؤ د حضرت امير معاويه (رض) د حکومت په دور کښي په ۵۰ هجري کال کښي د (۷۷) کلونو په عمر وفات سو.

(۷۹) حضرت مصعب بن عمير (رضي الله تعالى عنه)

حضرت مصعب بن عمير (رض) د قريشو د بنو عبدالدار له کورني څخه او دنسب لري يې داده:

مصعب بن عمير بن هاشم بن عبدمناف بن عبدالدار بن قصي. د توحيد دعوت ته يي د بعثت په لومړيو وختونو کښي لبيک وويل او د اسلام پخاڅري ډير زيات تکليفونه وگالل د دوو هجرتونو ثواب يي گتلي ؤ يو ځل حبشي ته او بل ځل مديني منوري ته. له نبوي هجرت نه مخکښي د انصارو په غوښتنه د رسول الله (ص) لخوا مديني ته د قرآن د معلم په صفت وليږل سو چي دهغه په تبليغ او دعوت سره ډير زيات خلگ په اسلام مشرف سول.

حضرت مصعب بن عمير (رض) د حق او باطل په لومړني معرکه کښي د دري سوه او ديارلس سرښندونکو مؤمنانو له جملي څخه يوتن ؤ او د احدي په غزا کښي هم ترهغه پوري دخداي (ج) په لار کښي و جنگيد چي د شهادت جام يي وڅښی.

(۸۰) حضرت مقداد بن عمرو (رضي الله تعالى عنه)

حضرت مقداد بن عمرو (رض) د بهراؤ اوسيدونکي او د قبيلي نوم يې ؤ

قضاعه له هغه ځايه ديمن کندي بنارته ولاړی دنسب لړي يي داده:

مقداد بن عمرو بن ثعلبه بن مالك بن ربيعه بن ثمامه بن مطرود بن عمرو بن سعد. دهغه کنيت نوم ابوالاسود ؤ. له بعثت نه مخکښي مکي ته راغلي ؤ اود بعثت په لومړيو وختونو کښي په اسلام مشرف سوله نبوي هجرت نه وروسته يي مديني منوري ته هجرت وکړ هغه په ټولو مشهورو غزاگانو کښي له رسول الله (ص) سره ملگري ؤ.

په (۳۳) هجري کال کښي دڅه دپاسه (۷۰) کلونو په عمر په مدينه منوره کښي وفات سو، امير المؤمنين حضرت عثمان بن عفان (رض) يي د جنازي لمونځ ادا کړ او په جنت البقيع کښي خاوروته وسپارل سو.

(۸۱) حضرت معاذ بن جبل (رضي الله تعالي عنه)

حضرت معاذ بن جبل (رض) دانصارو دخزرج دقبيلي داوي بن سعدله کورني څخه او دنسب لړي يي داده:

معاذ بن جبل بن عمرو بن اوس بن عائذ بن عدي بن كعب بن عمرو بن داوي بن سعد بن علي بن اسد بن سارده بن يزيد بن جشم بن خزرج اکبر.

دبعثت په (۱۳) کال په اسلام مشرف سو او په بيعت عقبه کبيره کښي دانصارو د (۷۵) بيعت کوونکو له جملي څخه يوتن ؤ له بدرنه ترتبوك پوري په ټولو غزاگانو کښي له سرور کائنات (ص) سره ملگري ؤ.

دقرآن اوسنت لوي عالم ؤ درسول الله (ص) لخوا دبنو سلمه دمسجد دامام په توگه ټاکل سوي ؤ همدارنگه درسول الله (ص) لخوا ديمن داميرپه توگه ليرل سوي ؤ له نبوي رحلت نه وروسته هم دجهاد دميدان سپاهي ؤ دشام اوروم، ايران او عراق په جگړو کښي برخوال ؤ اود عمر په وروستيو وختونو کښي يي فلسطين ته کډه وکړه او په پاي کښي د عمر په (۳۲) کلني کښي وفات اوداردن دسيند پرغاره په بيسان نومي ښار کښي دفن کړاي سوله حضرت معاذ بن جبل (رض) څخه (۱۵۷) حديثونه روايت سوي دي.

(۸۲) حضرت مغیره بن شعبه (رضي الله تعالي عنه)

حضرت مغیره بن شعبه دطائف دبنو ثقيف قبيلي څخه اودنسب لړي يي دا

۵۵: مغیره بن شعبه بن ابي عامر بن مسعود بن معتب بن مالك بن كعب بن عمرو بن عوف بن قيس. په (۵) هجري كال كښي مديني منوري ته ولاړ درسول الله (ص) په مبارك لاس يي دايمان او سربښندنې بيعت وكړ او همالته استوگن سو هغه په بيعت رضوان كښي چي د (۲) هجري واقعه ده برخوال ؤ.

د حضرت عمر فاروق (رض) لخوا دبصري او بيا دكوفي دوالي په توگه ټاكل سوي ؤ په پاي كښي په (۵۰) هجري كال كښي د (۷۰) كلونو په عمر وفات سوله حضرت مغیره بن شعبه خخه (۳۳) حديثونه روايت سوي دي.

(۸۳) حضرت مثنى بن حارثه (رضي الله تعالى عنه)

حضرت مثنى بن حارثه (رض) د عدناني نسل دمشهوري قبيلي بنوبكر بن وائل د بنو شيبان له كورني خخه اودنسب لړۍ يي داده:

مثنى بن حارثه بن سلمه بن ضمضم بن سعد بن مره بن ذهل بن شيبان بن ثعلبه بن عكابه بن صعيب بن علي بن بكر بن وائل.

په (۸) هجري كال كښي دمكي له فتحي نه وروسته مديني ته ولاړى، په اسلام مشرف سو او بيا همالته استوگن سو د عراق او ايران په جنگونو كښي دهغه په كارنامو باندي د تاريخ پانې بنكلي دي د جسر په مشهوره معركه كښي زخمي سوي ؤ حتي بالاخره له همغه زخم نه شهيد سو.

(۸۴) حضرت هشيم بن عتبه (رضي الله تعالى عنه)

حضرت هشيم بن عتبه د قريشو د بنو عبد شمس قبيلي ته منسوب او د قريشو د نامتو رئيس او غټ مشرك عتبه بن ربيعه زوي ؤ دنسب لړۍ يي داده: هشيم بن عتبه بن ربيعه بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصي. دهغه كښت نوم ابو حذيفه.

دبعثت په لومړيو وختونو كښي حضرت هشيم او دهغه ميرمن سهله بنت عمرو د توحيد بلني ته لبيك وويل او د اسلام راوړلو لامله ورباندي سخت كړاوونه راغلل ددوو هجرتونو خاوند ؤ يوحبشي او بل مديني منوري ته، په ټولو غزاگانو كښي په پوره ميرانه برخوال ؤ.

د حضرت ابوبكر صديق (رض) دخلافت په دور كښي ديمامي په جگړه

کښي دمرتدانو پرضد ترهغه و جنگيدی چي دشهادت جام يي وڅيښی پدي وخت کښي دحضرت هشيم (ابو حذيفه) عمر د (۵۴) کلونو و.

(۸۵) حضرت هشام بن عاص (رضي الله تعالى عنه)

حضرت هشام بن عاص (رض) دقريشو دبنوسهم دقبيلي څخه اودنسب لري. داده: هشام بن عاص بن وائل بن هاشم بن سعيد بن سهم بن عمرو بن هصيص بن كعب بن لؤي .

دبعثت په لومړيو وختونو کښي په اسلام مشرف سو اوله سابقون الاولون څخه و ددوو هجرتونو ثواب يي گټلي و يو ځل حبشي او بل ځل مديني منوري ته. دخيبر دغزا تر وخته پوري په مدينه کښي نه و له هغه وروسته په نورو ټولو غزاگانو کښي له رسول الله (ص) سره ملگري و.

په صديقي دور کښي دروميانو پر خلاف جگړه کښي په پوره ميرانه و جنگيدی او په همدي جگړه کښي شهيد سو دهغه جسد دآسونو تر قدمونو لاندي ټوتي ټوتي سو چي بيا دهغه ورور دمصر فاتح حضرت عمرو بن عاص هغه ټوتي راټولي کړي په بوري کښي يي واچولي اودفن يي کړ.

(۸۶) حضرت يزيد بن ابو سفيان (رضي الله تعالى عنه)

حضرت يزيد بن ابوسفيان (رض) دقريشو دبنواميه له کورني څخه و دنسب لري. داده:

يزيد بن ابوسفيان صخر بن حرب بن اميه بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصي. دهغه کنيت نوم ابو خالد و. دمکي دفتحي په وخت، په اتم هجري کال کښي په اسلام مشرف سوي و دحنين په غزا کښي له سرور کائنات (ص) سره ملگري و درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته په صديقي او عمري دور کښي دروم، شام په اوږدو جنگونو کښي شريك و دشام له فتحي نه وروسته دحضرت عمر فاروق (رض) لخوا دشام دوالي په صفت وټاکل سو حضرت يزيد بن ابو سفيان (رض) په (۱۸) هجري کښي داجل داعي ته لبيک وويل.

يادونه: دځينو صحابه و کرامو (رض) دژوند دځينو پيښو او دشهادت او وفات په نيتو کښي دسیرت ليکونکو او مؤرخينو تر مينځ اختلاف سته خو

مورد موضوع داختصار لپاره داختلافي روايتونو له راوړلونه ډډه كړيده او
يوازي ارجح اقوال مو را غونډه كړيدي.

(اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ).

پاڼې

دحقبالونكي مأخذونه

- صحيح بخاري، امير المؤمنين في الحديث ابي عبدالله محمد بن اسماعيل البخاري. رحمته الله
- صحيح مسلم، امام ابي الحسين مسلم بن الحجاج ابن مسلم القشيري النيسابوري. رحمته الله
- جامع الترمذي، امام الحافظ ابي عيسى محمد بن عيسى الترمذي. رحمته الله
- مسند احمد بن حنبل، امام احمد بن حنبل الشيباني. رحمته الله
- طبقات ابن سعد، محمد بن سعد بن منيع أبو عبدالله البصري الزهري. رحمته الله
- الإصابة في تمييز الصحابة، حافظ ابن حجر العسقلاني. رحمته الله
- الإستيعاب في معرفة الأصحاب، حافظ ابن عبد البر النمري القرطبي. رحمته الله
- السيرة النبوية، ابو محمد عبد الملك ابن هشام. رحمته الله
- زاد المعاد، محمد بن أبي بكر بن أيوب بن سعد الحافظ ابن قيم الجوزية. رحمته الله
- اسد الغابة، عزالدين أبو الحسن علي بن محمد بن عبد الكريم المعروف بـ"ابن الأثير". رحمته الله
- حياة الصحابة، علامة محمد يوسف البنوري الكاندهلوي. رحمته الله
- البدايه والنهائه، الامام الحافظ ابي الفداء اسماعيل بن كثير الدمشقي. رحمته الله
- الفاروق، علامه شبلي نعماني. رحمته الله
- پچاس صحابه، مولانا طالب الهاشمي (حفظه الله)
- رجال حول الرسول، خالد محمد خالد (حفظه الله).
- شهداء الصحابة في صدر الإسلام، محمد نهمي عبدالوهاب (حفظه الله).
- دروس وعبر، دوكتور مصطفى سباعي (حفظه الله).
- سو شيدائي،
- تيس پرواني،
- ٤٠ جان نثار،

ص د نه
کتابخانه
ارگ بازار کندھار

احمد حبیبی
مکتبه حبیبیہ
ارگ بازار، کندھار، افغانستان